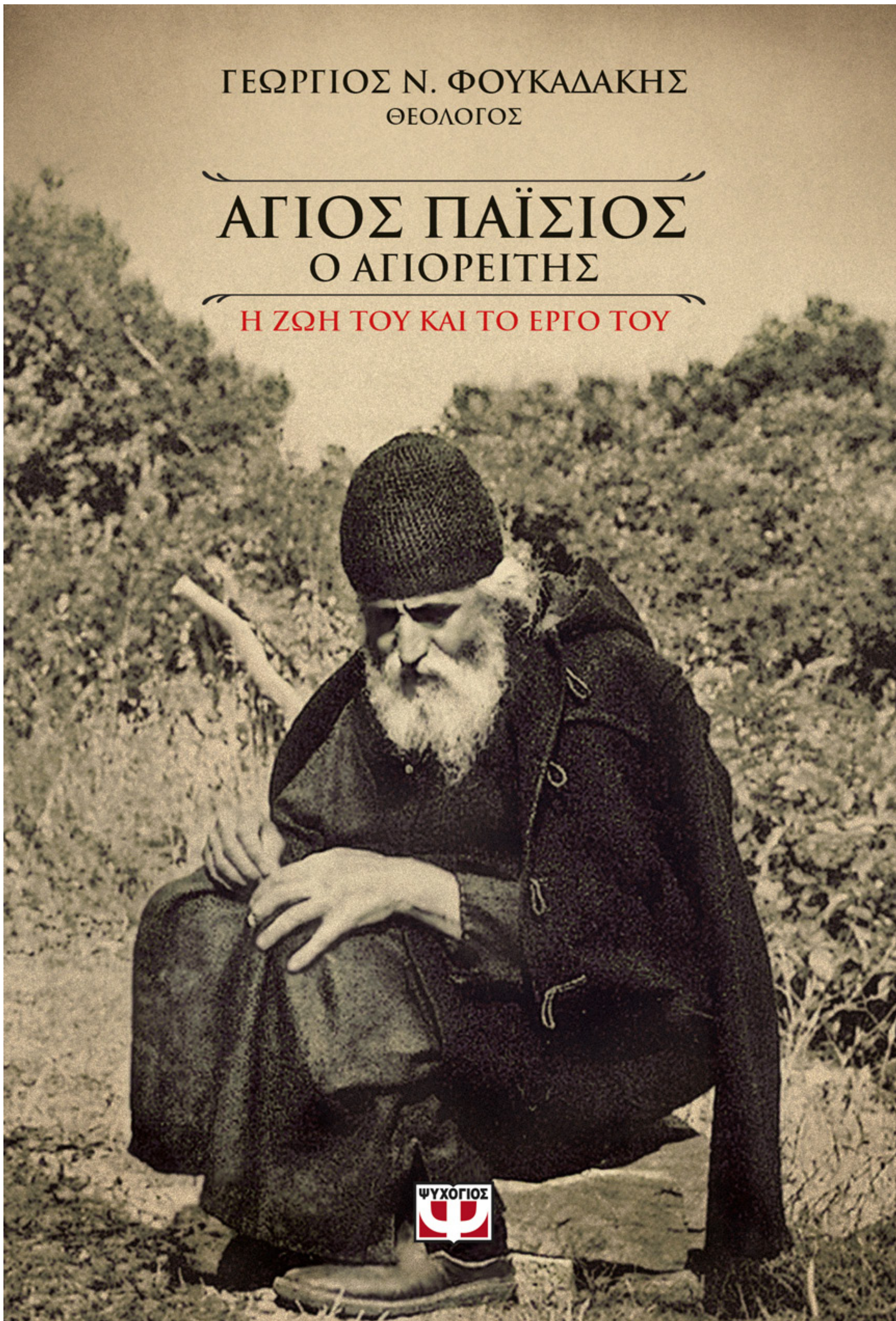

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΦΟΥΚΑΔΑΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΟΣ
ΑΓΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ
Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ
Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης – Η ζωή του και το έργο του
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Γεώργιος Ν. Φουκαδάκης
ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Σωτήριος Δεσπότης
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Πέτρος Γιαρμενίτης
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Δημήτρης Χαροκόπος
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

Πρώτη ηλεκτρονική έκδοση: Ιούνιος 2017

ISBN 978-618-01-2117-9

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοΐου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15
106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

http://blog.psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str.
106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr
http://blog.psichogios.gr

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΦΟΥΚΑΔΑΚΗΣ
ΘΕΟΛΟΓΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΠΑΪΣΙΟΣ
Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ e-books

Στους εμπνευστές του εγχειρήματος κ. Αθανάσιο Ψυχογιό και κ. Σωτήριο Δεσπότη

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σωτήριος Δεσπότης
Καθηγητής και Πρόεδρος του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

Είναι σχεδόν βέβαιο πως η πρώτη αντίδραση εκείνου που θα πληροφορηθεί την κυκλοφορία του ανά χείρας βιβλίου θα είναι η εξής: «Ακόμη ένα βιβλίο για τον Γέροντα Παΐσιο!» Πράγματι, ο συγκεκριμένος Άγιος του 20ού αι., του οποίου η επίσημη ανακήρυξη της αγιότητας έγινε με την παρέλευση μόλις μίας εικοσαετίας από την κοίμησή του, παραμένει εξαιρετικά δημοφιλής. Μέσω του διαδικτύου κυκλοφορούν, ως επί το πλείστον, «προφητείες» ή λόγια του συνήθως αποκομμένα από τη συνάφειά τους και απογυμνωμένα από την αυθεντική πρόθεση του Αγίου. Τούτο οδηγεί τελικά στο να μην παιδαγωγείται ο αναγνώστης, μέσω της διέγερσης του φιλότιμου, στην όντως ζωή και χαρά που κομίζει ο Χριστός –όπως θα ήθελε και ο Γέροντας–, αλλά στο να εισπράττει χρησμούς και «οράματα» περί του Αντιχρίστου.

Το ανά χείρας πόνημα του Γ. Ν. Φουκαδάκη είναι όντως προϊόν πολυετούς αναζήτησης της αληθινής ταυτότητας του Αγίου, που χρησιμοποιεί ως εργαλεία του τη δόκιμη βιβλιογραφία, την επίσκεψη στους τόπους όπου «περπάτησε» ο Άγιος και τη γόνιμη συζήτηση με πρόσωπα τα οποία όντως συνδέθηκαν με εκείνον. Στόχος δεν ήταν να καταγράψουμε απλώς λόγια και νουθεσίες, αλλά να ανακαλύψουμε, όσο γίνεται αμεσότερα, το φυσικό και ιστορικό περιβάλλον εντός του οποίου ανατράφηκε και έδρασε. Ταυτόχρονα, επιχειρήσαμε να έλθουμε σε «επαφή» με όσους και όσα τον επηρέασαν στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του. Έτσι, τα λόγια του, λιτά και χωρίς περιττά ποικίλματα, ενσωματωμένα στη ζωή του, νοηματοδοτούνται και νοηματοδοτούν.

Το πόνημα αυτό ουσιαστικά συνιστά συνέχεια της Μεταπτυχιακής Εργασίας (Μάστερ), η οποία κατατέθηκε από τον συγγραφέα του ανά χείρας βιβλίου στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο το 2014, ύστερα από

τριετείς σπουδές στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία». Θέμα της μεταπτυχιακής εργασίας του ήταν: «Η ασθένεια και ο θάνατος κατά τους Γέροντες Παΐσιο τον Αγιορείτη, Πορφύριο τον Καυσοκαλυβίτη και Ιάκωβο Τσαλίκη». Πρώτος επιβλέπων ήταν ο Θανάσης Παπαθανασίου, γνωστός όχι μόνο με την ιδιότητα του αρχισυντάκτη του έγκριτου θεολογικού περιοδικού *Σύναξη*, αλλά και ως συγγραφέας του «μικρού» μα συνάμα ουσιαστικού πονήματος για τον επίσης νεοφανή Άγιο Πορφύριο Καυσοκαλυβίτη. Συνεπιβλέπων ήταν και ο υπογράφων τον Πρόλογο στο ανά χείρας βιβλίο. Τότε, στόχος ήταν η ανάδειξη –επί τη βάσει έγκυρων πηγών– της ιδιοπροσωπίας εκάστης οσιακής μορφής του αιώνα μας, με τα ιδιαίτερα χαρίσματα αλλά και την ιδιάζουσα αντιμετώπιση των δύο πλέον οριακών εμπειριών κάθε ανθρώπινης ύπαρξης: του πόνου και του θανάτου. Η επιτυχής εξέταση σε εκείνη την εργασία αποτέλεσε το έναυσμα ώστε, ερωτηθείς από τον εκδότη κ. Α. Ψυχογιό σχετικά με το ποιος θα μπορούσε να αναλάβει τον σταυρό της σύνταξης μιας «αληθινής» βιογραφίας του Αγίου Παϊσίου, να υποδείξω ανεπιφύλακτα τον κ. Γ. Ν. Φουκαδάκη. Σημειωτέον ότι το εν λόγω πρόσωπο δέχθηκε χωρίς να ζητήσει καμία υλική ανταμοιβή, γεγονός το οποίο έχει τη δική του αξία σε ένα περιβάλλον που δε διστάζει συχνά να καπηλευτεί «τα ιερά και τα όσια» προκειμένου να αποκομίσει ίδια οφέλη.

Συνήθως οι άγιοι παρουσιάζονται στις βιογραφίες τους ως υπεράνθρωποι. Γι' αυτό και, παρ' ότι τους τιμούμε, τους «φυλακίζουμε» στην εικόνα τους χωρίς να τους αφήνουμε να «αναπνεύσουν» και να εμπνεύσουν τη δική μας καθημερινότητα. Οι άγιοι και ιδίως οι προφήτες, όπως οι Γέροντες Παΐσιος και Πορφύριος, ήσαν αυθεντικοί άνθρωποι οι οποίοι, αληθινά σαγηνευμένοι από το έλεος και την αγάπη του Ιησού, κινητοποιούνταν διαρκώς ελαυνόμενοι από μια «πτώση» που στις μέρες μας έχει χαθεί: τη *δοτική*. Βασικός στόχος της προφητείας δεν είναι να αποκρυπτογραφήσει επακριβώς το μέλλον, το οποίο διαφεντεύει αποκλειστικά ο Θεός της Εξόδου, της αγάπης και της ελευθερίας. Το κέντρο και συνάμα το «κεντρί» της εντοπίζεται στο να μεταμορφώσει το παρόν, προκειμένου να δοκιμάσει κάποιος εδώ και τώρα τη ζωή την αιώνια, η οποία δεν είναι η ζωή μετά θάνατον αλλά η ζωή που δε δοκιμάζει θάνατο, παρά τις πτώσεις και τις αστοχίες της. Όχι σπάνια, ο προφήτης «προφητεύει» προκειμένου να μη γίνουν όσα προφητεύει, αφού η μετάνοια-μεταστροφή του ανθρώπου προκαλεί τη «μετάνοια» του ίδιου του Θεού ο οποίος ονομάζεται ο Ων,

αυτός που συνυπάρχει με τους ταπεινούς και καταφρονεμένους (πρβλ. *Ιωνάς*). Γι’ αυτό και κοντά στους αληθινούς Πατέρες νιώθει παρηγοριά κάθε «πτωχὸς τῷ πνεύματι». Εύχομαι η «μετάληψη» του συγκεκριμένου βιβλίου να προσφέρει στον αναγνώστη την αποκάλυψη της αυθεντικής αγιότητας, ώστε να δοκιμάσει και εκείνος, μαζί με όσους αληθινά γνώρισαν και κοινώνησαν τον Ιησού Χριστό και τους αγίους του, την αληθινή χαρά μακριά από τις «ουτοπίες» των δήθεν σωτήρων.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΠΑΪΣΙΟ

Κωνσταντίνος Λούλης
Πολιτικός Διοικητής Αγίου Όρους (1989-1991)[1]

Τον Γέροντα τότε και σήμερα Άγιο Παΐσιο είχα την τύχη να τον γνωρίσω την ημέρα που ανέλαβα επίσημα Πολιτικός Διοικητής του Αγίου Όρους, στις 25 Αυγούστου του 1989.

Μετά την όντως μεγαλοπρεπή τελετή της εγκαταστάσεώς μου στη Διοίκηση, αισθάνθηκα την ανάγκη να γνωρίσω και να πάρω την ευλογία του Γέροντα Παϊσίου, τον οποίο στο παρελθόν, σε επισκέψεις μου στο Άγιον Όρος, δεν είχα την ευκαιρία να γνωρίσω. Πράγματι, την πρώτη εκείνη ημέρα το απόγευμα περπάτησα μόνος μου και έφτασα στο ιδιαίτερα απέριττο κελί του, όπου τον βρήκα μόνο.

Με δέχθηκε με πραγματική καλοσύνη και απλότητα, χωρίς υπερβολές και φιλοφρονήσεις. Στο άκουσμα της ιδιότητάς μου δεν έδειξε καμία έκπληξη, παρά με χάιδεψε στο κεφάλι σαν να ήμουν μικρό παιδί.

Καθίσαμε τότε οι δυο μας σε δύο μικρούς κορμούς κομμένων δέντρων – καθότι δεν υπήρχαν καρέκλες– και μου είπε τα εξής λόγια, γεμάτα νόημα, αγάπη και καλοσύνη, που αποτυπώνονταν στα μάτια του: «Παιδί μου (*σημ.: ήμουν τότε 34 ετών*), εδώ που σ’ έστειλαν ο Πανάγαθος Θεός και η Υπεραγία Θεοτόκος είναι ένας ευλογημένος τόπος που δεν έχει ανάγκη ανθρώπους με διοικητικές ικανότητες υψηλού επιπέδου. Τη “μηχανή” που έχεις εσύ μέσα σου, γιατί φαίνεσαι έξυπνος και δυναμικός, δε χρειάζεται καν να πατήσεις το κουμπί για να τη βάλεις μπροστά, εδώ που βρίσκεσαι. Δεν υπάρχει ανάγκη. Τη δύναμη αυτή κράτησέ τη, αποταμίευσέ τη μέσα σου, γιατί θα σου χρειαστεί όταν τελειώσεις τη θητεία σου και επιστρέψεις ευλογημένος στις δουλειές και την οικογένειά σου, που κακώς την άφησες, γιατί είσαι πολύ νέος. Αυτά τα χρόνια σ’ έχουν ανάγκη τα μικρά παιδιά σου

και η νεαρή σύζυγός σου (*σημ.: τα παιδιά μου τότε ήσαν 3 και 6 ετών, η δε σύζυγός μου 27*).

»Αφού όμως ήρθαν έτσι τα πράγματα και αυτό ήταν το θέλημα της Παναγίας, να κοιτάξεις να εκμεταλλευτείς την κάθε μέρα που θα βρίσκεσαι εδώ για να πλουτίσεις την ψυχή σου με πνευματική τροφή, που βρίσκει κανείς άφθονη στο Άγιον Όρος, αρκεί να το θέλει. Κοίταξε να σφυρηλατήσεις τις χριστιανικές και ηθικές αρχές σου καθώς και να καταλάβεις το πραγματικό νόημα της ζωής.

»Πρέπει να συνειδητοποιήσεις πως η πιο όμορφη μέρα της ζωής είναι η μέρα της κοιμήσεως, δηλαδή της αναχωρήσεώς μας προς την αιωνιότητα. Στη ζωή των ουρανών – εκεί όπου δεν υπάρχει τέλος, αρκεί να φύγεις τότε με την ψυχή σου ανάλαφρη, χωρίς να έχεις βάρη.

»Μην κοιτάς που σήμερα είναι μια όμορφη αυγουστιάτικη μέρα με τον ουρανό καταγάλανο. Θα έρθουν σύντομα μέρες που θα δούμε τα πάνω κάτω. Θ’ ανοίξει το ασκί του Αιόλου τόσο στα εκκλησιαστικά όσο και στα πολιτικά θέματα, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στις γύρω χώρες. Θα είναι μεγάλο κέρδος για την ψυχή σου και για την υπόλοιπη ζωή σου, που θα γράφεις κάθε μέρα τις εξετάσεις σου, να συνδεθείς με τον Χριστό και να τον βλέπεις όπως βλέπει ο γιος τον πατέρα του, φιλικά και με αγάπη, όχι με φόβο σαν να βλέπεις απέναντί σου έναν δικαστή. Να μιλάς μέσα από τις προσευχές σου στον Χριστό, σαν να είναι ο καλός σου φίλος και το στήριγμά σου. Όχι για ασήμαντα πράγματα αλλά για σοβαρά και σημαντικά θέματα που έχεις ανάγκη να σε φωτίσει, να σε στηρίξει και να σε καθοδηγήσει. Για να σ’ ακούσει όμως, πρέπει να είσαι ειλικρινής και τίμιος απέναντί του και να μην κάνεις πονηριές. Ο Κύριος βλέπει τα πάντα.

»Όταν θα τελειώσεις την εδώ θητεία σου, ο Χριστός και η Παναγία θα σ’ ανταμείψουν με πολλή προκοπή και πρόοδο στη δουλειά σου. Πρόσεξε να μείνεις πάντα ταπεινός και να μην πάθεις την ασθένεια του ύψους. Να μην ξεχνάς πως δε θα πάρεις τίποτα μαζί σου όταν φύγεις. Και αυτά που θα δημιουργήσεις, να είναι με μέτρο. Όχι περιττά και υπερβολικά πράγματα. Οι μεγάλες κληρονομιές φέρνουν διχόνοια και ανακατέματα στις οικογένειες».

Αφού στη συνέχεια του άνοιξα και εγώ την καρδιά μου, μιλήσαμε αρκετά. Φεύγοντας από εκείνη την αξέχαστη πρώτη συνάντησή μας –γιατί επακολούθησαν στη συνέχεια πάρα πολλές ακόμη–, ήμουν πραγματικά χαρούμενος, ανάλαφρος και συγκλονισμένος γιατί κατάλαβα πως είχαν ήδη

συντελεστεί πολλές σημαντικές αλλαγές στον προσανατολισμό μου, σε σκέψεις που είχα κάνει τόσο για τα διοικητικά καθήκοντα όσο και για την προσωπική μου ζωή.

Τα γεγονότα που επακολούθησαν στη δεκαετία του ’90, που ξεκίνησε ύστερα από τέσσερις μήνες, με έκαναν να σκέφτομαι τα λόγια του καθημερινά, γιατί πραγματικά ήσαν προφητικά και επαληθεύτηκε σε όλα.

Η πτώση όλων των κομμουνιστικών καθεστώτων, στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και στη Σοβιετική Ένωση, έφερε πραγματικά τα πάνω κάτω. Ομοίως, οι αλλαγές στην κορυφή της Ορθόδοξης Εκκλησίας, στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, στην Αρχιεπισκοπή της Ελλάδος καθώς και στα περισσότερα Ορθόδοξα Πατριαρχεία επαλήθευσαν τα λόγια του.

Παράλληλα, στην προσωπική και επαγγελματική μου ζωή, όπου πραγματοποιούνταν μεγάλα άλματα την εποχή εκείνη, σκεπτόμουν καθημερινά τα λόγια και τις παραινέσεις του. Πραγματικά, διαμένοντας στο Άγιον Όρος τουλάχιστον 25 μέρες τον μήνα (σε αντίθεση με άλλους Πολιτικούς Διοικητές), τελικά κέρδισα πολλά και πολύτιμα για τη ζωή μου. Τους 24 προσεχείς μήνες, όσους διήρκεσε η θητεία μου στο Άγιον Όρος, επισκεπτόμενος όλα τα μοναστήρια, τις σκήτες και τα κελιά της Αθωνικής Πολιτείας, μίλησα με πνευματικούς γέροντες με μεγάλο ανάστημα, μελέτησα σε βιβλιοθήκες μονών, διάβασα πολλά πνευματικά βιβλία και γενικά καλλιέργησα την ορθόδοξη πίστη μου, που μέχρι τότε απλώς επιφανειακά είχα προσεγγίσει.

Ειλικρινά, νιώθω μεγάλη ευγνωμοσύνη στον Πανάγαθο Θεό και την Υπεραγία Θεοτόκο, που αξιώθηκα να γνωρίσω τούτον τον πραγματικά Άγιο Γέροντα. Μέσα από τις πολλές συζητήσεις μας όμως, και γνωρίζοντας τον απλό και υπέροχο χαρακτήρα του, νιώθω πως τώρα που βρίσκεται ψηλά στους ουρανούς, δίπλα στον Χριστό που τόσο αγαπούσε, θα αισθάνεται πολύ πόνο επειδή πολλοί άνθρωποι εμπορευματοποίησαν τη μνήμη του προκειμένου να κερδοσκοπήσουν. Δε θα ξεχάσω την έκπληξη αλλά και αγανάκτησή μου, όταν προ ετών είδα έναν μικροπωλητή στα Τέμπη να πουλάει κομποσκοίνια, πανάκριβα μάλιστα, φτιαγμένα δήθεν από τον… Γέροντα Παΐσιο!

Ο Γέροντας Παΐσιος ήταν ένας πολύ απλός και προπαντός ανυπόκριτος άνθρωπος. Δεν του άρεσαν ούτε τα μεγαλεία, ούτε οι κολακείες, ούτε η προβολή. Ήταν ένας ιδανικός και υποδειγματικός μοναχός.

Εύχομαι η ευχή του και η αγάπη του να μας σκεπάζει όλους, τόσο εμάς που είχαμε την τύχη να τον γνωρίσουμε όσο και τους υπόλοιπους ανθρώπους, που τους ένιωθε δικούς του επειδή, αν και δεν τους είχε γνωρίσει ποτέ, προσευχόταν ανελλιπώς για αυτούς.

1. Επιστολή του κ. Κωνσταντίνου Λούλη, στις 23-1-2017.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Αυτοβιογραφία» θα μπορούσε να είναι ο ακριβής τίτλος του ανά χείρας βιβλίου με θέμα τον Άγιο Παΐσιο τον Αγιορείτη, καθώς περικλείει τον Βίο και τους Λόγους του Αγίου, έτσι όπως τα μετέφερε ο ίδιος.

Αναφερόμενος στους Αγίους, ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης έλεγε ότι «όσα και να γράψουν τα Συναξάρια, είναι πολύ λίγα, γιατί από τους Αγίους δεν έχουμε τη ζωή τους, αλλά την υπερχείλιση της ζωής τους. Θα ήταν ανόητοι οι Άγιοι, αν φανέρωναν όσα έζησαν *ἐν τῷ κρυπτῷ*. Φθάνουν όμως και τα λίγα που γνωρίζουμε από τη ζωή τους, για να βοηθηθούμε, αρκεί να μας κεντούν την καρδιά, για να τα βάζουμε σε εφαρμογή».[2] Τούτα είναι βέβαιο ότι ισχύουν και για τον Άγιο Παΐσιο. Έγραφε επίσης για το πόσο αδικούνται οι Άγιοι με το να εστιάζουμε μόνον στις εξωτερικές τους αρετές, όσες δεν μπόρεσαν να αποκρύψουν ή τους διέφυγαν. Η μεγάλη αγάπη τους ήταν αυτή που τους ανάγκαζε σε τούτη την πνευματική ελεημοσύνη προς τον κόσμο, ενώ ο πνευματικός τους πλούτος παραμένει σχεδόν άγνωστος σε εμάς.[3] Ο Άγιος Παΐσιος παρότρυνε τους λαϊκούς να ωφεληθούν από τα θετικά της μοναχικής άσκησης, όπου αναπτύσσεται με μεγαλύτερη ακρίβεια και χωρίς περισπασμούς η σχέση με τον Θεό, ως «βία φύσεως διηνεκής». Χρησιμοποιούσε επίσης από την *Κλίμακα* του Οσίου Ιωάννη του Σιναΐτη τη φράση: «φῶς μοναχοῖς ἄγγελοι, φῶς κοσμικοῖς μοναχοί».[4] Οι εντολές, τόνιζε, δεν είναι άλλες για τους μοναχούς και άλλες για τους λαϊκούς, καθότι ο παράδεισος είναι ένας.[5]

Από τότε που ο Όσιος Παΐσιος ήταν εν ζωή υπήρχαν ορισμένοι που εκμεταλλεύονταν το όνομά του για ιδιοτελείς σκοπούς και παραποιούσαν τον λόγο του. Έλεγε ο Όσιος: «Φτάνουν στο σημείο να χρησιμοποιούν το όνομά μου, ακόμη και φωτογραφία μου, για να δίνουν την εντύπωση στον κόσμο ότι έχουν επικοινωνία μαζί μου. [...] Ένας [λαϊκός] έκανε το λογιστή πρώτα, κάπου δούλευε, αλλά τώρα γυρίζει όλη τη Βόρεια Ελλάδα και παρουσιάζεται πως είναι υποτακτικός μου. Λέει ότι του έδωσα το διορατικό και άλλα τέσσερα-πέντε χαρίσματα, και έτσι πλανά

τον κόσμο και μαζεύει χρήματα».[6] Κάποιοι πήγαιναν στην Καλύβη του Αγίου έχοντας πλανεμένες ιδέες. Όταν έβγαιναν από το Άγιον Όρος, ισχυρίζονταν ότι λάμβαναν εντολές από τον Όσιο και έκαναν κηρύγματα βλάπτοντας πολύ τους ανθρώπους. Παρουσίαζαν μάλιστα και κάποια βιβλία που τους είχε δώσει παλαιότερα ως ευλογία ο Άγιος, ώστε να γίνονται πιστευτοί ότι τάχα τον συμβουλεύονταν, ενώ εκείνοι έλεγαν τα δικά τους.[7]

Σκοπός του ανά χείρας βιβλίου είναι να παρουσιάσει με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια τον Βίο του Αγίου Παϊσίου και το θεολογικό βάθος των λόγων του. Ο ίδιος ο Άγιος Παΐσιος απεκάλυψε πολλά γεγονότα από τη ζωή του (παιδική ηλικία, σχολείο, στρατός, μοναχικός βίος, ασθένειά του, κ.λπ.). Επίσης, έγραψε και μίλησε πολύ για ποικίλα θέματα (οικογένεια, μετάνοια, θάνατος, προφητικός λόγος, κ.λπ.). Επομένως, με μια προσεκτική έρευνα στις πηγές δεν είναι δυνατόν να μην αποκαλυφθεί η αλήθεια του Βίου και του Λόγου του Αγίου. Σημαντικό γεγονός αποτελεί το ότι σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, με τη συμπλήρωση μόλις είκοσι ετών από την κοίμησή του, η Εκκλησία προχώρησε στην ανακήρυξη της αγιότητας του Οσίου Παϊσίου του Αγιορείτη. Το αισθητήριο του λαού του Θεού, ενόσω ο Άγιος ακόμα ζούσε στον κόσμο, αντιλαμβανόταν το άρωμα της αγιότητάς του. Γι’ αυτό και η Πατριαρχική Σύνοδος της Εκκλησίας «πιέστηκε» από το πλήρωμά της, τη στιγμή που σε άλλες περιπτώσεις περιμένει πενήντα ή και εκατό χρόνια μετά την κοίμηση ενός Αγίου. Στην περίπτωσή του τιμώνται εικόνες του, υπάρχουν ναοί αφιερωμένοι στο όνομά του και τελείται η Ακολουθία του, όσο κι αν ο ίδιος από ταπείνωση ποτέ δεν περίμενε κάτι τέτοιο. Ο Όσιος Παΐσιος είχε πει αναφερόμενος σε άλλους Αγίους (κάτι που πλέον ισχύει και για τον ίδιο): «Οι Άγιοι, όταν αναγνωρίζονται από την Εκκλησία, αισθάνονται υποχρέωση να μας βοηθούν· αναγκάζονται κατά κάποιον τρόπο να βοηθούν περισσότερο, αλλά και ο Θεός τούς στέλνει να βοηθούν τον κόσμο».[8]

Παρότι ανάξιοι και δίχως να το επιδιώξουμε, μας ζητήθηκε να γράψουμε τον Βίο του Αγίου Παϊσίου. Όταν το 2013, κατά τη διπλωματική εργασία μας για το Μάστερ, είχαμε αρχίσει να γράφουμε για τη ζωή, την ασθένεια και τον θάνατο του Γέροντα Παϊσίου (παράλληλα και για τους Γέροντες Πορφύριο Καυσοκαλυβίτη και Ιάκωβο Τσαλίκη), η ενασχόληση ήταν ακόμα σχετικώς «ελαστική». Η Εκκλησία δεν είχε προχωρήσει στην

αγιοκατάταξη του Αγίου Παϊσίου. Παρότι όλοι περίμεναν πως αυτό θα γινόταν σύντομα, εντούτοις δεν είχε ακόμα συμβεί. Εξ αρχής μάς ενδιέφερε να εξακριβώσουμε αν θα ήταν ευάρεστο στον Άγιο να γραφτεί κάτι ακόμα για τον ίδιο. Όσους Πνευματικούς συμβουλευτήκαμε στο Άγιον Όρος και στον κόσμο, όλοι μάς προέτρεψαν να γράψουμε. Είναι αλήθεια πως, όσα βιβλία και να γραφούν, θα είναι λίγα για το μέγεθος του νέου Αγίου της Εκκλησίας μας. Έτσι, αρχίσαμε να ξεπερνάμε τους αρχικούς ενδοιασμούς μας. Όταν πήγαμε στην Κόνιτσα πειστήκαμε ότι θα έπρεπε να ολοκληρώσουμε τη συγγραφή. Το βιβλίο αυτό θα απευθυνόταν περισσότερο στον κοσμικό άνθρωπο προκειμένου να γνωρίσει τον Βίο και τον Λόγο του Αγίου, αλλά και σε κάθε πιστό που θα ήθελε να κάνει ένα διαφορετικό ταξίδι στον μυστικό κόσμο του μεγάλου σύγχρονου Αγίου. Όταν γράφουμε (και διαβάζουμε) για τους Αγίους, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, ωφελούμαστε οι ίδιοι, γιατί τους θυμόμαστε και προσπαθούμε να τους μιμηθούμε. Αυτό συγκινεί πολύ τους Αγίους και τους κάνει να μας βοηθούν για να φτάσουμε κοντά τους.[9]

Προκειμένου να γράψουμε για τον Άγιο Παΐσιο στηριχθήκαμε στα τέσσερα βιβλία που ο ίδιος ο Άγιος συνέγραψε: *Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης* (1975), *Γέρων Χατζη-Γεώργης ο Αθωνίτης* (1986), *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα* (1993) και *Επιστολές* (1994). Επίσης, αντλήσαμε πολλά από τους Λόγους που απηύθυνε προς τις μοναχές του Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή και διασώθηκαν με θαυμαστή ακρίβεια. (Οι έξι τόμοι, υπό τον γενικό τίτλο *Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι*, είναι οι εξής: Α. *Με πόνο και αγάπη για το σύγχρονο άνθρωπο*, 1998· Β. *Πνευματική αφύπνιση*, 1999· Γ. *Πνευματικός Αγώνας*, 2001· Δ. *Οικογενειακή Ζωή*, 2002· Ε. *Πάθη και Αρετές*, 2006· ΣΤ. *Περί προσευχής*, 2012.) Μελετήσαμε επίσης επιστολές του Αγίου Παϊσίου προς γνωστούς του, διάφορες άλλες ομιλίες του αλλά και συμβουλές του σε προσκυνητές στο Άγιον Όρος, οι οποίες όμως εξετάστηκαν με προσοχή διότι αρκετές φορές αφορούσαν προσωπικά ζητήματα.

Επισκεφθήκαμε την Κόνιτσα όπου συναντήσαμε πολλούς συγγενείς και φίλους του Αγίου Παϊσίου. Σημαντικές πληροφορίες μάς έδωσε ο γιος του ψάλτη του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκη, κ. Δημήτριος Κορτσινόγλου. Γνωρίσαμε τον Ηγούμενο και τους μοναχούς της Μονής Στομίου, οι οποίοι εμπλούτισαν τις γνώσεις μας για τον Άγιο. Επίσης, μιλήσαμε αρκετές φορές

με μοναχούς που ησυχάζουν στο Σινά (Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ πατέρα Δαμιανό, Γέροντα Παύλο Σιναΐτη) και πνευματικούς Γέροντες του Αγίου Όρους (Γέροντα Ιωάννη Αγιαννανίτη, Γέροντα Γαβριήλ από το Κουτλουμουσιανό Κελί Οσίου Χριστοδούλου, Γέροντα Παΐσιο Κρητικό από το Βατοπεδινό Κελί Αγίου Χαραλάμπους Καρυών, κ.ά.) και οι οποίοι έζησαν τον Άγιο από κοντά. Αντλήσαμε επιπλέον πληροφορίες από τα όσα έγραψε ο μακαριστός ιερομόναχος Ισαάκ ο Αγιορείτης, ο οποίος υπήρξε πνευματικό τέκνο του. Μελετήσαμε με προσοχή επί είκοσι τρία και πλέον χρόνια, από αγάπη προς τον Άγιο Παΐσιο, όλα όσα έχουν γραφεί για αυτόν. Πολλές φορές μεταφέραμε στις τάξεις μας τους Λόγους του, οι οποίοι πάντα συγκινούσαν τους μαθητές μας. Συζητήσαμε συχνά αυτά τα χρόνια με πολλά πνευματικά τέκνα του, τόσο στο Άγιον Όρος όσο και στον κόσμο. Επιμείναμε σε όσα ο ίδιος ο Άγιος είχε πει. Με αυτόν τον τρόπο θελήσαμε να αποφύγουμε τυχόν παραποιήσεις του λόγου του, κάτι που ορισμένες φορές έχει συμβεί από υπερβολική αγάπη, με δεδομένο ότι πολλοί έγραψαν και είπαν πολλά για αυτόν. Προκειμένου να τεκμηριώσουμε τη γνησιότητα του Βίου και του Λόγου του αναγκαστήκαμε να χρησιμοποιήσουμε υποσελίδιες παραπομπές.

Το ανά χείρας βιβλίο δε γράφτηκε για να διαβαστεί γρήγορα και εν συνεχεία να φυλαχθεί σε κάποια βιβλιοθήκη. Είναι δυνατόν να διαβαστεί αποσπασματικά –π.χ., μπορεί κανείς να διαβάσει για την παιδική ηλικία του Αγίου στην Κόνιτσα ή για τη ζωή του στο Σινά, μια διήγησή του περί αδικίας, τον Λόγο του περί ασθενείας ή την εσχατολογία του– και αενάως να παρέχει ωφέλεια. Ευχόμαστε, η *Προσωπογραφία* να ωφελήσει προσφέροντας ελπίδα και χαρά, σε τούτα τα «δύσκολα χρόνια», στους αναγνώστες του.

Η *Προσωπογραφία* του Αγίου Παϊσίου χωρίζεται σε δύο μέρη:

Στο Πρώτο Μέρος ασχολούμαστε με τον Βίο του, που αναπτύσσεται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρακολουθούμε τον βίο του Αγίου ως κοσμικού. Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφουμε τον μοναχικό του βίο. Στο τρίτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στα πρόσωπα που επηρέασαν τον Άγιο ως μοναχό (Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης, Παΐσιος Β΄, Γέροντας Χατζη-Γεώργης, παπα-Τύχων ο Ρώσος, καθώς και άλλοι δεκαεπτά Όσιοι Γέροντες που επηρέασαν τη μοναχική βιωτή του). Στο τέταρτο κεφάλαιο καταγράφουμε ορισμένα «θεία γεγονότα», όπως ο ίδιος τα αποκάλυψε.

Στο Δεύτερο Μέρος αναπτύσσονται οι Λόγοι του Αγίου Παϊσίου σε δέκα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθεται ο λόγος του περί Μοναχισμού (αποστολή του μοναχού, ο κίνδυνος της αποτυχίας, μονές)· στο δεύτερο, ο λόγος του περί της Οικογένειας (γάμος, οικογένεια, ανατροφή των παιδιών, εφηβεία και νεανική ηλικία)· στο τρίτο, ο λόγος του περί του Θεού (σχέση του Θεού με τον άνθρωπο, γνώση Θεού)· στο τέταρτο, ο λόγος του περί των Αγίων· στο πέμπτο, ο λόγος του περί των Αρετών (προσευχή, αγάπη, ταπείνωση, πίστη, νους-καρδιά-συνείδηση, λογισμοί, υπομονή, απλότητα, πνευματική ζωή)· στο έκτο, ο λόγος του περί των Παθών (αμαρτία, υπερηφάνεια, εγωισμός, απιστία, κατάκριση, αδικία, κοσμικό πνεύμα)· στο έβδομο, ο λόγος του περί της Μετάνοιας και της Εξομολόγησης· στο όγδοο, ο λόγος του περί του Πόνου και της Ασθένειας· στο ένατο, ο λόγος του περί του Θανάτου και της μετά θάνατον ζωής· τέλος, στο δέκατο κεφάλαιο βρίσκεται ο προφητικός λόγος του Αγίου Παϊσίου (τα «δύσκολα χρόνια», οι προφητείες του για την Εκκλησία, τους Έλληνες, την Τουρκία, η Εσχατολογία του).

Ολοκληρώνοντας, θα θέλαμε κατ’ αρχάς να εκφράσουμε τις θερμότατες ευχαριστίες μας στον Διευθύνοντα Σύμβουλο των Εκδόσεων Ψυχογιός κ. Αθανάσιο Ψυχογιό και στον Καθηγητή Θεολογίας και Πρόεδρο του τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Σωτήρη Δεσπότη, γιατί η αγάπη τους προς τον Άγιο Παΐσιο τον Αγιορείτη οδήγησε στη συγγραφή της *Προσωπογραφίας*. Το βιβλίο αυτό για τον Βίο και τους Λόγους του Αγίου Παϊσίου είναι καρπός τους, γι’ αυτό και τους το αφιερώνουμε. Ευχαριστούμε επίσης τη Διευθύντρια των Εκδόσεων Ψυχογιός κ. Αγγέλα Σωτηρίου, με την οποία συνεργαστήκαμε επί μακρόν μέχρι την ολοκλήρωση του βιβλίου. Κάθε φορά αισθανόμασταν σιγουριά, και ενίοτε μας άνοιξε δρόμους. Ευχαριστούμε ακόμα τον κύριο Πέτρο Γιαρμενίτη που με την επιμέλεια-διόρθωση του κειμένου συνέβαλε στην ωραιότητα του λόγου, καθώς και όλους τους συνεργάτες των Εκδόσεων Ψυχογιός που συνέβαλαν στην έκδοση του βιβλίου και τους ευχόμαστε πάντα να πρωταγωνιστούν.

Ευχαριστούμε την Ηγουμένη Φιλοθέη Σαμαρά και τις μοναχές του Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή Θεσσαλονίκης. Η προσφορά τους είναι ανεκτίμητη, καθότι έχουν παραδώσει με ακρίβεια έναν «θησαυρό»: τους Λόγους του Αγίου Παϊσίου.

Βαθιά ευγνωμοσύνη εκφράζουμε στον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου, γιο του Προδρόμου, ψάλτη και φίλου του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκη, που η μητέρα του Αναστασία ήταν η νονά του Αγίου Παϊσίου. Τον συναντήσαμε στην Κόνιτσα και μιλήσαμε πολλές φορές μαζί του. Αν και μεγάλος στην ηλικία (γεννήθηκε το 1928) διαθέτει φοβερή μνήμη (θυμόταν ακόμα και το όνομα του πλοίου με το οποίο ο μικρός Αρσένιος Εζνεπίδης, μετέπειτα Γέροντας Παΐσιος, ήλθε στην Ελλάδα) και μας έδωσε πολλά νέα στοιχεία για τον Άγιο. Επίσης, θερμές ευχαριστίες οφείλουμε στον κ. Βασίλειο Κίτσιο και στην κ. Αικατερίνη Κορτσινόγλου-Κίτσιου, κόρη της αδελφής του Αγίου Παϊσίου Μαρίας, τους οποίους ο Άγιος αγαπούσε πολύ. Στο σπίτι τους στην Κόνιτσα φύλασσε τα λείψανα του Αγίου Αρσενίου προτού τα παραδώσει στο Ησυχαστήριο της Σουρωτής. Ευχαριστίες οφείλουμε στην κ. Σταματία Καραμουράτη-Στράτου, κόρη της Ζωής, της μεγάλης αδελφής του Αγίου Παϊσίου, και στον γιο της Νικόλαο. Επίσης, ευχαριστούμε την κ. Ναταλία Εζνεπίδη, σύζυγο του Ραφαήλ, αδελφού του Αγίου, και την οικογένειά της, που μας δέχθηκαν στο πατρικό σπίτι του Αγίου Παϊσίου στην Κόνιτσα, καθώς και την ανιψιά του Αγίου, κ. Αντωνία Εζνεπίδη, για τη σύντομη συνομιλία που είχαμε μαζί της στη Μονή Στομίου. Ευχαριστούμε τον κ. Διονύση Γκάσιο, που έμενε στην ίδια γειτονιά με τον Άγιο Παΐσιο και μας διηγήθηκε το περιστατικό με τους αντάρτες που πήγαν στο Μπουραζάνι για να σκοτώσουν τον Αρσένιο Εζνεπίδη και τον ίδιο. Ευχαριστούμε τον κ. Παύλο Σέρρα που ήλθε πρόθυμα στο σπίτι του κ. Στάθη Βίνου και μας διηγήθηκε όσα έζησε με τον Άγιο όταν ήταν παιδί.

Χαρήκαμε που γνωρίσαμε τον Ηγούμενο της Μονής Στομίου πατέρα Κοσμά Σιώζο και τη συνοδεία του, τον πατέρα Παύλο και τον πατέρα Εφραίμ. Μιλήσαμε μαζί τους στη Μονή και συνοδοιπορήσαμε ως την Κόνιτσα. Ευχαριστούμε τον ιερέα της Κάτω Κόνιτσας πατέρα Αθανάσιο Οικονόμου που μας δέχθηκε στο σπίτι του και που ως ιερέας είχε συνεχίσει να λειτουργεί στη Μονή Στομίου μετά την αναχώρηση του Αγίου. Ευχαριστούμε πολύ τον πατέρα Διονύσιο Τάτση, ο οποίος με το Υπαίθριο Αρχονταρίκι του είχε κάνει γνωστό τον Ασκητή της Παναγούδας ενόσω αυτός ζούσε ακόμα στον κόσμο. Μιλήσαμε πολλές ώρες μαζί του στην πλατεία της Κόνιτσας, και με μεγάλη αγάπη μάς απέστειλε τα πολλά βιβλία που έχει γράψει για τον Άγιο Παΐσιο.

Θερμότατες ευχαριστίες απευθύνουμε στον κ. Στάθη Βίνο, φίλο και συμμαθητή του κ. Αθανασίου Ψυχογιού, καθώς και στη σύζυγό του Μαρία, για τη μεγάλη βοήθειά τους στην Κόνιτσα. Μας φιλοξένησαν και μας πήγαν όπου χρειάστηκε προκειμένου να συναντήσουμε ανθρώπους που γνώρισαν τον Άγιο. Ο κ. Στάθης οδήγησε το αυτοκίνητό του σε δύσβατους δρόμους για να μας προσφέρει το καλύτερο. Ευχαριστούμε βαθύτατα τον κ. Άκη (Ααρών) Κορτσινόγλου, δισέγγονο του Προδρόμου, ψάλτη του Αγίου Αρσενίου, που μας αφιέρωσε άπλετο χρόνο – χάρη και σ' αυτόν άνοιξαν οι πόρτες και οι καρδιές στην Κόνιτσα. Ευχαριστούμε όλους τους κατοίκους της Κόνιτσας που μας δέχθηκαν στο δικό τους Άγιον Όρος, στα μέρη όπου περπάτησε από δύο ετών ο μικρός Αρσένιος (ο μετέπειτα Άγιος Παΐσιος) – ένα μέρος της καρδιάς μας έμεινε εκεί κοντά τους. Χαρήκαμε που κάναμε καλούς φίλους στην Κόνιτσα, με τους οποίους συνεχίζουμε να επικοινωνούμε.

Ευχαριστούμε για την αγάπη του τον Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρα Δαμιανό. Τον συναντήσαμε από κοντά τρεις φορές, μας μίλησε για το πώς κάλεσε τον Άγιο Παΐσιο στο Σινά και διηγήθηκε κάποια περιστατικά από τη ζωή του Αγίου εκεί και για την τελευταία συνάντησή τους στο Ησυχαστήριο της Σουρωτής, την προηγουμένη της κοίμησης του Αγίου, όταν του ζήτησε να του διαβάσει την ευχή «εἰς ψυχορραγοῦντα». Επίσης, ευχαριστούμε τον ονομαστό Γέροντα Παύλο Σιναΐτη, τον οποίο συναντήσαμε πολλές φορές μαζί με το πνευματικό του τέκνο και εξάδελφό μας Γέροντα Μιχαήλ Σιναΐτη. Ευχαριστούμε όλους τους Αγιορείτες Γέροντες που μας μίλησαν για τον Άγιο όλα αυτά τα είκοσι τρία χρόνια.

Ευχαριστούμε τον κ. Κωνσταντίνο Λούλη, Πολιτικό Διοικητή του Αγίου Όρους (1989-1991) κατά το διάστημα που ο Άγιος ζούσε στην Καλύβη της Παναγούδας, για τις συνομιλίες που είχαμε και τα όσα από καρδιάς μάς έγραψε για τον Άγιο Παΐσιο. Ευχαριστούμε ακόμα την κ. Χριστίνα Οικονόμου, που υπηρετούσε ως κοινωνική λειτουργός στο Θεαγένειο Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης κατά το διάστημα της νοσηλείας του Αγίου Παϊσίου λίγους μήνες πριν από την κοίμησή του, για τα όσα σημαντικά μάς μετέφερε περί του Αγίου.

Τέλος, ευχαριστώ τη σύζυγό μου Ιωάννα και τον γιο μου Νικόλαο για την αγάπη τους στον Άγιο Παΐσιο και τη συμπαράστασή τους κατά τη συγγραφή του Βίου και των Λόγων του Αγίου.

Αθήνα, 13 Ιανουαρίου 2017

2. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι Ε΄. Πάθη και Αρετές*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, [5]2015, σ. 158.

3. Βλ. Μοναχού Παϊσίου Αγιορείτου, *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, [15]2012, σ. 8, 39.

4. Βλ. Ιωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, Ωρωπός Αττικής, έκδ. Ιεράς Μονής Παρακλήτου, [7]1994, σ. 33, 313.

5. Βλ. Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Επιστολές*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, 1994, σ. 180.

6. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι Γ΄. Πνευματικός Αγώνας*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, [13]2014, σ. 222.

7. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 225.

8. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄. Περί προσευχής*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, [2]2012, σ. 102.

9. Βλ. Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης ο Αθωνίτης 1809-1886*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, [11]2010, σ. 7.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ

1. Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

1. Γέννηση στα Φάρασα της Καππαδοκίας

Ο Άγιος Παΐσιος[10] ο Αγιορείτης (κατά κόσμον Αρσένιος Εζνεπίδης) γεννήθηκε την Πέμπτη 25 Ιουλίου του 1924 (παλαιό ημερολόγιο) στα Φάρασα (Βαρασός) της Καππαδοκίας, το μεγαλύτερο από τα χριστιανικά χωριά της περιφέρειας των Φαράσων. Τα Φάρασα βρίσκονταν 89 χλμ. νότια της Καισάρειας της Καππαδοκίας και οι κάτοικοί τους ακολουθούσαν με ενάργεια την ασκητική παράδοση των Καππαδοκών Πατέρων. Σπουδαία έκφραση της παράδοσης αυτής υπήρξε ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης (1841-1924). Το 1924, στα Φάρασα έμεναν διακόσιες τέσσερις οικογένειες Ελλήνων (583 κάτοικοι) και τρεις οικογένειες Τούρκων (5 κάτοικοι). Παλαιότερα, οι κάτοικοι ασχολούνταν με την εξόρυξη και το εμπόριο σιδήρου. Από το 1873 όμως, οπότε έκλεισαν τα ορυχεία, άρχισαν να ασχολούνται με την κατεργασία μαλλιού για την κατασκευή παπλωμάτων και χαλιών, τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη μελισσοκομία, το εμπόριο και τις τέχνες, που εξασκούσαν στα γειτονικά μέρη.

Στα Φάρασα υπήρχαν πενήντα ναοί. Κάποιοι από αυτούς βρίσκονταν σε παλαιά ερειπωμένα μοναστήρια. Ο κεντρικός Ναός ήταν αφιερωμένος στους Οσίους Βαραχήσιο και Ιωνά, οι οποίοι είχαν μαρτυρήσει εκεί στα μέσα του 4ου μ.Χ. αιώνα. Στην Αγία Τράπεζα του Ναού υπήρχε το θαυματουργό λείψανο του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου. Μεγάλο προσκύνημα αποτελούσε και ο Ναός του Αγίου Χρυσοστόμου, γνωστός για το Αγίασμα που ανάβλυζε κατά διαστήματα από μια μικρή επιφάνεια του εδάφους του. Οι κάτοικοι πίστευαν πως αν δεν ήταν καλός άνθρωπος εκείνος που επιχειρούσε να λάβει το Αγίασμα, το νερό δεν ανάβλυζε.[11]

Οι γονείς επισκέπτονταν με τα παιδιά τους τα παλαιά ασκητήρια της Καππαδοκίας, όπου έκαναν μετάνοιες και προσεύχονταν με δάκρυα. Με αυτόν τον τρόπο μάθαιναν στα παιδιά τους την αγάπη προς τον Θεό και την

προσευχή.[12] Επίσης, στα Φάρασα τηρούνταν μια σημαντική παράδοση, σύμφωνα με την οποία κάθε οικογένεια είχε στις τάξεις της έναν τουλάχιστον μοναχό, που πρέσβευε για όλες τις γενιές της. Όταν γινόταν κάποιος μοναχός, πανηγύριζε όλο το χωριό και υπήρχε η πίστη ότι θα βοηθήσει τους πάντες. Θεωρούσαν ότι η αφιερωμένη στον Θεό ψυχή του μοναχού συντελεί στο να σωθούν όχι μόνο οι οικείοι του αλλά ακόμα και οι συγχωριανοί του.[13]

Οι πρόγονοι του Αγίου Παϊσίου

Οι πρόγονοι του Αγίου Παϊσίου από την πλευρά του πατέρα του είχαν το επώνυμο Διγενής (ύστερα από το προσκύνημα κάποιου προγόνου τους στους Αγίους Τόπους μετατράπηκε σε Χατζη-Διγενής) και αναλάμβαναν την προεδρία της Κοινότητας των Φαράσων. Ο προπάππους του Αγίου Παϊσίου ονομαζόταν Θεοδόσιος Χατζη-Διγενής. Οι Τούρκοι όμως τον υποχρέωσαν να αλλάξει το επώνυμό του ώστε να μην ακούγεται το όνομα του ήρωα Διγενή Ακρίτα. Έτσι, εκείνος το άλλαξε σε Θεοδοσίου. Ο Θεοδόσιος Θεοδοσίου πέθανε νέος. Ο γιος του Λουκάς, παππούς του Αγίου, σε ηλικία μόλις δεκαπέντε ετών τον διαδέχθηκε στην προεδρία της Κοινότητας. Ο Λουκάς Θεοδοσίου απέκτησε με τη σύζυγό του Χριστίνα δύο παιδιά, τη Δέσποινα και τον Πρόδρομο, πατέρα του Αγίου. Ο παππούς του Αγίου πέθανε σε ηλικία σαράντα ετών.

Η γιαγιά του Αγίου, Χριστίνα Θεοδοσίου (Χατζη-Χριστίνα, ύστερα από το προσκύνημά της στους Αγίους Τόπους), μετά τον θάνατο του συζύγου της μετακόμισε στα Άδανα (Αντιόχεια Κιλικίας), που βρίσκονταν 103 χλμ. νότια των Φαράσων, όπου διέθετε μεγάλη περιουσία. Το 1909 επέστρεψε στα Φάρασα. Διακρινόταν για την ευσέβειά της, όπως και όλοι οι πρόγονοί της. Ο εγγονός της Άγιος Παΐσιος διηγόταν αργότερα ότι, αν και χήρα με δύο παιδιά, διακρινόταν για τη μεγάλη «παλικαριά» της. Για ασφάλεια και προκειμένου να αντιμετωπίζει τους Τούρκους έφερε πάντοτε μαζί της ένα γιαταγάνι. Τη φοβούνταν όλοι στα Φάρασα. Μια φορά, ένας συγχωριανός τους έκλεψε σταφύλια από κάποιο αμπέλι. Ύστερα, για να εκφοβίσει τους υπόλοιπους συγχωριανούς του, φόρεσε ένα μακρύ άσπρο πουκάμισο και μπήκε στο Κοιμητήριο του χωριού όπου και περιφερόταν. Από εκεί έτυχε να περάσει η γιαγιά του Αγίου. Όταν την είδε ο κλέφτης, ξάπλωσε επάνω στους τάφους και παρίστανε τον νεκρό για να την τρομάξει, επειδή θα την έκανε να νομίσει ότι πρόκειται για κάποιο φάντασμα. Εκείνη όμως δε

φοβήθηκε. Πλησίασε τον κλέφτη και, αφού του είπε ότι με αυτά που κάνει δείχνει το ποιόν του, άρχισε να τον χτυπά με την ανάποδη πλευρά του γιαταγανιού χωρίς να ξέρει ποιος είναι. Τον αιφνιδίασε και τον χτύπησε πολύ. Το βράδυ, επιστρέφοντας στα Φάρασα, έμαθε ποιος ήταν ο τραυματισμένος συγχωριανός της.[14]

Κατά τον ξεριζωμό από τη Μικρά Ασία το 1924, η γιαγιά Χριστίνα ακολούθησε τους συγχωριανούς της από τα Φάρασα στην Ελλάδα. Εγκαταστάθηκαν στην Κόνιτσα το 1926, όπου έζησε μόνο έναν χρόνο, καθώς ήταν κατάκοιτη από τις ασθένειες και τα γηρατειά. Ο εγγονός της Αρσένιος την αγαπούσε πολύ γιατί του διηγόταν ιστορίες από το Ευαγγέλιο, του μιλούσε για τους Αγίους, και του είχε μάθει να κάνει τον σταυρό του και να προσκυνά τις εικόνες που είχαν φέρει από την Καππαδοκία. Όταν πέθανε η γιαγιά του, ο Αρσένιος ήταν τριών ετών. Μάλιστα, τον πήγαν σε ένα φιλικό σπίτι για να μην αντιληφθεί τον θάνατό της και για να μην παρίσταται στην κηδεία της. Έπαιζαν μαζί του και τον απασχολούσαν ευχάριστα κι ο μικρός γέλαγε. Οι μεγάλοι όμως έκλαιγαν για τη γιαγιά, που ήταν σημαντικό πρόσωπο της ζωής τους και την αγαπούσαν πολύ. Μόλις ήρθαν πίσω στο σπίτι με τον Αρσένιο, εκείνος ρώτησε τους γονείς του πού είναι η γιαγιά του. Εκείνοι, προκειμένου να μην τον στενοχωρήσουν, του είπαν ότι έφυγε και ότι θα επιστρέψει κάποια στιγμή. Ο Αρσένιος περίμενε τη γιαγιά του επί πολλές ημέρες αλλά εκείνη δεν ερχόταν. Μετά από καιρό πληροφορήθηκε την αλήθεια. Αργότερα, ο Όσιος έλεγε ότι πράγματι δε βοηθά τα μικρά παιδιά το να βλέπουν νεκρά τα αγαπημένα τους πρόσωπα.[15]

2. Οι γονείς του Αγίου Παϊσίου

Ο πατέρας του Πρόδρομος Εζνεπίδης (1883-1966)

Ο Πρόδρομος Θεοδοσίου (Εζνεπίδης), πατέρας του Αγίου Παϊσίου, γεννήθηκε το 1883 στα Φάρασα της Καππαδοκίας. Ο Πρόδρομος ήταν τριών ετών όταν πέθανε ο πατέρας του Λουκάς. Μετά τον θάνατο του πατέρα του εγκαταστάθηκε στα Άδανα μαζί με τη μητέρα του Χριστίνα και την αδελφή του Δέσποινα. Το 1905, σε ηλικία είκοσι δύο ετών, ο Πρόδρομος νυμφεύθηκε στα Φάρασα την Ευλογία Φράγκου (ή Φραγκοπούλου), κόρη του Χρήστου Φράγκου, η οποία ήταν δεκαπέντε ετών, κόρη αρχοντικής οικογένειας και συγγενής με τη Βαρβάρα

Φράγκου (Τσαπάρη), μητέρα του Αγίου Αρσενίου. Μετά τον γάμο του, ο Πρόδρομος παρέμεινε στα Φάρασα και ανέλαβε την προεδρία της Κοινότητας. Διετέλεσε επί είκοσι τέσσερα συναπτά έτη πρόεδρος των Φαράσων. Κάποια φορά, κινδυνεύοντας από τους Τούρκους έφυγε για λίγο από τα Φάρασα και βρήκε καταφύγιο στα Άδανα, όπου τον προστάτευσε ο Νικόλαος Μουσουπιάγκι, Αυστριακός έμπορος βαμβακιού, στον οποίο ενοικίαζαν ένα από τα σπίτια τους. Μόλις ο Πρόδρομος επέστρεψε στα Φάρασα, άρχισαν να τον αποκαλούν, εξαιτίας του Αυστριακού, Εζνεπή, που στην τουρκική γλώσσα σημαίνει αλλοδαπός. Το 1924, όταν ήρθαν στην Ελλάδα με την «Ανταλλαγή», δηλώθηκε στα χαρτιά ως Εζνεπίδης.[16]

Ο Πρόδρομος και η Ευλογία απέκτησαν δέκα παιδιά: τέσσερα αγόρια και έξι κορίτσια. Τα οκτώ πρώτα παιδιά τους γεννήθηκαν στα Φάρασα και τα δύο τελευταία στην Κόνιτσα. Τα δύο πρώτα παιδιά, η Αικατερίνη και η Σωτηρία, πέθαναν λίγο μετά τη γέννησή τους, αφού προηγουμένως βαπτίσθηκαν. Τα άλλα παιδιά ήσαν η Ζωή, η Μαρία, ο Ραφαήλ, η Αμαλία, ο Χαράλαμπος, ο Αρσένιος (Άγιος Παΐσιος), η Χριστίνα και ο Λουκάς.

Ο Πρόδρομος Εζνεπίδης ήταν πολύ πιστός στον Θεό και διακρινόταν για τη γενναιότητά του. Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι τα παιδιά παίρνουν όλες τις συνήθειες του πατέρα τους και τις αντιγράφουν επακριβώς. Σκοπός είναι όμως να πάρουν μόνο τα καλά του πατέρα τους – διαφορετικά, διαιωνίζεται το κακό. Οι γονείς, πάλι, καλό είναι να προσέχουν τη συμπεριφορά τους προς τα παιδιά. Ακόμα και η αγανάκτησή τους τα επηρεάζει πολύ και τα κάνει να βασανίζονται. Στα Φάρασα ζούσε ένα μικρό παιδί που έκλαιγε πολύ και γι’ αυτό ο πατέρας του βλασφημούσε συνεχώς και το έστελνε στον Διάβολο. Ο Θεός επέτρεψε, κατά τον Όσιο, με το που γινόταν αυτό, να εξαφανίζεται το παιδί από την κούνια του. Τότε πήγαινε η μητέρα του και το έλεγε στον Άγιο Αρσένιο που με την προσευχή του έκανε το παιδί να επιστρέφει στην κούνια του. Όταν το παιδί μεγάλωσε, δημιουργούσε μεγάλα προβλήματα στα Φάρασα κάνοντας, με όσα έλεγε, τους ανθρώπους να συγκρούονται μεταξύ τους. Τον έλεγαν «υπόδειγμα του διαβόλου». Μεταξύ άλλων, ταλαιπωρούσε πολύ και τον πρόεδρο του χωριού, τον Πρόδρομο, πατέρα του Αγίου. Ο Θεός, έλεγε ο Άγιος, ξέρει πώς θα κριθεί το παιδί αυτό. Εξαιτίας όμως της απροσεξίας του πατέρα του είχε πολλά ελαφρυντικά.[17]

Ο πατέρας του Αγίου Παϊσίου δε μάζευε ποτέ χρήματα και ήταν πολύ φιλόξενος. Τα Φάρασα δε διέθεταν ξενοδοχείο. Έτσι, όποιος επισκεπτόταν το μέρος έμενε στο σπίτι τους, όπου έτρωγε, του έπλεναν τα πόδια και του έδιναν καθαρές κάλτσες.[18] Ο Νικόλαος Μουσουπιάγκι, Αυστριακός επιχειρηματίας που διέμενε στα Άδανα, είχε γλιτώσει κατά τη σφαγή των Αρμενίων (1894) ολόκληρη την οικογένεια της γιαγιάς του Αγίου συμβουλεύοντάς τους να υψώσουν την ελληνική σημαία («μπαντιέρα») για να μην τους περάσουν για Αρμένιους και τους σκοτώσουν. Αργότερα υπέθαλψε στα Άδανα τον Πρόδρομο, τον πατέρα το Αγίου, που είχε ξεφύγει από τα χέρια των Τούρκων (Τσέτες) και έτσι τον γλίτωσε από βέβαιο θάνατο. Ο Αυστριακός όμως κάποια στιγμή χρεωκόπησε και δεν ήθελε να μείνει στα Άδανα ούτε να επιστρέψει στην πατρίδα του. Ο Πρόδρομος, που ήταν φιλότιμος και δεν ξέχασε ποτέ ότι εκείνος του είχε σώσει τη ζωή, πήρε τον Αυστριακό μόνιμα στο σπίτι του στα Φάρασα και τον φρόντισε με την οικογένειά του ως τα γηρατειά του.[19]

Όταν πήγαν στην Κόνιτσα, ο Πρόδρομος συμβούλευε τα παιδιά του να δίνουν το «παρών» στον Θεό δύο φορές την ημέρα. Κάθε πρωί και βράδυ όλοι μαζί, ο πατέρας, η μητέρα και τα οκτώ παιδιά τους, έκαναν προσευχή μπροστά στο εικονοστάσι με τις εικόνες που είχαν φέρει από τα Φάρασα. Μόλις τέλειωναν την προσευχή, έβαζαν μετάνοια στην εικόνα του Χριστού. Όταν, πάλι, αντιμετώπιζαν κάποιο πρόβλημα, προσεύχονταν για τη λύση του. Κάποια φορά που είχε αρρωστήσει σοβαρά ο Λουκάς, ο μικρότερος αδελφός τους, ο πατέρας τούς είπε να παρακαλέσουν όλοι μαζί τον Θεό να τον κάνει καλά ή να τον πάρει για να μην υποφέρει. Προσευχήθηκαν και μετά από λίγο καιρό έγινε καλά. Στο τραπέζι κάθονταν όλοι μαζί, έκαναν προσευχή και ύστερα άρχιζαν να τρώνε. Αν άρχιζε κανείς να τρώει προτού ευλογηθεί το τραπέζι, οι υπόλοιποι έλεγαν ότι αυτός «επόρνευσε».[20]

Ο πατέρας Πρόδρομος τους έλεγε επίσης να κάνουν υπακοή στον Ραφαήλ, τον μεγάλο τους αδελφό. Οι μικρότεροι θα έπρεπε να τρέφουν σεβασμό προς τους γονείς και τους μεγαλυτέρους τους. Οι μεγαλύτεροι, από τη μεριά τους, όφειλαν να έχουν αγάπη προς τους μικρούς και να τους προστατεύουν. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούσαν μια όμορφη οικογενειακή ατμόσφαιρα. Επειδή ο πατέρας τούς αγαπούσε πολύ, είχαν περισσότερο θάρρος προς αυτόν. Αντίθετα, στον μεγάλο τους αδελφό δεν έβρισκαν ανάλογη αγάπη με αυτήν του πατέρα και αναγκάζονταν έτσι να

του κάνουν μεγαλύτερη υπακοή.[21] Πάντως, όλα τα αδέλφια του Αρσένιου ήσαν ήσυχα παιδιά και σέβονταν τα άλλα παιδιά στη γειτονιά και στο σχολείο τους στην Κόνιτσα. Ο Αρσένιος όμως διέφερε από όλους στην οικογένειά του, «όσο ο ουρανός από τη γη».[22]

Ο Πρόδρομος Εζνεπίδης, όταν ζούσε ως νέος στα Φάρασα, ήταν τόσο καλός στη σκοποβολή που σημάδευε πολύ κοντά στους Τούρκους αντάρτες (Τσέτες). Έτσι, δεν τους σκότωνε αλλά τους ανάγκαζε να παραδοθούν. Στα γηρατειά του όμως ταπεινώθηκε μία φορά και μάλιστα από μια μύγα. Η αδελφή του Οσίου Χριστίνα τον είδε κάποια μέρα να κλαίει προσπαθώντας μάταια να πιάσει μια μύγα που τον ενοχλούσε και ήθελε να τη σκοτώσει. Ένιωθε ένα τίποτα, σαν να μην είχε κάνει το παραμικρό στη ζωή του.[23] Άλλωστε, είχε χάσει πριν τρία χρόνια το στήριγμά του, τη σύζυγό του Ευλογία, ύστερα από πενήντα οκτώ χρόνια έγγαμου βίου, με την οποία απέκτησαν δέκα παιδιά (κι ανάμεσά τους έναν μεγάλο Άγιο της Εκκλησίας). Ήρθαν μαζί ως πρόσφυγες και έζησαν από την αρχή μεγάλες δυσκολίες, αλλά πρόλαβαν και βίωσαν ουράνιες χαρές. Ο Πρόδρομος πέθανε στην Κόνιτσα την Τετάρτη 10 Αυγούστου του 1966 σε ηλικία ογδόντα τριών ετών.

Η μητέρα του Ευλογία Φράγκου-Εζνεπίδου (1890-1963)

Η μητέρα του Αγίου Παϊσίου –Ευλογία Φράγκου-Εζνεπίδου και όχι Ευλαμπία, όπως την αποκαλούσαν στην Κόνιτσα– άσκησε μεγάλη επίδραση επάνω του. Ο Άγιος είχε εκφράσει πολλές φορές τη μεγάλη αγάπη του για τη μητέρα του. Την εγκατέλειψε παρ’ όλα αυτά για την αγάπη του Χριστού, ακολουθώντας τη σκληρή έκφραση του μοναχικού βίου, σύμφωνα με την οποία πατέρας μας είναι ο Θεός και μητέρα μας η Παναγία.

Η Ευλογία ήταν ιδιαίτερα ευλαβής, δυναμική και ελεήμων. Στην Κόνιτσα, επί είκοσι πέντε χρόνια μετέφερε το νερό από τη βρύση η οποία βρισκόταν πολύ μακριά από το σπίτι τους.[24] Μαγείρευε, ζύμωνε, έπλενε τα ρούχα και πήγαινε στο χωράφι. Θεωρούσε καθήκον της να τα κάνει όλα αυτά. Αγαπούσε την οικογένειά της και δεν κουραζόταν από τις δουλειές, γιατί τις έκανε με την καρδιά της και γεμάτη χαρά, χωρίς να γογγύζει. Παράλληλα, είχε τα οκτώ παιδιά της να την κουράζουν και ενίοτε να μαλώνουν μεταξύ τους. Γι’ αυτό ο Άγιος αργότερα έλεγε ότι η καρδιά της

γυναίκας αχρηστεύεται, σε περίπτωση που η αγάπη που ενυπάρχει στη φύση της δε βρει διέξοδο.[25]

Από τη μητέρα του έμαθε ο μικρός Αρσένιος (Άγιος Παΐσιος) να λέει την ευχή: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με». Όταν ήσαν παιδιά, μόλις έκαναν κάποια αταξία και πήγαινε η μητέρα του να θυμώσει, την άκουγε να λέει αυτήν την ευχή. Καθώς μαγείρευε και ζύμωνε, συνεχώς έλεγε την ευχή του Ιησού. Όταν έβαζε το ψωμί στον φούρνο, έλεγε: «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας». Με αυτόν τον τρόπο αγιαζόταν η ίδια, αγίαζε το ψωμί και το φαγητό της, και αγιάζονταν όσοι έτρωγαν.[26] Η Ευλογία ήταν ευλογημένος άνθρωπος. Ο Άγιος Παΐσιος ανέφερε ότι κάποια φορά της παρουσιάστηκε ο Άγιος Μηνάς ως καβαλάρης σε καστανό άλογο. Μόλις η μητέρα του είδε τον Άγιο, με παρρησία τον ρώτησε ποιος είναι. Γνώριζε, βέβαια, ότι ο Άγιος Γεώργιος εικονίζεται πάνω σε άσπρο άλογο και ο Άγιος Δημήτριος σε κόκκινο. Ο ίδιος ο Άγιος Μηνάς της φανέρωσε ποιος ήταν. Είναι βέβαιο ότι η Ευλογία θα είχε πολλές ακόμα θείες εμπειρίες.[27]

Η Ευλογία δεν αρκούνταν στο να ελεήσει όποιον της το ζητούσε, αλλά φρόντιζε να βρει ανθρώπους που είχαν ανάγκη για να τους συμπαρασταθεί. Έφτιαχνε φαγητό και το μοίραζε σε όλη την Κόνιτσα, όπως έπραττε και στα Φάρασα.[28] Η μητέρα του Αγίου Παϊσίου αγαπούσε τις νύφες της όπως και τις κόρες της. Όταν παντρεύτηκαν τα αδέλφια του, οι γειτόνισσες νόμιζαν ότι η Ευλογία θα είχε προβλήματα με τις νύφες της. Εκείνη όμως έλεγε ότι η δική της πεθερά, η γιαγιά του Αγίου Χριστίνα, την αγαπούσε πιο πολύ κι από τον γιο της Πρόδρομο ή από την κόρη της Δέσποινα. Κι εκείνη λοιπόν, κατ’ ανάλογο τρόπο, αγαπούσε τις νύφες της.[29] Ομοίως αγαπούσε πολύ και τα εγγονάκια της, τα οποία ήσαν πολύ ήσυχα. Έστρωνε κάτω ένα απλό χαλί, κάθονταν όλοι μαζί και τους έλεγε διάφορες ιστορίες. Τους μίλαγε για τον Άγιο Αρσένιο, τον δικό τους Άγιο, και για τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν στα Φάρασα από τους Τούρκους αντάρτες (Τσέτες). Επίσης, τους καλλιεργούσε την αγάπη για την Εκκλησία και την πατρίδα.[30]

Παλιά, όταν τα παιδιά έκαναν αταξίες, οι γονείς τους αμέσως τα μάλωναν. Τα παιδιά όμως δεν είχαν κακό λογισμό και δέχονταν ακόμα και το ξύλο ως χάδι, χωρίς να αντιδρούν ή να λογαριάζουν αν έφταιγαν πολύ ή

λίγο. Πίστευαν ότι και το μάλωμα ήταν για το καλό τους. Είχαν εμπιστοσύνη στους γονείς τους. Ήξεραν ότι οι γονείς τα αγαπούσαν, είτε τα χάιδευαν και τα φιλούσαν είτε καμιά φορά τα χτυπούσαν. Όταν όμως οι γονείς χτυπούσαν στο μάγουλο τα παιδιά, υπέφερε η καρδιά τους και εκείνα πονούσαν. Μεγαλύτερος όμως ήταν ο πόνος της καρδιάς.[31] Μερικές φορές μάλιστα, η Ευλογία δεν προλάβαινε να δει ποιο από τα παιδιά της έφταιγε σε κάποια αταξία και μάλωνε λάθος παιδί. Το παιδί όμως που είχε κάνει την αταξία ελεγχόταν από τη συνείδησή του και ομολογούσε το φταίξιμό του. Έτσι, το άλλο παιδί δικαιωνόταν.[32]

Η Ευλογία Εζνεπίδου πέθανε στην Κόνιτσα την Κυριακή 6 Οκτωβρίου του 1963, σε ηλικία εβδομήντα τριών ετών. Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι τα παιδιά ορφανεύουν περισσότερο από τη μάνα παρά από τον πατέρα. Γι' αυτό και πονάνε πιο πολύ τη μητέρα τους. Είναι φυσικό ο Θεός να βοηθά περισσότερο τα ορφανά σ' αυτήν τη ζωή, όντας κατά κάποιον τρόπο υποχρεωμένος να τα προστατεύσει («ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήψεται», *Ψαλμ.* 145, 9), ενώ θα εισέλθουν πιο εύκολα –με «λιγότερες μονάδες»– στον Παράδεισο.[33]

Σήμερα, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, έχει εκλείψει ο σεβασμός των παιδιών προς τους ηλικιωμένους γονείς τους. Πολλά παιδιά στέλνουν τους γονείς τους στα γηροκομεία. Αντιθέτως, παλιά θυμόταν ότι ακόμα και τα βόδια τους γηροκομούσαν και δεν τα έσφαζαν, λέγοντας ότι έφαγαν ψωμί από αυτά.[34] Άλλα παιδιά, παρόλο που φροντίζουν τους ηλικιωμένους γονείς τους, εντούτοις δυσανασχετούν για την γκρίνια τους. Ξεχνούν όμως τις δικές τους παιδικές αταξίες και γκρίνιες. Ο Θεός επιτρέπει να συναντήσουν και οι ίδιοι δυσκολίες προκειμένου να τα «ξεπληρώσουν». Τους δίνεται η ευκαιρία να συμβεί αυτό με το να συμπαρασταθούν με ευγνωμοσύνη στους ηλικιωμένους γονείς τους. Ο Άγιος παρατηρούσε ότι πολλά από τα βάσανα που έχουν οι άνθρωποι σήμερα οφείλονται στο ότι οι γονείς τους είναι πικραμένοι μαζί τους. Πολλές φορές τους εγκαταλείπουν στο γηροκομείο, τους παίρνουν την περιουσία και δεν τους αφήνουν να χαρούν τα εγγόνια τους. Έλεγε ότι λαμβάνει μεγάλη ευλογία από τον Θεό όποιος «κοιτάζει» τους γονείς του όταν γεράσουν. Η ευχή των γονέων είναι η μεγαλύτερη περιουσία για τον κόσμο, «η μεγαλύτερη κληρονομιά για τα παιδιά». Γι' αυτό και λένε: «Να πάρεις την ευχή των γονέων». Ειδικά η ευχή της

μητέρας είναι άλλο πράγμα. Ομοίως και στον μοναχικό βίο, η μεγαλύτερη ευλογία του μοναχού είναι να πάρει την ευχή του Γέροντά του.[35]

Ο Άγιος Παΐσιος επέμενε ότι «η βάση για όλα είναι οι μανάδες». Όταν δεν προσέχουν τα παιδιά τους, αυτά καταστρέφονται. Στη Ρωσία, τα χρόνια που διωκόταν η Εκκλησία, οι μητέρες κράτησαν την πίστη και την ευλάβεια και βοήθησαν τα παιδιά τους. Ευτυχώς που στην Ελλάδα σήμερα υπάρχει λίγο «προζύμι» στις χριστιανικές οικογένειες· διαφορετικά, θα ήμασταν χαμένοι.[36] Ο Άγιος έγραφε στις Επιστολές του ότι «η αγία ζωή των γονέων πληροφορεί τις ψυχές των παιδιών, και υποτάσσονται φυσιολογικά και μεγαλώνουν με ευλάβεια και δίχως ψυχικά τραύματα (με διπλή υγεία) και χαίρονται τα παιδιά τους γονείς τους, χαίρονται και οι γονείς τα παιδιά και σ' ετούτη τη ζωή και στην άλλη την αιώνια, όπου πάλι μαζί θα αγάλλονται».[37]

3. Ο ξεριζωμός από τα Φάρασα της Καππαδοκίας και ο ερχομός στην Ελλάδα (1924)

Τον Ιούνιο του 1924, η Μητρόπολη Καισαρείας πληροφόρησε τους κατοίκους στα Φάρασα της Καππαδοκίας για τον επικείμενο βίαιο ξεριζωμό τους από τις πατρογονικές τους εστίες με προορισμό τη Μητέρα Ελλάδα, μέσω της «Ανταλλαγής» των πληθυσμών. Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης, ιερομόναχος της Μονής του Τιμίου Προδρόμου των Φλαβιανών (Ζιντζή-Ντερέ) στην Καισάρεια της Καππαδοκίας και ιερέας στα Φάρασα για περισσότερα από πενήντα χρόνια, βάπτισε όλα τα αβάπτιστα παιδιά ώστε να είναι έτοιμα για το ταξίδι προς την Ελλάδα. Όταν ο Άγιος Αρσένιος ετοιμαζόταν, την Τετάρτη 7 Αυγούστου του 1924 (παλαιό ημερολόγιο), να βαπτίσει το δεκατριών ημερών παιδί του Προδρόμου και της Ευλογίας, τον μετέπειτα Άγιο Παΐσιο, ζήτησε να μη του δοθεί το όνομα του παππού του, Χρήστου Φράγκου. Είπε στη νονά να του δώσει το δικό του όνομα, δηλαδή Αρσένιος, για να αφήσει «καλογέρι στο πόδι του», όπως είπε. Νονά του Αγίου Παϊσίου ήταν η εξαδέλφη του Αναστασία Θεοδοσίου,[38] κόρη της αδελφής του Πρόδρομου Εζνεπίδη, Δέσποινας. Η ίδια είχε βαπτίσει επίσης τα υπόλοιπα αδέλφια του, εκτός από μία μεγαλύτερη αδελφή του. Όταν επρόκειτο να βαπτιστεί, η Αναστασία ήταν νιόπαντρη στον πρώτο άνδρα της και ο Άγιος Αρσένιος

της είπε να μην τη βαπτίσει. Ο Άγιος Παΐσιος συχνά αναφέρει στους Λόγους του, αλλά και στο βιβλίο που έγραψε το 1975 για τον Άγιο Αρσένιο τον Καππαδόκη, πως αισθανόταν «μεγάλη υποχρέωση» προς τον Άγιο Αρσένιο για το όνομα που του έδωσε και για τις άγιες ευχές που του διάβασε κατά τη Βάπτισή του. Ομοίως και για όσα είχε γράψει στα λίγα βιβλία που διέσωσε ο ψάλτης του Πρόδρομος Κορτσινόγλου.[39]

Οι κάτοικοι των Φαράσων τα τελευταία χρόνια είχαν μαζέψει χρήματα για να οικοδομήσουν έναν καινούργιο ναό. Επειδή όμως ήδη υπήρχε ο κεντρικός Ναός των Οσιομαρτύρων Βαραχησίου και Ιωνά καθώς και πενήντα άλλοι ναοί, οι περισσότεροι σε παλαιά μοναστήρια, ο Άγιος Αρσένιος τους πρότεινε να μοιράσουν τα χρήματα σε φτωχές οικογένειες. Οι οικογένειες όμως αυτές δε δέχθηκαν να πάρουν τα χρήματα που προορίζονταν για την Εκκλησία. Καθώς ετοιμάζονταν να φύγουν από τα Φάρασα κατά τον ξεριζωμό, οι κάτοικοι πρότειναν στον Άγιο να πάρουν μαζί τους τα χρήματα για να οικοδομήσουν έναν ναό στην Ελλάδα, εκεί όπου πίστευαν ότι θα έμεναν όλοι μαζί. Τότε ο Άγιος Αρσένιος τους είπε δακρυσμένος: «Στην Ελλάδα θα βρείτε πολλές εκκλησίες, αλλά την πίστη που υπάρχει εδώ δεν θα τη βρείτε».[40] Επίσης, μιλώντας τους στη φαρασιώτικη διάλεκτο, τους είπε να μη χαίρονται που θα πάνε στην Ελλάδα, γιατί εκεί θα γίνουν «τάρμα ταγάν, παρτσά-παρτσά κορενέκ» («κομμάτια-κομμάτια, θα γίνετε ρεζίλι»).[41]

Την Τετάρτη 14 Αυγούστου του 1924 (παλαιό ημερολόγιο), την παραμονή της εορτής της Κοίμησης της Θεοτόκου, οι 204 οικογένειες από τα Φάρασα και οι 176 οικογένειες από τα άλλα έξι χριστιανικά χωριά της ευρύτερης περιοχής των Φαράσων (Αφσάρι, Κίσκα, Σατής, Τσουχούρι, Φκώσι και Ξουρδζάιδι) αναγκάστηκαν να φύγουν για τη Μητέρα Ελλάδα. Οι τρεις οικογένειες των Τούρκων που παρέμειναν στα Φάρασα και οι υπόλοιπες οικογένειες στα άλλα έξι χωριά της περιοχής στενοχωρήθηκαν πολύ για τους Έλληνες που έφευγαν και γι’ αυτό τους πρόσφεραν σταφίδες για τον δρόμο. Προτού ξεκινήσουν, ο Άγιος Αρσένιος προσευχήθηκε στον Θεό να φτάσουν όλοι καλά στην Ελλάδα, γιατί το ταξίδι θα ήταν μακρύ και δύσκολο. Ο Άγιος Παΐσιος έγραφε ότι «ο Καλός Θεός ξερίζωσε τα κλήματα και τα πήρε μαζί με τον Αμπελουργό (Άγιος Αρσένιος)· τα μεν κλήματα να τα μεταφυτέψει στο μεγάλο Του αμπέλι στην Ελλάδα, τον δε Αμπελουργό

να πάρει πια κοντά Του, να ξεκουρασθεί».[42] Στις Αχγαβούδες (Γιαχ-Γυαλί), το πρώτο χωριό όπου διανυκτέρευσαν, γιόρτασαν την Κοίμηση της Θεοτόκου. Συνολικά, περπάτησαν 150 χλμ. νότια μέχρι το λιμάνι της Μερσίνας. Εκεί οι Τούρκοι σκότωσαν πολλούς πρόσφυγες, ακόμα και έγκυες γυναίκες. Από τη Μερσίνα, οι 2.000 πρόσφυγες οι προερχόμενοι από την περιφέρεια των Φαράσων έγιναν η τελευταία αποστολή που αναχώρησε με ρωσο-αμερικανική προστασία για την Ελλάδα με το πλοίο «Αρχιπέλαγος».[43]

Διηγείται ο Άγιος Παΐσιος: «Όταν το 1924 φεύγαμε από τη Μικρά Ασία με το καράβι, για να έρθουμε στην Ελλάδα, εγώ ήμουν βρέφος. Το καράβι ήταν γεμάτο πρόσφυγες και, όπως με είχε η μητέρα μου μέσα στις φασκιές, ένας ναύτης πάτησε επάνω μου. Η μάνα μου νόμισε ότι πέθανα και άρχισε να κλαίει. Μια συγχωριανή μας άνοιξε τις φασκιές και διαπίστωσε ότι δεν είχα πάθει τίποτε. Αν πέθαινα τότε, σίγουρα θα πήγαινα στον Παράδεισο. Τώρα που είμαι τόσων χρονών και έχω κάνει τόση άσκηση, δεν είμαι σίγουρος αν πάω στον Παράδεισο».[44] Επάνω στο πλοίο δύο ναύτες τσακώνονταν μεταξύ τους και άρχισαν να υβρίζουν τον Χριστό και την Παναγία. Οι Φαρασιώτες απογοητεύτηκαν, καθώς τους φάνηκε πολύ βαρύ Έλληνες και Χριστιανοί να υβρίζουν τον Χριστό και την Παναγία. Άρπαξαν θυμωμένοι τους δύο ναύτες και τους έριξαν στη θάλασσα. Ευτυχώς, εκείνοι ήξεραν κολύμπι και δεν πνίγηκαν.[45]

Πειραιάς (1924)

Ύστερα από ταξίδι ενός μηνός με το πλοίο «Αρχιπέλαγος», το Σάββατο 27 Σεπτεμβρίου του 1924 (νέο ημερολόγιο) η οικογένεια του Πρόδρομου και της Ευλογίας Εζνεπίδου μαζί με τις 360 οικογένειες από τα έξι χωριά των Φαράσων έφτασαν στον Πειραιά. Ο Αρσένιος (Άγιος Παΐσιος) ήταν σαράντα ημερών όταν ήρθε ως προσφυγόπουλο στην Ελλάδα. Έμειναν σε σκηνές στον Άγιο Γεώργιο στο Κερατσίνι επί τρεις εβδομάδες, «μέσα στα σύρματα», κάτω από δύσκολες συνθήκες. Ορισμένες οικογένειες που είχαν συγγενείς στην Αθήνα και δήλωσαν τη διεύθυνσή τους μπόρεσαν και εγκαταστάθηκαν στα περίχωρα της Αθήνας. Οι υπόλοιπες οικογένειες, μαζί με τον Άγιο Αρσένιο, μεταφέρθηκαν με πλοίο στην Κέρκυρα.

Κέρκυρα (1924-1925)

Όταν έφτασαν στην Κέρκυρα, οι περισσότερες οικογένειες από τα Φάρασα –ανάμεσά τους και οι οικογένειες του προέδρου Πρόδρομου Εζνεπίδη και του ψάλτη Πρόδρομου Κορτσινόγλου– έμειναν στο Κάστρο. Ο Άγιος Αρσένιος κοιμήθηκε τη Δευτέρα 10 Νοεμβρίου του 1924 στο Κάστρο της Κέρκυρας, μετά από σαράντα ημέρες παραμονής στη Μητέρα Ελλάδα. Προτού φύγουν από τα Φάρασα, ο Άγιος Αρσένιος είχε προαναγγείλει τον θάνατό του σε κάποιο νησί της Ελλάδας μετά από σαράντα ημέρες. Δύο ημέρες προτού πεθάνει, κάλεσε τον ψάλτη και φίλο του Πρόδρομο και του είπε να μη στενοχωρηθεί, γιατί η σύζυγός του Κυριακή –η οποία έλουσε στο νοσοκομείο για τελευταία φορά τον Άγιο Αρσένιο προετοιμάζοντάς τον να κοινωνήσει– θα πέθαινε μετά από οκτώ ημέρες.[46] Του προείπε επίσης ότι μετά από δεκατρείς ημέρες θα πέθαινε και η Αλμαλού, σύζυγος του Στέφανου Καραμουρατίδη. Πράγματι, όλα έγιναν όπως τα είπε ο Άγιος Αρσένιος. Οι κάτοικοι της Κέρκυρας αγαπούσαν πολύ τις οικογένειες από τα Φάρασα και τις ήθελαν κοντά τους. Οι Φαρασιώτες όμως αρρώσταιναν συχνά στην Κέρκυρα, επηρεασμένοι από το υγρό κλίμα της, ενώ δεν είχαν πού να εργαστούν, αφού έμεναν μέσα στο Κάστρο. Προτιμούσαν αντί για τη θάλασσα τα ορεινά μέρη, όπου θα έβρισκαν χωράφια να καλλιεργήσουν και να ζήσουν από αυτά, δηλαδή ό,τι έκαναν και στην πατρίδα τους. Γι’ αυτό και αποφάσισαν, αφήνοντας προσωρινά τον «θησαυρό» τους τον Άγιο Αρσένιο, να φύγουν από το Κάστρο. Στην Κέρκυρα παρέμειναν συνολικά εννέα μήνες.

Ηγουμενίτσα και Πλαταριά Θεσπρωτίας (1925-1926)

Οι οικογένειες αναχώρησαν από την Κέρκυρα στα τέλη Ιουλίου του 1925 και πήγαν στην Ηγουμενίτσα, όπου έμειναν πολύ λίγο. Από εκεί μετακινήθηκαν στην Πλαταριά Θεσπρωτίας, απέναντι από τη Λευκίμη της Κέρκυρας, 15 χλμ. μακριά από την Ηγουμενίτσα. Έμειναν σε παράγκες και σκηνές επί έναν χρόνο, εν αναμονή του τόπου όπου θα τους παρείχαν κλήρους για να εγκατασταθούν μόνιμα. Στην Πλαταριά, ο Πρόδρομος Κορτσινόγλου (Χαντζιτσινίδης ή Χαντζίνης), ο ψάλτης του Αγίου Αρσενίου, νυμφεύθηκε τη δεύτερη σύζυγό του Αναστασία Θεοδοσίου, τη νονά του Αγίου Παϊσίου, που και γι’ αυτήν ήταν ο δεύτερος γάμος της (τον πρώτο σύζυγό της, Δημήτριο Αλατσόγλου, τον είχαν απαγάγει οι Τούρκοι μέσα από την Εκκλησία στα Φάρασα μαζί με

τον Άγιο Αρσένιο και εξαφανίστηκε – για τον Άγιο Αρσένιο μεσολάβησαν οι δύο οικογένειες των Τούρκων στα Φάρασα και τον άφησαν ελεύθερο). Όσες οικογένειες απέμειναν, από εκείνες που είχαν έρθει από τα Φάρασα, επιθυμούσαν να μείνουν μόνιμα στην Πλαταριά. Οι κάτοικοί της όμως δεν τους ήθελαν και κατόρθωσαν να τους διώξουν. Οι αρμόδιοι για τους πρόσφυγες τους υπέδειξαν διάφορα μέρη τα οποία είχαν εγκαταλείψει οι Τούρκοι και στα οποία θα μπορούσαν να διαμείνουν. Οι περισσότερες οικογένειες διασκορπίστηκαν στο Πλατύ Ημαθίας, στα χωριά της Δράμας, στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα. Στην Πλαταριά παρέμειναν μόλις δεκαπέντε από τις οικογένειες που είχαν έρθει από τα Φάρασα –ανάμεσά τους ο πρόεδρος Πρόδρομος με την οικογένειά του και ο ψάλτης Πρόδρομος με τη νονά του Αγίου και τα παιδιά τους– αναζητώντας κι εκείνες τη μελλοντική τους πατρίδα. Ο Πρόδρομος Εζνεπίδης μαζί με κάποιους συγχωριανούς του επισκέφθηκαν την Κόνιτσα και την επέλεξαν ως τόπο διαμονής. Επρόκειτο για ένα πολύ όμορφο μέρος, που έμοιαζε με την πατρίδα τους τα Φάρασα. Στην Κόνιτσα θα τους παραχωρούνταν λίγα χωράφια για να τα καλλιεργήσουν και να ζήσουν από αυτά κατά τα πρώτα δύσκολα χρόνια τους στη Μητέρα Ελλάδα. Το 1926, ύστερα από την περιπλάνησή τους σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, οι εναπομείναντες κάτοικοι από τα Φάρασα, ανάμεσά τους και ο μετέπειτα Άγιος Παΐσιος, εγκαταστάθηκαν στην Κόνιτσα.[47]

Κόνιτσα (1926)

Στην Κόνιτσα, προτού έλθουν οι δεκαπέντε οικογένειες από τα Φάρασα, έμεναν ήδη εξήντα πέντε οικογένειες προσφύγων από το Μιστί της Καππαδοκίας. Είχαν απομείνει λίγα σπίτια Τούρκων, οι οποίοι είχαν φύγει για τα Φάρασα με την «Ανταλλαγή», και τα πιο άγονα από τα χωράφια. Σε κάθε οικογένεια θα δινόταν ένα παλιό ερειπωμένο σπίτι, που χρειαζόταν άμεσα συντήρηση, και ένα χωράφι τεσσάρων στρεμμάτων στον Κάμπο της Κάτω Κόνιτσας. Όταν το καλοκαίρι του 1926 οι οικογένειες από τα Φάρασα εγκαταστάθηκαν στην Κόνιτσα, ο πατέρας του Αγίου Πρόδρομος, ως πρόεδρος, άφησε πρώτα να τακτοποιηθούν στα σπίτια της Κάτω Κόνιτσας και στα καλύτερα από τα εναπομείναντα χωράφια του Κάμπου οι άλλες οικογένειες των συγχωριανών του. Τελευταία άφησε τη δική του πολύτεκνη οικογένεια. Αργότερα, τα μεγαλύτερα παιδιά του παραπονέθηκαν στον πατέρα τους για το ότι δεν

τους υπολόγισε κατά την εγκατάστασή τους στην Κόνιτσα. Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι, αν κάποιος είναι μόνος του, δικαιούται να αδιαφορήσει για τον εαυτό του από αυταπάρνηση και αρχοντιά. Αν όμως έχει οικογένεια, πρέπει να σκεφτεί και την οικογένειά του.[48] Ανάμεσα στις τρεις οικογένειες που επέλεξαν να μείνουν στην πιο δύσκολη γειτονιά της τότε Άνω Κόνιτσας (Βαρόσι) ήταν η μεγάλη οικογένεια του προέδρου Πρόδρομου Εζνεπίδη, η οικογένεια του ψάλτη Πρόδρομου Κορτσινόγλου (με τη σύζυγό του Αναστασία, την κόρη της Ευτυχία από τον πρώτο της γάμο και τα τρία παιδιά του Πρόδρομου από την πρώτη σύζυγό του Κυριακή) και η οικογένεια του Βασιλείου Κοστρόγλου. Ήδη έμεναν εκεί οι δύο οικογένειες Χατζημελετίου από το Μιστί.

Ο πατέρας του Αγίου συνέχισε να συμμετέχει στα κοινά ως εκπρόσωπος των προσφύγων στο Κοινοτικό Συμβούλιο. Από γεωργικές και οικοδομικές εργασίες δε γνώριζε, καθότι στα Φάρασα η μητέρα του Χριστίνα ήταν πολύ πλούσια για την εποχή εκείνη και έτσι ο ίδιος δε χρειαζόταν να εργάζεται χειρωνακτικά. Εκεί επιχείρησε να μάθει διάφορες τέχνες, όπως του οπλουργού, του μαραγκού ή του φούρναρη, αλλά μετά από δύο ή τρεις μήνες τις εγκατέλειπε. Η μητέρα του είχε πουλήσει ένα σπίτι στα Άδανα αντί υψηλού τιμήματος, οπότε ο Πρόδρομος ήταν οικονομικά ανεξάρτητος. Έτσι, συνέχισε την παράδοση της οικογένειάς του και ανέλαβε πρόεδρος στα Φάρασα.[49] «Αυτός ήταν ο καπετάνιος του χωριού».[50] Στην Κόνιτσα, όμως, για να ζήσει τη μεγάλη του οικογένεια άρχισε να ασχολείται με γεωργικές εργασίες (καλλιέργεια αράντιστων πεπονιών που τα πουλούσε στην Κέρκυρα και καλλιέργεια σιταριού που τη γνώριζαν ήδη από τα Φάρασα) και να κατασκευάζει στο σπίτι του διάφορα αντικείμενα (υνιά, ντουλάπια, παπούτσια). Άλλωστε, υπήρχε μεγάλη φτώχεια. Όλες οι οικογένειες αγωνίζονταν για το «ψωμί και τα χόρτα» – όποτε τα έβρισκαν, ήσαν ευχαριστημένοι.

Η Ευλογία, σύζυγος του Πρόδρομου Εζνεπίδη, ασχολιόταν με τις εργασίες του σπιτιού και τα παιδιά της, στα οποία προστέθηκαν δύο ακόμα στην Κόνιτσα: η Χριστίνα και ο Λουκάς. Η οικογένεια τηρούσε με ακρίβεια τις νηστείες και τις εορτές. Εκκλησιάζονταν όλοι μαζί ανελλιπώς στην Εκκλησία του Αγίου Νικολάου στην Άνω Κόνιτσα, όπου ιερουργούσε ο καλός ιερέας παπα-Δημήτρης Μάνθος και έψαλλε ο Πρόδρομος Κορτσινόγλου, ο ψάλτης και φίλος του Αγίου Αρσενίου. Από το γειτονικό

σπίτι έρχονταν συχνά στο δικό τους ο Πρόδρομος Κορτσινόγλου με τη σύζυγό του Αναστασία, τη νονά του Αρσένιου, και τους διηγούνταν ιστορίες για τον Άγιο Αρσένιο. Η Αναστασία Θεοδοσίου-Κορτσινόγλου, νονά και εξαδέλφη του Αρσένιου, ήταν «ευθύς άνθρωπος» και «βιαστική στη δουλειά της», «με τα παλιά μυαλά». Συμβούλευε τα φυσικά και πνευματικά παιδιά της να κάνουν μόνο καλές πράξεις. Αγαπούσε πολύ τόσο τον μικρό Αρσένιο όσο και τα άλλα αδέλφια του. Η νονά του είχε από τον πρώτο της γάμο ένα παιδί, την Ευτυχία, και από τον δεύτερο τον Δημήτριο και την Ελένη. Η Ελένη πέθανε στην Κόνιτσα όταν ήταν ενός έτους. Παράλληλα η Αναστασία μεγάλωνε τα τρία παιδιά –τον Μωυσή, την Αναστασία (Ανάστα) και τον Ααρών– του Πρόδρομου Κορτσινόγλου από την πρώτη σύζυγό του Κυριακή, η οποία είχε πεθάνει το 1924 στην Κέρκυρα. Ο μικρός Αρσένιος αγαπούσε πολύ τη νονά του και πολλές φορές άκουσε από το στόμα της διηγήσεις για όσα συνέβησαν με τον Άγιο Αρσένιο κατά τη Βάπτισή του στα Φάρασα. Μάλιστα, όταν έγινε μοναχός και έφυγε από την Κόνιτσα, κάθε φορά που επέστρεφε περνούσε απαραιτήτως από το σπίτι της νονάς του για να την επισκεφθεί. Ο Πρόδρομος Κορτσινόγλου πέθανε στην Κόνιτσα το 1960, και η σύζυγός του Αναστασία, η νονά του Αγίου, το 1981.[51]

4. Η παιδική ηλικία του Αγίου Παϊσίου στην Κόνιτσα

«Ἐμεγάλωσα στὴν νῦν ἡρωϊκὴν πατρίδα Κόνιτσαν»[52]

Ο Αρσένιος Εζνεπίδης (Άγιος Παΐσιος) ήταν δύο ετών όταν το 1926 εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Κόνιτσα. Η Κόνιτσα είναι κτισμένη αμφιθεατρικά στην πλαγιά του βουνού Τραπεζίτσα στην οροσειρά της Πίνδου. Έχει θέα την πεδιάδα της Κόνιτσας, εκεί όπου συναντιέται ο ποταμός Αώος με τους ποταμούς Βοϊδομάτη και Σαραντάπορο. Σύμβολό της είναι το μονότοξο πέτρινο Γεφύρι, το οποίο κτίστηκε το 1870 από τον Φρόντζο Ζιώγα. Το 1928 είχε 1.959 κατοίκους, σχεδόν όλοι τους Έλληνες. Το σπίτι στο οποίο μεγάλωσε ο Αρσένιος στην Άνω Κόνιτσα (Βαρόσι) ανήκε σε Τούρκους που είχαν φύγει κατά την «Ανταλλαγή». Ήταν μισοερειπωμένο και χρειαζόταν άμεσα συντήρηση. Στο υπόγειο του σπιτιού που τους δόθηκε έβαλαν τα ζώα τους. Στην αυλή υπήρχε ένας φούρνος. Ανεβαίνοντας λίγα σκαλιά, βρισκόσουν στην είσοδο του κυρίως σπιτιού. Με το που έμπαινες υπήρχε ένας μικρός χώρος

υποδοχής, στα αριστερά ήταν ένα μεγάλο δωμάτιο στο οποίο έμεναν τα περισσότερα παιδιά, λίγο πιο μέσα και αριστερά ήταν το υπνοδωμάτιο των γονιών, και δεξιά στον χώρο υποδοχής υπήρχε η πόρτα που οδηγούσε στην κουζίνα, στο πίσω μέρος του σπιτιού. Έξω, υπήρχε μεγάλη αυλή στην οποία έπαιζαν τα παιδιά. Σε μικρή απόσταση από το σπίτι βρισκόταν το Εκκλησάκι της Αγίας Βαρβάρας. Πιο πάνω από το σπίτι τους ήταν το 1ο Δημοτικό Σχολείο, η Εκκλησία του Αγίου Νικολάου (Μητροπολιτικός Ναός) και το παλιό Κοιμητήριο της Ανάληψης.

Όταν ο Αρσένιος ήταν μικρό παιδί, σε περιπτώσεις που ήταν ανυπάκουος προς τους γονείς του, εκείνοι τον φοβέριζαν με τον «μπούμπουλο». Μερικά παιδιά, έλεγε ο ίδιος αργότερα, αν δεν τα φοβερίσεις έστω και λίγο, δεν ακούν κανέναν. Το μικρό παιδί δικαιολογείται να κάνει τις αταξίες του, να θυμώσει, να χτυπήσει τα πόδια του κάτω, να φωνάξει ότι δε θέλει. Μόλις όμως μεγαλώσει, πρέπει να αποβάλει την παιδική ανωριμότητα και να κρατήσει την παιδική απλότητα και αθωότητα.[53]

Τα παιχνίδια στην Κόνιτσα ήσαν απλά και αυτοσχέδια. Μικρά παιδιά, έλεγε ο ίδιος ο Όσιος, έκοβαν το καρούλι στις άκρες, έβαζαν μια σφήνα μέσα, σκάρωναν ένα ωραίο παιχνίδι και χαίρονταν μ’ αυτό. Στα παιδιά άρεσε το τρέξιμο, το κυνηγητό, το κρυφτό και το παιχνίδι με τα τενεκεδάκια. Αν και μικρά, οι γονείς έπαιρναν τα παιδιά μαζί τους και στα χωράφια, όπου έπαιζαν με τα άλλα αδέλφια τους. Πάντως, τόνιζε ο Όσιος, τα μικρά παιδιά χαίρονται πιο πολύ παίζοντας με το αυτοκινητάκι τους παρά όταν αγοράσει ο πατέρας τους ένα πολυτελές αυτοκίνητο. Αν ρωτήσεις ένα μικρό κορίτσι αν προτιμά μια κούκλα ή μια πολυκατοικία, θα σου πει ότι προτιμά την κούκλα. Θεωρούσε πως έτσι τα μικρά παιδιά, ασυναίσθητα, αντιλαμβάνονται τη ματαιότητα του κόσμου.[54]

Το 1927, ο Αρσένιος ήταν τριών ετών και έπαιζε με τα άλλα παιδιά δίπλα στο σπίτι τους, έξω από μια εγκαταλελειμμένη κατοικία της οποίας οι ιδιοκτήτες είχαν φύγει στην Αμερική. Στην αυλή της υπήρχε μια συκιά που τα κλαδιά της έβγαιναν στον δρόμο. Ήταν καλοκαίρι και η συκιά ήταν γεμάτη καρπούς. Ένας γείτονας, που ήθελε να κόψει σύκα και δεν τα έφθανε, σήκωσε τον Αρσένιο για να κόψει εκείνος πέντε-έξι από αυτά. Μάλιστα, του έδωσε δύο για να τα φάει. Όταν το έμαθε ο πατέρας του Πρόδρομος, θύμωσε πολύ και έδωσε στον Αρσένιο ένα πολύ δυνατό χαστούκι που τον πέταξε μακριά. Ο μικρός έβαλε τα κλάματα. Η μητέρα

του Ευλογία που ήταν παρούσα είπε στον πατέρα του ότι το παιδί τους είναι μικρό, δεν ήξερε τι έκανε και να μην το χτυπά. Ο πατέρας όμως απάντησε ότι το παιδί τους δεν έκλαψε όταν το σήκωσε ο γείτονάς τους για να κόψει τα ξένα σύκα, άρα φαίνεται ότι και εκείνο ήθελε να φάει από τα σύκα. Ο Όσιος έλεγε αργότερα, αναφερόμενος σε εκείνο το περιστατικό, ότι όταν ήταν μικρός περισσότερο λάμβανε βοήθεια από τη μητέρα του παρά από τον πατέρα του. Βέβαια, και οι δύο γονείς του τον αγαπούσαν και ήθελαν το καλό του. Ο καθένας όμως τον βοηθούσε με τον δικό του τρόπο. Ο πατέρας του ήταν αυστηρός και, αν έκανε ως παιδί κάποια αταξία, όπως φάνηκε στο περιστατικό με τα σύκα, αμέσως τον χαστούκιζε. Πονούσε από το ξύλο και μαζευόταν, αλλά με το που περνούσε ο πόνος ξεχνούσε και τις συμβουλές του πατέρα του. Η μητέρα όμως, όπως έλεγε, είχε μιαν αρχοντιά. Μόλις έβλεπε κάποια αταξία του, φυσικά και στενοχωριόταν. Ποτέ της όμως δεν τον χτυπούσε. Γύριζε το κεφάλι της από την άλλη μεριά και έκανε πως δε βλέπει για να μην τον στενοχωρήσει. Όμως, τούτη η συμπεριφορά εκ μέρους της μητέρας του έκανε την καρδιά του να ραγίζει. Υποσχόταν στον εαυτό του ότι άλλη φορά δε θα το ξανακάνει για να μη τη στενοχωρήσει. Με αυτού του είδους την αρχοντική συμπεριφορά τον βοηθούσε περισσότερο απ’ ό,τι αν τον είχε χτυπήσει.[55]

Κάποια φορά είχαν φέρει στο σπίτι τους στην Κόνιτσα την αδελφή του βαριά άρρωστη, σχεδόν ετοιμοθάνατη. Ο Αρσένιος ήταν μικρός και δεν είχε καταλάβει τη σοβαρότητα της κατάστασής της. Πήγε λοιπόν δίπλα της κι έπαιζε με μια φυσαρμόνικα. Έλεγε, λοιπόν, αργότερα ο Όσιος ότι ένα μικρό παιδί δικαιολογείται όχι μόνο να κάνει αταξίες αλλά και να μην έχει συναίσθηση μιας δύσκολης κατάστασης. Απεναντίας, κάτι ανάλογο δε συγχωρείται στους μεγάλους. Άλλωστε, διαφορετικό είναι να έχουν στο σπίτι κάποιον που έκανε εγχείρηση σκωληκοειδίτιδας, οπότε επιτρέπεται να τραγουδήσουν ή να χορέψουν, και διαφορετικό να έχουν έναν ασθενή με καρκίνο που μόλις εγχειρίστηκε, οπότε, φυσικά, δεν είναι δυνατό να ξεχαστούν.[56]

Μιαν άλλη φορά, οι γονείς του μικρού Αρσένιου είχαν πάει στο χωράφι τους στον Κάμπο και τον είχαν αφήσει στο σπίτι τους στην Άνω Κόνιτσα μαζί με τα δύο μικρότερα αδέλφια του, τη Χριστίνα και τον Λουκά. Ξαφνικά, άρχισε καταρρακτώδης βροχή. Τα παιδιά φοβήθηκαν για τους γονείς τους που δεν είχαν επιστρέψει ακόμα στο σπίτι και άρχισαν να

κλαίνε. Ο Αρσένιος τους ζήτησε να προσευχηθούν στον Χριστό και να Τον παρακαλέσουν να σταματήσει τη βροχή. Όλα τα παιδιά γονάτισαν μπροστά στο εικονοστάσι και προσευχήθηκαν. Σε λίγα λεπτά, η βροχή σταμάτησε. Γι’ αυτό αργότερα ο Όσιος έλεγε ότι είναι καλό οι μητέρες να μαθαίνουν στα παιδιά τους, δίχως πίεση, να προσεύχονται. Με τις προσευχές των μικρών παιδιών μπορούν να γίνουν θαύματα. Επειδή τα παιδιά έχουν αθωότητα, ο Θεός τούς δίνει αυτό που θα ζητήσουν.[57]

Όταν ήταν μικρό παιδί, ο Αρσένιος φοβόταν να περάσει έξω από το παλιό Κοιμητήριο της Ανάληψης, που βρισκόταν λίγο πιο πάνω από το σπίτι τους. Εκεί αναπαυόταν και η γιαγιά του Χριστίνα, που την αγαπούσε πολύ και αιφνιδίως είχε χάσει. Προκειμένου να του φύγει ο φόβος αυτός, σε ηλικία δέκα ετών πήγε και κοιμήθηκε επί τρία συνεχόμενα βράδια μέσα στο Κοιμητήριο. Έκανε τον σταυρό του και έμπαινε μέσα σε κάποιον τάφο. Έτσι, πήρε θάρρος και άρχισε να πηγαίνει από τάφο σε τάφο. Δεν κρατούσε φακό, για να μην τον δουν κάποιοι και φοβηθούν. Με τον τρόπο αυτόν, δείχνοντας «παλικαριά», έδιωξε τη δειλία που είχε μέσα του.[58]

Ο Αρσένιος θυμόταν ότι στο σπίτι είχαν τρία μεγάλα και τρία μικρά άλογα, με τα οποία έκαναν τις γεωργικές εργασίες. Μια μέρα, ο Αρσένιος περνούσε τα άλογα από κάποιο γεφυράκι που ήταν κατασκευασμένο από κορμούς δέντρων και σανίδια. Ξάφνου, ένας σάπιος κορμός δέντρου υποχώρησε και έπιασε ανάμεσα στα ξύλα το πόδι του πιο μικρού αλόγου, το οποίο ήταν τεσσάρων ετών. Παρόλο που κατασκευάστηκε μεγαλύτερο γεφύρι, κάθε φορά που το συγκεκριμένο άλογο περνούσε από το σημείο αυτό αντιδρούσε και δεν ήθελε να περάσει ή περνούσε απότομα. Το άλογο, χρησιμοποιώντας την πείρα του, δεν ήθελε να ξαναπατήσει το πόδι του στο γεφύρι. Ομοίως και ο άνθρωπος, έλεγε ο Όσιος, καλό είναι να χρησιμοποιεί την πείρα που αποκτάται μέσα από τα λάθη και τις πτώσεις του. Όσο περνούν τα χρόνια, τόσο ωριμάζει ο άνθρωπος πνευματικά. Αν αξιοποιήσει την πείρα από τα προηγούμενα χρόνια του, μπορεί να προχωρήσει στη ζωή του πιο σταθερά και ταπεινά.[59]

Ο πατέρας του Οσίου είχε στην κατοχή του και δύο καλά εκπαιδευμένα σκυλιά. Κάποια φορά έδωσε στον γείτονά του Πρόδρομο Κορτσινόγλου, τον ψάλτη του Αγίου Αρσενίου, ένα καλό κουτάβι της ίδιας ράτσας για να φυλάει τα πρόβατα που είχαν και να γαυγίζει μόλις κάποιος λύκος τα πλησίαζε. Μια μέρα, ο Πρόδρομος Κορτσινόγλου είδε έναν γείτονά του

πολύ στενοχωρημένο επειδή είχε αρρωστήσει το σκυλί του και δεν μπορούσε να πάει για κυνήγι. Ακούγοντάς το, πρότεινε να δώσει στον γείτονά του το δικό του σκυλί, αυτό που είχε πάρει από τον πατέρα του Οσίου και ήταν πολύ καλός φύλακας. Ο γείτονας χάρηκε πολύ και ξεκίνησε αμέσως για το κυνήγι. Όταν όμως βρέθηκαν στο δάσος και του έδωσε εντολή με το χέρι να κυνηγήσει, εκείνο, αντί να τρέξει, γύριζε γύρω από τον ίδιο και του έγλειφε τα πόδια. Αν και ήταν σκυλί καλής ράτσας, εντούτοις δεν είχε εκπαιδευτεί να κυνηγά και έτσι απλώς κινείτο γύρω από τον κυνηγό. Ομοίως και ο κάθε άνθρωπος, κατά τον Όσιο, έχει να εκπληρώσει την προσωπική του αποστολή μέσα στον κόσμο.[60]

Κάποια νύχτα ενός βαρύ χειμώνα με πολλά χιόνια, ο Αρσένιος με τον αδελφό του είχαν βγει έξω από το σπίτι και ετοιμάζονταν να κατέβουν στο υπόγειο για να ταΐσουν τα άλογα και τα άλλα ζώα. Ο Αρσένιος κρατούσε ένα λυχνάρι για να βλέπουν. Στην αυλή του σπιτιού τους είδαν έναν λύκο πεινασμένο που συμπεριφερόταν σαν αρνάκι. Επειδή πεινούσε, είχε πλησιάσει στις κατοικίες των ανθρώπων για να βρει λίγη τροφή. Ενστικτωδώς αισθανόταν ότι διαφορετικά θα πέθαινε από την πείνα. Ο αδελφός του Αρσένιου πήρε το ξύλο με το οποίο έβαζαν στον φούρνο το ψωμί και άρχισε να χτυπά τον λύκο, ο οποίος δεν αντιδρούσε καθόλου. Η νηστεία, έλεγε ο Όσιος, ημερεύει και ταπεινώνει ακόμα και τα άγρια ζώα.[61]

Ο Όσιος θυμόταν ακόμα, ότι όταν ήταν μικρό παιδί στην Κόνιτσα, σε απόσταση δέκα μέτρων από το σπίτι τους είδε έναν ζητιάνο, τον Πέτρο, να έχει πεθάνει έξω από ένα τούρκικο σπίτι. Μια Τουρκάλα, που τον είχε βρει το πρωί πεσμένον έξω από το σπίτι της, δεν είχε καταλάβει ότι δε ζούσε και τον σκουντούσε για να σηκωθεί. Μετά από λίγο κατάλαβε ότι είχε πεθάνει. Ο Όσιος δεν ξέχασε ποτέ τον Πέτρο. Τον μνημόνευε και προσευχόταν γι’ αυτόν σε όλη του τη ζωή.[62]

Στο Δημοτικό Σχολείο της Άνω Κόνιτσας

Ο Αρσένιος Εζνεπίδης φοίτησε στο 1ο Δημοτικό Σχολείο της Άνω Κόνιτσας, το οποίο βρισκόταν απέναντι από την Εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Ήταν καλός μαθητής, έξυπνος και φιλότιμος. Είχε βλέμμα ζωηρό και εκφραστικό. Τέλειωσε το Δημοτικό το 1936 με βαθμό οκτώ και διαγωγή «κοσμιωτάτη». Στην Κόνιτσα τη χρονιά εκείνη δε θα

λειτουργούσε η Α΄ τάξη του Γυμνασίου. Αν ήθελε να συνεχίσει στο Γυμνάσιο θα έπρεπε να πάει στα Ιωάννινα. Η οικογένειά του όμως δυσκολευόταν να τον στηρίξει οικονομικά. Γι’ αυτό και ο ίδιος ο Αρσένιος προτίμησε να μη συνεχίσει στο Γυμνάσιο αλλά να εργαστεί προκειμένου να βοηθήσει την οικογένειά του.

Το 1933, ο Αρσένιος πήγαινε στη Γ΄ τάξη του Δημοτικού και ξεπερνούσε όλα τα άλλα παιδιά στο τρέξιμο. Γι’ αυτό, οι συμμαθητές του στην Άνω Κόνιτσα δεν τον άφηναν να τρέξει – τον αποκαλούσαν «προσφυγόπουλο» και τον έδιωχναν. Πήγαινε τότε εκείνος στη μητέρα του κλαίγοντας και της έλεγε ότι τα άλλα παιδιά δεν τον αφήνουν να τρέξει μαζί τους. Εκείνη του έλεγε ότι, αν ήθελε, θα μπορούσε να τρέξει στην αυλή του σπιτιού τους και ότι υποκρύπτει υπερηφάνεια το να θέλει να τρέχει με τα άλλα παιδιά για να τα ξεπερνάει και να του λένε μπράβο. Μιαν άλλη φορά ήθελε να παίξει μπάλα με τα παιδιά της γειτονιάς του αλλά και πάλι δεν τον άφηναν. Πήγε ξανά στη μητέρα του κλαίγοντας και της παραπονέθηκε. Εκείνη του είπε ότι αν θέλει μπορεί να παίξει μπάλα στην αυλή τους και του επανέλαβε ότι εξαιτίας της υπερηφάνειας, με σκοπό να τον βλέπουν και να τον καμαρώνουν, ήθελε να παίζει με τα άλλα παιδιά. Τότε ο Αρσένιος κατάλαβε ότι η μητέρα του είχε δίκιο. Σιγά-σιγά έπαψε να τρέχει και να παίζει μπάλα μπροστά σε κόσμο, επειδή κατάλαβε ότι αυτό έκρυβε υπερηφάνεια. Τα θεωρούσε όλα αυτά «χαμένα πράγματα» και δεν τον πείραζε πλέον που τα άλλα παιδιά δεν τον άφηναν να παίξει μαζί τους. Γελούσε, μάλιστα, βλέποντάς τα να τρέχουν και να καμαρώνουν. Άρχισε να ζει, όπως έλεγε, μια «φυσιολογική ζωή».[63]

Στο Δημοτικό, στο μάθημα της Πατριδογνωσίας και της Γεωγραφίας, τα παιδιά διδάσκονταν στοιχεία για την Ελλάδα και για όλον τον κόσμο. Έπρεπε να ξέρουν τις πόλεις του κόσμου με κατοίκους περισσότερους από πεντακόσιες χιλιάδες, τα μεγαλύτερα ποτάμια σε πλάτος και σε μήκος, και τα μεγαλύτερα βουνά της Ελλάδας και του κόσμου. Τα παιδιά πιέζονταν, αλλά τελικά τα μάθαιναν. Αργότερα, ως μοναχός, στενοχωριόταν βλέποντας φοιτητές να τον επισκέπτονται και να μη γνωρίζουν πόσους κατοίκους έχει η πόλη όπου σπούδαζαν ή ποιο είναι το μεγαλύτερο βουνό και ποτάμι της Ελλάδας. Έλληνες φοιτητές και δε γνώριζαν για την πατρίδα τους! Υποστήριζε ότι, με αυτήν την αδιαφορία που έβλεπε, θα έρθουν οι γείτονές μας και θα μας πουν ότι αυτή η χώρα δεν είναι η πατρίδα σας,

αλλά δική μας πατρίδα. Από άγνοια, τα δικά μας παιδιά μπορεί και να συμφωνούσαν.[64]

Ο Αρσένιος είχε στο Δημοτικό έναν καλό δάσκαλο που δεν είχε δικά του παιδιά και έτσι αγαπούσε όλους τους μαθητές του σα να ήσαν δικά του. Ομοίως, και τα παιδιά τον αγαπούσαν πολύ. Όταν όμως έβλεπε τους μαθητές του να κάνουν κάποια αταξία, ακολουθώντας τη νοοτροπία εκείνης της εποχής, τους χτυπούσε με τη βέργα του. Τους μάθαινε, πέρα από τα μαθήματα, τραγούδια εθνικοπατριωτικού περιεχομένου και εκκλησιαστικούς ύμνους. Ο Αρσένιος είχε έναν ακόμα δάσκαλο ο οποίος ήταν Εβραίος. Αν και Εβραίος, πήγαινε τα παιδιά στην Εκκλησία αλλά δεν τους δίδασκε το μάθημα των Θρησκευτικών. Για το μάθημα αυτό είχαν ξεχωριστή δασκάλα. Τα αγαπημένα του μαθήματα ήταν τα Θρησκευτικά και η Ζωγραφική. Η Εκκλησία του Αγίου Νικολάου (Μητροπολιτικός Ναός) ήταν δίπλα στο σχολείο και τα παιδιά έπαιζαν τριγύρω στην αυλή της. Ιερέας στην Άνω Κόνιτσα επί πολλά χρόνια ήταν ο παπα-Δημήτρης Μάνθος και ψάλτης του ο Πρόδρομος Κορτσινόγλου. Ο δάσκαλος, εκτός από τις Κυριακές, πήγαινε τα παιδιά στην Εκκλησία και στις μεγάλες γιορτές, κι ας έχανε κάποιο μάθημα. Προτιμούσε να χάσει μία ώρα μαθήματος προκειμένου να πάνε τα παιδιά στην Εκκλησία για να παρακολουθήσουν τη Θεία Λειτουργία. Έτσι τα παιδιά διδάσκονταν, αγιάζονταν και ήσαν πολύ ήρεμα. Ο Αρσένιος τις Κυριακές έψαλλε στην Εκκλησία μαζί με τα άλλα παιδιά, αγόρια και κορίτσια, τη Δοξολογία, το «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου…», το «Ἅγιος ὁ Θεός» και το Χερουβικό. Κατά τη διάρκεια της Λειτουργίας όλα τα παιδιά στέκονταν όρθια και παρέμεναν ήσυχα. Συχνά αναφερόταν ο Όσιος στο πόσο τον βοήθησε το ότι από μικρός εκκλησιαζόταν.[65]

Ο Όσιος Παΐσιος αργότερα τόνιζε πόσο «μεγάλη υπόθεση» είναι ο σωστός δάσκαλος, ιδίως στις μέρες μας. Θεωρούσε ιερό το έργο του δασκάλου και επεσήμαινε ότι, αν ο δάσκαλος προσέξει, μπορεί να λάβει μεγάλη ευλογία από τον Θεό. Ο δάσκαλος καλό είναι να διδάσκει στα παιδιά τον φόβο του Θεού και να μεταδίδει μηνύματα για την πατρίδα. Οφείλει να σπείρει τον σπόρο αυτόν κι ας μη τον δει ο ίδιος να βλασταίνει. Πρέπει να φέρεται πάντοτε με το καλό, επιεικώς και με αγάπη, και να προσπαθεί να ξυπνήσει στα παιδιά το φιλότιμο. Τα παιδιά ζητούν αγάπη και ζεστασιά, γιατί πολλά από αυτά τα στερούνται στο σπίτι τους. Αν οι

δάσκαλοι αγαπήσουν τα παιδιά, θα τους αγαπήσουν και εκείνα και έτσι θα γίνει ευκολότερο το έργο τους. Έλεγε μάλιστα ότι καλοί είναι οι γονείς που γεννούν πολλά παιδιά, αλλά καλύτεροι είναι οι σωστοί εκπαιδευτικοί, που προσφέρουν αναγεννημένους ανθρώπους στην κοινωνία κάνοντάς την καλύτερη.[66]

Αναφερόμενος στο σήμερα, ο Άγιος Παΐσιος παρατηρούσε ότι τα παιδιά που απομακρύνονται από την Εκκλησία γίνονται επιθετικά. Κάποιοι, μάλιστα, δεν αφήνουν τα παιδιά τους να πηγαίνουν στην Εκκλησία για να μην επηρεαστούν. Αντίθετα, με τον τρόπο αυτόν όχι μόνο δεν τα απομακρύνουν από «ανόητα» πράγματα αλλά τα παροτρύνουν κιόλας. Τα δηλητηριάζουν, τα μολύνουν με διάφορες θεωρίες και κλονίζεται η πίστη τους. Έτσι, τα παιδιά καταστρέφονται από μικρή ηλικία. Εν συνεχεία, αρχίζουν να χτυπούν άσχημα τους γονείς τους, τους δασκάλους τους και αυτούς που κυβερνούν. Στο τέλος, όταν φτάσουν να κάνουν μεγάλο κακό σε αυτούς που κυβερνούν, μοιραία θα τα αναγκάσουν να συνετιστούν. Στην Εκκλησία, αντίθετα, το παιδί θα ηρεμήσει και θα γίνει καλό παιδί, δεχόμενο την ευλογία του Θεού και αγιαζόμενο. Αν επηρεαστούν από την Εκκλησία, τα παιδιά δε θα κάνουν αταξίες, θα είναι φρόνιμα, θα είναι επιμελή στα μαθήματά τους και δε θα δείχνουν «ζαλισμένα», όπως τώρα. Αυτά όλα αποτελούν προϋπόθεση για να γίνουν καλοί άνθρωποι.[67]

Μετά το Δημοτικό Σχολείο

Ο Αρσένιος Εζνεπίδης τελείωσε το Δημοτικό το 1936 και ξεκίνησε να εργάζεται για να βοηθήσει την οικογένειά του. Στην αρχή εργάστηκε στο σιδηρουργείο που είχε ο Πρόδρομος Κορτσινόγλου, κοντά στο κέντρο της Κόνιτσας. Έμεινε όμως εκεί μόνο δυο-τρεις μέρες, επειδή δεν του άρεσε η τέχνη αυτή. Εν συνεχεία δοκιμάστηκε στον Νικόλαο Τζάλα, που είχε δικό του ξυλουργείο, και άρχισε να μαθαίνει την τέχνη του ξυλουργού από τα δώδεκα έως τα δεκαέξι του χρόνια. Του άρεσε πολύ η τέχνη αυτή, γιατί, εκτός των άλλων, του θύμιζε την παιδική ηλικία του Κυρίου, κοντά στον μαραγκό Ιωσήφ τον Μνήστορα. Στο σπίτι τους είχαν μια εικόνα που είχαν φέρει από τα Φάρασα, στην οποία εικονιζόταν ο Κύριος να εργάζεται ως ξυλουργός. Αυτή η εικόνα φαίνεται πως είχε αγγίξει την παιδική ψυχή του.[68]

Όσον καιρό μάθαινε την τέχνη του ξυλουργού, ο Αρσένιος δούλευε μαζί με το αφεντικό του, τον Νικόλαο Τζάλα, σε κάποιο σπίτι, όπου και έτρωγαν. Επειδή όμως τις Τετάρτες και τις Παρασκευές οι άνθρωποι του σπιτιού δε νήστευαν, ο μικρός Αρσένιος επέστρεφε στο σπίτι του για να φάει κάτι νηστήσιμο. Κάποια Τετάρτη, οι ιδιοκτήτες του σπιτιού ήθελαν να τον κεράσουν γλυκό μπακλαβά που ήταν αρτύσιμο. Ο Αρσένιος τους ευχαρίστησε και τους φανέρωσε ότι νήστευε. Βλέποντας ένα δωδεκάχρονο παιδί να νηστεύει τη στιγμή που οι ίδιοι, αν και μεγάλοι στην ηλικία, δε νήστευαν, ένιωσαν να ελέγχονται από τη συνείδησή τους.[69]

Στο ξυλουργείο, ο Αρσένιος εργαζόταν μαζί με κάποιον μεγαλύτερό του στην ηλικία, που ήταν πιο σωματώδης αλλά και πολύ τεμπέλης. Το αφεντικό τούς ανέθετε να φέρουν σε πέρας κάποια δουλειά, αλλά ο συνεργάτης του Αρσένιου καθυστερούσε, για να μην κάνει, όπως έλεγε, πλούσιο το αφεντικό του. Ο Αρσένιος τον παρακινούσε να δουλεύει ώστε να μάθει την τέχνη, αλλά εκείνος δεν τον άκουγε. Έτσι, ενώ θα μπορούσε να κάνει μόνο τη δική του δουλειά και να είναι συνεπής, ο Αρσένιος έβγαζε και τη δουλειά του συναδέλφου του. Δεν ήθελε το αφεντικό του να επαινεί τον ίδιο και να μαλώνει –ακόμα και να διώξει– τον συνάδελφό του που τεμπέλιαζε. Τελικά, ο νέος αυτός αδίκησε τον εαυτό του. Δεν έμαθε ποτέ την τέχνη και αναγκάστηκε αργότερα να κάνει άλλες βαρύτερες οικοδομικές εργασίες.[70]

Από τα δέκα μέχρι τα δεκαέξι του χρόνια (1934-1940) ο Αρσένιος έπαιρνε μαζί του κάποια μικρά Συναξάρια που κυκλοφορούσαν εκείνα τα χρόνια πριν την Κατοχή και πήγαινε στο δάσος για να μελετήσει τους Βίους των Αγίων και να προσευχηθεί. Ο πρώτος Βίος που διάβασε ήταν της Αγίας Αγάθης, όταν πήγαινε στη Γ΄ τάξη του Δημοτικού. Αγάπησε επίσης πολύ τον Βίο της Φωτεινής της Ερημίτιδας. Αργότερα έλεγε πως εκείνο το διάστημα πετούσε από τη χαρά του. Αυτή η παιδική χαρά εντυπώνεται στον άνθρωπο και πολύ τον συγκινεί αργότερα μεγαλώνοντας. Έτσι, ζούσε αμέριμνος την πρώιμη πνευματική του ζωή. Από μικρός, ο Αρσένιος ευλαβείτο τους γονείς της Παναγίας, τους Αγίους Ιωακείμ και Άννα. Τους θεωρούσε ως το απαθέστερο ζευγάρι που υπήρξε ποτέ. Γι’ αυτό, άλλωστε, όταν βρέθηκε αυτό το ζευγάρι, γεννήθηκε η Παναγία, το πιο αγνό πλάσμα. Αν υπήρχε πιο πριν άλλο τέτοιο αγνό ζευγάρι, ο Χριστός θα κατέβαινε νωρίτερα στη γη. Τούτο το βίωμα έλεγε ότι το «έζησε» ως μοναχός στο

Σινά. Είχε πει μάλιστα σε κάποιον δικό του άνθρωπο ότι, όταν γίνει μοναχός, θα ήθελε να του δώσουν το όνομα Ιωακείμ.[71] Ο Αρσένιος έδινε και στα άλλα παιδιά να διαβάσουν τα Συναξάρια των Αγίων, τα οποία ενίοτε διάβαζαν όλοι μαζί στο δάσος. Ανάμεσα στα παιδιά που συναναστρεφόταν ήταν ο μετέπειτα Ηγούμενος της Μονής Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους πατέρας Παύλος Ζησάκης και ο Γέροντας στο Κελί Μπουραζέρι του Αγίου Όρους Κύριλλος Μάνθος. Ο Αρσένιος θαύμαζε τη μεγάλη άσκηση των Αγίων και προσπαθούσε να τους μιμηθεί κάνοντας ό,τι έκαναν εκείνοι. Όπως έλεγε αργότερα, από τη νηστεία ο λαιμός του είχε γίνει όπως το κοτσάνι του κερασιού. Τα άλλα παιδιά τον πείραζαν και του έλεγαν ότι θα πέσει το κεφάλι του![72] Όταν ήταν μικρός, προτού ξεκινήσει για το δάσος που εκτεινόταν πάνω από το σπίτι τους στην Άνω Κόνιτσα, έτρωγε ένα κομμάτι από κουλούρα ψωμιού, ποσότητα που του αρκούσε για όλη την ημέρα. Επειδή αυτό γινόταν με χαρά, ακόμα και τα καλύτερα φαγητά δεν μπορούσαν να αντικαταστήσουν την πνευματική ευχαρίστηση που ένιωθε. Έλεγε ότι οι περισσότεροι άνθρωποι δυστυχώς δεν έχουν αισθανθεί την ευχαρίστηση που προσφέρει το λιτό φαγητό. Στην αρχή, τρώγοντας ένα νόστιμο φαγητό αισθάνεσαι ευχαρίστηση. Εν συνεχεία όμως παρουσιάζεται η λαιμαργία, τρως πολύ και νιώθεις μεγάλο βάρος.[73]

Ο Αρσένιος από μικρός είχε ως στοιχείο της φύσης του την αγάπη. Όταν πήγαινε με τους γονείς και τα αδέλφια του στο χωράφι ή κάπου αλλού συνοδεία των αλόγων τους, ο ίδιος δεν ανέβαινε σε αυτά. Φρόντιζε να ανεβάσει στα άλογα τους άλλους για να μην κουράζονται και ο ίδιος έπαιρνε στον ώμο του τον μικρό αδελφό του Λουκά. Κάποια φορά, ένας από τους αδελφούς του σκότωσε ένα πουλάκι. Αυτό τον στενοχώρησε πολύ, γι’ αυτό και μάλωσε τον αδελφό του. Ο Αρσένιος πήρε το πουλάκι και το έθαψε κλαίγοντας. Ήταν η εποχή που έκανε παρέα με παιδιά της ηλικίας του. Πήγαιναν στο δάσος, προσεύχονταν, διάβαζαν Συναξάρια Αγίων και νήστευαν. Οι μητέρες των παιδιών αυτών όμως άρχισαν να μην τους επιτρέπουν να κάνουν παρέα με τον Αρσένιο, για να μην επηρεάζονται από αυτόν. Οι συνομήλικοί του τον άφησαν και πάλι μόνο. Άρχισαν μάλιστα να τον κοροϊδεύουν αποκαλώντας τον «καλόγερο» και κάνοντάς του τη ζωή μαρτύριο, σε σημείο που να μην αντέχει την κοροϊδία τους. Έτσι, άρχισε να κάνει παρέα με μεγαλύτερα παιδιά. Αυτά συνήθιζαν για

παιχνίδι να πιάνουν σπουργίτια και να δένουν το πόδι τους με μια κλωστή. Άφηναν για λίγο τα σπουργίτια να πετάξουν και τα σπουργίτια νόμιζαν ότι ήσαν ελεύθερα. Τα παιδιά όμως μάζευαν την κλωστή και τα σπουργίτια γύριζαν πίσω. Ο Αρσένιος από τη μεριά του έφτιαξε μια σφεντόνα και έβαζε σημάδι με αυτήν. Εν συνεχεία απέκτησε ένα όπλο με σκάγια και κατόρθωσε να γίνει ο καλύτερος σκοπευτής. Κάποια φορά όμως που σκότωσε ένα πουλάκι και το είδε από κοντά, θυμήθηκε που είχε μαλώσει τον αδελφό του για ένα ανάλογο περιστατικό. Ο ίδιος ο Αρσένιος είχε αρχίσει να κάνει αυτά για τα οποία είχε μαλώσει τον αδελφό του! Έλεγξε λοιπόν τον εαυτό του λέγοντας ότι σιγά-σιγά θα άρχιζε να σκοτώνει πουλιά και ζώα, φθάνοντας ίσως στο σημείο να τα γδέρνει κιόλας. Τότε πέταξε μεμιάς τη σφεντόνα και τα σκάγια. Αργότερα έλεγε ότι αν δεν προσέξει ένα παιδί και παρασυρθεί από κακές παρέες, ακόμα κι αν είναι διαφορετικό από τα άλλα παιδιά της παρέας, μπορεί να φθάσει σε μεγάλη κακότητα.[74]

Στα δεκαπέντε του χρόνια ο Αρσένιος αρρώσταινε συχνά εξαιτίας της αυστηρής νηστείας. Ο μεγάλος αδελφός του Ραφαήλ, φοβούμενος μήπως πάθει κάτι ο Αρσένιος και εκμεταλλευόμενος το γεγονός ότι ο πατέρας τους είχε δώσει εντολή στα μικρότερα αδέλφια του να τον υπακούν, έπαιρνε από τον Αρσένιο τους Βίους των Αγίων και τους έκρυβε ή τους έσκιζε. Γι’ αυτό, ο Αρσένιος αναγκαζόταν να τους κρύβει ο ίδιος στο Εξωκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας, εκεί όπου πήγαινε και τους διάβαζε κρυφά. Ήταν το καλοκαίρι του 1939, όταν ο γείτονάς τους Κώστας, ο οποίος ήταν φοιτητής στο Πανεπιστήμιο, είπε στον Ραφαήλ ότι θα έκανε τον αδελφό του να αλλάξει μυαλό, να πετάξει τα βιβλία που διάβαζε και να αφήσει τις νηστείες και τις προσευχές. Μόλις ο Κώστας συνάντησε τον Αρσένιο, άρχισε να του αναπτύσσει τη θεωρία του Δαρβίνου. Ο Αρσένιος, έτσι όπως ήταν ζαλισμένος με όσα άκουσε, πήγε κατευθείαν στο Εξωκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας. Μόνος εκεί, έκανε πολύωρες μετάνοιες και προσευχές παρακαλώντας τον Χριστό, αν υπάρχει, να του παρουσιαστεί. Ο ιδρώτας έτρεχε και ο ίδιος είχε εξαντληθεί. Δεν είδε όμως κάποιο μικρό σημείο ή σκιά ούτε άκουσε κάποιον θόρυβο. Αποκαμωμένος, κάθισε για λίγο. Τότε όμως έφερε στον νου του τη γνώμη που του ανέπτυξε ο Κώστας για τον Χριστό: ότι δηλαδή ήταν ο πιο καλός και δίκαιος άνθρωπος, που τον σταύρωσαν από φθόνο επειδή κήρυττε τη δικαιοσύνη. Σκέφθηκε ότι και μόνο αυτό να ήταν ο Χριστός, άξιζε τον κόπο να κάνει γι’ αυτόν

περισσότερα από όσα έκανε, ακόμα και να πεθάνει. Ξαφνικά, παρουσιάστηκε ο Χριστός μέσα σε πολύ φως, που έκανε το Εκκλησάκι της Αγίας Βαρβάρας να λάμψει, και του είπε: «Ἐγώ εἰμι ἡ Ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται» (*Ιω.* 11, 25-26). Αυτά τα λόγια έγραφε και σε ένα ανοιχτό Ευαγγέλιο που κρατούσε στο ένα χέρι Του. Ο Αρσένιος θεώρησε ότι ο Χριστός, προκειμένου να του φανερωθεί, περίμενε τη δική του φιλότιμη αντιμετώπιση. Η βεβαιότητα περί της ύπαρξης του Θεού τού προκάλεσε μεγάλη εσωτερική αλλοίωση.[75]

Από την ηλικία των δεκαπέντε ετών και ύστερα, ο Αρσένιος ζούσε συνεπή χριστιανική ζωή προετοιμαζόμενος για τον μοναχικό βίο που από παιδί πόθησε. Λίγο μετά, σε ηλικία δεκαέξι ετών, όπως αναφέρει ο μακαριστός Αγιορείτης μοναχός Νικόδημος Μπιλάλης, ο Αρσένιος πήγε από την Κόνιτσα στη Μητρόπολη Ιωαννίνων και ζήτησε άδεια για να μονάσει στο Άγιον Όρος. Στη Μητρόπολη όμως κάποιοι τον ειρωνεύτηκαν και τον αποθάρρυναν.[76] Ο Αρσένιος επέστρεψε στην Κόνιτσα και συνέχισε τον ασκητικό τρόπο του βίου του. Περπατούσε με σκυμμένο το κεφάλι στους δρόμους και προσευχόταν. Δεν παρατηρούσε ούτε κοίταζε τους άλλους. Οι τρεις μεγάλες αδελφές του, οι οποίες είχαν δημιουργήσει οικογένεια, παραπονέθηκαν στη μητέρα τους ότι ο Αρσένιος δεν τις χαιρετούσε στον δρόμο. Ο ίδιος εξηγούσε στη μητέρα του ότι δεν κοιτούσε κανέναν στον δρόμο, ως εκ τούτου δεν έβλεπε ούτε τις αδελφές του. Πάντως, ο ίδιος ο Όσιος αργότερα θα τα χαρακτηρίσει όλα αυτά ως ακρότητές του.[77]

Ο Αρσένιος επιδίωκε στην εργασία του να χρησιμοποιεί το μυαλό του για να μην παιδεύεται. Αργότερα, όταν έμαθε την τέχνη του ξυλουργού, έφερνε σε πέρας τις διάφορες εργασίες που του ανέθεταν στο σπίτι τους στην Άνω Κόνιτσα. Εκεί είχε λιγοστά εργαλεία: μία πλάνη, ένα σκεπάρνι και μία λίμα. Δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ να δημιουργήσει το δικό του οργανωμένο ξυλουργείο, αφού ήθελε να είναι ελεύθερος από κάθε δέσμευση ώστε να είναι έτοιμος για την αναχώρησή του σε μοναστήρι, ανά πάσα στιγμή.[78] Χρειάστηκε όμως τόρνο για τα έπιπλα που έφτιαχνε, ώστε να μην τα πηγαίνει σε άλλον τεχνίτη. Έτσι, αγόρασε έναν τόρνο και έμαθε να τον δουλεύει. Όταν χρειάστηκε να φτιάξει κυκλικές σκάλες, θυμήθηκε την αριθμητική και τη γεωμετρία. Παράλληλα με το μυαλό, διά της προσευχής

αγίαζε την εργασία του και αγιαζόταν ο ίδιος. Όπου πήγαινε για να εργαστεί ως ξυλουργός έψελνε. Η παρουσία του καθίστατο ευλογία για το σπίτι και τους ανθρώπους του, γι’ αυτό και ήταν περιζήτητος στην εργασία του. Κάποτε σε ένα σπίτι, ενώ έφτιαχνε μόνος του τα ξύλα στο ταβάνι, βρήκε κρυμμένες από παλιά πολλές λίρες. Χωρίς άλλη σκέψη, αν και δεν τον είχε δει κανείς, τις παρέδωσε![79] Ο Αρσένιος αγίαζε την εργασία του και θεωρούσε ότι το κάθε επάγγελμα μπορεί να αγιαστεί. Η κοινωνία, έλεγε ο Όσιος, έχει ανάγκη από ανθρώπους που, όποιο επάγγελμα κι αν κάνουν, θα το κάνουν καλά.[80]

5. Στην Κατοχή (1940-1944)

Ο Αρσένιος Εζνεπίδης έζησε τα πρώτα χρόνια της Κατοχής όντας έφηβος στην Κόνιτσα. Εκεί βίωσε τις πρώτες «θείες εμπειρίες» του και προετοιμαζόταν για να αφιερωθεί κάποια στιγμή πλήρως στον Θεό. Πριν τον πόλεμο του ’40, οι αγρότες της Κόνιτσας πουλούσαν τα προϊόντα τους (καλαμπόκι, σιτάρι, πεπόνια, κ.ά.) στην αγορά της πόλης. Κάποιοι από τους πλουσίους της εποχής, που ζούσαν με τους τόκους που έπαιρναν από τις τράπεζες, φέρονταν με αλαζονεία στους αγρότες. Κλωτσούσαν το καλαμπόκι και μετά τους ρωτούσαν πόσο κάνει. Μόλις όμως άρχισε ο πόλεμος, οι ίδιοι αναγκάζονταν να πουλήσουν ό,τι είχαν ψάχνοντας με αγωνία να βρουν λίγο καλαμπόκι. Γι’ αυτό, ο Όσιος έλεγε αργότερα ότι πρέπει να ευχαριστούμε τον Θεό για τα πάντα και εμείς να φροντίζουμε να είμαστε οπλισμένοι με ανδρεία. Έβλεπε τις δυσκολίες που μας περίμεναν, πονούσε γι’ αυτές και δεν ήθελε να αφήνουμε τους εαυτούς μας χαλαρούς.[81]

Το 1940, όταν ο Αρσένιος ήταν δεκαέξι ετών, οι γονείς του παιδιού μιας φιλικής οικογένειας του ζήτησαν να το βαπτίσει. Οι γονείς του Αρσένιου είχαν υποσχεθεί στην οικογένεια αυτή ότι θα βάπτιζαν το παιδί. Όταν όμως ήρθε η ώρα εκείνη, έλειπαν από το σπίτι λόγω ανωτέρας βίας. Ο Αρσένιος, συναισθανόμενος τη μεγάλη ευθύνη που αναλαμβάνει ως νονός του παιδιού, δίσταζε να προχωρήσει στη Βάπτιση. Βρέθηκε όμως σε δύσκολη θέση, γιατί το παιδί κινδύνευε να πεθάνει λόγω ασθένειας. Τελικά, αποφάσισε να το βαπτίσει. Προσευχήθηκε όμως πρώτα στον Θεό και Τον παρακάλεσε, αν το παιδί μεγαλώνοντας γινόταν καλός άνθρωπος, να πάρει από τα δικά του χρόνια και να τα δώσει στο παιδί – κι αν ήταν γραφτό να

γίνει κακός άνθρωπος, να το έπαιρνε ο Θεός κοντά του τώρα που ήταν αγγελούδι. Με τη σκέψη αυτή το βάπτισε και του έδωσε το όνομα Παύλος. Το παιδί όμως, μία εβδομάδα αργότερα, πέθανε εξαιτίας της ασθένειάς του.[82]

Δεδομένου ότι ζούσε μετρημένη ζωή και ήταν ευλαβής, ο Αρσένιος έκρινε αυστηρά ό,τι του φαινόταν στραβό. Αργότερα έλεγε: «Είχα την κατάκριση ψωμοτύρι». Άλλωστε, είναι πιο εύκολο να επισημαίνεις τα άσχημα στους άλλους από το να διακρίνεις τις αρετές τους. Κάποτε πήγε με έναν γνωστό του στη Μονή του Προφήτη Ηλία στο Μονοδένδρι Ιωαννίνων, επτά ώρες ποδαρόδρομο από την Κόνιτσα. Στον Ναό στάθηκε όρθιος σε ένα στασίδι πίσω από τον ψάλτη και έψελνε χαμηλόφωνα. Μια νεαρή γυναίκα με μαύρα, που στεκόταν δίπλα του, τον κοιτούσε συνεχώς και έκανε τον σταυρό της. Ο Αρσένιος αγανακτισμένος σκέφτηκε τι περίπτωση είναι αυτή η γυναίκα, ώστε μέσα στην Εκκλησία να τον κοιτάζει κατ’ αυτόν τον τρόπο. Μόλις τελείωσε η Λειτουργία, η γυναίκα ζήτησε από τον ιερέα της Μονής να πει στον Αρσένιο να την επισκεφθεί στο σπίτι της, επειδή έμοιαζε πολύ με τον γιο της που είχε σκοτωθεί στον πόλεμο. Όταν εκείνος πήγε στο σπίτι της και είδε τη φωτογραφία του γιου της, διαπίστωσε ότι πράγματι έμοιαζαν σαν αδέλφια. Ο Όσιος έλεγε αργότερα ότι τον είχε «λειώσει» το περιστατικό αυτό καθώς και οι αρνητικοί λογισμοί που είχε κάνει γι’ αυτήν την πονεμένη μάνα.[83]

Μιαν άλλη φορά, όταν ήταν δεκαέξι-δεκαεπτά ετών, ο Άγιος είχε κατακρίνει τον αδελφό του που υπηρετούσε στον στρατό. Ο σιτιστής του στρατοπέδου έστειλε επιστολή στον Αρσένιο ζητώντας του να επιστρέψει δύο δοχεία λάδι που είχε δώσει στον αδελφό του. Ο Αρσένιος θεωρώντας ότι ο αδελφός του είχε κλέψει το λάδι από τον στρατό, του έγραψε αγανακτισμένος μία επιστολή. Εκείνος του απάντησε ότι το λάδι το είχε στείλει στον Ναό των Αγίων Αποστόλων στην Κάτω Κόνιτσα, επειδή το είχαν μεγάλη ανάγκη. Τα άδεια δοχεία θα μπορούσαν να ζητηθούν από τον νεωκόρο. Όταν ο Αρσένιος διάβασε την επιστολή του αδελφού του, σκέφτηκε ότι όπως παλαιότερα είχε κατακρίνει την πονεμένη μάνα έτσι και τώρα κατέκρινε αδίκως τον αδελφό του. Είπε λοιπόν απευθυνόμενος στον εαυτό του: «Είσαι στραβός και όλα στραβά και ανάποδα τα βλέπεις. Κοίταξε να γίνεις σωστός άνθρωπος». Ύστερα από αυτό, άρχισε να

δικαιολογεί τους πάντες βρίσκοντάς τους ελαφρυντικά, και κατέκρινε μόνο τον εαυτό του.[84]

Την περίοδο της Κατοχής, η οικογένειά του καλλιεργούσε στο χωράφι τους πεπόνια. Ο Αρσένιος, νομίζοντας ότι θα καθάριζε τις πεπονιές, έκοψε τα μεγάλα φύλλα που φύονται κοντά στις ρίζες. Εκείνα όμως λειτουργούν ως φίλτρο, είναι τα «νεφρά» του δέντρου και παίρνουν όλη την πικράδα από τα πεπόνια. Όταν λοιπόν ήρθε η ώρα και έκοψαν τα πεπόνια, αυτά ήσαν τόσο πικρά που έτσουζε η γλώσσα. Και σε αυτό ακόμα ο Όσιος έβλεπε τα «θαυμάσια του Θεού».[85] Οι Ιταλοί κατακτητές συνήθιζαν να έρχονται με πέντε-έξι μουλάρια και να τα φορτώνουν με πεπόνια. Μια φορά, ο μικρός Αρσένιος ζήτησε από έναν Ιταλό να μην πάρουν τα πεπόνια εκείνα που είχαν κρατήσει για τον σπόρο αλλά να πάρουν κάποια άλλα. Ο Ιταλός όμως τον απείλησε ότι θα τον χτυπήσει και του έδειξε ένα χονδρό σχοινί που κρατούσε στα χέρια του. Ο Αρσένιος αστειευόμενος και οπλισμένος με θάρρος του είπε ότι ο βούρδουλας με τον οποίο τον απειλούσε ήταν όμορφος. Ο Ιταλός, βλέποντας τη θαρραλέα συμπεριφορά του Αρσένιου, γέλασε και έφυγε χωρίς να πάρει τα πεπόνια.[86]

Την Κατοχή από τα ιταλικά στρατεύματα, που προκάλεσαν πολλά δεινά στην Κόνιτσα, διαδέχθηκε η ακόμα σκληρότερη γερμανική Κατοχή. Η γερμανική Μεραρχία Εντελβάις, που αριθμούσε 24.000 στρατιώτες και σκόρπιζε στο πέρασμά της τον θάνατο και την καταστροφή, κατέλαβε στις 9 Ιουλίου του 1943 τα Ιωάννινα. Καθ’ όλη τη διάρκεια του Ιουλίου οι Γερμανοί εισέβαλλαν στα χωριά, έκαιγαν και σκότωναν. Οι περισσότεροι κάτοικοι εγκατέλειψαν την Κόνιτσα όταν έφτασαν οι Γερμανοί. Στην Κάτω Κόνιτσα έβαλαν φωτιά εκτοξεύοντας βλήματα από απόσταση, καίγοντας δώδεκα σπίτια. Μέχρις ότου υπάρξει συμφωνία να μην πειράξουν την Κόνιτσα, στην οποία συνέβαλε ο συντοπίτης τους Δημήτριος Κρέμος που μιλούσε Γερμανικά, οι κάτοικοι παρέμεναν στα βουνά. Στο βουνό της Τραπεζίτσας (600 μ.) κατέφυγαν οι κάτοικοι της Άνω Κόνιτσας, και στη Μονή Στομίου (680 μ.), στον βράχο Καταφίλι της οροσειράς της Τύμφης (2.497 μ.), οι κάτοικοι της Κάτω Κόνιτσας. Ο Αρσένιος με την οικογένειά του κρύβονταν στην Τραπεζίτσα, στην τοποθεσία Γόνη, όπου υπήρχε νερό.

Την ημέρα που οι Γερμανοί εισέβαλαν στην Κόνιτσα, τις πρώτες μέρες του Ιουλίου του 1943, τα δύο αδέλφια του Αρσένιου είχαν κατέβει από νωρίς το πρωί στον Κάμπο, σε κάποιο από τα χωράφια τους, για να σκαλίσουν τα καλαμπόκια. Μόλις ο Αρσένιος άκουσε ότι έρχονται οι Γερμανοί, είπε στη μητέρα του ότι θα κατέβαινε γρήγορα στον Κάμπο για να ειδοποιήσει τα αδέλφια του να κρυφτούν ή, αν προλάβουν, να επιστρέψουν στο βουνό. Εκείνη όμως δεν ήθελε να τον αφήσει φοβούμενη ότι θα τον σκοτώσουν οι Γερμανοί. Ο Αρσένιος αυτή τη φορά δεν την άκουσε. Φόρεσε γρήγορα τα άρβυλά του και άρχισε να τρέχει προς τον Κάμπο. Καθώς δεν τα είχε δέσει καλά, τα άρβυλα κόλλησαν στη λάσπη ενός φρεσκοποτισμένου χωραφιού. Έτσι, αναγκάστηκε να συνεχίσει ξυπόλυτος μέσα από το ποτάμι που ήταν γεμάτο με άγρια αγκαθωτά χόρτα. Έτρεχε για περίπου μία ώρα ξυπόλυτος μέσα στη ζέστη και πατώντας τα αγκάθια δίχως να αισθάνεται πόνο. Φθάνοντας στο χωράφι, τη στιγμή που έλεγε στα αδέλφια του ότι έρχονταν οι Γερμανοί, εκείνοι πλησίαζαν με τα όπλα τους. Ο Αρσένιος είπε στα αδέλφια του να συνεχίσουν να σκαλίζουν το χώμα και ο ίδιος θα αραίωνε τα καλαμπόκια. Οι Γερμανοί πέρασαν χωρίς να τους πουν κάτι. Τότε ο Αρσένιος κοίταξε τα πόδια του και είδε ότι ήσαν γεμάτα πληγές. Μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχε καταλάβει το παραμικρό. Ο Όσιος έλεγε αργότερα ότι εκείνο το τρέξιμο περιέκλειε τη χαρά της θυσίας. Αν δεν είχε τρέξει για να ειδοποιήσει τα αδέλφια του και εκείνα είχαν πάθει κάτι, θα το έφερε βαρέως στη μετέπειτα ζωή του ως βάσανο.[87]

Τα χρόνια εκείνα, ακόμα και κατά τη διάρκεια της Κατοχής, οι αγρότες που εργάζονταν στα χωράφια έκαναν τον σταυρό τους και σταματούσαν την εργασία τους μόλις άκουγαν την καμπάνα που σήμαινε τον Εσπερινό. Ομοίως και οι γυναίκες που κάθονταν στη γειτονιά και έπλεκαν ή έκαναν διάφορες οικιακές εργασίες. Ο Θεός τούς ευλογούσε και έτσι, παρά τα δύσκολα χρόνια, οι άνθρωποι έχαιραν από υγεία. Τις Κυριακές, φυσικά, δεν εργάζονταν. Σήμερα ο περισσότερος κόσμος, ό,τι εργασία έχει να κάνει, προγραμματίζει να την κάνει την Κυριακή. Ο Όσιος έλεγε ότι η Κυριακή δεν είναι «ημέρα αγγαρείας». Με το να εργάζονται την Κυριακή, οι άνθρωποι στερούνται την ευλογία του Θεού και τη βοήθεια των Αγίων. Κατήργησαν τις γιορτές, απομακρύνθηκαν από τον Θεό και την Εκκλησία, και –όπως θα έλεγε και ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός– όσα χρήματα βγάζουν

«τα δίνουν στους γιατρούς». Ο Όσιος ήθελε οι άνθρωποι να ζουν τις γιορτές. Για να ζήσει όμως κάποιος τις γιορτές, πρέπει να είναι προσηλωμένος στις Άγιες αυτές ημέρες και όχι στις δουλειές που θα μπορούσε να κάνει κατά τη διάρκειά τους.[88]

Ο Άγιος Παΐσιος δεν είχε δουλέψει ποτέ Κυριακή και γιορτή. Ο Θεός δεν τον άφησε ποτέ και ευλογούσε την κάθε εργασία του. Θυμόταν έναν Αύγουστο που έφεραν στην Κόνιτσα τις αλωνιστικές μηχανές για τον θερισμό. Ειδοποίησαν τον πατέρα του Πρόδρομο ότι θα άρχιζαν τις εργασίες ημέρα Κυριακή, ξεκινώντας από τα δικά τους χωράφια στον Κάμπο. Ο Αρσένιος ξεκαθάρισε στον πατέρα του ότι την Κυριακή δε θα δούλευε. Του είπε ότι προτιμούσε να παιδευτεί με τα ζώα, ακόμα και να αλωνίζει μέχρι τα Χριστούγεννα. Ζήτησε μάλιστα να έρθουν οι μηχανές από Δευτέρα. Ο ίδιος πήγε στο Εκκλησάκι της Αγίας Βαρβάρας και προσευχήθηκε. Είχε πάρει την απόφασή του και δεν ασχολήθηκε με το πώς θα εξελίσσονταν τα πράγματα. Με το που ξεκίνησαν όμως οι μηχανές για το αλώνι τους, χάλασαν στη διαδρομή. Ειδοποίησαν τότε τον πατέρα του ότι θα τις πήγαιναν στα Ιωάννινα προς επισκευή και ότι θα άρχιζαν τελικά τη Δευτέρα από το δικό τους χωράφι. Έτσι, δεν ξεκίνησαν οι εργασίες από την Κυριακή, αλλά από τη Δευτέρα. Ο Όσιος έλεγε αργότερα ότι είδαν «πολλά τέτοια» τα μάτια του.[89]

Ο Ιωσήφ Κορτσινόγλου, σύζυγος της Μαρίας, αδελφής του Αρσένιου, σκοτώθηκε το 1940 στον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο στην Αλβανία και το σώμα του δε βρέθηκε ποτέ. Σε ηλικία είκοσι τριών ετών, η Μαρία Εζνεπίδου-Κορτσινόγλου έμεινε χήρα με δύο μικρά κορίτσια, την Αικατερίνη και τη Βασιλική. Μέχρι που πέθανε, δεν έβγαλε ποτέ τα μαύρα ρούχα από πάνω της. Ο Όσιος θεωρούσε μακάριες τέτοιες γυναίκες, οι οποίες φόρεσαν έστω και ακούσια τα μαύρα αλλά έζησαν λευκή πνευματική ζωή.[90]

Κατά τον Όσιο, την περίοδο της Κατοχής, οι πιο πολλές μητέρες της Κόνιτσας ήσαν «παλικάρια». Μια γειτόνισσά τους, παρόλο που ήταν σε προχωρημένη εγκυμοσύνη, πήγαινε καθημερινά μόνη της στο χωράφι και πότιζε τα καλαμπόκια της, που βρίσκονταν μιάμιση ώρα μακριά από την Άνω Κόνιτσα. Γέννησε μόνη το παιδί της στον Κάμπο, το πήρε αγκαλιά και επέστρεψε στο σπίτι της. Περνώντας έξω από το πατρικό σπίτι του Αγίου είπε στους δικούς του ότι μόλις είχε γεννήσει και τους έδειξε το μωρό.

Υπήρχαν όμως και γυναίκες που πανικοβάλλονταν εύκολα. Θυμόταν κάποια φορά, την περίοδο της Κατοχής, που οι μητέρες με τα παιδιά τους έπρεπε να πάνε στο ξωκκλήσι του Αγίου Κωνσταντίνου. Το ξωκκλήσι ήταν κτισμένο στην είσοδο ενός μικρού σπηλαίου, που μάλλον παλαιότερα λειτούργησε και ως μοναστήρι, και βρισκόταν δύο ώρες μακριά από την Κόνιτσα. Τα παιδιά έφτασαν νωρίτερα από τις μητέρες τους, φόρεσαν τα κράνη και τα ρούχα που είχαν αφήσει εκεί έλληνες στρατιώτες και τις περίμεναν. Ο Αρσένιος, που ήταν ήδη εκεί για να προσκυνήσει και να προσευχηθεί, είδε τα όσα συνέβησαν. Οι μητέρες, ερχόμενες από μακριά, δεν κατάλαβαν ότι ήσαν τα παιδιά τους αυτά που φορούσαν τη στρατιωτική στολή και τα κράνη και πανικοβλήθηκαν. Νόμιζαν πως είχαν έρθει οι Ιταλοί. Μέχρι να καταλάβουν τι συνέβαινε, άρχισαν να φεύγουν τρέχοντας από το ξωκκλήσι με σκοπό να επιστρέψουν στην Κόνιτσα.[91]

6. Κατά τον Εμφύλιο πόλεμο (1944-1949)

Ήδη από τις πρώτες μέρες του Εμφυλίου στην Κόνιτσα, τον Οκτώβριο του 1944, ο εικοσάχρονος πλέον Αρσένιος κινδύνευσε πολλές φορές από τις διάφορες αγγαρείες (αναγκαστικές και επίπονες εργασίες) που του ανέθεταν οι αντάρτες. Παρά τα όσα περνούσε στις αγγαρείες αυτές, ο Αρσένιος δεν έβλεπε τους αντάρτες ως εχθρούς του. Μια μέρα που έκανε πολύ κρύο ήρθαν στην Κόνιτσα κάποιοι αντάρτες. Ο Αρσένιος σκέφτηκε ότι θα ήσαν νηστικοί και τους πήγε ζεστό ψωμί. Εκείνοι όμως δεν μπορούσαν να αντιληφθούν την άδολη συμπεριφορά του και τον αντιμετώπισαν με καχυποψία. Ο Αρσένιος όμως δε φοβήθηκε, ούτε σκέφτηκε ότι οι αντάρτες κυνηγούσαν στα βουνά τα αδέλφια του που υπηρετούσαν στον Ελληνικό Στρατό. Εφάρμοσε την εντολή της αγάπης «πρὸς πάντα ἄνθρωπο», ακόμα και προς αυτούς που μπορεί να μας μισούν.[92]

Τον Δεκέμβριο του 1944, δύο αντάρτες από την Κόνιτσα μπήκαν στο σπίτι τους και συνέλαβαν τον Αρσένιο, με την αιτιολογία ότι τα αδέλφια του υπηρετούσαν στον Ελληνικό Στρατό. Τον μετέφεραν στην Αναγνωστοπούλειο Γεωργική Σχολή, λίγα χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Κόνιτσας, μαζί με περίπου διακόσιους Κονιτσιώτες που ήσαν εθνικόφρονες. Ο Αρσένιος αντιμετώπισε με πολύ θάρρος την άδικη αυτή δίωξή του. Κρατήθηκε στη Σχολή επί επτά ημέρες και εν συνεχεία αφέθηκε

ελεύθερος. Όταν τελείωσε ο πόλεμος, όποτε συναντούσε στους δρόμους της Κόνιτσας εκείνους που τον είχαν συλλάβει, τους μιλούσε δίχως να τους κρατά κακία.

Μιαν άλλη φορά, με το πρόσχημα της αγγαρείας, οι αντάρτες οδήγησαν τον Αρσένιο στο Μπουραζάνι με πρόθεση να τον σκοτώσουν. Το περιστατικό μάς το διηγήθηκε στην Κόνιτσα ο κ. Διονύσης Γκάσιος,[93] που ήταν αυτόπτης μάρτυς και είχε επίσης κινδυνεύσει σε εκείνη την αγγαρεία. Με το που έφτασαν στην Κόνιτσα οι αντάρτες, έστειλαν τον Αρσένιο και τον Διονύση για μεταφορά πολεμοφοδίων από την Κόνιτσα στα Ζαγόρια, μια απόσταση που για να διανυθεί χρειαζόταν δύο με τρεις ημέρες πορεία με άλογα. Δεν υπολόγιζε κανείς ούτε το πώς θα πάνε μέχρι τα Ζαγόρια ούτε πού θα κοιμηθούν. Στην αγγαρεία στο Μπουραζάνι οι αντάρτες πήραν και πάλι μαζί τους τον Αρσένιο Εζνεπίδη, μαζί με τον Διονύση Γκάσιο και τον Τηλέμαχο Νάτση. Η διαδρομή για το Μπουραζάνι ήταν πάνω από έντεκα χιλιόμετρα δύσβατου δρόμου. Στο καφενείο της Κόνιτσας, εκεί όπου σήμερα στεγάζεται η Εθνική Τράπεζα, οι αντάρτες τούς διέταξαν να φορτώσουν τα μουλάρια με πολεμοφόδια. Στα δύο πρώτα ζώα φόρτωσαν από δύο κιβώτια σφαίρες και στο τρίτο φόρτωσαν ένα πολυβόλο. Ξεκίνησαν όλοι μαζί για το Μπουραζάνι. Η παλιά γέφυρα όμως, μέσω της οποίας θα περνούσαν απέναντι τον Αώο ποταμό με προορισμό το Μπουραζάνι, ήταν γκρεμισμένη. Προκειμένου να περάσουν στην απέναντι πλευρά του ποταμού, που βρισκόταν σε απόσταση περίπου τεσσάρων μέτρων, είχαν τοποθετήσει μέσα στο ποτάμι βαρέλια γεμάτα με νερό και πατούσαν επάνω τους. Ο Αρσένιος, ο Τηλέμαχος και ο Διονύσης, πατώντας επάνω στα βαρέλια, κατάφεραν και πέρασαν απέναντι τα πρώτα τρία κιβώτια με τις σφαίρες. Οι αντάρτες είχαν μείνει στη άλλη πλευρά του ποταμού με τα μουλάρια. Ξαφνικά, έστησαν το πολυβόλο που μετέφεραν και άρχισαν να τους πυροβολούν. Ο Αρσένιος έμεινε όρθιος και προσευχόταν, παρόλο που ο Διονύσης τού φώναζε να μπει στο νερό όπου είχε βουτήξει μαζί με τον Τηλέμαχο. Οι αντάρτες έριξαν περίπου χίλιες σφαίρες, ένα ολόκληρο κιβώτιο, αλλά δεν τους άγγιξε ούτε μία! Κάποια στιγμή, ο Τηλέμαχος και ο Διονύσης στάθηκαν όρθιοι μέσα στο ποτάμι. Οι αντάρτες τότε άρχισαν και πάλι να τους πυροβολούν. Ο Διονύσης κοίταξε στον ουρανό και είδε ότι από πάνω τους είχε σχηματιστεί μια ομπρέλα προστασίας από φως. Μόλις τέλειωσαν οι σφαίρες των ανταρτών, ο

Τηλέμαχος πήρε πέτρες και άρχισε να τους πετροβολά. Το ίδιο έκανε και ο Διονύσης. Ο Αρσένιος όμως τους έλεγε να σταματήσουν και ότι δεν είναι σωστό αυτό που κάνουν. Γύρισαν πίσω πατώντας ξανά πάνω στα βαρέλια που υπήρχαν στο ποτάμι. Ο Τηλέμαχος και ο Διονύσης συνέχισαν να πετάνε πέτρες. Μόλις βγήκαν έξω, καθώς ήσαν χειροδύναμοι, πιάστηκαν στα χέρια με τους αντάρτες. Οι αντάρτες είχαν χάσει τη δύναμή τους. Παρ' όλα αυτά, ένας από αυτούς χτύπησε τον Τηλέμαχο. Ένας άλλος είπε: «Μας έστειλαν να σκοτώσουμε, αλλά κάτι συμβαίνει εδώ». Αποφάσισαν να επιστρέψουν όλοι μαζί στην Κόνιτσα. Στο μουλάρι του Διονύση φόρτωσαν το οπλοπολυβόλο χρησιμοποιώντας ως αντίβαρο τις πέτρες. Στην ανηφόρα, κάθισε στο ίδιο μουλάρι και ο Διονύσης, ενώ ο Αρσένιος συνέχισε με τα πόδια. Φθάνοντας στην Αετόπετρα, σε μια κατηφόρα το άλογο σκόνταψε ρίχνοντας κάτω τον Διονύση και σπάζοντας το πολυβόλο. Τότε ο ένας αντάρτης είπε στον άλλο: «Τα βλέπεις; Έσπασε και το πολυβόλο!» Είχαν κι οι δύο πιστέψει ότι «κάτι» συνέβαινε. Στην Κόνιτσα, οι σύντροφοί τους αντάρτες έμειναν έκπληκτοι βλέποντάς τους να επιστρέφουν όλοι μαζί. Οι πρωταγωνιστές της αποτυχημένης επιχείρησης τους είπαν: «Εμείς παραλύσαμε. Ρίξαμε ένα κιβώτιο σφαίρες και δεν τους έπιασαν!»

Προτού ο Αρσένιος πάει στρατιώτης, οι αντάρτες τον πήραν μαζί τους σε μία ακόμα αγγαρεία κατά την οποία κινδύνευσε να πνιγεί σε ένα ποτάμι. Μετά από αυτό, ο πατέρας του Πρόδρομος, προκειμένου να τον προστατεύσει από τους αντάρτες, τον έκρυψε επί σαράντα μέρες στο υπόγειο του σπιτιού τους μαζί με τα ζώα. Για περισσότερη ασφάλεια, μια γνωστή τους Τουρκάλα πήρε τον Αρσένιο στην οικογένειά της και τον έκρυψε στον αχυρώνα του σπιτιού της, στην άκρη της Κόνιτσας. Μαζί του κρύβονταν και τρεις Τούρκοι επί τρεις ολόκληρους μήνες, για να αποφύγουν τις σκληρές και επικίνδυνες αγγαρείες. Ήταν χειμώνας και είχε πολύ κρύο. Γι' αυτό, κάποιες μέρες άφηναν τον αχυρώνα και ανέβαιναν στο σπίτι για να ζεσταθούν. Μια μέρα, ενώ βρίσκονταν στο σπίτι, άκουσαν τους αντάρτες να έρχονται. Το πεντάχρονο παιδί του Τούρκου, που κατάλαβε ότι κινδύνευαν, τους βοήθησε να διαφύγουν από την κουζίνα. Έτσι, πρόλαβαν και κρύφτηκαν λίγο πιο κάτω σε κάτι παλιές αποθήκες. Το παιδάκι εμφανίστηκε στους αντάρτες και τους είπε ότι δεν είναι κανένας στο σπίτι. Οι αντάρτες το πίστεψαν και έφυγαν. Ο Όσιος ανέφερε αργότερα αυτό το περιστατικό ως παράδειγμα, για να τονίσει πως ένα παιδάκι πέντε ετών, ενώ καλά καλά δεν ήξερε να μιλήσει, εντούτοις φέρθηκε πολύ συνετά.

Αντιθέτως, κάποιος μεγαλύτερος θα μπορούσε από απερισκεψία να κάνει μεγάλο κακό. Γι’ αυτό λοιπόν ήθελε, οι μεγάλοι να μη μένουν σε «υπανάπτυκτη, νηπιώδη κατάσταση».[94]

Κατά τη διάρκεια της μάχης της Κόνιτσας, ο Αρσένιος δεν είχε πάει ακόμα στον στρατό. Η μάχη αυτή, που διεξήχθη ανάμεσα στον οργανωμένο στρατό των ανταρτών και στα δύο Τάγματα Πεζικού της 75ης Μεραρχίας που φύλαγαν την πόλη της Κόνιτσας, άρχισε με την επίθεση των ανταρτών στις 6.30 το πρωί της Πέμπτης 25 Δεκεμβρίου (Χριστούγεννα) του 1947 και διήρκεσε μέχρι την Κυριακή 4 Ιανουαρίου του 1948. Ο τραγικός απολογισμός για τον Ελληνικό Στρατό και τους αμυνομένους στην Κόνιτσα ήταν 513 νεκροί και 250 τραυματίες (Ευάγγελος Αβέρωφ) και για τον Στρατό των Ανταρτών 650 νεκροί (Μάρκος Βαφειάδης) – σύμφωνα με άλλη πηγή: 240 νεκροί αντάρτες και 77 τραυματίες. Ο Αρσένιος, που εκκλησιαζόταν στον ενοριακό Ναό του Αγίου Νικολάου στην Άνω Κόνιτσα, από παιδί πήγαινε στην Εκκλησία πολύ νωρίς, πριν τον νεωκόρο. Στη χριστουγεννιάτικη Λειτουργία, η οποία παραδοσιακά άρχιζε πολύ πριν το ξημέρωμα, προσέρχονταν συνήθως όλοι, ακόμα και οι βοσκοί που κατέβαιναν από τα γύρω βουνά. Οι κάτοικοι βρίσκονταν στην Εκκλησία, όταν ακούστηκαν οι πρώτοι πυροβολισμοί από τα πολυβόλα και οι εκρήξεις των όλμων από την επίθεση των ανταρτών. Λίγο μετά έπεσαν και οι πρώτοι νεκροί. Τα παλαιά χρόνια, οι άνθρωποι έδειχναν μεγάλο σεβασμό προς τους νεκρούς. Κατά τη διάρκεια της μάχης της Κόνιτσας και μετά από αυτήν, ο Αρσένιος μαζί με τον νεωκόρο, με κίνδυνο της ζωής τους, μετέφεραν τους νεκρούς και από τα δύο στρατόπεδα προκειμένου να τους θάψουν. Μπροστά πήγαινε ο παπάς με το θυμιατό. Μόλις σφύριζε κάποιο βλήμα έπεφταν όλοι κάτω – μετά, σηκώνονταν όρθιοι και συνέχιζαν προς το Κοιμητήριο. Αργότερα, ο Όσιος θυμόταν πόσο είχαν κινδυνεύσει από τις ριπές των όπλων καθώς μετέφεραν τους νεκρούς μέσα στα χιόνια και την παγωνιά, προκειμένου να μην τους αφήσουν άταφους.[95]

7. Η στρατιωτική θητεία (1948-1950)

«Ὑπηρέτησα τὸν ἐπίγειον βασιλέα»[96]

Ενώ συνεχιζόταν ο εμφύλιος σπαραγμός και λίγο μετά τη μάχη της Κόνιτσας, την Τρίτη 20 Απριλίου του 1948, σε ηλικία 24 ετών, κάλεσαν τον Αρσένιο Εζνεπίδη να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία. Η

καθυστέρηση της κλήσης του οφειλόταν στο ότι δύο αδέλφια του, ο Ραφαήλ και ο Χαράλαμπος, υπηρετούσαν ήδη στον Ελληνικό Στρατό. Ο Αρσένιος υπηρέτησε την πατρίδα από το 1948 έως το 1950 με την ειδικότητα του ασυρματιστή. Κατά τη διάρκεια της θητείας του, σε μια πολύ δύσκολη εποχή για την Ελλάδα όπου η ανθρώπινη ζωή θα μπορούσε να αφαιρεθεί ανά πάσα στιγμή από αδελφικό χέρι, η ζωή του κινδύνευσε πολλές φορές. Παρουσιάστηκε στο Ναύπλιο και εν συνεχεία οδηγήθηκε στο Κέντρο Εκπαίδευσης της Τρίπολης, όπου έμεινε για δύο μήνες. Από εκεί, τον Ιούνιο του 1948 πήγε για εκπαίδευση στη Σχολή Διαβιβαστών στη Θεσσαλονίκη, όπου παρέμεινε για τρεις μήνες. Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, έχοντας πάρει την ειδικότητα του διαβιβαστή, μετατέθηκε σε μια Διλοχία στο Αγρίνιο, η οποία είχε ως αποστολή της να πολεμά με τους αντάρτες στα βουνά της Στερεάς Ελλάδας.

Ο Όσιος Παΐσιος θυμόταν ότι, προτού πάει στον στρατό, είχε προσευχηθεί στην Αγία Βαρβάρα –την οποία ευλαβείτο πολύ επειδή από μικρός πήγαινε στο Εξωκκλήσι της κοντά στο σπίτι τους στην Κόνιτσα– να μην του επιτρέψει να αφαιρέσει ανθρώπινη ζωή στον πόλεμο, ακόμα και αν ο ίδιος κινδύνευε. Όταν βγήκαν τα αποτελέσματα της επιλογής για το πού θα καταταγεί κάθε στρατιώτης, παρόλο που είχε τελειώσει μονάχα το Δημοτικό Σχολείο, πληροφορήθηκε ότι τον πήραν στις Διαβιβάσεις. Έτσι, ως ασυρματιστής δε χρησιμοποίησε ποτέ του όπλο. Αντίθετα, άλλους στρατιώτες, παρόλο που είχαν τελειώσει το Γυμνάσιο ή ακόμα και το Πανεπιστήμιο, τους έστειλαν στην πρώτη γραμμή ως απλούς τυφεκιοφόρους. Μόλις οι άλλοι στρατιώτες στο Κέντρο Εκπαίδευσης πληροφορήθηκαν την ειδικότητα του Αρσένιου, άρχισαν να του λένε ότι χρησιμοποίησε μεγάλο μέσον. Μάλιστα, δεν τον πίστευαν και νόμιζαν ότι τους κορόιδευε όταν εκείνος το αρνείτο. Και επειδή εκείνοι επέμεναν, τους έλεγε ότι στο Γενικό Επιτελείο Στρατού έχει ως μέσον τον Χριστό.[97]

Η Διλοχία στην οποία υπηρετούσε ο Αρσένιος στρατοπέδευσε τον Νοέμβριο του 1948 στο όρος Ομάλια, σε ύψος 1.800 μ., προκειμένου να έχει τον έλεγχο της ορεινής Ναυπακτίας. Εκεί, την Κυριακή 21 Νοεμβρίου του 1948 (γιορτή των Εισοδίων της Θεοτόκου), ξέσπασε σφοδρή χιονοθύελλα από την οποία κινδύνευσαν πολλοί στρατιώτες της Διλοχίας. Ο Αρσένιος με αυτοθυσία κατάφερε να γλιτώσει μέσα από τα χιόνια 26 από

αυτούς. Μετά από την περιπέτεια αυτή, αναγκάστηκαν να κατέβουν στο ύψωμα Μακρύβαλτος. Εκεί βρισκόταν το Εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου. Ο Όσιος θυμόταν αργότερα πως τον χειμώνα του 1948 στον Μακρύβαλτο οι στρατιώτες είχαν επιστρατεύσει μερικούς αγρότες με τα ζώα τους προκειμένου να φέρουν σε πέρας κάποιες μεταφορές. Αποκλείστηκαν όμως από τα χιόνια σε ένα άλλο ύψωμα και, για να προστατευτούν από το κρύο, μπήκαν σε κάποια υπόστεγα φτιαγμένα απο κλωνάρια ελάτων. Μαζί τους ήταν μια νεαρή κοπέλα και μια ηλικιωμένη γυναίκα από κάποιο μακρινό χωριό. Ένας από τους στρατιώτες παρενοχλούσε την κοπέλα τόσο άσχημα που την έκανε να φύγει από το κατάλυμα. Η κοπέλα προτίμησε να πεθάνει έξω στα χιόνια παρά να χάσει την τιμή της. Όταν το κατάλαβε η ηλικιωμένη συγχωριανή της την ακολούθησε και την πρόλαβε ύστερα από μισή ώρα πεζοπορίας, κάτω από ένα μικρό υπόστεγο στο Εξωκκλήσι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου. Ο Αρσένιος, που αρχικά βρισκόταν στα υπόστεγα, δεν είχε αντιληφθεί το παραμικρό. Ενώ κοιμόταν, του παρουσιάστηκε ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος και του ζήτησε να πάει το συντομότερο στο Εξωκκλήσι του. Παρ’ ότι ήταν νύχτα με χιόνι, ήξερε πολύ καλά πώς να φθάσει ως εκεί. Βρήκε τις γυναίκες βουτηγμένες μέχρι τα γόνατα στο χιόνι, να έχουν μελανιάσει από το κρύο. Ξεκλείδωσε αμέσως το Εκκλησάκι, τις οδήγησε μέσα και έτσι κάπως συνήλθαν. Έδωσε σε καθεμιά από ένα κασκόλ και από ένα γάντι να το συναλλάσσουν στα χέρια τους για να ζεσταθούν. Εκείνες του διηγήθηκαν όσα είχαν περάσει. Η κοπέλα τού είπε γιατί έφυγε από το κατάλυμα, πιστεύοντας εντούτοις ότι ο Χριστός θα τη βοηθούσε. Ο Αρσένιος τους απάντησε πως ήταν απολύτως πεπεισμένος ότι την επόμενη μέρα θα ήσαν στα σπίτια τους. Και πράγματι, την άλλη μέρα τα στρατιωτικά μεταγωγικά άνοιξαν τον δρόμο και οι δύο γυναίκες με τους υπόλοιπους αγρότες επέστρεψαν στα σπίτια τους. Από την άλλη, ο στρατιώτης που είχε παρενοχλήσει την κοπέλα ανέφερε στον Διοικητή τους ότι ο Αρσένιος έσπασε την πόρτα του Εξωκκλησιού και έβαλε μέσα τους μεταγωγικούς με τα μουλάρια τους. Τα πραγματικά γεγονότα όμως έγιναν γνωστά και ο στρατιώτης κατέληξε στη φυλακή.[98]

Ο ίδιος ο Όσιος διηγόταν κάποτε ότι ένα απόγευμα, τον Δεκέμβριο του 1948, από το πολύ χιόνι είχε κοπεί η «έρπουσα γραμμή». Στις τέσσερις η ώρα το απόγευμα ήρθε διαταγή να πάνε σε ένα χωριό δύο ώρες μακριά για

να φτιάξουν τη γραμμή και να επιστρέψουν. Σε λιγότερο όμως από δύο ώρες θα νύχτωνε. Οι στρατιώτες ήσαν πολύ κουρασμένοι και δεν είχαν κουράγιο να ξεκινήσουν. Άλλωστε, ήταν δύσκολο να βρεθεί η κομμένη γραμμή μέσα σε τόσο πολύ χιόνι. Ο Αρσένιος γνώριζε τον δρόμο, αλλά το πρόβλημα ήταν η νύχτα και το χιόνι. Του έδωσαν μια ομάδα στρατιωτών και ξεκίνησαν. Άρχισαν να ανοίγουν με τα φτυάρια δρόμο μέσα στα χιόνια. Ο Αρσένιος ως ασυρματιστής προπορευόταν, βούλιαζε όμως συχνά μέσα στο χιόνι και οι άλλοι τον τραβούσαν έξω. Κάρφωνε το ξίφος του κάτω για να κάνει γείωση και να ελέγχει τη γραμμή. Υποψιαζόταν πως εκεί που περνούσαν τα ζώα πιθανόν να είχε κοπεί η γραμμή. Οι άλλοι στρατιώτες δυσανασχετούσαν φοβούμενοι πως θα πέθαιναν μέσα στο χιόνι. Πλησιάζοντας στο χωριό, ο Αρσένιος χώθηκε τόσο πολύ μέσα στο χιόνι που οι άλλοι στρατιώτες δυσκολεύτηκαν να τον τραβήξουν έξω. Προχωρώντας από το ένα πεζούλι στο άλλο, με μεγάλη δυσκολία έφθασαν αργά το βράδυ στο χωριό. Ο Αρσένιος βρήκε τελικά τα δύο σημεία στα οποία είχε κοπεί η γραμμή. Τη συνέδεσε και έτσι μπόρεσε να επικοινωνήσει με τον Διοικητή, ο οποίος επέμενε να επιστρέψουν στο στρατόπεδο. Ένας υπασπιστής από το χωριό παρεκάλεσε τον Διοικητή να αφήσει τους στρατιώτες να περάσουν τη νύχτα στο χωριό και εκείνος συναίνεσε. Στο σπίτι που φιλοξενήθηκαν, τους προσφέρθηκαν λίγες μάλλινες κουβέρτες. Επειδή ο Αρσένιος είχε παγώσει, οι υπόλοιποι στρατιώτες τον σκέπασαν καλά για να ζεσταθεί. Για φαγητό είχαν μόνο ένα κομμάτι κουραμάνα (ψωμί των στρατιωτών). Ο Όσιος έλεγε αργότερα ότι δεν θυμόταν να έχει νιώσει μεγαλύτερη χαρά στη ζωή του. Χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα τούτη την προσωπική δυσκολία, θέλησε να τονίσει τη σημασία της θυσίας και την πραγματική χαρά που πηγάζει από αυτήν.[99]

Ως ασυρματιστής στον Εμφύλιο, ο Αρσένιος κινδύνευσε πολλές φορές. Αργότερα αναλογιζόταν πως τον βοηθούσε ο Θεός και αυτό τον συγκλόνιζε. Δε φοβόταν τον θάνατο γιατί ήταν αποφασισμένος να αναμετρηθεί μαζί του. Έλεγε ότι οι Ιεροί Λόχοι στον πόλεμο έχουν ως σύμβολό τους τη νεκροκεφαλή, ακριβώς επειδή είναι αποφασισμένοι να πεθάνουν. Όποιος δεν υπολογίζει τον εαυτό του προσπαθώντας για το καλό του άλλου ή για το κοινό καλό, δέχεται εντός του τη θεϊκή δύναμη. Κάποτε σε μια μάχη με αντάρτες είχαν οχυρωθεί πίσω από έναν βράχο. Ο ίδιος έσκαψε έναν λάκκο και κρύφτηκε εκεί για λίγο. Συνεχώς όμως έρχονταν

άλλοι στρατιώτες και του ζητούσαν να μπουν κι αυτοί στον μικρό λάκκο. Αφήνοντάς τους όλους να μπουν, στο τέλος ο ίδιος βρέθηκε έξω από τον λάκκο. Το βράδυ, όταν έπεφταν βροχή τα βλήματα, ένα πέρασε ξυστά από το κεφάλι του Αρσένιου, ο οποίος εκείνη τη στιγμή φορούσε σκούφο και όχι κράνος. Το βλήμα κυριολεκτικά κούρεψε τα μαλλιά του από εμπρός προς τα πίσω σχηματίζοντας μια λωρίδα έξι πόντων![100]

Κατά τον Εμφύλιο πόλεμο, ο Αρσένιος υπηρετούσε μαζί με έναν γιατρό ασυρματιστή ο οποίος ήταν άπιστος και βλάσφημος. Καθημερινά στον Λόχο Διοικήσεως προσπαθούσε να κάνει στον Αρσένιο πλύση εγκεφάλου σχετικά με την απιστία. Σε μια επιχείρησή τους είχαν φορτωμένα σε ένα μεγάλο άλογο τον ασύρματο και το φορείο. Σε ένα κατηφορικό σημείο της διαδρομής, όταν το φορτίο άγγιξε τα αυτιά του ζώου, το ζώο αντέδρασε και με τα πίσω του πόδια χτύπησε δυνατά τον Αρσένιο. Ο Αρσένιος μεμιάς φώναξε το όνομα της Παναγίας. Ύστερα από λίγο, όταν συνήλθε, διαπίστωσε ότι παρά το δυνατό χτύπημα μπορούσε να περπατάει. Επάνω του είχαν μείνει τα σημάδια από τα πέταλα του αλόγου και είχε μελανιάσει το στήθος του. Ο βλάσφημος γιατρός, βλέποντας τον Αρσένιο να είναι καλά, τα έχασε. Του έκανε εντύπωση πώς, ύστερα από ένα τόσο δυνατό χτύπημα, ήταν καλά και περπατούσε. Συνεχίζοντας τον δρόμο τους, λίγο παρακάτω ο γιατρός στραβοπάτησε σε μια πέτρα, έπεσε κάτω και δεν μπορούσε να ξανασηκωθεί. Οι υπόλοιποι στρατιώτες είχαν προχωρήσει τόσο που ο ίδιος φοβήθηκε πολύ μήπως τον εγκαταλείψουν και συλληφθεί από τους αντάρτες. Τότε άρχισε να επικαλείται την Παναγία και τον Χριστό. Ο Αρσένιος έτρεξε κοντά του και τον βοήθησε να σηκωθεί και να περπατήσει γιατί κούτσαινε. Ο γιατρός σκέφθηκε αμέσως ότι ο ίδιος, από ένα απλό στραβοπάτημα, δεν μπορούσε να σηκωθεί και να περπατήσει, ενώ ο Αρσένιος ύστερα από ένα τόσο δυνατό χτύπημα δεν είχε πάθει το παραμικρό. Παρ’ ότι κάθε μέρα βλαστημούσε, πάνω στον κίνδυνο επικαλέστηκε το όνομα της Παναγίας και του Χριστού. Τούτο το γεγονός με τον Αρσένιο επηρέασε πολύ τον γιατρό.[101]

Στη Διλοχία τους είχαν έναν μοτοσικλετιστή που κι εκείνος, αν και είχε σπάσει δύο φορές το πόδι του, βλαστημούσε συνεχώς. Ο Αρσένιος προσευχόταν γι’ αυτόν δίχως να του λέει κάτι. Έτσι, ενώ αρχικά έβριζε δίχως να το πολυσκεφτεί, σιγά σιγά, όποτε εξαιτίας κάποιας αναποδιάς πήγαινε να βρίσει, συγκρατιόταν δαγκώνοντας τη γλώσσα του. Ο Όσιος

έλεγε αργότερα ότι χρειάζεται προσοχή στο πώς θα μιλήσει κανείς σε υβριστές του Θεού. Δεν πρέπει να τους μιλήσει αυστηρά, αλλά ταπεινά και με πόνο ψυχής. Όπως λέει και ο Αββάς Ισαάκ: «Ἔλεγξον διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ἀρετῶν σου […] καὶ ἀποστόμωσον αὐτοὺς διὰ τῆς πρᾳότητος καὶ τῆς γαλήνης τῶν χειλέων σου. Ἔλεγξον […] διὰ τῆς ἐναρέτου συμπεριφορᾶς σου […] διὰ τῆς συστολῆς τῶν ὀμμάτων σου».[102]

Στις επιχειρήσεις που γίνονταν κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου ο Αρσένιος είχε πάντοτε μαζί του ένα Ευαγγέλιο. Κάποτε όμως του το ζήτησε ένας στρατιώτης από τη Διλοχία τους και ο Αρσένιος του το έδωσε με χαρά. Στη συνέχεια όμως του έλειπε το Ευαγγέλιο και έλεγε πως αν είχε ένα θα τον βοηθούσε πολύ. Τα Χριστούγεννα εστάλησαν από το Μεσολόγγι διακόσια δέματα στους στρατιώτες που βρίσκονταν στο βουνό. Μόνο στο δικό του υπήρχε ένα παλιό Ευαγγέλιο![103]

Στον Εμφύλιο πόλεμο ο Αρσένιος, όπως ακριβώς είχε πράξει και στη μάχη της Κόνιτσας, επέδειξε μεγάλο σεβασμό στους νεκρούς. Θυμόταν ότι κάποτε που ήσαν ξυπόλυτοι μέσα στα χιόνια, οι αξιωματικοί τούς προέτρεψαν να πάρουν τα άρβυλα των νεκρών ανταρτών. Παρ’ όλα αυτά, κανείς δεν πήγε να πάρει τα άρβυλα ή οτιδήποτε άλλο ανήκε στους νεκρούς.[104]

Τον Φεβρουάριο του 1949, οι περίπου εκατόν ογδόντα στρατιώτες της Διλοχίας τους βρίσκονταν οχυρωμένοι πίσω από έναν βράχο σε ένα ύψωμα κοντά στην Αράχωβα. Τους περικύκλωσαν όμως ασφυκτικά χίλιοι εξακόσιοι αντάρτες που, αν τους συλλάμβαναν, θα τους σκότωναν. Διά του ασυρμάτου του ο Αρσένιος προσπάθησε να επικοινωνήσει με το Κέντρο για βοήθεια αλλά ήταν αδύνατον. Ο Λοχαγός του τον διέταξε να εγκαταλείψει την προσπάθειά του για επικοινωνία και να βοηθήσει στη μεταφορά των κιβωτίων με τις χειροβομβίδες. Ο Αρσένιος υπάκουσε, αλλά όταν ο Λοχαγός περιδιάβαινε στα πολυβολεία για επιθεώρηση, εκείνος έτρεχε ξανά στον ασύρματο και προσπαθούσε να επικοινωνήσει με το Κέντρο. Αυτό έγινε πολλές φορές, ώσπου κατάφερε στήνοντας την κεραία του με ένα φτυάρι και ένα ξύλο να πιάσει επαφή με το Κέντρο. Έτσι ειδοποιήθηκε η Αεροπορία και το πρωί τα αεροπλάνα ήρθαν και τους έσωσαν. Το περιστατικό αυτό ο Όσιος το παραλλήλιζε αργότερα με την

προσευχή. Έλεγε πως για να δοθεί βοήθεια από τον Θεό είναι απαραίτητο να προσπαθήσει ο άνθρωπος να στείλει το σήμα του και να τη ζητήσει.[105]

Μιαν άλλη φορά, η Διλοχία τους περικυκλώθηκε από αντάρτες ενώ πλησίαζαν στο υψηλότερο χωριό της Στερεάς Ελλάδας, το Κριάτσι Φωκίδας, που βρίσκεται σε υψόμετρο 1.250 μ. στις πλαγιές των Βαρδουσίων, κοντά σε έναν ποταμό. Ως γνωστόν, στον στρατό διδάσκεται η εχεμύθεια. Το πρώτο πράγμα που θα έπρεπε να κάνει ένας ασυρματιστής τη στιγμή που κινδύνευε να τον πιάσουν ήταν να καταστρέψει τα διακριτικά του στοιχεία. Μάλιστα, όταν συλλάμβαναν ασυρματιστές, τους έβγαζαν τα νύχια για να μαρτυρήσουν τα διακριτικά τους στοιχεία. Οι ασυρματιστές όμως με κανέναν τρόπο δεν τα πρόδιδαν. Ο Αρσένιος εκείνη τη φορά, την Πέμπτη 24 Φεβρουαρίου του 1949 (ημέρα κατά την οποία εορτάζεται η Α΄ και Β΄ Εύρεση της Τιμίας Κεφαλής του Προδρόμου), βρέθηκε σε πολύ δύσκολη θέση. Έκοψε τα διακριτικά του στοιχεία σε μικρά κομμάτια και τα κατάπιε. Δεν ήθελε να μάθουν οι αντάρτες πού υπήρχε στρατός, γιατί θα ειδοποιούσαν την αεροπορία και θα τους βομβάρδιζαν. Οι αντάρτες τον πλησίασαν και ετοιμάζονταν να τον συλλάβουν. Ένας συμπολεμιστής του με μακριά γένια ξεγέλασε τους αντάρτες, οι οποίοι νόμισαν πως ήταν δικός τους στρατιώτης, και έτσι τους απομάκρυνε στέλνοντάς τους στην αντίθετη κατεύθυνση από εκεί που βρισκόταν ο Αρσένιος. Με τον τρόπο αυτόν ο Όσιος σώθηκε. Ο Αρσένιος όμως, δίχως να παραβλέπει τη συμβολή του συμπολεμιστή του, απέδωσε την απρόσμενη διάσωσή του στον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο που εκείνη την ημέρα εόρταζε.[106]

Μετά από αυτό, ο Διοικητής απέστειλε τον Αρσένιο να εκπληρώσει ένα τάμα. Θα έπρεπε να παραδώσει δύο μανουάλια στο Εξωκκλήσι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου στον Μακρύβαλτο, επειδή τους είχε βοηθήσει στον Εμφύλιο πόλεμο. Παράλληλα, θα συνόδευε έναν στρατιώτη φτωχό και με παιδιά, που επρόκειτο να περάσει από Στρατοδικείο στη Ναύπακτο με την κατηγορία ότι αυτοτραυματίστηκε προκειμένου να γλιτώσει τον πόλεμο. Ο στρατιώτης έκανε ό,τι ήταν δυνατόν για να καθυστερήσει η παράδοσή του στη Ναύπακτο. Ο Αρσένιος τον λυπήθηκε και τον πόνεσε πολύ. Προσπάθησε να τον παρηγορήσει και του ευχόταν από καρδιάς. Του έλεγε ότι ο Διοικητής ίσως να έστελνε κάποια επιστολή ζητώντας την απαλλαγή του, και ότι μπορεί εκεί να περνούσε καλά τόσο εκείνος όσο και τα παιδιά

του. Πράγματι, ο Διοικητής λίγες μέρες αργότερα έστειλε επιστολή στο Στρατοδικείο με την οποία ζητούσε την απαλλαγή του στρατιώτη. Μετά την απαλλαγή τον έβαλαν μάγειρα στο Κέντρο Διερχομένων στη Ναύπακτο. Τελικά, εκεί έκανε την καλύτερη ζωή απ’ όλους. Ενώ ο Αρσένιος και οι άλλοι στρατιώτες πολεμούσαν στο βουνό, εκείνος παρέμεινε στο Κέντρο και έτσι έβρισκε φαγητό και για τα παιδιά του. Αυτό που είχε ευχηθεί ο Αρσένιος είχε λεχθεί με πόνο καρδιάς, γι’ αυτό και ήταν ευάρεστο στον Θεό και έγινε πράξη.[107]

Αργότερα, ο Όσιος αναφερόταν σε έναν Υπολοχαγό της Διλοχίας τους, ο οποίος δεν είχε επιδείξει ποτέ αυτοθυσία ή γενναιότητα. Μια φορά όμως που κινδύνευσαν να συλληφθούν από τους αντάρτες είχε σταθεί σε ένα Εξωκκλήσι οπλισμένος με ένα αυτόματο και μόνος του, με κίνδυνο της ζωής του, τους σταμάτησε μέχρι να οπισθοχωρήσουν όλοι και να σωθούν. Κατόπιν κρύφτηκε για να μη δουν οι δικοί του ότι αυτός κράτησε τους αντάρτες. Όλοι στη Διλοχία, επειδή δε γνώριζαν ποιος ήταν ο ήρωας, έλεγαν ότι «ένα αυτόματο μας έσωσε». Το ίδιο έλεγε και ο ίδιος ο Υπολοχαγός προκειμένου να κρυφτεί, παρ’ ότι εκείνος τους είχε σώσει. Εν τέλει, εξακριβώθηκε ποιος ήταν ο ήρωας που θυσιάστηκε κινδυνεύοντας περισσότερο απ’ όλους. Ο Υπολοχαγός αυτός λοιπόν διακρινόταν για την απλότητα και την τιμιότητά του. Ο Όσιος τόνιζε ότι στις δύσκολες στιγμές, άνθρωποι που δε φαίνονται παλικάρια μπορεί να επιδείξουν μεγάλη γενναιότητα. Αντίθετα, άλλοι στρατιώτες μπορεί να έβρισκαν έναν σκοτωμένο αντάρτη, να του έκοβαν το κεφάλι και να το περιέφεραν στο χωριό παριστάνοντας τα παλικάρια![108]

Την περίοδο που ο Αρσένιος βρισκόταν στις επιχειρήσεις στα βουνά, είχαν περάσει επτά μήνες χωρίς να έχει εκκλησιαστεί. Τον Μάρτιο του 1949 τον έστειλαν στη Ναύπακτο για να επισκευάσει κάποιους ασυρμάτους και να γυρίσει αμέσως πίσω στον Μακρύβαλτο. Κατά την επιστροφή του πέρασε έξω από μια Εκκλησία. Ήταν Μεγάλη Τεσσαρακοστή, η Παρασκευή της Α΄ Εβδομάδας των Νηστειών, και μέσα στον Ναό έψελναν τους Χαιρετισμούς της Παναγίας. Ο Αρσένιος, φορτωμένος καθώς ήταν με τους ασυρμάτους, δεν μπορούσε να μπει στην Εκκλησία ούτε είχε πολύ χρόνο. Στάθηκε λοιπόν για πέντε λεπτά απ’ έξω και τον έπιασε το παράπονο. Κλαίγοντας σαν παιδί, έλεγε στον εαυτό του πώς είχε καταντήσει έτσι με το να έχει επτά ολόκληρους μήνες να εκκλησιαστεί και

να λάβει τη Θεία Κοινωνία, τη στιγμή που από μικρός πήγαινε στην Εκκλησία πολύ νωρίς το πρωί, νωρίτερα κι από τον νεωκόρο.[109]

Την Τρίτη 21 Μαρτίου του 1950, λίγους μήνες μετά το τέλος του Εμφυλίου πολέμου, ο Αρσένιος Εζνεπίδης πήρε το απολυτήριό του από τον στρατό στη Μακρακώμη Φθιώτιδας. Απολύθηκαν πολλές κλάσεις ταυτόχρονα. Άλλοι στρατιώτες είχαν τεσσεράμισι, άλλοι τέσσερα και άλλοι τρεισήμισι χρόνια θητείας ήδη στον πόλεμο. Από τη Μακρακώμη ταλαιπωρήθηκαν πολύ μέχρι να φθάσουν στη Λάρισα. Εκεί πήγαν στα Κέντρα Διερχομένων για να διανυκτερεύσουν, αλλά τα βρήκαν γεμάτα. Εν συνεχεία πήγαν σε ξενοδοχεία, αλλά κι εκεί δεν τους δέχονταν «για να μη λερώσουν τις κουβέρτες». Έξω είχε πολύ κρύο. Ένας αξιωματικός τούς γλίτωσε με τον εξής τρόπο: αφού έμαθε πότε έκαναν στροφή τα τραίνα που θα αναχωρούσαν για τη Θεσσαλονίκη (τότε χρειάζονταν αρκετές ώρες στα τραίνα για να πάρουν στροφή) συνεννοήθηκε και τους έβαλαν μέσα στα βαγόνια. Την επομένη έφθασαν στη Θεσσαλονίκη και κατέφυγαν στα εκεί Κέντρα Διερχομένων, τα οποία όμως ήσαν επίσης γεμάτα. Πήγαν σε ξενοδοχεία όπου και πάλι δεν τους δέχονταν. Σε ένα από αυτά, ο Αρσένιος παρεκάλεσε να του δώσουν μια καρέκλα και να τον αφήσουν να μείνει σε μιαν άκρη. Ήταν διατεθειμένος να πληρώσει τα διπλάσια απ’ όσο στοίχιζε ένα κρεβάτι. Ούτε αυτό δέχθηκαν. Φοβήθηκαν μήπως κάποιοι τους κατήγγελλαν ότι είχαν αφήσει έναν στρατιώτη σε καρέκλα. Τελικά, ο Αρσένιος έμεινε έξω όλη τη νύχτα όρθιος, ακουμπώντας στον τοίχο. Άλλοι στρατιώτες κάθονταν στα πεζοδρόμια και άλλοι ήσαν ακουμπισμένοι στους τοίχους περιμένοντας να περάσει η κρύα νύχτα. Σε όλα τα πεζοδρόμια υπήρχαν στρατιώτες, λες και έκαναν παρέλαση. Παρ’ όλα αυτά, από κανενός τον νου δεν περνούσε η σκέψη να κάνει κάτι κακό. Βέβαια, ένιωθαν πίκρα για το ότι πέρασαν τόσο μεγάλη ταλαιπωρία έξω στα χιόνια, είχαν κάνει τόσες θυσίες για την πατρίδα, γύρισαν σακατεμένοι από τον πόλεμο και τελικά, το τελευταίο «ευχαριστώ» των συμπατριωτών τους ήταν να τους αφήσουν να κοιμηθούν έξω. Ο Όσιος έλεγε ότι αν αυτό είχε συμβεί σε σημερινούς νέους, θα είχαν κάψει τη Λάρισα, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία. Σύγκρινε, με λίγα λόγια, τους νέους της εποχής του με τους νέους τού σήμερα. Δεν πέρασαν, μάλιστα, ούτε πενήντα χρόνια από τότε που τα έλεγε αυτά και ο κόσμος άλλαξε τόσο![110]

Αργότερα, ο Όσιος Παΐσιος έλεγε ότι ως μοναχός, παρά τη μεγάλη του άσκηση, δεν είχε κάνει τίποτα για τον Χριστό. Αν έκανε για τον Χριστό το 10% από όσα είχε κάνει στον στρατό για την πατρίδα, θα ήταν θαυματουργός. Στις στρατιωτικές επιχειρήσεις δεν έκανε απλώς νηστεία – υπήρξαν φορές που έτρωγε σπυρωτό χιόνι, όταν εξαιτίας του ασυρμάτου δεν μπορούσε να εγκαταλείψει τη θέση του. Κάποια φορά έμεινε νηστικός επί δεκατρείς μέρες. Μιαν άλλη φορά θυμάται που είχαν μοιράσει σε όλους τους στρατιώτες μοναχά από μία κουραμάνα (ψωμί) και ένα ψάρι ρέγκα. Τέλος, υπήρξαν φορές που έπινε νερό από τις πατημασιές των ζώων, νερό λασπωμένο![111]

10. Η Αγία και Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, στην τακτική της συνεδρία της Τρίτης 13 Ιανουαρίου του 2015, ομοφώνως αποδέχθηκε την εισήγηση της Κανονικής Επιτροπής και ανέγραψε στο Αγιολόγιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας τον μοναχό Παΐσιο Αγιορείτη. Στις 25 Μαΐου του 2015 (αριθμ. πρωτ. 13) έγινε η Πατριαρχική και Συνοδική Πράξη Αναγραφής του Οσίου Παϊσίου του Αγιορείτη στο Αγιολόγιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Η ημέρα της κοίμησης του Αγίου Παϊσίου (12 Ιουλίου) καθορίστηκε ως η ημέρα εορτασμού της μνήμης του.

11. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου, γιο του Προδρόμου, του ψάλτη του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκη», Κόνιτσα, 31-03-2016. Το 1924, ο Άγιος Αρσένιος μετέφερε για ευλογία το θαυματουργό λείψανο του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου από τα Φάρασα στην Ελλάδα. Μάλιστα, κρατώντας το σφιχτά με το δεξί χέρι στο στήθος του κοιμήθηκε στην Κέρκυρα στις 10 Νοεμβρίου του 1924. Μετά την κοίμησή του, ο ψάλτης του Πρόδρομος Κορτσινόγλου το πήρε μαζί του στην Κόνιτσα. Το 1943, εκείνος το έδωσε σε έναν βοσκό από την Πλαταριά ή το Κεφαλόβρυσο Ιωαννίνων, ο οποίος δεν το επέστρεψε.

12. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι Δ΄. Οικογενειακή Ζωή*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, [17]2015, σ. 160.

13. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι Β΄. Πνευματική αφύπνιση*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, [12]2011, σ. 329.

14. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 215.

15. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 125.
16. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016.
17. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι Α΄. Με πόνο και αγάπη για το σύγχρονο άνθρωπο*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, [17]2014, σ. 105-106, 358.
18. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 162.
19. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π, σ. 256.
20. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 156-157.
21. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 134.
22. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016.
23. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 138-139.
24. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016. Το 1951, τα σπίτια υδροδοτήθηκαν. Κάθε σπίτι πλήρωνε περίπου πεντακόσιες δραχμές.
25. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 82-83.
26. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 89-90.
27. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 110.
28. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 156.
29. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 137.
30. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη από την κ. Σταματία Στράτου», Κόνιτσα, 31-3-2016. Πρόκειται για την κόρη της μεγάλης αδελφής του Αγίου Παϊσίου, Ζωής.
31. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 274.
32. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 134.
33. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 126.
34. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 137.
35. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 140-143, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 106.
36. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 266-267.
37. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 189.
38. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016. Η Αναστασία Θεοδοσίου-Κορτσινόγλου ήταν η μητέρα του.
39. Βλ. Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης

ο Θεολόγος, [30]2013, σ. 11.

40. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 144.

41. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016. Ο ίδιος μας ανέφερε τη φράση, καθώς μιλά τα φαρασιώτικα.

42. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, ό.π., σ. 73.

43. «Συνέντευξη δεύτερη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 18-8-2016.

44. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 265.

45. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 56.

46. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016.

47. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016.

48. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 115.

49. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016.

50. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη από τον κ. Βασίλειο Κίτσιο», Κόνιτσα, 31-3-2016. Ο Βασίλειος Κίτσιος είναι ο σύζυγος της Κατερίνας, ανιψιάς του Αγίου Παϊσίου από την αδελφή του Μαρία. Όταν το 1962 ο Άγιος Παΐσιος έφυγε από τη Μονή Στομίου για το Σινά, άφησε στο σπίτι τους στην Κόνιτσα τα Λείψανα του Αγίου Αρσενίου, τα οποία παρέμειναν εκεί για πέντε χρόνια. Καθημερινά υπήρχε αναμμένο κανδήλι πλάι τους. Ο Άγιος Παΐσιος τα μετέφερε το 1970 στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή.

51. «Συνέντευξη δεύτερη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 18-8-2016.

52. Βλ. Αγίου Παϊσίου, «Σύντομον χρονικόν της Ιεράς Μονής Στομίου Κονίτσης», στο Πρεσβ. Διονυσίου Τάτση, *Η Ιερά Μονή Στομίου και ο Γέροντας Παΐσιος*, Κόνιτσα 2008, σ. 103.

53. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 217, και *Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 130.

54. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 176.

55. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 107-109.

56. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 189.

57. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 160.

58. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 218.

59. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 140.
60. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 321-322.
61. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 186.
62. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 300-301.
63. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 348-349.
64. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 302.
65. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 299-300, 307.
66. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 307-308.
67. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 300-301.
68. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016.
69. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 182.
70. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 259.
71. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 61, 62, 161.
72. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου του Αγιορείτου*, Μεταμόρφωσις Χαλκιδικής, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, 2004, σ. 50-52.
73. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 188.
74. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 180, και *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 104-105.
75. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 262-263.
76. Βλ. Ιερομον. Νικοδήμου Μπιλάλη, «Για τον Γέροντα Παΐσιο», στο Κλείτου Ιωαννίδη, *Γεροντικό του εικοστού αιώνος*, Μήλεσι, εκδ. Η Μεταμόρφωσις του Σωτήρος, [2]2008, σ. 302-303. Ο Γέροντας Νικόδημος, αναφερόμενος στον Όσιο Παΐσιο, είχε γράψει ακόμα ότι «είχε μεγάλη ευθύτητα. Δεν είχε τα κόλπα και τη διπλωματία! Ήτανε καθαρός και ίσιος. Μας έδειξε να είμαστε ίσιοι και ευθείς».
77. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 114-115.
78. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016, και «Συνέντευξη από τον κ. Διονύσιο Γκάσιο», Κόνιτσα, 1-4-2016.
79. «Συνέντευξη από τον κ. Βασίλειο Κίτσιο», Κόνιτσα, 31-3-2016.
80. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 173-174.
81. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 39.
82. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 124-125.
83. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 114-115.
84. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 115-116.

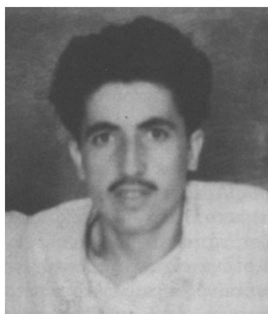
85. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 129-130.
86. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 224.
87. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 46-47.
88. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 343, 335.
89. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 338-339.
90. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 281.
91. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 216, 219-220.
92. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 224.
93. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη από τον κ. Διονύσιο Γκάσιο», Κόνιτσα, 01-04-2016. Ο κ. Διονύσης Γκάσιος γεννήθηκε το 1930 και ήταν έξι χρόνια μικρότερος από τον Αρσένιο (Άγιο Παΐσιο). Στα παιδικά του χρόνια έμενε στην Άνω Κόνιτσα, στην ίδια γειτονιά με τον Αρσένιο. Οι οικογένειές τους είχαν καλές σχέσεις, που διατηρήθηκαν και όταν πήγαν το κέντρο της Κόνιτσας. Ο Αρσένιος τον επισκεπτόταν συχνά στο σπίτι. Μεγαλώνοντας, συμμετείχαν σε διάφορες χειρωνακτικές εργασίες, στα χωράφια ή πηγαίνοντας για καυσόξυλα. Θυμάται ότι ο Αρσένιος δεν έκανε παρέες και εργαζόταν πολύ.
94. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 83-84.
95. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 138.
96. Βλ. Αγίου Παϊσίου, «Σύντομον χρονικόν της Ιεράς Μονής Στομίου Κονίτσης», *ό.π.*, σ. 103.
97. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 284.
98. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 256-257.
99. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 198-200.
100. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 206-207.
101. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 57.
102. Αββά Ισαάκ του Σύρου, *Οι Ασκητικοί Λόγοι*, Αθήνα, Αστήρ, 1961, σ. 82-83, στο: *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 58.
103. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 252.
104. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 138.
105. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 21-22.
106. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 207-208.
107. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 111-112.
108. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 223.
109. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 206.
110. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 248-249.

111. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 198.

ΕΝΘΕΤΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

Υπηρετώντας τη στρατιωτική του θητεία.

Ως στρατιώτης στο νοσοκομείο

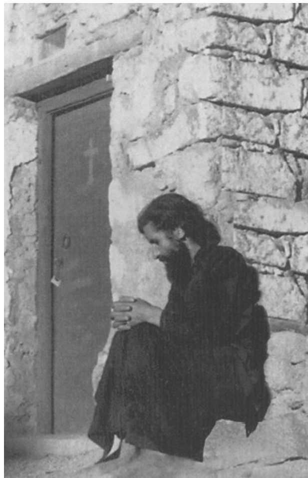
Μετά την κουρά του στη Μονή Φιλοθέου, 1957

Στη Μονή Στομίου Κόνιτσας

Ως νέος μοναχός

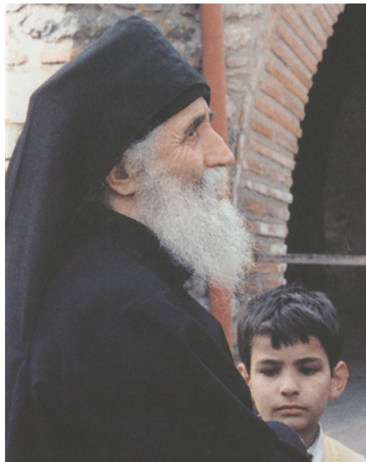
Στο ασκητήριό του στη Μονή Σινά, 1962-3

Με τον Πατριάρχη Βαρθολομαίο

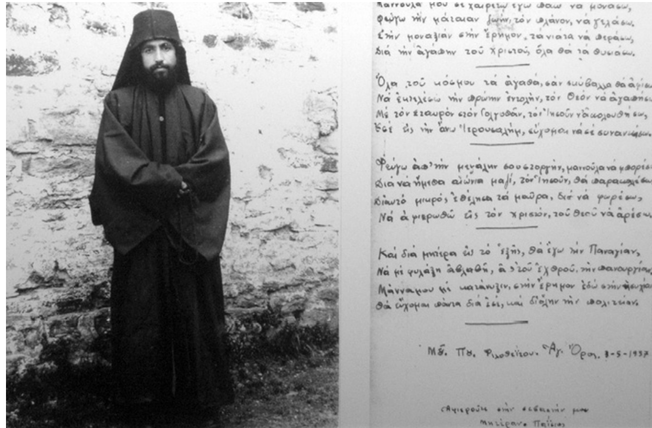
Οικία Αγίου Παϊσίου στην Κόνιτσα (© Πάνος Τσιγκούλης)

(© Πάνος Τσιγκούλης)

Ο Άγιος Παΐσιος στα μαθητικά του χρόνια (© Πάνος Τσιγκούλης)

(© Πάνος Τσιγκούλης)

2. Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ

Πρώτη επίσκεψη στο Άγιον Όρος (1950)

Ο Αρσένιος Εζνεπίδης επισκέφθηκε για πρώτη φορά το Άγιον Όρος το 1950 σε ηλικία είκοσι έξι ετών, αμέσως μετά την απόλυσή του από τον στρατό. Πήγε να δει από κοντά τις μονές του Αγίου Όρους και να συναντήσει έναν συγγενή του από τα Φάρασα, τον ιερομόναχο Συμεών, ο οποίος εμόναζε στη Μονή Φιλοθέου. Στο καραβάκι από την Ουρανούπολη προς τη Δάφνη γνώρισε τον πνευματικό ιερομόναχο Κύριλλο από τη Σκήτη του Αγίου Παντελεήμονος της Μονής Κουτλουμουσίου, τον οποίο θα αναζητούσε και μετά από έξι χρόνια για να μείνει κοντά του. Ενώ βρισκόταν στη Μονή Φιλοθέου και προσπαθούσε να γνωρίσει τον μοναχικό βίο, τον ειδοποίησε ο πατέρας του Πρόδρομος να επιστρέψει άμεσα στην Κόνιτσα προκειμένου να τον βοηθήσει στις εργασίες του. Η οικογένειά του δυσκολευόταν οικονομικά και είχε αναγκαστεί να πουλήσει κάποια κτήματά τους. Ο Αρσένιος τελικά παρέμεινε λίγο ακόμα για να περιδιαβεί το Άγιον Όρος. Περιηγήθηκε στο νότιο μέρος του και γνώρισε για μικρό διάστημα τη Σκήτη των Καυσοκαλυβίων, τη Σκήτη της Αγίας Άννας και τα ερημικά Κατουνάκια.

Επιστρέφοντας ο Αρσένιος από τα Καυσοκαλύβια προς τη Σκήτη της Αγίας Άννας, στο σημείο Σταυρός, αντί να πάρει τον δρόμο προς την Αγία Άννα πήρε το μονοπάτι που ανέβαινε προς την κορυφή του Άθωνα. Ξαφνικά, εμφανίστηκε μπροστά του ένας Ασκητής με φωτεινό πρόσωπο, περίπου εβδομήντα ετών, ο οποίος ήταν φανερό ότι δεν επικοινωνούσε με ανθρώπους. Είπε στον Αρσένιο ότι έμενε στην κορυφή του Άθωνα. Στον Όσιο έκανε μεγάλη εντύπωση το φωτεινό πρόσωπο του αναχωρητή. Ο νους του Αρσένιου, ύστερα από αυτήν την απρόσμενη συνάντηση, πήγαινε συνεχώς στη μορφή αυτού του Ασκητή. Αργότερα πληροφορήθηκε από

έναν έμπειρο Γέροντα ότι ο Ασκητής που συνάντησε ήταν ένας από τους δώδεκα (ή επτά, κατά τη γνώμη άλλων) Οσίους αναχωρητές, τους λεγόμενους «γυμνούς ασκητές», οι οποίοι ζουν όλο τον χρόνο κοντά στην κορυφή του Άθωνα.[1]

Στη Σκήτη της Αγίας Άννας, στο πιο υψηλό σημείο της βρίσκεται η Καλύβη της Υπαπαντής. Εκεί ο Αρσένιος έμεινε τρεις μήνες. Γέροντας της Καλύβης ήταν ο ενάρετος ιερομόναχος Χρυσόστομος, ο οποίος έμενε μαζί με τον υποτακτικό του, τον μοναχό Νικόδημο. Στα τέλη Ιουνίου του 1950, υπακούοντας στον πατέρα του Πρόδρομο, ο Αρσένιος επέστρεψε στην Κόνιτσα προκειμένου να τον βοηθήσει στις διάφορες γεωργικές εργασίες. Παράλληλα, εργαζόταν ως ξυλουργός παράγοντας πολύ καλό έργο. Τον Φεβρουάριο του 1951 έφυγε για λίγο από την Κόνιτσα και πέρασε τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή στην Ιερά Μονή Αγίων Θεοδώρων στα Καλάβρυτα. Εν συνεχεία επέστρεψε στην Κόνιτσα και διά της εργασίας του εξασφάλισε ικανή περιουσία για λογαριασμό της ανύπανδρης αδελφής του Χριστίνας, σύμφωνα με όσα ίσχυαν τότε στην ελληνική κοινωνία. Της αγόρασε μάλιστα και μία ραπτομηχανή για να εργάζεται ως μοδίστρα. Μετά την αποκατάσταση της αδελφής του και τη βοήθεια που προσέφερε στην οικογένειά του, ο Αρσένιος ήταν έτοιμος για την αναχώρησή του από την Κόνιτσα.

Σε επιστολή του ο Αρσένιος αναφέρει ότι είχε τρεις λογισμούς σχετικά με το τι θα έκανε φεύγοντας από την Κόνιτσα. Έριξε κλήρο και εκείνος έπεσε στο να πάει στο Άγιον Όρος.[2] Το 1953, με το πέρας του χειμώνα αποφάσισε να φύγει οριστικά για το Άγιον Όρος, επειδή φοβόταν μήπως τον δέσμευαν στα Τάγματα Εθνοφυλακής Άμυνας. Κάτι τέτοιο θα καθυστερούσε πολύ τη φυγή του από την Κόνιτσα. Την ίδια στιγμή, δεν ήθελε να αποκαλύψει στην οικογένειά του την αναχώρησή του στο Άγιον Όρος, παρ’ ότι όλοι τους το ανέμεναν από τότε που ήταν μικρό παιδί. Τελικά, το αποκάλυψε μόνο στην αδελφή του Χριστίνα λέγοντάς της ότι, με το που θα ένιωθε έτοιμος, θα της έγραφε περισσότερα από εκεί.

Η οριστική αναχώρηση για το Άγιον Όρος (1953)

Τον Μάρτιο του 1953, ο Αρσένιος Εζνεπίδης παρέλαβε το διαμονητήριό του για το Άγιον Όρος. Έγραφε αργότερα ο Όσιος: «Από μικρός ποθούσα την μοναχικήν ζωήν, μάλλον αγγελικήν καθώς την ονομάζει ο Μέγας

Βασίλειος και αφού απέδωσα “τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι” επήγα εις το Άγιον Όρος, ίνα αποδώσω καί “τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ”».[3]

Ο Αρσένιος σκεφτόταν να ξεκινήσει ως δόκιμος στη Μονή Κωνσταμονίτου. Λόγω της θαλασσοταραχής όμως το καραβάκι της γραμμής δεν μπόρεσε να δέσει στον αρσανά (λιμάνι) της Μονής και κατέληξε στη Δάφνη, στο κεντρικό λιμάνι του Αγίου Όρους. Αυτό το εξέλαβε ως «μήνυμα» από τον Θεό που του έλεγε να μη μονάσει στη Μονή Κωνσταμονίτου και ότι «σχέδιο του Θεού» ήταν να συνεχίσει σε άλλον τόπο. Από τη Δάφνη πήρε το καραβάκι για τον αρσανά της Σκήτης της Αγίας Άννας με σκοπό να επιστρέψει στο Κελί της Υπαπαντής, στον ιερομόναχο Χρυσόστομο, πολύ ψηλότερα από το Κυριακό της Αγίας Άννας, εκεί όπου είχε μείνει το 1950 επί τρεις μήνες. Στο καραβάκι τον πλησίασε ένας μοναχός και τον πίεσε να μην κατέβει στον αρσανά της Αγίας Άννας, αλλά να συνεχίσει για τη Σκήτη των Καυσοκαλυβίων και να μείνει στη δική τους Καλύβη της Υπαπαντής. Εκεί έμεναν δύο ζηλωτές μοναχοί διαφορετικών παρατάξεων, οι οποίοι δεν έκαναν μαζί τις Ακολουθίες. Επειδή δεν αναπαύθηκε σε αυτήν την Καλύβη, ύστερα από έναν μήνα παραμονής εγκατέλειψε τα Καυσοκαλύβια. Κατευθυνόμενος και πάλι προς τη Σκήτη της Αγίας Άννας συνάντησε τον Άγιο Επίσκοπο Μιλητουπόλεως Ιερόθεο, ο οποίος έμενε σε μια Καλύβη κοντά στον αρσανά της Αγίας Άννας. Εκείνος τον συμβούλευσε να πάει στη Μονή Εσφιγμένου. Την εποχή εκείνη ήταν ένα καλό Κοινόβιο, που διακρινόταν από μεγάλη αυστηρότητα και δεν είχε ακόμη εμπλακεί στο ζήτημα του Ζηλωτισμού. Τελικά, αποφάσισε να ακολουθήσει αυτή τη συμβουλή και να πάει στη Μονή Εσφιγμένου.

Αναχωρώντας από τη Σκήτη της Αγίας Άννας κατευθύνθηκε στη Νέα Σκήτη, που βρίσκεται μισή ώρα μακριά, προκειμένου να προσκυνήσει στο Κυριακό της το οποίο είναι αφιερωμένο στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου. Στη Νέα Σκήτη τον πλησίασε ένας ιερομόναχος και τον έπεισε να πάει στην Καλύβη του Αγίου Δημητρίου, κοντά στον Γέροντά του Διονύσιο τον Πνευματικό, ο οποίος ήταν πνευματικό τέκνο του παπα-Νεόφυτου του Ονομαστού. Ο ιερομόναχος αυτός, αν και δεν ήταν ο Γέροντας της Καλύβης, απαιτούσε από τον Αρσένιο να τον υπηρετεί τυφλά και του ανέθετε όλες τις εργασίες του. Ο Αρσένιος δεν αναπαύθηκε ούτε εκεί και πολύ σύντομα αποφάσισε να φύγει. Ο ιερομόναχος αυτός όμως δεν τον

άφηνε. Τον απειλούσε μάλιστα λέγοντάς του ότι αν έφευγε από την Καλύβη τους, καθώς είχε διασυνδέσεις σε ολόκληρο το Άγιον Όρος, θα ειδοποιούσε να μην τον κρατήσουν σε καμία άλλη Μονή ή Καλύβη. Τέσσερις μήνες αργότερα όμως, τον Αύγουστο του 1953, όταν ο ιερομόναχος αυτός μετέφερε έξω από το Άγιον Όρος κάποια άγια λείψανα για προσκύνηση, ο Αρσένιος κατάφερε να εγκαταλείψει τη Νέα Σκήτη και να πάει στη Μονή Εσφιγμένου.

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε αργότερα ότι δεν έφυγε από τον κόσμο για να βρει καλύτερο σπίτι από αυτό στο οποίο μεγάλωσε και έζησε ή για να βρει κάποιο παλάτι. Ξεκίνησε για κάτι χειρότερο από αυτό που ήδη είχε. Διαφορετικά, θεωρούσε ότι δε θα είχε κάνει κάτι για τον Χριστό.[4] Αργότερα όμως έγραφε στις Επιστολές του ότι ως αρχάριος μοναχός ταλαιπωρήθηκε πολύ μέχρι να βρει αυτό που επιθυμούσε. Για τούτη την ταλαιπωρία του θεωρούσε ότι έφταιγαν πρώτ’ απ’ όλα οι «πολλές αμαρτίες» του, κάποιες από τις οποίες ξεπλήρωνε, και εν συνεχεία η «χωριατοσύνη» του που τον έκανε να εμπιστεύεται όποιον μοναχό έβρισκε. Πίστευε ότι ένας νεαρός μοναχός συγκινείται εύκολα βλέποντας έναν αδύνατο μοναχό, διότι αυτό το θεωρεί ένδειξη ασκητισμού. Επίσης, αν δει μοναχό με μακριά και ολόλευκη γενειάδα θα του φανεί πολύ σεβάσμιος και θα τον εμπιστευτεί αμέσως. Τέτοια κριτήρια όμως εν τέλει αποδεικνύονται στρεβλά.[5]

1. Μονή Εσφιγμένου (Κοινόβιο) (1953-1956)

Ο Αρσένιος Εζνεπίδης προσήλθε ως δόκιμος μοναχός τον Αύγουστο του 1953, σε ηλικία 29 ετών, στη Μονή Εσφιγμένου του Αγίου Όρους. Ηγούμενος τότε ήταν ο ιερομόναχος Καλλίνικος. Η Μονή ήταν ένα αυστηρό Κοινόβιο στο οποίο οι μοναχοί διέκοπταν κάθε επικοινωνία με τους συγγενείς τους. Τα κελιά τους ήσαν πολύ απλά. Περιλάμβαναν μόνο ένα κρεβάτι, ένα τραπέζι, λίγες εικόνες, ένα καντηλάκι και μία λάμπα πετρελαίου. Τον χειμώνα δεν είχαν θέρμανση.

Στη Μονή Εσφιγμένου, διηγόταν αργότερα ο Όσιος Παΐσιος, ήταν πολύ όμορφα και υπήρχε ησυχία. Ένα ρολόι χτυπούσε κάθε ένα τέταρτο για να υπενθυμίζει στους μοναχούς να λένε την ευχή του Ιησού, το «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με». Εγκαταβίωναν εξήντα μοναχοί που έμοιαζαν σα να ήταν ένας ησυχαστής. Τόσο είχαν προχωρήσει όλοι στην ευχή και στη

σχέση τους με τον Χριστό. Στον Ναό λίγοι μοναχοί έψαλλαν – οι περισσότεροι προσεύχονταν. Μιλούσαν χαμηλόφωνα και εκτελούσαν ήσυχα τα διακονήματά τους.[6] Όλοι κοίταζαν πώς θα κάνουν κάποια θυσία. Αυτό το θυσιαστικό πνεύμα το συναντούσες στη δουλειά, στο φαγητό, παντού. Σκέφτονταν πρώτα τον άλλο και έτσι έπαιρναν μια πρόγευση του Παραδείσου. Στην Τράπεζα, την ώρα του φαγητού, θυσιάζονταν τρώγοντας λιγότερο ώστε να μείνει περισσότερο φαγητό για τον διπλανό τους.[7]

Όταν πρωτοπήγε ο Αρσένιος ως δόκιμος μοναχός στη Μονή Εσφιγμένου, υπήρχε εκεί ένας άλλος δόκιμος μοναχός συνομήλικός του, ο οποίος είχε φθάσει σε μεγάλα πνευματικά ύψη. Το πρόσωπό του έλαμπε και ήταν σε όλα πρότυπο. Ήταν μεγάλος αγωνιστής και πολύ ευλαβής. Μάλιστα, τόσο πολύ τον σέβονταν ακόμα και οι γεροντότεροι μοναχοί ώστε όταν περνούσε από μπροστά τους σηκώνονταν όρθιοι. Είχε παρρησία στον Θεό. Μια φορά που ο Αρσένιος υπέφερε από έντονους πόνους στην καρδιά του, έτυχε να περάσει από το κελί του ο δόκιμος αυτός. Ο Αρσένιος του ζήτησε να προσευχηθεί για αυτόν και τη δύσκολη κατάστασή του. Δεν πρόλαβε να απομακρυνθεί ο δόκιμος και αμέσως του πέρασαν οι πόνοι. Μιαν άλλη φορά, επισκέφθηκε τη Μονή ένας δαιμονισμένος και ζητούσε από τους μοναχούς να τον κάνουν καλά. Ο Ηγούμενος ζήτησε από τον δόκιμο να προσευχηθεί για να φύγει το δαιμόνιο. Εκείνος προσευχήθηκε αμέσως στον Χριστό. Μόλις απομακρύνθηκε, το δαιμόνιο έφυγε από τον επισκέπτη. Ο Αρσένιος χαιρόταν για την πνευματική κατάσταση του δόκιμου συνασκητή του. Παρακαλούσε μάλιστα τον Θεό, να φθάσει ο δόκιμος αυτός στα μέτρα του Αγίου του οποίου έφερε το όνομα και να αξιωθεί ο ίδιος να φθάσει στα πνευματικά μέτρα του δοκίμου. Ο Όσιος ανέφερε αργότερα ότι ωφελήθηκε περισσότερο από το παράδειγμα του δόκιμου μοναχού παρά από όλα τα βιβλία που είχε διαβάσει μέχρι τότε. Υπήρξε γι’ αυτόν ένα ζωντανό παράδειγμα![8]

Ως αρχάριος, ο Αρσένιος έγινε βοηθός τραπεζάρη και παράλληλα είχε το καθήκον να πηγαίνει στον φούρνο για το ψωμί. Ένας Γέροντας της Μονής, που είχε φθάσει σε ηλικία ογδόντα πέντε ετών, εξαντλημένος καθώς ήταν από τις αρρώστιες και τα γηρατειά, ζήτησε από τον Αρσένιο να του πηγαίνει στο κελί λίγη σούπα. Πράγματι, μόλις τέλειωνε ο Αρσένιος το διακόνημά του, πήγαινε στον Γέροντα τη σούπα του. Κάποια φορά, ένας μοναχός είπε στον Αρσένιο ότι δεν είναι καλό να κακομαθαίνει το

γεροντάκι, γιατί στο τέλος δε θα τον αφήνει σε ησυχία και δε θα μπορεί να ασκεί τα πνευματικά του καθήκοντα απερίσπαστος. Ο ίδιος μάλιστα, όταν κάποτε είχε κρυώσει ο Γέροντας, τον φρόντισε για λίγο καιρό. Έκτοτε, εκείνος δεν τον άφηνε σε ησυχία. Του χτυπούσε τον τοίχο και του ζητούσε να του φτιάξει τσάι, να τον γυρίσει λίγο στο πλάι, να τον βοηθήσει να ζεσταθεί. Ο Αρσένιος αγανάκτησε με όσα του έλεγε ο αδελφός του μοναχός, αφού θεωρούσε ότι στο Κοινόβιο επικρατούσε το θυσιαστικό πνεύμα. Του φαινόταν αδιανόητο, ο Γέροντας να υποφέρει και ο άλλος μοναχός να μη θέλει να αφήσει την πνευματική του άσκηση. Ήταν σίγουρος πως για τον Θεό μετρούσε περισσότερο η φροντίδα του ηλικιωμένου αδελφού παρά οι μετάνοιες και τα κομποσχοίνια.[9]

Με τον καιρό, ανέθεσαν στον Αρσένιο το διακόνημα να βοηθά στο αρχονταρίκι, να φροντίζει για τα κεράσματα και τη φιλοξενία. Εκεί κουραζόταν πολύ, γιατί η Μονή ήταν φιλόξενη και πολλοί άνθρωποι την επισκέπτονταν καθημερινά. Αργότερα βοηθούσε και στο νοσοκομείο της Μονής, πλάι στον Γέροντα Δωρόθεο, ο οποίος ως νοσοκόμος φρόντιζε τους μοναχούς με αυταπάρνηση. Ο Αρσένιος βοηθήθηκε πολύ από τον Γέροντα αυτόν και τον είχε ως πρότυπο. Κατά τη διάρκεια κάποιας Μεγάλης Τεσσαρακοστής, σε ημέρα αυστηρής νηστείας, ο Γέροντας Δωρόθεος τηγάνιζε κάτι και ένας μοναχός που τον είδε σκανδαλίστηκε νομίζοντας ότι τηγάνιζε ψάρια και μάλιστα μπαρμπούνια. Ο μοναχός αυτός το είπε στον Αρσένιο, ο οποίος έλεγξε ότι δεν ήταν αλήθεια, αφού ο Γέροντας τηγάνιζε κολοκυθάκια για να τα πάει στους αρρώστους στο νοσοκομείο της Μονής. Με αφορμή αυτό, ο Όσιος έλεγε ότι πρέπει να είμαστε προσεχτικοί στις κρίσεις μας. Τα πράγματα μπορεί να μην είναι όπως τα σκεφτήκαμε ή όπως μας φάνηκε ότι τα είδαμε.[10]

Ως δόκιμος μοναχός, ο Αρσένιος δυσκολεύτηκε πολύ –εξαιτίας του νέου τρόπου ζωής– στο να ξεπεράσει τη μητέρα του, την οποία είχε ως πρότυπο και της είχε μεγάλη αδυναμία. Ταλαιπωρούνταν, όπως όλοι οι μοναχοί, από πολλούς πειρασμούς. Το βράδυ που βρισκόταν στο κελί του άκουγε να του χτυπούν την πόρτα και να τον φωνάζει κάποιος απ’ έξω. Άνοιγε αλλά δεν έβλεπε κανέναν. Υπέφερε πολύ, και το γεγονός αυτό του προκαλούσε φόβο. Δεν μπορούσε να ησυχάσει στο κελί του. Έκανε προσευχή, έκλαιγε και έβγαινε πάλι από το κελί. Ένα βράδυ που τον είδε να περιφέρεται έξω ένας από τους προϊσταμένους της Μονής, ο Αρσένιος του εξήγησε τι

συνέβαινε. Εκείνος πήγε και του έφερε λίγο Τίμιο Ξύλο μέσα σε ένα κεράκι. Του ζήτησε να το πάρει μαζί του και να πάει να ησυχάσει στο κελί του. Μόλις όμως ο Αρσένιος έκλεισε την πόρτα, άκουσε και πάλι να του φωνάζουν απ’ έξω για ν’ ανοίξει. Όπως διηγόταν ο ίδιος, άνοιξε την πόρτα και είδε να εισβάλλει στο κελί του ένας αστυνομικός με στολή, ο οποίος φορούσε, όπως παλιά, λοξά τα γαλόνια. Άρχισε να μιλά άσχημα στον Αρσένιο, να γελά προκλητικά και να τον ρωτά τι είναι αυτό το ξύλο που υπήρχε εκεί. Την ίδια στιγμή όμως δεν μπορούσε να πλησιάσει το Τίμιο Ξύλο. Με το που φώναξε ο Αρσένιος «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ», ο αστυνομικός εξαφανίστηκε και δεν επαναλήφθηκε ποτέ ξανά αυτός ο πειρασμός.[11]

Όποτε ο Αρσένιος διάβαζε κάτι, το αντέγραφε για να μην το ξεχάσει και προσπαθούσε να το εφαρμόσει. Δε διάβαζε ποτέ απλώς για να περνά ευχάριστα η ώρα του. Υπήρχε έντονη μέσα του η καλή ανησυχία και, όταν δεν καταλάβαινε κάτι, ρωτούσε να μάθει τι σημαίνει. Διάβαζε λίγο, αλλά έλεγχε πολύ τον εαυτό του με βάση αυτά που διάβαζε. Έβαζε τον εαυτό του «να καθίσει στο σκαμνί». Μόνον τότε ωφελείσαι, έλεγε, όταν δεις τι λέει αυτό που διαβάζεις, ελέγξεις τον εαυτό σου και προσπαθήσεις να τον πιέσεις να το εφαρμόσει. Καλό είναι να δεις πού βρίσκεσαι και τι πρέπει να κάνεις. Σκοπός του ανθρώπου είναι να μορφωθεί θεοκεντρικά.[12]

Ύστερα από επτά μήνες παραμονής στη Μονή Εσφιγμένου, βλέποντας ο Ηγούμενος Καλλίνικος τον ζήλο και τον μεγάλο πνευματικό αγώνα του δόκιμου Αρσένιου τον πίεσε για να γίνει σύντομα μεγαλόσχημος μοναχός και ιερέας. Ο Αρσένιος όμως θεωρούσε ότι σκοπός της ζωής μας είναι να σωθούμε και ότι η ιερωσύνη δεν αποτελεί μέσον για να σωθεί ο άνθρωπος. Τον ενδιέφερε να γίνει εντός του σωστός μοναχός και να ζει στη Μονή «καλογερικά». Σε αυτό έδινε βαρύτητα και δεν τον απασχολούσε το πότε θα γίνει μεγαλόσχημος μοναχός ή αν θα γίνει ιερέας. Έκανε λόγο μάλιστα για κάποιον διάκονο που ζούσε στη Μονή Εσφιγμένου και ο οποίος τον βοήθησε πολύ. Αυτός γέρασε και πέθανε ως διάκονος έχοντας Χάρη Θεού. Όντας νέος μοναχός, χειροτονήθηκε διάκονος επειδή τότε στο μοναστήρι υπήρχε μεγάλη ανάγκη. Αργότερα ήρθαν άλλοι νεότεροι, οι οποίοι έγιναν διάκονοι και ιερείς. Εκείνος παραχωρούσε συνεχώς τη σειρά του στους άλλους και έτσι παρέμεινε διάκος. Ενώ τον προέτρεπαν να γίνει ιερέας, το απέφευγε λέγοντας ότι το μοναστήρι δεν είχε πια την ανάγκη του. Τον

έβαλαν σε γραφείο, αλλά όταν ήρθαν άλλοι πιο μορφωμένοι από αυτόν ζήτησε και έφυγε και από εκεί. Όταν κάποτε το μοναστήρι πέρασε μια μεγάλη δυσκολία, χρειάστηκε ένας ενάρετος ιερέας να γίνει Ηγούμενος και εκείνος αναγκαστικά έγινε προϊστάμενος. Μόλις διορθώθηκαν τα πράγματα παραιτήθηκε και από προϊστάμενος. Αυτόν τον διάκονο, του οποίου η ζωή υπήρξε παράδειγμα για τον δόκιμο Αρσένιο, καλούσαν από την Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους για να εκφέρει τη γνώμη του όποτε προέκυπταν δύσκολα προς επίλυση θέματα.[13]

Την Παρασκευή 27 Μαρτίου του 1954 (παλαιό ημερολόγιο), ο Αρσένιος Εζνεπίδης έλαβε τη ρασοευχή και του δόθηκε το νέο του μοναχικό όνομα: Αβέρκιος. Λίγο αργότερα, του ανατέθηκε να βοηθά στο ξυλουργείο, επειδή αυτή ήταν η τέχνη που γνώριζε ήδη από τον κοσμικό του βίο και η Μονή είχε μεγάλη ανάγκη. Υπεύθυνος στο διακόνημα ήταν ο Γέροντας Ισίδωρος, ένας μοναχός με δύστροπο χαρακτήρα, απότομος και εριστικός, που δεν υπολόγιζε κανέναν, ούτε τον Ηγούμενο της Μονής. Όσοι πήγαιναν κοντά του στο ξυλουργείο δεν άντεχαν για πολύ και έφευγαν. Κάποτε που ο μοναχός Αβέρκιος είχε προβλήματα με την υγεία του –έκανε αιμοπτύσεις και συχνά λιποθυμούσε– ο Γέροντας αυτός τον αντιμετώπιζε με καχυποψία θεωρώντας ότι προσποιείται και τον κοροϊδεύει. Ακόμα και όταν με εντολή του Ηγουμένου Καλλίνικου ο πατέρας Αβέρκιος παρέμεινε στο νοσοκομείο της Μονής, παρόλο που ο ίδιος δεν ήθελε να μείνει, ο Γερο-Ισίδωρος απαίτησε να σηκωθεί ο Αβέρκιος από το κρεβάτι του νοσοκομείου και να πάει στο ξυλουργείο. Ο μοναχός Αβέρκιος έμεινε κοντά του ασκούμενος στην υπομονή και αισθανόμενος ότι αυτός ο άνθρωπος τον βοηθούσε στην υπακοή διά του σκληρού του τρόπου. Μόλις ο Γέροντας Ισίδωρος άρχισε να μη βλέπει καλά, ο πατέρας Αβέρκιος ανέλαβε υπεύθυνος στο διακόνημα του ξυλουργού της Μονής. Απέκτησε έτσι μια κάποια ελευθερία. Άλλοτε εργαζόταν επί πολλές συνεχόμενες μέρες για αρκετές ώρες την ημέρα προκειμένου να ολοκληρώσει κάποια εργασία και άλλοτε έμενε στο κελί του για καιρό προκειμένου να αφοσιωθεί στην υπέρμετρη πνευματική του άσκηση. Αργότερα έλεγε ότι αυτό το πνεύμα της ελευθερίας βοηθά τον μοναχό και το συνιστούσε στον κοινοβιακό μοναχισμό. Στη Μονή τούς εξομολογούσε ένας Πνευματικός που ερχόταν από την έρημο της Καψάλας, κοντά στις Καρυές, ο οποίος είχε εντυπωσιάσει τον μοναχό Αβέρκιο. Μάλιστα, ήθελε να τον βλέπει τακτικότερα και να τον συμβουλεύεται. Το

Κοινόβιο της Μονής Εσφιγμένου όμως ήταν αυστηρό και οι μοναχοί είχαν ως Γέροντά τους τον Ηγούμενο της Μονής, τον οποίο και συμβουλεύονταν για τα διάφορα θέματά τους.

Ο μοναχός Αβέρκιος κάποια εποχή έχανε συνεχώς αίμα και ο γιατρός της Μονής Εσφιγμένου τού συνέστησε να παραμείνει σε ακινησία στο κελί του. Ενώ ήταν στο κρεβάτι, είδε από το παράθυρο τον Πορτάρη της Μονής, ο οποίος ήταν ηλικιωμένος και εξαντλημένος από σοβαρή ασθένεια στα έντερα και από συνεχείς αιμορραγίες. Αυτός ο Γέροντας κοιμόταν με τα παπούτσια, γιατί δεν είχε το κουράγιο να λύνει και να δένει τα κορδόνια τους. Ο ηλικιωμένος Πορτάρης προσπαθούσε να σχίσει ένα κούτσουρο για να το βάλει στο τζάκι. Ο μοναχός Αβέρκιος σηκώθηκε τότε αμέσως από το κρεβάτι και έτρεξε προς τον Γέροντα. Πήρε το τσεκούρι του και έσκισε το κούτσουρο δίχως να λογαριάσει την κατάσταση της δικής του υγείας. Μετά όμως άρχισε να έχει αιμοπτύσεις. Σε τέτοιες δύσκολες περιστάσεις, έλεγε, δίνει εξετάσεις ο άνθρωπος.[14] Το Κοινόβιο της Μονής Εσφιγμένου επισκέφθηκε μιαν άλλη φορά, σε προχωρημένη ηλικία, ο Άγιος Επίσκοπος Ιερόθεος, ο οποίος ασκήτευε σε μια Καλύβη στη Σκήτη της Αγίας Άννας. Ήταν εκείνος που, όπως είδαμε νωρίτερα, είχε συμβουλεύσει τον Αρσένιο να πάει στη Μονή Εσφιγμένου. Όταν ανέβηκε στο μουλάρι για να επιστρέψει στην Καλύβη του, φάνηκαν τα πρησμένα και μελανιασμένα πόδια του. Οι μοναχοί που τα είδαν τρόμαξαν. Εκείνος το κατάλαβε και τους είπε πως αυτά ήσαν τα καλύτερα δώρα του Θεού. Τον παρακαλούσε μάλιστα να μην του τα αφαιρέσει.[15]

Στη Μονή Εσφιγμένου κλείδωναν τα κελιά επειδή κυκλοφορούσαν ορισμένοι λαϊκοί που έκαναν διάφορες εργασίες καθώς και πολλοί επισκέπτες. Κάποια φορά, ο μοναχός Αβέρκιος έχασε το κλειδί του κελιού του. Έψαξε στο ξυλουργείο και στον στάβλο των ζώων αλλά δεν μπορούσε να το βρει. Άναψε ένα κερί στον Άγιο Μηνά και αμέσως βρήκε το κλειδί εκεί όπου δεν περίμενε ότι θα ήταν. Έλεγε ότι ο Άγιος Μηνάς φανερώνει αμέσως ό,τι χάσουμε, και πως οι Άγιοι με το κερί που τους ανάβουμε «υποχρεώνονται» να βοηθήσουν.[16]

Στη Μονή Εσφιγμένου εγκαταβιούσαν μοναχοί διαφορετικής πνευματικής κατάστασης, οι οποίοι όμως αγωνίζονταν εξίσου για τη σωτηρία τους. Ο Όσιος ανέφερε ότι υπήρχε ένας μοναχός που ως λαϊκός ήταν Ενωμοτάρχης της Αστυνομίας και σιχαινόταν πολύ. Γι’ αυτό, όταν

άνοιγε τις πόρτες δεν άγγιζε με το χέρι του το πόμολό τους αλλά τις έσπρωχνε με το πόδι του, ακόμα και μέσα στην Εκκλησία. Όταν προσκυνούσε τις εικόνες, μόλις που τις άγγιζε με το μουστάκι του. Από την άλλη, υπήρχαν νέοι μοναχοί οι οποίοι έτρωγαν το περίσσευμα που άφηναν στα πιάτα τους τα γεροντάκια ή ασπάζονταν το πόμολο που ακούμπησαν, για να πάρουν ευλογία.[17]

Ο Θεός, έλεγε ο Όσιος, βοηθά πολύ τον άνθρωπο στα πρώτα βήματα της πνευματικής του ζωής, όπως οι γονείς προστατεύουν τα παιδιά περισσότερο όταν είναι μικρά. Ο Θεός στη συνέχεια μπορεί να αποσύρει για λίγο τη Χάρη Του προκειμένου να ταπεινωθεί ο άνθρωπος και να αντιληφθεί τη σημασία της βοήθειας του Θεού.[18]

Με την ευλογία του Ηγουμένου Καλλίνικου, και ίσως με κάποια εσωτερική «πληροφορία» από τον Θεό, ύστερα από δυόμισι χρόνια παραμονής στη Μονή Εσφιγμένου ο μοναχός Αβέρκιος αναχώρησε αναζητώντας νέο τόπο για τους ασκητικούς του αγώνες.

Καλύβη των Εισοδίων της Σκήτης του Αγίου Παντελεήμονος (Μονή Κουτλουμουσίου, 1956)

Ο μοναχός Αβέρκιος έφυγε από τη Μονή Εσφιγμένου στις αρχές Ιανουαρίου του 1956 και μέσω της Μονής Βατοπεδίου κατευθύνθηκε στη Σκήτη του Αγίου Παντελεήμονα. Η Σκήτη ανήκει στη Μονή Κουτλουμουσίου και βρίσκεται κοντά στις Καρυές, την πρωτεύουσα του Αγίου Όρους. Στη Σκήτη αναζήτησε τον παπα-Κύριλλο, που εγκαταβίωνε εκεί και ήταν ο Γέροντας που είχε γνωρίσει στο καραβάκι το 1950, όταν πήγε για πρώτη φορά στο Άγιον Όρος. Ο Αβέρκιος έμεινε για έναν μήνα στην Καλύβη των Εισοδίων της Σκήτης του Αγίου Παντελεήμονα, κοντά στον ενάρετο αυτόν Γέροντα. Ο παπα-Κύριλλος τον συμβούλευσε, προκειμένου να αποφύγει τα προβλήματα που θα μπορούσε να του δημιουργήσει ο Αντιπρόσωπος της Μονής Εσφιγμένου στις Καρυές, παρόλο που είχε φύγει έχοντας λάβει την ευλογία του Ηγουμένου, να γυρίσει για λίγο στη Μονή Εσφιγμένου. Εν συνεχεία θα μπορούσε να τους ζητήσει και πάλι ευλογία, τούτη τη φορά για έναν άλλο τρόπο άσκησης σε κάποιο ιδιόρρυθμο μοναστήρι. Πράγματι, ακολούθησε τη συμβουλή του και επέστρεψε στη Μονή Εσφιγμένου. Αφού παρέμεινε εκεί για έναν μήνα, εγκατέλειψε οριστικά τη Μονή και αναχώρησε για την ιδιόρρυθμη Μονή Φιλοθέου.

2. Μονή Φιλοθέου (1956-1958)

Ο μοναχός Αβέρκιος, την Κυριακή 12 Μαρτίου του 1956, σε ηλικία τριάντα δύο ετών διάβηκε την πύλη της Μονής Φιλοθέου, εκεί όπου έμενε ο συγγενής του από τα Φάρασα της Καππαδοκίας ιερομόναχος Συμεών. Η Μονή ακολουθούσε τον ιδιόρρυθμο τρόπο μοναχικού βίου. Κάθε νέο μοναχό τον αναλάμβανε κάποιος από τους προϊσταμένους της Μονής. Έμενε σε ένα κοντινό κελί και τον παρακολουθούσε στον αγώνα του. Κάποιοι μοναχοί, πιο προχωρημένοι στην άσκηση, ζούσαν αυτόνομα και ακολουθούσαν εντελώς δικό τους τρόπο διατροφής και άσκησης. Τον μοναχό Αβέρκιο ανέλαβε στην αρχή ο Γέροντας Σπυρίδων, ο οποίος ήταν ο Δοχειάρης της Μονής. Το διακόνημα που του ανατέθηκε ήταν να βοηθά τον Γέροντά του στη μεταφορά και τη διανομή των τροφίμων στους μοναχούς. Ο Αβέρκιος συνέχισε την έντονη πνευματική άσκηση. Την πρώτη Μεγάλη Εβδομάδα του στη Μονή Φιλοθέου δεν έφαγε το παραμικρό. Τη Μεγάλη Παρασκευή, προκειμένου να ζήσει εντονότερα το Πάθος του Κυρίου, κλείστηκε μέσα στο κελί του. Έχοντας ακούσει ότι ορισμένοι μοναχοί συνήθιζαν να πίνουν την ημέρα αυτή ξίδι, σε ενθύμηση εκείνου που είχαν προσφέρει στον Κύριο κατά τη Σταύρωση, το δοκίμασε κι εκείνος. Το ξίδι όμως ήταν πολύ δυνατό και ο Αβέρκιος έπεσε κάτω λιπόθυμος.[19]

Το υγρό κλίμα στη Μονή Φιλοθέου σύντομα επηρέασε την κλονισμένη υγεία του ασκητή Αβέρκιου, ο οποίος άρχισε να υποφέρει από δέκατα πυρετού και να έχει αιμοπτύσεις. Ο γιατρός της Μονής τού συνέστησε να μετακινηθεί για λίγο σε μέρος με ξηρό κλίμα και να ακολουθήσει την ενδεδειγμένη θεραπεία. Ο συγγενής του ιερομόναχος Συμεών τού πρότεινε να πάει στην Κόνιτσα, όπου υπήρχαν δικοί του άνθρωποι που θα τον περιποιούνταν μέχρι την αποκατάσταση της υγείας του. Τελικά, έλαβε την ευλογία από τον Γέροντα Σπυρίδωνα, τον προϊστάμενό του στη Μονή, και το καλοκαίρι του 1956, εξαιτίας των προβλημάτων της υγείας του, άφησε για λίγο τη Μονή Φιλοθέου και γύρισε στην Κόνιτσα για θεραπεία.

Κόνιτσα (Καλοκαίρι 1956)

Στην Κόνιτσα ο Αβέρκιος, μοναχός πλέον, δε θέλησε να μείνει στο σπίτι των γονιών του. Επίσης, δεν ήθελε να γίνει εισαγωγή του στο νοσοκομείο για τη θεραπεία του, φοβούμενος ότι θα βρουν κάποιοι την ευκαιρία και

θα συκοφαντήσουν τον αγιορειτικό μοναχισμό, ότι δήθεν εξοντώνει όσους αφιερώνονται στον Θεό. Ξεκίνησε θεραπεία, όπως του είχε συστήσει ο γιατρός της Κόνιτσας, και επέλεξε να μείνει στο μικρό Εξωκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας, εκεί όπου πριν από δεκαεπτά χρόνια τού είχε φανερωθεί ο ίδιος ο Κύριος εν μέσω φωτός, και είχε πολλές ακόμα υπερφυσικές εμπειρίες. Το Εκκλησάκι είναι ψηλά στο βουνό και έχει ξηρό κλίμα, αυτό που χρειαζόταν ο πατέρας Αβέρκιος. Αν και καλοκαίρι, δεν είχε πολλή ζέστη. Η υπέροχη θέα από εκεί σε αναπαύει και οι κάτοικοι το θεωρούν ως το «μπαλκόνι της Κόνιτσας». Παρά την κακή κατάσταση της υγείας του, ο Αβέρκιος συνέχισε τις αγρυπνίες, την έντονη προσευχή και τις μετάνοιες.

Μία ευλαβής γνωστή του κυρία, η Ερρικέτη (Καίτη) Πατέρα, η οποία εργαζόταν στην Πρέβεζα, πήγε μια μέρα να ανάψει τα καντήλια στο Εξωκκλήσι της Αγίας Βαρβάρας και τον συνάντησε. Τον παρακάλεσε να έλθει να μείνει στο σπίτι τους στην Κόνιτσα, με την ηλικιωμένη μητέρα της Ελένη Πατέρα, και να συνεχίσει εκεί τη θεραπεία του. Ο μοναχός Αβέρκιος δέχθηκε και πήγε στο σπίτι τους. Έμεινε σε ένα δωμάτιο στον πρώτο όροφο, το οποίο μετέτρεψε σε μοναχικό κελί μέσω της μελέτης, της αδιάλειπτης προσευχής και της αυστηρής του νηστείας. Οι κάτοικοι της Κόνιτσας, που τον γνώριζαν από παλιά και τον σέβονταν, έμαθαν για τον ερχομό του και άρχισαν να τον επισκέπτονται. Η τρίμηνη παραμονή του στην Κόνιτσα ωφέλησε πολλούς. Η αδελφή του Χριστίνα πήγαινε στο σπίτι της Ελένης Πατέρα και του έκανε τις ενέσεις που χρειαζόταν. Ύστερα από τρεις μήνες παραμονής στην Κόνιτσα, κι αφού αποκαταστάθηκε η υγεία του, επέστρεψε στη Μονή Φιλοθέου.[20]

Επιστροφή στη Μονή Φιλοθέου

Μετά την επιστροφή του από την Κόνιτσα το φθινόπωρο του 1956, ο μοναχός Αβέρκιος ζήτησε και ακολούθησε τον αυτόνομο δρόμο του ιδιόρρυθμου βίου, χωρίς δηλαδή την εποπτεία από κάποιον προϊστάμενο της Μονής, διατηρώντας όμως τον πνευματικό του καθοδηγητή. Έμεινε σε ένα απομονωμένο κελί. Οι προϊστάμενοί του στη Μονή, βλέποντας την ασκητική βιωτή του, όπως είχε συμβεί και στη Μονή Εσφιγμένου τον Μάρτιο του 1954, θέλησαν να τον κάνουν αμέσως μεγαλόσχημο μοναχό. Ο παπα-Κύριλλος όμως, από τη Σκήτη του Αγίου Παντελεήμονα, τον συμβούλευσε να ζητήσει να τον κάνουν προς το παρόν μικρόσχημο

μοναχό (σταυροφόρο). Πράγματι, το Σάββατο 3 Μαρτίου του 1957 (παλαιό ημερολόγιο) έγινε μικρόσχημος μοναχός και του δόθηκε το νέο του όνομα Παΐσιος, με το οποίο έγινε παγκοσμίως γνωστός και ήταν το όνομα της αγιοκατάταξής του. Ανάδοχός του στην κουρά ήταν ο Γέροντας Σάββας Φιλοθεΐτης, τον οποίο όλοι σέβονταν στη Μονή και ο Όσιος Παΐσιος ευλαβείτο ιδιαιτέρως. Το νέο του όνομα πρότεινε ο συγγενής του από τα Φάρασα ιερομόναχος Συμεών, ο οποίος παρακάλεσε τον ανάδοχό του μοναχό να του το δώσει. Είχε στενοχωρηθεί που μέχρι τότε ο Αβέρκιος δεν έφερε ήδη το όνομα του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκη, και έτσι ήθελε το νέο όνομα του Οσίου να θυμίζει τη μαρτυρική πατρίδα τους τα Φάρασα. Το όνομα Παΐσιος δόθηκε προς τιμήν του Μητροπολίτη Καισάρειας της Καππαδοκίας Παϊσίου Β΄ (κατά κόσμον Πέτρου Κεπόγλου, 1777-1871), ο οποίος καταγόταν από τα Φάρασα της Καππαδοκίας.[21]

Ο Όσιος Παΐσιος ο Φιλοθεΐτης στις 3 Μαΐου του 1957, δύο μήνες μετά τη μοναχική του κουρά, έστειλε στη μητέρα του Ευλογία μία φωτογραφία[22] του ως μοναχός. Στην πίσω πλευρά της έγραψε ένα συγκινητικό ποίημα, το οποίο αφιέρωνε στη «σεβαστή μου Μητέρα». Με το ποίημά του την αποχαιρετούσε, γράφοντάς της ότι στο εξής θα είχε για μητέρα του την Παναγία. Θα τα θυσίαζε όλα για την αγάπη του Χριστού, προκειμένου να ακολουθήσει τον Ιησού. Από την έρημο θα συνέχιζε να προσεύχεται για τη «μητέρα» του και για όλη την πόλη, και θα παρακαλούσε τον Κύριο να συναντήσει την αγαπημένη του μητέρα στην Άνω Ιερουσαλήμ για να είναι αιώνια μαζί.

Τον Δεκέμβριο του 1957 ανέθεσαν στον Όσιο Παΐσιο το τιμητικό διακόνημα του Δοχειάρη, αφού ο Γέροντας Σπυρίδων αρρώστησε και δεν μπορούσε να συνεχίσει στο διακόνημά του αυτό. Στην αρχή, ο Όσιος δεν ήθελε να το αναλάβει από ταπείνωση, αλλά τελικά έκανε υπακοή στους προϊσταμένους του. Παράλληλα, ανέλαβε και τη φροντίδα του άρρωστου Γέροντά του. Ο Γέροντας Σπυρίδων είχε πολεμήσει το 1913 ως εθελοντής στο μέτωπο της Ηπείρου κατά τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο εναντίον του τουρκικού στρατού, θέλοντας να εκδικηθεί τους Τούρκους που στη Σμύρνη είχαν σφάξει τον πατέρα του. Μια φορά, έπιασε έναν Τούρκο. Τη στιγμή που ετοιμαζόταν να τον σφάξει, εκείνος του υπενθύμισε ότι η δική του θρησκεία, η μουσουλμανική, δικαιολογεί το να σκοτώνουν, ο Χριστός

όμως διδάσκει το αντίθετο. Ο Γέροντας Σπυρίδων συγκινήθηκε με αυτό που άκουσε, πέταξε το γιαταγάνι του και ευθύς έγινε μοναχός στο Άγιον Όρος. Στη Μονή Φιλοθέου διατήρησε αυτήν του την επαναστατικότητα και κανείς δεν τολμούσε να του μιλήσει. Δε δείλιαζε μπροστά σε κανέναν. Στα γηρατειά του όμως αρρώστησε πολύ και γι' αυτό ανέθεσαν στον Όσιο Παΐσιο να τον βοηθά. Ο Όσιος έλεγε ότι, όσες φορές είχε χρειαστεί να γηροκομήσει κάποιον, θεωρούσε την περίοδο εκείνη από τις ομορφότερες της ζωής του. Πίστευε ότι μέσα από τη φροντίδα των ηλικιωμένων μπορεί να λάβει κανείς μεγάλη ευλογία από τον Θεό. Κάποια φορά που δεν ένιωθε καλά ο Σπυρίδων, όπως του ζητούσε να τον φωνάζει στα γηρατειά του, παρακάλεσε τον Όσιο να του κάνει προσευχή. Είχε ταπεινωθεί πολύ από τα γηρατειά. Πολλοί ακόμη μοναχοί ταπεινώνονται στα γηροκομεία των μονών. Τους κόβουν τα γένια και τα μαλλιά, που τους συντρόφευαν σε όλο τον μοναχικό βίο τους, ώστε να τους πλένουν και να τους λούζουν με περισσότερη ευκολία. Τούτη, έλεγε ο Όσιος, είναι η «τελευταία τους κουρά», η πιο ταπεινή.[23]

Ο προϊστάμενος της Μονής Φιλοθέου, αμέσως μετά την Αγρυπνία για την Κοίμηση της Θεοτόκου (15 Αυγούστου), έστειλε τον Όσιο Παΐσιο να μεταφέρει ένα γράμμα στη Μονή Ιβήρων. Εν συνεχεία, θα έπρεπε να περιμένει το καραβάκι στον αρσανά προκειμένου να συνοδεύσει στη Μονή τους έναν ηλικιωμένο. Θα έκαναν μαζί μια ανηφορική διαδρομή απόστασης έξι χιλιομέτρων, περίπου δύο ώρες δρόμος με τα πόδια. Ο Όσιος είχε κάνει αυστηρή νηστεία κατά τη διάρκεια του Δεκαπενταύγουστου: έπινε μόνο νερό και δεν έτρωγε το παραμικρό. Την ημέρα της γιορτής της Μεταμόρφωσης του Κυρίου (6 Αυγούστου) έφαγε ελάχιστα, και μετά θα έτρωγε πάλι την ημέρα της γιορτής της Κοίμησης της Θεοτόκου (15 Αυγούστου). Φεύγοντας όμως αμέσως μετά την Αγρυπνία δεν πρόλαβε να πάρει ούτε λίγα παξιμάδια μαζί του. Το καραβάκι κανονικά θα έφτανε στις τέσσερις το απόγευμα. Καθυστερούσε όμως να φτάσει και ο Όσιος, καθώς ήταν νηστικός, άρχισε να ζαλίζεται. Πήγε λίγο παράμερα και στηρίχθηκε σε κάτι κορμούς δέντρων, επειδή δεν ήθελε να τον δουν σε τέτοια κατάσταση και ν' αρχίσουν να τον ρωτούν τι έχει. Δεν ήθελε επίσης να παρακαλέσει την Παναγία να τον φροντίσει, γιατί δεν ήθελε να την «ενοχλήσει» για κάτι τέτοιο. Ενώ σκεφτόταν με αυτόν τον αρχοντικό τρόπο, ήλθε ένας μοναχός και του πρόσφερε μία κουλούρα ψωμί, δύο σύκα

και ένα μεγάλο τσαμπί σταφύλι, «προς δόξαν της Κυρίας Θεοτόκου», όπως του είπε. Ο Όσιος έλεγε αργότερα ότι με αυτό που του συνέβη «διαλύθηκε», τον έπιασαν τα κλάματα και δεν ήθελε να φάει το παραμικρό.[24]

Ο Όσιος Παΐσιος θυμόταν ότι όταν εμόναζε στη Μονή Φιλοθέου το 1957, έδιναν σε κάθε μοναχό λίγα χρήματα ως ευλογία, αναλόγως με το πόσο δύσκολο ήταν το διακόνημα του καθενός. Οι περισσότεροι μοναχοί μοίραζαν τα χρήματα αυτά σε ανθρώπους που είχαν μεγάλη ανάγκη. Ανάμεσά τους ήταν και ένας μοναχός που τον αποκαλούσαν «σπάγκο», δηλαδή τσιγκούνη, γιατί ποτέ δεν τον είχαν δει να δίνει χρήματα σε κανέναν. Όταν όμως πέθανε ο μοναχός αυτός, μαζεύτηκαν στην κηδεία του φτωχοί άνθρωποι από διάφορα μέρη της Χαλκιδικής, τον έκλαιγαν και έλεγαν ότι τους είχε σώσει. Ο «σπάγκος» μοναχός, τα χρήματα που συγκέντρωνε από τα διακονήματα τα έδινε σε κάποιον φτωχό οικογενειάρχη για να αγοράσει το βόδι που χρειαζόταν προκειμένου να μεταφέρει ξυλεία και να ζήσει την οικογένειά του. Έτσι, ενόσω ζούσε στη Μονή, δε γινόταν φανερό το καλό που έκανε. Δεν έδινε όπως οι υπόλοιποι λίγα-λίγα τα χρήματα, αλλά τα μάζευε και βοηθούσε με τον δικό του τρόπο. Γι’ αυτό και ο Όσιος έλεγε ότι δεν είναι καλό να κρίνει κανείς, γιατί δεν ξέρει τι πραγματικά κάνει ο άλλος.[25]

Παλαιά, υπήρχαν μοναχοί που για να κρύψουν την αρετή τους από τους ανθρώπους παρίσταναν ακόμα και τους δαιμονισμένους. Όταν ο Όσιος Παΐσιος ήταν στη Μονή Φιλοθέου, υπήρχε ένας μοναχός που προηγουμένως ασκήτευε στην έρημο της Βίγλας, κοντά στη Μονή της Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους. Στη Βίγλα είχαν αρχίσει να αντιλαμβάνονται την προχωρημένη πνευματική κατάσταση και αρετή του, γι’ αυτό και αναχώρησε από εκεί. Στη Μονή Φιλοθέου που πήγε, παρίστανε τον δαιμονισμένο. Όλη τη νύχτα γύριζε στους διαδρόμους κρατώντας ένα φανάρι για να μην τον παίρνει ο ύπνος και έλεγε την ευχή του Ιησού. Μόλις συναντούσε κάποιον μοναχό, τον παρακαλούσε να εύχεται γι’ αυτόν ώστε να φύγει το δαιμόνιο που προσποιείτο ότι είχε. Όλοι στη Μονή τον είχαν για δαιμονισμένο. Ένας δεκαπεντάχρονος μοναχός τον ειρωνευόταν γι’ αυτό. Ο Όσιος Παΐσιος όμως κάτι είχε καταλάβει, και γι’ αυτό είπε στον νεαρό μοναχό να μη μιλά κατά τέτοιον τρόπο. Τόσο πολύ ο μοναχός αυτός είχε φροντίσει να μη μείνει σε κανέναν αμφιβολία για το αν είναι

«δαιμονισμένος», ώστε όταν πέθανε βρέθηκε στο χέρι του ένα χαρτί με τα ονόματα των άλλων μοναχών και δίπλα στο κάθε όνομα ήταν γραμμένο κάτι κοροϊδευτικό για τον καθένα. Τελικά όμως το Λείψανό του ευωδίασε. Αν και προσπάθησε μέχρι το τέλος της ζωής του να κρύψει τη μεγάλη του πνευματική πρόοδο, η Χάρη του Θεού τον πρόδωσε.[26]

Η πύλη της Μονής Φιλοθέου, όπως και στα περισσότερα μοναστήρια του Αγίου Όρους, έκλεινε με τη δύση του ήλιου και άνοιγε το πρωί. Μια νύχτα που ο Όσιος Παΐσιος προσευχόταν στο κελί του, αντιλήφθηκε ότι έξω από τη Μονή βρισκόταν ένας άνθρωπος που είχε μεγάλη ανάγκη και τον ταλαιπωρούσε κάποιο δαιμόνιο. Πήρε λίγα τρόφιμα, τα έδεσε με σχοινί σε ένα καλαθάκι και του τα κατέβασε από το παράθυρό του έξω από τη Μονή. Αισθανόμενος την κατάσταση αυτού του ανθρώπου δεν μπορούσε να ησυχάσει. Προσευχόταν με πόνο γι’ αυτόν όλη τη νύχτα. Το πρωί, όταν άνοιξε η πύλη της Μονής, μπήκε μέσα ο άνθρωπος αυτός νιώθοντας ότι είχε θεραπευτεί πλήρως. Προσκύνησε στον Ναό την Παναγία τη Γλυκοφιλούσα και δόξαζε τον Θεό. Φάνηκε κατ’ αυτόν τον τρόπο η μεγάλη αγάπη και η δύναμη της προσευχής του Οσίου, ήδη από τα πρώτα βήματα του μοναχικού του βίου.[27]

Στη Μονή Φιλοθέου υπήρχε ένας άλλος μοναχός που όταν ζούσε στον κόσμο είχε κάψει κάποιον Τούρκο στον φούρνο επειδή εκείνος είχε σφάξει τον πατέρα του. Μετανόησε όμως ύστερα από την πράξη του αυτή και πήγε στο Άγιον Όρος, όπου και μόνασε. Σε όλη του τη ζωή παρακαλούσε τον Θεό, για το κακό που είχε κάνει, να επιτρέψει να καεί και ο ίδιος. Ο Όσιος Παΐσιος έτυχε να έχει το διακόνημα του Δοχειάρη όταν ξέσπασε φωτιά στη Μονή. Ετοίμασε τα δοχεία με το νερό και έτρεξαν όλοι μαζί οι μοναχοί για να σβήσουν τη φωτιά. Τελικά, βρήκαν τον μοναχό αυτόν να έχει καεί. Ήταν ογδόντα πέντε ετών και τον βοηθούσε ένας άλλος μοναχός μόλις πέντε χρόνια μικρότερός του. Εκείνη τη μέρα, προκειμένου να τον ανακουφίσει λίγο από τους ρευματισμούς, του είχε κάνει εντριβή με πετρέλαιο και τον σκέπασε κοντά στο τζάκι. Πετάχτηκε όμως μια σπίθα από τα ξύλα της καστανιάς που έκαιγαν στο τζάκι και άναψε φωτιά που εξαπλώθηκε σε ολόκληρο το μοναστήρι. Ο Όσιος στενοχωρήθηκε πολύ, μη γνωρίζοντας γιατί είχε συμβεί ο τραγικός θάνατος του μοναχού. Συζητώντας το με τον Πνευματικό του, εκείνος του είπε να μη στενοχωριέται, γιατί ο ίδιος ο

μοναχός είχε παρακαλέσει τον Θεό να καεί ώστε να εξιλεωθεί γι’ αυτό που είχε κάνει στον Τούρκο.[28]

Τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή του 1958, ύστερα από δύο χρόνια παραμονής στη Μονή Φιλοθέου, ο Όσιος Παΐσιος σκεφτόταν να φύγει σε κάποιο έρημο νησί. Είχε συνεννοηθεί μάλιστα με έναν βαρκάρη για να τον μεταφέρει εκεί. Ο βαρκάρης όμως δεν ήρθε. Ο Όσιος αναγνώρισε αργότερα σε αυτό την Οικονομία του Θεού: ήταν ακόμα άπειρος και θα είχε ταλαιπωρηθεί πολύ στην έρημο από τους πειρασμούς. Αφού απέτυχε η φυγή του στην έρημο, σκέφθηκε να πάει στα ερημικά Κατουνάκια. Προσευχόταν ετοιμαζόμενος να πάει εκεί. Ήθελε να ασκητέψει κοντά στον Γερο-Πέτρο, έναν πολύ πνευματικό πατέρα για τον οποίο γίνεται ξεχωριστή αναφορά στο τρίτο κεφάλαιο. Συνέβη όμως ένα ιδιαίτερο γεγονός που τον ανάγκασε να πάει στην Κόνιτσα και όχι στα Κατουνάκια. Στη Μονή Φιλοθέου, ένα βράδυ μετά το Απόδειπνο, ο Όσιος Παΐσιος είχε αποσυρθεί στο κελί του και προσευχόταν έως τις έντεκα τη νύχτα. Εν συνεχεία, ξάπλωσε για να ξεκουραστεί λίγο. Μιάμιση ώρα μετά τα μεσάνυχτα ξύπνησε από το σήμαντρο που καλούσε τους μοναχούς στον Ναό. Προσπάθησε να σηκωθεί, αλλά του ήταν αδύνατον. Μια αόρατη δύναμη τον κρατούσε ακίνητο και κατάλαβε ότι κάτι διαφορετικό συμβαίνει. Ήταν καθηλωμένος στο κρεβάτι του μέχρι τις δώδεκα το μεσημέρι. Μπορούσε να προσεύχεται, να σκέφτεται, αλλά δεν μπορούσε να κινηθεί καθόλου. Ενώ βρισκόταν σε αυτήν την κατάσταση, είδε σαν σε οθόνη τηλεόρασης από τη μία μεριά τα Κατουνάκια και από την άλλη τη Μονή Στομίου στην Κόνιτσα. Ενώ με λαχτάρα έστρεψε το βλέμμα του στα Κατουνάκια, άκουσε μια φωνή, που κατάλαβε ότι ήταν της Παναγίας, να του λέει να πάει στη Μονή Στομίου. Ο Όσιος απάντησε στην Παναγία ότι είχε ζητήσει να πάει στην έρημο και όχι ξανά έξω στον κόσμο. Η ίδια φωνή όμως συνέχισε αυστηρά, λέγοντάς του να πάει στην Κόνιτσα για να συναντήσει την Αικατερίνη Ρούσση (ευλαβής και «αγία ψυχή» κατά τον Όσιο, μητέρα τού τότε Δημάρχου της Κόνιτσας), η οποία θα τον βοηθούσε πολύ. Αμέσως λύθηκε από το αόρατο δέσιμο που τον είχε καθηλώσει και πλημμύρισε η καρδιά του με Θεία Χάρη. Συζητώντας το εν λόγω περιστατικό με τον Πνευματικό του, εκείνος του είπε ότι είναι θέλημα του Θεού και της Παναγίας να πάει στη Μονή Στομίου. Δε χρειαζόταν όμως να αναφέρει στη Μονή αυτό το θείο γεγονός. Ως δικαιολογία, θα μπορούσε να πει ότι θα

πήγαινε στον κόσμο για λόγους υγείας, αφού το διάστημα εκείνο ήταν άρρωστος και έχανε πολύ αίμα. Άλλο λοιπόν ήθελε ο Όσιος να κάνει και άλλο φάνηκε ότι ήταν το θέλημα του Θεού.[29]

3. Μονή Στομίου (Κόνιτσα) (1958-1962)

Ο Όσιος Παΐσιος ήλθε και πάλι στην Κόνιτσα τον Ιούλιο του 1958, σε ηλικία τριάντα τεσσάρων ετών. Αυτή τη φορά όχι για κάποια θεραπεία, όπως το καλοκαίρι του 1956. Όπως έγραψε ο ίδιος: «Μ' έφερε η Μεγαλόχαρη Στομιώτισσα εξ Αγίου Όρους και ανέλαβον την Ι. Μ. Στομίου».[30]

Η Μονή Στομίου βρισκόταν στον βράχο Καταφίλι (680 μ.) του Όρους της Τύμφης (2.497 μ.). Το μονοπάτι που ανεβαίνει στη Μονή έχει από τη μία πλευρά τη χαράδρα του Αώου ποταμού και από την άλλη το Όρος της Τύμφης. Το θέλημα του Θεού για τον Όσιο ήταν να ανακαινίσει τη Μονή Στομίου και να εκπληρώσει ένα παλαιό τάμα του στην Παναγία, απ' όταν υπηρετούσε στον στρατό κατά τον Εμφύλιο πόλεμο. Τότε είχε ζητήσει από την Παναγία να τον βοηθήσει ώστε να μην αφαιρέσει ανθρώπινη ζωή. Όταν θα απολυόταν από τον στρατό και θα γινόταν μοναχός, θα εργαζόταν επί τρία χρόνια για να φτιάξει το μοναστήρι της που τον Αύγουστο του 1943 είχαν κάψει οι Γερμανοί. Ο Όσιος είχε νομίσει ότι δε θα μπορούσε να εκπληρώσει το τάμα του αυτό στην Παναγία, αφού ήδη υπηρετούσε στο Περιβόλι της στο Άγιον Όρος. Η Παναγία όμως του ζήτησε με τον τρόπο της να το εκπληρώσει.[31]

Ο Όσιος αργότερα έλεγε ότι ένας άλλος λόγος για τον οποίο η Παναγία τον έστειλε στη Μονή Στομίου ήταν το να βοηθηθούν κάποιες οικογένειες στην Κόνιτσα που είχαν ασπαστεί τον Προτεσταντισμό (Ευαγγελιστές) και να μεταστραφούν στην Ορθοδοξία. Στην Κόνιτσα, επικεφαλής των Ευαγγελιστών είχε αναλάβει κάποιος από τα Φάρασα, τον οποίο ενίσχυαν οικονομικά από την Αμερική. Είχε προσηλυτίσει αρκετές οικογένειες. Στον Οίκο του συγκεντρώνονταν περίπου πενήντα Κονιτσιώτες. Ορισμένοι αναγκάζονταν να γίνονται Προτεστάντες εξαιτίας της μεγάλης τους φτώχειας, διότι έτσι λάμβαναν οικονομική βοήθεια. Ο Όσιος ήθελε να κάνει κάτι για το πρόβλημα αυτό που είχε παρουσιαστεί στην Κόνιτσα. Οργάνωσε κάποιους γνωστούς του, που είχαν οικονομική άνεση, και άρχισαν να προσφέρουν χρήματα προκειμένου να βοηθηθούν οι φτωχές

οικογένειες. Ζήτησε μάλιστα να πηγαίνουν τα χρήματα οι ίδιοι οι ελεήμονες, ώστε να βοηθηθούν πνευματικά. Βλέποντας τη δυστυχία που υπήρχε γύρω τους, οι άνθρωποι που προσέφεραν τα χρήματα σταδιακά άλλαζαν συνήθειες και δεν είχαν πια τη διάθεση να σπαταλούν τα χρήματά τους σε διασκεδάσεις. Έτσι, ήρθαν πιο κοντά στην Εκκλησία. Αλλά και οι οικογένειες που είχαν ασπαστεί τον Προτεσταντισμό ή κινδύνευσαν να επηρεαστούν από αυτόν, η μία μετά την άλλη, μετεστράφησαν στην Εκκλησία. Όταν αργότερα ήρθαν από την Αμερική οι Ευαγγελιστές για να δουν το έργο του αντιπροσώπου τους στην Κόνιτσα, διαπίστωσαν ότι είχε μείνει πιστή μόνο μία οικογένεια. Εξαιτίας αυτού έλεγξαν αυστηρά τον αντιπρόσωπό τους και τον τιμώρησαν. Μάλιστα, ύστερα από λίγο καιρό, η οικογένεια αυτή μετανάστευσε στην Αυστραλία και έτσι έμεινε τελικά ο Ευαγγελιστής της Κόνιτσας μόνος με έναν πιστό.[32] Ο Όσιος ενδιαφέρθηκε επίσης και για τους λιγοστούς μουσουλμάνους της Κόνιτσας, οι οποίοι δεν είχαν φύγει για τα Φάρασα και δεν ήσαν φανατικοί. Τους συγκέντρωνε κάθε Παρασκευή σε διάφορα σπίτια και συζητούσε μαζί τους διάφορα πνευματικά θέματα. Οι μουσουλμάνοι τον αγαπούσαν, τον σέβονταν και τον άκουγαν με προσοχή.

Τον Ιούλιο του 1958, όταν πρωτοπήγε στη Μονή Στομίου ο Όσιος Παΐσιος, δεν είχε πού να μείνει. Το μοναστήρι είχε καεί από τους Γερμανούς το 1943 και ήταν γεμάτο με αποκαΐδια. Το κατανυκτικό Εκκλησάκι του Γενεθλίου της Θεοτόκου ήταν το μόνο που δεν είχε καταστρέψει η φωτιά. Κάποιοι βοσκοί διατηρούσαν στη Μονή τη μάνδρα τους. Ο Όσιος βρήκε μια γωνιά κοντά στη μάνδρα, τη σκέπασε πρόχειρα και περνούσε στην αρχή εκεί τις νύχτες του καθήμενος, αφού δε χωρούσε να ξαπλώσει. Κάποια μέρα τον επισκέφθηκε ένας γνωστός του ιερομόναχος, ο οποίος απόρησε βλέποντάς τον να μένει σε αυτά τα ερείπια. Ο Όσιος του ανέφερε ότι υπάρχουν κοσμικοί που δεν έχουν περισσότερα και ότι έχει εμπιστοσύνη στον Θεό. Η Παναγία μέσω του Οσίου άρχισε να φροντίζει και πάλι το μοναστήρι της.[33] Ο Όσιος συνέχισε να ζει στη Μονή πολύ φτωχικά. Πολλές φορές έτρωγε μουχλιασμένο ψωμί. Το πρώτο διάστημα της διαμονής του στη Μονή Στομίου υπέστη την ενόχληση κάποιων από την Κόνιτσα. Μερικοί κυνηγοί ζαρκαδιών και άλλων άγριων ζώων χρησιμοποιούσαν την εγκαταλελειμμένη Μονή ως καταφύγιο, για να γδέρνουν τα ζώα και να διασκεδάζουν. Συχνά, πήγαιναν στη Μονή και

προσπαθούσαν να τρομάξουν τον Όσιο. Όποτε τον συναντούσαν στους δρόμους της Κόνιτσας, οι ίδιοι κυνηγοί μαζί με κάποιους άλλους, ευτυχώς όχι πολλούς, τον κορόιδευαν και του πετούσαν πέτρες.[34] Ο Όσιος παρέμενε γι’ αυτούς τους λίγους το «προσφυγόπουλο» που όταν ήταν μικρός τούς ξεπερνούσε στο τρέξιμο και τώρα, ως μοναχός, τους χαλούσε τα σχέδια.

Η πανήγυρη της Μονής Στομίου γινόταν στις 8 Σεπτεμβρίου, ημέρα εορτασμού του Γενεθλίου της Θεοτόκου. Ο Όσιος Παΐσιος δε συμφωνούσε με τον κοσμικό τρόπο που είχε καθιερωθεί για να εορτάζεται η πανήγυρη, και τον οποίο ορισμένοι από τους ιερείς που λειτουργούσαν στη Μονή είχαν αποδεχθεί. Ο Όσιος, έτσι όπως γινόταν το «γλέντι», δε συμφωνούσε. Πέρα από τους αληθινούς προσκυνητές της Μονής, στο πανηγύρι έρχονταν και πολλοί άλλοι φέρνοντας μαζί τους μεγάλα γυάλινα δοχεία γεμάτα με τσίπουρο και κρασί, καθώς και κλαρίνα και άλλα μουσικά όργανα. Έτρωγαν κι έπιναν μέσα και έξω από τη Μονή. Ορισμένοι μεθούσαν, γίνονταν πολλοί καβγάδες και προξενούνταν πολλά προβλήματα. Κάποια φορά, δύο μεθυσμένοι πήγαν να χτυπήσουν τον Όσιο Παΐσιο μέσα στη Μονή. Ένας χωροφύλακας τράβηξε τον Όσιο από το ράσο και τον έβγαλε έξω από τη Μονή. Τότε, ο Όσιος πήρε το σακίδιο και τον σκούφο του και έφυγε από τη Μονή στις δύο μετά τα μεσάνυχτα. Ήταν αποφασισμένος να εγκαταλείψει οριστικά το μοναστήρι. Έξω από τη Μονή, πάνω σε έναν μικρό λόφο, εκεί όπου κυρίως λάμβαναν χώρα οι ακρότητες και οι διασκεδάσεις, άνοιξε τον τάφο του και τοποθέτησε επάνω έναν ξύλινο σταυρό, σε μια προσπάθεια να αποτρέψει τις ασχημοσύνες. Εκτός από την πανήγυρη, πολλές και ποικίλες ήσαν οι ενοχλήσεις που δεχόταν ο Όσιος στον ασκητικό του βίο. Κάποια μέρα είχε πεταχτεί για λίγο μέχρι τη Λεπτοκαρυά, τριακόσια μέτρα μακριά, για να φέρει νερό. Επιστρέφοντας, είδε ότι στην παλιά κουζίνα της Μονής τηγάνιζαν ψάρια, αν και ήταν Παρασκευή, δηλαδή ημέρα νηστείας. Πήρε ευθύς το τηγάνι και το πέταξε μαζί με τα ψάρια στον γκρεμό, εκεί όπου βρίσκονταν τα καταφύγια.[35]

Ύστερα από μία πανήγυρη της Μονής, οι προσκυνητές είχαν αφήσει τα πάντα στη μέση και είχαν φύγει. Οι μόνες που έμειναν πίσω για να βοηθήσουν τον Όσιο Παΐσιο ήταν η αδελφή του Χριστίνα και μια ιδιαιτέρως φιλότιμη κοπέλα από την Κόνιτσα. Η κοπέλα αυτή είχε δύο αδελφές οι οποίες είχαν παντρευτεί. Η μία μάλιστα ήταν μικρότερή της.

Αφού τέλειωσαν με την επίπονη τακτοποίηση του μοναστηριού, ζήτησαν να κάνουν και άλλες δουλειές. Ο Όσιος Παΐσιος συγκινήθηκε πολύ από τη φιλότιμη διάθεση της κοπέλας. Πήγε στο Εκκλησάκι και προσευχήθηκε στην Παναγία με όλη του την καρδιά για να τη βοηθήσει ο Θεός. Και πραγματικά, μόλις επέστρεψε στο σπίτι της στην Κόνιτσα, ένας νέος από καλή οικογένεια, με τον οποίο ο Όσιος ήταν μαζί στον στρατό, την περίμενε και τη ζήτησε σε γάμο.[36]

Στη Μονή Στομίου, όταν έκανε πολύ κρύο και έρχονταν προσκυνητές, ο Όσιος άναβε μια σόμπα και διάβαζε την Ακολουθία του Εσπερινού. Κάποιες γυναίκες που βρίσκονταν στο μοναστήρι την ώρα του Εσπερινού άκουγαν έναν θόρυβο που ερχόταν από την εικόνα της Παναγίας στο τέμπλο και πίστευαν ότι πρόκειται για κάποιο θαύμα. Με το που το άκουσε ο Όσιος έψαξε και βρήκε την αιτία: ήταν ένα ξύλο που είχαν τοποθετήσει στο πίσω μέρος της εικόνας. Το ξύλο θερμαινόταν και με τη διαστολή προκαλούσε τον θόρυβο αυτό. Έβαλε ένα καρφάκι και αμέσως ο θόρυβος σταμάτησε. Ο Όσιος εφιστούσε την προσοχή στους ανθρώπους αναφορικά με τέτοια ζητήματα. Δεν ήθελε να εξάπτεται η φαντασία των ανθρώπων και να καθορίζεται με μυθικό τρόπο η ζωή τους.[37]

Το 1959, ο έφορος αρχαιοτήτων Ιωαννίνων κ. Σωτήριος Δάκαρης πρόσφερε στη Μονή μάρμαρο για το δάπεδο του Ναού, κεραμίδια και τσιμέντο. Τα εναπόθεσαν στη γέφυρα της Κόνιτσας. Ο Όσιος Παΐσιος πήγε στο καφενείο για να βρει ανθρώπους που θα διέθεταν τα μουλάρια τους προκειμένου να ανεβάσουν τα υλικά στη Μονή, αφού δεν υπήρχε δρόμος για να μεταφερθούν με αυτοκίνητα. Κανένας όμως δεν επέδειξε ενδιαφέρον, επειδή όλοι φοβήθηκαν μήπως το βάρος κατέβαλλε τα ζώα τους. Γύρισε τότε στη γέφυρα της Κόνιτσας, φορτώθηκε στην πλάτη του μια πολύ βαριά πλάκα μαρμάρου και άρχισε μόνος του τη μεταφορά τους στη Μονή. Εκεί τον είδε ο ογδονταεπτάχρονος σήμερα μουσουλμάνος Σελήμης Ντίκας, φίλος του Οσίου, που μέχρι και σήμερα έχει τη φωτογραφία του στο σπίτι του. Πήγε ο ίδιος στο καφενείο και ξεσήκωσε τους πάντες να πάνε «να βοηθήσουν τον καλόγερο». Τελικά, βοήθησε όλη η Κάτω Κόνιτσα στη μεταφορά των υλικών: ο πατέρας Νικόλαος Καραμουράτης, ο Παρθένιος Κιράτσογλου, ο Ηλίας Μωυσίδης και πολλοί άλλοι.[38]

Πειρασμοί στη Μονή Στομίου

Ένα βράδυ της Ε΄ Εβδομάδας των Νηστειών του 1959, όπως διηγόταν ο ίδιος ο Όσιος Παΐσιος, είχε ολοκληρώσει την Ακολουθία του Αποδείπνου και έλεγε την ευχή του Ιησού στο κελί του καθισμένος σε ένα σκαμνάκι. Κάποια στιγμή, άκουσε μουσικά όργανα (κλαρίνα, κ.ά.) από ένα οίκημα που βρισκόταν λίγο μακρύτερα και προοριζόταν για τη φιλοξενία των προσκυνητών. Έσπευσε αμέσως εκεί, αλλά πρόσεξε ότι επικρατούσε ησυχία. Κατάλαβε αμέσως ότι όλα αυτά οφείλονταν σε κάποιον πειρασμό που είχε πρόθεση να τον φοβίσει και να τον αποσπάσει από την προσευχή. Όταν επέστρεψε στο κελί του και συνέχισε την προσευχή, ένα δυνατό φως κατέκλυσε τον χώρο. Η οροφή εξαφανίστηκε και φάνηκε μια στήλη φωτός που έφθανε μέχρι τον ουρανό. Στην κορυφή της φωτεινής στήλης φαινόταν το πρόσωπο ενός ξανθού νέου με μακριά μαλλιά και γένια, που έμοιαζε με τον Χριστό. Μια φωνή μέσα του έλεγε ότι αξιώθηκε να δει τον Χριστό. Ο Όσιος όμως απάντησε πως είναι ανάξιος για να δει τον Χριστό και έκανε τον σταυρό του. Αμέσως το φως και το υποτιθέμενο πρόσωπο του Χριστού χάθηκαν και η οροφή επανήλθε στη θέση της. Ο Όσιος έλεγε ότι ο μεταμορφωμένος σε άγγελο ή σε άγιο δαίμονας γίνεται αντιληπτός από το ότι προκαλεί ταραχή. Αντίθετα, ο αληθινός Άγγελος ή Άγιος σκορπά παραδεισένια χαρά και ουράνια αγαλλίαση.[39]

Κάποιο άλλο βράδυ, ο Όσιος έκλεισε την πύλη της Μονής και πήγε στον Ναό της Παναγίας για να προσευχηθεί. Έκλεισε με τον σύρτη την πόρτα του Ναού. Ενώ προσευχόταν, εκεί γύρω στα μεσάνυχτα, άκουγε τον σύρτη της πόρτας να χτυπάει συνεχώς. Κατάλαβε ότι αυτό οφειλόταν σε πειρασμό που ήθελε να τον εμποδίσει στην προσευχή, να του στερήσει τη χαρά και να του προκαλέσει ταραχή. Γι’ αυτό, μπήκε στο Ιερό του Ναού και παρέμεινε μέχρι το πρωί πίσω από την Αγία Τράπεζα, μπροστά στον Εσταυρωμένο.[40]

Το βράδυ της Μεγάλης Πέμπτης του 1959, ο Όσιος Παΐσιος πήγε να προσευχηθεί σε μια σπηλιά που βρισκόταν σε ένα απότομο σημείο, λίγο πριν τη Μονή Στομίου. Η σπηλιά ήταν πολύ μικρή και μόλις που χώραγε ο Όσιος καθιστός. Έξω από το άνοιγμά της είχε τοποθετήσει μερικές πέτρες, γιατί από κάτω έχασκε γκρεμός. Όλη τη νύχτα έλεγε την ευχή του Ιησού. Τα χαράματα, κι ενώ επικρατούσε απόλυτη ησυχία, άκουσε έναν πολύ

δυνατό θόρυβο δίπλα του. Ξαφνιάστηκε και φώναξε το όνομα του Ιησού. Βγαίνοντας βιαστικά από τη σπηλιά, λίγο έλειψε να πέσει στον γκρεμό. Αργότερα έλεγε ότι τον έσωσε η νοερά προσευχή. Αμέσως κατάλαβε ότι επρόκειτο για πειρασμό και συνέχισε προσευχόμενος, ενώ τα αυτιά του βούιζαν από τον εκκωφαντικό θόρυβο.[41]

Άλλα γεγονότα κατά την παραμονή του στη Μονή Στομίου

Ενώ ο Όσιος Παΐσιος εμόναζε στη Μονή Στομίου, πληροφορήθηκε ότι κάποια συμμαθήτριά του από το Δημοτικό σχολείο ζούσε ανήθικη ζωή στην Κόνιτσα παρασέρνοντας πολλούς. Προσευχήθηκε για να τη φωτίσει ο Θεός να ανέβει στη Μονή. Είχε βρει μάλιστα κάποια χωρία από την Αγία Γραφή, τα οποία αναφέρονταν στη μετάνοια. Πράγματι, η συμμαθήτριά του μια μέρα επισκέφθηκε τη Μονή μαζί με δύο άλλες γυναίκες. Ο Όσιος μίλησε μαζί της και εκείνη του έδωσε να καταλάβει ότι αναγνώρισε το λάθος της. Άρχισε να έρχεται με το παιδί της και πρόσφερε στον Ναό κεριά, λάδι και λιβάνι. Κάποιοι όμως γνωστοί του προσκυνητές από την Κόνιτσα του μετέφεραν ότι η συμμαθήτριά του υποκρινόταν και ότι συνέχιζε την προηγούμενη ανήθικη ζωή της με διάφορους αξιωματικούς. Την επόμενη φορά, λοιπόν, που την είδε να ασπάζεται τις εικόνες μέσα στην Εκκλησία, ο Όσιος την έλεγξε αυστηρά και της ζήτησε να φύγει από τη Μονή. Εκείνη έφυγε κλαίγοντας. Ύστερα από λίγη ώρα όμως, έλεγε ο Όσιος, αισθάνθηκε μεγάλο σαρκικό πειρασμό που ανάλογό του δεν είχε νιώσει άλλη φορά. Προσπαθούσε να βρει την αιτία του. Προσευχόμενος πήρε την ανηφόρα για την Γκαμήλα (2.497 μ.), την κορυφή του Όρους της Τύμφης. Κατά την πειρασμική αυτή επίθεση που είχε δεχθεί, χτύπησε απεγνωσμένα τρεις φορές το πόδι του με ένα μικρό τσεκούρι που είχε κρεμασμένο στη μέση του, μήπως και με τον πόνο παύσει ο πειρασμός. Το παπούτσι του γέμισε με αίμα, αλλά ο πειρασμός παρέμενε. Κάποια στιγμή ήρθε στον νου του η συμμαθήτριά του και τα σκληρά λόγια που της είχε πει. Σκέφτηκε τότε ότι ο ίδιος βίωσε για λίγο έναν ανάλογο πειρασμό και δεν μπόρεσε να τον αντέξει, ενώ εκείνη ζούσε συνεχώς αυτήν την κόλαση. Ζήτησε αμέσως συγχώρηση από τον Θεό γιατί την είχε κατακρίνει και τότε πέρασε ο πειρασμός αυτός.[42]

Το 1962 έριξαν πλάκα επάνω στα κελιά που είχαν καεί από τους Γερμανούς. Για την αποπεράτωση του έργου συμμετείχαν σαράντα

εθελοντές που αγαπούσαν τη Μονή και τον Όσιο. Ο Βασίλειος Κίτσιος, σύζυγος της ανιψιάς του Κατερίνας, που βοηθούσε στην πλάκα, υπολόγισε κάποια στιγμή ότι το τσιμέντο που διέθεταν δε θα έφθανε, και το είπε στον Όσιο. Οι εργολάβοι σκέφθηκαν να αραιώσουν το τσιμέντο για να φθάσει, αλλά αυτό ενδεχομένως να προκαλούσε μελλοντικά προβλήματα στο κτίριο. Ήταν αδύνατο να φέρουν άλλο τσιμέντο. Χρειάζονταν δύο ώρες δρόμο μέχρι την Κόνιτσα και από εκεί άλλες δύο ώρες μέχρι τα χωράφια για να φέρουν τα ζώα που θα μετέφεραν το τσιμέντο. Ο Όσιος τους υπέδειξε να συνεχίσουν κανονικά την εργασία τους και τους είπε ότι το τσιμέντο θα φθάσει και θα περισσέψει. Εν συνεχεία μπήκε στο Εκκλησάκι και παρακάλεσε την Παναγία να τους βοηθήσει. Τελικά, «η πλάκα τέλειωσε και το τσιμέντο περίσσεψε»![43]

Ο Όσιος Παΐσιος γνώριζε έναν οικογενειάρχη με εννιά παιδιά που έμενε στην Κόνιτσα και εργαζόταν ως αγροφύλακας σε ένα χωριό της Ηπείρου, τεσσερισήμισι ώρες απόσταση με τα πόδια από την Κόνιτσα. Κάθε φορά που πήγαινε στην υπηρεσία του περνούσε από τη Μονή όπως και όταν επέστρεφε στο σπίτι του. Άναβε τα καντήλια της Εκκλησίας και έφευγε. Ο Όσιος τον άφηνε να τα ανάβει παρ’ ότι έριχνε κάτω το λάδι. Του είχε κάνει όμως εντύπωση πως κάθε φορά που έφευγε από τη Μονή, μόλις βρισκόταν περίπου τριακόσια μέτρα παρακάτω, ακουγόταν ένας πυροβολισμός. Προσπάθησε να καταλάβει τι πραγματικά συνέβαινε. Μια φορά παρακολούθησε τον αγροφύλακα και είδε ότι, αφού εκείνος άναψε το καντήλι της Παναγίας στην πύλη της Μονής, βούτηξε το δάκτυλό του μέσα, άλειψε με λάδι το στόχαστρο της κάννης του όπλου του και παρακαλούσε την Παναγία να φροντίσει ώστε να βρει λίγο κρέας για τα εννιά παιδιά του. Τριακόσια μέτρα παρακάτω, κοντά σε μια μουριά, κάθε φορά τον περίμενε ένα αγριοκάτσικο. Το σκότωνε, το έγδερνε σε μια σπηλιά και έπαιρνε το κρέας του για τα παιδιά. Ο Όσιος θαύμαζε την πίστη αυτού του αγροφύλακα, αλλά και την πρόνοια της Παναγίας. Γι’ αυτό και ζητούσε από τους γονείς, τους συνδημιουργούς του Θεού, όταν παρά τις προσπάθειές τους συναντούν δυσκολίες με τα παιδιά τους, να απλώνουν τα χέρια τους στον Θεό. Τότε χαίρεται ο Θεός που βοηθάει, χαίρεται και ο άνθρωπος που βοηθιέται.[44]

Κάποια φορά ο Όσιος Παΐσιος κατέβαινε βιαστικός από τη Μονή Στομίου προς την Κόνιτσα για μια επείγουσα εργασία του. Σε ένα δύσκολο σημείο

του δρόμου που το ονόμαζε Γολγοθά συνάντησε έναν γνωστό του, τον Μπαρμπα-Αναστάση, με τρία φορτωμένα ζώα που είχαν αναποδογυρίσει τα σαμάρια τους. Το ένα ζώο μάλιστα κινδύνευε να πέσει στον γκρεμό. Ο Όσιος τον βοήθησε να ξεφορτώσουν τα ζώα και να τα φορτώσουν ξανά, και εν συνεχεία έφυγε. Αφού προχώρησε αρκετά, πέρασε από ένα σημείο που πριν λίγο είχε γίνει κατολίσθηση σε ακτίνα μήκους τριακοσίων μέτρων και είχε χαθεί το μονοπάτι. Τα δέντρα και οι πέτρες είχαν φτάσει στο ποτάμι. Αν δεν καθυστερούσε με τα ζώα του Μπαρμπα-Αναστάση, ο Όσιος θα περνούσε τη στιγμή της κατολίσθησης από εκείνο το σημείο![45]

Στην Κόνιτσα υπήρχε ένας ιερέας που γνώριζε τον Όσιο Παΐσιο από τότε που ήταν λαϊκός και τον αγαπούσε πολύ. (Μάλλον πρόκειται για τον παπα-Δημήτρη Μάνθο, ο οποίος είχε κατηγορηθεί –αδίκως– από τους κατοίκους της Άνω Κόνιτσας, γι’ αυτό και είχε παύσει να λειτουργεί εκεί. Όταν δικαιώθηκε, ο Μητροπολίτης τον έστειλε στον Ναό των Αγίων Αποστόλων Κάτω Κόνιτσας, όπου τον ακολούθησε και ο ψάλτης Πρόδρομος Κορτσινόγλου.) Μια Κυριακή, ο Όσιος κατέβηκε από τη Μονή Στομίου στον Ναό των Αγίων Αποστόλων για να εκκλησιαστεί και να κοινωνήσει, αφού ο ίδιος δεν ήταν ιερέας. Η Εκκλησία ήταν γεμάτη κόσμο. Ο ιερέας κάθε φορά τον κοινωνούσε ως μοναχό μέσα στο Ιερό του Ναού. Αυτή τη φορά, εισερχόμενος ο Όσιος στο Ιερό προσευχήθηκε με κατάνυξη και ζήτησε από τον Θεό να βάλει όλους τους παρευρισκόμενους πιστούς στον Παράδεισο και σε μία άκρη, αν ήθελε, να έβαζε και τον ίδιο. Όταν όμως πλησίαζε η ώρα της Θείας Κοινωνίας, ο ιερέας φωνάζοντας του ζήτησε να βγει αμέσως έξω από το Ιερό και να κοινωνήσει τελευταίος ως ανάξιος. Ο Όσιος βγήκε έξω χωρίς να πει λέξη, στάθηκε κοντά στο αναλόγιο και από μέσα του έλεγε την Ακολουθία της Θείας Μετάληψης. Προσήλθε τελευταίος να κοινωνήσει σκεπτόμενος ότι ο ιερέας φωτίστηκε και του απεκάλυψε την κατάστασή του. Γι’ αυτό και επαναλάμβανε: «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησέ με το κτήνος». Μόλις κοινώνησε, αισθάνθηκε μια Ουράνια γλυκύτητα. Στο τέλος της Θείας Λειτουργίας, ο ιερέας δεν μπορούσε να δικαιολογήσει το γιατί είχε φερθεί με τέτοιον τρόπο, ενώ σεβόταν τόσο πολύ τον Όσιο και του έλεγε ότι τον έβαζε πάνω και από την οικογένειά του. Ο ιερέας έπεσε κάτω και του έβαλε μετάνοια ζητώντας του συγγνώμη και προσπαθώντας να του φιλήσει τα χέρια. Ο Όσιος δεν μπόρεσε τελικά να

πείσει τον ιερέα ότι ο Θεός τον χρησιμοποίησε για να δει εκείνος την ταπείνωσή του.[46]

Τα παιδιά στην Κόνιτσα, όταν έβλεπαν ιερέα ή μοναχό, έτρεχαν και του φιλούσαν το χέρι. Ο Παύλος Σέρρας[47] ήταν μαθητής στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού όταν συνάντησε τον Όσιο Παΐσιο στον δρόμο. Ο Όσιος του χάιδεψε το κεφάλι και του είπε ότι ήταν φίλος με τον πατέρα του, που είχε σκοτωθεί πατώντας νάρκη και είχε αφήσει τρία ορφανά παιδιά στα οποία έλειπαν τα απαραίτητα. Του είπε να μη φοβάται γιατί ο Θεός είναι μεγάλος και δε θα τους αφήσει να πάθουν κάτι. Δεν έμεινε όμως μόνο στις ευχές, αλλά έβγαλε από την τσέπη του ράσου του δύο μεγάλα κέρματα (μάλλον δεκάρικα της εποχής) και του ζήτησε να τα δώσει στη μητέρα του για να αγοράσουν λάδι. Ο μικρός τα έβαλε στη δική του τσέπη και δεν έβγαλε το χέρι του από μέσα μέχρι που τέλειωσε η μέρα του στο σχολείο και πήγε στο σπίτι. Κατόπιν αυτού, κάθε Παρασκευή πρωί έβρισκαν να κρέμεται στην πόρτα του σπιτιού τους ένα σακουλάκι με λίγα τρόφιμα (λάδι, πλιγούρι, κ.ά.). Η μητέρα του, νομίζοντας ότι τους τα πήγαινε κάποια αριστερή οργάνωση, τα έμπαζε στο σπίτι και έλεγε στα παιδιά της να μην το πουν σε κανέναν. Αυτό συνεχιζόταν όσο ο Όσιος παρέμενε στη Μονή. Ένα πολύ ψυχρό πρωινό του Δεκεμβρίου, καθώς η μητέρα τους πήγε να αρμέξει τα γίδια είδε κάποιον να έχει αφήσει το σακουλάκι, να κλείνει την πόρτα της αυλής και να τρέχει να απομακρυνθεί. Έτρεξε η ίδια, τον πρόλαβε παρακάτω και διαπίστωσε ότι ήταν, ως άλλος Άγιος Νικόλαος, ο Όσιος Παΐσιος. Ο Όσιος τους πήγαινε επίσης υφάσματα, για να φτιάχνουν φορέματα στα ορφανά κορίτσια, καθώς και άλλα είδη πρώτης ανάγκης. Ο Όσιος έλεγε σε κάποιους κατοίκους της Κόνιτσας ότι δεν ενδιαφερόταν να φτιάξει σπουδαία πράγματα στη Μονή, γιατί «σε κάθε στενό που περνάω, βλέπω χήρες και ορφανά».

Ανεβαίνοντας ο Όσιος Παΐσιος προς τη Μονή μαζί με την εννιάχρονη ανιψιά του Σταματία, την κόρη της μεγάλης αδελφής του Ζωής, συνάντησαν στον δρόμο δύο μικρές και δύο μεγάλες αρκούδες. Η μικρή Σταματία φοβήθηκε και κρατιόταν από το ράσο του θείου της. Ο Όσιος της είπε να μη φοβάται γιατί θα ευλογήσει τις αρκούδες, εκείνες θα φύγουν και αυτοί θα συνεχίσουν τον δικό τους δρόμο. Άλλοι, πάλι, είχαν δει τον Όσιο να δίνει πρόσφορο σε μια αρκούδα και μετά να της λέει να φύγει για να περάσει ο κόσμος που τη φοβόταν πολύ. Στη Μονή είχε τρία φίδια που τον

επισκέπτονταν, και έλεγε στην ανιψιά του Σταματία να μην τα φοβάται. Ένα ζαρκάδι, που είχε χαθεί και μπήκε στη Μονή, το τάιζε ο Όσιος από το χέρι του και το μεγάλωσε κοντά του. Του έφτιαξε μάλιστα και έναν ειδικό σταυρό στο κεφάλι και έλεγε στους κυνηγούς να το προσέχουν. Κάποιος όμως δεν πρόσεξε και το σκότωσε. Ο Θωμάς Δήμας αναγνώρισε το σκοτωμένο ζαρκάδι από τον σταυρό και το είπε στους κυνηγούς. Οι κυνηγοί αποφάσισαν να μην το φάνε.[48]

Στην Κόνιτσα ζούσε ένας οικογενειάρχης που έπινε πολύ. Ο Όσιος Παΐσιος του έδινε λίγα χρήματα για να τον βοηθήσει. Κάποιοι που είχαν μάθει ότι τον βοηθούσε, είπαν στον Όσιο να μην του δίνει χρήματα γιατί αυτός συνέχιζε να πίνει. Ο Όσιος όμως, όποτε του έδινε χρήματα, του έλεγε ότι προορίζονταν για τα παιδιά του, παρ’ ότι γνώριζε ότι εκείνος έπινε. Ήθελε όμως με αυτόν τον τρόπο να τον κάνει, κάθε φορά που έπινε, να σκέφτεται και τα παιδιά του. Αν δεν του έδινε τα χρήματα, εκείνος θα βασάνιζε τη γυναίκα του παίρνοντάς της τα λιγοστά χρήματα που εκείνη έβγαζε από τη δουλειά της και έτσι θα δυστυχούσαν τα παιδιά τους. Ο Όσιος τον συμπονούσε. Έλεγε μάλιστα ότι αυτό το αισθανόταν ο άνθρωπος εκείνος και δούλευε μέσα του προς βελτίωσή του. Με την έκφραση της αγάπης του, ο Όσιος βοήθησε πολλούς ανθρώπους, οι οποίοι αισθάνονταν ευγνώμονες και άλλαζαν.[49]

Κάποια φορά κατεβαίνοντας από τη Μονή Στομίου στην Κόνιτσα συνάντησε μια μητέρα πέντε παιδιών που «έλαμπε το πρόσωπό της». Ο σύζυγός της ήταν ξυλουργός και κάποιες φορές συνεργαζόταν με τον Νικόλαο Τζάλα, τον ξυλουργό πλάι στον οποίο παλαιότερα ο Όσιος έμαθε αυτήν την τέχνη. Ο ξυλουργός αυτός ήταν δύστροπος, ήθελε πάντα να γίνεται το δικό του και δεν άκουγε κουβέντα από κανέναν. Όποτε κάποιος του έλεγε κάτι για τη δουλειά του, εκείνος νευρίαζε, έσπαγε τα εργαλεία του και έφευγε. Δεν μπορούσες ούτε μία μέρα να καθίσεις μαζί του. Στην οικογένειά του συμπεριφερόταν πολύ σκληρά. Η γυναίκα του καθημερινά περνούσε ένα μαρτύριο. Δεν τον κατηγορούσε όμως και τον αντιμετώπιζε με πολλή καλοσύνη, υπομονή και αρχοντιά. Γι’ αυτό και ο Θεός έστειλε τη Χάρη Του σε αυτήν και έλαμπε το πρόσωπό της. Μεγάλωσε τα παιδιά της και έγιναν όλα πολύ καλά παιδιά.[50]

Στη Μονή Στομίου, ό,τι χρειαζόταν φρόντιζε η Παναγία και του το πρόσφεραν οι άνθρωποι. Κάποτε ο Όσιος χρειάστηκε ένα καντήλι για τον

Ναό. Τις ίδιες μέρες είχε κατέβει χαράματα στην Κόνιτσα. Περνώντας έξω από κάποιο σπίτι τον είδε μια κοπέλα και φώναξε τον πατέρα της. Εκείνος ήρθε στον Όσιο και του είπε ότι είχε τάξει ένα καντήλι στην Παναγία. Ταυτόχρονα του έδωσε όσα χρήματα χρειάζονταν για να το αγοράσει. Γεγονότα σαν αυτό, ο Όσιος τα θεωρούσε «ευλογίες» της Θείας Πρόνοιας.[51]

Στην Κόνιτσα υπήρχε και μια οικογένεια της οποίας τα περισσότερα μέλη αδιαφορούσαν για την Εκκλησία. Μόνο μία κόρη τους διέφερε, η οποία με το που άκουγε την καμπάνα άφηνε όλες τις δουλειές της και έτρεχε στην Εκκλησία. Αν και οι γονείς της ήσαν πολύ τσιγκούνηδες, η ίδια ήταν πολύ πονόψυχη. Η μητέρα της όμως αγαπούσε τον Όσιο. Γι’ αυτό, όταν η κόρη ήθελε να πάρει κάτι από το σπίτι για να το δώσει στους φτωχούς, έλεγε ότι ο πατέρας Παΐσιος το είχε ζητήσει. Στην Κατοχή, η κόρη αυτή είχε βοηθήσει αθόρυβα πολλούς φτωχούς. Όταν άρχισε να εργάζεται, όλα τα χρήματα που έπαιρνε από την εργασία της τα έδινε σε ελεημοσύνες. Με τον τρόπο αυτόν της ζωής της βοηθούσε εμμέσως και τη μητέρα της, γιατί οι ευεργετούμενοι συνήθιζαν να εύχονται, όχι χωρίς αντίκρισμα: «Ο Θεός να σε συγχωρέσει. Να αγιάσουν τα κόκαλα των γονέων σου!»[52]

Ένας οικογενειάρχης στην Κόνιτσα νόμιζε ότι είχε φυματίωση και δεν άφηνε τη γυναίκα και τα παιδιά του να τον πλησιάσουν για να μην κολλήσουν. Φαγητό τού έδινε η γυναίκα του από μακριά, κρεμώντας ένα καλάθι σε ένα μακρύ ξύλο. Ο Όσιος Παΐσιος κατάλαβε την κατά φαντασίαν ασθένειά του και τον επισκέφθηκε για να τον βοηθήσει. Μάλιστα, προκειμένου να του δείξει ότι δεν είναι άρρωστος πήρε και έφαγε από το γλυκό καρυδάκι που προηγουμένως έτρωγε ο ίδιος ο «άρρωστος». Ακολούθως ζήτησε από τη γυναίκα του να πετάξει τα φάρμακά του και τον έβγαλε από το σπίτι του στο οποίο ήταν κλεισμένος επί τρία χρόνια. Λίγο αργότερα, άρχισε πάλι να εργάζεται. Ο Όσιος έλεγε ότι, για να βοηθηθεί κάποιος που νομίζει ότι πάσχει από κάποια ασθένεια, πρέπει να εξομολογηθεί τον λογισμό του στον Πνευματικό του, να του έχει εμπιστοσύνη και να κάνει υπακοή.[53]

Ο Όσιος Παΐσιος θυμόταν έναν ηλικιωμένο στην Κόνιτσα ο οποίος, αν και ήταν κοντά στα ενενήντα του χρόνια, συνέχιζε να εργάζεται. Τελικά, πέθανε στο χωράφι του στον Κάμπο, δύο ώρες δρόμο μακριά από το σπίτι του. Ο Όσιος έλεγε ότι η εργασία είναι ευλογία, είναι δώρο Θεού, και δίνει

ζωντάνια στο σώμα και φρεσκάδα στον νου. Όσοι είναι εργατικοί ακόμα και στα γηρατειά τους, εξακολουθούν να εργάζονται. Σε περίπτωση που σταματήσουν την εργασία τους, παρότι έχουν λίγες δυνάμεις, το λογαριάζουν ως θάνατο και πέφτουν σε μελαγχολία.[54]

Στη Μονή του Γενεθλίου της Θεοτόκου στο Στόμιο της Κόνιτσας ο Όσιος Παΐσιος παρέμεινε τέσσερα χρόνια. Τον Ιούνιο του 1961 επέστρεψε για τέσσερις μήνες στη Μονή Φιλοθέου. Έλαβε το απολυτήριό του από τη Μονή Φιλοθέου και επανήλθε στη Μονή Στομίου. Σε όσους από την Κόνιτσα τον ρωτούσαν αν θα μείνει κι άλλο στη Μονή, απαντούσε: «Ό,τι πει η Παναγία». Όπως μας είπε ο Δημήτριος Κορτσινόγλου, ο Όσιος είχε ως σκοπό του να περάσει λίγο καιρό στο Σινά και να συνεχίσει τον μοναχικό βίο του στους Αγίους Τόπους (Ιεροσόλυμα).[55]

Ο Αρχιεπίσκοπος Σινά, Φαράν και Ραϊθώ πατέρας Δαμιανός[56] (κατά κόσμον Δημήτριος Σαμαρτζής) μας διηγήθηκε ότι είχε πάει το 1961 για να μείνει στο Σινά και το 1962 χειροτονήθηκε διάκονος στη Μονή. Ήλθε στην Ελλάδα «άβγαλτος νέος διάκος» για κάποιες εργασίες της Μονής και παράλληλα αναζητούσε νέους που ενδιαφέρονταν για την ιεραποστολή και τον μοναχισμό. Άκουσε από φίλους του πρώτη φορά για έναν πατέρα Παΐσιο που τότε βρισκόταν στη Μονή Στομίου στην Κόνιτσα. Ένας λαϊκός φίλος του, ο θεολόγος Παναγιώτης Νέλλας, του είπε να πάνε μαζί στη Μονή Στομίου για να τον γνωρίσουν και να του ζητήσουν να πάει στο Σινά. Ξεκίνησαν πεζή από την Κόνιτσα και νωρίς το απόγευμα έφθασαν στη Μονή Στομίου. Ο πατέρας Παΐσιος ήταν μόνος του. Όταν τους συνάντησε θα πρέπει να προσευχόταν, γιατί ήταν «λαμπερό και καθαρό το πρόσωπό του». Τους κέρασε, και ο διάκονος Δαμιανός τον ρώτησε αρχικά για κάποια δικά του θέματα που τον απασχολούσαν. Δυσκολευόταν όμως να του ζητήσει να πάει στο Σινά, γιατί εκεί οι συνθήκες ήσαν δύσκολες. Επίσης, δε θεωρούσε πρέπον να «ξεκολλήσουν» τον πατέρα Παΐσιο από τη Μονή Στομίου, όπου ήταν Ηγούμενός της. Ο Παναγιώτης Νέλλας επέμενε να του το πουν και έκανε νόημα με το δεξί χέρι του να μιλήσει στον Γέροντα για το Σινά. Ο πατέρας Δαμιανός πήρε το θάρρος και είπε στον Όσιο Παΐσιο: «Δεν έρχεστε, Γέροντα, στο Σινά, να το επισκεφτείτε, να προσκυνήσετε και να μας βοηθήσετε;» Δεν είπε τίποτα περί παραμονής του εκεί. Ο Όσιος

Παΐσιος τον άκουσε προς στιγμήν, αλλά φάνηκε πως δεν έδωσε μεγάλη σημασία. Πήγε για λίγο σε ένα πλαϊνό δωμάτιο και επέστρεψε κρατώντας έναν φάκελο. Ο Σιναΐτης πατέρας Δαμιανός νόμιζε ότι περιείχε χρήματα που θα του έδινε για τη Μονή. Παραξενεύτηκαν με τον φίλο του γιατί για άλλον σκοπό είχαν πάει εκεί. Ο Όσιος Παΐσιος του είπε δίνοντάς του τον φάκελο: «Πάρε το. Δε μου είπες να έρθω στο Σινά; Βρε ευλογημένε, είναι η ταυτότητά μου. Πώς θα βγάλεις το διαβατήριο; … Ωραία, θα το βγάλω. Να το αφήσεις στον [ανέφερε ένα όνομα], στο Μετόχι του Σινά στην Αθήνα».

Την Κυριακή 30 Σεπτεμβρίου του 1962, ο Όσιος Παΐσιος παρέδωσε τη Μονή Στομίου στον ιερομόναχο Ιάκωβο Παπαδέλη. Ύστερα από λίγες μέρες αναχώρησε. Την ευθύνη της Μονής ανέλαβε αργότερα ο πατέρας Λάμπρος από τη Βορίτσα. Με εντολή του Μητροπολίτη Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανής και Κονίτσης Χριστοφόρου (1883-1973), εν συνεχεία ανέλαβε ο έγγαμος ιερέας της Κάτω Κόνιτσας Αθανάσιος Οικονόμου,[57] του οποίου η ενορία ήταν όμορη με τη Μονή. Άλλωστε, λειτουργούσε εκεί δύο φορές την εβδομάδα: κάθε Τρίτη και Τετάρτη. Στη Μονή εκκλησιάζονταν πολλοί κάτοικοι από την Κάτω Κόνιτσα και μετά τη Λειτουργία έτρωγαν όλοι μαζί ό,τι φαγητό είχε φέρει μαζί του ο καθένας. Ο πατέρας Αθανάσιος συνάντησε αργότερα δύο φορές τον Όσιο Παΐσιο, όταν αυτός επισκέφθηκε την Κόνιτσα· ο Όσιος όμως δεν είχε πολύ χρόνο στη διάθεσή του. Ο πατέρας Αθανάσιος μας ανέφερε ότι ήταν «γλυκομίλητος άνθρωπος, με το χαμόγελο στα χείλη», που όμως «το σαρκίον του το τυράννησε». Ήταν φανερό ότι δεν είχε ξεχάσει τους συντοπίτες του και αγωνιούσε για την πνευματική τους κατάσταση. Ρώτησε μάλιστα τον πατέρα Αθανάσιο για το αν ο κόσμος πηγαίνει στην Εκκλησία.

Ηγούμενος της Μονής είναι σήμερα ο ιερομόναχος Κοσμάς Σιώζος με τη συνοδεία δύο ακόμη μοναχών, του π. Παύλου και του π. Εφραίμ. Ανεβήκαμε στη Μονή Στομίου κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, την Παρασκευή 1 Απριλίου του 2016 (Ακολουθία Γ΄ Χαιρετισμών προς τη Θεοτόκο). Είδαμε από κοντά να ανηφορίζουν με τα πόδια προς τη Μονή πολλοί προσκυνητές, άνδρες και γυναίκες, κυρίως νέοι με τα μικρά τους παιδιά (ένα παιδί μάλιστα έφερε το όνομα Παΐσιος). Ανάμεσά τους βρίσκονταν συγγενείς του Οσίου. Μιλήσαμε με την ανιψιά του Οσίου, Αντωνία Εζνεπίδου, κόρη του Ραφαήλ, και της επισημάναμε πόσο μεγάλη τιμή είναι το να συγγενεύει με έναν Άγιο. Αυτή όμως έδωσε

βαρύτητα στο πόσο μεγάλη είναι η ευθύνη για τους συγγενείς του. Γι’ αυτό και μας ζήτησε, σε όσα θα γράψουμε, να αποφύγουμε τις υπερβολές που συνήθως αναφέρουν κάποιοι για τον Άγιο. Επίσης, μιλήσαμε με τον Νικόλαο Στράτο, γιο της Σταματίας, ανιψιάς του Οσίου, τον οποίο πολλές φορές πήρε στην αγκαλιά του ο Άγιος όταν εκείνος ήταν παιδί. Είναι φανερό ότι στην Κόνιτσα και στη Μονή Στομίου συνεχίζεται αθόρυβα το πνευματικό έργο του Οσίου. Επίσης στη Μονή, κοντά στο κελάκι όπου ο Όσιος Παΐσιος ασκούνταν υπέρμετρα, κτίσθηκε Ναός αφιερωμένος στη μνήμη του.

4. Μονή Σινά (Ασκητήριο των Αγίων Γαλακτίωνος και Επιστήμης, 1962-1964)

Ο Όσιος Παΐσιος έφθασε στο Σινά τη Δευτέρα 6 Νοεμβρίου του 1962 (παλαιό ημερολόγιο) σε ηλικία τριάντα οκτώ ετών. Ταξίδεψε με πλοίο από τον Πειραιά μέχρι την Αλεξάνδρεια. Από εκεί πήγε στο Κάιρο και μέσω Σουέζ έφθασε στη Μονή της Αγίας Αικατερίνης του Σινά. Ο Αρχιεπίσκοπος Σινά, Φαράν και Ραϊθώ πατέρας Δαμιανός,[58] Ηγούμενος της Μονής του Σινά από το 1973 μέχρι σήμερα, μας διηγήθηκε ότι «κάποια στιγμή βλέπουμε στη Μονή της Αγίας Αικατερίνης του Σινά, στα τέλη του 1962, τον πατέρα Παΐσιο». Ήλθε στη Μονή με ένα μικρό αυτοκίνητο, μαζί με κάποιους πατέρες από το Κάιρο. Τον υποδέχθηκε ο ίδιος ο –τότε διάκονος– Δαμιανός, μαζί με κάποιον άλλον μοναχό, και του παραχώρησαν ένα κελάκι της Μονής. Έμεινε εκεί λίγες μέρες. Αναζητούσε όμως ένα ασκητήριο εκτός της Μονής όπου και θα διέμενε. Στη Μονή θα έκανε το διακόνημά του και θα τους βοηθούσε. Του έδειξαν το παραμελημένο Ασκητήριο των Αγίων Γαλακτίωνος και Επιστήμης (εκεί όπου μάλλον οι άγιοι είχαν ασκητέψει), το οποίο δεν ήταν μακριά από τη Μονή και είχε θέα την αγία κορυφή του Όρους Σινά. Το Ασκητήριο άρεσε στον πατέρα Παΐσιο. Δικαίος της Μονής ήταν ο πατέρας Νίκανδρος, «απλός τύπος και αφελής». Ο Όσιος Παΐσιος ζήτησε από τον Δικαίο να του παραχωρήσει εκείνος το Ασκητήριο, δεδομένου ότι ο Αρχιεπίσκοπος Σινά έμενε στο Κάιρο. Εν συνεχεία ερωτήθηκαν και τα υπόλοιπα μέλη της Σύναξης. «Γιατί όχι;» απάντησαν εκείνοι. Είχαν ήδη εκτιμήσει τον καλό του χαρακτήρα, δεδομένου ότι προσέρχονταν και παράξενοι άνθρωποι στο Σινά. Οι πατέρες συμπλήρωσαν: «Ηλθε να

αγιάσει, αλλά εκεί που πάει θα ξεπαγιάσει». Ο πατέρας Δαμιανός όμως τους είπε ότι κάτι θα κάνει ο Θεός επ’ αυτού.

Στη Μονή εγκαταβίωναν τέσσερις ηλικιωμένοι και τρεις νεότεροι μοναχοί. Διαπιστώνοντας τη δύσκολη κατάσταση που επικρατούσε στη Μονή, ο Όσιος Παΐσιος παρέμεινε τελικά εντός για τέσσερις μήνες, μέχρι τον Μάρτιο του 1963. Ακολούθως πήγε στο Ασκητήριο των Αγίων Γαλακτίωνος και Επιστήμης. Η υγεία του όμως εκεί επιδεινώθηκε εξαιτίας του υψομέτρου (2.000 μ.) και της έλλειψης οξυγόνου. Μοιραία, του παρουσιάστηκε άσθμα. Έτσι, τον Φεβρουάριο του 1964, εξαιτίας των προβλημάτων της υγείας του κατέβηκε από το Ασκητήριο και διέμεινε για ενάμιση μήνα εκ νέου στη Μονή.

Η ακτημοσύνη του Οσίου Παϊσίου στο Ασκητήριο του Σινά

Όπως μας διηγήθηκε ο Αρχιεπίσκοπος Σινά πατέρας Δαμιανός,[59] πηγαίνοντας στο Ασκητήριο ο Όσιος Παΐσιος έκανε ένα πρώτο σιγύρισμα. Άλλωστε, το είχε ως «καμάρι» του, όπου πήγαινε να τακτοποιεί τα παραμελημένα κελιά. Το Ασκητήριο των Αγίων Γαλακτίωνος και Επιστήμης ήταν χαμηλοτάβανο, με ένα ξύλο να προεξέχει και λαμαρίνες στη σκεπή. Κατάφερε και το συμμόρφωσε. Από ένα μικρό και σύντομο μονοπάτι σκαρφάλωνε στο βουνό, σε ένα μέρος που επέλεξε για να προσεύχεται. Στη Μονή ως διακόνημα εκτελούσε ξυλουργικές εργασίες και διόρθωσε το παλαιό ελαιοτριβείο. Επίσης, επισκεύασε τον μεγάλο ξύλινο κάδο στον οποίο χυνόταν το λάδι. Ένα γαϊδουράκι στεκόταν στα δύο μπροστινά του πόδια και τον κρατούσε. Όλα τα διευθέτησε όμορφα ο πατέρας Παΐσιος και έτσι το άλεσμα των ελιών έγινε διασκέδαση. Ο πατέρας Παΐσιος κλάδεψε μάλιστα όλες τις ελιές της Μονής κατά την Αγία Τεσσαρακοστή, με ένα κοινό πριόνι. «Θαύμαζε κανένας την αντοχή του!»

Όταν ο Όσιος Παΐσιος ανέβηκε στο Σινά δεν είχε τίποτα μαζί του. Δε σκέφτηκε όμως ποτέ τι θα κάνει στην έρημο ανάμεσα σε αγνώστους, ούτε τι θα φάει και πώς θα ζήσει. Το Ασκητήριό του ήταν για χρόνια ακατοίκητο και εγκαταλελειμμένο. Από τη Μονή του Σινά, προκειμένου να μην τους επιβαρύνει, δε ζήτησε ποτέ τίποτα, και το λίγο ψωμί που του πήγαιναν δεν το κρατούσε. Δεν περίμενε βοήθεια από πουθενά. Από την άλλη πλευρά εκτεινόταν η έρημος. Η Μονή βρισκόταν μακριά και οι ίδιοι οι μοναχοί της δυσκολεύονταν. Οι Βεδουίνοι, από την άλλη, δεν είχαν τη δυνατότητα να

εξασφαλίζουν τα απαραίτητα και γι’ αυτό χρειάζονταν και οι ίδιοι βοήθεια. Ο Όσιος δε γνώριζε κάποιο αποδοτικό εργόχειρο για να βγάζει το ψωμί του. Το μόνο εργαλείο που είχε στη διάθεσή του ήταν ένα ψαλίδι. Το χώρισε στα δύο, το ακόνισε σε μια πέτρα και άρχισε να φτιάχνει μικρές ξυλόγλυπτες εικόνες. Εργαζόταν επαναλαμβάνοντας διαρκώς την ευχή του Ιησού. Γρήγορα κατάφερε, φτιάχνοντας συνεχώς το ίδιο σχέδιο, να χρειάζεται μόλις έντεκα ώρες για εργασία που κανονικά θα χρειαζόταν πέντε μέρες. Με τις εικόνες αυτές έβγαζε τα απαραίτητα και βοηθούσε και τα παιδιά των Βεδουίνων. Για ένα διάστημα, παρήγε επί πολλές ώρες την ημέρα το εργόχειρο αυτό. Κάποια στιγμή σκέφθηκε να μην το συνεχίσει, αλλά την ίδια στιγμή έβλεπε τη μεγάλη ανάγκη των ανθρώπων για έναν σκούφο ή ένα ζευγάρι πέδιλα, που θα ήσαν μεγάλη ευλογία γι’ αυτούς. Θυμήθηκε όμως ότι στο Σινά ήλθε για να κάνει προσευχή για όλον τον κόσμο και όχι απλώς για να βοηθά τους Βεδουίνους. Έτσι, περιόρισε το εργόχειρο ώστε να μείνει απερίσπαστος στην προσευχή του. Τη μέρα που έλαβε τούτη την απόφαση, ήρθε κάποιος επισκέπτης έξω από το Ασκητήριό του. Του έδωσε εκατό λίρες για να βοηθά τα παιδιά των Βεδουίνων και να μην ξεφεύγει, όπως του είπε, από το πρόγραμμά του. Όταν συνέβη αυτό, συγκλονίστηκε. Άφησε τον επισκέπτη μόνο του για ένα τέταρτο και μπήκε στο κελί του. Ήταν τέτοια η κατάστασή του βλέποντας την πρόνοια και την αγάπη του Θεού που δεν μπορούσε να συγκρατήσει τα δάκρυά του![60]

Στο Ασκητήριο όπου έμενε ο Όσιος υπήρχε ελάχιστο νερό. Από έναν βράχο έτρεχε σταγόνα-σταγόνα το νερό μέσα σε μια σπηλιά, περίπου είκοσι μέτρα μακριά. Εκεί είχε τοποθετήσει μια μικρή στέρνα που μάζευε τρία κιλά νερό την ημέρα. Όταν πήγαινε να πάρει νερό, έβαζε στη στέρνα ένα τενεκεδάκι να γεμίσει και έλεγε τους Χαιρετισμούς της Παναγίας. Έβρεχε με το χέρι του το μέτωπό του, όπως του είχε πει ένας γιατρός να κάνει για να αντιμετωπίζει το πρόβλημα της υγείας του, και έβαζε λίγο νερό για να πιει. Σε ένα άλλο τενεκεδάκι μάζευε νερό για τα πουλάκια και τα ποντίκια που πήγαιναν στο Ασκητήριό του. Με αυτό το νερό έπλενε και τα ρούχα του. Αισθανόταν όμως μεγάλη χαρά και ευγνωμοσύνη προς τον Θεό για το λιγοστό αυτό νερό. Έλεγε μάλιστα ότι στο Σινά βούρκωναν τα μάτια του από ευγνωμοσύνη. Αργότερα, όταν πήγε στη Σκήτη της Μονής Ιβήρων όπου το νερό ξεχείλιζε από τη στέρνα, αισθάνθηκε ότι ξεχνιόταν από την

αφθονία του νερού. Γι’ αυτό, κατασκεύασε μια μικρή στέρνα περίπου ογδόντα μέτρα μακρύτερα.[61]

Στο Ασκητήριό του στο Σινά ο Όσιος χρησιμοποιούσε ένα κονσερβοκούτι για να φτιάχνει τσάι και χυλό. Έλεγε ότι ο άνθρωπος δε χρειάζεται πολλά για να ζήσει και ότι παλιά στην έρημο έτρωγαν μόνο χουρμάδες, δεν άναβαν φωτιά και δε χρησιμοποιούσαν ξύλα. Ο ίδιος δεν είχε ούτε λάμπα πετρελαίου για να φωτίζει, και περνούσε τα βράδια του μόνο με το κερί. Ζητούσε όλοι οι άνθρωποι να χρησιμοποιούν «απλά και στέρεα πράγματα».[62]

Ο Αρχιεπίσκοπος Σινά, Φαράν και Ραϊθώ πατέρας Δαμιανός μάς μίλησε για τη μεγάλη άσκηση που έκανε ο Όσιος Παΐσιος κατά την παραμονή του στο Σινά. Περπατούσε ξυπόλυτος χειμώνα-καλοκαίρι. Αυτό το έκανε από φιλότιμο, επειδή έβλεπε και τους Βεδουίνους να περπατούν ξυπόλυτοι. Στην έρημο όμως επικρατούν υψηλές θερμοκρασίες το καλοκαίρι και πολύ κρύο τα βράδια του χειμώνα. Ο Όσιος Παΐσιος έκανε και άλλες τέτοιες «τρέλες αγάπης». Όλα αυτά όμως συνετέλεσαν στο να επιβαρυνθεί η ήδη κλονισμένη υγεία του με τη βρογχεκτασία. Όσο ο Όσιος βρισκόταν στο Σινά, κανείς δεν μπορούσε να υποψιαστεί την πνευματική του κατάσταση. «Δεν περιμέναμε ότι ο Όσιος θα σημείωνε τέτοια εξέλιξη, ώστε να καταγράψουμε περισσότερα. Τον βλέπαμε απλά ως έναν καλό μοναχό. Δεν είναι εύκολο να καταλάβεις τους Αγίους». Έφθασε σε υψηλά επίπεδα ασκητικότητας στο Σινά, κάτι που στη συνέχεια διαρκώς αυξανόταν. Ο πατέρας Δαμιανός είχε φωτογραφική μηχανή, αλλά μόνο κρυφά έβγαλε κάποιες φωτογραφίες του Οσίου. Ο Όσιος Παΐσιος δεν έλεγε πολλά για τη ζωή του. «Είχε λίγο πολύ τρελαθεί με το Σινά». Ο πατέρας Δαμιανός ήταν υπεύθυνος στο ιατρείο και στο φαρμακείο της Μονής, γι’ αυτό και του δόθηκε η ευκαιρία να τον συναντήσει πολλές φορές. Ο Όσιος «δεν ήταν αρνητικός στην ιατρική φροντίδα. Ποτέ όμως δε ζήτησε κάτι από το φαρμακείο στο Σινά».[63]

Οι πειρασμοί στο Ασκητήριό του στο Σινά

Στο Ασκητήριό του τις νύχτες με αστροφεγγιά ο Όσιος Παΐσιος άναβε έναν αναπτήρα, κατέβαινε τρία-τέσσερα σκαλάκια και πήγαινε να προσευχηθεί σε μια σπηλιά. Διηγόταν ότι κάποια φορά ο Διάβολος πήγε και πάλι να τον πειράξει. Ο αναπτήρας του Οσίου δεν άναβε και την ίδια

στιγμή από έναν απέναντι βράχο ερχόταν δυνατό φως, σαν από προβολέα, που φώτιζε τα πάντα γύρω. Δεν ξεγελάστηκε και κατάλαβε ότι το φως αυτό δεν ήταν εκ Θεού. Σκέφθηκε ότι δεν έχει ανάγκη τέτοιο φως, και αμέσως το φως εξαφανίστηκε. Ο Όσιος δεν ήθελε να ζητούν οι άνθρωποι να δουν το άκτιστο φως ή να επιδιώκουν θεία χαρίσματα. Ήθελε να ζητούν μόνο τη μετάνοια. Η μετάνοια, έλεγε, θα φέρει την ταπείνωση και εν συνεχεία ο Θεός θα δώσει ό,τι είναι απαραίτητο.[64]

Το Ασκητήριο όπου έμενε ο Όσιος Παΐσιος έμοιαζε με καταφύγιο, αποτελούμενο από το Εκκλησάκι και το μικρό κελί του. Από πάνω υψωνόταν το βουνό και από κάτω υπήρχε ένας τοίχος με πέτρες ύψους 4-5 μ. Στη μία άκρη του τοίχου υπήρχε ένα ξύλο όπου επάνω του ο Όσιος πλάνιζε τα ξύλα για τις ξυλόγλυπτες εικόνες που έφτιαχνε. Μια μέρα, ενώ έλεγε την ευχή και εργαζόταν, άκουσε μια φωνή να του λέει ότι θα μπορούσε να πέσει από τον τοίχο στον γκρεμό χωρίς να πάθει το παραμικρό. Γυρνώντας, είδε μια μαύρη σκιά με ένα μεγάλο κεφάλι, αλλά δεν έδωσε σημασία. Η φωνή επέμενε λέγοντας τα ίδια περίπου επί ένα τέταρτο. Ο Όσιος έκανε ότι δεν άκουγε. Κάποια στιγμή, προκειμένου να τελειώσει ο πειρασμός, ο Όσιος είπε ότι θα πέταγε κάτω μια πέτρα. Η φωνή του πειρασμού απάντησε ότι ούτε ο Χριστός είχε σκεφτεί κάτι τέτοιο! Η απάντησή του, δηλαδή, ήταν καλύτερη και από αυτήν που θα έδινε ο Χριστός. Ο Όσιος αγανάκτησε και εξέφρασε τη δική του μικρότητα μπροστά στον Κύριο. Μετά από αυτό ο πειρασμός εξαφανίστηκε.[65]

Η δύναμη της προσευχής και η συνεχής Θεία Κοινωνία

Τον χειμώνα του 1962, όταν πρωτοπήγε ο Όσιος Παΐσιος στο Σινά, πληροφορήθηκε ότι είχε για χρόνια να βρέξει εκεί, έστω και λίγο. Η έλλειψη νερού είχε δημιουργήσει μεγάλο πρόβλημα στη Μονή και στους Βεδουίνους. Οι μοναχοί προσεύχονταν για να βρέξει, δίχως όμως αποτέλεσμα. Τον Φεβρουάριο του 1963, ο Όσιος βοήθησε τους μοναχούς στο κλάδεμα των ελιών. Μόλις τέλειωσαν το κλάδεμα, οι Βεδουίνοι ζήτησαν από τους μοναχούς να τους δώσουν τα λεπτά κλαδιά από τις ελιές, που τα είχαν παρατήσει σε μιαν άκρη, για να τα χρησιμοποιήσουν στο μαγείρεμα και για θέρμανση. Οι μοναχοί δεν τους τα έδωσαν και οι Βεδουίνοι έφυγαν λυπημένοι. Την επόμενη μέρα ήρθαν ξανά και ζήτησαν τα κλαδιά. Ο Όσιος τα μάζεψε και τους τα έδωσε. Ένας ηλικιωμένος Βεδουίνος είπε στον Όσιο ότι είναι καλός άνθρωπος και γι’ αυτό θα

βρέξει. Πράγματι, η ευχή του Βεδουίνου άνοιξε τους ουρανούς. Μέχρις ότου επιστρέψει ο Όσιος στη Μονή, άρχισε να ρίχνει πολύ μεγάλη ποσότητα βροχής.[66]

Το 1962, κάθε Παρασκευή πήγαινε στη Μονή Σινά ένας μουσουλμάνος ιεροδιδάσκαλος (χότζας), ανέβαινε στον μιναρέ και καλούσε τους πιστούς σε προσευχή. Οι μοναχοί σκέφθηκαν να κλείνουν την πόρτα της Μονής κάθε Παρασκευή, ώστε να μην μπορεί να μπαίνει μέσα. Σε περίπτωση όμως που η αιγυπτιακή κυβέρνηση το μάθαινε, θα δημιουργούνταν προβλήματα στη Μονή. Ο Όσιος Παΐσιος προτιμούσε τέτοια θέματα να αντιμετωπίζονται πνευματικά. Ζητούσε να μη στηριζόμαστε στις δικές μας και μόνο προσπάθειες, αλλά να προσευχόμαστε στον Θεό και να Τον αφήνουμε να ενεργεί. Ζήτησε από τον Δικαίο της Μονής, τον πατέρα Νίκανδρο, και από τους υπόλοιπους μοναχούς να κάνουν Αγρυπνία, να ψάλουν την Ακολουθία των Σιναϊτών Πατέρων και της Αγίας Αικατερίνης, να προσευχηθούν και να αφήσουν τον Θεό να «μιλήσει». Αφού έγιναν αυτά, ο χότζας εξαφανίστηκε. Παλαιότερα, ένας Αιγύπτιος που ήθελε να κτίσει εξοχικό στην κορυφή της Αγίας Αικατερίνης αρρώστησε και πέθανε. Την εποχή που ήταν εκεί ο Όσιος, κάποιος επιχείρησε και πάλι να κτίσει ένα σπίτι στην κορυφή του Όρους Σινά. Προτού προλάβει όμως να ξεκινήσει, πέθανε.[67]

Ο Όσιος Παΐσιος κατέβαινε από το Ασκητήριό του στη Μονή Σινά κάθε μία ή δύο εβδομάδες για να κοινωνήσει. Κάποια φορά ο Δικαίος της Μονής, πατέρας Νίκανδρος –ο οποίος αναπλήρωνε τον Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ Πορφύριο Γ΄ (1878-1968), που συχνά έλειπε στο Κάιρο προκειμένου να φέρει σε πέρας τις υποχρεώσεις της Μονής– του είπε ότι οι μοναχοί θα έπρεπε να κοινωνούν μόνο τέσσερις φορές τον χρόνο. Του είπε ακόμα ότι δε θα έπρεπε να φορά στον Ναό το επανωκαλύμμαυχο που φορούν οι μοναχοί, αλλά να το φορά μόνο στις τελετές. Ο Όσιος υπάκουσε, δεν κοινωνούσε συχνά και το επανωκαλύμμαυχο το έριχνε ως κασκόλ στον ώμο του. Κάθε φορά όμως που θα πήγαινε στην Εκκλησία προετοιμαζόταν κανονικά για τη Θεία Κοινωνία, ασχέτως του ότι δε θα κοινωνούσε. Όταν ο ιερέας έλεγε το «Μετὰ φόβου Θεοῦ…» αισθανόταν τέτοια αγαλλίαση που έλεγε ότι ήταν αμφίβολο αν θα την ένιωθε σε περίπτωση που κοινωνούσε. Όταν όμως, λίγους μήνες μετά, πήγαν στη Μονή Σινά κάποια πνευματικά παιδιά του Οσίου και τους ζητήθηκε το ίδιο σχετικά με τη Θεία Κοινωνία,

αναγκάστηκε να τους μιλήσει και να τους εξηγήσει. Έτσι, τακτοποιήθηκε το θέμα της συνεχούς Θείας Κοινωνίας[68].

Ανώριμη συμπεριφορά

Την εποχή που ο Όσιος Παΐσιος βρισκόταν στο Σινά, πήγε για να μείνει εκεί ένας ιερομόναχος ονόματι Σάββας, ο οποίος διακρινόταν από κενοδοξία και είχε μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του. Οι Βεδουίνοι κάποτε ανέβαζαν ένα βαρύ αντικείμενο στη Μονή και, προκειμένου να συντονιστούν, φώναζαν «σάουα-σάουα», που σημαίνει «όλοι μαζί». Ο παπα-Σάββας νόμισε ότι φώναζαν «Σάββα», δηλαδή το όνομά του, και ότι με το που έφθασε στο Σινά τον έμαθαν όλοι. Μόλις το έμαθε ο Όσιος, τον έπιασαν τα γέλια. Φάνηκε από αυτό, ότι ανάλογα με τον τρόπο που δουλεύει ο νους του ανθρώπου ερμηνεύει τα γεγονότα. Όποιος θέλει να προβάλει τον εαυτό του, τελικά γελοιοποιείται.[69]

Όπως διηγόταν ο Όσιος, στη Μονή Σινά έμενε ένας λαϊκός που τον έλεγαν Στρατή και ήθελε να τον φωνάζουν «αμαρτωλό Στρατή». Όλοι έλεγαν ότι ήταν πολύ ταπεινός. Κάποιο πρωί δεν ξύπνησε και δεν κατέβηκε στην Εκκλησία. Όταν πήγε κάποιος να τον φωνάξει λέγοντάς του ότι είχε προχωρήσει ο Όρθρος, ο «αμαρτωλός Στρατής» προσβλήθηκε, του έβαλε τις φωνές και έκανε σαν τρελός. Του φώναζε λέγοντας ότι ο ίδιος έχει περισσότερη ευλάβεια. Μάλιστα, πήρε ένα παλιό μεγάλο κλειδί πόρτας και επιχείρησε να τον χτυπήσει. Τα έχασαν όλοι από τις φωνές του, αφού τον είχαν ως υπόδειγμα ταπεινότητας. Παρ’ ότι έλεγε ότι είναι αμαρτωλός, με το που θίχτηκε ο εγωισμός του έγινε θηρίο![70]

Ο Όσιος Παΐσιος είχε γνωρίσει στο Σινά έναν Βεδουίνο ο οποίος ήταν εξήντα πέντε ετών και παραπονιόταν ότι ήταν ορφανός από πατέρα. Ενώ κανονικά στην ηλικία του οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν εγγόνια, έχουν περάσει δύο και τρεις γενιές, εκείνος έλεγε ότι δεν έχει πατέρα και αναζητούσε την πατρική αγάπη! Ακριβώς την ίδια ανώριμη συμπεριφορά διέκρινε ο Όσιος και σε μερικούς μοναχούς. Οι περισσότεροι πηγαίνουν μικροί στο μοναστήρι και βρίσκουν πνευματικούς γονείς. Αν δεν προσέξουν όμως, μπορεί να μείνουν σε παιδική κατάσταση, έχοντας παιδικές απαιτήσεις. Μπορεί να γεράσουν, αλλά αν δεν εργαστούν πνευματικά μπορεί και να χαίρονται με μια καραμέλα ή με μια φανέλα που θα τους δώσουν. Όπως έλεγε, άλλο είναι το να γίνουμε άκακοι σαν παιδιά και άλλο

το να είμαστε παιδιά στο μυαλό. Ο Όσιος ήθελε να μπει στη ζωή μας η παλικαριά και η ανδρεία.[71]

Την Πέμπτη 8 Μαΐου του 1964 (παλαιό ημερολόγιο), ύστερα από δύο χρόνια παραμονής στο Σινά, ο Όσιος Παΐσιος αναγκάστηκε εξαιτίας της επιδείνωσης των προβλημάτων της υγείας του να εγκαταλείψει τον τόπο που πραγματικά αγάπησε και να επιστρέψει στο Άγιον Όρος.

5. Καλύβη των Αγίων Αρχαγγέλων (Σκήτη Τιμίου Προδρόμου Μονής Ιβήρων, 1964-1967)

Σύντομο χρονικό

Τη Δευτέρα 12 Μαΐου του 1964, σε ηλικία σαράντα ετών, ο Όσιος Παΐσιος εγκαταστάθηκε στην Καλύβη των Αγίων Αρχαγγέλων της Σκήτης του Τιμίου Προδρόμου (Μονή Ιβήρων). Η νέα Καλύβη του, μία από τις δεκαπέντε Καλύβες της Σκήτης, ήταν ηλιόλουστη και βρισκόταν ψηλά στην πλαγιά. Πνευματικός του ήταν ο παπα-Τύχων ο Ρώσος (1884-1968), ο οποίος τον συμβούλευσε να δεχθεί κοντά του κάποιους νέους από την Αθήνα που σκέφτονταν να ακολουθήσουν τον μοναχικό βίο. Ο ίδιος ο Όσιος ήθελε να προχωρήσει σε αυστηρότερη ασκητική ζωή. Το 1965 παραχώρησε την Καλύβη του στον υποτακτικό του ιερομόναχο Βασίλειο Γοντικάκη,[72] τον οποίο έναν χρόνο αργότερα ακολούθησε ο ιερομόναχος Γρηγόριος Χατζημμανουήλ. Ο Όσιος μετακινήθηκε σε μια μικρή παράγκα μέσα στη χαράδρα, στην οποία όμως υπήρχε πολλή υγρασία εξαιτίας της οποίας επιδεινώθηκε η υγεία του. Από τον Πνευματικό του παπα-Τύχωνα, τη Δευτέρα 11 Ιανουαρίου του 1966, έγινε μεγαλόσχημος μοναχός στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού της Μονής Σταυρονικήτα στην Καψάλα. Τον Μάιο του 1966, ο Όσιος Παΐσιος ανέλαβε Δικαίος της Σκήτης του Τιμίου Προδρόμου. Από το Σάββατο 4 Ιουνίου έως την Πέμπτη 15 Δεκεμβρίου του 1966 νοσηλεύτηκε στο Κέντρο Νοσημάτων Θώρακος Βορείου Ελλάδος στο Ασβεστοχώρι (Σανατόριο), όπου την Τρίτη 15 Νοεμβρίου του 1966 εγχειρίστηκε για βρογχεκτασία. Τον Μάρτιο του 1967 επέστρεψε στη Σκήτη των Ιβήρων.

Όπως ανέφερε ο ίδιος ο Όσιος Παΐσιος, μόλις είχε εγκατασταθεί στην Καλύβη των Αρχαγγέλων της Σκήτης των Ιβήρων στα μέσα Μαΐου του 1964, λίγο έλειψε να καταπλακωθεί στο κελί του. Το απόγευμα είχε

περάσει από την Καλύβη του κάποιος άνθρωπος ταλαιπωρημένος και ο Όσιος του έδωσε ό,τι χρήματα είχε. Τη νύχτα άκουσε να του χτυπούν την πόρτα και νόμιζε ότι είχε ξαναγυρίσει ο άνθρωπος αυτός. Φώναξε «ποιος είναι», αλλά δεν του απάντησε κανείς. Στη συνέχεια άκουσε να χτυπούν στην άλλη πόρτα. Άναψε ένα κερί για να βλέπει. Σε λίγο ακούστηκαν χτυπήματα από το ταβάνι και άρχισε θόρυβος. Ξαφνικά, μια πλάκα έσπασε το ξύλο στο ταβάνι και βγήκε η μισή σχεδόν πάνω από το κεφάλι του Οσίου. Ο Όσιος έλεγε αργότερα ότι οι δαίμονες πήγαν να τον σκοτώσουν με αυτήν την πλάκα. Όλη τη νύχτα άκουγε χτυπήματα επάνω στη στέγη.[73]

Τον Μάιο του 1966, και ενώ είχε αναλάβει Δικαίος στη Σκήτη των Ιβήρων, τον επισκέφθηκε κάποιος που ήταν περίπου πενήντα πέντε ετών και εργαζόταν στο λιμάνι ως αχθοφόρος. Είχε φτάσει την προηγούμενη μέρα αργά το απόγευμα. Για να μην ενοχλήσει τους μοναχούς, έμεινε όλη νύχτα απ’ έξω. Ο Όσιος διέκρινε μια λάμψη στο πρόσωπό του. Ο προσκυνητής αυτός είχε μείνει από μικρή ηλικία ορφανός από πατέρα και γι’ αυτό, μετά τον γάμο του, αγαπούσε πάρα πολύ τον πεθερό του. Όταν αρρώστησε σοβαρά ο πεθερός του και τον μετέφεραν στο νοσοκομείο, ο ίδιος εργαζόταν στο λιμάνι και δεν πρόλαβε να τον δει ζωντανό, γιατί στο μεταξύ ο πεθερός του πέθανε. Πήγε στο νεκροτομείο και προσευχήθηκε στον Θεό να τον κάνει καλά, καθότι αισθανόταν ότι ο πεθερός του δεν είχε μετανοήσει. Πράγματι, ο πεθερός του άνοιξε τα μάτια του και άρχισε να κουνά τα χέρια του. Τον πήγε στο σπίτι εντελώς καλά και έζησε μετά από αυτό ακόμα πέντε χρόνια. Ευχαριστούσε λοιπόν τον Θεό μπροστά στον Όσιο για τη μεγάλη χάρη που του είχε κάνει. Ο Όσιος έλεγε ότι ο άνθρωπος αυτός διακρινόταν από μεγάλη απλότητα και ταπείνωση. Δεν του περνούσε καν από το μυαλό ότι με την προσευχή του είχε αναστήσει τον πεθερό του![74]

Κέντρο Νοσημάτων Θώρακος Βορείου Ελλάδος (Σανατόριο, 1966)

Ήδη από το 1954, όταν μόναζε στη Μονή Εσφιγμένου, ο Όσιος Παΐσιος είχε παρουσιάσει αιμοπτύσεις και εσωτερική αιμορραγία. Οι γιατροί είχαν κάνει λάθος διάγνωση νομίζοντας ότι πρόκειται για φυματίωση και ταλαιπώρησαν τον οργανισμό του με εκατοντάδες βλαβερές ενέσεις. Ο Όσιος άφησε για λίγο την Καλύβη των Αρχαγγέλων της Σκήτης των Ιβήρων και το Σάββατο 4 Ιουνίου του 1966 εισήχθη ξανά για εξετάσεις

στο Κέντρο Νοσημάτων Θώρακος Βορείου Ελλάδος (Σανατόριο) στο Ασβεστοχώρι, το μετέπειτα Γενικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης (Παπανικολάου). Την ορθή διάγνωση περί «εκτεταμένης βρογχεκτασίας[75] του κάτω λοβού του αριστερού πνεύμονα, φυματιώδους αιτιολογίας» έκανε πρώτος ο γιατρός Δάικος. Οι εξετάσεις έδειξαν ότι έπρεπε να χειρουργηθεί αμέσως. Η εγχείρηση έγινε με αρκετή καθυστέρηση, την Τρίτη 15 Νοεμβρίου του 1966. Του αφαιρέθηκαν ο άνω λοβός του αριστερού πνεύμονα και ένα μέρος από τον κάτω λοβό. Η εγχείρηση, όπως διηγήθηκε ο Όσιος, είχε κρατήσει γύρω στις δέκα ώρες. Προκλήθηκε αιμορραγία και χρειάστηκε να του χορηγηθούν τέσσερα κιλά αίμα. Του άφησε μάλιστα μια μικρή αναπηρία στο αριστερό μάτι. Έλεγε ότι πολύ ωφελήθηκε από αυτό το μικρό μαρτύριο, αφού κατόπιν κατανοούσε καλύτερα το Πάθος του Κυρίου και τις ιστορίες από τα Συναξάρια των Αγίων.[76]

Στο νοσοκομείο για λίγες μέρες δεν έκανε κομποσχοίνι, μετάνοιες και νηστεία, και έτρωγε ό,τι του έδιναν. Ήθελε με αυτόν τον τρόπο να βοηθήσει τους γιατρούς εφαρμόζοντας όσα του έλεγαν, έτσι ώστε κι εκείνοι να τον βοηθήσουν στη θεραπεία του. Εν συνεχεία θα έκανε και πάλι όσα συνήθιζε πριν.[77] Στο Κέντρο Νοσημάτων Θώρακος Βορείου Ελλάδος νοσηλευόταν με φυματίωση ένας ακόμη μοναχός, ο οποίος με τα μάτια κλειστά έλεγε συνεχώς την ευχή του Ιησού. Τον έβλεπαν οι άλλοι και νόμιζαν ότι βρίσκονται κοντά σε έναν Άγιο. Ο μοναχός όμως αυτός, αν και αγράμματος, τους ήλεγχε όλους, ιερείς και μητροπολίτες. Κάποια μέρα είπε στον Όσιο ότι αν υπήρχαν ένας ή δύο όπως αυτός, θα είχε σωθεί ο κόσμος. Πίεζε τον εαυτό του, επαναλάμβανε την ευχή, και μετά νόμιζε ότι κάθε σκέψη του προέρχεται από τον Θεό. Είχε διογκωθεί τόσο ο εγωισμός του που πίστευε ότι σαν αυτόν δεν υπήρχε άλλος άνθρωπος στον κόσμο![78]

Μετά την εγχείρηση, οι γιατροί είχαν πει στον Όσιο Παΐσιο ότι θα αποσυνέδεαν το μηχάνημα παροχέτευσης των υγρών και τα σωληνάκια που ήσαν προσαρμοσμένα στην πλάτη του και στον θώρακα σε πέντε μέρες που θα καθάριζε ο πνεύμονας. Είχαν όμως περάσει είκοσι πέντε μέρες χωρίς να του τα έχουν αφαιρέσει και γι’ αυτό υπέφερε πολύ. Την Κυριακή 3 Δεκεμβρίου του 1966, εορτή μνήμης της Αγίας Βαρβάρας, παρ’ ότι ο Όσιος είχε παρακαλέσει την Αγία, οι νοσηλευτές δεν είχαν αφαιρέσει ακόμα το

μηχάνημα. Οι γιατροί μάλιστα είχαν φύγει. Τον έπιασε τότε το παράπονο, επειδή από μικρός ευλαβείτο την Αγία Βαρβάρα. Επισκεπτόταν μάλιστα τακτικά το Εκκλησάκι της στην Κόνιτσα όπου άναβε τα καντήλια, το καθάριζε και το περιποιόταν. Σκέφτηκε λοιπόν πως ίσως να είχε λυπήσει την Αγία και γι’ αυτό εκείνη δε φρόντισε να αποσυνδέσουν το μηχάνημα. Ενώ σκεφτόταν κατ’ αυτόν τον τρόπο, άκουσε θόρυβο. Ο διευθυντής του νοσοκομείου είχε στείλει τους γιατρούς «να πάνε να βγάλουν τα λάστιχα του Καλόγερου». Ο Όσιος θεωρούσε εκ των υστέρων ότι κακοφάνηκαν στην Αγία Βαρβάρα όσα εκείνος σκέφτηκε και το ότι είχε δυσανασχετήσει, γι’ αυτό και ενήργησε αμέσως. Έλεγε όμως ότι είναι καλύτερο να μην γκρινιάζει κανείς προς τους Αγίους.[79]

Έναν μήνα μετά την εγχείρησή του, την Πέμπτη 15 Δεκεμβρίου του 1966, ο Όσιος Παΐσιος έλαβε το εξιτήριό του από το νοσοκομείο, έχοντας όμως αποκτήσει μόνιμο πρόβλημα στο έντερο και μεγάλη ευαισθησία στο κρύο και στην υγρασία. Επειδή είχε μεγάλες τομές από την εγχείρηση, παρέμεινε για έναν ακόμη μήνα στη Θεσσαλονίκη φιλοξενούμενος στο σπίτι της κ. Αντωνίας Καλογεροπούλου, η οποία ήταν πνευματικό τέκνο του πατέρα Πολύκαρπου Μαντζάρογλου. Στην Καλύβη των Αγίων Αρχαγγέλων επέστρεψε τον Μάρτιο του 1967. Παρέμεινε εκεί για τρεις μήνες ακόμα, μέχρι τη Δευτέρα 11 Ιουλίου του 1967, οπότε και αναχώρησε για τα Κατουνάκια.

Ο Όσιος Παΐσιος αισθανόταν ευγνωμοσύνη προς κάποιες αδελφές, πνευματικά τέκνα του πατέρα Πολύκαρπου Μαντζάρογλου (1929-2012), για τη φροντίδα τους και για το ότι του πρόσφεραν το αίμα που χρειάστηκε κατά την εγχείρησή του στους πνεύμονες. Λυπόταν συνάμα για το ότι περίμεναν οκτώ ολόκληρα χρόνια να φτιαχτεί το μοναστήρι τους στα όρια της Μητρόπολης Θεσσαλονίκης, αφού κάποιοι έφερναν εμπόδια. Ο Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Παντελεήμων Α΄ Παπαγεωργίου (1902-1979) είχε αρνηθεί τη δημιουργία του. Ο Όσιος είχε πει ότι με το που θα έβγαινε από το νοσοκομείο, το μοναστήρι θα φύτρωνε σαν μανιτάρι και σε έναν χρόνο θα ήταν έτοιμο. Το είχε πει με την καρδιά του, και οι μοναχές από την άλλη είχαν καλή διάθεση. Γι’ αυτό και ο Θεός δεν τις άφησε. Όταν πονέσεις έναν άνθρωπο που έχει ταπείνωση και ευχηθείς με την καρδιά σου γι’ αυτόν, η ευχή σου γίνεται θεϊκή. Πραγματικά, μέσα σε έναν χρόνο το μοναστήρι ανεγέρθηκε. Το Ιερό Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο

Θεολόγος στη Σουρωτή της Θεσσαλονίκης οφείλει την ύπαρξή του στον Άγιο Παΐσιο.[80] Ο Άγιος, με τη συμπαράσταση του πατέρα Πολύκαρπου Μαντζάρογλου,[81] έλαβε την έγκριση από τον Μητροπολίτη Κασσανδρείας Συνέσιο Βισβίνη (1912-2000) για την ίδρυση του Ησυχαστηρίου κοντά στη Σουρωτή. Στην ανεύρεση του τόπου ανοικοδόμησής του συνέβαλαν ο πατέρας Αγαθάγγελος Παρλάντζας και ο ιερομόναχος Θεόκλητος Μπόλκας.

Στο Ησυχαστήριο ο Όσιος χαιρόταν με την πνευματική πρόοδο που σημείωναν οι μοναχές. Κάποτε μάλιστα είχε αναφερθεί σε τρεις δόκιμες –τότε– μοναχές λέγοντας ότι θα έκανε προσευχή για να μείνουν πάντα όπως είναι: με τα μπλε μαντήλια τους, στο ίδιο ύψος και στην ίδια ηλικία. Κι αυτό γιατί, όπως πίστευε, οι άνθρωποι και μόνο που τις έβλεπαν βοηθούνταν πολύ. Σήμερα, έλεγε, δε συναντάς συχνά στον κόσμο κοπέλες σωστές. Οι άνθρωποι, όταν βλέπουν νέες αφιερωμένες στον Χριστό, να ψέλνουν και να χαίρονται τον μοναχικό βίο, σκέφτονται ότι εδώ κάτι συμβαίνει, ότι κάτι ανώτερο υπάρχει σε τούτες τις Νύμφες Χριστού. Ακόμα και στο περπάτημα έβλεπε να τις χαρακτηρίζει μια συστολή, κάτι το ιερό. Εάν παρατηρήσει κανείς τα στάχυα, θα δει ότι όποιο στέκεται ψηλά, όρθιο, είναι άδειο εντός του. Το ώριμο στάχυ όμως γέρνει προς τα κάτω.[82] Έτσι και οι μοναχές.

6. Καλύβη του Υπατίου (Βλάχικα – Κατουνάκια, 1967-1968), Μονή Σταυρονικήτα (1968-1969)

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε: «Άλλαξα πολλά Καλύβια· είμαι… καυσοκαλυβίτης».[83] Τη Δευτέρα 11 Ιουλίου του 1967 αναχώρησε από τη Σκήτη των Ιβήρων, ακολουθώντας τη συμβουλή του Πνευματικού του παπα-Τύχωνα του Ρώσου, προκειμένου να βρει καλύτερο μέρος με πιο ξηρό κλίμα. Στα Κατουνάκια, στην Καλύβη του Υπατίου στα Βλάχικα, λίγο πιο πάνω από τους Δανιηλαίους, συνέχισε τον μεγάλο ασκητικό του αγώνα. Τον Οκτώβριο του 1967, ο Όσιος άφησε για δύο μήνες το Άγιον Όρος προκειμένου να βοηθήσει στην οργάνωση του Ησυχαστηρίου στη Σουρωτή, όπου είχαν εγκατασταθεί οι πρώτες δέκα μοναχές. Τα επόμενα χρόνια έβγαινε από το Άγιον Όρος δύο φορές τον χρόνο και επισκεπτόταν τις μοναχές για να τις ωφελήσει πνευματικά. Ο Όσιος έκανε επίσης αρκετές ώρες δρόμο με τα πόδια, από την Καλύβη του στα Κατουνάκια

μέχρι την Καλύβη του Τιμίου Σταυρού στην Καψάλα για να συναντήσει τον Πνευματικό του παπα-Τύχωνα, προκειμένου να τον συμβουλευτεί και να εξομολογηθεί.

Η Καλύβη του Υπατίου ήταν ερειπωμένη. Ο Όσιος επισκεύασε μοναχά τις λαμαρίνες της στέγης του κελιού όπου θα έμενε. Για την κυριακάτικη Θεία Λειτουργία και κατά τις μεγάλες εορτές πήγαινε στους Δανιηλαίους, στη Μικρά Αγία Άννα ή στην Κερασιά. Σε όσα κελιά διέμενε ο Όσιος έκανε μόνο τα απαραίτητα, ώστε να αφήσει, όπως έλεγε, «τα σπουδαιότερα για επάνω», για τον Ουρανό. Αν χαθείς με τα επίγεια, χάνεις τον δρόμο σου προς τον Ουρανό. Κάνεις το ένα και μετά θέλεις και το άλλο – τα επίγεια δεν έχουν τελειωμό. Όμως και τα ουράνια δεν έχουν τελειωμό. «Ή θα χαθείς εδώ ή θα χαθείς εκεί», έλεγε χαρακτηριστικά.[84]

Όταν πρωτοέφθασε στην Καλύβη του Υπατίου, βρήκε σε κάθε γωνιά της από ένα χοντρό στριφτό μπαστούνι. Άρχισε να τα μοιράζει στον κόσμο που τον επισκεπτόταν, μέχρι που κατάλαβε ότι τα είχε τοποθετημένα εκεί ο προηγούμενος Γέροντας για να διώχνει τα πολλά φίδια που υπήρχαν. Ο Όσιος έλεγε λοιπόν ότι καλό είναι να κρατούνται και στον μοναχισμό τα δοκιμασμένα. Όσα υπάρχουν από παλιά είναι ζυγισμένα, προϊόντα πείρας. Είναι παρόμοιο με το να σέβεσαι τους κανόνες μιας τέχνης. Ο ίδιος ο Όσιος, όταν εργαζόταν ως ξυλουργός, ήξερε, π.χ., ότι ένα τραπέζι έχει ογδόντα πόντους ύψος και ένα σκαλοπάτι έχει είκοσι επτά πόντους πλάτος. Αυτά ήσαν δοκιμασμένα μεγέθη που έπρεπε να τα ασπαστεί και ο μαθητής. Στις διάφορες Καλύβες που πήγε, όσες φορές έκανε αλλαγές στις πόρτες, ακόμα και στα καρφιά, στο τέλος διαπίστωνε ότι όλα ήσαν τοποθετημένα με σοφία και κατόπιν σκέψης. Γι’ αυτό και σταμάτησε να κάνει αλλαγές άρδην σε όσα μέρη πήγαινε για να κατοικήσει.[85]

Κάθε φορά που ο Όσιος Παΐσιος περνούσε από τον Άγιο Βασίλειο στην Κερασιά αισθανόταν το μέρος να ευωδιάζει. Εκεί κοντά υπάρχει κάποιο ερειπωμένο κελί από το οποίο είχαν απομείνει μόνο οι πέτρες. Η ευωδία οφειλόταν στο ότι εκεί βρίσκονταν θαμμένα πολλά άγια Λείψανα ασκητών και ίσως ο Θεός κάποια στιγμή θελήσει να τα φανερώσει.[86]

Από την Καλύβη του Υπατίου ο Όσιος περπάτησε διά μέσου της Αγίας Άννας, της Νέας Σκήτης και της Μονής Αγίου Παύλου έως τη Μονή Διονυσίου προκειμένου να συναντήσει τον πνευματικό Γέροντα Δαβίδ Διονυσιάτη, ο οποίος έμενε σε ένα σκοτεινό κελί μέσα στα κουρέλια. Παρ’

όλα αυτά, σε αυτό το ταπεινό κελί ζούσε μέσα στο φως του Χριστού. Είχε προχωρήσει πολύ στην ευχή και στη σχέση του με τον Χριστό, φθάνοντας σε μεγάλα πνευματικά ύψη. Δεν ήθελε μάλιστα να μιλά για όσα «έβλεπε». Με δυσκολία είπε και στον Όσιο κάτι. Με αφορμή αυτό, ο Όσιος επαναλάμβανε ότι ο άνθρωπος δεν πρέπει ποτέ να αποζητά τα πνευματικά φώτα, παρά μόνο τη μετάνοια.[87]

Ο Όσιος έμεινε στην Καλύβη του Υπατίου για έναν χρόνο, μέχρι τις πρώτες μέρες του Αυγούστου του 1968, οπότε και αναχώρησε για τη Μονή Σταυρονικήτα.

Μονή Σταυρονικήτα (1968)

Ο Όσιος Παΐσιος έφθασε στην ερειπωμένη Μονή Σταυρονικήτα την Κυριακή 12 Αυγούστου του 1968 (παλαιό ημερολόγιο) προκειμένου να βοηθήσει τον νέο Ηγούμενό της πατέρα Βασίλειο Γοντικάκη και τη συνοδεία του. Η ιδιόρρυθμη Μονή μετατράπηκε σε Κοινόβιο και συνέβαλε σημαντικά στην αναβίωση του αγιορειτικού μοναχισμού, πέντε χρόνια μετά το «μνημόσυνο» της πρώτης χιλιετίας του βίου του. Ο Όσιος παρέμεινε προϊστάμενος για έξι μήνες. Τον Φεβρουάριο του 1969 ζήτησε να απαλλαγεί από τις διοικητικές μέριμνες, βοηθώντας πλέον από την Καλύβη του Τιμίου Σταυρού.

Μετά τον θάνατο του Πνευματικού του παπα-Τύχωνα του Ρώσου, την Τρίτη 10 Σεπτεμβρίου του 1968 (παλαιό ημερολόγιο), ο Όσιος Παΐσιος πήρε την απόφαση να μείνει στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού, όπως του είχε ζητήσει ο Γέροντάς του. Ένα απόγευμα που ετοίμαζε την Καλύβη του παπα-Τύχωνα, έχοντας φορτωμένο τον καλογερικό σάκο του με πολλά πράγματα, έφυγε από τη Μονή Σταυρονικήτα και πήγε για να μείνει στη νέα του Καλύβη. Κάποιος λαϊκός τον σταμάτησε έξω από τη Μονή και από τα λόγια του αποδείχθηκε ότι αντιμετώπιζε πολλά προβλήματα. Ο Όσιος τον άκουγε, ενώ είχε αρχίσει να ψιχαλίζει. Χωρίς να το καταλάβουν, νύχτωσε. Παρόλο που είχαν γίνει μούσκεμα, ο άνθρωπος αυτός εξακολουθούσε να εκθέτει τα προβλήματά του. Του είπε ότι θα έμενε σε ένα κοντινό κελί και η συζήτηση έτσι συνεχίστηκε μέχρι τα μεσάνυχτα. Όταν τέλειωσε η πολύωρη συζήτηση, ο Όσιος πήρε το δύσκολο μονοπάτι για την Καλύβη του χωρίς φακό. Στον Λάκκο της Καλιάγρας όμως γλίστρησε κι έπεσε μέσα στα βάτα. Τα παπούτσια του έπεσαν κάτω, ο σάκος πιάστηκε στα κλαδιά και το ζωστικό του τυλίχθηκε γύρω από τον

λαιμό του. Καθώς δεν έβλεπε, προτίμησε να μείνει εκεί για να κάνει τις ακολουθίες που γνώριζε από μνήμης, μέχρι να ξημερώσει. Τη στιγμή που έλεγε το «᾿Ελέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου» (*Ψαλμ.* 50) ένα φως σαν από προβολέα και όχι από φυσική πηγή φώτισε όλον τον Λάκκο της Καλιάγρας. Ήταν φως προερχόμενο από τον Θεό. Βρήκε έτσι τα παπούτσια του και συνέχισε τον δρόμο. Όλο το μονοπάτι ήταν λουσμένο στο φως. Έφθασε στην Καλύβη και με τη βοήθεια του φωτός που εξακολουθούσε να φέγγει βρήκε εύκολα το κλειδί του λουκέτου, που ακόμα και την ημέρα δυσκολευόταν να βρει. Μπήκε στο Εκκλησάκι, άναψε τα καντήλια και τότε το φως χάθηκε![88]

Ύστερα από ένα ταξίδι του έξω στον κόσμο, ο Όσιος Παΐσιος επέστρεφε στο Άγιον Όρος από την Ιερισσό με το καραβάκι. Ευρισκόμενος μεταξύ των Μονών Βατοπεδίου και Παντοκράτορος, άρχισε να φυσά πολύ δυνατός βορειοανατολικός άνεμος και ξέσπασε μεγάλη τρικυμία. Ο καπετάνιος πήγαινε το καραβάκι κόντρα στο κύμα για να μη βουλιάξουν. Πολλοί επιβάτες ξεσηκώθηκαν και φώναζαν στον καπετάνιο ότι το πλοίο κινδύνευε να βουλιάξει. Ευτυχώς που ήταν μαζί τους κάποιος ναυτικός που γνώριζε από θάλασσα και τους καθησύχασε. Αν δεν ήταν εκείνος ο ναυτικός, το καραβάκι θα βούλιαζε αφού δεν άφηναν τον καπετάνιο να κάνει τη δουλειά του. Ο φόβος θα μπορούσε να είχε προξενήσει πανικό. Γι’ αυτό και οι άνθρωποι καλό είναι ν’ ακούν εκείνον που έχει την ευθύνη σε κάθε περίπτωση. Ο Όσιος ήθελε να μη χάνει ο άνθρωπος εύκολα την ψυχραιμία του και να μην πανικοβάλλεται. Το καλύτερο είναι να αντιμετωπίζει τις δύσκολες καταστάσεις με τρόπο πνευματικό: να προσεύχεται, να σκέπτεται και να ενεργεί αναλόγως. Θεωρούσε όμως ότι στις μέρες μας απουσιάζει η πνευματική παλικαριά, που γεννάται από την αγιότητα και την παρρησία στον Θεό. Ομοίως λείπει και η φυσική παλικαριά, που βοηθά στο να μη δειλιάζει κάποιος μπροστά στον κίνδυνο. Όταν ο άνθρωπος έχει καθαρή καρδιά και καλή διάθεση, αν βρεθεί σε μια δύσκολη στιγμή, ο Θεός είναι Εκείνος που θα του δώσει τη δύναμη.[89]

7. Καλύβη του Τιμίου Σταυρού (Μονή Σταυρονικήτα, 1969-1979)

Σύντομο χρονικό

Το Σάββατο 2 Μαρτίου του 1969 (παλαιό ημερολόγιο), σε ηλικία σαράντα πέντε ετών, ο Όσιος Παΐσιος ο Αγιορείτης εγκαταστάθηκε στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού της Μονής Σταυρονικήτα αναζητώντας περισσότερη ησυχία. Η Καλύβη βρίσκεται στον Λάκκο της Καλιάγρας. Κάθε μία εβδομάδα ή δεκαπέντε μέρες, ο Όσιος κατέβαινε στη Μονή Σταυρονικήτα για την κυριακάτικη Θεία Λειτουργία. Παράλληλα, συνέχιζε να βοηθά τον νέο Ηγούμενο πατέρα Βασίλειο στις υλικές και πνευματικές ανάγκες της Μονής.

Το 1971, ο Όσιος Παΐσιος πήγε για τελευταία φορά στην Κόνιτσα προκειμένου να συγκεντρώσει πληροφορίες για τον Άγιο Αρσένιο. Οι γονείς του δε ζούσαν πια. Δεν τον απασχολούσε το να πηγαίνει να βλέπει τους κατά σάρκα συγγενείς του, καθότι τους είχε εμπιστευτεί εδώ και πολλά χρόνια στα χέρια του Θεού. Μάθαινε από προσκυνητές στο Άγιον Όρος, οι οποίοι προέρχονταν από την Κόνιτσα, ότι περνούσαν αρρώστιες και δοκιμασίες.

Όταν ο Όσιος Παΐσιος έγραφε τον Βίο του Αγίου Αρσενίου, επιθύμησε να επισκεφθεί τη γενέτειρά τους, τα Φάρασα της Καππαδοκίας. Έτσι, το 1972 άφησε για λίγο την Καλύβη του Τιμίου Σταυρού και επισκέφθηκε μαζί με τον Ηγούμενο της Μονής Σταυρονικήτα πατέρα Βασίλειο την Κωνσταντινούπολη και τα Φάρασα της Καππαδοκίας.[90] Στην Κωνσταντινούπολη αισθάνθηκε στενοχώρια για την κατάσταση που συνάντησε. Έλεγε χαρακτηριστικά ότι εισερχόμενος στον Ναό της Αγίας Σοφίας «πόνεσε η ψυχή μου». Εν συνεχεία, μέσω Άγκυρας πήγαν στην Καισάρεια της Καππαδοκίας και στα Φάρασα. Την Κυριακή 29 Οκτωβρίου του 1972, ο Όσιος επισκέφθηκε τα Φάρασα, τον τόπο όπου γεννήθηκε και βαπτίσθηκε, σαράντα οκτώ ολόκληρα χρόνια μετά τον βίαιο ξεριζωμό. Τα περισσότερα σπίτια των συμπατριωτών του είχαν γκρεμιστεί. Ο κεντρικός Ναός των Αγίων Ιωνά και Βαραχησίου λειτουργούσε ως τζαμί, το Κοιμητήριο του Αγίου Γεωργίου είχε καταστραφεί, και πολλά οστά κεκοιμημένων συμπατριωτών του κείτονταν πεταμένα στον δρόμο. Σε μια επιστολή του αναφέρει ότι είχε πάει στα Φάρασα διανύοντας διακόσια χιλιόμετρα από την Καισάρεια της Καππαδοκίας μέχρι τα βάθη της Ανατολής, όπου «διεπίστωσα ότι οι Τούρκοι, όταν βλέπουν Έλληνες, είναι γεμάτοι ανησυχία φανερώνοντας έτσι ότι τα μέρη αυτά δεν είναι δικά τους αλλά τα έχουν αρπαγμένα και γι’ αυτό φοβούνται».[91]

Ο Όσιος Παΐσιος πήγε τον Ιούλιο του 1973 για προσκύνημα στην Παναγία της Τήνου. Αισθάνθηκε έντονη ευωδία και μίλησε για τη μεγάλη δύναμη που διαθέτει η μικρή αυτή εικόνα της Παναγίας. Μετά πήγε στην Αίγινα και προσκύνησε στη Μονή Αγίας Τριάδας και Αγίου Νεκταρίου τα άγια Λείψανα και τον τάφο του Αγίου. Ο Όσιος σε αυτή του την έξοδο από το Άγιον Όρος πέρασε και από το χωριό Άγιος Γεώργιος της Πρέβεζας προκειμένου να δει την Ελένη Πατέρα, η οποία έμενε με την κόρη της Ερρικέτη (Καίτη) που την περιποιούνταν. Ήταν η ευλαβής κυρία που το καλοκαίρι του 1956 τον φιλοξένησε στο σπίτι της στην Κόνιτσα για τρεις μήνες, μέχρις ότου αποκατασταθεί η υγεία του και επιστρέψει στο Άγιον Όρος. Η γριούλα, που διήγε τις τελευταίες μέρες της επίγειας ζωής της, ύστερα από τρεις μέρες πέθανε. Ο Όσιος στην επιστολή του προς την κόρη της Ερρικέτη, στις 25-10-1973, τρεις μήνες μετά την επίσκεψή του στην Πρέβεζα, ευχαριστούσε τον Θεό που τον αξίωσε να δει τη μητέρα της Ελένη λίγο πριν εκείνη φύγει για την άλλη ζωή. Έγραφε ακόμα ότι ανθρωπίνως θα έπρεπε να περάσουν είκοσι χρόνια για να την ξανασυναντήσει στην άλλη ζωή. Εντύπωση προκαλεί το πώς γνώριζε τον χρόνο της «συνάντησής» τους, αφού πράγματι ο Όσιος κοιμήθηκε είκοσι χρόνια αργότερα (1994).[92]

Το 1977, πριν τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ο Όσιος Παΐσιος μαζί με τον Ηγούμενο της Μονής Σταυρονικήτα Βασίλειο επισκέφθηκαν την Αυστραλία, ύστερα από πρόσκληση του Αρχιεπισκόπου Αυστραλίας Στυλιανού, με σκοπό να ωφελήσουν πνευματικά τους εκεί Ορθοδόξους. Το ταξίδι είχε κρατήσει πολλές ώρες. Όταν πετούσαν με το αεροπλάνο επάνω από τη Συρία, ο Όσιος αισθάνθηκε έντονη τη Χάρη του Θεού, και εξήγησε ότι αυτό οφειλόταν στους πολλούς Οσίους και Μάρτυρες που είχαν ζήσει εκεί. Στην Αυστραλία τον επισκέφθηκαν πολλοί άνθρωποι, πήραν την ευχή του και συζήτησαν μαζί του τα προβλήματά τους. Στην Καμπέρα εντυπωσιάστηκε από ένα κοριτσάκι για το οποίο έλεγε ότι διέθετε αρχοντιά. Μόλις άκουσε από τον Όσιο ότι δε ζούσε η μητέρα του, δάκρυσε και ήθελε να του δώσει τη δική του μητέρα. Ένα μικρό παιδί από αγάπη θυσίαζε τη μητέρα του! Ζητούσε από τους γονείς του να πάρουν τον Όσιο στο σπίτι τους ή, αν δεν ήθελε ο Όσιος, να πάνε εκείνοι στο δικό του σπίτι. Ο πατέρας του κοριτσιού διακρινόταν κι εκείνος για την αρχοντιά του. Τέτοιοι άνθρωποι συγκινούν τον Θεό. Ο Όσιος χάρηκε για τη συνάντησή

του με τον πατέρα. Τον αγκάλιασε, τον φίλησε, του έδωσε ευχές και τον συνεχάρη για την αρχοντιά του παιδιού του. Έλεγε ότι η καλύτερη κληρονομιά που μπορούν να χαρίσουν οι γονείς στα παιδιά τους είναι η ευλάβειά τους.[93]

Όσο περνούσε ο καιρός, αυξανόταν ραγδαία ο αριθμός των επισκεπτών στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού. Όπως φαίνεται στους Λόγους του, ο Όσιος Παΐσιος διακρινόταν για το πηγαίο χιούμορ του καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του. Αστειευόμενος έλεγε ότι κάποτε που είχε υψηλό πυρετό και πολλούς επισκέπτες, εκείνοι του ανέβαζαν περισσότερο τον πυρετό με τα προβλήματά τους. Δεν τον άφηναν όμως να πεθάνει γιατί δεν είχε τον χρόνο.[94]

Ασκητικός αγώνας στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού

Την εποχή που ο Όσιος Παΐσιος ασκήτευε στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού, κάποια φορά επί σαράντα μέρες έπινε βρόχινο νερό με αποτέλεσμα η υγεία του να επιδεινωθεί. Μια μέρα υπέφερε από τη δίψα αλλά φοβόταν να πιει νερό, επειδή την προηγουμένη που το είχε κάνει αντιμετώπισε μεγάλο πρόβλημα κατά τη διάρκεια της νύχτας. Από τη Μονή Σταυρονικήτα ζήτησε να του φέρουν λίγο κρασί για να το χρησιμοποιήσει ως φάρμακο για το πρόβλημα που είχε με το έντερό του. Κατά λάθος όμως του έστειλαν ξίδι. Δεν είπε κάτι όμως, σκεπτόμενος ότι ο Θεός το επέτρεψε. Κάποια στιγμή που μπήκε στον Ναό του Τιμίου Σταυρού για να ανάψει τα καντήλια, βρήκε μπροστά στο τέμπλο, κάτω από την εικόνα της Παναγίας, ένα μπουκάλι κρασί. Ήταν ξηρό κρασί, αυτό ακριβώς που χρειαζόταν για την κατάστασή του. Το μπουκάλι ήταν δικό του, όμως ο ίδιος το είχε αφήσει άδειο. Την ίδια μέρα είχε μπει πολλές φορές στον Ναό, δεν είχε παρατηρήσει όμως να υπάρχει κάτι μπροστά στο τέμπλο. Επιπλέον, τις μέρες εκείνες δεν είχε έρθει κανένας επισκέπτης στην Καλύβη του. Την ίδια μέρα μάλιστα που βρήκε το μπουκάλι με το κρασί, του έφεραν ένα ακόμη μπουκάλι κρασί από τη Μονή.[95]

Έξω από την Καλύβη του Τιμίου Σταυρού είχε βρει ένα ξύλινο δοκάρι μήκους ενός μέτρου, το οποίο μετέφερε στο κελί του. Το αγκάλιαζε σφικτά και σκεφτόταν τον Σταυρό του Χριστού. Τις ελάχιστες ώρες που κοιμόταν το είχε μαζί του. Ένιωθε σαν να ήταν στον Γολγοθά και να αγκάλιαζε τον

Τίμιο Σταυρό. Η καρδιά του κτυπούσε δυνατά και έτρεχαν δάκρυα από τα μάτια του.[96] Μιαν άλλη φορά, ο Όσιος έλεγε ότι ένιωθε μεγάλη αγαλλίαση προσευχόμενος στην Καλύβη του. Επί ώρες στεκόταν όρθιος δίχως την παραμικρή κούραση. Όσο περισσότερο προσευχόταν τόσο ένιωθε μια γλυκιά ξεκούραση, κάτι που δεν μπορούσε να εκφράσει με λόγια. Τότε σκέφθηκε ότι μετά την εγχείρηση στο Κέντρο Νοσημάτων Θώρακος Βορείου Ελλάδος, το 1966, του έλειπαν δύο πλευρά και γι' αυτό αρρώσταινε εύκολα. Προκειμένου να μη χάσει λοιπόν την πνευματική κατάσταση στην οποία είχε φθάσει, θέλησε να προστατευτεί με ένα κασκόλ από το κρύο. Μόλις όμως έκανε αυτήν τη σκέψη, απώλεσε όλη την πνευματική του συγκέντρωση και σωριάστηκε κάτω. Έμεινε μάλιστα πεσμένος για περίπου μισή ώρα. Με δυσκολία μπόρεσε να σηκωθεί και να πάει στο κελί του για να ξαπλώσει.[97]

Ο Όσιος Παΐσιος περιέγραφε ότι στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού, μια νύχτα εκεί που προσευχόταν, είχαν μαζευτεί πολλοί δαίμονες στο ταβάνι κάνοντας θόρυβο. Στην αρχή σαν να χτυπούσαν δυνατά με βαριοπούλες και μετά σαν να κυλούσαν μεγάλους κορμούς δένδρων. Για να σταματήσουν, σταύρωνε το ταβάνι και έψαλλε το τροπάριο της γιορτής του Τιμίου Σταυρού καθώς και άλλα τροπάρια. Με το που σταματούσε την ψαλμωδία, άρχιζε και πάλι ο θόρυβος. Ψάλλοντας με καημό όλη τη νύχτα, όλα εξελίχθηκαν σε μια όμορφη Αγρυπνία. Όπως έλεγε, είχε πολλές τέτοιες «καλές μέρες».[98]

Από νέος στην Κόνιτσα, ο Όσιος Παΐσιος γνώριζε μια γριούλα η οποία ήταν πολύ τσιγκούνα, σε αντίθεση με την κόρη της. Τον Όσιο όμως τον αγαπούσε πολύ. Όταν βρισκόταν στη Μονή Στομίου (1958-1962) και της ζητούσε κάτι, η γριούλα τού το πρόσφερε. Τρία χρόνια μετά τον θάνατό της, την Τετάρτη 30 Νοεμβρίου του 1974 (παλαιό ημερολόγιο), καθώς ο Όσιος Παΐσιος έλεγε την ευχή του Ιησού στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού, αισθάνθηκε ότι η γριούλα τον αναζητούσε. Είδε τότε έναν νέο ο οποίος τον πήρε και πήγαν να τη δουν στο Κοιμητήριο της Ανάληψης στην Κόνιτσα. Άνοιξε την πλάκα του τάφου της και είδε το σώμα της γριούλας άλιωτο. Αισθάνθηκε τότε μιαν αφόρητη δυσωδία. Εκείνη του φώναζε να τη σώσει. Ο Όσιος με το που την είδε την πόνεσε, την αγκάλιασε και την ασπάστηκε. Ο Θεός επέτρεψε στον Άγιο να τη δει σε τούτη την κατάσταση επειδή η γριούλα είχε ανάγκη από πολλή προσευχή. Άρχισε λοιπόν ο Όσιος να κάνει

προσευχή γι’ αυτήν. Ύστερα από δύο μήνες, την Τετάρτη 30 Ιανουαρίου του 1975, ο Όσιος είδε ότι βρέθηκε σε ένα μέρος όπου βρίσκονταν πολλοί άνθρωποι που ταλαιπωρούνταν φοβερά. Ανάμεσά τους είδε τη γριούλα επάνω σε ένα λευκό σύννεφο, σα μικρό παιδί, και δίπλα της έναν Άγγελο, μάλλον τον φύλακα Άγγελό της, ο οποίος της καθάριζε το πρόσωπο. Τώρα πλέον είχε αποκτήσει γλυκιά μορφή. Ο Όσιος την αγκάλιασε και τούτη τη φορά ένιωσε μεγάλη αγαλλίαση.[99]

Δαιμονισμένοι και ψυχοπαθείς στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού

Ο Όσιος Παΐσιος ήταν σε θέση να κάνει τη διάκριση ανάμεσα στους δαιμονισμένους και στους ψυχοπαθείς. Έλεγε ότι ορισμένοι ψυχίατροι θεωρούν τους δαιμονισμένους ψυχοπαθείς, όπως και κάποιοι ιερείς ονομάζουν τους ψυχοπαθείς δαιμονισμένους. Για να βοηθηθεί ένας δαιμονισμένος, θα πρέπει να αναζητήσει βοήθεια διαφορετική απ’ ό,τι ένας ψυχοπαθής. Ένας ψυχίατρος δεν μπορεί να βοηθήσει κάποιον δαιμονισμένο. Όσοι πάσχουν από δαιμόνιο αντιδρούν όποτε πλησιάζουν κοντά σε κάτι ιερό ή αν φέρει κανείς επάνω τους σταυρό, αν τους δώσουν λίγο αγιασμό ή τους σταυρώσουν με άγιο Λείψανο. Όσοι όμως έχουν κάποια ψυχοπάθεια δεν αντιδρούν μπροστά στα θεία. Ο Όσιος συμμετείχε σε μια αγρυπνία στο Άγιον Όρος όταν τον πλησίασαν κάποιοι μοναχοί και του είπαν ότι ένας λαϊκός που βρισκόταν στον Ναό μάλλον είχε δαιμόνιο. Ο Όσιος για να τον βοηθήσει κάθισε στο διπλανό στασίδι και τον άγγιξε με τον σταυρό του που περιείχε Τίμιο Ξύλο. Αμέσως ο δαιμονισμένος σηκώθηκε και πήγε στην απέναντι πλευρά. Ο Όσιος τον πλησίασε για δεύτερη φορά και τον άγγιξε και πάλι με το Τίμιο Ξύλο. Ο λαϊκός αντέδρασε με παρόμοιο τρόπο και έτσι ο Όσιος κατάλαβε, με το χάρισμα που διέθετε, ότι αυτός ο άνθρωπος είχε καταληφθεί από δαιμόνιο. Υπάρχουν άνθρωποι που, αν και κάνουν πολλές και μεγάλες αμαρτίες, δε δαιμονίζονται γιατί έχουν φθάσει σε τέτοιο βαθμό πώρωσης που και ο Θεός ακόμα βλέπει ότι ούτε με αυτόν τον τρόπο θα βοηθηθούν. Πρέπει να ξέρουμε, έλεγε ο Όσιος, ότι ακόμη και η προσβολή από δαιμονική ενέργεια είναι, κατά κάποιον τρόπο, δώρο Θεού προς τον αμαρτωλό άνθρωπο προκειμένου να ταπεινωθεί, να μετανοήσει και να σωθεί.[100]

Όταν ο Όσιος Παΐσιος έμενε στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού, κάποια μέρα χτύπησε ένας επισκέπτης το καμπανάκι στην είσοδο της Καλύβης του ζητώντας να του ανοίξει. Κοιτάζοντας από το παράθυρο, ο Όσιος είδε έναν

άντρα που τον ακολουθούσε μια ολόκληρη φάλαγγα δαιμόνων, ένα «μαύρο σμήνος». Πρώτη φορά είδε να εξουσιάζουν έναν άνθρωπο τόσο πολλοί δαίμονες. Επρόκειτο για «μέντιουμ», που είχε ανακατέψει τις ευχές της Εκκλησίας με επικλήσεις δαιμόνων, γι’ αυτό και τον εξουσίαζαν οι δαίμονες. Ο Όσιος αργότερα έλεγε ότι στενοχωρήθηκε πολύ με αυτό που αντίκρισε.[101]

Μιαν άλλη φορά, ο Όσιος Παΐσιος συζητούσε έξω από την Καλύβη του Τιμίου Σταυρού με έναν νεαρό μάγο, τον δεκαεξάχρονο Γιωργάκη, που είχε μεγαλώσει στο Θιβέτ. Ξαφνικά, ο νέος σηκώθηκε, έπιασε τα χέρια του Οσίου και τα γύρισε προς τα πίσω λέγοντάς του: «Ας έρθει να σε ελευθερώσει τώρα ο Χατζεφεντής (Άγιος Αρσένιος)». Ο Όσιος, θεωρώντας όλο αυτό ως βλασφημία προς τον Άγιο, του είπε να φύγει από εκεί και τον έριξε κάτω. Στη συνέχεια ο μάγος πήγε να τον χτυπήσει με το πόδι του, αλλά δεν τα κατάφερε γιατί ο Θεός προφύλαξε τον Όσιό Του σταματώντας το πόδι λίγο πριν τον χτυπήσει στο στόμα. Ο Όσιος τότε μπήκε στην Καλύβη του και ο νέος έφυγε. Ύστερα από λίγη ώρα όμως επέστρεψε λέγοντας ότι οι μαύρες δυνάμεις του σκότους τον τιμώρησαν, επειδή προηγουμένως δεν κατάφερε να τον νικήσει. Ο Όσιος προσπάθησε πολλές φορές να τον βοηθήσει. Κάποια στιγμή όμως σταμάτησε να τον βοηθά, αντιλαμβανόμενος πως δεν είχε νόημα, αφού δεν άκουγε αυτά που του έλεγε. Έτσι, τον άφησε στα χέρια του Θεού. Οι δαιμονικές δυνάμεις, έλεγε ο Όσιος, είναι αδύναμες. Οι άνθρωποι όμως, απομακρυνόμενοι από τον Θεό, δίνουν δικαιώματα στον Διάβολο καθιστώντας δυνατές τις αρνητικές δυνάμεις.[102]

Στην Καλύβη του στον Τίμιο Σταυρό τον επισκέφθηκε κάποτε ένας άλλος δαιμονισμένος. Ο Όσιος του αφιέρωσε πολύ χρόνο και του μίλησε αρκετά θέλοντας να τον βοηθήσει. Ο δαιμονισμένος τού απάντησε ότι πρώτη φορά άκουγε τέτοια λόγια, που ούτε στο Ευαγγέλιο δεν τα είχε διαβάσει! Στην ουσία, έλεγε στον Όσιο ότι τα είχε πει καλύτερα από τον Χριστό, με σκοπό να του δημιουργήσει λογισμό υπερηφάνειας. Ο Όσιος έλεγε ότι ο άνθρωπος θα πρέπει να καταλάβει πως τίποτε δεν μπορεί να καταφέρει μόνο με τις δικές του δυνάμεις και χωρίς τη δύναμη του Χριστού.[103]

Τα δημιουργήματα του Θεού

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε ότι μέσα από τα δημιουργήματα μπορεί ο άνθρωπος να ψηλαφήσει τον Θεό. Ενώ βρισκόταν στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού, είδε κάποτε να έρχεται από τα ανατολικά ένα μεγάλο σμήνος πουλιών μεγαλύτερων σε μέγεθος από τα σπουργίτια. Τέσσερα-πέντε από τα πουλιά κουράστηκαν και δεν μπορούσαν να συνεχίσουν το ταξίδι. Τότε, περίπου δεκαπέντε από τα υπόλοιπα άφησαν το σμήνος και στάθηκαν για λίγο σε ένα δέντρο περιμένοντας να ξεκουραστούν τα κουρασμένα πουλιά. Εν συνεχεία έφυγαν όλα μαζί και ανέβηκαν ψηλά για να βρουν πάλι τη συντροφιά τους. Ο Όσιος έλεγε αργότερα ότι είχε εντυπωσιαστεί που δεν άφησαν μόνα τους τα κουρασμένα πουλιά, αλλά τα συντρόφευσαν κατά την ξεκούρασή τους.[104]

Μια ζεστή μέρα του καλοκαιριού, κατέβηκε από τη λαμαρίνα της σκεπής της Καλύβης μια οχιά και τυλίχθηκε μπροστά στον Όσιο. Η οχιά σήκωνε το κεφάλι της, έβγαζε τη γλώσσα της, σφύριζε και με επιτακτικό τρόπο ζητούσε νερό. Ο Όσιος της έβαλε νερό, δεν του άρεσε όμως ο τρόπος που το ζητούσε. Έλεγε μάλιστα ότι τα τσακάλια τον συγκινούσαν περισσότερο, γιατί όταν πεινάνε κλαίνε σαν τα μωρά παιδιά.[105]

Ο Όσιος Παΐσιος είχε αρχίσει να σκέπτεται την αναχώρησή του από την Καλύβη του Τιμίου Σταυρού της Μονής Σταυρονικήτα, ύστερα από δέκα χρόνια παραμονής του εκεί. Αναχώρησε το Σάββατο 4 Φεβρουαρίου του 1979, λίγες μέρες αφότου εμφανίστηκε μπροστά του ο φύλακας Άγγελός του με τη μορφή δωδεκάχρονου νέου, προκειμένου να αναζητήσει νέο τόπο για τους ασκητικούς του αγώνες και για την έκφραση της αγάπης του προς τους πονεμένους προσκυνητές.

8. Η τελευταία Καλύβη του Οσίου Παϊσίου στην Παναγούδα (Γενέθλιον της Θεοτόκου Μονής Κουτλουμουσίου, 1979-1993)

Σύντομο χρονικό

Ο Όσιος Παΐσιος ο Αγιορείτης, φεύγοντας από την Καλύβη του Τιμίου Σταυρού και αφού περιπλανήθηκε λίγον καιρό αναζητώντας τον νέο τόπο της άσκησής του, βρήκε τη νέα καλύβη του, η οποία θα ήταν και η τελευταία, η κατακλείδα του απίστευτου βίου του. Τη Δευτέρα 27 Φεβρουαρίου του 1979 (παλαιό ημερολόγιο), ημέρα κατά την οποία πριν πέντε χρόνια είχε δεχθεί στον Τίμιο Σταυρό την «επίσκεψη» της Αγίας

Ευφημίας, σε ηλικία πενήντα πέντε ετών, του παραχωρήθηκε από τη Μονή Κουτλουμουσίου η Παναγούδα. Την Παναγούδα πρότεινε στον Όσιο Παΐσιο ο Γέροντας Ιωακείμ από την Καλύβη της Αναλήψεως στις Καρυές. Το μέρος ήταν γνωστό ως Παναγούδα, δηλαδή μικρή Παναγία. Η νέα Καλύβη του ήταν εγκαταλελειμμένη, και παλαιότερα τη χρησιμοποιούσαν ως αμπελώνα. Στη νοτιοανατολική γωνία της υπήρχε ένα Εκκλησάκι το οποίο ήταν αφιερωμένο στο Γενέθλιον της Θεοτόκου. Αριστερά από τον Ναό βρισκόταν το κελί του Οσίου. Υπήρχαν δύο ακόμη κελιά: το ένα το χρησιμοποιούσε ως εργαστήρι και το άλλο ως αρχονταρίκι, όποτε δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει το γνωστό σε όλους υπαίθριο αρχονταρίκι του που ήταν φτιαγμένο με κούτσουρα. Στην Παναγούδα εγκαταστάθηκε κατά τα τέλη Μαΐου του 1979. Αρχικά έζησε υπό πολύ δύσκολες συνθήκες. Η Καλύβη ήταν χωρίς πόρτες και παράθυρα και από τη σκεπή έτρεχαν νερά.[106]

Μετά το Πάσχα του 1982, ο Όσιος Παΐσιος πρωτοπήγε για προσκύνημα στους Αγίους Τόπους. Με προσευχή και ησυχία προσπάθησε να αισθανθεί όσα συγκλονιστικά συνέβησαν εκεί. Είχε να λέει για τη μεγάλη Χάρη που υπήρχε παντού. Σε όλα τα προσκυνήματα ήταν ζωντανή η παρουσία του Χριστού: στον Πανάγιο Τάφο, στον Γολγοθά, στην Οδό του Μαρτυρίου, στο Όρος Θαβώρ, στον Τάφο της Παναγίας στη Γεθσημανή.

Εν συνεχεία επισκέφθηκε και πάλι το Σινά. Ο Αρχιεπίσκοπος Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρας Δαμιανός, τον είχε καλέσει να πάει και να μείνει όσο επιθυμούσε. Ο Όσιος αρχικά σχεδίαζε να μείνει έξι μήνες, συνεχίζοντας σε κάποιο κελί τον ασκητικό του αγώνα, παρά τα προβλήματα της υγείας του. Οι μοναχοί του Σινά, που περίμεναν με αγωνία να γνωρίσουν τον ονομαστό Γέροντα Παΐσιο, έμειναν έκπληκτοι όταν αντίκρισαν έναν απλό και ταπεινό μοναχό. Στο Ασκητήριο της Αγίας Επιστήμης, όπου πριν είκοσι χρόνια ο Όσιος είχε κάνει υπεράνθρωπο ασκητικό αγώνα, έμενε τώρα ένας άλλος μοναχός που είχε κατά κάποιον τρόπο «βεβηλώσει» το παλαιό Ασκητήριο του Οσίου. Ο γνωστός μοναχός πατέρας Παύλος Σιναΐτης γνώρισε τότε από κοντά τον Όσιο Παΐσιο. Έλεγε εκ των υστέρων για τον Όσιο: «Ήταν πραγματική ευλογία για τη Μονή Σινά η παρουσία του Οσίου. Είχε αγαπήσει πολύ τον τόπο και έλεγε από ταπείνωση ότι εκείνος ήταν που ωφελήθηκε από την έρημο. Η ζωή του ήταν θαυμαστή. Ό,τι και να πει κανείς γι’ αυτόν τον ευλογημένο άνθρωπο

είναι λίγο. Δεν υπήρχε περίπτωση να πάει κάποιος κοντά του και να μην αναπαυθεί. Σε όποιον του χτυπούσε την πόρτα, του άνοιγε αμέσως την αγκαλιά του και από την πρώτη στιγμή τον κέρδιζε. Είχε προηγηθεί τεράστιος πνευματικός αγώνας εκ μέρους του». Ο Γέροντας Παύλος Σιναΐτης συγκινημένος μας είπε ακόμα για τον Άγιο: «Είχε πολλή αγάπη και διακρινόταν για το ακατάκριτο. Δεν κατηγορούσε τους ανθρώπους. Δεν κατέκρινε ποτέ του κανέναν. Είχε πολλή ταπείνωση. Για αυτόν, πάνω απ' όλα ήταν η αγάπη».[107]

Η υγεία του Οσίου Παϊσίου δεν του επέτρεψε να μείνει για πολύ στο Σινά. Εξήγησε στον Αρχιεπίσκοπο Δαμιανό ότι δε σκόπευε να μείνει πλέον σε κάποιο ασκητήριο και έτσι επέστρεψε στο Άγιον Όρος, στην Παναγούδα. Τον Ιανουάριο του 1988, δύο μήνες μετά από εγχείρηση κήλης στο Θεαγένειο Νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης, αν και καταπονημένος και με λιγοστές δυνάμεις, πήγε για τρίτη και τελευταία φορά στον τόπο που πραγματικά αγάπησε, στο Σινά. Έμεινε στη Μονή της Αγίας Αικατερίνης, ενώ επισκέφθηκε για λίγο το Ασκητήριο του Αγίου Γεωργίου του Αρσελαΐτου και τη Μονή Φαράν. Σε λιγότερο από έναν μήνα, άρρωστος και εξασθενημένος, αποχαιρέτησε οριστικά το Σινά και επέστρεψε στο Άγιον Όρος.

Η απλότητα του βίου του στην Παναγούδα

Όταν ο Όσιος Παΐσιος πρωτοπήγε στην Παναγούδα, στην Καλύβη του Γενεθλίου της Θεοτόκου, όλα εκεί ήσαν ερειπωμένα. Με δυσκολία τακτοποίησε στα τέλη Μαΐου του 1979 ένα κελί για να μείνει. Η σκεπή ήταν ραγισμένη, οι τοίχοι φθαρμένοι, τα παράθυρα χαλασμένα. Τον χειμώνα από παντού έμπαινε νερό, χιόνι, αέρας και κρύο. Στη νέα του Καλύβη κάθε χρόνο έκοβε λαμαρίνες και τις τοποθετούσε στη σκεπή και στα παράθυρα για να προστατευθεί. Χρησιμοποιούσε επίσης σανίδια και νάιλον για την επισκευή της. Αν ήθελε, θα μπορούσε να ζητήσει βοήθεια από γνωστούς του προκειμένου να επιδιορθώσουν τη σκεπή και τους τοίχους. Εξ άλλου, με την ξυλουργική που γνώριζε θα μπορούσε να φτιάξει διπλά και τριπλά παράθυρα. Αν όμως τα έκανε όλα αυτά, θεωρούσε ότι θα έπαυε η «καλογερική». Δεν ήθελε να ξοδεύει χρήματα για την Καλύβη του, τη στιγμή που έβλεπε ότι άλλοι άνθρωποι είχαν μεγάλες ανάγκες. Στην Καλύβη του δεν είχε κατσαρόλες και πιάτα, παρά μόνον κάποια τενεκεδάκια. Ένα κομμένο κονσερβοκούτι από γάλα, στο

οποίο είχε φτιάξει χερούλι από σύρμα, χρησίμευε για να πίνει τον καφέ του ή το τσάι του. Προτιμούσε, με τα λίγα χρήματα που ενίοτε είχε, να αγοράζει μικρές εικόνες και μικρούς σταυρούς για να τα δίνει ως ευλογία σε πονεμένους επισκέπτες, ή να δίνει βοήθεια σε άπορους φοιτητές που ήθελαν να μετακινηθούν ως προσκυνητές στα διάφορα μοναστήρια του Αγίου Όρους. Χαιρόταν με το να προσφέρει και δεν ήθελε να ξοδεύει χρήματα για τις δικές του ανάγκες. Θεωρούσε απαραίτητο το να ασχοληθεί κάποιος με τη δυστυχία του κόσμου διά της ελεημοσύνης, αν έχει να δώσει, ή διά της προσευχής, αν δεν έχει. Όταν δε μαζεύει κάποιος χρήματα για τον εαυτό του, τότε λαμβάνει ευλογία από τον Θεό.[108]

Οι άνθρωποι, από αγάπη προς τον Όσιο, του πήγαιναν στην Καλύβη διάφορα πράγματα. Ο ίδιος τα ένιωθε ως μεγάλο βάρος και έσπευδε αμέσως να τα μοιράζει σε άλλους. Όταν είχε περιττά πράγματα στην Καλύβη του, σύμφωνα με τα δικά του αυστηρά ασκητικά κριτήρια, έλεγε ότι αισθανόταν σαν να φόραγε σφιχτή φανέλα. Αν δεν έβρισκε πού να τα δώσει, προτιμούσε να τα πετάξει. Μόλις τα έδινε, αισθανόταν ανακούφιση και ελευθερία. Ένας γνωστός του είχε πάει κάποτε στην Καλύβη κάποια πράγματα που του τα είχε δώσει κάποιος τρίτος, που ζητούσε από τον Όσιο να προσευχηθεί για να του φύγει το άγχος. Ο Όσιος δεν ήθελε να τα κρατήσει επειδή του προκαλούσαν άγχος. Έλεγε μάλιστα ότι είχε γεράσει και δεν μπορούσε πλέον να τα μοιράζει. Ως μοναχός, ήθελε με το πέρασμα του χρόνου να ελαττώνει ακόμα περισσότερο τις ανάγκες του και να απλοποιεί τη ζωή του.[109] Δεν έπαιρνε ούτε την πενιχρή σύνταξη του Ο.Γ.Α. που του αναλογούσε, γιατί δε θεωρούσε έντιμο το να ασφαλίζεται ένας μοναχός ως αγρότης. Ο μοναχός, έλεγε, έφυγε από τον κόσμο για να αφήσει πίσω του οριστικά τις μεγάλες συντάξεις. Πιο έντιμο θεωρούσε το να είναι ασφαλισμένος ο μοναχός ως άπορος.[110]

Πολλές φορές, ακόμα και σοβαροί άνθρωποι τον επαινούσαν. Έλεγε τότε ότι του ερχόταν «να κάνει εμετό». Γελούσε από μέσα του και απόδιωχνε τον έπαινο. Έλεγε ότι, αν κάποιος μισήσει την κοσμική προβολή, θα δέχεται με την ίδια διάθεση τόσο τον έπαινο όσο και την προσβολή. Χαιρόταν όποτε εκδηλωνόταν κάποια αδυναμία του και φανερώνονταν τα πάθη του, διότι σε αντίθετη περίπτωση θα μπορούσε να νομίσει ότι αγίασε, ενώ την ίδια στιγμή οι σπόροι των παθών θα ήσαν κρυμμένοι στην καρδιά του. Εξέταζε τον εαυτό του, αναγνώριζε τα ελαττώματά του και έκανε τον

αγώνα του. Παράλληλα με την προσπάθειά του να θεραπεύσει τα πάθη του παρακαλούσε τον Θεό να τον βοηθήσει για να γίνει καλύτερος.[111] Ο Όσιος έλεγε ότι αν κάποιος τον αποκαλούσε υποκριτή δε θα του φερόταν άσχημα, αλλά θα έψαχνε να βρει τι ήταν αυτό που τον ανάγκασε να πει αυτόν τον λόγο. Ίσως ο ίδιος να μην είχε προσέξει κάτι, ίσως να είχε δώσει κάποιαν αφορμή ώστε να παρεξηγηθεί η συμπεριφορά του.[112]

Ο Όσιος Παΐσιος μιλούσε συχνά για την απλότητα όχι μόνο των μοναχών –πράγμα αυτονόητο– αλλά και των λαϊκών. Κάποια φορά βρέθηκε σε ένα σπίτι όπου οι άνθρωποι ζούσαν πολυτελέστατα. Πίστευαν ότι ζούσαν στον παράδεισο, αν και κατανοούσαν ότι άλλοι άνθρωποι ζουν με στερήσεις. Ο Όσιος όμως τους είπε ότι είναι μια κόλαση αυτό που ζουν, κι ότι αν ο Χριστός τον ρωτούσε αν θα προτιμούσε να τον βάλει φυλακή παρά σε ένα σπίτι όπως αυτό, εκείνος θα διάλεγε τη σκοτεινή φυλακή. Η φυλακή, εξηγούσε, θα τον βοηθούσε γιατί θα του θύμιζε τον Χριστό, τους μάρτυρες, τους ασκητές στις οπές της γης, θα του θύμιζε την καλογερική. Η φυλακή θα έμοιαζε κάπως με το κελί του και θα χαιρόταν. Γι’ αυτό οι φυλακές τον ανέπαυαν περισσότερο από ένα κοσμικό σαλόνι, ακόμα και από ένα περιποιημένο μοναστικό κελί. Μια φορά που ο Όσιος είχε έρθει στην Αθήνα, τον επισκέφθηκε ένας οικογενειάρχης περίπου τριάντα οκτώ ετών. Εργαζόταν ως σιδερωτής και διακρινόταν από ταπείνωση και απλότητα. Έμενε σε ένα δωμάτιο μαζί με τη σύζυγό του, τα επτά παιδιά τους και τους γονείς του. Επειδή είχε μέσα του τον Χριστό, το δωμάτιό του ήταν γεμάτο παραδεισένια χαρά. Οι ένδεκα αυτοί άνθρωποι χωρούσαν σε ένα δωμάτιο, τη στιγμή που δύο άνθρωποι μπορούσαν και να μη χωράνε σε ένδεκα δωμάτια! Συναντούσε ακόμα και πνευματικούς ανθρώπους της Εκκλησίας να μη χωρούν στους πολλούς και άνετους χώρους τους, επειδή δεν είχε χωρέσει εντός τους ο Χριστός.[113]

Η προσευχή του Οσίου στην Παναγούδα

Ο Όσιος Παΐσιος ενίοτε μιλούσε για τον τρόπο της προσευχής του, αν και το βάθος της προσευχής του αυτής θα μας παραμείνει άγνωστο. Άρχιζε την προσευχή του λέγοντας λίγες φορές ψιθυριστά το «Ὁ Θεός, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ» (*Λουκ.* 18, 13). Πριν την εγχείρησή του στους πνεύμονες, το 1966, έλεγε ολόκληρη την ευχή του Ιησού. Με την εισπνοή έλεγε το «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ», και με την εκπνοή το

«ἐλέησόν με, τὸν ἁμαρτωλόν». Μετά την εγχείρηση, επειδή ανέπνεε με μεγαλύτερη δυσκολία, έλεγε «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ» (εισπνοή), «ἐλέησόν με» (εκπνοή). Σύμφωνα με τον Όσιο, το κράτημα της αναπνοής βοηθά στο να συγκεντρώνεται ο νους στην ευχή, όπως στη σκοποβολή κρατά κάποιος την αναπνοή του για να πετύχει τον στόχο. Αυτό είναι καλό να γίνεται μόνο στην αρχή και όχι διαρκώς, γιατί έτσι πιέζεται η καρδιά και παθαίνει βλάβη. Μια μέρα πήγαν στην καλύβη του Οσίου κάποιοι εραστές της νοεράς προσευχής και του ζήτησαν να τους διδάξει την ευχή. Τον είχαν συμπεριλάβει στον κατάλογό τους με τους γνώστες της νοεράς προσευχής. Ο Όσιος τους ζήτησε να σβήσουν αμέσως το όνομά του, αφού ο ίδιος το μόνο που έκανε ήταν να ζητά το έλεος του Θεού. Πολλές φορές έλεγε ότι βυθιζόταν στην ευχή και πως αυτό ήταν ένα «γλυκό βύθισμα». Ευρισκόμενος σε αυτήν την κατάσταση δε ζητάς τίποτε άλλο. Νιώθεις τη θεία θέρμη, τη θεία γλυκύτητα. Σταματά ακόμα και η ευχή, γιατί ο νους έχει ενωθεί με τον Θεό και δε θέλει με κανέναν τρόπο να φύγει από κοντά του. Σταματά και ο νους με την παρουσία του Θεού. Το μυαλό δε λειτουργεί, και η ψυχή αισθάνεται τη γλυκύτητα της θείας αγάπης.[114]

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε ότι θα μπορούσε να περάσει ολόκληρη τη μέρα του κάνοντας το εργόχειρό του και προσευχόμενος λέγοντας το «Δόξα σοι ὁ Θεός». Το «Δόξα σοι ὁ Θεός» σημαίνει: συγχώρεσε, Θεέ μου, τις αμαρτίες μου, για να σε δοξολογώ όπως οι Άγγελοι. Σημαίνει ακόμα την αναγκαιότητα του να γίνει ο Θεός γνωστός στους ανθρώπους. Ο Όσιος έλεγε το «Δόξα σοι ὁ Θεός» ευχαριστώντας Τον για το ότι ζούσε, αλλά και για το ότι θα πέθαινε και θα πήγαινε κοντά Του. Το έλεγε ακόμα για την περίπτωση που ο Θεός θα τον έβαζε στην Κόλαση προκειμένου να πάρει έναν ή πολλούς κολασμένους και να τους βάλει αντ’ αυτού στον Παράδεισο. Όταν πονούσε –πράγμα που συνέβαινε συχνά–, το χρησιμοποιούσε ως «χάπι για τον πόνο»· ήταν το μόνο που έφερνε αποτέλεσμα. Ακολουθώντας τον Πνευματικό του παπα-Τύχωνα τον Ρώσο, θεωρούσε το «Δόξα σοι ὁ Θεός» «ανώτερο» από την ευχή «Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με». Όταν δοξάζει κανείς τον Θεό από φιλότιμο, αυτό έχει μεγαλύτερη αξία από το να ζητά το έλεος του Θεού από ανάγκη. Συνιστούσε μάλιστα να αποδίδουμε Δόξα στον Θεό όχι μόνον όταν είμαστε καλά αλλά και όταν περνούμε δοκιμασίες. Η δοξολογία στον Θεό εμπεριέχει μετάνοια και ταπείνωση, και φέρνει θεία παρηγοριά. Ήθελε να

μη λείπει από τα χείλη κανενός πιστού. Στη δοξολογία του Θεού έλεγε ότι συνυπάρχουν δύο καταστάσεις. Στην πρώτη κατάσταση υπάρχουν οι πίκρες. Είναι όμως καλό να ρίχνει κανείς το βάρος στον εαυτό του, να ταπεινώνεται, να μετανοεί και να ευχαριστεί τον Θεό. Στη δεύτερη κατάσταση βρίσκονται όσοι έχουν περάσει το στάδιο της μετάνοιας και νιώθουν τη θεία παρηγοριά που φέρνει η συγχώρηση των αμαρτιών τους. Τότε ο άνθρωπος νιώθει τέτοια ευγνωμοσύνη προς τον Θεό που δεν μπορεί να την αντέξει. Ένας άνθρωπος σε τέτοια κατάσταση μπορεί να ζήσει με λίγη τροφή και η έλλειψη ύπνου δε θα τον βλάψει. Φουντώνει ο θείος έρωτας στην καρδιά και δε θέλει να κοιμηθεί, γιατί η χαρά εκείνη αναπληρώνει τον ύπνο.[115] Ο Όσιος, ό,τι κι αν έκανε, φρόντιζε πάντα να δοξολογεί τον Θεό. Όταν έβαζε τα ξύλα στη φωτιά, ζητούσε από τον Θεό να ζεσταίνει και όσους δεν έχουν ζεστασιά. Όταν, πάλι, έκαιγε τα γράμματα που του έστελναν –καθότι περιείχαν προσωπικά θέματα και εξομολογήσεις–, αφού προηγουμένως τα είχε διαβάσει, ζητούσε από τον Θεό να κάψει τα πάθη τους, να τους βοηθήσει να ζουν πνευματικά και να τους αγιάζει.[116]

Κάποτε ο Όσιος είχε παρακαλέσει τον Θεό να του μάθει να προσεύχεται. Είδε λοιπόν σε όραμα έναν νέο δεκαεπτά ετών να προσεύχεται με δάκρυα. Ο νέος αρχικά εξομολογούνταν στον Θεό το πόσο αχάριστος και αδιόρθωτος ήταν, και το πόσο θα ήθελε τη βοήθειά Του προκειμένου να διορθωθεί. Εν συνεχεία, άρχιζε τα αιτήματά του προς τον Θεό. Το όραμα αυτό, καθώς έλεγε, τον «διέλυσε».[117]

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε αναφερόμενος στην Παναγία ότι διέθετε εξωτερική και εσωτερική ομορφιά. Όποιος Την αντίκριζε, αλλοιωνόταν. Η πνευματική απαλότητα που σκορπούσε θεράπευε τις ψυχές.[118] Στην Παναγούδα, κάθε φορά που επρόκειτο να προσευχηθεί στην Παναγία, έκοβε λίγα αγριολούλουδα από το Περιβόλι Της και τα εναπόθετε στην εικόνα Της ώστε να μην προσέλθει με άδεια χέρια. Μόλις προσκυνούσε την εικόνα Της, είχε την αίσθηση πως βρισκόταν μπροστά του η ίδια η Παναγία και έτσι «διαλυόταν» από την αγάπη Της. Και μόνο στο άκουσμα του ονόματός Της, ή όποτε το συναντούσε κάπου γραμμένο, αλλοιωνόταν εντός του θετικά και σκιρτούσε η καρδιά του. Την ένιωθε ως μάνα του και αισθανόταν όπως το μωρό που θηλάζει στην αγκαλιά της, ξέγνοιαστο και

αμέριμνο. Πολλές φορές ακουμπούσε πάνω στην εικόνα Της, για να θηλάσει, όπως χαρακτηριστικά έλεγε, λίγη Χάρη.[119]

Έλεγε ακόμα ότι έβρισκε μεγάλη παρηγοριά στο Ψαλτήρι. Το είχε χωρίσει σε τρία μέρη και κάθε μέρα διάβαζε από ένα μέρος. Σε τρεις ημέρες το ολοκλήρωνε και άρχιζε πάλι από την αρχή. Τη μιάμιση περίπου ώρα κατά την οποία διάβαζε καθημερινά το Ψαλτήρι, τη θεωρούσε ως την πιο θετική βοήθεια που μπορούσε να προσφέρει στον κόσμο. Κατά το διάστημα που υπέφερε από την κήλη, ολόκληρο τον χειμώνα κρατούσε με το ένα χέρι την κήλη, για να μπορεί να στέκεται όρθιος, και με το άλλο κρατούσε το Ψαλτήρι. Από τα μάτια του έτρεχαν δάκρυα εξαιτίας των ανυπόφορων πόνων του. Όταν έλαβε από τον Πρόδρομο Κορτσινόγλου το τετράδιο στο οποίο είχε γράψει ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης τις ευχές που χρησιμοποιούσε σε κάθε περίπτωση ασθένειας, άρχισε να διαβάζει το Ψαλτήρι και να κάνει καρδιακή προσευχή για όσους έπασχαν σωματικά και ψυχικά. Πίστευε ότι στην προσευχή με το Ψαλτήρι βοηθούσε πολύ και ο ίδιος ο Άγιος Αρσένιος. Έλεγε ότι σε κάθε δύσκολη περίσταση, διαβάζοντας το Ψαλτήρι νιώθεις ανακούφιση και σιγουριά ότι θα σε βοηθήσει ο Θεός.[120] Ο Όσιος χρησιμοποιούσε τον Ψαλμό (2ο) που διάβαζε ο Άγιος Αρσένιος για να φωτίσει όσους πήγαιναν σε συνέδρια, και ζητούσε από τον Θεό να φωτίσει τους άρχοντες, την Ιεραρχία και όλους τους Πατέρες της Εκκλησίας, για να δέχονται το Άγιο Πνεύμα και να βοηθούν τον κόσμο. Πίστευε ότι ακόμη και μία «κουβέντα» να πει ένας άρχοντας, θα μπορούσαν όλα να αλλάξουν.[121]

Όποτε ο Όσιος προσευχόταν για τους γονείς του και όλους τους κεκοιμημένους, τους έβλεπε στον ύπνο του γιατί αναπαύονταν με την προσευχή του. Σε κάθε Θεία Λειτουργία τελούσε «γενικό μνημόσυνο» για όλους τους κεκοιμημένους, ακόμη και για εκείνους των οποίων δεν είχαν μνημονευθεί τα ονόματα από τον ιερέα κατά την Πρόθεση. Αν κάποιες φορές δεν προλάβαινε να τους μνημονεύσει στην προσευχή του, έλεγε ότι τότε παρουσιάζονταν μπροστά του γνωστοί του κεκοιμημένοι. Τον Ιωσήφ Κορτσινόγλου, σύζυγο της αδελφής του Μαρίας, ο οποίος είχε σκοτωθεί το 1940 πολεμώντας στην Αλβανία, τον είδε ολοζώντανο μπροστά του μετά τη Θεία Λειτουργία. Είχε εμφανιστεί για να του διαμαρτυρηθεί, επειδή δεν τον είχε μνημονεύσει μεταξύ των κεκοιμημένων. Ο Όσιος όμως δεν τον είχε

μνημονεύσει γιατί το όνομά του διαβαζόταν στην Πρόθεση, μαζί με όλους τους ηρωικώς πεσόντες για την πατρίδα.[122]

Ο Όσιος Παΐσιος δεν είχε καθίσει ποτέ του σε στασίδι κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας. Έλεγε ότι κανονικά πρέπει να στεκόμαστε όρθιοι, εκτός κι αν έχει κάποιος σοβαρό πρόβλημα υγείας. Τη στιγμή που ο ιερέας έλεγε στη Λειτουργία «τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν», επειδή εκείνη την ώρα κατεβαίνει το Άγιο Πνεύμα, ο Όσιος προσευχόταν για τον θείο φωτισμό και έλεγε νοερώς το «Βασιλεῦ Οὐράνιε, Παράκλητε…», το «Εὐλογητὸς εἶ, Χριστέ, ὁ Θεός…» και το «ὅτε καταβὰς τὰς γλώσσας…»[123]

Όσον αφορά την Εξομολόγηση, έλεγε ότι είναι ένα Μυστήριο της Εκκλησίας. Ο ίδιος –παρ’ όλη την αγιότητα του βίου του– πήγαινε να εξομολογηθεί τις μικρές αμαρτίες του, για παράδειγμα το ότι θύμωνε ή κατέκρινε, και για να του διαβάσει ο Πνευματικός τη συγχωρητική ευχή. Όπως έλεγε, και οι μικρές ακόμη αμαρτίες έχουν βάρος. Όποτε πήγαινε στον παπα-Τύχωνα τον Ρώσο να εξομολογηθεί και δεν είχε κάτι σοβαρό να του αναφέρει, εκείνος του έλεγε ότι οι μικρές αμαρτίες μαζεύονται και δημιουργούν έναν «σωρό άμμου» βαρύτερης και από μία μεγάλη πέτρα.

Η αποφυγή της ιερωσύνης

Στην Παναγούδα επισκέφθηκε τον Όσιο Παΐσιο κάποιος γνωστός του και τον πίεσε πολύ (όπως τον είχαν πιέσει και στα πρώτα μοναχικά του βήματα, στη Μονή Εσφιγμένου και στη Μονή Φιλοθέου) προκειμένου να γίνει ιερέας. Τον θεωρούσε άξιο για την ιερωσύνη και για το ότι, εκτός των άλλων, θα μπορούσε να διαβάζει τη συγχωρητική ευχή στους πολλούς επισκέπτες του, οι οποίοι, πέρα από τα προβλήματά τους, του εξομολογούνταν και τις αμαρτίες τους. Μάλιστα, πήγε επί τούτου στο Πατριαρχείο, ενώ απευθύνθηκε και στην Εξαρχία του Αγίου Όρους. Εκείνοι του απάντησαν όμως ότι θα ήταν καλό πρώτα να συνεννοηθεί με τον Όσιο, για να δει αν εκείνος δέχεται να γίνει ιερέας. Όταν ανέφερε τις κινήσεις του στον Όσιο, εκείνος του έβαλε τις φωνές, αν και καταλάβαινε ότι εκείνος το έκανε με καλή πρόθεση. Ο Όσιος όμως έλεγε αναφερόμενος στην ιερωσύνη: «Δεν είναι αυτό για μένα». Αναρωτιόταν σε τι θα μπορούσε να τον βοηθήσει το να γίνει από μοναχός ιερομόναχος, Δεσπότης ή Πατριάρχης. Αντί να τον βοηθήσουν τα αξιώματα αυτά να σωθεί, θα γίνονταν μεγάλο βάρος για τον «αδύνατο Παΐσιο», όπως χαρακτηριστικά έλεγε, και θα μπορούσαν να τον στείλουν ακόμα και στην

Κόλαση. Σε περίπτωση που δεν υπήρχε η άλλη ζωή, θα μπορούσε ίσως να δικαιολογηθεί μια τέτοια «ανόητη» επιδίωξη αξιωμάτων. Εκείνος όμως που επιδιώκει τη σωτηρία της ψυχής του, τα λογίζει όλα αυτά ως «σκύβαλα» (*Φιλιπ.* 3, 8) και δεν επιδιώκει αξιώματα. (Εννοείται, βέβαια, πως ο Όσιος δεν αρνούνταν τη μεγάλη αξία της ιερωσύνης· αντίθετα, αισθανόταν το ιδιαίτερα μεγάλο βάρος της.) Οι ιερείς, έλεγε, είναι ανώτεροι από τους Αγγέλους. Οι Άγγελοι καλύπτουν τα πρόσωπά τους την ώρα που ο ιερέας τελεί το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας.[124]

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε ακόμα ότι, σε περίπτωση που γινόταν ιερέας, δε θα μπορούσε να κλείσει πλέον την πόρτα του στους ανθρώπους, αφού άλλος είναι απελπισμένος, άλλος άρρωστος, άλλος ψυχορραγεί… Κινδυνεύουν ψυχές! Κάποιους θα έπρεπε να τους επισκέπτεται. Αν φύγουν κάποιες ψυχές «ατακτοποίητες», ο ιερέας φέρει ευθύνη. Πρώτα θα φρόντιζε για όλους τους ανθρώπους της ενορίας του και εν συνεχεία για τους υπόλοιπους που θα ζητούσαν τη βοήθειά του. Θα ενδιαφερόταν όχι μόνο για τους πιστούς αλλά και για τους απίστους, τους αθέους, τους εχθρούς της Εκκλησίας. Αν ήταν Πνευματικός και του έλεγε κάποιος κάτι για έναν άλλο, θα φώναζε και τους δύο για να βρει την αλήθεια. Θα έπαιρνε τηλέφωνο για να δει τι κάνει εκείνος που είχε έναν πειρασμό, που αντιμετώπιζε κάποιο πρόβλημα. Δε θα μπορούσε να ησυχάσει. Απορούσε που μερικοί δίνουν τόσο μεγάλη σημασία στην ανθρώπινη δόξα και όχι στη δόξα του Θεού. Δεν ωφελεί σε τίποτα το να αποκτήσει κανείς τα μεγαλύτερα αξιώματα ή να τον εγκωμιάζει ο κόσμος. Άραγε, θα μας οδηγήσουν όλα αυτά στον Παράδεισο ή στην Κόλαση; Ο Κύριος είχε πει: «Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω» (*Ιω.* 5, 41). Έχουμε πλήθος Αγίων που απέφυγαν ευθύνες, ηγουμενίες, ιερωσύνη, αρχιερωσύνη… Παρ' ότι διέθεταν μόρφωση και αγιότητα, συναισθάνονταν τη μεγάλη αξία της ψυχής καθώς και το βάρος των ευθυνών, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν μεγάλο εμπόδιο για τη σωτηρία τους. Ο ίδιος ως μοναχός θα μπορούσε να κλείσει την πόρτα πίσω του και να φύγει ακόμη και στην έρημο, γιατί έργο του μοναχού δεν είναι να λύνει τα προβλήματα του κόσμου αλλά να προσεύχεται για τον κόσμο. Αυτός λοιπόν ήταν ο λόγος που δεν έγινε ιερέας ή Πνευματικός: για να βοηθάει διά της προσευχής του τον κόσμο.[125] Τον ανέπαυε περισσότερο το να ανεβεί στον Άθωνα ξυπόλυτος τον μήνα Αύγουστο περπατώντας μέσα στα φύλλα των

πουρναριών, από το να παρευρεθεί σε μια τελετή όπου θα του φορούσαν μανδύα και θα τον τιμούσαν.[126]

Έλεγε ακόμα ότι ο κόσμος διαθέτει αλάθητο κριτήριο σχετικά με το ποιοι ιερείς χειροτονούνται από αγάπη προς τον Θεό και με σκοπό να διακονήσουν την Εκκλησία Του, και ποιοι από επιθυμία για δόξα. Εάν κάποιοι έγιναν ιερείς δίχως να έχουν κοσμικές επιδιώξεις, σε περίπτωση που κινδυνεύσουν ο Χριστός θα τους βοηθήσει. Αυτοί όμως που το έπραξαν για να δοξασθούν, όταν βρεθούν σε κάποια δυσκολία θα ταλαιπωρηθούν. Κανονικά, πρέπει να σε πιέζουν οι άλλοι –η Εκκλησία– για να γίνεις ιερέας, ούτως ώστε να σε σκεπάζει ο Χριστός και να σου συμπαρασταθούν στις δυσκολίες εκείνοι που σε πίεσαν να γίνεις ιερέας. Είναι αλήθεια ότι οι περισσότεροι ιερείς ξεκινούν με καλή διάθεση, εν συνεχεία όμως πειράζονται από τον Διάβολο, εισχωρεί μέσα τους η δόξα και η μανία για τα αξιώματα και έτσι αλλάζουν. Ορισμένοι μάλιστα φθάνουν στο σημείο να βάλουν ανθρώπους ως μεσολαβητές για την εκλογή τους σε αξιώματα προϊσταμένου ή Μητροπολίτη. «Ενώ ξεκίνησαν για τον Χριστό, καταλήγουν στον χρυσό», όπως χαρακτηριστικά έλεγε.[127]

Παλιά, οι ιερείς έκαναν άσκηση, είχαν αγιότητα και οι άνθρωποι τους ευλαβούνταν. Σήμερα, οι άνθρωποι ζητούν από τον ιερέα να είναι αφιλοχρήματος και να έχει αγάπη. Όταν αυτά τα βρουν σε έναν ιερέα, τον θεωρούν Άγιο, τρέχουν στην Εκκλησία και σώζονται. Παράλληλα, κατά συγκατάβαση Θεού, σώζεται και ο ιερέας. Η πνευματική εργασία που έχει επιτελεστεί εντός του γίνεται συνάμα αθόρυβη εργασία προς τον πλησίον. Μιλάει το παράδειγμα, και οι άνθρωποι μιμούνται το καλό που βλέπουν και διορθώνονται. Απεναντίας, μοναχοί και ιερείς που δε ζουν σύμφωνα με το Ευαγγέλιο σκορπούν την αθεΐα.[128]

Ο Όσιος Παΐσιος διακρινόταν για την ύψιστη ταπείνωσή του. Παρ’ ότι η ζωή του ήταν αγιασμένη, έγραφε στις Επιστολές του αναφερόμενος στον εαυτό του: «Αλίμονό μας, όταν μας διαφημίζουν για καλά καρπούζια, ενώ από μέσα είμαστε κολοκύθια! (Αλίμονό σου, ταλαίπωρε Παΐσιε!) Αλίμονο και τρις αλίμονο, όταν δεν προσέχει κανείς και δίνει στους άλλους την εντύπωση ότι είναι άγιος, γιατί τότε είναι που αδικεί τον εαυτό του αιώνια, αφού κανείς δε θα εύχεται, όταν πεθάνει, για την ανάπαυση της ψυχής του –ενώ θα το έχει ανάγκη– αλλά θα τον μακαρίζουν όλοι. (Δυστυχώς δεν πρόσεξα ούτε σ’ αυτό και εγκλημάτησα στην ψυχή μου· εύχεσθε να την

αναπαύσει ο Καλός Θεός.) […] Αλίμονο και τρις αλίμονο στα μπρούντζα, που τα γυαλίζουν μερικοί άνθρωποι, και ξεγελάνε τον κόσμο ότι είναι χρυσάφι. (Σ’ αυτήν την περίπτωση βρίσκομαι και εγώ, ο ταλαίπωρος Παΐσιος. Εύχεσθε)». Έγραφε ακόμα ο Όσιος: «Δυστυχώς βρίσκομαι ακόμη στην τάξη των γέρων και όχι των Γερόντων. Δε χάνω όμως την ελπίδα μου, διότι πολλούς έχω που προσεύχονται και ο Καλός Θεός θα με βοηθήσει δι’ ευχών τους».[129]

Ο Όσιος χαρακτηριζόταν ακόμα, σε όλη του τη ζωή, από γλυκύτητα και τρυφερότητα. Όταν άκουγε εμβατήρια, δεν μπορούσε να συγκρατήσει τα δάκρυά του. Ο νους του πήγαινε στην Κατοχή και στον Εμφύλιο πόλεμο που ως νέος είχε ζήσει, στον αγώνα για την απελευθέρωση της πατρίδας, στους ήρωες που είχαν σκοτωθεί. Κάθε φορά που άκουγε ένα κατανυκτικό τροπάριο συγκλονιζόταν, συντριβόταν η καρδιά του. Κάθε φορά που έψελνε, ο νους του πήγαινε στον Θεό και φτερούγιζε η καρδιά του. Αν έψαλλε κάτι χαρούμενο, χαιρόταν. Αν έψαλλε κάτι πένθιμο, πονούσε. Η καρδιά του, έλεγε, παλλόταν όπως η καρδιά του αηδονιού. Γιατί το αηδόνι, όταν κελαηδά επάνω στο δέντρο, σείεται ολόκληρο και μαζί του σείεται το κλαδί που το κρατά.[130]

Η συμπεριφορά του Οσίου προς τους επισκέπτες στην Παναγούδα και η μεγάλη αγάπη του προς όλους

Ο Όσιος Παΐσιος πονούσε για τον κόσμο και κάθε μέρα ο πόνος αυτός δυνάμωνε μέσα του. Το 1981 που ασκήτευε στην Παναγούδα, είχε πει ότι ένιωθε τέτοια μητρική αγάπη, στοργή και τρυφερότητα, που χωρούσε μέσα του όλος ο κόσμος. Ήθελε να αγκαλιάσει όλους τους ανθρώπους για να τους βοηθήσει. Συμπεριφερόταν φυσιολογικά: πότε ως πατέρας, πότε ως μεγάλος αδελφός και πότε ως παιδί.[131]

Αντιμετώπιζε τους αμέτρητους επισκέπτες της Παναγούδας με ταπείνωση και με μεγάλη αγάπη. Έλεγε πως μπορεί να μην τον ανέπαυε το να βλέπει τόσο κόσμο, καταλάβαινε όμως ότι στη δύσκολη κατάσταση στην οποία βρίσκονταν οι άνθρωποι είχαν ανάγκη λίγη βοήθεια. Έτσι, ενώ δεν έγινε ιερέας ώστε να μη συναναστρέφεται πολύ κόσμο, τελικά ασχολήθηκε περισσότερο με τον κόσμο. Πολλές φορές είχε παρακαλέσει την Παναγία να του χαρίσει ένα μέρος μακρινό και ήσυχο, όπου να μη βλέπει και να μην ακούει κανέναν, και εκεί να κάνει προσευχή για όλον τον κόσμο. Αλλά δεν

εισακούστηκε! Ο Όσιος είχε λάβει «πληροφορία» από τον Θεό ότι δεν έπρεπε να αρνηθεί τη βοήθειά του προς τους ανθρώπους. Έκτοτε, διέθετε την ημέρα του στους ανθρώπους που τον επισκέπτονταν, και τη νύχτα προσευχόταν για τα ποικίλα προβλήματα του κόσμου. Όταν αυξήθηκε το πλήθος του κόσμου, τον επισκέφθηκε πάλι ο λογισμός να μονάσει σε άγνωστο τόπο διαθέτοντας όλον του τον χρόνο στην προσευχή, καθότι είχε χάσει τη γλυκύτητα που αισθανόταν παλαιότερα προσευχόμενος. Για δεύτερη φορά όμως, το 1990, έλαβε «πληροφορία» από την Παναγία να παραμείνει στην Παναγούδα.[132]

Ο Όσιος αναφέρει στους Λόγους του ότι «γινόταν πρόγραμμα των ανθρώπων». Έλεγε στον κόσμο που τον επισκεπτόταν ότι προτιμούσε να μιλά στον Θεό για τον κόσμο παρά να μιλά στον κόσμο για τον Θεό. Οι άνθρωποι δεν αντιλαμβάνονταν ότι αυτό θα ήταν καλύτερο για όλους.[133] Τύχαινε να διαβάζει στο κελί του το Ψαλτήρι και απ' έξω να του χτυπούν την πόρτα. Δεν άντεχαν ούτε ένα τέταρτο να περιμένουν· αντίθετα, απαιτούσαν να σταματήσει αμέσως την προσευχή του. Έφθαναν στο σημείο να λένε ότι ο Θεός δεν παρεξηγείται σε περίπτωση που σταματήσει την προσευχή του. Μέχρι τις επτά το πρωί έπρεπε να έχει τελειώσει και την Ακολουθία του Εσπερινού, την οποία έκανε με το κομποσχοίνι. Αν προλάβαινε, έτρωγε αντίδωρο. Εν συνεχεία, δεν προλάβαινε ούτε τσάι να πάρει· γινόταν πτώμα και έπεφτε κάτω. «Μπορείς δεν μπορείς, πρέπει να μπορείς», έλεγε. Μια μέρα θυμόταν ότι δεν είχε έρθει κανείς, πιθανόν επειδή δεν είχε φθάσει το καράβι της γραμμής. Είχε ζήσει μία σιναϊτική μέρα, όπως τότε στο Ασκητήριο των Αγίων Γαλακτίωνος και Επιστήμης. Κάποιοι γνωστοί του, μάλιστα, του είχαν προτείνει να πάει στην Καλιφόρνια ή στον Καναδά, σε ένα Ησυχαστήριο. Εκείνος όμως δεν ήθελε να φύγει. Έλεγε σχετικά: «Όταν τελειώνει ο πόλεμος, τότε απολύεται κανείς. Τώρα έχουμε πόλεμο, πνευματικό πόλεμο. Πρέπει να είμαι στην πρώτη γραμμή». Αν εγκατέλειπε την «πρώτη γραμμή» θα ήταν σαν να οπισθοχωρούσε, κάτι που το θεωρούσε προδοσία. Πικραινόταν με τον πόνο των ανθρώπων. Μέσα του όμως ένιωθε παρηγοριά. Δεν είχε γίνει μοναχός για να ασχολείται με τόσο κόσμο, ούτε για να οργανώνει μοναστήρια και να τα βοηθά. Είχε βρεθεί αλλού και πάλευε. Αν ήθελε να κάνει αυτό που θα τον ευχαριστούσε, θα ήταν πολύ εύκολο. Σκοπός όμως είναι να κάνεις όχι

αυτό που σε βολεύει αλλά αυτό που βολεύει τον άλλον – αυτό που θέλει ο Θεός![134]

Ο Όσιος Παΐσιος φερόταν σε όλους με άνεση και απλότητα. Δινόταν ολόκληρος στον άλλον, ώστε να δημιουργηθεί ένα κλίμα αγάπης και να τον βοηθήσει. Εν συνεχεία, αν έκρινε πως θα τον ωφελούσε, άρχιζε να του μιλά για τα αρνητικά του, έτσι όπως του τα απεκάλυπτε ο Θεός, ούτως ώστε να τον βοηθήσει να διορθωθεί. Προκειμένου να συμβουλεύσει κανείς κάποιον άλλο τι να κάνει, θα πρέπει ο ίδιος να είναι πολύ ταπεινός και να το έχει εφαρμόσει προηγουμένως στον εαυτό του. Επίσης, εκείνος που θα το ακούσει θα πρέπει να είναι ταπεινός, ούτως ώστε να το δεχθεί. Δε βοηθά να κάνεις στον άλλον τον δάσκαλο και να τον ελέγχεις, αν εκείνος δε σου έχει δώσει το δικαίωμα.[135]

Όποτε ο Όσιος είχε να αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα –και ήσαν πολλές οι φορές κατά τις οποίες βρέθηκε αντιμέτωπος με ανθρώπινα προβλήματα– αναρωτιόταν τι μπορούσε να γίνει ανθρωπίνως και τι όχι. Εξέταζε το πρόβλημα από όλες τις πλευρές, ώστε η λύση που θα έδινε να είναι κατά το δυνατόν η σωστότερη. Προσπαθούσε να δει τι αντίκτυπο θα είχε αυτό που θα επέλεγε – τι κακό θα μπορούσε να επιφέρει ή σε τι θα μπορούσε να ωφελήσει. Διότι, αν δεν προσέξει κανείς, μπορεί να γίνουν πολλά λάθη. Το να καταλάβεις εκ των υστέρων τι θα μπορούσες να κάνεις δεν ωφελεί. Πρέπει να μη βιάζεται κανείς να ενεργήσει, αλλά προηγουμένως να σκέφτεται και να προσεύχεται. Ο ίδιος έκανε ό,τι ήταν ανθρωπίνως δυνατό και τα υπόλοιπα τα άφηνε στον Θεό. Έλεγε ακόμη ότι «ο Θεός θα δείξει, θα φωτίσει τι πρέπει να γίνει». Ο άνθρωπος πρέπει να βάζει τον Θεό πριν από κάθε ενέργειά του. Να μην κάνει οτιδήποτε χωρίς να εμπιστεύεται τον Θεό. Σε αντίθετη περίπτωση θα αγωνιά, θα κουράζει το μυαλό του και θα νιώθει ψυχικά άσχημα. Όταν προηγείται η προσευχή, ακολούθως ενεργεί το αγιασμένο μυαλό. Ακόμη και οι πνευματικοί άνθρωποι ενίοτε πράττουν σαν να μην υπάρχει Θεός και δεν Τον αφήνουν να ενεργήσει. Παρ’ ότι υπάρχει τρόπος για να τακτοποιούνται οι δύσκολες καταστάσεις με τρόπο πνευματικό, εμείς σπεύδουμε να ενεργήσουμε με κοσμικό τρόπο.[136]

Οι περισσότεροι άνθρωποι που προσέτρεχαν στον Όσιο Παΐσιο ζητούσαν από κάπου να πιαστούν. Όσοι από αυτούς δεν είχαν πίστη στον Θεό για να στηριχθούν και δεν εμπιστεύονταν τον εαυτό τους σε Εκείνον, βασανίζονταν. Ο Όσιος θεωρούσε «μεγάλη υπόθεση» την εμπιστοσύνη

στον Θεό. Αν οι άνθρωποι στρέφονταν στον Θεό, θα άλλαζε η ζωή τους. Πολλοί όμως στις μέρες μας δεν το κάνουν. Σε όσους τον επισκέπτονταν, πέρα από το ότι προσευχόταν γι’ αυτούς, ο Όσιος διάβαζε μερικούς επιλεγμένους Ψαλμούς, όπως έκανε και ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης. Σε ορισμένους διάβαζε τον 28ο Ψαλμό, τον οποίο ο Άγιος Αρσένιος διάβαζε σε όσους κινδύνευαν στη θάλασσα. Ο Όσιος Παΐσιος θεωρούσε ότι ο κόσμος μοιάζει πλέον με θάλασσα που πνίγει πνευματικά τους περισσότερους. Σε όσους ήσαν απογοητευμένοι διάβαζε τους Ψαλμούς 36 και 93, πιο συγκεκριμένα τα σημεία που αναφέρονταν στο ότι ο Κύριος είναι καταφυγή μας και βοηθός στην ελπίδα μας. Ο Κύριος θα ελέγξει τους υπερηφάνους γιατί ταπείνωσαν τον λαό του Θεού και κακοποίησαν την κληρονομιά Του. Πίστευε ότι οι Ψαλμοί αυτοί προσφέρουν μεγάλη παρηγοριά. Ο ίδιος παρακαλούσε συνεχώς τον Θεό να αναδείξει νέους ανθρώπους, αγνούς και σωστούς χριστιανούς, που θα βοηθήσουν τον κόσμο. Έλεγε ότι οι σημερινοί άνθρωποι καταστρέφουν τον κόσμο, ενώ οι νεότεροι δεν έχουν ψευτιά και πονηριά, παρ’ ότι είναι άπειροι. Ζητούσε επίσης να παρακαλούμε τον Θεό να φωτίζει όσους μας κυβερνούν ώστε να έχουν φόβο Θεού και να μπορέσουν να πράξουν κάτι καλό. Μία καλή απόφαση, έλεγε, είναι ευεργεσία για ολόκληρο τον κόσμο.[137]

Η αγάπη του Οσίου Παϊσίου προς τους ανθρώπους τον έκανε να ξεπερνά τον πόνο από τις αρρώστιες που τον βασάνιζαν. Την εποχή που υπέφερε από το πρόβλημα της κήλης, κάθε φορά που του χτυπούσαν το καμπανάκι της πόρτας για να τον συναντήσουν, έβγαινε να ανοίξει ακόμη και μέσα στα χιόνια. Σε περίπτωση που οι επισκέπτες του είχαν σοβαρά προβλήματα, και στο κρεβάτι να ήταν ο ίδιος, ξεχνούσε μεμιάς ότι προηγουμένως υπέφερε. Τους κερνούσε με το ένα χέρι και με το άλλο κρατούσε την κήλη του. Όση ώρα συζητούσε μαζί τους έκρυβε τον πόνο του, καθώς δεν ήθελε να τον καταλαβαίνουν οι άλλοι. Μόλις όμως έφευγαν οι επισκέπτες, έπεφτε κάτω εξουθενωμένος. Δεν είναι ότι περνούσε ο πόνος του, αλλά αισθανόμενος τον πόνο του άλλου ξεχνούσε προς στιγμήν τον δικό του. Πίστευε ότι το μυστικό βρίσκεται στο να αισθανθείς τον αδελφό σου και να τον συμπονέσεις. Αυτός ο πόνος συγκινεί τον Θεό και κάνει θαύματα. Εκείνος που θέλει να βοηθήσει τον άλλον, καλό είναι να θυσιάσει κάτι από τον εαυτό του, τον ύπνο του, την ανάπαυσή του, κ.λπ. Γι’ αυτό και ο Χριστός είπε «ἐκ τοῦ ὑστερήματος…» (*Λουκ.* 21, 4).[138] Μιαν άλλη φορά,

ο Όσιος είχε και πάλι έντονο πρόβλημα με την κήλη του και δυσκολευόταν να περπατήσει. Κάποιοι εργάτες περνούσαν μεταφέροντας ξύλα με τα μουλάρια τους κοντά στην Καλύβη του. Ξαφνικά, ένα ζώο έπεσε κάτω. Τα ξύλα με το σαμάρι το καταπλάκωσαν, διπλώθηκαν τα πόδια του και δεν μπορούσε να σηκωθεί. Με το που το είδε αυτό ο Όσιος ξέχασε το δικό του πρόβλημα. Έτρεξε, παραμέρισε τα ξύλα, και με μεγάλη προσπάθεια σήκωσε το σαμάρι ελευθερώνοντας το ζώο. Ένας άλλος μοναχός που βρισκόταν κοντά, παρ’ ότι δεν είχε κάποιο πρόβλημα, δεν έσπευσε να βοηθήσει γιατί φοβήθηκε μήπως το ζώο τον χτυπήσει. Αγνοούσε, βέβαια, ότι τα ζώα όταν βρίσκονται σε δύσκολη κατάσταση δεν κάνουν κακό στον άνθρωπο.[139]

Ένα πρωί, τον επισκέφτηκε στην Καλύβη του ένας νέος με φωτεινό πρόσωπο. Ο Όσιος κατάλαβε αμέσως ότι ο νέος είχε πνευματικά βιώματα, γιατί τον πρόδιδε η Χάρη του Θεού. Άρχισε λοιπόν να τον ρωτά για τη ζωή του. Ο νέος τού είπε ότι μεγάλωσε στη φυλακή, όπου είχε περάσει τα περισσότερα χρόνια της ζωής του. Από μικρός πονούσε πολύ όταν έβλεπε δυστυχισμένους ανθρώπους. Φρόντιζε να μάθει για τους πονεμένους αδελφούς του, όχι μόνο της ενορίας του, αλλά και των γύρω ενοριών. Επειδή στην ενορία του αξιοποιούσαν τα χρήματα που συγκέντρωναν για την κατασκευή κτιρίων και αιθουσών, είχαν παραμεληθεί οι φτωχές οικογένειες. Πήγαινε λοιπόν κρυφά και έκλεβε μεγάλο μέρος από τα χρήματα που είχαν μαζευτεί από τους εράνους και με αυτά αγόραζε τρόφιμα. Στη συνέχεια άφηνε χρήματα και τρόφιμα έξω από τα σπίτια φτωχών οικογενειών. Εν συνεχεία, για να μη συλλάβουν άλλον άδικα, πήγαινε ο ίδιος στην αστυνομία και παραδινόταν, χωρίς όμως να ομολογήσει τι έκανε τα χρήματα. Αυτό γινόταν επί χρόνια. Στην πόλη του τον φώναζαν κλέφτη και αλήτη. Συχνά τον έκλειναν άδικα στη φυλακή, και δεν τον άφηναν ελεύθερο παρά μόνο όταν έβρισκαν τον πραγματικό ένοχο. Μάλιστα, κάποια φορά, από λάθος εξέτισε για δεύτερη φορά ποινή φυλάκισης που είχε εκτίσει και παλαιότερα. Ο Όσιος έλεγε ότι θαύμαζε τον νέο αυτόν, επειδή είχε πάρει τόσο ζεστά την πνευματική ζωή και είχε συλλάβει το βαθύτερο νόημα της ζωής. Είχε μέσα του τον Χριστό γινόμενος «διά Χριστόν κλέφτης». Ο Όσιος έλεγε ότι όταν θεριεύει η αγάπη του ανθρώπου και η καρδιά φλέγεται από θείο έρωτα, δεν μπορεί να

σταθεί η θλίψη. Η μεγάλη αγάπη προς τον Χριστό υπερνικά τους πόνους και τις ταλαιπωρίες που προξενούν οι άνθρωποι.[140]

Κάποτε επισκέφθηκε την Καλύβη του Οσίου Παϊσίου ένας απλός και καλοκάγαθος άνθρωπος. Ο Όσιος κατάλαβε αμέσως πως ήταν πραγματικά ένας άνθρωπος του Θεού. Ήταν το μεγαλύτερο από τα πέντε παιδιά της οικογένειάς του και, μετά τον αιφνίδιο θάνατο του πατέρα τους, συμπαραστάθηκε ως καλός πατέρας στα αδέλφια του. Εργάστηκε σκληρά, μεγάλωσε την περιουσία του και τους αποκατέστησε όλους. Τα αδέλφια του όμως αργότερα υφάρπαξαν τα πλούσια κτήματα και του άφησαν μοναχά τα άγονα, όσα βρίσκονταν σε αμμουδιές. Αργότερα παντρεύτηκε και απέκτησε τρία παιδιά. Ο άνθρωπος αυτός έλεγε στον Όσιο ότι δε λυπόταν για την περιουσία που έχασε, αλλά για το ότι τα αδέλφια του κινδύνευαν να χάσουν την ψυχή τους. Φοβόταν επίσης μήπως τα παιδιά του αντιδρούσαν κατά των συγγενών τους. Δέκα χρόνια αργότερα, ο ίδιος άνθρωπος επισκέφθηκε ξανά τον Όσιο και του είπε ότι είχε γίνει πλούσιος. Τα άγονα χωράφια που του είχαν αφήσει τα αδέλφια του, και τα οποία ήσαν παραθαλάσσια, απέκτησαν μεγάλη αξία. Είχε πλέον αρκετά χρήματα για να μοιράσει στα παιδιά του, στους φτωχούς συγγενείς του και σε άλλους φτωχούς. Τα ίχνη των αδελφών του όμως είχαν χαθεί. Πούλησαν τα δικά τους χωράφια και έφυγαν στη Γερμανία και την Αυστραλία, όπου και χάθηκαν. Ο Όσιος έλεγε ότι όλα αυτά του θύμιζαν τον στίχο από τον Ψαλμό που αναφέρεται στον ασεβή: «εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. Καὶ παρῆλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν καὶ ἐζήτησα αὐτὸν καὶ οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ» («είδα τον ασεβή να υπερηφανεύεται και να έχει έπαρση, όπως οι κέδροι του Λιβάνου. Και έφυγε και δεν τον έβρισκα, και τον αναζήτησα και δε βρέθηκε ο τόπος που βρισκόταν») (*Ψαλμ.* 36, 35-36).[141]

Ο Όσιος Παΐσιος είχε κάποτε μιλήσει για έναν απόστρατο αξιωματικό, ο οποίος τον είχε επισκεφθεί και του είχε διηγηθεί με μεγάλη συντριβή όσα είχε κάνει ήδη από οκτώ ετών. Όταν ήταν μικρός, είχε πάρει από κάποιο παιδί την μπάλα του μόνο για ένα βράδυ και τώρα, μεγάλος πια, έκλαιγε γιατί το είχε στενοχωρήσει. Όταν αποστρατεύτηκε, έψαξε και βρήκε όλους όσους είχε λυπήσει κατά τη θητεία του, ασχέτως αν αυτό έγινε ενόσω εκτελούσε το καθήκον του, και τους ζήτησε συγγνώμη. Όλα τα έπαιρνε

επάνω του. Ο Όσιος έλεγε ότι διδάχθηκε πολλά από τη συντριβή αυτού του απόστρατου αξιωματικού.[142]

Κάποτε είχε επισκεφθεί τον Όσιο ένας ο οποίος ήταν πολύ στενοχωρημένος γιατί από απροσεξία είχε χτυπήσει με το αυτοκίνητό του ένα παιδί. Ο Όσιος του είπε ότι τα πράγματα θα ήσαν διαφορετικά αν εκείνη την ώρα προσευχόταν στον Θεό. Του ανέφερε μάλιστα ένα άλλο περιστατικό, με έναν υπάλληλο που είχε φθάσει σε μεγάλα ύψη αρετής. Προσευχόταν συνεχώς και από τα μάτια του έτρεχαν δάκρυα δοξολογίας προς τον Θεό. Κάποια μέρα έτυχε και σε εκείνον να πεταχτεί μπροστά του, ενώ οδηγούσε, ένα παιδί. Το παιδί χτύπησε, αλλά το φύλαξε ο Θεός εξαιτίας της προσευχής του. Ο Όσιος πίστευε ότι αν οι λαϊκοί συνειδητοποιούσαν τους κινδύνους που διατρέχουν και τους αξιοποιούσαν προσευχόμενοι, θα ξεπερνούσαν τους μοναχούς στην άσκηση της προσευχής και θα απέφευγαν ταυτόχρονα τους κινδύνους.[143]

Ο Όσιος έκανε κάποτε κουβέντα για έναν νέο από τη Χαλκιδική, του οποίου η ύπαρξη έπαιξε τον ρόλο του «φαρμάκου» για τον ίδιο. Για τέτοιας ποιότητας παιδιά θα πέθαινε, θα γινόταν «φυτόχωμα» όπως έλεγε. Ο νέος αυτός, αν και είχε περάσει πρώτος στη σχολή του, δεν πήγε να σπουδάσει προκειμένου να βοηθήσει τον πατέρα του που εργαζόταν στα μεταλλεία. Την ίδια στιγμή, οι περισσότεροι νέοι είναι επηρεασμένοι από το κοσμικό πνεύμα και έχουν μάθει να τους ενδιαφέρει μόνο ο εαυτός τους. Στην Καλύβη τον επισκέπτονταν νέοι που του ζητούσαν να κάνει προσευχή για να περάσουν τα μαθήματά τους. Αυτός τους έλεγε ότι όφειλαν πρώτα να διαβάσουν και εν συνεχεία εκείνος θα έκανε προσευχή. Τα παιδιά τού αντέτειναν ότι έχει τη δύναμη να τα βοηθήσει χωρίς να χρειαστεί να διαβάσουν. Εκείνος όμως τους τόνιζε ότι ο Θεός δεν ευλογεί την τεμπελιά. Έλεγε ότι έβλεπε γύρω του παιδιά «νερόβραστα», άλλα να κρίνουν και άλλα να βαριούνται, ενώ η καρδιά θα έπρεπε να μην κουράζεται ούτε να γερνάει ποτέ. Έλεγε ότι οι περισσότεροι άνθρωποι σήμερα δεν έχουν γευτεί τη χαρά της θυσίας και δεν αγαπούν τον κόπο. Κυριαρχεί η τεμπελιά, το βόλεμα και η πολλή άνεση και έχει εκλείψει το φιλότιμο και η θυσία.[144]

Άπιστοι επισκέπτες στην Παναγούδα

Κάποια μέρα επισκέφθηκε τον Όσιο Παΐσιο ένας νέος και του είπε ότι δεν πιστεύει στον Θεό. Ο Όσιος, αντί να του πει οτιδήποτε, τον κάλεσε να

έρθει κοντά του για να ακούσει ένα αηδόνι που κελαηδούσε. Εν συνεχεία, του ζήτησε να σκεφτεί ποιος έδωσε στο αηδόνι τούτο το χάρισμα. Ο νέος τότε συγκινήθηκε πολύ, απέβαλε τη σκληρότητα της απιστίας και το πρόσωπό του άλλαξε. Ο Όσιος έλεγε ότι συχνά παρατηρείς, ακόμα και σ' αυτούς που λένε πως δεν πιστεύουν στον Θεό, να υπάρχει κρυμμένη πίστη εντός τους. Είχε επίσης προσέξει ότι τον επισκέπτονταν δύο άπιστοι μαρξιστές, ηλικίας περίπου πενήντα ετών, οι οποίοι προκειμένου να μεταδώσουν τις θεωρίες τους εισχωρούσαν στις ομάδες των νέων που τον επισκέπτονταν. Ο Όσιος πίστευε ότι «ζάλιζαν» τους νέους με τις διάφορες θεωρίες τους και γι' αυτό εκείνοι δυσκολεύονταν να πιστέψουν.[145]

Στην Καλύβη του έρχονταν νέοι με ποικίλα προβλήματα. Κάποιοι από αυτούς ζούσαν άστατη ζωή ή έπαιρναν ναρκωτικά. Τους καλωσόριζε, τους κερνούσε, τους μιλούσε και σε λίγο γίνονταν φίλοι. Άνοιγαν την καρδιά τους και δέχονταν τη δική του αγάπη. Μερικοί ήσαν πολύ στερημένοι και διψούσαν για αγάπη, την οποία δεν είχαν νιώσει από τη μητέρα ή τον πατέρα τους. Διά της μεγάλης του αγάπης ξεχνούσαν τα προβλήματά τους και τα ναρκωτικά, θεραπεύονταν, άφηναν κατά μέρος τις αταξίες τους και επέστρεφαν ως ευλαβείς προσκυνητές στο Άγιον Όρος.[146]

Μιαν άλλη φορά, ήλθαν στην Παναγούδα δύο επισκέπτες ηλικίας περίπου σαράντα πέντε ετών, οι οποίοι διήγαν πολύ κοσμική ζωή. Πίστευαν ότι δεν υπάρχει άλλη ζωή και είχαν εγκαταλείψει τις σπουδές τους. Έφθασαν στο σημείο να καταρρεύσουν ψυχικά και σωματικά. Ο ένας στενοχώρησε σε τέτοιον βαθμό τον πατέρα του που αυτός εν τέλει πέθανε. Ο άλλος σπατάλησε την περιουσία της μητέρας του κάνοντάς την να υποφέρει σοβαρά από την καρδιά της. Μετά τη συζήτηση με τον Όσιο και την προσευχή του, άρχισαν να βλέπουν διαφορετικά τη ζωή τους.[147]

Ενίοτε ο Όσιος αναρωτιόταν λέγοντας: «Τι κόσμος υπάρχει!» Ανέφερε χαρακτηριστικά ότι κάποτε επισκέπτες συνόδευσαν μέχρι την Καλύβη του έναν τυφλό ηλικίας τριάντα ετών. Ο Όσιος τον πόνεσε τόσο πολύ που του υποσχέθηκε ότι, αν δεν επιτύχει η εγχείρηση που είχε προγραμματίσει να κάνει, θα του έδινε εκείνος το δικό του μάτι. Ύστερα από λίγο καιρό, ο άνθρωπος αυτός πέρασε και πάλι από την Καλύβη του Οσίου χαρούμενος επειδή η εγχείρηση είχε πετύχει και έβλεπε κι από τα δυο του μάτια. Είπε όμως στον Όσιο –πράγμα που το πίστευε!– ότι επανήλθε για να του ζητήσει

το μάτι του ως ευλογία. Τότε ο Όσιος πόνεσε, βλέποντας ότι ο άνθρωπος αυτός δεν είχε ίχνος ανθρωπιάς![148]

Επισκέπτες στην Παναγούδα υπό δαιμονική επήρεια

Στην Παναγούδα κάποτε τον επισκέφθηκε ένας πατέρας με το παιδί του, το οποίο ήταν σε άσχημη κατάσταση. Ο Όσιος Παΐσιος κατάλαβε ότι το παιδί ταλαιπωρούνταν από κάποιο δαιμόνιο. Εκείνη την ώρα έφθασε στην Καλύβη και ένας γνωστός του Οσίου. Ο Όσιος πήρε παράμερα τον πατέρα για να μιλήσουν, αντιλαμβανόμενος ότι αυτός ήταν η αιτία για όσα συνέβαιναν στον γιο του. Βλέποντας ο γνωστός του Οσίου το παιδί σε τέτοια κατάσταση, έβγαλε το μαντήλι του, σκούπισε τη μύτη του παιδιού και το φύλαξε στην τσέπη του. Εν συνεχεία, έβγαλε έναν χρυσό σταυρό και τον φόρεσε στον λαιμό του παιδιού χαρίζοντάς τον. Όλα αυτά τα έκανε με μεγάλη στοργή, γιατί ένιωσε το παιδί αυτό ως αδελφό του και το πόνεσε. Διαφορετικά, δε θα του είχε φερθεί κατ’ αυτόν τον τρόπο. Ο Όσιος έλεγε αργότερα ότι τον είχε εντυπωσιάσει η στοργική συμπεριφορά του γνωστού του προς το παιδί.[149]

Μιαν άλλη μέρα είδε από μακριά έναν μεσήλικα να έρχεται προς την Καλύβη και αμέσως κατάλαβε ότι βρισκόταν υπό δαιμονική επήρεια. Πλησίασε τον Όσιο και του ζήτησε να προσευχηθεί γι’ αυτόν, επειδή είχε φοβερούς πονοκεφάλους ιατρικά αθεράπευτους. Ο Όσιος διά του χαρίσματός του κατάλαβε και είπε στον επισκέπτη ότι είχε δώσει δικαιώματα στον Διάβολο. Είχε εξαπατήσει μια κοπέλα και αυτή χρησιμοποίησε τη μαγεία. Του μίλησε ανοιχτά, καθότι πίστευε ότι τέτοιοι άνθρωποι χρειάζονται ένα «τράνταγμα» για να συνέλθουν. Προκειμένου να βρει την υγεία του, του συνέστησε να συναντήσει την κοπέλα και να της ζητήσει συγγνώμη. Κατόπιν, να εξομολογηθεί και να του διαβάσουν εξορκισμούς.[150]

Πολλοί ήσαν οι επισκέπτες στους οποίους ο Όσιος διέκρινε το ότι ταλαιπωρούνταν από μαγεία. Πήγαιναν στην Καλύβη του και του ζητούσαν να προσευχηθεί προκειμένου να απαλλαγούν από τα μάγια. Ο Όσιος Παΐσιος τους συμβούλευε να ψάξουν για να βρουν την αιτία του κακού και να τη διορθώσουν – να βρουν σε τι έφταιξαν οι ίδιοι και πώς επηρεάστηκαν. Ύστερα να μετανοήσουν και να εξομολογηθούν για να σταματήσει το μαρτύριό τους. Αν ο ίδιος ο άνθρωπος δεν μπορεί να

βοηθήσει τον εαυτό του, μπορεί να καλέσει έναν ιερέα στο σπίτι του για να του κάνει ευχέλαιο ή αγιασμό, ώστε να υποχωρήσει για λίγο το κακό και να μπει ο Χριστός μέσα του.[151]

Επικίνδυνοι επισκέπτες στην Παναγούδα
Κάποιοι επισκέπτες απειλούσαν κάποτε τον Όσιο Παΐσιο ότι θα τον σκότωναν επειδή τους χαλούσε τα σχέδια. Ο Όσιος όμως δε φοβόταν τον θάνατο. Είχε μάλιστα ανοίξει τον τάφο του στην πίσω πλευρά της καλύβης του. Όπως έλεγε, δεν ήθελε να κουραστεί κάποιος άλλος γι' αυτό. Το μόνο που θα χρειαζόταν να κάνουν οι άλλοι ήταν να ρίξουν λίγο χώμα.[152] Όταν μέσα στη νύχτα άκουγε να παραβιάζουν τον φράκτη και να μπαίνουν στην Καλύβη του, σκίρταγε η καρδιά του και χαιρόταν με την ιδέα ότι είχε έρθει η ώρα του να μαρτυρήσει για τον Χριστό. Τις περισσότερες φορές όμως του ζητούσαν να προσευχηθεί επειγόντως για κάποιον άρρωστο.[153]

Κάποτε ήλθε στην Καλύβη του Οσίου ένας βουρδουνάρης[154] ο οποίος τον αγαπούσε και με κλάματα του είπε ότι μετέφερε πέντε-έξι άθεους επισκέπτες που σχεδίαζαν να τον σκοτώσουν. Τους άκουσε επειδή δεν του είχαν δώσει καμιά σημασία και μιλούσαν ανοιχτά μπροστά του. Πράγματι, το βράδυ επισκέφθηκαν τον Όσιο τρεις άνθρωποι με άγριες διαθέσεις και αγένεια. Ο Όσιος τους μίλησε θαρραλέα. Τους είπε μάλιστα να προσέξουν, γιατί θα μπορούσαν να θεωρηθούν ύποπτοι και να συλληφθούν, όπως συνέβη παλαιότερα με κάποιους άλλους. Τους ζήτησε να φύγουν αμέσως γιατί ήταν αργά και να πάνε την επόμενη μέρα να τον δουν. Στην πραγματικότητα, δεν περίμενε ότι θα έφευγαν. Σκέφθηκε μάλιστα πως ίσως θα επέστρεφαν αργότερα. Σηκώθηκε, φόρεσε το μοναχικό του σχήμα και τους περίμενε γεμάτος εσωτερική γαλήνη εν όψει του τι θα μπορούσε να συμβεί. Τελικά όμως δεν ήλθαν ούτε την επόμενη μέρα.[155]

Μιαν άλλη φορά έλεγε ο Όσιος ότι τον επισκέφθηκε στην Καλύβη του ένας άνθρωπος σωματώδης, «σαν γορίλλας», που πήγε και κάθισε σε μιαν άκρη. Ήταν, κατά πώς έλεγε, ένα «κρύο πράγμα». Ο Όσιος τη στιγμή εκείνη μιλούσε στους επισκέπτες του για τον Χριστό, την Ορθοδοξία και τους Αγίους. Έφυγαν οι επισκέπτες, ήρθαν κάμποσοι άλλοι, έφυγαν κι αυτοί, αλλά εκείνος καθόταν εκεί, δείχνοντας να έχει κακό σκοπό. Κάποτε νύχτωσε, έφυγαν και οι τελευταίοι επισκέπτες, αλλά αυτός δεν έλεγε να

σηκωθεί. Κάποια στιγμή όρμησε στον Όσιο, τον άρπαξε από τον λαιμό επιχειρώντας να τον πνίξει και κατηγορώντας τον για την πίστη του στον Θεό και την ευλάβειά του στον Άγιο Αρσένιο. Ο Όσιος ομολόγησε ότι λατρεύει τον Τριαδικό Θεό και έσπρωξε δυνατά τον σωματώδη επισκέπτη του που σωριάστηκε κάτω γινόμενος «ένα κουβάρι». Μάλιστα, ούτε που κατάλαβε ο Όσιος πότε βγήκε και εξαφανίστηκε ο παράξενος αυτός επισκέπτης![156]

Τα ζώα στην Παναγούδα

Εκτός από το πλήθος των ανθρώπων, την Καλύβη του Οσίου Παϊσίου στην Παναγούδα επισκέπτονταν επίσης πολλά ζώα: γατάκια, τσακάλια, αγριόχοιροι, μία αλεπουδίτσα, λαγοί, νυφίτσες, χελώνες, σαύρες και φίδια – όλα χόρταιναν από την υπερχείλιση της αγάπης του. Συχνά έλεγε ότι τα ζώα ξεπερνούσαν τους μοναχούς στην ακτημοσύνη, την υπακοή και την υπομονή. Τον επισκέπτονταν επίσης κοπάδια πουλιών, μικρά και μεγάλα, στα οποία έδινε βρεγμένα παξιμάδια, ινδοκάρυδο από τα λουκούμια που πολύ τους άρεσε, ψίχουλα και νερό. Στην Παναγούδα τα γατάκια είχαν προσέξει πως κάθε φορά που χτυπούσε το καμπανάκι, έβγαινε έξω ο Όσιος και τους έδινε κάτι να φάνε. Έτσι, μόλις πεινούσαν τα γατάκια, τραβούσαν το σχοινί και χτυπούσαν το καμπανάκι. Ο Όσιος, βλέποντας ότι ήσαν αυτά που χτυπούσαν, έβγαινε έξω και τα τάιζε.[157]

Κάποτε είχε έλθει στην Καλύβη της Παναγούδας ένα άγνωστό του γατάκι που πονούσε πολύ, επειδή το είχε πειράξει κάτι που έφαγε. Ο Όσιος το λυπήθηκε βλέποντάς το σε αυτήν την κατάσταση. Το σταύρωσε πολλές φορές, αλλά δε γινόταν τίποτε. Τα έβαλε τότε με τον «ταλαίπωρο» εαυτό του που, αν και τόσα χρόνια μοναχός, δεν μπορούσε να βοηθήσει ένα γατάκι. Αυτός ο ταπεινός λογισμός του όμως έφερε αμέσως τη Χάρη του Θεού. Κι εκεί που το γατάκι ήταν έτοιμο να πεθάνει, ευθύς συνήλθε. Ήρθε μάλιστα κοντά του, του έγλειφε τα πόδια και έκανε χαριτωμένες φιγούρες όλο χαρά. Ο Όσιος παρατηρούσε επίσης τα μυρμήγκια: το πόσο φιλότιμα εργάζονται, χωρίς να έχουν κάποιον επιστάτη. Τη λεπτότητά τους δεν τη συναντάς σε κανέναν άνθρωπο, έλεγε. Τα νεαρά μυρμήγκια, επειδή δεν ξέρουν τι να μεταφέρουν, κουβαλούν στη φωλιά τους ξυλάκια και άλλα άχρηστα αντικείμενα. Τα μεγαλύτερα μυρμήγκια τούς επιτρέπουν να τα μεταφέρουν και δεν τους κόβουν την προθυμία. Εν συνεχεία όμως εκείνα βγάζουν τα άχρηστα έξω από τη φωλιά τους. Έτσι, τα νεαρά μυρμήγκια

σιγά σιγά μαθαίνουν τι είναι χρήσιμο για να το μεταφέρουν στη φωλιά. Τέλος, ο Όσιος αναφερόταν συχνά στις μέλισσες, εκθειάζοντας την αρχιτεκτονική μαεστρία με την οποία κατασκευάζουν τις κυψέλες τους.[158]

Ο Όσιος Παΐσιος δοκίμασε κάποτε να βρει με ποιο ζώο μοιάζει. Κατέληξε σε ένα έντομο: το σκαθάρι. Όταν όμως παρατήρησε προσεκτικότερα τι κάνει το σκαθάρι, θεώρησε πως αυτός ήταν χειρότερος από εκείνο. Το σκαθάρι, την κοπριά που βρίσκει στον δρόμο την κάνει μπαλίτσες, την κυλά προς τα έξω και έτσι καθαρίζει τον δρόμο. Ο Όσιος, γεμάτος ταπείνωση, έλεγε ότι ο ίδιος, παρόλο που ο Θεός τον έκανε άνθρωπο, με τις αμαρτίες του γεμίζει με ακαθαρσίες τον «Ναό του Θεού», δηλαδή το σώμα του.[159]

Ο Όσιος έβλεπε ακόμα τα άρρωστα κλαδιά στα δένδρα και αμέσως ενδιαφερόταν να τα κόψει για να μην κολλήσουν τα υπόλοιπα. Μόλις χτυπούσε μια πόρτα ή ένα παράθυρο, πήγαινε εκεί ο νους του και φρόντιζε να μη σπάσουν, να μη γίνει κάποια ζημιά. Θεωρούσε ότι όποιος σκέφτεται και πονάει για τα δημιουργήματα, σκέφτεται πολύ περισσότερο τον Δημιουργό τους! Αν ο άνθρωπος δε συμπεριφέρεται με ευγενή τρόπο προς τη φύση, δε θα μπορέσει να συντονιστεί με τον Θεό.[160]

Ο πόνος και οι ασθένειες στη ζωή του Οσίου Παϊσίου

Ο πόνος ήταν μόνιμος σύντροφος καθ’ όλη τη διάρκεια της ζωής του Οσίου Παϊσίου. Επί δεκαετίες έλεγε ότι άλλοτε είχε «υποφερτό» και άλλοτε «ανυπόφορο πόνο». Ο υποφερτός πόνος ήταν μια μόνιμη κατάσταση. Είναι αξιοθαύμαστο ότι υπέμενε τις αρρώστιες του, κατά το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής του, χωρίς να κάνει ιατρικές εξετάσεις και χωρίς να παίρνει φάρμακα.

Το ιστορικό των ασθενειών του

Ο ίδιος ο Όσιος Παΐσιος έλεγε για τις πολλές και ποικίλες αρρώστιες του: «Πόσα τράβηξα, πρώτα από τη βρογχεκτασία[161] και έπειτα με την εγχείρηση που έκανα! Έπειτα άρχισαν ιστορίες με τα έντερα. Ύστερα, μισή χρονιά την πέρασα με τη δισκοπάθεια· πονούσα πολύ […]. Στη συνέχεια μου παρουσιάστηκε κάτι σκληρό στην κοιλιά· μου είπαν ότι ήταν κήλη». Αργότερα ο Όσιος παρουσίασε προβλήματα στα πόδια του και δεν μπορούσε να σταθεί όρθιος. Στη συνέχεια, ταλαιπωρήθηκε επί

επτά χρόνια από αιμορραγίες και πόνους εξαιτίας ελκώδους κολίτιδας,[162] ως παρενέργειας από τα ισχυρά αντιβιοτικά που του χορήγησαν κατά την εγχείρηση στους πνεύμονες, το 1966.[163] Ο Όσιος γνώριζε ότι έπασχε από καρκίνο ήδη από το 1993, έναν χρόνο πριν την κοίμησή του και πριν τη διάγνωση των γιατρών. Ήταν η ασθένεια που με τις μεταστάσεις της τον οδήγησε τελικά στον θάνατο και στην αιωνιότητα.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, ο Όσιος Παΐσιος άρχισε να ταλαιπωρείται από τη βρογχεκτασία το 1954, όταν ήταν δόκιμος στη Μονή Εσφιγμένου. Η κατάσταση επιδεινώθηκε με το που πήγε στη Σκήτη του Τιμίου Προδρόμου της Μονής Ιβήρων, γι’ αυτό και εγχειρίστηκε την Τρίτη 15 Νοεμβρίου του 1966 στο Κέντρο Νοσημάτων Θώρακος Βορείου Ελλάδος (Σανατόριο). Μετά την εγχείρηση απέκτησε μόνιμο πρόβλημα στο έντερο και μεγάλη ευαισθησία στο κρύο και στην υγρασία.

Εξαιτίας δισκοπάθειας ο Όσιος πονούσε πολύ επί έξι μήνες. Δεν μπορούσε να κάνει τις μετάνοιές του και δυσκολευόταν στο να εξυπηρετεί τον κόσμο που τον επισκεπτόταν. Όταν τον πονούσε πολύ η μέση του, δεν μπορούσε να κάνει το κομποσχοίνι του όρθιος. Μόλις βελτιώθηκε κάπως η κατάστασή του άρχισε και πάλι την άσκησή του κάνοντας όρθιος τα κομποσχοίνια και τις μεγάλες μετάνοιες. Τότε όμως επανήλθε ο πόνος. Γι’ αυτό, για κάποιο διάστημα αναγκάστηκε να μην πιέζει τον εαυτό του περισσότερο απ’ όσο άντεχε. Έλεγε μάλιστα ότι, όσο περνά ο καιρός και μεγαλώνει ο άνθρωπος, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή γιατί μοιάζει με παλιό αυτοκίνητο που, αν συνεχίσει να τρέχει με την ίδια ταχύτητα που έτρεχε όταν ήταν καινούργιο, θα του φύγουν οι ρόδες.[164]

Αργότερα ο Όσιος απέκτησε πρόβλημα στην κήλη του, το οποίο προκλήθηκε κατά την εκτέλεση του διακονήματός του, δηλαδή την κατασκευή ξυλόγλυπτων μικρών εικόνων και σταυρών στην πρέσα. Ο Όσιος δεν ήθελε να χειρουργηθεί. Μόλις κουραζόταν, η κήλη πρηζόταν πολύ και πονούσε. Η ταλαιπωρία κράτησε πέντε χρόνια. Παρ’ όλα αυτά, συνέχισε να πηγαίνει κανονικά στις Αγρυπνίες. Θυμόταν ότι πονώντας πολύ είχε πάει σε μια πανήγυρη του Αγίου Παντελεήμονος στην ομώνυμη Σκήτη, όπου και στεκόταν όρθιος επί δώδεκα ώρες. Επιστρέφοντας το πρωί στην Καλύβη του βρήκε κόσμο να τον περιμένει και συνέχισε να δέχεται επισκέπτες μέχρι το βράδυ![165] Το 1986, ενώ βρισκόταν στην Παναγούδα,

το πρόβλημα επιδεινώθηκε. Πονούσε τόσο πολύ που δυσκολευόταν να περπατήσει, να σταθεί όρθιος, ακόμα και να καθίσει. Μόνο όταν πλάγιαζε αισθανόταν κάποια ανακούφιση. Η κήλη του είχε φθάσει πλέον τις διαστάσεις μικρού πεπονιού. Παρ' όλα αυτά, ο Όσιος έμαθε να ζει με τις αρρώστιες του, και όσες φορές επισκέφθηκε τους γιατρούς το έκανε από αγάπη και για να μη στενοχωρήσει τα πνευματικά του παιδιά, ορισμένα εκ των οποίων ήσαν γιατροί. Η εγχείρηση στην κήλη έγινε από τον γιατρό Γεώργιο Μπλάντζα στο Θεαγένειο Νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης, όπου και νοσηλεύτηκε από την Πέμπτη 12 Νοεμβρίου μέχρι και την Τετάρτη 18 Νοεμβρίου του 1987.[166]

Ο Όσιος αναφέρθηκε πολλές φορές στη σημασία που έχει, πέρα από την πίστη του ασθενή, η πίστη που οφείλουν να έχουν οι γιατροί και οι νοσοκόμες. Κάποια φορά, τέσσερις νοσοκόμες προσπάθησαν να του πάρουν αίμα. Η πρώτη που δοκίμασε, αν και τον ταλαιπώρησε πολύ, δεν μπόρεσε να βρει φλέβα. Η δεύτερη, επίσης δεν τα κατάφερε. Ομοίως και η τρίτη, η οποία ήταν ειδικευμένη στις αιμοληψίες. Η τέταρτη, βλέποντας πόσο ταλαιπωρούσαν τον Όσιο, επιχείρησε να δοκιμάσει και εκείνη. Έκανε όμως πρώτα τον σταυρό της και αμέσως βρήκε φλέβα. Οι τρεις πρώτες νοσοκόμες είχαν κατά κάποιον τρόπο εμπιστοσύνη μόνο στον εαυτό τους, ενώ η τέταρτη ζήτησε τη βοήθεια του Θεού. Γι' αυτό και ο Όσιος επαναλάμβανε ότι είναι μεγάλο πράγμα η εμπιστοσύνη μας στον Θεό.[167]

Την εποχή που Όσιος είχε το πρόβλημα στα πόδια του δεν μπορούσε να σταθεί για πολύ όρθιος και δυσκολευόταν ιδιαίτερα με τον κόσμο που τον επισκεπτόταν. Από την ισχιαλγία πιανόταν το πόδι του. Δοκίμασε να κάνει την προσευχή του με το κομποσχοίνι, πιέζοντας ταυτόχρονα τον εαυτό του να περπατάει. Με τον τρόπο αυτόν δυνάμωνε. Θεωρούσε ότι η κίνηση βοηθά στην ελάττωση του πόνου. Όποτε αρρώσταινε και επί δύο ή τρεις μέρες δεν μπορούσε να κινηθεί, παρακαλούσε τον Θεό να τον βοηθήσει να σηκωθεί για να μπορέσει να περπατήσει. Πίστευε πως αν παρέμενε ξαπλωμένος θα χειροτέρευε την κατάστασή του. Έτσι, πίεζε τον εαυτό του να σηκωθεί και να κάνει κάποια εργασία, όπως το να κόψει λίγα ξύλα, ακόμη και κρυωμένος αν ήταν. Ντυνόταν βαριά, ίδρωνε, και το κρύωμα περνούσε. Τις μέρες που δεχόταν κόσμο αναγκαζόταν να κάθεται σε ένα κούτσουρο με αποτέλεσμα να πιάνεται. Γι' αυτό τη νύχτα έκανε μία ώρα κομποσχοίνι περπατώντας, προκειμένου να κυκλοφορεί καλύτερα το αίμα,

και εν συνεχεία έμενε για λίγο με τα πόδια τεντωμένα. Αν άφηνε τον εαυτό του χωρίς άσκηση, θα έπρεπε να τον υπηρετούν. Ο ίδιος όμως, παρά τα σοβαρά προβλήματα της υγείας του, ήταν εκείνος που υπηρετούσε τον κόσμο. Αναφερόταν μάλιστα σε μερικούς συνταξιούχους οι οποίοι δεν μπορούν να περπατήσουν, αδυνατίζουν τα πόδια τους, παχαίνουν από την καθιστική ζωή και καταστρέφονται. Ο Όσιος αναφερόταν και στο παράδειγμα του Γέροντα Ιωσήφ του Βατοπεδινού (1921-2009), τον οποίο τον Απρίλιο του 1987 πήραν κοντά τους στη Μονή Βατοπεδίου ο Ηγούμενος Εφραίμ και τα άλλα πνευματικά του παιδιά, από την Καλύβη του στη Νέα Σκήτη. Το 1990, η Μονή μετατράπηκε σε Κοινόβιο. Στη Μονή Βατοπεδίου τον έπλεναν και τον περιποιούνταν γενικότερα. Εκείνος όμως τους είπε ότι εξαιτίας της φροντίδας αυτής αρρώστησε και ζήτησε να τον πάνε πίσω στην Καλύβη του. Τελικά, ο Γέροντας Ιωσήφ εγκαταβίωσε μόνος σε μία Καλύβη που βρισκόταν σε μικρή απόσταση από τη Μονή και παρέμεινε ακμαίος έως την ηλικία των ογδόντα οκτώ ετών, οπότε και κοιμήθηκε με οσιακό τρόπο.[168]

Κάποια φορά είχε πρησθεί το μάτι του Οσίου Παϊσίου και πονούσε. Παρακάλεσε τρεις φορές την Παναγία να τον κάνει καλά, για να μπορεί τη νύχτα να διαβάζει το Ψαλτήρι με το οποίο θεωρούσε ότι βοηθά τον κόσμο. Έβαλε στο μάτι του λίγο λάδι από το καντήλι Της, αλλά δε θεραπεύτηκε. Μάλιστα, τις επόμενες μέρες το μάτι άρχισε να χειροτερεύει, να πονάει πολύ και να πρήζεται. Μετά από δεκαπέντε μέρες, πλησίασε και πάλι με πολλή συστολή την εικόνα της Παναγίας. Προσευχήθηκε, πήρε λίγο λάδι από το καντήλι Της και, μόλις το έβαλε στο μάτι του, έγινε καλά. Η Παναγία θα μπορούσε από την πρώτη μέρα να τον κάνει καλά. Για κάποιον λόγο όμως έπρεπε να ταλαιπωρηθεί ακόμα λίγο. Γι’ αυτό και ο Όσιος ζητούσε να παρακαλούμε την Παναγία με ταπείνωση και υπομονή.[169]

Ο Όσιος Παΐσιος κάποια στιγμή είχε αρχίσει να υποφέρει και από ελκώδη κολίτιδα. Η εγχείρηση κήλης στο Θεαγένειο Νοσοκομείο, το 1987, του προκάλεσε αρχικά λίγες αιμορραγίες στο έντερο, οι οποίες όμως ύστερα από τρία χρόνια έγιναν συχνότερες. Μάλιστα τη Μεγάλη Τεσσαρακοστή του 1991, αισθανόμενος ότι πλησίαζε το τέλος της ζωής του, άνοιξε στην Παναγούδα, στο πίσω μέρος της Καλύβης, έναν λάκκο προορίζοντάς τον για τάφο του. Το ίδιο είχε κάνει τόσο στη Μονή Στομίου όσο και στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού. Δύο χρόνια πριν από την κοίμησή του, το

1992, φάνηκε ότι ο Όσιος Παΐσιος είχε αρχίσει πλέον να καταβάλλεται από τις πολλές αρρώστιες και την υπέρμετρη άσκηση τόσων χρόνων. Έχοντας πάει για να γιορτάσει το Πάσχα με άλλους μοναχούς σε μία γειτονική Καλύβη, είπε στον Γέροντά της χαριτολογώντας: «Ή το κελί σου πήγε πιο μακριά ή εγώ γέρασα».[170] Τον Ιανουάριο του 1993, ο Όσιος αναγκαζόταν εξαιτίας των αιμορραγιών να βγαίνει από την Καλύβη, για μία διαδρομή είκοσι μέτρων, έως και είκοσι φορές τη νύχτα. Την Κυριακή των Β΄ Νηστειών του 1993 λιποθύμησε στον Ναό της Παναγίας στην Καλύβη του, κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας. Οι μοναχοί που ήσαν εκεί μόλις που πρόλαβαν και τον κράτησαν προτού πέσει από το στασίδι του. Παρόλο που τον έβλεπαν σε τόσο άσχημη κατάσταση και του έλεγαν να καθίσει λίγο, ο Όσιος δε δέχθηκε επειδή τελούσαν τη Θεία Λειτουργία. Είχε συχνά τάσεις λιποθυμίας και αρκετές φορές έπεφτε στην αυλή της Καλύβης του. Ο ίδιος εκμυστηρευόταν σε ορισμένους μοναχούς ότι αισθανόταν να πλησιάζει το τέλος της ζωής του.[171] Ενώ ο Όσιος υπέφερε ήδη επτά χρόνια από τις συνεχείς αιμορραγίες, έτυχε να μάθει για έναν οικογενειάρχη που υπέφερε ένδεκα ολόκληρα χρόνια από αιμορραγίες, και έπρεπε μάλιστα να πηγαίνει κανονικά στη δουλειά του. Έλεγε λοιπόν ο Όσιος ότι όταν βλέπεις ως μοναχός τον άλλον να είναι οικογενειάρχης και να υποφέρει πιο πολύ από σένα, δεν δικαιούσαι να δικαιολογείς τον εαυτό σου. Ενώ, αν ξέρεις ότι οι άλλοι είναι καλά και εσύ δεν μπορείς να κοιμηθείς από τους πόνους κατά τη διάρκεια της νύχτας, ακόμη και να γογγύσεις ίσως να έχεις κάποια ελαφρυντικά.[172]

Ο Όσιος Παΐσιος γνώριζε από τον Θεό, τουλάχιστον έναν χρόνο πριν από την κοίμησή του και πριν από τη διάγνωση των γιατρών, ότι είχε καρκίνο. Ο ίδιος είχε ζητήσει πολλές φορές από τον Θεό, για λογαριασμό διαφόρων επισκεπτών του που υπέφεραν από καρκίνο και είχαν μικρά παιδιά, να κάνει εκείνους καλά και να δώσει στον ίδιο την αρρώστια τους. Είναι γνωστό ότι θεράπευσε πολλές περιπτώσεις καρκινοπαθών. Όταν ο Όσιος αρρώστησε από τον καρκίνο, έλεγε ότι έβλεπε τα «τερτίπια» του Διαβόλου και γέλαγε.[173] Ο Θεός, όπως συνέβη στην περίπτωση του Ιώβ, κάποιες φορές επιτρέπει στον Διάβολο να πειράξει και να ταλαιπωρήσει τους Αγίους Του στον κόσμο μέσω της αρρώστιας, για να τους δώσει τελικά μεγαλύτερη δόξα.

Ο Άγιος Παΐσιος πίστευε, λόγω της ύψιστης ταπείνωσής του, ότι οι πολλές αρρώστιες του οφείλονταν στις αμαρτίες του. Σε παλαιότερη επιστολή του, το Σάββατο 25 Νοεμβρίου του 1973, απευθυνόμενος στις μοναχές του Ησυχαστηρίου της Σουρωτής και μιλώντας τους για τις πρώτες αρρώστιες του, ανέφερε τα λόγια από τον μικρό Παρακλητικό Κανόνα προς την Θεοτόκο: «ἀπὸ τῶν πολλῶν μου ἁμαρτιῶν, ἀσθενεῖ τὸ σῶμα ἀσθενεῖ μου καὶ ἡ ψυχή». Ζητούσε μάλιστα από τις μοναχές να εύχονται στον Θεό για τον ίδιο, ελπίζοντας να αξιωθεί την καλή μετάνοια.[174]

Η αντιμετώπιση της ασθένειάς του

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε ότι «ο άνθρωπος, όταν είναι εντελώς καλά στην υγεία του, δεν είναι καλά – καλύτερα να έχει κάτι. Εγώ, όσο ωφελήθηκα από την αρρώστια, δεν ωφελήθηκα από όλη την άσκηση που είχα κάνει μέχρι τότε». Ο Όσιος θεωρούσε τις αρρώστιες «φιλανθρωπίες» του Θεού. Χαιρόταν για τις δικές του αρρώστιες, για αυτό το δώρο του Θεού, και δεν ήθελε να του το στερήσει ο Θεός. Όταν το σώμα πονά, υποφέρει και η ψυχή γιατί της λείπει η διάθεση που είχε όταν το σώμα ήταν καλά. «Όταν το σώμα δοκιμάζεται, τότε η ψυχή αγιάζεται», έλεγε. Με βάση αυτήν την πνευματική λογική, η οποία μπορεί να φαίνεται παράλογη σε ανθρώπους που δεν πιστεύουν, έλεγε ο Όσιος ότι χαιρόταν για τις «σωματικές βλάβες» του. Πίστευε ότι έτσι «εξοφλούσε» για την αχαριστία του προς τον Θεό, επειδή δεν ανταποκρίθηκε στις μεγάλες δωρεές Του. «Γιατί στη ζωή μου όλα γλέντι είναι· και η καλογερική και οι αρρώστιες που περνώ». Έλεγε ακόμα ότι ο Χριστός θα του έκανε «μεγάλη τιμή» βάζοντάς τον να υποφέρει ακόμη περισσότερο για την αγάπη Του, αρκεί να τον ενίσχυε για να αντέχει.[175]

Δόξαζε τον Θεό που επέτρεψε τις αρρώστιες του προκειμένου να βοηθηθεί και να δώσει εξετάσεις στην υπομονή. «Ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν» (*Εβρ.* 10, 36). Όσοι έχουν φόβο Θεού οφείλουν να κάνουν υπομονή στις αρρώστιες. Τι να πουν μετά οι κοσμικοί; Παρ’ όλα αυτά, υπάρχουν και άνθρωποι του κόσμου που διαθέτουν μεγάλη αρετή και υπομονή. Ο Χριστός είπε: «Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ἡμῶν» (*Λουκ.* 21, 19). Αυτό φάνηκε στην περίπτωση του Ιώβ. Ο Θεός δεν ευαρεστήθηκε τόσο από τις ελεημοσύνες του όσο από την υπομονή του στις αρρώστιες

που του έστειλε. Αν κάποιος αντιμετωπίζει με υπομονή την αρρώστια του, έχει να λάβει από τον Θεό – από την υγεία όμως είναι χρεώστης.[176]

Ένας επισκέπτης στην Καλύβη του στην Παναγούδα τον ρώτησε κάποτε γιατί οι μοναχοί χρειάζεται να πηγαίνουν στους γιατρούς και δεν τους βοηθά απευθείας ο Χριστός ή η Παναγία στο να γίνουν καλά. Ο Όσιος του είπε ότι την ίδια ερώτηση του είχε κάνει και ένας Εβραίος γιατρός. Θα έδινε λοιπόν και σ’ αυτόν την ίδια απάντηση, δεδομένου ότι επρόκειτο για όμοια περίπτωση. Στον Προφήτη Ησαΐα αναφέρεται ότι ο Θεός χάρισε στον Βασιλιά Εζεκία, επειδή ήταν πολύ καλός και είχε διαλύσει τα άλση των ειδωλολατρών, επιπλέον δεκαπέντε χρόνια ζωής. Ο Εζεκίας όμως είχε κάποια πληγή και, προκειμένου να θεραπευτεί, ο Θεός του είπε να βάλει επάνω λίγα σύκα. Ο Θεός, που προηγουμένως του είχε χαρίσει δεκαπέντε χρόνια ζωής, δε θα μπορούσε να κάνει αμέσως καλά την πληγή του Βασιλιά; Η πληγή όμως μπορούσε να θεραπευτεί με λίγα σύκα. Πράγματα, λοιπόν, που μπορούν να γίνουν από τους ανθρώπους, καλό είναι να μην τα ζητάμε από τον Θεό αλλά να ταπεινωνόμαστε στους ανθρώπους και να ζητάμε τη δική τους βοήθεια.[177]

Το καλοκαίρι του 1993 είχε διαδοθεί στους προσκυνητές του Αγίου Όρους που επισκέπτονταν τον Όσιο ότι, λόγω των πολλών προβλημάτων υγείας που είχε αρχίσει να αντιμετωπίζει, σύντομα θα έφευγε από τη ζωή. Ο ίδιος ο Όσιος συνέχισε να μιλά με υπαινιγμούς στα πνευματικά του παιδιά, προετοιμάζοντάς τα για τον επικείμενο χωρισμό. Ετοίμασε μόνος του σταυρούς και μικρές εικόνες, και ζήτησε να τα μοιράσουν μετά τον θάνατό του ως ευλογία και για τη συγχώρησή του. Την Τετάρτη 21 Οκτωβρίου του 1993 (παλαιό ημερολόγιο) πήγε στην Αγρυπνία για την πανήγυρη του Οσίου Χριστοδούλου του «ἐν Πάτμῳ», στην Αγιορειτική Καλύβη του Οσίου Χριστοδούλου. Μίλησε προς τους μοναχούς και τους τόνισε για μία ακόμη φορά πόσο θα έπρεπε να προσέξουν το θέμα των δρόμων και των αυτοκινήτων στο Άγιον Όρος. Ανήμερα της γιορτής πέρασε από τη Μονή Κουτλουμουσίου για να ευχηθεί στον Ηγούμενό της πατέρα Χριστόδουλο για την ονομαστική του εορτή. Εν συνεχεία δεν πήγε να μείνει στην Παναγούδα, αλλά φιλοξενήθηκε σε μία κοντινή στις Καρυές Καλύβη προκειμένου να προσευχηθεί μαζί με τους μοναχούς και να τους αποχαιρετήσει, αφού την επόμενη μέρα θα έβγαινε από το Άγιον Όρος. Την Πέμπτη 22 Οκτωβρίου του 1993 (παλαιό ημερολόγιο) ο Όσιος Παΐσιος

αναχώρησε για τελευταία φορά από το Άγιον Όρος για τον κόσμο, προκειμένου να παρευρεθεί στη γιορτή του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκη στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή. Φαίνεται να γνώριζε πως δε θα επέστρεφε πλέον «ἐν σώματι» στο Άγιον Όρος. Στην Καλύβη του στην Παναγούδα είχε αφήσει την πνευματική του Διαθήκη,[178] ένα ιδιόχειρο κείμενο το οποίο μάλλον γράφηκε κατά το τελευταίο διάστημα της παραμονής του στο Άγιον Όρος, και το οποίο βρέθηκε εκεί μετά την κοίμησή του. Έγραφε από ταπείνωση ότι ο ίδιος παραβίασε όλες τις εντολές του Κυρίου και έκανε όλων των ειδών τις αμαρτίες, ενώ δεν είχε ελαφρυντικά γιατί ο Θεός τον ευεργέτησε πολύ. Ζητούσε από όσους τον γνώρισαν να εύχονται να τον ελεήσει ο Χριστός και να τον συγχωρέσουν, όπως και ο ίδιος τους συγχώρεσε, ενώ τέλος τους ευχαριστούσε πολύ.

9. Το τελευταίο διάστημα του επίγειου βίου του Αγίου Παϊσίου στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή (5 Νοεμβρίου 1993-12 Ιουλίου 1994)

Ο Όσιος Παΐσιος στην Αγρυπνία της Τετάρτης 10 Νοεμβρίου του 1993, ημέρα της μνήμης του Αγίου Αρσενίου, παρ’ ότι ταλαιπωρημένος από την ασθένεια, στεκόμενος όρθιος και μοναχά για λίγο στηριζόμενος από μία καρέκλα, έδωσε την ευχή του σε χιλιάδες ανθρώπους που επισκέφθηκαν το Ησυχαστήριο εκείνη την ημέρα. Έλεγε ότι, όσο πιο πολύ πονούσε για τον κόσμο, τόσο περισσότερο προσευχόταν και χαιρόταν πνευματικά, γιατί όλα τα μετέφερε στον Χριστό και τακτοποιούνταν. Θεωρούσε φυσικό το να πικραίνεται ο άνθρωπος μόλις ακούσει ότι κάποιος υποφέρει. Αν όμως το μεταφέρει στον Χριστό, έρχεται η θεία παρηγοριά και έτσι δε βλάπτεται ο οργανισμός του. Όσο περνούσε ο καιρός και ελαττωνόταν από την ασθένεια και εξαιτίας της ηλικίας το σωματικό του κουράγιο, τόσο αυξανόταν το ψυχικό. Η αγάπη, η θυσία, ο πόνος για τον άλλον, του έδιναν μεγάλη ψυχική δύναμη. Ενώ στην αρχή της Αγρυπνίας είχε ελάχιστο κουράγιο και λιγοστές δυνάμεις, η αγάπη του προς τους ανθρώπους τα αύξανε. Έμεινε όρθιος καθ’ όλη τη νύχτα μέχρι τη Θεία Λειτουργία ακούγοντας τα βάσανα των ανθρώπων. Μετά τη Θεία Λειτουργία δεχόταν και πάλι όρθιος, μέσα στην Εκκλησία, τον κόσμο δίχως να νιώθει κούραση. Έλεγε επίσης ότι κάθε πρόβλημά μας καλό

είναι να το αντιμετωπίζουμε πνευματικά, να προσευχόμαστε και να χαιρόμαστε, γιατί ο Χριστός θα φροντίσει για τις δυσκολίες μας.[179]

Μετά τη γιορτή του Αγίου Αρσενίου στη Σουρωτή, ο Άγιος Παΐσιος σχεδίαζε, όπως συνήθιζε, να επιστρέψει στο Άγιον Όρος. Του παρουσιάστηκε όμως απόφραξη του αυλού του εντέρου (ειλεός) και αναγκάστηκε να υποκύψει στις νέες πιέσεις των πνευματικών του παιδιών να υποβληθεί σε εξετάσεις. Ο Όσιος έλεγε ότι πήγε στον γιατρό «ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος», επειδή αν δεν πήγαινε για μία «απλή εξέταση», όπως του είπαν, θα έκλεινε τελείως το έντερο. Θα μπορούσε να πίνει μόνο λίγα υγρά και θα πέθαινε. Άρχισε ένας μεγάλος κύκλος ιατρικών εξετάσεων.[180] Στο Θεαγένειο Νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης οι γιατροί αρχικά διαπίστωσαν την ύπαρξη προχωρημένου καρκίνου στο παχύ έντερο, τον οποίο είχε από χρόνια. Ο γιατρός Γεώργιος Μπλάντζας, ο οποίος τον είχε χειρουργήσει ξανά στο ίδιο νοσοκομείο το 1987, για το πολύ πιο απλό πρόβλημά του με την κήλη, ήταν πολύ ανήσυχος.

Την Τρίτη 1 Φεβρουαρίου του 1994 βγήκαν τα αποτελέσματα των ιατρικών εξετάσεων και έδειξαν ότι υπήρχε μετάσταση του καρκίνου στους πνεύμονες και στο συκώτι. Η Ηγουμένη του Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Γερόντισσα Φιλοθέη Σαμαρά, κλαίγοντας μετέφερε στον Άγιο Παΐσιο την τελική διάγνωση. Ο Όσιος το αντιμετώπισε ήρεμα και με χαρά. Έλεγε μάλιστα αστειευόμενος ότι, από τη χαρά του που πλησίαζε ο θάνατος, ήθελε να χορέψει το «Έχε γεια, καημένε κόσμε», αν και ποτέ στη ζωή του δεν είχε χορέψει. Πρόσθεσε ότι θα πάει «επάνω» και θα τους φέρει νέα. Ο Όσιος υπενθύμισε ακόμη αυτό που λέει ο Ψαλμός: «Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος» (*Ψαλμ.* 89, 10). Δε συμφωνούσε με εκείνους τους ηλικιωμένους που, όταν τους λέει ο γιατρός ότι έχουν λίγες πιθανότητες να ζήσουν, στενοχωριούνται. Αν κάποιος είναι νέος, κάπως δικαιολογείται. Δεν ήταν αντίθετος όμως στο να ακολουθήσει ο ασθενής κάποια θεραπεία προκειμένου να είναι οι πόνοι του πιο υποφερτοί και να αυτοεξυπηρετείται μέχρι το τέλος της ζωής του.[181] Ο Όσιος δέχθηκε να αρχίσει ακτινοβολίες και πήγαινε κάθε μέρα στο Θεαγένειο Νοσοκομείο. Ταυτόχρονα, θα έπρεπε να υποβληθεί άμεσα σε εγχείρηση.

Την ημέρα που έφθασε ο Όσιος Παΐσιος στο Θεαγένειο προκειμένου να νοσηλευτεί ενόψει της εγχείρησης, τον συνόδευσε στο ασανσέρ προς τον θάλαμο η κ. Χριστίνα Οικονόμου,[182] κοινωνική λειτουργός στο Θεαγένειο επί είκοσι πέντε χρόνια. Η κ. Οικονόμου παρέμεινε κοντά στον Όσιο καθ’ όλο το διάστημα της νοσηλείας του. Οι νοσοκόμες τακτοποίησαν τον Όσιο σε ένα μονόκλινο δωμάτιο του τετάρτου ορόφου (408), του έβαλαν τον ορό και άρχισαν τη νοσηλεία. Παρά το ότι ο Όσιος ήταν άρρωστος, διακρινόταν για το πηγαίο χιούμορ του. Είπε λοιπόν στις νοσοκόμες ότι θα έλεγε ένα ανέκδοτο. Ήταν ένας μοναχός (πρόκειται για τον παπα-Φιλάρετο, τον Ηγούμενο της Μονής Κωνσταμονίτου, για τον οποίο γράφουμε στο τρίτο κεφάλαιο) που από παιδί είχε πάει στο Άγιον Όρος και δεν είχε φύγει ποτέ από αυτό. Στα βαθιά γεράματά του αρρώστησε και τον πήγαν με ελικόπτερο στο νοσοκομείο. Είχε να δει γυναίκα από μικρό παιδί και φανταζόταν πως οι γυναίκες είναι όπως η Παναγία στις εικόνες. Μόλις μπήκαν δύο νοσοκόμες στον θάλαμο του παπα-Φιλάρετου, νόμιζε πως ήσαν Άγγελοι. Σκέπασε το πρόσωπό του με το σεντόνι και είπε ότι δεν είναι άξιος να βλέπει Αγγέλους! Στο Θεαγένειο, η προϊσταμένη κ. Σοφία είπε στην κ. Οικονόμου ότι επειδή άκουγε τόσα για την αγιότητα του Παϊσίου θα ήθελε πολύ να της έδινε μία εικόνα σαν αυτή που είδε να κρατά ο ίδιος (τον Εσταυρωμένο σε ξύλο από κορμό δέντρου). Ο Όσιος, χωρίς να την έχει ακούσει, όταν οι αδελφές τον τακτοποίησαν στο δωμάτιό του, πρόσφερε μία ίδια εικόνα στην προϊσταμένη.

Κατά την εγχείρηση κήλης που είχε κάνει το 1987 στο ίδιο νοσοκομείο, ο Όσιος είχε ζητήσει, προκειμένου να αποφύγει το πλήθος των επισκεπτών και για να μην υπάρξει αναστάτωση, να μη γραφτεί το μοναχικό όνομά του (Παΐσιος) αλλά το κοσμικό: Αρσένιος Εζνεπίδης. Οι νοσοκόμες στο Θεαγένειο και αυτή τη φορά ήθελαν να αποφύγουν τον πολύ κόσμο. Γι’ αυτό και ζήτησαν από την κ. Οικονόμου να μην αναφέρει σε κανέναν το ότι ο Όσιος βρισκόταν στο νοσοκομείο. Παρενέβη μάλιστα ο ίδιος ο Όσιος Παΐσιος και συμφώνησε να μη μαθευτεί το ότι νοσηλεύεται εκεί. Έτσι, δε θα ενοχλούνταν το προσωπικό του νοσοκομείου. Άλλωστε, ο ίδιος θα ήταν χειρουργημένος και δε θα μπορούσε να βλέπει τον κόσμο, οπότε οι άνθρωποι θα έφευγαν απογοητευμένοι. Ο Όσιος ζήτησε ακόμη από την κ. Οικονόμου να πει σε κάποια κ. Στέλλα από τη Σουρωτή, που τον είχε δει στο Θεαγένειο, να μην το διαδώσει. Η κ. Οικονόμου προβληματίστηκε για

το πώς θα την έβρισκε μέσα σε ένα τόσο μεγάλο νοσοκομείο, όπου εργάζονταν τόσοι άνθρωποι, καθ' ότι δεν τη γνώριζε. Απορημένη βγήκε από το δωμάτιο του Οσίου και πήρε το ασανσέρ. Με το που άνοιξε την πόρτα του ασανσέρ στον 8ο όροφο, ο πρώτος άνθρωπος που συνάντησε ήταν η κυρία αυτή.[183]

Η εγχείρηση έγινε την Παρασκευή 4 Φεβρουαρίου του 1994 από τον χειρουργό ιατρό κ. Γεώργιο Μπλάντζα. Κατά τη διάρκειά της του αφαιρέθηκε ο όγκος από το παχύ έντερο. Ο καρκίνος όμως εξαπλωνόταν ραγδαία και είχε κάνει μετάσταση στους πνεύμονες και στο συκώτι. Του έγινε προσωρινή «παρά φύσιν έδρα». Δέχθηκε και άρχισε τοπική χημειοθεραπεία στο συκώτι από τη γιατρό κ. Δέσποινα Μουρατίδη († 2014). Από τις χημειοθεραπείες ταλαιπωρήθηκε πολύ. Καθ' όλο το διάστημα αυτό όμως ήταν ευδιάθετος, σαν να μην ήταν αυτός ο άρρωστος. Όπως μας μετέφερε η κ. Οικονόμου, καθώς ο νοσοκόμος οδηγούσε με το φορείο τον Όσιο Παΐσιο για να γίνει η εγχείρηση, ο Όσιος του πρόσφερε αρκετά χρήματα (χίλιες δραχμές). Ο νοσοκόμος δεν ήθελε να τα πάρει, αλλά ο Όσιος επέμενε να τα δεχθεί ως ευλογία. Ο Όσιος δεν παρέλειπε λοιπόν και όλα τα ανθρώπινα.[184]

Όπως επίσης ανέφερε η κ. Χριστίνα Οικονόμου, ο Όσιος Παΐσιος ένιωθε πολύ πόνο και αγάπη για τους πάσχοντες κατά την παραμονή του στο Θεαγένειο. Όταν του ανέφεραν κάποιο σοβαρό πρόβλημα, αμέσως προσευχόταν. Πολλές φορές χανόταν στα ύψη της προσευχής. Δε μιλούσε πολύ. Σιωπούσε. Άκουγε πολύ προσεκτικά, χωρίς ποτέ να διακόπτει. Απαντούσε με απλά λόγια. Ο λόγος του ήταν σαφής, συνοπτικός και γλυκύς. Ήταν ευγενής και χαμηλών τόνων. Είχε Χάρη και αγιότητα. Ήταν «λιτός και απλός σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής του». «Δεν έδινε την αίσθηση του ασθενούς, αν και ήταν πολύ ταλαιπωρημένος και αδυνατισμένος». Δεν ένιωθες ότι μιλάς με έναν άρρωστο. Ο ίδιος «ήταν απόλυτα πειθαρχημένος ασθενής, χωρίς ίχνος αγωνίας θανάτου και ανησυχίας για την κατάσταση της υγείας του. Είχε άκρα υπομονή και καμία αντίδραση στα επώδυνα χειρουργεία και τις θεραπείες του». Δεν γκρίνιαξε ποτέ, ούτε απεκάλυπτε ποτέ τον σωματικό πόνο του. Δεν έβγαλε ούτε μία κραυγή πόνου μετά το δύσκολο χειρουργείο του, σαν να μην υπήρχε. Από τη στιγμή που είχε αποφασίσει να ακολουθήσει κάποια θεραπεία ήταν «υπάκουος ασθενής», κάνοντας πλήρη υποταγή στους γιατρούς, χωρίς να

τους στενοχωρεί. Σε όσους τον επισκέπτονταν στον θάλαμό του δεν αρνιόταν τη βοήθειά του και τους έδινε ως ευλογία μικρούς σταυρούς και εικόνες. Εκτός από τους απλούς ανθρώπους, τον επισκέπτονταν μοναχοί, Επίσκοποι και άνθρωποι με κοσμικά αξιώματα. Ιδίως στους αρρώστους δεν μπορούσε να κλείσει την πόρτα του δωματίου του, όσο και αν υπέφερε. Την τυφλή μοναχή Ιουστίνη, που ήλθε στο δωμάτιό του, την παρηγόρησε λέγοντας: «Αδελφή μου, εσύ δεν είσαι τυφλή. Εσύ βλέπεις πολύ καλύτερα από όλους εμάς που έχουμε μάτια. Εσύ θα βλέπεις τόσα πράγματα που εμείς δε θα μπορούμε να δούμε στην άλλη ζωή». Ιδιαίτερη όμως ευαισθησία έτρεφε για τους ανθρώπους που ταλαιπωρούνταν από καρκίνο. Αναφερόμενος στον εαυτό του, ο Όσιος είχε πει ότι η περίοδος της αρρώστιας του, η δική του εμπειρία με τον καρκίνο, ήταν η πιο δύσκολη περίοδος της ασκητικής του ζωής.[185]

Στο Θεαγένειο Νοσοκομείο, ανέφερε ο ίδιος ο Όσιος, συνάντησε μια γυναίκα που τα χέρια της ήσαν κατατρυπημένα από τις μεταγγίσεις αίματος και βρισκόταν σε πολύ δύσκολη κατάσταση. Οι γιατροί δεν μπορούσαν να της βρουν φλέβα. Η γυναίκα αυτή του έλεγε ότι δεν είχε κανένα καλό και συνεχώς αναφερόταν στα ελαττώματά της. Επιθυμούσε να τη λυπηθεί ο Θεός για όσα περνούσε και ζητούσε να την πάρει στον Παράδεισο. Έκανε λεπτή διεργασία στον εαυτό της. Ο Όσιος έλεγε ότι δεν είδε τέτοια πνευματική κατάσταση σε άλλον άνθρωπο.[186] Στους γιατρούς στο Θεαγένειο, που του ζητούσαν τη γνώμη του για τη συμπεριφορά τους προς όσους υποφέρουν από καρκίνο, διατύπωνε την άποψη να τους ενημερώνουν για την αρρώστια τους. Και στη συνέχεια, να τους παροτρύνουν να εξομολογηθούν και να κοινωνήσουν, γιατί η Θεία Κοινωνία είναι το πιο «ισχυρό φάρμακο».[187]

Την Τρίτη 15 Φεβρουαρίου του 1994, ένδεκα ημέρες μετά την εγχείρηση, ο Όσιος Παΐσιος έλαβε εξιτήριο από το Θεαγένειο Νοσοκομείο και επέστρεψε στο Ησυχαστήριο στη Σουρωτή. Φεύγοντας από το νοσοκομείο άφησε στην κ. Οικονόμου ένα σκαμνάκι το οποίο χρησιμοποιούσε στην προσευχή και το είχε για να κατεβαίνει από το κρεβάτι στο νοσοκομείο. Ήδη από νωρίτερα, η κοινωνική λειτουργός σκεφτόταν ότι θα ήθελε να το πάρει, για να έχει κάτι από τον Άγιο. Η Γεωργία Κίτσιου, κόρη της ανιψιάς του Οσίου, μας μετέφερε ότι μία προϊσταμένη στο Θεαγένειο Νοσοκομείο έλεγε για τον Άγιο ότι «το σώμα του ήταν ταλαιπωρημένο από την

αρρώστια, αλλά το πρόσωπό του ήταν τόσο γαλήνιο». Κατά διαστήματα ο Όσιος έμπαινε για λίγες μέρες στο νοσοκομείο, έκανε τη θεραπεία που χρειαζόταν και έφευγε για το Ησυχαστήριο της Σουρωτής. Έμενε πάντοτε κοντά του κάποια μοναχή από το Ησυχαστήριο, συνήθως η Ιωάννα που ήταν γιατρός. Κάποιες χημειοθεραπείες έγιναν στο Ησυχαστήριο. Μετά από λίγο καιρό όμως οι γιατροί αποφάσισαν να διακόψουν τις χημειοθεραπείες, κάτι που και ο ίδιος είχε αποφασίσει να ζητήσει, καθ' ότι κατάλαβαν ότι ο οργανισμός του Οσίου δε θα τις άντεχε περισσότερο. Τον Απρίλιο του 1994, στο ίδιο νοσοκομείο αποκαταστάθηκε η λειτουργία του εντέρου του, αν και οι γιατροί είχαν ζητήσει να είναι μόνιμη η «παρά φύσιν έδρα». Την αποκατάσταση της λειτουργίας του εντέρου είχε ζητήσει ο ίδιος ο Άγιος, επειδή σκεφτόταν να σταματήσει το συντομότερο την ιατρική βοήθεια, να αφήσει την πορεία της αρρώστιας του στον Θεό και να επιστρέψει στο Άγιον Όρος.

Κατά την τελευταία αναχώρησή του από το Θεαγένειο –όπως διηγείται η κ. Χριστίνα Οικονόμου– είχαν μαζευτεί στο υπόγειο πάρα πολλοί ασθενείς, συνοδοί και προσωπικό. Όλος ο κόσμος που βρισκόταν εκεί τον αποχαιρέτησε με συγκίνηση και αγάπη. Ο Όσιος Παΐσιος έδειχνε τόσο ταπεινός, με σκυμμένο το κεφάλι, σαν να είχαν συγκεντρωθεί όλοι αυτοί για κάποιον άλλο. Οι πάντες ήσαν συγκλονισμένοι. Έλεγαν πως και μόνο με την παρουσία του στήριζε το νοσοκομείο. Τον είχαν για παρηγοριά. Αναρωτιούνταν τι θα γίνουν από εδώ και πέρα. Ο ίδιος ενδιαφερόταν για όλους τους αρρώστους. Άφησε στην κ. Οικονόμου ένα βιβλίο με τον Βίο του Αγίου Αρσενίου και δέκα εικόνες του ιδίου Αγίου για να τις δώσει, κατά τη δική της βούληση, ως ευλογία σε αρρώστους.[188] Ο γιατρός του Γεώργιος Μπλάντζας συνόδευσε τον Όσιο Παΐσιο μέχρι το αυτοκίνητο με το οποίο θα έφευγε από το νοσοκομείο. Όταν βρέθηκαν μόνοι, ο Όσιος είπε στον γιατρό του: «Θα ήθελα να ζήσω λίγο ακόμα». Το ήθελε, σύμφωνα με τον γιατρό του, για να συνεχίσει να δίνει αγάπη. Ο Όσιος συνέχισε: «Η αγάπη, η αγάπη. Μα αν δεν ήταν η αγάπη ποιος ξέρει πού θα αλήτευα».[189]

Οι μεταστάσεις από τον καρκίνο προκαλούσαν στον Όσιο Παΐσιο ανυπόφορο πόνο και δύσπνοια. Προκειμένου να απαλύνει κάπως τον πόνο του, κάποιες φορές έψελνε. Παρά τη δύσκολη κατάστασή του δεν είχε χάσει το χιούμορ που σε όλη τη ζωή του τον συντρόφευε. Κάποια μέρα ζήτησε από τις μοναχές να του φέρουν μία φυσαρμόνικα. Από δέκα

ετών[190] ήξερε να παίζει, και μάλιστα μικρός στο σπίτι τους στην Κόνιτσα, όταν πήγαν κάποια φορά σοβαρά άρρωστη την αδελφή του, ήρθε δίπλα της και ανυποψίαστος έπαιξε με τη φυσαρμόνικά του. Τώρα, προς το τέλος της ζωής του, έλεγε ότι ήθελε τη φυσαρμόνικα για να απαλύνει τον πόνο του, για να τη χρησιμοποιεί όταν θα έχει δύσπνοια και για να ανοίγουν οι πνεύμονές του. Μόλις του την έφεραν, φάνηκε ότι δεν την είχε ξεχάσει και άρχισε αμέσως να παίζει έναν ύμνο.[191]

Το Πάσχα του 1994 (Πρωτομαγιά), επιστρέφοντας από το Άγιον Όρος, πήγαμε με τον πατέρα μου Νικόλαο και δύο φίλους θεολόγους, τον Χαράλαμπο και τον Ιωάννη, στο Ησυχαστήριο της Σουρωτής για να δούμε τον Όσιο Παΐσιο. Περιμέναμε πολλές ώρες να βγει από το κελί του για να ευλογήσει τον κόσμο και να δούμε αν θα μπορούσε να μας δεχθεί. Οι μοναχές δεν αδιαφόρησαν καταλαβαίνοντας τη δική μας αγωνία· αντίθετα, με πολλή καλοσύνη προσπάθησαν πολλές φορές να βρουν τον τρόπο για να βρεθούμε κοντά του. Ήταν όμως το διάστημα που ο Όσιος ήταν πολύ άρρωστος και δεν μπορούσε να δεχθεί κόσμο. Ζήτησε από τις μοναχές να δώσουμε τα ονόματά μας για να προσευχηθεί για εμάς, λέγοντας πως θα ήταν το ίδιο σαν να τον είχαμε συναντήσει. Δώσαμε τα ονόματα και φύγαμε με Διακαινήσιμο Χαρά. Ήμασταν πεπεισμένοι ότι λάβαμε μεγάλη ευλογία από τον Άγιο, η οποία κράτησε πολύ.

Μετά το Πάσχα του 1994, ο Όσιος Παΐσιος έλαβε την απόφαση και καθόρισε την ημέρα που θα επέστρεφε για να περάσει το τελευταίο διάστημα της επίγειας ζωής του στο Άγιον Όρος, στην Παναγούδα, εκεί όπου ο ίδιος είχε ανοίξει τον τάφο του. Οι γιατροί όμως του επισήμαναν ότι η μετακίνησή του αυτή θα μπορούσε να γίνει μόνο με ασθενοφόρο, διότι ανά τακτά διαστήματα θα έπρεπε να χρησιμοποιεί το μηχάνημα για να παίρνει οξυγόνο, ενώ θα χρειαζόταν και κατά τη διαδρομή κάποια ιατρική φροντίδα. Ο Όσιος δε συμφώνησε να μετακινηθεί με αυτόν τον τρόπο, ούτε φυσικά να πάει με ελικόπτερο. Είναι γνωστός ο αγώνας που έδωσε για να μην μπουν, πέρα από το λεωφορείο της γραμμής Δάφνη-Καρυές, άλλα οχήματα στο Περιβόλι της Παναγίας, ούτως ώστε να μην αλλοιωθεί η φυσιογνωμία και η πνευματικότητα του Αγίου Όρους. Ο Θεός έδειχνε στον Άγιό Του ότι θα έπρεπε να αποθέσει το ευλογημένο σώμα του στον κόσμο, για να μπορεί ο κόσμος αυτός, άνδρες και γυναίκες, που ο Όσιος με αυταπάρνηση είχε υπηρετήσει σε όλη του τη ζωή, να συνεχίσουν να τον

επισκέπτονται χωρίς περιορισμούς για να του εναποθέτουν και πάλι τα βάσανά τους. Ο Όσιος Παΐσιος αποφάσισε τελικά, καθώς ερχόταν η «μεγάλη μέρα» του, να γίνει η ταφή στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή, και έτσι, «το καλογέρι» που άφησε στο πόδι του ο Άγιος Αρσένιος, ύστερα από έναν αντάξιό του βίο, να μείνει και σωματικά κοντά του, κοντά στα άγια Λείψανά του και στον Ναό του.

Πάντως, ο πόνος ο δικός σου, έλεγε ο Όσιος Παΐσιος, σε βοηθά να καταλάβεις τον πόνο των άλλων. Είναι διαφορετικό να μάθεις ότι αρρώστησε κάποιος άλλος και διαφορετικό να αρρωστήσεις εσύ ο ίδιος. Τότε μόνο καταλαβαίνεις τον άρρωστο. Τον Ιούνιο του 1994 διηγόταν ότι, προτού αρρωστήσει, όποτε άκουγε για «χημειοθεραπείες» νόμιζε ότι κάνουν στους καρκινοπαθείς κάποια θεραπεία με χυμούς. Μόλις όμως αρρώστησε ο ίδιος, κατάλαβε πόσο μεγάλη ταλαιπωρία είναι. Οι ακτινοβολίες και οι χημειοθεραπείες τού έκοβαν την όρεξη, ενώ θα έπρεπε να τρώει αρκετά. Όταν γίνονταν οι ακτινοβολίες, και παρ’ ότι αισθανόταν σαν να καίγεται, δεν μπορούσε να πιει ούτε ελάχιστο νερό, γιατί του προκαλούσε απέχθεια και εμετό. Παρ’ όλη τη δύσκολη αυτή κατάσταση, δεν προσευχόταν στον Θεό για να περάσει η ασθένειά του. Θεωρούσε ότι έτσι συνέπασχε με τον κόσμο που υπέφερε. Ζητούσε μοναχά να μπορεί να φροντίζει λίγο τον ίδιο και να εξυπηρετεί τους ανθρώπους που τόσο πολύ είχαν την ανάγκη του. Μέχρι το τέλος της ζωής του ανακάλυπτε τρόπους για να μη σταματήσει την άσκησή του και για να μπορεί να αυτοεξυπηρετείται. Έκανε μετάνοιες στηριζόμενος σε ένα σκαμνάκι ή τοποθετούσε μια ξύλινη σανίδα επάνω στο κρεβάτι του για να γονατίζει εκεί.[192] Ο Όσιος συνέχιζε να προσεύχεται για όλο τον κόσμο. Πριν την εγχείρηση τον Φεβρουάριο του 1994, τα ονόματα που του έδιναν για να προσευχηθεί τα διάβαζε όρθιος κάνοντας ενδιάμεσα μετάνοιες. Μετά την εγχείρηση, όταν έλαβε το εξιτήριο από το νοσοκομείο, διάβαζε τα ονόματα ξαπλωμένος στο πλάι. Μόλις συνήλθε λίγο, άρχισε και πάλι να τα διαβάζει όρθιος.[193]

Ο Άγιος Παΐσιος περιέγραφε τη δύσκολη νύχτα που πέρασε ξημερώματα Σαββάτου 11 Ιουνίου του 1994, ανήμερα της εορτής της Παναγίας του Άξιον Εστί, έναν μήνα πριν την κοίμησή του. Είχε αφόρητους πόνους και πίστεψε ότι είχε έρθει η ώρα του για να φύγει από τον κόσμο. Με όση δύναμη και κουράγιο τού απέμεναν, έψαλε προς τον Κύριο και τη Θεοτόκο

για να απαλύνεται ο πόνος του. Η ψαλμωδία αυτή του έδωσε μεγάλη δύναμη· ήταν το «φάρμακο» για την αρρώστια του.[194]

Τη Δευτέρα 13 Ιουνίου του 1994 είχε υψηλό πυρετό και δύσπνοια. Την επόμενη ή τη μεθεπόμενη μέρα παρουσιάστηκε στον Όσιο η Παναγία, ενώ εκείνος βρισκόταν στο κελί του στο Ησυχαστήριο της Σουρωτής. Την είδε να βγαίνει μέσα από το εικονοστάσι και να περνά επάνω από το κρεβάτι του προς τον απέναντι τοίχο.

Την Τετάρτη 15 Ιουνίου του 1994, ο Άγιος Παΐσιος μίλησε στην Ηγουμένη Φιλοθέη και καθόρισε επακριβώς τη θέση του τάφου του και τα σχετικά με τη Νεκρώσιμη Ακολουθία. Ζήτησε να μη γίνει εκταφή του σώματός του μέχρι τη Δευτέρα Παρουσία, εφαρμόζοντας και ο ίδιος αυτό που είχε κάνει ο Γέροντάς του παπα-Τύχων ο Ρώσος.[195] Επίσης, επιθυμούσε να παρευρεθούν στην Εξόδιο Ακολουθία μόνο η Ηγουμένη και οι μοναχές της Μονής μαζί με τον πατέρα Νικόλαο και κανείς άλλος. Στην επισήμανση από τις μοναχές πως ίσως θα έπρεπε να ειδοποιήσουν τον χειρουργό του κ. Γεώργιο Μπλάντζα και τους άλλους θεράποντες ιατρούς για να μην παρεξηγηθούν, ο Άγιος απάντησε: «Αλίμονο, αν οι γιατροί μου παρεξηγηθούν. Δε θα ήτανε γιατροί μου».[196] Ειδοποίησε και του έφεραν από την Καλύβη του στην Παναγούδα το μεγάλο σχήμα και το κουκούλι.

Ο Άγιος Παΐσιος έκανε υπακοή με ταπείνωση στους γιατρούς καθ’ όλο το διάστημα της αρρώστιας του. Την Τρίτη 21 Ιουνίου του 1994 αποφάσισε να σταματήσει τη φαρμακευτική αγωγή του. Είπε στον γιατρό του Γεώργιο Μπλάντζα: «Τώρα θα μ’ αφήσεις να φύγω. Δεν ήμουν καλός άρρωστος;» Ο γιατρός τού απάντησε πως δεν υπήρξε καλύτερος. Ο Άγιος συνέχισε: «Όλα τα έκανα. Μέχρι και κρέας έφαγα. Και εξάλλου, πρέπει να φύγω, αφού δεν μπορώ να κάνω ούτε μετάνοια».[197] Ο γιατρός κ. Μπλάντζας μιλώντας για τον Άγιο Παΐσιο ανέφερε: «Ας μη νομίσει ο κόσμος ότι η αρρώστια πέρασε από πάνω του έτσι απλά, ότι δεν είχε επιθυμίες ή ότι δεν ήθελε να ζήσει κι άλλο. Προφανώς και ήθελε να ζήσει κι άλλο, για να δώσει αγάπη στον κόσμο. Πέρασε ως άνθρωπος τους πόνους. Απλώς απέφευγε να παραπονείται και φοβόταν μήπως ο κόσμος τού αποδώσει χαρακτηριστικά και ιδιότητες οι οποίες ήσαν πέρα από αυτά τα οποία ήταν ο ίδιος».[198] Από τον καρκίνο είχε πρηστεί το συκώτι του και πονούσε πολύ. Είχε δύσπνοια, αλλά πολύ σπάνια χρησιμοποιούσε τη συσκευή του οξυγόνου. Αν και οι

πόνοι ήσαν έντονοι, δε δεχόταν να κάνει παυσίπονες ενέσεις για να μη λείψει εντελώς ο πόνος. Τελικά, δέχθηκε να παίρνει κάποια ποσότητα κορτιζόνης, όχι για να παρατείνει τη ζωή του, αλλά για να συνεχίσει να αυτοεξυπηρετείται. Στα τέλη Ιουνίου του 1994 οι γιατροί είπαν στον Όσιο ότι του απέμεναν δύο με τρεις εβδομάδες ζωής.[199]

Παλαιότερα, ο Όσιος είχε πει ότι καταλαβαίνει το να θέλει κανείς να πάει στον Παράδεισο για να μη στενοχωρήσει τον Θεό, αφού είναι βαρύ, ύστερα από όσα έκανε ο Θεός, να νιώθει τον άνθρωπο στην Κόλαση. Το να θέλει όμως ο άνθρωπος να πάει στον Παράδεισο για να βολευτεί, τούτο δεν έχει φιλότιμο. Μιλούσε με ειλικρίνεια και έλεγε ότι δεν τον απασχολούσε πού θα πάει. Όχι ότι ήθελε να είναι μακριά από τον Χριστό. Η άσκησή του όμως έγινε από αγάπη στον Θεό και στον συνάνθρωπο, και όχι για να πάει στον Παράδεισο. «Και να με πετάξεις, Χριστέ μου, λέω, ευχαριστημένος θα είμαι· δεν αξίζω για τον Παράδεισο».[200]

Το τελευταίο διάστημα της επίγειας ζωής του ο Όσιος Παΐσιος κοινωνούσε συχνά. Τον Ιούνιο του 1994, μετά τη Θεία Κοινωνία, αν και πολύ άρρωστος, παρέμεινε στον Ναό για να παρακολουθήσει την Ακολουθία της Ευχαριστίας για τη Θεία Μετάληψη. Ήθελε να πει ένα «ευχαριστώ» στον Θεό. Δεν ήθελε να φεύγουν όσοι κοινωνούν προτού την ακούσουν, παρά μόνο αν υπάρχει μεγάλη ανάγκη. Ήθελε οι πιστοί να ακούν την Ευχαριστία για να ευχαριστούν και να δοξάζουν συνεχώς τον Θεό, για να «φτερουγίζει» η καρδιά τους.[201]

Την Παρασκευή 24 Ιουνίου του 1994 (Γενέθλιον του Προδρόμου) προσήλθε με δυσκολία στη Θεία Λειτουργία και κοινώνησε. Την ημέρα αυτή έγραψε και το ποίημα το οποίο ζήτησε να χαραχτεί σε μια μαρμάρινη πλάκα και να τοποθετηθεί στον τάφο του. Το βράδυ της Τρίτης 28 Ιουνίου του 1994, δύο εβδομάδες πριν την κοίμησή του, δεν μπορούσε να κοιμηθεί από τους πόνους. Τότε είπε πως, αν πέθαινε εκείνη τη νύχτα, θα είχε «μεγάλη μέρα» γιατί στην άλλη ζωή δε βραδιάζει ούτε ξημερώνει. Έλεγε στις μοναχές να κρατήσουν τον ήλιο (εκεί δε θα τον χρειαζόταν). Έπειτα άρχισε να ψάλλει όλη τη νύχτα, ξεκινώντας με το απολυτίκιο των Αγίων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων (9 Μαρτίου).[202]

Το τελευταίο διάστημα του επίγειου βίου του επισκέφθηκαν τον Όσιο κάποιοι συγγενείς του από την Κόνιτσα, οι οποίοι γνώριζαν την κρίσιμη

κατάσταση της υγείας του. Την τελευταία φορά που τον συνάντησε ο σύζυγος της ανιψιάς του Κατερίνας, ο κ. Βασίλειος Κίτσιος, λίγες ημέρες πριν την κοίμησή του, ο Όσιος τον αγκάλιασε και τον έσφιξε τόσο δυνατά που κόντεψε «να τον λιώσει». Ίσως ήθελε να τον ευχαριστήσει, όχι μόνο για όσα είχε προσφέρει στην ορφανή από πατέρα ανιψιά του Κατερίνα και στη Μονή Στομίου το διάστημα που βρισκόταν εκεί ο Όσιος, αλλά και για το ότι επί πέντε χρόνια, μαζί με τη σύζυγο και τα παιδιά του, πρόσεχαν στο σπίτι τους στην Κόνιτσα τον «θησαυρό» του, τα Λείψανα του Αγίου Αρσενίου, και άναβαν κάθε μέρα το καντήλι με το λάδι.[203] Πέντε μέρες πριν από την κοίμηση του Οσίου τον επισκέφθηκε και η Ναταλία, η σύζυγος του μεγάλου του αδελφού Ραφαήλ. Στο ένα παιδί τους είχαν δώσει το όνομα Χρήστος, το όνομα του παππού του Οσίου, το οποίο ήταν να πάρει ο ίδιος κατά τη βάπτισή του πριν του δώσει τελικά ο Άγιος Αρσένιος το δικό του όνομα. Μάλιστα, ο Άγιος ανασηκώθηκε στο κρεβάτι του και κάθισε σαν να μην ήταν άρρωστος και της είπε: «Κάθισε να πούμε καμιά κουβέντα».

Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης σε όλη του τη ζωή αναθυμόταν, όπως έλεγε, τη ματαιότητα του επίγειου βίου[204] και προετοιμαζόταν για το «μεγάλο ταξίδι»[205]. Χρησιμοποιούσε τα λόγια του Κυρίου: «μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν» (*Ιω*. 5, 24).[206] Θεωρούσε ότι πρόκειται για μετάβαση, για αποχωρισμό, αφού συνεχώς είχε την αίσθηση ότι η εδώ ζωή είναι προσωρινή. Γι’ αυτό χαιρόταν που ζούσε, χαιρόταν και που θα πέθαινε. Δε φοβόταν τον θάνατο και την Κρίση γιατί, όπως ανέφερε, δεν τον ενδιέφερε ο Παράδεισος και οι Ουράνιες χαρές, παρά μόνο ο Χριστός. Είχε πει στις μοναχές στη Σουρωτή –και μέσω αυτών και προς όλους όσοι τον επικαλούνται– ότι, επειδή η αγάπη του είναι πνευματική, «οι αποστάσεις καταργούνται και η επαφή θα υπάρχει μαζί σας και σ’ αυτήν τη ζωή από μακριά και στην άλλη που είναι ακόμη πιο μακριά, γιατί και εκείνη η απόσταση θα είναι πολύ κοντινή, αφού μας ενώνει η Αγάπη, ο Χριστός».[207]

Η αγάπη του για τον Χριστό και οι θείες εμπειρίες του ενώ βρισκόταν στον κόσμο τον βεβαίωναν για την αλήθεια της αιώνιας ζωής. Θα πήγαινε κοντά στον Χριστό, τον οποίο αγάπησε πολύ από παιδί και που για την αγάπη Του τα εγκατέλειψε όλα. Θα πήγαινε κοντά στη Θεοτόκο και τους

αγαπημένους του Αγίους, για τους οποίους πίστευε ότι του έκαναν μεγάλη τιμή με το να τον επισκέπτονται πολλές φορές. Ακόμη, θα πήγαινε κοντά στους Γέροντές του, τον παπα-Τύχωνα και τους Αγιορείτες Πατέρες που με θέρμη έγραφε τον βίο τους. Θα πήγαινε επίσης κοντά στη μητέρα του, προς την οποία, στην αποχαιρετιστήρια φωτογραφία του το 1957, όταν έγινε μοναχός, έγραφε ότι αφιερώθηκε στον Χριστό «διὰ νὰ εἴμεθα αἰώνια μαζί, τὸν Ἰησοῦν θὰ παρακαλέσω».

Ο Άγιος Παΐσιος είχε συντάξει μία επιστολή ως Διαθήκη, τη Δευτέρα 2 Φεβρουαρίου του 1988 (παλαιό ημερολόγιο), έξι χρόνια πριν την κοίμησή του, και την είχε στείλει στο Ησυχαστήριο της Σουρωτής. Δεν ήθελε να αφήσει, όπως έλεγε, εκκρεμότητες μετά τον θάνατό του σχετικά με τα βιβλία του τα οποία είχαν εκδοθεί, τα ανέκδοτα τετράδιά του και τα άγια Λείψανα του Αγίου Αρσενίου. Έκλεινε δε την επιστολή με την ευχή προς τις μοναχές να αξιωθούν την καλή απολογία και την αιώνια Βασιλεία του Χριστού.[208] Έλεγε αργότερα στις μοναχές ότι τους είχε αφήσει τον «θησαυρό» που διέθετε, τον Άγιο Αρσένιο, οπότε ήταν επόμενο να είναι εκεί η καρδιά του. Γιατί «ὅπου ὁ θησαυρός, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία» (*Ματθ.* 6, 21). Τέλος, δήλωνε πως ό,τι πολύτιμο είχε θα το άφηνε στις αδελφές του στη Μονή.[209]

Την Τετάρτη 29 Ιουνίου του 1994 (εορτή των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου) ο Άγιος Παΐσιος πήγε για τελευταία φορά στον Ναό για τη Θεία Λειτουργία και κοινώνησε. Εξακολουθούσε όμως να κοινωνεί στο κελί του. Συνέχισε να έχει ανυπόφορους πόνους και κάποιες στιγμές έλεγε: «Ιησού μου! Παναγία μου! […] Γλυκιά μου Παναγία!» Παρά τους πόνους, προσευχόταν μνημονεύοντας τα ονόματα που του έστελναν. Όταν του έγραφαν ότι κάποιος υπέφερε από καρκίνο σταματούσε για λίγο και συνέπασχε λέγοντας: «Πώς πονάω!» Ήθελε να ευχόμαστε για όλους τους ανθρώπους «καλό Παράδεισο». Ο Χριστός θυσιάστηκε για να σωθούν όλοι οι άνθρωποι, ακόμη και αυτοί που είναι μακριά Του. Ας παρακαλούμε λοιπόν να γνωρίσουν όλοι οι άνθρωποι τον Θεό, να Τον αγαπήσουν και να σωθούν. Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε: «Θεέ μου, εγώ έζησα τον Παράδεισο ήδη εδώ, από τη γη. Πήγαινέ με εμένα στην Κόλαση και τον αδελφό μου βάλ' τον στον Παράδεισο». Αν όμως ζητήσει να πάει στην Κόλαση από τη μεγάλη αγάπη του ένας τέτοιος άνθρωπος, η αγάπη θα μεταφερθεί στην Κόλαση και εκείνο το μικρό κομμάτι της θα μεταβληθεί σε Παράδεισο.

Γιατί όπου υπάρχει αγάπη, εκεί είναι ο Χριστός· και όπου είναι ο Χριστός, εκεί είναι ο Παράδεισος.[210]

Για τελευταία φορά ο Όσιος Παΐσιος κοινώνησε το Σώμα και το Αίμα του Κυρίου στο κελί του κατά την εορτή της Αγίας Ευφημίας τη Δευτέρα 11 Ιουλίου του 1994, γονατιστός στο κρεβάτι του και λέγοντας τα λόγια του ληστή: «Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Εν συνεχεία προσκύνησε την εικόνα της Αγίας Ευφημίας που του πήγαν οι μοναχές. Είχε σταματήσει να δέχεται κόσμο και ήθελε να είναι μόνος του για να μπορεί να προσεύχεται και να προετοιμαστεί καλύτερα για την έξοδό του από τον κόσμο. Παρέμενε χαρούμενος και ειρηνικός. Εξομολογήθηκε σε δύο γνωστούς του Επισκόπους, οι οποίοι τον είχαν επισκεφθεί.[211]

Ο Αρχιεπίσκοπος Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρας Δαμιανός,[212] μας μίλησε για την τελευταία επίσκεψή του στον Άγιο Παΐσιο στο Ησυχαστήριο της Σουρωτής, πιθανότατα την παραμονή της κοίμησής του. Ακολούθως έφυγε για το Σινά, γιατί είχε πολλές υποχρεώσεις στη Μονή, και εκεί πλέον έμαθε ότι την επόμενη μέρα της αναχώρησής του είχε κοιμηθεί ο Άγιος. Κατά τη συνάντηση αυτή, ο Όσιος «κρατούσε την κοιλιά του και πονούσε πάρα πολύ. Βογγούσε. Ήθελε να τελειώσει. Να αφεθεί στο θέλημα του Θεού. Καταλάβαινε πως πλησίαζε προς το τέλος. Ήθελε να απέλθει». Ήταν έτοιμος για την αναχώρησή του από τον κόσμο. Δε ζήτησε να εξομολογηθεί στον Αρχιεπίσκοπο Σινά, παρά μόνο του ζήτησε να του διαβάσει την ευχή «εἰς ψυχορραγοῦντα». (Είναι η ευχή που διαβάζει ο ιερέας για να διευκολύνει την ψυχή να χωριστεί από το σώμα και προς ευλογία της. Ο Άγιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης, όταν πλησίαζε το επίγειο τέλος του, είχε ζητήσει να του διαβάσουν την ίδια ευχή.) Στον Αρχιεπίσκοπο Δαμιανό είχε κάνει εντύπωση το ότι ο Όσιος Παΐσιος είχε προετοιμάσει το Ευχολόγιο έχοντάς το ανοιχτό σε τούτη την ευχή. Παρακάλεσε τον Αρχιεπίσκοπο να τον μνημονεύει, λέγοντάς του ότι πολλοί δε θα τον μνημονεύουν θεωρώντας ότι αγίασε και δε θα το έχει ανάγκη. Ο Όσιος ήταν τόσο ταπεινός που θεώρησε τιμητικό το να ζητήσει τη μνημόνευσή του από τον πατέρα Δαμιανό, ο οποίος ήταν και Αρχιεπίσκοπος της Εκκλησίας. Εκείνος του απάντησε «θα σας μνημονεύω», και ο Όσιος Παΐσιος συνέχισε: «Να έχω μνημόσυνο από κάποιον».

Η τελευταία νύχτα του Οσίου Παϊσίου στον κόσμο ήταν μαρτυρική. Ανέπνεε με μεγάλη δυσκολία και η πίεσή του έπεφτε. Ακόμη και τα πιο

ισχυρά παυσίπονα δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τον «ανυπόφορο πόνο» του. Έλεγε ότι πόναγε πολύ και στρεφόταν στην εικόνα της Παναγίας. Τον άκουγαν να λέει: «Γλυκιά μου Παναγία», και ύστερα από δύο ώρες: «Μαρτύριο, πραγματικό μαρτύριο». Κοιμήθηκε την Τρίτη 12 Ιουλίου του 1994, στις 11 το πρωί, στο κελί του στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή. Οι μοναχές τού φόρεσαν το μοναχικό σχήμα, το ράσο και το κουκούλι του. Στη συνέχεια μετέφεραν το Άγιο σώμα του στο Παρεκκλήσι των Αγίων Αρχαγγέλων, όπου του προσέφεραν βασιλικούς και τριαντάφυλλα, λίγα άνθη ευχαριστίας για όσα χάρισε σε αυτές και σε όλον τον κόσμο. Το πρόσωπό του ήταν φωτεινό και σκορπούσε γλυκύτητα.[213] Αυτό αποτυπώνεται και στις φωτογραφίες που υπάρχουν από την κοίμηση του Οσίου.

Την Τρίτη 12 Ιουλίου του 1994, στις 11 τη νύχτα, άρχισε η Αγρυπνία στον Ναό των Αγίων Αρχαγγέλων. Μετά τη Θεία Λειτουργία, προτού ξημερώσει, μέσα στο σκοτάδι με έναν φανό που πήγαινε μπροστά και δύο φαναράκια που συνόδευαν το σώμα του Αγίου Παϊσίου τελέστηκε η Νεκρώσιμη Ακολουθία μόνο από τον ιερέα του Ησυχαστηρίου πατέρα Νικόλαο, όπως είχε ζητήσει ο Άγιος, χωρίς μάλιστα να έχει ακόμη ανακοινωθεί. Η ταφή του Αγίου σώματός του έγινε πίσω από τον Ναό του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκη, με το φως ενός μόνο κεριού για να κρύβει τον μεγάλο πόνο του αποχωρισμού, κοντά στο σημείο όπου είκοσι χρόνια αργότερα θα κτιζόταν και ο Ναός του Αγίου Παϊσίου του Αγιορείτη. Στον τάφο του Αγίου, που σήμερα αποτελεί παγκόσμιο προσκύνημα, υπάρχει το ποίημα που είχε γράψει ο ίδιος δεκαοκτώ μέρες πριν την κοίμησή του: «Ἐδῶ τελείωσε ἡ ζωή, ἐδῶ καὶ ἡ πνοή μου, ἐδῶ τὸ σῶμα θὰ θαφτῆ θὰ χαίρη κι ἡ ψυχή μου. Ὁ Ἅγιός μου κατοικεῖ, αὐτὸ εἶναι τιμή μου. Πιστεύω Αὐτὸς θὰ λυπηθῆ τὴν ἄθλια ψυχή μου. Θὰ εὔχεται στὸν Λυτρωτὴ νἄχω τὴν Παναγιὰ μαζί μου»[214].

Τρεις ημέρες μετά την κοίμηση του Αγίου Παϊσίου ανακοινώθηκε από την Ηγουμένη Φιλοθέη και τις μοναχές του Ησυχαστηρίου το γεγονός της «μετάβασής» του στη «χώρα των ζώντων».

1. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π, σ. 46-47.

2. Βλ. Πρεσβ. Διονυσίου Τάτση, *Ο Γέροντας Παΐσιος*, Κόνιτσα, [8]2014, σ. 17.

3. Βλ. Αγίου Παϊσίου, «Σύντομον χρονικόν της Ιεράς Μονής Στομίου Κονίτσης», *ό.π.*, σ. 103.
4. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 148.
5. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 17-18.
6. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 184.
7. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 104-105.
8. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 127-128.
9. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 35-36.
10. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 64-65.
11. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 64.
12. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 98, 99.
13. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 309, 326-327.
14. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 250.
15. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 212-213.
16. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 109-110.
17. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 46.
18. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 289-290.
19. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 201.
20. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 108-110.
21. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 111.
22. Η φωτογραφία, με το ποίημα του Οσίου Παϊσίου στην πίσω πλευρά της, βρίσκεται στο πατρικό σπίτι του στην Κόνιτσα.
23. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 137-140.
24. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 90-91.
25. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 166-167.
26. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 82-84.
27. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 131.
28. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 246-247.
29. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 255-256.
30. Βλ. Αγίου Παϊσίου, «Σύντομον χρονικόν της Ιεράς Μονής Στομίου Κονίτσης», *ό.π.*, σ. 101.
31. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 256.
32. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 154-155, 256.
33. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 253-254.
34. «Συνέντευξη από τον κ. Βασίλειο Κίτσιο», Κόνιτσα, 31-3-2016.

35. «Συνέντευξη από τον κ. Παύλο Σέρρα» και «Συνέντευξη από τον κ. Βασίλειο Κίτσιο», Κόνιτσα, 31-3-2016.
36. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 112.
37. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 212-213.
38. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη από την κ. Σταματία Καραμουράτη», Κόνιτσα, 1-4-2016. Πρόκειται για την εβδομηνταπεντάχρονη σήμερα Ζωή Εζνεπίδου-Καραμουράτη, κόρη της μεγάλης αδελφής του Αγίου.
39. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 213-214.
40. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 63-64.
41. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 161-162, και «Συνέντευξη με τον Ηγούμενο της Μονής Στομίου, πατέρα Κοσμά Σιώζο», Μονή Στομίου, 1-4-2016. Ο Γέροντας Κοσμάς μάς έδειξε από την πίσω πλευρά της Μονής το ακριβές σημείο της σπηλιάς στον γκρεμό. Το σημείο φανερώνει την υπέρμετρη άσκηση που έκανε ο Όσιος στο Στόμιο.
42. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 105-106.
43. «Συνέντευξη από τον κ. Βασίλειο Κίτσιο», Κόνιτσα, 31-3-2016.
44. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 248-249.
45. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 254-255.
46. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 180-181.
47. «Συνέντευξη από τον κ. Παύλο Σέρρα», Κόνιτσα, 31-3-2016.
48. «Συνέντευξη από την κ. Σταματία Καραμουράτη», Κόνιτσα, 1-4-2016, και «Συνέντευξη από τον κ. Βασίλειο Κίτσιο», Κόνιτσα, 31-3-2016.
49. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 172.
50. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 49-50.
51. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 252.
52. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 152-153.
53. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 48-49.
54. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 165.
55. «Συνέντευξη δεύτερη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 18-8-2016.
56. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη δεύτερη από τον Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρα Δαμιανό», Μετόχι της Μονής του Σινά, Αθήνα, 22-11-2016.
57. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη από τον πατέρα Αθανάσιο Οικονόμου», Κόνιτσα, 1-4-2016.

58. «Συνέντευξη δεύτερη από τον Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρα Δαμιανό», Μετόχι της Μονής του Σινά, Αθήνα, 22-11-2016.

59. «Συνέντευξη δεύτερη από τον Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρα Δαμιανό», Μετόχι της Μονής του Σινά, Αθήνα, 22-11-2016.

60. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 246-247.

61. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 259.

62. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 166.

63. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη πρώτη από τον Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρα Δαμιανό», Μετόχι της Μονής του Σινά, Αθήνα, 6-3-2016.

64. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 215.

65. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 189-190.

66. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 36-37.

67. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 73-74.

68. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 52-53.

69. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 85.

70. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 177.

71. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 325-326.

72. Από τον πατέρα Βασίλειο, Προηγούμενο της Μονής Ιβήρων, ζητήσαμε δύο φορές να μας μιλήσει για τον Άγιο Παΐσιο ή να μας γράψει κάτι. Μας έκανε εντύπωση η γλυκύτητα που αποτυπώθηκε στο πρόσωπό του στο άκουσμα του ονόματος του Αγίου. «Τι να πω;» μας είπε. Ό,τι και να πει ή να γράψει κανείς για τον μεγάλο Άγιο του καιρού μας είναι λίγο. Ίσως όμως, όταν έχεις «δει» πολλά και τρέφεις μεγάλη αγάπη προς τον Άγιο Γέροντά σου, δε μιλάς και δε γράφεις, επιλέγοντας τη σιωπή. Έδωσε την ευλογία του, «να βγει το βιβλίο». Μας είπε ακόμα αστειευόμενος: «Ας γράψει και κανένας άλλος. Όλα θα τα γράφω εγώ;» (Πατριαρχική Ανωτάτη Εκκλησιαστική Ακαδημία Κρήτης, Ηράκλειο, 16-5-2016).

73. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 163.

74. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 175-176.

75. Η βρογχεκτασία είναι χρόνια ασθένεια των βρογχικών πόρων του πνεύμονα. Χαρακτηρίζεται από διεύρυνσή τους, παροξυσμικό βήχα και πυώδη απόχρεμψη. Βλ. Γεωργίου Μπαμπινιώτη, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα, [2]2002, σ. 388.

76. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 190-191.

77. Βλ. *Αγίου Παϊσίου, Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 30.

78. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 170.
79. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 103-104.
80. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 14-15, 110-111.
81. http://www.vimaorthodoxias.gr/perizois/item/8325-p-polykarpos-mantza roglou-pos-gnorisa-ton-ger-paisio (ημερομηνία ανάκτησης: 24-7-2016).
82. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 321 326-327.
83. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 351.
84. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 198.
85. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 350-351.
86. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 99.
87. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 244.
88. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 56.
89. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 221-222, 225, 234-235.
90. Τα Φάρασα ονομάζονται σήμερα Camlica (Τσάμλιτζα). Το 2012 κατοικούσαν εκεί 411 Τούρκοι.
91. Βλ. Πρεσβ. Διονυσίου Τάτση, *Ο Γέροντας Παΐσιος*, ό.π., σ. 158.
92. Βλ. Πρεσβ. Διονυσίου Τάτση, *Ο Ασκητής της Παναγούδας*, Κόνιτσα, αυτοέκδοση, [4]2006, σ. 71-72. Δημοσιεύεται η Επιστολή του Οσίου από την Καλύβη του Τιμίου Σταυρού.
93. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 96.
94. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 208-209.
95. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 121.
96. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 223-224.
97. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 287.
98. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 58-59.
99. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 147-148.
100. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 191-192, 195-196, 208.
101. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 191.
102. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 189-190.
103. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 213.
104. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 130-131.
105. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 235.
106. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 276-279.
107. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη από τον πατέρα Παύλο Σιναΐτη», Σιναϊτικό Μετόχι της Αγίας Αικατερίνης, Αθήνα, 5-3-2016 και 3-

4-2016.

108. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 169, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 163.

109. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 165.

110. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 38.

111. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 27-28, 75.

112. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 138-139.

113. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σσ. 172-173.

114. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 42, 170-171, 174, 248.

115. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 231, 235-236, 239.

116. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 300

117. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 42-43.

118. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 161.

119. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 83-86, 90.

120. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 150, 154-155.

121. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 87.

122. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 278-279.

123. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 212.

124. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 109-110, 324.

125. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 312-313, 325-326.

126. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 349.

127. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 310-311.

128. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 311-312, 319, 334.

129. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 19, 140, 187.

130. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 226.

131. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 216, 271.

132. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 24.

133. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 317.

134. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 26.

135. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 287, 290-291.

136. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 227, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 72-73.

137. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 29, 31-32.

138. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 194-195.

139. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 234-235.

140. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 74-77.

141. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 99-100.
142. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 263-264.
143. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 30.
144. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 237-238.
145. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 278.
146. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 258-259.
147. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 278.
148. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 252-253.
149. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 225.
150. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 186.
151. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 186-187.
152. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 35.
153. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 39.
154. Λαϊκός που έμενε στο Άγιον Όρος και διέθετε μουλάρια για τις μεταφορές ανθρώπων και πραγμάτων σε μέρη που δεν έφθαναν αυτοκίνητα.
155. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 228.
156. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 228-229.
157. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 235-236.
158. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 170, 237-238, 242.
159. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 185.
160. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 33.
161. Όπως αναφέρουμε και παραπάνω, βρογχεκτασία είναι η χρόνια ασθένεια των βρογχικών πόρων.
162. Ελκώδης κολίτιδα είναι η φλεγμονή του παχέος εντέρου που προέρχεται από μικρόβια, παράσιτα ή άλλες αιτίες και προκαλεί πόνο, μετεωρισμό (φούσκωμα), διαταραχές των κενώσεων. Βλ. Γεωργίου Μπαμπινιώτη, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα, [2]2002, σ. 916.
163. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 213-214.
164. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 217-218.
165. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 213-214.
166. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 302-303.
167. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 271.
168. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 154-156.
169. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 40.
170. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 337-338.

171. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 93, 95, 335-339.
172. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 205.
173. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 200.
174. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 226.
175. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 212, 218.
176. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 212, 214-215, 218.
177. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 282-283.
178. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 716-717.
179. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 311-312.
180. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 223-224.
181. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 256.
182. Γεωργίου Φουκαδάκη, «Συνέντευξη από την κ. Χριστίνα Οικονόμου, κοινωνική λειτουργό στο Θεαγένειο Νοσοκομείο κατά το διάστημα της νοσηλείας του Οσίου Παϊσίου», Θεσσαλονίκη, 7-12-2016.
183. «Συνέντευξη από την κ. Χριστίνα Οικονόμου, κοινωνική λειτουργό στο Θεαγένειο», Θεσσαλονίκη, 7-12-2016.
184. «Συνέντευξη από την κ. Χριστίνα Οικονόμου, κοινωνική λειτουργό στο Θεαγένειο», Θεσσαλονίκη, 7-12-2016.
185. «Συνέντευξη από την κ. Χριστίνα Οικονόμου, κοινωνική λειτουργό στο Θεαγένειο», Θεσσαλονίκη, 7-12-2016.
186. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 148-149.
187. «Συνέντευξη από την κ. Χριστίνα Οικονόμου, κοινωνική λειτουργό στο Θεαγένειο», Θεσσαλονίκη, 7-12-2016.
188. Βλ. κ. Χριστίνα Οικονόμου: http://gerontesmas.com/%CE%BC%CE%B1%CF%81%CF%84%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CF%87%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%85-%CE%B3%CE%B9%CE%B1/ (τελευταία ανάκτηση: 6-11-2016).
189. Βλ. Γεώργιος Μπλάντζας: https://www.youtube.com/watch?v=ZtxVZT9-9eo (τελευταία ανάκτηση: 7-11-2016).
190. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 189.

191. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, Βασιλικά Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, 2015, σ. 539, 541.

192. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 219-220.

193. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 135.

194. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 126.

195. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 549-550.

196. Βλ. Γεώργιος Μπλάντζας: ό.π. (τελευταία ανάκτηση: 7-11-2016).

197. Βλ. Γεώργιος Μπλάντζας: ό.π. (τελευταία ανάκτηση: 7-11-2016).

198. Βλ. Γεώργιος Μπλάντζας: https://www.youtube.com/watch?v= gYrG69G0AlY (τελευταία ανάκτηση: 8-11-2016).

199. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 345-347.

200. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 119.

201. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 215.

202. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 216-217, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 141.

203. «Συνέντευξη από τον κ. Βασίλειο Κίτσιο», Κόνιτσα, 31-3-2016.

204. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 151.

205. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 253.

206. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 141.

207. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 230.

208. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 10-11.

209. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 110-111.

210. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 134.

211. Βλ. Ιερομονάχου Ισαάκ, *Βίος Γέροντος Παϊσίου*, ό.π., σ. 348-349, και *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 554-557.

212. «Συνέντευξη δεύτερη από τον Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρα Δαμιανό», Μετόχι της Μονής του Σινά, Αθήνα, 22-11-2016.

213. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 553-555.

214. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 551, 555-557.

3. ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΑΣΚΗΣΑΝ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΠΑΪΣΙΟ ΤΟΝ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ

Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης έζησε μικρά διαστήματα σε κοινόβια, κυρίως όμως διήγαγε ερημητικό βίο. Επηρεάστηκε –πέρα από την Αγία Γραφή, τους Πατέρες και τη λατρευτική ζωή της Εκκλησίας– από διάφορα πρόσωπα που συνάντησε στη ζωή του ή άκουσε γι’ αυτά και τον συγκίνησε ο βίος τους. Πέρα από τα πρόσωπα της οικογένειάς του και τον Άγιο Αρσένιο, όλοι οι υπόλοιποι έζησαν στο Άγιον Όρος.

Οι Γέροντες για τους οποίους μιλούσε με θαυμασμό έζησαν με απλότητα και αγάπη προς τον Θεό και τους ανθρώπους. Με την αγιότητά τους διαμόρφωσαν σημαντικά τη μοναχική του βιωτή.

Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης (1840-1924)

Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης (κατά κόσμον Θεόδωρος Αννητσαλήχος) ήταν, όπως έγραφε ο Άγιος Παΐσιος, «από τους βαθείς ασκητικούς Πατέρες (παλαιούς Καππαδόκες) με αρετές μεγάλες».[215]

Γεννήθηκε το 1840 στα Φάρασα (Βαρασός) της Καππαδοκίας. Ο πατέρας του Ελευθέριος Αννητσαλήχος (Αρτζίδης) ήταν δάσκαλος. Η μητέρα του ονομαζόταν Βαρβάρα Φράγκου ή Φραγκοπούλου (Τσαπάρη). Ο Άγιος Αρσένιος είχε και έναν αδελφό, τον Βλάσιο. Σε μικρή ηλικία έμεινε ορφανός πρώτα από τον πατέρα του και αργότερα από τη μητέρα του. Τον μεγάλωσε η αδελφή της μητέρας του. Μικρό παιδί κινδύνευσε σοβαρά, όταν παρασύρθηκε από έναν χείμαρρο, και σώθηκε από κάποιον άγνωστό του ο οποίος τον ανέβασε στο άλογό του. Έλεγε αργότερα ότι αυτός που τον έσωσε ήταν ο Άγιος Γεώργιος, του οποίου εκεί κοντά υπήρχε Εκκλησάκι.

Τα πρώτα του γράμματα ο Θεόδωρος (Άγιος Αρσένιος) τα έμαθε στα Φάρασα. Συνέχισε τις σπουδές του στη Νίγδη και στη Σμύρνη, όπου έμαθε, εκτός από τα ελληνικά, τουρκικά, αρμενικά και λίγα γαλλικά. Στα είκοσι

έξι χρόνια του έγινε μοναχός στην Ιερά Μονή του Τιμίου Προδρόμου Φλαβιανών (Ζιντζή-Ντερέ) στην Καισάρεια της Καππαδοκίας και ονομάστηκε Αρσένιος. Χειροτονήθηκε διάκονος από τον Μητροπολίτη Καισάρειας Παΐσιο Β΄ (1777-1871), ο οποίος και τον έστειλε στα Φάρασα ως δάσκαλο για τα παιδιά καθότι εκεί δεν υπήρχε σχολείο. Ο Όσιος Αρσένιος μάθαινε γράμματα στα παιδιά, τα οποία συνήθως γονάτιζαν επάνω σε δέρματα προβάτων. Με αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας απέφευγαν τα προβλήματα με τους Τούρκους οι οποίοι, βλέποντας τα παιδιά, νόμιζαν ότι αυτά προσεύχονται. Ενίοτε το μάθημα γινόταν σε μια σπηλιά στο Εξωκκλήσι της Παναγίας (στο Κάντσι).

Στα τριάντα του χρόνια ο Όσιος Αρσένιος χειροτονήθηκε πρεσβύτερος στην Καισάρεια της Καππαδοκίας, και εν συνεχεία έγινε Πνευματικός και Αρχιμανδρίτης. Επί πενήντα πέντε χρόνια λειτουργούσε στα Φάρασα, στον Ναό των Οσιομαρτύρων Βαραχησίου και Ιωνά, και στα άλλα πενήντα Εξωκκλήσια. Μια φορά, πήγε στον κεντρικό Ναό για τον Εσπερινό. Μόλις όμως άνοιξε την πόρτα του Ναού, παρουσιάστηκε μια γυναίκα που άστραφτε το πρόσωπό της και αμέσως κατάλαβε ότι ήταν η Παναγία. Στις Ολονυχτίες παρέμενε όρθιος καθ’ όλη τη νύχτα. Σε μία τέτοια Αγρυπνία στο Εξωκκλήσι της Παναγίας (στο Κάντσι) είδε να ψάλλει στο απέναντι αναλόγιο ένας ασπρομάλλης Γέροντας, για τον οποίο έλεγε ότι ήταν ο Άγιος Χαράλαμπος. Στην Εκκλησία διάβαζε το Ευαγγέλιο της ημέρας στα ελληνικά, στα φαρασιώτικα και στα τουρκικά.[216]

Έμενε σε ένα πολύ φτωχικό σπίτι. Δίπλα ήταν το κελί του, του οποίου το πάτωμα ήταν χωμάτινο. Κάτω από το εικονοστάσι του είχε ένα κομμάτι δέρμα. Πάνω σ’ αυτό γονάτιζε για να προσευχηθεί ή καθόταν για να μελετήσει την Αγία Γραφή, τους Βίους των Αγίων, διάφορα κείμενα Πατέρων και τα θαύματα της Παναγίας, τα οποία αγαπούσε πολύ. Στο σπίτι του συγκεντρώνονταν οι μεγαλύτεροι στην ηλικία· τους ερμήνευε το Ευαγγέλιο και τους διηγόταν τον Βίο του Αγίου της ημέρας καθώς και ιστορίες από την Παλαιά Διαθήκη. Δεν ήθελε οι γνωστοί του να ξεχνούν την Ελλάδα, γι’ αυτό και όταν βάπτιζε παιδιά τούς έδινε ονόματα ελληνικά, όπως Αθηνά. Στο κελί του έμενε έγκλειστος δύο φορές την εβδομάδα, την Τετάρτη και την Παρασκευή, και προσευχόταν. Μετά το προσκύνημά του στους Αγίους Τόπους άρχισαν να τον φωνάζουν Χατζεφεντή. Οι κάτοικοι των Φαράσων μιλούσαν για πέντε προσκυνήματά του στους Αγίους

Τόπους. Την τρίτη φορά που πήγε μαζί με άλλους προσκυνητές από τα Φάρασα στον Ναό της Αναστάσεως στα Ιεροσόλυμα, την ώρα που ο Πατριάρχης διάβαζε την ευχή κατά τη Μεγάλη Είσοδο, άστραψε το πρόσωπό του προξενώντας σε όλους μεγάλη εντύπωση. Πολλοί ρωτούσαν να μάθουν ποιος ήταν αυτός ο ιερέας. Αν και πολλές φορές του πρότειναν να γίνει Επίσκοπος, δε δέχθηκε φοβούμενος την υπερηφάνεια.[217]

Οι κάτοικοι των Φαράσων ανέφεραν ότι στην πατρίδα τους δεν είχαν γιατρό. Ο Άγιος Αρσένιος έκανε όμως θαυμαστά έργα. Ήταν με την προσευχή του ο ιατρός των ψυχών και των σωμάτων τους, γιατί είχε εντός του τη Θεία Χάρη. Όταν του πήγαιναν αρρώστους για να τους θεραπεύσει, δεν ενδιαφερόταν να μάθει αν ήσαν Χριστιανοί ή Μουσουλμάνοι αλλά από ποια αρρώστια έπασχαν, ώστε να τους διαβάσει την ανάλογη ευχή από το Ευχολόγιο ή το Ψαλτήρι. Το Ευαγγέλιο το διάβαζε σε περιπτώσεις πολύ σοβαρών ασθενειών. Αν ο άρρωστος δεν μπορούσε να μετακινηθεί, κράταγαν οι δικοί του ένα ρούχο του που το διάβαζε ο Όσιος και του το πήγαιναν να το φορέσει για να θεραπευτεί. Τις ημέρες που παρέμενε έγκλειστος στο κελί του, οι άρρωστοι που τον επισκέπτονταν έπαιρναν χώμα από το κατώφλι της πόρτας του για να το χρησιμοποιήσουν στη θεραπεία τους. Μερικοί άρρωστοι Τούρκοι θεωρούσαν ανάξιο τον εαυτό τους να τους διαβάσει τις ευχές ο Όσιος Αρσένιος και έπαιρναν στάχτη από το θυμιατό του, το διέλυαν στο νερό και το έπιναν. Πολλοί μετά από κάποια θεραπεία τους, από ευγνωμοσύνη ήθελαν να του προσφέρουν χρήματα ή δώρα. Ο ίδιος δεν τα δεχόταν ούτε τα έπαιρνε στα χέρια του. Μάλιστα έλεγε τη φράση: «Η πίστη μας δεν πουλιέται»[218].

Ήταν πολύ αυστηρός με τον εαυτό του και πολύ επιεικής με τους άλλους. Ως Πνευματικός δεν έβαζε, συνήθως, κάποιον κανόνα (επιτίμιο) και προσπαθούσε να κάνει τους ανθρώπους να συναισθανθούν μόνοι τους τα σφάλματά τους. Ήθελε οι άνθρωποι από φιλότιμο να κάνουν την όποια άσκηση ή τις ελεημοσύνες τους. Αρκετές φορές, για να κρύψει την υψηλή πνευματική του κατάσταση και αγιότητά του, έκανε τον «διά Χριστόν σαλό», παρουσιάζοντας ψεύτικες ιδιοτροπίες, κάνοντας τον θυμώδη, τον γαστρίμαργο και άλλα παρόμοια. Αν και δεν έτρωγε ποτέ κρέας, όταν βρισκόταν σε κάποιο τραπέζι, για να μη στενοχωρήσει τους οικοδεσπότες πίεζε τον εαυτό του, εφόσον δεν ήταν ημέρα νηστείας, και έτρωγε λίγο

κρέας. Μόλις όμως επέστρεφε στο κελί του, έκανε υπέρμετρη άσκηση χωρίς να τρώει και να πίνει νερό επί ημέρες, για τις μπουκιές του κρέατος που είχε δοκιμάσει.[219]

Ο Άγιος Παΐσιος έγραφε για τον Άγιο Αρσένιο ότι μετά την κοίμησή του παρουσίασε σημεία –θαύματα και εμφανίσεις– που παρουσιάζουν οι Άγιοι και ότι του είχε δοθεί από τον Θεό το προορατικό χάρισμα. Πριν τον ερχομό τους στην Ελλάδα, ο Άγιος Αρσένιος είχε «πληροφορηθεί» από τον Θεό τον ξεριζωμό τους από την πατρίδα τους τα Φάρασα, και συμβούλευε να κάνουν οικονομίες για τον δρόμο. Τους έλεγε ότι θα πάνε στην Ελλάδα και θα διασκορπιστούν σε πολλά μέρη. Είχε μιλήσει ακόμα για πολέμους και συμφορές, λέγοντας χαρακτηριστικά ότι «το 1941 τα αρνιά θα είναι μαύρα». Για τον ίδιο έλεγε ότι θα ζούσε μόνο σαράντα μέρες στην Ελλάδα και ότι θα πέθαινε σε νησί.

Σε ηλικία ογδόντα τριών ετών ακολούθησε τους συμπατριώτες του κατά τον βίαιο ξεριζωμό από την πατρίδα τους. Συνοδοί του στον δρόμο προς την Ελλάδα ήσαν ο συγγενής του Μωυσής Κογλανίδης (του Παγκλού ή Κχούτη), ο Σαράντης Τσοπουρίδης και ο Σολομών Κοσκερίδης. Από τα Φάρασα και το λιμάνι της Μερσίνας έφθασαν στον Πειραιά. Εν συνεχεία, με άλλο πλοίο πήγαν στην Κέρκυρα, όπου παρέμειναν προσωρινά στο Κάστρο της. Ο Άγιος Αρσένιος έζησε στο Κάστρο της Κέρκυρας δύο εβδομάδες και λειτούργησε δύο φορές στον Ναό του Αγίου Γεωργίου. Την τελευταία εβδομάδα της επίγειας ζωής του την πέρασε στο Νοσοκομείο της Κέρκυρας. Στον Πρόδρομο Κορτσινόγλου, τον ψάλτη και φίλο του, είχε εκμυστηρευθεί ότι η Παναγία τού απεκάλυψε ότι σε δύο μέρες θα έφευγε για την άλλη ζωή και ότι Αυτή τον οδήγησε στο να πάει στα μοναστήρια του Αγίου Όρους τα οποία επιθυμούσε πολύ να δει και ποτέ δεν είχε επισκεφθεί. Στο τελευταίο κήρυγμά του αναφέρθηκε στο βαθύτερο νόημα της ζωής: «Την ψυχή, την ψυχή να φροντίζετε περισσότερο και όχι τη σάρκα που θα πάει στο χώμα και θα τη φάνε τα σκουλήκια».[220]
Κοιμήθηκε τη Δευτέρα 10 Νοεμβρίου του 1924 στην Κέρκυρα, σε ηλικία 83 ετών, κρατώντας σφιχτά με το δεξί του χέρι στο στήθος το Λείψανο του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου. Το 1986, η Εκκλησία ανακήρυξε την αγιότητα του Αγίου Αρσενίου και καθόρισε να εορτάζεται η μνήμη του στις 10 Νοεμβρίου, ημέρα της κοίμησής του.

Τον Οκτώβριο του 1958, ο Άγιος Παΐσιος προχώρησε στην εκταφή και ανακομιδή του Λειψάνου του Αγίου Αρσενίου. Ενώ όλη την ημέρα έβρεχε καταρρακτωδώς, με το που έφθασε στο Κοιμητήριο σταμάτησε η βροχή και βγήκε ήλιος. (Το 1945, τα αδέλφια του Αγίου Παϊσίου πήραν χώμα από τον τάφο του Αγίου Αρσενίου και το έρριξαν στον τάφο ενός συγχωριανού τους που είχε μείνει άλιωτος στο παλαιό Κοιμητήριο της Ανάληψης στην Κόνιτσα. Λίγο αργότερα, το σώμα του συγχωριανού τους έλιωσε.) Την ημέρα της ανακομιδής των αγίων Λειψάνων, τα οποία είχε πάρει μαζί του ο Όσιος Παΐσιος στο ξενοδοχείο όπου είχε καταλύσει στην Κέρκυρα και προσευχόταν, κατά τις εννέα με δέκα το βράδυ αισθάνθηκε πειρασμό και δύο μαύρα και άγρια χέρια τον έσφιξαν στον λαιμό για να τον πνίξουν. Ο Όσιος Παΐσιος επικαλέστηκε τον Άγιο Αρσένιο και μεμιάς αισθάνθηκε μια εξωτερική δύναμη που τον απελευθέρωσε. Την επόμενη μέρα πήρε μαζί του τα Λείψανα του Αγίου Αρσενίου στην Κόνιτσα, όπου και παρέμειναν μέχρι το 1970. Στη συνέχεια, τα μετέφερε στο Ιερό Ησυχαστήριο του Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου στη Σουρωτή Θεσσαλονίκης όπου τοποθετήθηκαν κάτω από την Αγία Τράπεζα του Καθολικού της Μονής μέσα σε ένα μπαούλο. Ο Όσιος Παΐσιος ανέφερε δύο εμφανίσεις του Αγίου Αρσενίου στον ίδιο, όταν ασκήτευε στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού, τις οποίες αναφέρουμε στα Θεία Γεγονότα στο επόμενο κεφάλαιο.

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε για τον Άγιο Αρσένιο –κάτι που πιστεύουμε πως τώρα πλέον ισχύει και για τον ίδιο– ότι είναι φυσικό να βοηθάει περισσότερο τώρα που βρίσκεται στον Ουράνιο Πατέρα από ό,τι όταν ζούσε στη γη. Με την παρρησία που έχει αποκτήσει, μπορεί να λαμβάνει άφθονη Χάρη και να καταφθάνει άμεσα στους πονεμένους ανθρώπους.[221]

Ο Παΐσιος Β΄, Μητροπολίτης της Καισάρειας της Καππαδοκίας (1777-1871) και ο Παΐσιος ο Μέγας

Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης είχε αναφερθεί στον Παΐσιο Β΄ (κατά κόσμον Πέτρος Κεπόγλου, 1777-1871) από τα Φάρασα της Καππαδοκίας, Μητροπολίτη Καισαρείας, του οποίου έλαβε το μοναχικό όνομα. Ο Παΐσιος Β΄ πήγαινε στον Σουλτάνο για τα αιτήματά του με ένα σχοινί δεμένο στη μέση, πάντοτε αποφασισμένος ακόμη και να τον κρεμάσουν οι Τούρκοι. Οι Έλληνες τον έστελναν στον Σουλτάνο για όλα τα δύσκολα θέματά τους. Πολλές φορές ο Μητροπολίτης Καισαρείας βοήθησε το

Πατριαρχείο σε δύσκολες περιστάσεις. Όταν έφθασε σε μεγάλη ηλικία, τον έβαζαν σε ένα κοφίνι και τον ανέβαζαν σε άλογο για να τον πάνε στην Πόλη. Κάποτε οι Τούρκοι είχαν βγάλει ένα φιρμάνι που διέτασσε τους Έλληνες να υπηρετούν στον τουρκικό στρατό. Ο Μητροπολίτης Παΐσιος Β΄ πήγε στον Σουλτάνο και με παρρησία του ζήτησε να πηγαίνουν μεν οι Έλληνες στον στρατό, αλλά να υπηρετούν σε ξεχωριστά στρατόπεδα και με δικούς τους αξιωματικούς. Θεωρούσε ότι μόνο με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν να εκτελούν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Ο Σουλτάνος φοβήθηκε μήπως εξοπλιστούν οι Χριστιανοί και έτσι έδωσε εντολή να μην κάνουν στρατιωτική θητεία. Μιαν άλλη φορά έπεισε τον Σουλτάνο να ανακαλέσει την απόφασή του να παραχωρηθεί η Μονή και το Αγίασμα της Ζωοδόχου Πηγής του Μπαλουκλί στους Αρμενίους. Ο Παΐσιος Β΄ ήταν αποφασισμένος και δε φοβόταν τον θάνατο. Γι’ αυτό, πολλές φορές με το θάρρος του έφερε σε δύσκολη θέση τον Σουλτάνο, κάτι που επωφελούνταν τελικά οι χριστιανοί.[222]

Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης κάνει αναφορά στους Λόγους του και στον Μέγα Παΐσιο (4ος αι. μ.Χ.), τον πρώτο εκ των Πατέρων που έφερε το όνομα Παΐσιος. Κάποιος ρώτησε τον Μέγα Παΐσιο πώς θα μπορούσε να αποκτήσει φόβο Θεού. Εκείνος του απάντησε ότι βοηθά το να συναναστρέφεται με ανθρώπους που αγαπούν τον Θεό και έχουν φόβο Θεού. Να μην πράττει όμως επιφανειακά ό,τι βλέπει να κάνουν εκείνοι, αλλά να το νιώθει εσωτερικά. Επίσης, εφόσον διαθέτει αγιότητα εκείνος που προσεύχεται, μπορεί να βγάλει κάποιον άνθρωπο ακόμα και από την Κόλαση. Ένας Γέροντας είχε καταφύγει στον Μέγα Παΐσιο ζητώντας του να προσευχηθεί για τη σωτηρία ενός αμελούς υποτακτικού του για τον οποίο ο Θεός τού είχε αποκαλύψει ότι βασανιζόταν στον Άδη. Με τη θερμή προσευχή του Μεγάλου Παϊσίου, ο Χριστός ελευθέρωσε την ψυχή του αμελούς υποτακτικού από τον Άδη.[223]

Ο Γέροντας Χατζη-Γεώργης ο Αθωνίτης (1809-1886)

Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης έλεγε αναφερόμενος στον Γέροντα Γεώργιο τον Χατζη-Γεώργη: «Το πρόσωπό του ακτινοβολούσε από την αγία του ζωή, και σκορπούσε θεία Χάρη στις πονεμένες ψυχές». Του απέδωσε μάλιστα τον χαρακτηρισμό που αργότερα θα χρησιμοποιούσαν και για τον ίδιο: «ασυρματιστής του Θεού».[224]

Ο Γέροντας Γεώργιος (κατά κόσμον Γαβριήλ) γεννήθηκε το 1809 στην Κερμίρα, κοντά στην Καισάρεια της Καππαδοκίας. Γονείς του ήσαν ο Ιορδάνης και η Μαρία, οι οποίοι είχαν αποκτήσει άλλο ένα παιδί, τον Αναστάσιο. Ο πατέρας του ήταν έμπορος και συνήθως έλειπε σε κάποιο ταξίδι. Η μητέρα του είχε μία αδελφή μοναχή, και η ίδια είχε αποκτήσει από μικρή ασκητικό πνεύμα. Από την παιδική του ηλικία ο Γαβριήλ ήθελε να γίνει μοναχός και έκανε αυστηρή νηστεία και πολλή προσευχή.[225]

Στο σχολείο, ο Γαβριήλ δυσκολευόταν πολύ να μάθει τα γράμματα. Μάλιστα, μετά από τέσσερα χρόνια μαθημάτων δεν είχε μάθει καν να συλλαβίζει. Του άρεσε όμως να πηγαίνει στις σπηλιές της Κερμίρας όπου εγκαταβίωναν ασκητές και να τους μιμείται. Κάποια φορά έλειψε για έναν ολόκληρο μήνα, ερχόμενος σε επαφή με τους εκεί ασκητές. Η πιστή μητέρα του, βλέποντας πως δεν μπορεί να μάθει να γράφει, τον έστειλε να ζητήσει τη βοήθεια της Παναγίας από μια θαυματουργή εικόνα της ενορίας τους. Ο Γαβριήλ, έχοντας προηγουμένως κάνει τριήμερη νηστεία, πήγε τη νύχτα να προσευχηθεί. Περιέγραφε αργότερα ο ίδιος, ότι η ίδια η Παναγία τού άνοιξε την κλειστή πόρτα, τον πήρε από το χέρι και τον έφερε μπροστά στην εικόνα του Χριστού και ζήτησε από τον Κύριο να του δώσει τη δύναμη να μάθει γράμματα. Αφού τον ασπάστηκε, του είπε ότι «τώρα έμαθες τα γράμματα». Από εκείνη τη στιγμή άρχισε να διαβάζει σωστά και καθαρά.[226]

Στα δεκατέσσερα χρόνια του ο Γαβριήλ βρέθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Ψάχνοντας τους φίλους του, χάθηκε στους δρόμους της Πόλης. Τότε βίωσε την παρουσία του Αγίου Γεωργίου ως αξιωματικού, ο οποίος τον μετέφερε με το άλογό του. Η συνεπής ασκητική ζωή του συγκίνησε ακόμα και τον Σουλτάνο Μαχμούτ Β΄ (1808-1839) κατά την παραμονή στην αυλή του. Ο Σουλτάνος μάλιστα έγινε κρυπτοχριστιανός και βοήθησε τους αδελφούς του Χριστιανούς εκδίδοντας περισσότερα από δύο χιλιάδες φιρμάνια που επέτρεπαν την ανέγερση νέων ναών. Στον Ναό του Αγίου Γεωργίου στο Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, όπως διηγήθηκε αργότερα ο ίδιος ο Χατζη-Γεώργης, του παρουσιάστηκε εκ νέου η Θεοτόκος με ολόλαμπρη λευκή ενδυμασία, μπροστά στην εικόνα της Παναγίας που βρίσκεται πίσω από την πατριαρχική ψηφιδωτή καθέδρα. Η Παναγία τον κάλεσε να μεταβεί στο Άγιον Όρος για να γίνει μοναχός.[227]

Το 1828, με τη βοήθεια του καπετάνιου του πλοίου που τον μετέφερε στο Περιβόλι της Παναγίας και με τη δική του επιμονή, έκαμψε την άρνηση του Ηγουμένου της Μονής Γρηγορίου, ο οποίος τελικά τον δέχθηκε στο μοναστήρι του. Στη Μονή Γρηγορίου παρέμεινε για δύο μήνες. Στην αρχή τού ανέθεσαν ως διακόνημα να βοηθά τον μάγειρα της Μονής. Με τη θερμή προσευχή του προς τον Άγιο Νικόλαο εξασφαλίστηκαν θαυματουργικά τα ψάρια για την πανήγυρη της Μονής Γρηγορίου, κατά τον εορτασμό του Αγίου Νικολάου. Μετά από το θείο αυτό γεγονός, το οποίο προκάλεσε μεγάλη εντύπωση στους μοναχούς, έφυγε για τη Σκήτη των Καυσοκαλυβίων. Έμεινε στην Καλύβη του Αγίου Γεωργίου (εκεί όπου αργότερα έζησε ως μοναχός, από το 1918 έως το 1925, και κοιμήθηκε το 1991 ο Άγιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης) κοντά στον συμπατριώτη του παπα-Νεόφυτο τον Καραμανλή (†1860). Στα Καυσοκαλύβια έγινε μοναχός και έλαβε το όνομα Γεώργιος. Επί τέσσερα χρόνια ασκήτεψε στο Σπήλαιο του Αγίου Νήφωνα, χωρίς να βλέπει άνθρωπο, καθώς ήταν δύσκολα τα χρόνια λόγω της παρουσίας του τουρκικού στρατού στο Άγιον Όρος. Μόνο αραιά και πού πήγαινε στην Καλύβη του για να συναντήσει τον Γέροντά του. Όταν η πολιτική κατάσταση άλλαξε, επέστρεψε στην Καλύβη του Αγίου Γεωργίου και έμεινε μαζί με το Γέροντά του Νεόφυτο και άλλους εννέα μοναχούς. Κάποτε, εν ώρα προσευχής, «πληροφορήθηκε» από τον Θεό για την περιπέτεια του παπα-Νεόφυτου στη χιονισμένη Κερασιά. Έτσι, πρόλαβαν και τον έβγαλαν μέσα από τα χιόνια. Μετά το προσκύνημά του στους Αγίους Τόπους, έγινε γνωστός ως «Χατζη-Γεώργης». Περπατούσε πάντοτε ξυπόλυτος, και εντός του Ναού φορούσε κάλτσες. Ο Χατζη-Γεώργης μαζί με τους άλλους μοναχούς της Καλύβης μετακινήθηκαν από τα Καυσοκαλύβια στην Κερασιά, στην Καλύβη των Αγίων Δημητρίου και Μηνά. Το 1848 ανέλαβε Γέροντας της συνοδείας. Μετέδιδε μεγάλη πνευματική σιγουριά στους υποτακτικούς του. Ήταν πολύ αυστηρός μόνο με τον εαυτό του. Λόγω της υπέρμετρης άσκησής του άρχισε να πονά όλο του το σώμα. Εξαιτίας του αυστηρού μοναχικού τυπικού του δεν έπαιρνε ποτέ φάρμακα. Θεωρούσε ότι το καλύτερο φάρμακο είναι η αδιάλειπτη Θεία Κοινωνία.[228]

Ο Άγιος Παΐσιος ανέφερε ότι ο Χατζη-Γεώργης είχε το διορατικό και το ιαματικό χάρισμα. Έτσι, πολλές φορές παρηγόρησε ανθρώπους που βρίσκονταν σε απόγνωση. Οι άνθρωποι έβλεπαν στον Όσιο τη Χάρη του

Θεού και εύκολα άνοιγαν τις πονεμένες καρδιές τους. Παράλληλα, τους βοηθούσε να σωθούν. Πολλοί ευλαβείς Ρώσοι προσκυνητές έπαιρναν μαζί τους στην πατρίδα τους τη φωτογραφία του. Εκεί, την επιδείκνυαν σε αρρώστους και αυτοί γίνονταν καλά. Κάποιοι όμως τον συκοφάντησαν άδικα και γι’ αυτό αναγκάστηκε, το 1882, να εγκαταλείψει το Άγιον Όρος και να πάει στην Κωνσταντινούπολη, στο ερημωμένο Μοναστήρι των Αγίων Ερμολάου και Παντελεήμονος στον Μαρμαρά. Ο Χατζη-Γεώργης έκανε πολλά θαύματα – όπως γράφει ο Άγιος Παΐσιος, θαυματουργούσε ακόμα και η ζώνη του, την οποία φορούσαν άρρωστοι και θεραπεύονταν! Τον θεωρούσαν προστάτη τους ακόμη και οι Τούρκοι, οι οποίοι έχοντας ευεργετηθεί πολύ από τον Χατζη-Γεώργη τον φώναζαν «μπιζίμ μπαμπά» (πατέρα μας). Κοιμήθηκε την Πέμπτη 17 Δεκεμβρίου του 1886 (παλαιό ημερολόγιο). Το σώμα του ενταφιάστηκε στον Ναό της Ζωοδόχου Πηγής στο Μπαλουκλί της Κωνσταντινούπολης. Κατά την εκταφή των αγίων Λειψάνων του σκορπίστηκε άρρητη ευωδία.[229]

Ο παπα-Τύχων ο Ρώσος (1884-1968)

Μεγάλη πνευματική ωφέλεια αναφέρει πως είχε ο Άγιος Παΐσιος από τον παπα-Τύχωνα τον Ρώσο, για τον οποίο έγραφε πως ήρθε «όπως ήταν αγνό λουλούδι, και φυτεύτηκε στο Περιβόλι της Παναγίας όπου πρόκοψε και ευωδίασε με τις αρετές του».[230] Υπήρξε Πνευματικός του και έμενε μόνος στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού στην Καψάλα του Αγίου Όρους.

Ο παπα-Τύχων (κατά κόσμον Τιμόθεος) είχε γεννηθεί το 1884 στη Νόβια Μιχαλόσκα της Ρωσίας. Οι γονείς του Παύλος και Ελένη ήσαν πολύ ευλαβείς άνθρωποι. Ο μικρός Τιμόθεος είχε θείο ζήλο. Μεγαλώνοντας άρχισε να επισκέπτεται τα μοναστήρια της πατρίδας του, περίπου διακόσιες μονές. Κάποτε ευρισκόμενος σε μια επαρχία, καθώς ήταν πεινασμένος και εξαντλημένος, παρουσιάστηκε και του πρόσφερε άσπρο ψωμί μία κόρη με λαμπερό πρόσωπο και αμέσως εξαφανίστηκε. Την αναγνώρισε πολύ αργότερα, όταν είδε σε βιβλίο τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας του Κρεμλίνου. Από τότε άρχισε να αισθάνεται την Παναγία πιο κοντά του, όπως το παιδί τη μητέρα του.

Από τη Ρωσία ο παπα-Τύχων πήγε για προσκύνημα στο Όρος Σινά, όπου και έμεινε για δύο μήνες. Για ένα μικρό διάστημα ασκήτεψε στους Αγίους Τόπους, πέρα από τον Ιορδάνη ποταμό. Από εκεί μεταφυτεύτηκε στο

Περιβόλι της Παναγίας. Μόνασε επί πέντε χρόνια στο Κελί Μπουραζέρι, κοντά στις Καρυές. Αναγκάστηκε όμως να φύγει από εκεί, επειδή δεν μπορούσε να ησυχάσει εξαιτίας του πλήθους των προσκυνητών. Μετακινήθηκε στα φρικτά Καρούλια, όπου ασκήτεψε για δεκαπέντε χρόνια. Μετά πήγε στην άκρη της Καψάλας (επάνω από την Καλιάγρα), σε μια Καλύβη της Μονής Σταυρονικήτα. Αφού γηροκόμησε τον Γέροντα της Καλύβης, με την ευχή του και μετά τον θάνατό του έμεινε μόνος εκεί. Όταν τον ρωτούσαν αν μένει μόνος του στην ερημιά της Καψάλας, απαντούσε ότι μένει με τους Αγγέλους και τους Αρχαγγέλους, με τους Αγίους Πάντες, με την Παναγία και τον Χριστό.[231]

Το εργόχειρο του παπα-Τύχωνα ήταν οι πνευματικοί του αγώνες (νηστεία, αγρυπνία, προσευχή, μετάνοιες, κ.ά.), όχι μόνο για τον ίδιο, αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο, ζώντες και κεκοιμημένους. Ακόμη και όταν γέρασε, δεν εγκατέλειψε την άσκηση και τον αγώνα του. Πολλοί πονεμένοι άνθρωποι τον επισκέπτονταν για να τον συμβουλευτούν και να λάβουν παρηγοριά. Προκειμένου να ωφελεί περισσότερο με το Μυστήριο της Εξομολόγησης, δέχθηκε να γίνει ιερέας. Αγάπησε πολύ τον Χριστό, την ταπείνωση και τη φτώχεια. Τόνιζε ότι ένας ταπεινός άνθρωπος έχει περισσότερη Χάρη από πολλούς ανθρώπους μαζί και ότι «εκείνος που έχει μεγαλύτερη ταπείνωση είναι ο μεγαλύτερος απ’ όλους». Μάλιστα, όπως έλεγε χαρακτηριστικά, κάθε πρωί ο Θεός ευλογεί τον κόσμο με το ένα Του χέρι αλλά, μόλις δει ταπεινό άνθρωπο, τον ευλογεί και με τα δύο Του χέρια. Μέσα στην Καλύβη του κυκλοφορούσαν όλα ελεύθερα, από ζωύφια μέχρι ποντίκια, και δεν υπήρχε κάποιο αντικείμενο που να έχει αξία. Αν και παλιό, οτιδήποτε φορούσε δεν έμοιαζε επάνω του άσχημο. Ομόρφαινε από την εσωτερική ομορφιά της ψυχής του και αποκτούσε μεγάλη αξία, αγιαζόταν – ακόμη και τα κουρέλια του. Έραβε μόνος του με μια βελόνα σκουφιά από κομμάτια ράσου και τα φόραγε. Όλα αυτά σκορπούσαν πολλή Χάρη. Κάποτε τον φωτογράφισε ένας επισκέπτης του όπως ήταν, με μια σακούλα για σκούφο και μια πιτζάμα, που του είχε ρίξει στην πλάτη βλέποντάς τον να κρυώνει. Όσοι βλέπουν σήμερα τη φωτογραφία αυτή, νομίζουν ότι ο παπα-Τύχων φορούσε δεσποτικό μανδύα, παρ’ ότι ήταν απλώς μια παλιά «παρδαλή» πιτζάμα.[232] Αρκετοί ζητούσαν να τον φωτογραφίσουν και ο Γέροντας δεν αρνιόταν. Έπαιρνε τη στάση μικρού

παιδιού, καθ’ ότι είχε ωριμάσει πνευματικά και είχε γίνει όμοιος με άκακο παιδί.[233]

Μια νύχτα, κάποιος πήγε στην Καλύβη του με σκοπό να τον ληστέψει. Έπιασε τον παπα-Τύχωνα από τον λαιμό, τον έσφιξε με ένα σχοινί και για πολλή ώρα τον βασάνιζε. Τελικά, έφυγε χωρίς να βρει χρήματα, αφού ο Γέροντας δεν είχε. Τη στιγμή που έφευγε ο κλέφτης, ο Γέροντας του φώναξε: «Ο Θεός να σε συγχωρέσει, παιδί μου». Στη συνέχεια, ο λαϊκός αυτός πήγε να κλέψει κάποιον άλλο Γέροντα, αλλά τον συνέλαβε η Αστυνομία και εκείνος ομολόγησε ότι προηγουμένως είχε πάει στον παπα-Τύχωνα. Η Αστυνομία ειδοποίησε τον παπα-Τύχωνα να πάει στην ανάκριση, αλλά εκείνος αρνήθηκε λέγοντας ότι είχε συγχωρέσει με όλη του την καρδιά τον κλέφτη. Ο αστυνομικός όμως επέμενε –παρ’ ότι τον είδε να κλαίει σα μωρό παιδί για τον κλέφτη– και τον πήγε στο Τμήμα. Ο Διοικητής, βλέποντάς τον να κλαίει, τον λυπήθηκε και τον άφησε να επιστρέψει στην Καλύβη του.[234]

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε ότι αυτό που του είχε κάνει μεγάλη εντύπωση στον παπα-Τύχωνα ήταν το πόσο ζεστά είχε πάρει το θέμα της σωτηρίας της ψυχής του. Πάντοτε αναφερόταν στον «γλυκό παράδεισο» και έτρεχαν από τα μάτια του γλυκά δάκρυα. Έκανε μεγάλο πνευματικό αγώνα. Κάθε Χριστούγεννα εξασφάλιζε μία ρέγκα για να περάσει τις χαρούμενες μέρες του Δωδεκαημέρου. Έβραζε τη ραχοκοκαλιά της με λίγο νερό και λίγο ρύζι σε ένα κονσερβοκούτι και ξεγελούσε τον εαυτό του ότι κάνει κατάλυση ιχθύος. Κατηγορούσε τον εαυτό του ότι τρώει ψαρόσουπες στην έρημο του Αγίου Όρους. Ο παπα-Τύχων ζούσε διαρκώς την Αναστάσιμη χαρά. Επαναλάμβανε το «Δόξα σοι ὁ Θεός» και συνιστούσε σε όλους να το λένε, όχι μόνο όταν περνούν καλά, αλλά και στις δοκιμασίες τους. Άλλωστε, ο Θεός επιτρέπει τις δοκιμασίες ως φάρμακα της ψυχής. Ο Γέροντας δεν ήθελε οι άνθρωποι να είναι αργόσχολοι. Γι’ αυτό και έλεγε χαρακτηριστικά ότι στην Κόλαση θα πάνε και οι τεμπέληδες.[235]

Ο παπα-Τύχων τόνιζε πολύ τη μελέτη του Θεού, δηλαδή το να γυρίζει ο νους διαρκώς γύρω από τον Θεό. Επίσης, τόνιζε τη μελέτη της Αγίας Γραφής και του Λόγου των Πατέρων: Ευεργετινό, *Φιλοκαλία*, Ιωάννη Χρυσόστομο, Μέγα Βασίλειο, Γρηγόριο Θεολόγο, Μάξιμο Ομολογητή,

Συμεών τον Νέο Θεολόγο, Μακάριο Αιγύπτιο, Ισαάκ Σύρο. Με τη μελέτη θερμαίνεται η ψυχή, καθαρίζει ο νους και αποκτά ο άνθρωπος αρετές.[236]

Όταν ο παπα-Τύχων έφθασε σε μεγάλη ηλικία και δεν μπορούσε να σηκώνεται από τις μεγάλες μετάνοιες, έδεσε ένα χοντρό σχοινί στο ταβάνι και το χρησιμοποιούσε για να σηκώνεται. Με αυτόν τον τρόπο συνέχιζε να κάνει μετάνοιες μέχρι τις τελευταίες μέρες της ζωής του.[237] Το 1968 είχαν αρχίσει να τον εγκαταλείπουν οι σωματικές του δυνάμεις. Φαινόταν ότι είχε προαισθανθεί τον θάνατό του, γιατί συνεχώς αναφερόταν σε αυτόν. Μετά την εορτή της Κοίμησης της Θεοτόκου (15 Αυγούστου) έπεσε στο κρεβάτι και έπινε μόνο νερό. Εξακολουθούσε όμως να μένει μόνος στο κελί του. Μόνο τις τελευταίες δέκα μέρες της ζωής του κράτησε κοντά του τον Όσιο Παΐσιο, επειδή γνώριζε ότι θα αποχωρίζονταν και θα έφευγε για την άλλη ζωή. Μία από τις τελευταίες μέρες του στον κόσμο, την Παρασκευή 7 Σεπτεμβρίου του 1968 το απόγευμα, είπε στον Όσιο Παΐσιο ότι, λίγο πριν έρθει εκείνος, ήταν εκεί η Παναγία, ο Άγιος Σέργιος και ο Άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ. Η Παναγία τού απεκάλυψε ότι μετά την πανήγυρη του Γενεθλίου της Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου) θα τον έπαιρνε κοντά της. Την προτελευταία μέρα της ζωής του είχε ζητήσει από τον Όσιο Παΐσιο να μην κοιμηθεί προκειμένου να τον ευλογήσει. Τρεις ώρες είχε ο Όσιος τα χέρια του επάνω στο κεφάλι και τον ευλογούσε για τελευταία φορά. Του είπε ότι μεταξύ τους θα υπάρχει ακριβή αγάπη για πάντα. Πίστευε ότι θα τον ελεούσε ο Θεός, καθ’ ότι επί εξήντα ολόκληρα χρόνια ως μοναχός προσευχόταν αδιαλείπτως με την ευχή του Ιησού, το «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με». Ο παπα-Τύχων κοιμήθηκε τη Δευτέρα 10 Σεπτεμβρίου του 1968. Είχε ανοίξει από πριν μόνος τον τάφο του, για να είναι έτοιμος, και είχε τοποθετήσει επάνω τον σταυρό που ο ίδιος είχε φτιάξει. Όταν προαισθάνθηκε το τέλος του, έγραψε στον τάφο: «Αμαρτωλός Τύχων, Ιερομόναχος, 60 χρόνια στο Άγιο Όρος. Δόξα σοι ὁ Θεός». Δίπλα από το κρεβάτι του είχε έτοιμες επιστολές τις οποίες ζήτησε από τον Όσιο Παΐσιο να σταλούν μετά τον θάνατό του σε γνωστούς του Επισκόπους για να τον μνημονεύουν. Ζήτησε επίσης να κληθεί κάποιος Επίσκοπος για να του κάνει μνημόσυνο στον τάφο του, καθώς και να μη γίνει εκταφή του σώματός του μέχρι τη Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου.[238]

ΑΛΛΟΙ ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΙ ΓΕΡΟΝΤΕΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ

Πέρα από τον Άγιο Αρσένιο, τον Χατζη-Γεώργη και τον παπα-Τύχωνα, των οποίων εκτενώς έγραψε τον βίο, ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης στο βιβλίο του *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα*[239] και στους Λόγους του αναφέρθηκε και σε άλλα «Άγια Γεροντάκια», «στρατιώτες του Χριστού», «Λοκατζήδες της Εκκλησίας μας». Τους περισσότερους από αυτούς, τους είχε γνωρίσει από κοντά αλλά, όπως έλεγε, από ταπείνωση δεν τους μιμήθηκε. Οι αγαπημένοι Γέροντές του νίκησαν τα πάθη τους και στεφανώθηκαν από τον Χριστό με άφθαρτο στεφάνι.

Ο Γερο-Πέτρος (ο Πετράκης) (1891-1958)

Ο Όσιος Παΐσιος έγραφε ότι είχε γνωρίσει πολλούς ασκητές, αλλά στον Γερο-Πέτρο είδε κάτι το διαφορετικό. «Φαινόταν μια θεϊκή γλυκύτητα ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του». Όπως έλεγε ο Όσιος, θα ήταν από τα μεγαλύτερα δώρα του Θεού αν τον αξίωνε να έβλεπε τον Γερο-Πέτρο στην άλλη ζωή, έστω και από μακριά![240]

Ο Γερο-Πέτρος είχε γεννηθεί στη Λήμνο το 1891 και κήρυττε μετάνοια στον κόσμο. Πήγε στο Άγιον Όρος και αρχικά έμεινε στον Όσιο Νείλο τον Μυροβλύτη, στον δρόμο από τα Καυσοκαλύβια προς τη Μεγίστη Λαύρα, όπου και έγινε μεγαλόσχημος μοναχός. Διήγε μεγάλο πνευματικό αγώνα. «Το δέρμα του είχε κολλήσει πια στα κόκαλά του». Αργότερα μετακινήθηκε σε μια Καλύβη στα Κατουνάκια, στο άκρον της Μικρής Αγίας Άννας. Είχε «πληροφορηθεί» από τον Θεό για τον Εμφύλιο που θα ξεσπούσε ύστερα από λίγα χρόνια. Τον φώναζαν Πετράκη επειδή ήταν κοντός και αδύνατος, με παιδική απλότητα και ευαισθησία. Όλα τα έβλεπε καθαρά γιατί δεν υπήρχε αμαρτία μέσα του, εκεί όπου πλέον κατοικούσε ο Χριστός. Κάποτε τον είχε παρακαλέσει θερμά να τον κρατήσει ως υποτακτικό του. Εκείνος είχε δεχθεί, αλλά δεν το επέτρεψε η Μονή Φιλοθέου. Θεωρούσε σημαντικό το ότι τον αξίωσε ο Θεός να τον γνωρίσει και να ωφεληθεί από αυτόν, ενώ δεν ένιωθε άξιος να μείνει κοντά σε έναν τέτοιο Άγιο. Ο Γερο-Πέτρος όμως, κάθε έξι μήνες, περνούσε από τη Μονή Φιλοθέου όπου έμενε ο Όσιος Παΐσιος και τον συναντούσε. Την τελευταία φορά που πήγε να τον δει, ο Όσιος έλειπε και έτσι περίμενε επί τέσσερις

ώρες σε μιαν άκρη έξω από τη Μονή, επειδή ντρεπόταν να μπει μέσα. Όταν είδε τον Όσιο Παΐσιο έτρεξε σαν μικρό παιδί να τον αγκαλιάσει. Είχε πάει για να του ζητήσει συγχώρηση, επειδή δεν μπορούσε να τον κρατήσει ως υποτακτικό του. Ο Γερο-Πέτρος γνώριζε από τον Θεό ότι σύντομα θα πέθαινε. Νουθετούσε όμως τον Όσιο επί δυόμισι ώρες. Του μίλησε περισσότερο από κάθε άλλη φορά προκειμένου να του δώσει όσο περισσότερη χαρά γινόταν αφού θα «έφευγε», και για να μετριάσει τη λύπη του αποχωρισμού. Μεταξύ των άλλων, του αποκάλυψε ότι έχει κατά καιρούς εμπειρία από ένα παράξενο φως που φωτίζει όλο το κελί του και τον φωτίζει εσωτερικά και εξωτερικά. Από τα μάτια του τρέχουν τότε γλυκά δάκρυα και δοξολογεί τον Θεό. Νιώθει το πρόσωπό του να φωτίζεται. Εκείνες τις ώρες όλα σταματούν, ακόμη και η προσευχή και το κομποσχοίνι, γιατί νιώθει πολύ κοντά του τον Χριστό. Το κομποσχοίνι όμως, έλεγε στον Όσιο Παΐσιο, δεν πρέπει να το αφήνουμε, γιατί έχει μεγάλη δύναμη. Του είπε μάλιστα ότι κάποτε είχε σταυρώσει με το κομποσχοίνι του έναν δαιμονισμένο στις Καρυές και τον θεράπευσε. Από το εργόχειρό του είχε εξασφαλίσει τα απαραίτητα για την ταφή του και για την τελευταία Θεία Λειτουργία στον Όσιο Νείλο, προκειμένου να συγχωρεθεί και να αποχαιρετήσει τους λιγοστούς φίλους του. Επισκέφθηκε μόνος του τους φίλους του στο Άγιον Όρος για τον τελευταίο ασπασμό και τους αποχαιρέτησε ζωντανός. Αγόρασε από τις Καρυές τα απαραίτητα για την ταφή του και από εκεί έφυγε για τον Όσιο Νείλο. Την Τετάρτη 12 Ιουνίου του 1958, την ημέρα που εόρταζε (μνήμη του Οσίου Πέτρου του Αθωνίτου), αφού κοινώνησε και κέρασε τους μοναχούς, παρέδωσε την αγιασμένη ψυχή του στον Θεό[241].

Ο παπα-Κύριλλος ο Ασκητής της Καλύβης των Εισοδίων (Σκήτη Κουτλουμουσίου) (†1968)

Ο Όσιος Παΐσιος είχε γνωρίσει τον παπα-Κύριλλο στο καραβάκι κατά τη διαδρομή από την Ουρανούπολη προς τη Δάφνη το 1950, όταν επισκέφθηκε για πρώτη φορά το Άγιον Όρος. Το 1956, ως μοναχός είχε πάρει ευλογία από τη Μονή Εσφιγμένου και έμεινε κοντά του για έναν μήνα για να ωφεληθεί πνευματικά. Επιθυμούσε να μείνει για πάντα κοντά του, αλλά δεν τον άφησαν από τη Μονή.[242]

Ο παπα-Κύριλλος ο Ασκητής καταγόταν από το Αγρίνιο και σε ηλικία δεκαέξι ετών έγινε μοναχός στη Μονή του Αγίου Σάββα της Παλαιστίνης. Εκεί όμως προσέρχονταν πολλοί προσκυνητές και δεν αναπαυόταν, γι' αυτό έφυγε για το Άγιον Όρος. Έμεινε στην Καλύβη των Εισοδίων της Σκήτης του Αγίου Παντελεήμονα (Μονή Κουτλουμουσίου), κοντά στον παπα-Παντελεήμονα, όπου βρήκε ησυχία. Του είχε δοθεί από τον Θεό το διορατικό χάρισμα. Γνώριζε από πριν αυτούς που θα γίνονταν μοναχοί καθώς και το όνομα που θα έπαιρναν. Υπέφερε από φυματίωση και έλεγε ότι ο Άγιος Παντελεήμων τον έκανε καλά, χωρίς φάρμακα Ο Όσιος Παΐσιος συνέχισε να τον συμβουλεύεται και κατά το διάστημα που βρισκόταν στη Μονή Φιλοθέου (1956-1958). Κάθε φορά που επισκεπτόταν τον παπα-Κύριλλο για να τον συμβουλευτεί, προτού μιλήσει για το θέμα που τον απασχολούσε, έπαιρνε την απάντησή του. Πολλές φορές ο παπα-Κύριλλος δεν του μιλούσε. Είχε ετοιμάσει όμως κάποιο σημάδι σε ένα βιβλίο και του έδινε δι' αυτού την απάντηση. Είχε επίσης το χάρισμα να βγάζει δαιμόνια, και μάλιστα ο Όσιος Παΐσιος τον είχε δει με τα μάτια του να θεραπεύει κάποιον. Παρά τη θέλησή του έγινε Ηγούμενος της Μονής Κουτλουμουσίου. Η ανάμειξή του με τη διοίκηση τον ταλαιπώρησε και τον έκανε να χάσει μέρος της πνευματικής κατάστασης στην οποία προηγουμένως βρισκόταν. Τραυματίστηκε σοβαρά από ένα άγριο ζώο και έμεινε στο κρεβάτι υπομένοντας τους πόνους με χαρά και δοξάζοντας τον Θεό. Το ζώο, μετά το φοβερό χτύπημά του, έπεσε νεκρό. Ο ιερομόναχος Κύριλλος κοιμήθηκε το 1968.[243]

Ο Γέροντας Αυγουστίνος ο Ρώσος (1882-1965)

Ο Γέροντας Αυγουστίνος ο Ρώσος (κατά κόσμον Αντώνιος Κορρά) είχε γεννηθεί το 1882 στο Αλίσκογε Πολτάβας της Ουκρανίας. Οι γονείς του Νικόλαος και Αικατερίνη τον μεγάλωσαν με ευλάβεια και φόβο Θεού. Η μορφή του, κατά τον Άγιο Παΐσιο, «ήταν φωτεινή, γιατί τον είχε επισκιάσει η Χάρις του Θεού. Και μόνον να τον έβλεπες, ξεχνούσες κάθε στενοχώρια, γιατί σκορπούσε χαρά με την εσωτερική του καλοσύνη».[244]

Προκειμένου να αποφύγει τον πειρασμό από την κόρη ενός υπαλλήλου μιας Μονής της πατρίδας του όπου ο ίδιος βρισκόταν ως δόκιμος, ως άλλος Ιωσήφ Πάγκαλος προτίμησε να πέσει μέσα σε βαθύ ποτάμι και να κινδυνεύσει να πνιγεί παρά να πέσει στην αμαρτία. Ο Θεός τον γλίτωσε

τελικά, και η κόρη μετάνιωσε για το σφάλμα της συγκινημένη από το μεγάλο θαύμα της διάσωσης του δόκιμου μοναχού. Αμέσως μετά από το γεγονός αυτό, το 1908 πήγε στο Άγιον Όρος και έμεινε στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού της Μονής Καρακάλου. Το 1910 έγινε εκεί μοναχός και έλαβε το όνομα Αυγουστίνος. Το 1943 πήγε στο Κελί των Εισοδίων της Θεοτόκου της Μονής Φιλοθέου.[245]

Ο Άγιος Παΐσιος είχε ακούσει για τον πατέρα Αυγουστίνο από το 1950, όταν πρωτοπήγε στο Άγιον Όρος, αλλά δεν τον είχε συναντήσει. Τον επισκέφθηκε στο Κελί του το 1956, τη δεύτερη μέρα της επίσκεψής του στη Μονή Φιλοθέου, αλλά δεν τον βρήκε. Του άφησε αθόρυβα κάποια πράγματα και επέστρεψε στη Μονή. Ο Γέροντας Αυγουστίνος όμως τον αναζήτησε το απόγευμα της επόμενης μέρας. Τον βρήκε στη Μονή και του έβαλε με ταπείνωση εδαφιαία μετάνοια, τον ευχαρίστησε για τα πράγματα που του είχε πάει και του πρόσφερε ο ίδιος με αγάπη επτά μικρά ροδάκινα. Κατά τον Όσιο Παΐσιο, ο Γέροντας Αυγουστίνος διέθετε το διορατικό χάρισμα. Είχε «δει» από τον Θεό την επίσκεψη του Οσίου Παϊσίου στο κελί του, αν και βρισκόταν στη Ρωσική Σκήτη του Προφήτη Ηλία, περίπου τέσσερις ώρες δρόμος από το κελί του στη Μονή Φιλοθέου.[246]

Το κελί του Γέροντα Αυγουστίνου είχε γίνει και γηροκομείο ζώων από τις Μονές Καρακάλου, Φιλοθέου και Ιβήρων. Σε όποιον συναντούσε στον δρόμο, από ταπείνωση έβαζε εδαφιαία μετάνοια, χωρίς να εξετάζει αν είναι μοναχός, ιερέας ή λαϊκός, μικρός ή μεγάλος στην ηλικία. Όλους τους θεωρούσε μεγάλους και μόνο τον εαυτό του θεωρούσε μικρό. Κάποια φορά διηγόταν στον Άγιο Παΐσιο ότι σε μια πάλη του με τον Διάβολο ο Γέροντας του έδωσε δυνατά χτυπήματα. Στη συνέχεια όμως, επειδή τον χτύπησε πολύ, πήγε και το εξομολογήθηκε στον Πνευματικό του για να μπορέσει να εκκλησιαστεί. Την ώρα της Θείας Κοινωνίας, όταν ο ιερέας έβαζε την αγία Λαβίδα στο στόμα του, ως ευλογία από τον Θεό για την αγωνιστικότητα και την πάλη του ο Γερο-Αυγουστίνος είδε τη Θεία Κοινωνία ως Κρέας και Αίμα. Μάλιστα, τη μασούσε για να μπορέσει να την καταπιεί! Ένιωσε τόσο μεγάλη αγαλλίαση που δεν μπορούσε να την αντέξει. Από τα μάτια του έτρεχαν γλυκά δάκρυα και το κεφάλι του ήταν μέσα στο φως.[247]

Ο Γερο-Αυγουστίνος αργότερα αρρώστησε και δεν έβλεπε. Οι μοναχοί τον μετέφεραν στη Μονή Φιλοθέου για να τον περιποιηθούν. Αυτός το θεωρούσε μεγάλη ευλογία και ευχαριστούσε τη Θεοτόκο. Αλλά και για τη

Μονή η παρουσία του Γέροντα στο γηροκομείο της ήταν μεγάλη ευλογία. Ο Όσιος Παΐσιος έγραφε ότι τον Γερο-Αυγουστίνο επισκέπτονταν οι Άγιοι, οι Άγγελοι, ακόμη και η Παναγία. Κάθε φορά που συνέβαινε αυτό, ο Γέροντας πήγαινε και σκουντούσε τους άλλους ασθενείς για να σηκωθούν και να δουν, γιατί νόμιζε ότι και εκείνοι έβλεπαν τις Ουράνιες επισκέψεις. Εκεί παρέμεινε έως την Παρασκευή 27 Μαρτίου του 1965, όταν σε ηλικία ογδόντα τριών ετών παρέδωσε την ψυχή του στον Θεό και το πρόσωπό του έλαμψε τρεις φορές.[248]

Ο Γέροντας Φιλάρετος ο Ρουμάνος (1892-1975)

Ο Γέροντας Φιλάρετος (κατά κόσμον Νικόλαος Ντούσας) γεννήθηκε το 1892 στην Τρανσυλβανία της Ρουμανίας. Οι γονείς του ονομάζονταν Ιωάννης και Μαρία. Το 1912, σε ηλικία είκοσι ετών, πήγε στο Άγιον Όρος και έγινε μοναχός στην Καλύβη του Αγίου Υπατίου της Μονής Βατοπεδίου λαμβάνοντας το όνομα Φιλάρετος. Παρέμεινε εκεί επί οκτώ χρόνια. Κατόπιν πήγε στο Κελί του Αγίου Ανδρέα της Μονής Σταυρονικήτα στην Καψάλα, κοντά στον Γέροντα Μόδεστο, ο οποίος τον φρόντισε στα γηρατειά του και παρέμεινε εκεί έως το τέλος της ζωής του. Ο Όσιος Παΐσιος ήδη από το 1956 είχε ακούσει για αυτόν τον Γέροντα, τον γνώρισε όμως το 1968, όταν ο Όσιος άρχισε να μένει στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού της Μονής Σταυρονικήτα. Ο παπα-Φιλάρετος, παρ’ ότι ήταν εβδομήντα οκτώ ετών, υπηρετούσε τον νεότερο υποτακτικό του Βαρθολομαίο, ο οποίος είχε έρθει από την ηλικία των δεκαπέντε ετών στο Άγιον Όρος και μεγαλώνοντας υπέφερε από βαριάς μορφής πάρκινσον. Κάποια φορά που τους επισκέφθηκε ο Όσιος Παΐσιος, προτού μπει στην Καλύβη τους, αισθάνθηκε μιαν «άρρητη ευωδία». Ο Γέροντας Φιλάρετος ήταν πεσμένος, δεν μπορούσε να σηκωθεί και με δυσκολία ανέπνεε. Αν και τους ζήτησε να μείνει εκεί για να τους βοηθήσει, εκείνοι δε δέχθηκαν. Την ίδια νύχτα, το Σάββατο 1 Ιουνίου του 1975, ενώ ο Όσιος Παΐσιος βρισκόταν στην Καλύβη του στον Τίμιο Σταυρό και έκανε το κομποσχοίνι του για την Ακολουθία του Μεσονυκτικού, είδε τον Γερο-Φιλάρετο με φωτεινό πρόσωπο, σε ηλικία περίπου δώδεκα ετών, να φεύγει στον Ουρανό μέσα σε ουράνιο φως. Ήταν ογδόντα τριών ετών όταν η εξαγνισμένη ψυχή του «μεταβέβηκε» στον Κύριο.[249]

Ο Γέροντας Παχώμιος ο Απλός (†1967)

Ο Άγιος Παΐσιος είχε αναφερθεί πολλές φορές στον γνωστό του Γέροντα Παχώμιο από την Καλύβη των Αγίων Αποστόλων της Σκήτης των Ιβήρων, αφού και ο ίδιος είχε ασκητέψει το διάστημα 1964-1967 στην ίδια Σκήτη, στην Καλύβη των Αγίων Αρχαγγέλων. Όσο στενοχωρημένος και αν ήταν κανείς, με το που έβλεπε τον Γερο-Παχώμιο του έφευγε η λύπη. Είχε μονίμως κόκκινα μάγουλα και γελούσε σαν μικρό παιδί. Ακόμη και ηλικιωμένος διατηρούσε την όψη μικρού παιδιού. Ο κόσμος να χαλούσε, εκείνος γέλαγε. Δεν κατείχε τα γράμματα και ήξερε να ψάλλει μόνο το «Χριστός Ανέστη». Ήταν τόσο απλός που δε γνώριζε ότι το Ευαγγέλιο υπάρχει υπό μορφή βιβλίου. Όταν πήγαινε στο Κυριακό της Σκήτης των Ιβήρων για να εκκλησιαστεί, ποτέ δεν καθόταν σε στασίδι παρά στεκόταν όρθιος και έλεγε την ευχή του Ιησού. Διέθετε αγωνιστικό πνεύμα και μεγάλη πίστη. Έπιανε τα φίδια και τους σκορπιούς με τα χέρια του και εκείνα δεν τον πείραζαν. Όταν τον ρωτούσαν πώς και δε φοβάται, έλεγε ότι ο Κύριος έγραφε κάπου (δεν ήξερε για το Ευαγγέλιο) για όσους έχουν πίστη: «ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων» (*Λουκ.* 10, 19).[250]

Ο πατέρας Γεώργιος ο Αναχωρητής (γεν. 1922)

Για τον πατέρα Γεώργιο τον Αναχωρητή ο Άγιος Παΐσιος έγραφε ότι δεν είχε Καλύβη, ότι «γύριζε στον Άθωνα σαν “καλό αλητάκι” του Χριστού» και «ζούσε σαν πουλί μέσα στο Περιβόλι της Παναγίας».[251]

Διακρινόταν από την αρετή της ακτημοσύνης και μόνη του περιουσία ήταν τα τριμμένα ρούχα του, τα ίδια χειμώνα-καλοκαίρι. Είχε γεννηθεί γύρω στα 1922 στη Συκιά της Σιθωνίας. Πολλοί όταν τον έβλεπαν τον θεωρούσαν πνευματικά καθυστερημένο και τον διέταζαν με μεγάλη ευκολία. Κανείς δεν τον αποκαλούσε «πατέρα Γεώργιο» αλλά «Γιώργη». Όσοι όμως τον γνώριζαν από κοντά καταλάβαιναν ότι μάλλον εκείνοι που τον συκοφαντούσαν ήσαν οι καθυστερημένοι. Ο Όσιος Παΐσιος τον είχε γνωρίσει όταν ήταν αρχάριος μοναχός και έγραφε ότι αρχικά τον πέρασε για τρελό. Το εκμυστηρεύτηκε μάλιστα στον γεροντότερο και πιο ενάρετο πατέρα της Μονής Εσφιγμένου, τον Γέροντα Γερμανό. Εκείνος όμως του έκανε αυστηρή παρατήρηση και του είπε ότι ο πατέρας Γεώργιος είναι

Άγιος και κάνει τον «διά Χριστόν σαλό». Από τότε άρχισε να τον έχει σε μεγάλη ευλάβεια, και διαπίστωσε και ο ίδιος αργότερα την αγιότητά του. Ο Όσιος έγραφε ότι τέτοια μεγάλη αυταπάρνηση δεν είδε ποτέ σε άλλον Πατέρα. Αργότερα χάθηκαν τα ίχνη του και, όσο κι αν προσπάθησε, δεν έμαθε κάτι γι' αυτόν.[252]

Ο Γέροντας Χαράλαμπος της Μονής Κουτλουμουσίου

Ο Γέροντας Χαράλαμπος, που ζούσε στη Μονή Κουτλουμουσίου στις Καρυές του Αγίου Όρους, ήταν πολύ απλός. Πέρα από τα πολλά διακονήματα που αναλάμβανε στη Μονή, του άρεσε να φυτεύει δέντρα για τους επερχόμενους πατέρες. Ο νους και η καρδιά του έλεγαν συνεχώς την ευχή του Ιησού. Εξαιτίας μιας σοβαρής γρίπης καθηλώθηκε στο κρεβάτι. Μόλις άκουσε από τον γιατρό ότι θα πέθαινε πολύ σύντομα, του απάντησε ότι έχει «πληροφορία» από τον Θεό πως δε θα πέθαινε προτού έρθει το Πάσχα και πει το «Χριστός Ανέστη». Πράγματι, ο Γέροντας Χαράλαμπος κοιμήθηκε μετά από δύο μήνες, όταν ήρθε το Πάσχα και κοινώνησε. Ήταν φανερό ότι γνώριζε από τον Θεό την ώρα του θανάτου του.[253]

Ο Γερο-Παχώμιος (†1974)

Ο Γερο-Παχώμιος, εγγονός του Χατζη-Γεώργη, πληροφορήθηκε από τον Θεό για τον επερχόμενο θάνατό του τρεις μέρες νωρίτερα. Μάλιστα, είπε στους αδελφούς του μοναχούς ότι δε θα παρευρισκόταν στην πανήγυρη του Αγίου Γεωργίου. Ειδοποίησε τον ιερέα να έρθει για να τον κοινωνήσει, και μόλις τον είδε άρχισε να ψάλλει χαρούμενος. Μόλις κοινώνησε είπε «Δόξα τῷ Θεῷ», ασπάστηκε τους μοναχούς και κοιμήθηκε την Κυριακή 22 Απριλίου του 1974.[254]

Ο πατέρας Σεραφείμ, ο Αναχωρητής του Άθωνα

Όπως γράφει ο Όσιος Παΐσιος, ύστερα από παραμονή πέντε ετών στη Νέα Σκήτη, στην Καλύβη του Αγίου Δημητρίου κοντά στον παπα-Νεόφυτο (εκεί όπου έμεινε αργότερα, το 1953, για τέσσερις μήνες και ο Όσιος Παΐσιος), ο πατέρας Σεραφείμ έλαβε την ευχή του Γέροντά του και ασκήτεψε ψηλά στον Άθωνα χωρίς να βλέπει άνθρωπο. Εμφανίστηκε

στην Καλύβη ύστερα από τρία χρόνια και διηγήθηκε τους πειρασμούς που είχε αντιμετωπίσει. Ανέβηκε και πάλι στον Άθωνα ύστερα από πέντε χρόνια και από τότε δεν τον είδαν ξανά.[255]

Ο Γερο-Κοσμάς ο Παντοκρατορινός (1897-1970)

Ο Όσιος Παΐσιος είχε γνωρίσει τον Γερο-Κοσμά από τη Μονή Παντοκράτορος του Αγίου Όρους. Είχε γεννηθεί το 1897 στο Αγγελοχώρι της Θράκης και εργαζόταν ως κηπουρός. Έγινε μοναχός στη Μονή Σταυρονικήτα το 1915 και παρέμεινε εκεί μέχρι το 1924. Κατόπιν πήγε στη Μονή Παντοκράτορος και εγκαταβίωνε έξω από τη Μονή, στην Αμπελικιά. Είχε παραμελήσει το σώμα του και τρεφόταν λιτά. Ήταν κοντός και ηλιοκαμμένος. Αρκετές φορές το πρόσωπό του έλαμπε, κάτι που είχε δει και ο ίδιος ο Όσιος Παΐσιος. Τούτο συνέβη και την τελευταία φορά που τον είδε ο Όσιος ρωτώντας τον για κάποιο θέμα του. Άστραψε τόσο πολύ το πρόσωπο του Γερο-Κοσμά, που θάμπωσε τον Όσιο Παΐσιο! Κοιμήθηκε την Τρίτη 13 Απριλίου του 1970.[256]

Ο παπα-Φιλάρετος, Ηγούμενος της Μονής Κωνσταμονίτου

Ο παπα-Φιλάρετος, γράφει ο Όσιος Παΐσιος, είχε το διορατικό χάρισμα. Σε κάποιον αξιωματικό, γύρω στα 1950, του απεκάλυψε την περιπέτειά του, τον παρηγόρησε και τον συμβούλευσε. Θεράπευσε έναν δαιμονισμένο με την προσευχή του, ζητώντας από τον ίδιο να κάνει νηστεία. Διέθετε πολλή καθαρότητα και αθωότητα. Τόση ήταν η απλότητά του, ώστε όταν τον μετέφεραν στη Θεσσαλονίκη σε κάποιο νοσοκομείο εξαιτίας ασθενειών, βλέποντας τις νοσοκόμες ντυμένες στα άσπρα νόμιζε πως ήσαν Άγγελοι και έκρυβε από ευλάβεια το πρόσωπό του.[257]

Ο Γερο-Εφραίμ «ο τάλας» (†1962)

Ο Γερο-Εφραίμ «ο τάλας» από τη Θεσσαλία ήταν κατά τον Όσιο Παΐσιο «ψυχή ευαίσθητη και ταπεινή και πνεύμα ανδρείο και αγωνιστικό». Εγκαταβίωσε σε μια σπηλιά απέναντι από την Καλύβη του Γερο-Υπατίου (όπου αργότερα, από το 1967 έως το 1968, έμεινε ο Όσιος Παΐσιος), επάνω από τα Κατουνάκια. Πολλοί Γέροντες από την Κερασιά

θεωρούσαν πως ομοίαζε στους παλαιούς Αββάδες της Νιτρίας και της Θηβαΐδας. Τον παραδέχονταν για τις αρετές του και κυρίως για τη μεγάλη του ταπείνωση και την αφάνειά του. Όποιες ευλογίες τού άφηναν στη σπηλιά τις δεχόταν με χαρά, τη νύχτα όμως τις άφηνε έξω από τα κελιά μοναχών που ήσαν άρρωστοι ή είχαν ανάγκη. Κοιμήθηκε το 1962 ταπεινά και αφανώς.[258]

Ο παπα-Σάββας ο Εσφιγμενίτης

Ο παπα-Σάββας ο Εσφιγμενίτης ήταν από τους πιο αγαπημένους φίλους του παπα-Τύχωνα, τον οποίο γνώριζε ο Όσιος Παΐσιος. Από τη Φιλιππιάδα της Πρέβεζας πήγε στο Άγιον Όρος σε ηλικία δεκατεσσάρων ετών. Αιτία της φυγής του από τον κόσμο ήταν η μελέτη του Βίου του Αγίου Ιωάννη του Καλυβίτη (κάτι ανάλογο είχε συμβεί και με τον Άγιο Πορφύριο τον Καυσοκαλυβίτη). Εξαιτίας της πολυετούς άσκησης άρχισε να έχει προβλήματα με την υγεία του. Χαιρόταν για τους πόνους του και τους αντιμετώπιζε με υπομονή. Ήταν πάντοτε χαρούμενος και έλεγε το «Δόξα σοι ὁ Θεός». Έλεγε επίσης ότι αυτά που υπέφερε ήσαν «ένα τίποτα» σε σύγκριση με όσα υπέφεραν οι Άγιοι μάρτυρες. Οι μοναχοί της Μονής Εσφιγμένου τον πήγαν στην Αθήνα για εξετάσεις. Εκεί περισσότερο δυσκολεύτηκε από τον θόρυβο του κόσμου παρά από τις αρρώστιες του. Προτού επιστρέψουν στο Άγιον Όρος, τον πήγαν για λίγο στη Μονή Χρυσοβαλάντου όπου και παρέδωσε το πνεύμα του. Από το κελί του έβγαινε άρρητη ευωδία από την οποία πλημμύρισε όλη η Μονή.[259]

Ο Γερο-Αββακούμ από τη Βίγλα

Ο Γερο-Αββακούμ ζούσε ως ερημίτης στη Βίγλα, κοντά στη Μονή Μεγίστης Λαύρας. Εκεί του παρουσιάστηκε ο Διάβολος ως άγγελος φωτός και προσπάθησε να τον ξεγελάσει λέγοντάς του ότι έγινε άγγελος και ότι ο Θεός τού ζήτησε να πετάξει μαζί Του για τον Παράδεισο. Η ταπείνωσή του ήταν τέτοια που θεώρησε αμέσως τον εαυτό του ανάξιο για κάτι τέτοιο. Ύστερα από αυτόν τον πειρασμό άρχισε να μένει στη Μονή της Μεγίστης Λαύρας για μεγαλύτερη ασφάλεια. Παρ’ ότι πλησίαζε το τέλος της ζωής του, οι μοναχοί τον έβλεπαν πολύ χαρούμενο,

γιατί είχε αγωνιστεί σε όλη του τη ζωή και χαιρόταν που θα πήγαινε κοντά στον Χριστό.[260]

Ο ιερομόναχος Άνθιμος, ο διά Χριστόν σαλός (†1867)

Ο Όσιος Παΐσιος είχε ακούσει και έγραψε αργότερα για τον Ιερομόναχο Άνθιμο, τον διά Χριστόν σαλό, ο οποίος ήρθε στη Μονή της Σιμωνόπετρας στο Άγιον Όρος από τη Σόφια της Βουλγαρίας περίπου το 1841. Όταν άρχισε να κάνει τον «διά Χριστόν σαλό», γύριζε όλον τον Άθωνα και έμενε σε σπηλιές και σε κουφάλες δέντρων. Κατά διαστήματα εμφανιζόταν στη Ρωσική Μονή του Αγίου Παντελεήμονος. Αργότερα κυκλοφορούσε φορώντας ένα παλιό τσουβάλι και έβγαζε το κεφάλι του από μια τρύπα που είχε ανοίξει στην κορυφή του. Μπορούσε να νηστεύει επί πολλές μέρες. Είχε δει την Παναγία, καθώς προσευχόταν όρθιος σε μια πέτρα, να κατεβαίνει στη Μονή Ζωγράφου. Το 1862, αν και ο χειμώνας ήταν πολύ ψυχρός και είχε πολύ χιόνι, παρέμεινε ψηλά στον Άθωνα στην κουφάλα ενός δέντρου. Στα τέλη Νοεμβρίου του 1867 αρρώστησε και έμεινε επί δώδεκα μέρες στη Μονή Ζωγράφου, όπου και κοιμήθηκε την Κυριακή 9 Δεκεμβρίου του 1867.[261]

Ο Γερο-Κωνσταντίνος, ο διά Χριστόν σαλός (γεν. 1898)

Ο Άγιος Παΐσιος έγραψε επίσης για τον Γερο-Κωνσταντίνο (Αγγελή), τον «διά Χριστόν σαλό», τον άκακο και σιωπηλό. Είχε γεννηθεί στις 10 Φεβρουαρίου του 1898 στο Καλέντσι της Δωδώνης στην Ήπειρο. Οι γονείς του ονομάζονταν Σταύρος και Ανθούλα. Ως δόκιμος μοναχός έμενε στη Μονή Διονυσίου του Αγίου Όρους. Από εκεί έφυγε και τον έβλεπαν επί χρόνια να μένει στις Καρυές, σε ένα γκρεμισμένο κελί της Μονής Κουτλουμουσίου. Εκεί, στα χαλάσματα, έκτιζε συνεχώς την ψυχή του, έχοντας μοναχά κάτι κουρελιασμένες κουβέρτες και δίπλα του δύο εκκλησιαστικά βιβλία, το *Ψαλτήρι* και το *Μέγα Ωρολόγιο*. Το νοικοκυριό του ήταν όλο κι όλο ένα τενεκεδάκι από κουτί κονσέρβας με ένα σύρμα για χερούλι. Κάθε Σάββατο στις Καρυές, οι μοναχοί έβαζαν κάποια περισσεύματα στο τενεκεδάκι του. Οι παντοπώληδες των Καρυών τον αγαπούσαν και το θεωρούσαν ευλογία όταν κάποιες φορές έπαιρνε λίγες ελιές από τα μαγαζιά τους. Όποτε ορισμένοι του έβαζαν χρήματα κρυφά στις τσέπες, εκείνος τα άφηνε επίσης κρυφά στα παντοπωλεία. Όποιος

τον έβλεπε από μακριά, τον περνούσε για δυστυχισμένο, φτωχό ή τρελό. Από κοντά όμως, έγραφε ο Όσιος Παΐσιος, έβλεπες το λαμπερό του πρόσωπο και καταλάβαινες ότι κάποιο μυστήριο κρύβεται σε αυτόν τον ευλογημένο άνθρωπο, οπότε δεν μπορούσες να τον θεωρήσεις τρελό. Απεναντίας, θεωρούσες τρελούς εκείνους που αποκαλούσαν τρελό τον Γερο-Κωνσταντίνο. Το 1969, στα εβδομήντα ένα του χρόνια, οι αρχές του Αγίου Όρους τον πήγαν σε ψυχιατρείο. Εκεί όμως διαπιστώθηκε πως ψυχικά ήταν καλά. Τον έστειλαν τελικά σε γηροκομείο της Θεσσαλονίκης, όπου και πέρασε την υπόλοιπη ζωή του. Κατά τον Όσιο Παΐσιο δεν έχει καμιά σημασία το ότι κοιμήθηκε στο γηροκομείο και όχι στο Άγιον Όρος. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι ο Γερο-Κωνσταντίνος θα ξύπνησε στον Παράδεισο.[262]

Ο Γερο-Τρύφων ο Ρουμάνος (1885-1978)

Ο Γερο-Τρύφων είχε γεννηθεί στη Ρουμανία το 1885. Το 1910, σε ηλικία είκοσι πέντε ετών, πήγε στο Άγιον Όρος στην κορυφή της Καψάλας κοντά στις Καρυές. Ο Άγιος Παΐσιος ανέφερε ότι «το πρόσωπό του ήταν κατά κάποιο τρόπο εξαϋλωμένο και φωτεινό· και μόνο που τον έβλεπες, έπαιρνες πνευματική δύναμη».[263] Κάποια φορά, ο Όσιος Παΐσιος είχε χάσει τον δρόμο του προς την Καψάλα και βγήκε μπροστά στην Καλύβη του Γερο-Τρύφωνα. Έμενε σε μια παράγκα με καρφωμένους ολόγυρα παλιούς τενεκέδες. Στη στέγη υπήρχαν παλιές λαμαρίνες, τενεκέδες και πλάκες, για να μη την πάρει ο δυνατός αέρας. Ο Όσιος έγραφε ότι δεν είχε δει άλλον ασκητή με τόση πνευματική λεβεντιά, που σε ηλικία ενενήντα τριών ετών να έχει τόση αυταπάρνηση ώστε να ζει σε τέτοια εγκατάλειψη. Κοιμήθηκε το Σάββατο 6 Αυγούστου του 1978, ανήμερα της εορτής της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα, σε ηλικία ενενήντα τριών ετών.[264]

215. Βλ. Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, [30]2013, σ. 31.

216. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, ό.π., σ. 47.

217. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, ό.π., σ. 37-40, 42, 59-60, 66-67, 112, 114.

218. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, ό.π., σ. 48.

219. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, ό.π., σ. 52, 59.
220. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, ό.π., σ. 75.
221. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, ό.π., σ. 116-117.
222. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 231-232.
223. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 133, 303.
224. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης*, σ. 25, 36.
225. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης*, ό.π., σ. 13-14.
226. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης*, ό.π., σ. 14-16.
227. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης*, ό.π., σ. 17-20.
228. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης*, ό.π., σ. 21, 23, 25-28, 30-31, 47.
229. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης*, ό.π., σ. 43, 48, 54-55, 57-58, 60.
230. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 17.
231. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 15-19.
232. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 19-21, 29, 31, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 285-286.
233. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 33.
234. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 223-224.
235. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 22, 25, 27, 36.
236. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 32.
237. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 79-80.
238. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 27, 33-36.
239. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 13.
240. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 67-68, 73.
241. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 64-70, 72-73.
242. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 119.
243. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 118-121.
244. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 78.
245. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 74-76.
246. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 76.
247. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 77-78.
248. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 80-81.
249. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 85-88.

250. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 268, και Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 12-13.
251. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 81, 83.
252. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 81-83, 85.
253. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 12-13.
254. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 43-44.
255. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 45.
256. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 59-61.
257. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 62-64.
258. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 89-90.
259. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 94-96.
260. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 99-100.
261. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 47-48, 53-56.
262. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 91, 93, 94.
263. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 113.
264. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 112-113, 115, 117.

4. «ΘΕΙΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ» ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι «από νέος, ως λαϊκός, είχα ζήσει μερικά θεία γεγονότα».[265] Από αγάπη προς τις μοναχές του Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος και προς όλο τον κόσμο αναγκαζόταν να προσφέρει, ως πνευματική ελεημοσύνη, ορισμένα από αυτά που του «χάρισε» η Πρόνοια του Θεού. Κάθε φορά όμως που «αναγκαζόταν» να μεταφέρει ένα θείο γεγονός προκειμένου να βοηθήσει, αναρωτιόταν αν αυτό έχει κάποιο αποτέλεσμα, κάποια ωφέλεια.

1. Στην παιδική ηλικία: Η εμφάνιση του Χριστού

Όπως έχουμε αναφέρει στο κεφάλαιο για την παιδική ηλικία του Αγίου, ο Αρσένιος Εζνεπίδης (Άγιος Παΐσιος) σε ηλικία δεκαπέντε ετών, το καλοκαίρι του 1939, είδε τον Χριστό εν μέσω λαμπρού φωτός, που έκανε το Εκκλησάκι της Αγίας Βαρβάρας στην Κόνιτσα να λάμπει, να του λέει: «Ἐγώ εἰμι ἡ Ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται» (*Ιω.* 11, 25-26). Τα λόγια αυτά ήσαν γραμμένα και σε ένα ανοιχτό Ευαγγέλιο που κρατούσε ο Κύριος στο ένα χέρι Του. Ύστερα από αυτό το γεγονός, ο Αρσένιος υπέστη μεγάλη εσωτερική αλλοίωση.[266]

2. Στη Μονή Εσφιγμένου (1953-1956): Φως Θεού και κάτι «φοβερό»

Στη Μονή Εσφιγμένου, κατά την πρώτη του Μεγάλη Τεσσαρακοστή στο Άγιον Όρος, ο δόκιμος τότε Αρσένιος (μετέπειτα Άγιος Παΐσιος) προσπάθησε να εφαρμόσει τον λόγο «για να λάβεις πνεύμα πρέπει να δώσεις αίμα» (Αββάς Λογγίνος). Δεν υπολόγισε λοιπόν τον εαυτό του και κινείτο στα άκρα. Ένιωθε τόση κούραση που έπεφτε στον δρόμο. Δεν ήθελε όμως να τον βλέπουν οι άλλοι σε τέτοια κατάσταση και να λένε ότι οι μοναχοί πέφτουν στον δρόμο από την άσκηση που κάνουν. Καθημερινά βίωνε ένα μαρτύριο εξαιτίας της ακραίας άσκησής του. Την

Πέμπτη το βράδυ πριν το Σάββατο του Λαζάρου, ενώ προσευχόταν στο κελί του, ένιωσε γλυκύτητα και αγαλλίαση, και ένα φως να τον λούζει. Επρόκειτο για επίσκεψη του Θεού. Από τα μάτια του έτρεχαν δάκρυα και του προκλήθηκε γλυκό κλάμα. Όλο αυτό κράτησε είκοσι με τριάντα λεπτά. Έλεγε ότι τόσο πολύ τον τόνωσε τούτη η θεία εμπειρία, που τον έτρεφε πνευματικά επί δέκα χρόνια.[267]

Ο Θεός επέτρεψε στον μοναχό Αβέρκιο (Άγιο Παΐσιο) να βιώσει έντονα τα Άγια Μυστήρια. Όταν ήταν Εκκλησιαστικός στη Μονή Εσφιγμένου, όπως διηγήθηκε ο ίδιος, έζησε κάτι «φοβερό». Κάποια φορά που ο ιερέας έκανε την Προσκομιδή στον Όρθρο, τη στιγμή που είπε «Ὡς Πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη», ο Όσιος άκουσε σπαρτάρισμα αρνιού επάνω στο άγιο Δισκάριο. Μόλις ο ιερέας είπε «Θύεται ὁ Ἀμνὸς καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», άκουσε βέλασμα από την Αγία Πρόθεση![268]

3. Στη Μονή Φιλοθέου (1958) και στη Μονή Σινά (1963): Η Παναγία

Όπως έχουμε αναφέρει, στη Μονή Φιλοθέου, το 1958, ο Όσιος Παΐσιος είδε την Παναγία και άκουσε τη φωνή της. Τον έστειλε να εκπληρώσει το τάμα του και να υπηρετήσει τη Μονή του Γενεθλίου της στο Στόμιο της Κόνιτσας.

Το Σάββατο 5 Οκτωβρίου του 1963, παραμονή του θανάτου της μητέρας του Ευλογίας, παρουσιάστηκε πάλι η Παναγία στον Όσιο Παΐσιο, που βρισκόταν στο Ασκητήριό του στο Σινά, τον ασπάστηκε και του μετέδωσε τη μητρική στοργή της.

4. Στην Καλύβη του Υπατίου (1967-1968): Φως Ουράνιο και Γνώσης

Όταν ο Όσιος Παΐσιος ασκήτευε στην Καλύβη του Υπατίου στα Κατουνάκια, ένα απόγευμα του Ιουλίου του 1968 τελούσε τον Εσπερινό κάνοντας προσευχή με το κομποσχοίνι του. Ακολούθως ήπιε λίγο τσάι. Συνέχισε με το κομποσχοίνι το Απόδειπνο και τους Χαιρετισμούς της Παναγίας. Όσο έλεγε την ευχή του Ιησού, το «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με», έφευγε η κούραση που είχε και ένιωθε εντός του μία χαρά που τον έκανε να μη θέλει να κοιμηθεί. Κατά τις 11 η ώρα τη νύχτα το κελί του γέμισε με ένα φως γλυκό και ουράνιο, πολύ δυνατό, που όμως

δεν τον θάμπωνε. Τα μάτια του «δυνάμωσαν» για να αντέξει τούτο το φως. Όσο περιβαλλόταν από το θείο φως βρισκόταν σε έναν άλλο πνευματικό κόσμο. Αισθανόταν μιαν απερίγραπτη αγαλλίαση και το σώμα του ήταν ανάλαφρο σα να είχε χαθεί το βάρος του. Από τον νου του περνούσαν θεία νοήματα. Όποιο ερώτημα και να σκεφτόταν, λάμβανε αμέσως την απάντησή του! Έλαβε έτσι πολλές θείες απαντήσεις με ανθρώπινα λόγια. Τούτο κράτησε όλη τη νύχτα, μέχρι τις 9 το πρωί. Μόλις χάθηκε το φως, αν και είχε ξημερώσει, όλα τού φαίνονταν σκοτεινά. Από αυτή τη θεϊκή κατάσταση βρέθηκε στην ανθρώπινη συνεχίζοντας να εκτελεί το καθημερινό του πρόγραμμα. Όλη την ημέρα έβλεπε θαμπά και με δυσκολία τελούσε την εργασία του, παρ’ ότι ήταν καλοκαίρι και ο ήλιος έλαμπε.[269]

5. «Θεία γεγονότα» στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού και στο Ησυχαστήριο στη Σουρωτή (1969-1979): Άγιος Αρσένιος, παπα-Τύχων, Αγία Ευφημία, Αγία Αικατερίνη, Αββάς Ισαάκ ο Σύρος, φύλακας Άγγελος

Οι περισσότερες θείες εμφανίσεις στον Άγιο Παΐσιο, στον βαθμό που τις απεκάλυψε, συνέβησαν στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού της Μονής Σταυρονικήτα κατά το διάστημα των δέκα ετών που έμεινε εκεί, από το 1969 έως το 1979. Αρκετά «θεία γεγονότα» συνέβησαν το ίδιο διάστημα και στο Ησυχαστήριο της Σουρωτής.

Ο Όσιος Παΐσιος ανέφερε ότι για πρώτη φορά δέχθηκε την επίσκεψη του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκη το Ψυχοσάββατο 21 Φεβρουαρίου του 1971, ανήμερα της εορτής των Αγίων Θεοδώρων, στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή. Ήταν τότε που ο Όσιος ετοίμαζε την έκδοση του βιβλίου του για τον Άγιο Αρσένιο. Δύο ώρες πριν τη δύση του ήλιου, του παρουσιάστηκε ο Άγιος Αρσένιος και τον χάιδεψε στο κεφάλι. Έλεγε αργότερα ότι «με άφησε με μια ανέκφραστη γλυκύτητα και αγαλλίαση ουράνια μέσα στην καρδιά μου».[270]

Για δεύτερη φορά παρουσιάστηκε στον Όσιο ο Άγιος Αρσένιος το Σάββατο 29 Μαρτίου του 1971 (εορτή της Ανάστασης του Λαζάρου και των Οσιομαρτύρων Βαραχησίου και Ιωνά, πολιούχων Αγίων στα Φάρασα), στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού. Ήταν μεσάνυχτα, και ενώ έλεγε την

ευχή, χωρίς να έχει καταλάβει αν κοιμόταν ή αν ήταν ξύπνιος, είδε τον Άγιο Αρσένιο υπό μορφή αξιωματικού να επιβλέπει πολλούς εργάτες σε έναν απέραντο κάμπο με σιτάρι έτοιμο για θερισμό. Ο Άγιος Αρσένιος έκανε παρατηρήσεις σε όσους δε θέριζαν λέγοντας: «Αφού θα σας πληρώσει ο Θεός, γιατί δε θερίζετε;» Ο Όσιος Παΐσιος εργαζόταν σκληρά και του απάντησε με φόβο ότι έχει μισό πνεύμονα και δεν μπορεί να εργαστεί περισσότερο. Ο αξιωματικός τού είπε ότι το γνωρίζει και ότι τον αγαπά περισσότερο, επειδή δε δέχεται να κρατήσει τα χρήματα που του στέλνουν οι άνθρωποι. Ύστερα από αυτόν τον σύντομο διάλογο, ο αξιωματικός (Άγιος Αρσένιος) τον πήρε μαζί του σε ένα παράξενο όχημα που έτρεχε αστραπιαία πάνω από τη γη, χωρίς ρόδες ή φτερά. Ρώτησε τον Όσιο Παΐσιο πώς τον λένε. Στη συνέχεια του είπε ότι και αυτός είναι από τα Φάρασα, από το γένος Φράγκου (Τσαπάρη). Αμέσως άλλαξε μορφή (κάτι που μπορούν να κάνουν οι Άγιοι) και έγινε ο Άγιος Αρσένιος που τον αγκάλιασε και τον φιλούσε. Προτού χορτάσει τούτη τη μυστική συνάντηση, γράφει ο Όσιος Παΐσιος, το όχημα σταμάτησε και ο Άγιος Αρσένιος του είπε να κατέβει, ενώ εκείνος θα συνέχιζε για τη Θεσσαλονίκη, γιατί έμενε εκεί κοντά.[271]

Τρία χρόνια μετά την κοίμηση του παπα-Τύχωνα, έγραφε ο Όσιος Παΐσιος, δέχθηκε την πρώτη «επίσκεψη» του Γέροντά του στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού. Ήταν μετά τα μεσάνυχτα της Δευτέρας 10 Σεπτεμβρίου του 1971, ημέρα της κοίμησης του παπα-Τύχωνα. Ενώ ο Όσιος Παΐσιος έλεγε την ευχή, τον είδε ξαφνικά να μπαίνει στην Καλύβη του. Πετάχτηκε τότε επάνω, του έπιασε τα πόδια και του τα φιλούσε με ευλάβεια. Φεύγοντας, ο παπα-Τύχων μπήκε στον Ναό και εξαφανίστηκε. Με τέτοια γεγονότα, έλεγε ο Όσιος, τα χάνει κανείς. Δεν μπορείς να τα εξηγήσεις με τη λογική, γι’ αυτό και λέγονται θαύματα.[272]

Την Τρίτη 27 Φεβρουαρίου του 1974 (παλαιό ημερολόγιο), στις δέκα η ώρα το βράδυ, ενώ ο Όσιος Παΐσιος προσευχόταν στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού με το κομποσχοίνι του, άκουσε τρεις φορές κτύπημα στην πόρτα. Στο τέταρτο κτύπημα, αν και κλεισμένη με σύρτη, η πόρτα άνοιξε μόνη της. Ακούστηκε μια γυναικεία φωνή που έλεγε ότι ήταν η Αγία Ευφημία. Τη συνόδευε ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος, ο οποίος δεν μπήκε στην Καλύβη. Για να βεβαιωθεί ο Όσιος ότι πρόκειται για την Αγία και δεν ήταν κάποιος πειρασμός, της ζήτησε να προσκυνήσει την Αγία Τριάδα και να πει

δυνατά: «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Όταν τα έκανε αυτά και ήταν πλέον βέβαιος ο Όσιος ότι επρόκειτο για την Αγία Ευφημία, την ασπάστηκε και εκείνη του εξιστόρησε τη ζωή και το μαρτύριό της. Αν και μικρόσωμη, για την αγάπη του Χριστού άντεξε τα μεγάλα μαρτύριά της.[273]

Τον Μάιο του 1975, ενώ ο Όσιος Παΐσιος βρισκόταν στο κελί του στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, είδε μπροστά του «ολοζώντανη» την Αγία Αικατερίνη να κάθεται σε θρόνο. Ο Όσιος γονάτισε και την ασπάστηκε. Μετά την εμφάνιση αυτή περιέγραφε την Αγία Αικατερίνη ως ψηλή και αδύνατη.[274]

Την Τρίτη 25 Μαΐου του 1977 (παλαιό ημερολόγιο), ήδη από το βράδυ, ο Όσιος Παΐσιος ένιωθε στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού μια όμορφη πνευματική αίσθηση. Το ξημέρωμα, στις πέντε και μισή, έφυγε ο δυτικός τοίχος του κελιού του και σε απόσταση πέντε-έξι μέτρων είδε για ένα ή δύο λεπτά τον Χριστό μέσα σε έντονο φως, έχοντας μια πολύ γλυκιά όψη. Ο Όσιος απορούσε πώς «στη γλυκιά εκείνη θεία ωραιότητα» μπόρεσαν οι άνθρωποι να φερθούν τόσο απάνθρωπα.[275]

Το βράδυ της Τετάρτης 19 Οκτωβρίου του 1978 (παλαιό ημερολόγιο) στην Καλύβη του Τιμίου Σταυρού, ενώ ο Όσιος Παΐσιος έκανε με το κομποσχοίνι το Απόδειπνο και ήταν γονατιστός μπροστά στο κρεβάτι του, είδε από το προσκέφαλό του, όπου είχε αποθέσει μία εικόνα του Χριστού, να βγαίνει φως εκπορευόμενο από την εικόνα![276]

Ο Όσιος Παΐσιος είχε δει επίσης σε όραμα τον Αββά Ισαάκ τον Σύρο, τον «αδικημένο Άγιο», μαζί με άλλους Ιεράρχες, να βεβαιώνει ότι ήταν Ορθόδοξος και ότι πολέμησε τους αιρετικούς.[277]

Το Σάββατο 4 Φεβρουαρίου του 1979 (παλαιό ημερολόγιο) ο Όσιος Παΐσιος βρισκόταν σε αδιέξοδο εξαιτίας αφόρητων πόνων στο κεφάλι του. Προσευχόταν στον Θεό και ζητούσε τη βοήθειά Του. Ενώ λοιπόν βρισκόταν σε αυτή τη δεινή κατάσταση, είδε στον δεξί του ώμο τον φύλακα Άγγελό του, όμοιον με δωδεκάχρονο παιδάκι με όμορφο πρόσωπο και στρογγυλά μάτια που άστραφταν. Με τη Θεία Χάρη έφυγε αμέσως ο πόνος και όλη η προηγούμενη δυσάρεστη κατάστασή του.[278]

6. «Θεία γεγονότα» στην Παναγούδα και στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή (1979-1994): Ο Χριστός, η Παναγία, οι Άγιοι, ένα «φοβερό Όραμα»

Την Παρασκευή 2 Ιουνίου του 1979 (παλαιό ημερολόγιο), μόλις ο Όσιος Παΐσιος είχε εγκατασταθεί στην Καλύβη της Παναγούδας, την ώρα του Εσπερινού έψαξε τα Μηναία για να προσευχηθεί στον Άγιο που γιόρταζε, αλλά δεν μπορούσε να τα βρει γιατί τα είχε ακόμη σε κούτες. Έψαξε στο ημερολόγιο για να βρει το όνομα του Αγίου που γιόρταζε, αλλά δεν μπορούσε να διαβάσει τα μικρά γράμματα γιατί δεν έβρισκε τα γυαλιά του. Αφού έψαξε για τρία τέταρτα, θεώρησε καλό να μη χάσει την ώρα του και άρχισε να προσεύχεται λέγοντας: «Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ, πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν». Ενώ προσευχόταν, είδε έναν αξιωματικό μέσα σε φως να τον πλησιάζει με πολλή αγάπη και να του μεταγγίζει απερίγραπτη αγαλλίαση. Ο Όσιος, έχοντας ήδη ανάλογες θείες εμπειρίες, πήρε το θάρρος και τον ρώτησε πώς λέγεται και πού υπηρετεί. Εκείνος του απάντησε ότι είναι ο Άγιος Λουκιλλιανός. Επειδή δεν άκουσε καλά το όνομα και δε γνώριζε μέχρι τότε τον συγκεκριμένο Άγιο, νόμισε ότι άκουσε Λογγίνος ή Λουκιανός. Ο Άγιος Λουκιλλιανός επανέλαβε συλλαβιστά το όνομά του. Δίπλα του στεκόταν ο Άγιος Παντελεήμων ο Ιαματικός, προστάτης της Σκήτης της Μονής Κουτλουμουσίου, έχοντας τη μορφή νέου με άσπρη ποδιά, ο οποίος και εξέτασε τα τραύματα του Οσίου από τον πόλεμο. Είπε μάλιστα στον Άγιο Λουκιλλιανό ότι τα τραύματα του Οσίου είχαν θεραπευτεί. Ο Όσιος ένιωσε μεγάλη χαρά και ηρεμία. Αργότερα, είδε στο ημερολόγιο ότι στις 3 Ιουνίου ήταν η ημέρα μνήμης του Αγίου Μάρτυρα Λουκιλλιανού. Εν συνεχεία πήγε σε μια Καλύβη γνωστών του μοναχών όπου και διάβασε το Συναξάρι του Αγίου.[279]

Τον Οκτώβριο του 1979, ενώ Όσιος Παΐσιος βρισκόταν στο κελί του στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή, εμφανίστηκε ο Άγιος Αρσένιος με βλέμμα στοργικό. Ο Όσιος γονάτισε και τον προσκύνησε. Το Σάββατο 27 Οκτωβρίου του 1979, παραμονή της Αγίας Σκέπης (Παναγίας), ο Όσιος είδε μια φωτεινή νεφέλη να σκεπάζει όλη την ανθρωπότητα.[280]

Το βράδυ της Κυριακής του Ασώτου, το 1980, στην Καλύβη του στην Παναγούδα παρουσιάστηκε στον Όσιο Παΐσιο ο Άγιος Βλάσιος από τα

Σκλάβαινα της Αιτωλοακαρνανίας, ο οποίος είχε μαρτυρήσει από τους Σαρακηνούς. Τον Μάιο του 1980, ο Όσιος επισκέφθηκε τον Ναό του στα Σκλάβαινα.[281]

Την Κυριακή της Ορθοδοξίας του 1980, ο Όσιος Παΐσιος είχε πάει στη Θεία Λειτουργία που τελούνταν στην Καλύβη της Αναστάσεως της Μονής Σταυρονικήτα. Ήταν κουρασμένος, ταλαιπωρημένος και νηστικός, αφού θα κοινωνούσε. Εκεί δεν υπήρχε η παραμικρή θέρμανση, με αποτέλεσμα καθ' όλη τη διάρκεια της Αγρυπνίας να τρέμει από το κρύο. Μόλις κοινώνησε, ο Όσιος δέχθηκε μια θεϊκή δύναμη, μια «γλυκιά φλόγα» όπως έλεγε μετά, η οποία έδιωξε την πείνα, την κούραση και το κρύο. Αισθάνθηκε μια ζεστασιά να διαπερνά σιγά-σιγά το σώμα του. Με το που έφυγε από την Καλύβη για να επιστρέψει στην Παναγούδα, ένιωθε ότι ζεσταινόταν ακόμη και ο δρόμος![282]

Ο Όσιος Παΐσιος ανέφερε ότι την Τεσσαρακοστή του 1982, στην Καλύβη του στην Παναγούδα, του παρουσιάστηκε η Παναγία. Είδε σε όραμα ότι θα πήγαινε κάποιο μακρινό ταξίδι και ότι θα έπρεπε να ετοιμάσει τα χαρτιά που χρειάζονταν (διαβατήριο, συνάλλαγμα, κ.λπ.). Είχε άγχος και αγωνία για τις ετοιμασίες τους. Οι υπάλληλοι όμως δεν έφτιαχναν τα χαρτιά, ούτε οι άνθρωποι που ήσαν εκεί ενδιαφέρονταν να τον εξυπηρετήσουν. Ξαφνικά, παρουσιάστηκε μία γυναίκα με λαμπερό πρόσωπο και χρυσαφένια ρούχα. Είχε μιαν ωραιότητα και άστραφτε ολόκληρη. Του ανέφερε ότι ο Υιός της είναι βασιλιάς, τον χτύπησε απαλά στον ώμο και του είπε ότι θα τον βοηθούσε. Πήρε μάλιστα μαζί της τα χαρτιά που χρειάζονταν. Ύστερα από καιρό, είδε την Παναγία την Ιεροσολυμίτισσα σε ένα βιβλίο και αναγνώρισε στην εικόνα τη γυναικεία παρουσία που τον είχε βοηθήσει.[283]

Τη Δευτέρα 26 Απριλίου του 1983 (παλαιό ημερολόγιο), τη Δευτέρα του Πάσχα, ενώ ο Όσιος Παΐσιος βρισκόταν στην Παναγούδα αισθάνθηκε μιαν έντονη ευωδία. Προερχόταν από την εικόνα της Παναγίας του Άξιον Εστί, που λιτανευόταν στον Ναό του Πρωτάτου, στα Κελιά των Καρυών.

Την Τρίτη 27 Απριλίου του 1983 (παλαιό ημερολόγιο) στην Παναγούδα, κατά τη Διακαινήσιμο Εβδομάδα, ο Όσιος Παΐσιος είδε το «φοβερό όραμα» με τις εκτρώσεις. Κατά τα μεσάνυχτα, την ώρα που έλεγε την ευχή, είδε ένα μεγάλο χωράφι περιφραγμένο με μία μάνδρα. Το χωράφι ήταν σπαρμένο με σιτάρι που μόλις άρχιζε να ψηλώνει. Ο Όσιος στεκόταν έξω από το χωράφι

και άναβε κεριά για τους κεκοιμημένους. Αριστερά υπήρχε ένα ξερό και απόκρημνο βραχώδες σημείο, που σειόταν από μια δυνατή βοή προερχόμενη από χιλιάδες φωνές που του σπάραζαν την καρδιά. Μια άλλη φωνή τού έλεγε ότι το χωράφι με το σπαρμένο σιτάρι είναι το Κοιμητήριο με τις ψυχές που θα αναστηθούν. Στον τόπο που σειόταν από τις σπαρακτικές φωνές βρίσκονταν οι ψυχές των παιδιών που πέθαναν σε εκτρώσεις. Ύστερα από το όραμα αυτό και τις φωνές που άκουγε, ο Όσιος δυσκολεύτηκε πολύ να συνέλθει εξαιτίας του μεγάλου πόνου που ένιωσε για τις ψυχές αυτών των παιδιών.[284]

Την Κυριακή 26 Μαρτίου του 1984 (παλαιό ημερολόγιο), εορτή της Σύναξης του Αρχαγγέλου Γαβριήλ, ενώ ο Όσιος Παΐσιος προσευχόταν στην Καλύβη του μπροστά στις εικόνες του Χριστού και της Παναγίας, είδε ενώπιόν του τον Χριστό και την Παναγία «ζωντανούς» και να κινούνται. Ζήτησε λοιπόν να τον ευλογήσουν. Καθώς γονάτισε για να προσκυνήσει, μια έντονη ευωδία γέμισε το κελί του. Ακόμη και το χαλάκι που είχε στρωμένο κάτω, αν και γεμάτο χώμα, ευωδίαζε. Αργότερα έλεγε ότι «με έπιασε τρέλα!» Έμεινε γονατιστός για πολλή ώρα και ασπαζόταν το χαλάκι, το οποίο συνέχισε να ευωδιάζει.[285]

Την Τετάρτη 21 Φεβρουαρίου του 1985 (παλαιό ημερολόγιο), στις δέκα και μισή το βράδυ κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, επισκέφθηκε και πάλι η Παναγία τον Όσιο Παΐσιο στην Καλύβη της Παναγούδας. Ο Όσιος τη στιγμή εκείνη βρισκόταν στην αυλή της Καλύβης και πήγαινε στην αποθήκη, όταν είδε την Παναγία με τη μορφή της Ελευθερώτριας ενδεδυμένη στα λευκά. Η Παναγία άστραφτε πολύ και τον κοίταζε με γλυκό βλέμμα.[286]

Την Κυριακή 29 Νοεμβρίου του 1987, ενώ ήταν στο κρεβάτι του στο Ησυχαστήριο της Σουρωτής και προσευχόταν, η Παναγία βγήκε μέσα από το εικονοστάσι που βρισκόταν στον απέναντι τοίχο, πέρασε πάνω από το κρεβάτι και χάθηκε από την άλλη πλευρά. Ο Όσιος δεν πρόλαβε να δει το πρόσωπό της, αλλά αισθάνθηκε μια θεία αγαλλίαση που προερχόταν από Εκείνην.[287]

Το καλοκαίρι του 1990 σημειώθηκε μεγάλη ανομβρία και έλλειψη νερού στο Άγιον Όρος. Όταν κάποια στιγμή έβρεξε λίγο, ο Όσιος με δυσκολία μάζευε ενάμισι δοχείο νερό την ημέρα. Στην Καλύβη του είχε ένα βαρέλι

με νερό στο οποίο, παρ’ ότι έπιναν και πλένονταν τόσοι προσκυνητές, η στάθμη κατέβαινε μόλις τέσσερα με πέντε δάκτυλα. Από το βαρέλι αυτό εξυπηρετούνταν καθημερινά 150-200 άνθρωποι και παρ’ όλα αυτά δεν άδειαζε. Κάποιοι μάλιστα ενίοτε ξεχνούσαν ανοικτή τη βρύση, αλλά ούτε τότε τελείωνε το νερό. Ο Θεός έδινε άφθονες τις ευλογίες Του στον Άγιό Του. Όταν ο Όσιος βρισκόταν σε δύσκολη κατάσταση και χρειαζόταν ξύλα, ο Θεός φρόντιζε αμέσως και κάποιος έκοβε τα ξύλα για λογαριασμό του. Κάποτε διηγόταν ότι χρειάστηκε πενήντα χιλιάδες δραχμές για να βγει από το Άγιον Όρος. Λίγο πριν ξεκινήσει, παρέλαβε ένα δέμα όπου μέσα υπήρχαν αυτά τα χρήματα![288]

Πολλές φορές υπάρχουν γεγονότα που δεν τα συλλαμβάνει ο νους. Φαίνονται φυσικά, αλλά πίσω τους κρύβεται μια άλλη δύναμη, μια άγνωστη αιτία. Σε κάποιαν άλλη περίοδο μεγάλης ανομβρίας, ο Όσιος προσευχήθηκε στον Θεό για να λυπηθεί τον κόσμο που υπέφερε. Όπως έλεγε, αν ο ίδιος βρισκόταν σε καλή πνευματική κατάσταση δίχως πολλές αμαρτίες, ο Θεός θα βοηθούσε. Τελικά, μία με μιάμιση ώρα αργότερα έριξε πολλή βροχή στο Άγιον Όρος, τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία.[289]

Στο Ησυχαστήριο της Σουρωτής, έξω από τον ξενώνα, ο Όσιος Παΐσιος είχε συναντήσει κάποτε μιαν ηλικιωμένη γυναίκα στην οποία διέκρινε Χάρη Θεού και της φίλησε το χέρι. Μετά από λίγο καιρό αυτή η ηλικιωμένη γυναίκα έγινε μοναχή. Όταν αργότερα κοιμήθηκε, ο Όσιος βρισκόταν στο Ησυχαστήριο και την ασπάστηκε με ευλάβεια. Επτά μέρες μετά την κοίμησή της, ενώ ο Όσιος βρισκόταν ακόμη στο Ησυχαστήριο, είδε την ψυχή της να λάμπει όμοια με δωδεκάχρονο κορίτσι. Στην Καλύβη του στο Άγιον Όρος, ο Όσιος την είδε για δεύτερη φορά στον ύπνο του και πήρε μεγάλη χαρά! Η γυναίκα τον ευχαρίστησε για την προσευχή που είχε κάνει για εκείνην. Μόλις ο Όσιος είδε την ημερομηνία κατά την οποία του παρουσιάστηκε η γυναίκα, διαπίστωσε πως ήταν σαράντα ημέρες μετά τον θάνατό της.[290]

Την Παρασκευή 18 Φεβρουαρίου του 1994, όπως ανέφερε ο Όσιος, τον επισκέφθηκε στο κελί του στο Ησυχαστήριο Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή ο Άγιος Παντελεήμων με ιατρική στολή, προκειμένου να τον στηρίξει στον αγώνα του ενάντια στον «ανυπόφορο» πόνο της ασθένειάς του. Την Πέμπτη 13 Μαΐου του 1994, δύο μήνες πριν από την κοίμησή του, σε μία σύναξη με τις μοναχές του Ησυχαστηρίου, ο

Όσιος Παΐσιος επί τρία με τέσσερα λεπτά άκουγε «αγγελικές ψαλμωδίες».[291]

265. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 18, 308.
266. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 262-263.
267. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 244-245.
268. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 332.
269. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 245-247.
270. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, ό.π., σ. 32.
271. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, ό.π., σ. 31-35.
272. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 37.
273. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 328-329.
274. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 335.
275. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 357-358.
276. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 363.
277. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 372.
278. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 95.
279. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 114-116.
280. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 390-391.
281. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 413-415.
282. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 215.
283. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 85-86.
284. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 77-78.
285. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 65-66.
286. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 426-427.
287. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 437.
288. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 252-253.
289. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 128-129.
290. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 143.
291. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 537, 547.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ – ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

1. ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

ΟΙ ΔΥΟ ΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Η Εκκλησία, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, έχει ευλογήσει τόσο τον έγγαμο όσο και τον μοναχικό βίο, επειδή και οι δύο δρόμοι μπορούν να οδηγήσουν στον Παράδεισο. Ο νέος, καλό είναι να δει, σύμφωνα με τις δυνάμεις του, τι μπορεί να κάνει και αναλόγως να προχωρήσει διαλέγοντας τον έναν από τους δύο δρόμους. Ως στόχο θα πρέπει να έχει τον αγιασμό της ζωής που θα επιλέξει να ζήσει. Όποια ζωή και αν επιλέξει, έχει τη δύναμη να προσαρμοστεί πιο εύκολα σε αυτήν. Όποτε τον ρωτούσε κανείς ποιον δρόμο να ακολουθήσει, εκείνος απαντούσε να κάνει αυτό που τον αναπαύει, φθάνει να είναι κοντά στον Χριστό. «Εγώ μέχρι τώρα σε κανέναν νέο δεν είπα ούτε να παντρευτεί ούτε να γίνει καλόγερος». Ο φιλότιμος άνθρωπος, όποιον δρόμο και αν ακολουθήσει, μπορεί να «προκόψει». Υπάρχουν έγγαμοι που ζουν ενάρετα, είναι καλοί οικογενειάρχες και αγιάζονται. Αυτός που θα ακολουθήσει τον μοναχισμό, καλό είναι να αγωνιστεί για να γίνει καλός μοναχός.[292]

1. Η αποστολή του μοναχού

Ο Άγιος Παΐσιος τόνιζε ότι στην εποχή μας υπάρχουν σε κάθε Μονή και σε κάθε Μητρόπολη μοναχοί που ζουν πολύ πνευματικά, με τρόπο αθόρυβο. Αυτοί «συγκινούν» τον Θεό και γι’ αυτό μας ανέχεται σε τούτα τα «δύσκολα χρόνια».[293] Υπάρχουν ορισμένοι άνθρωποι που βοηθούν τους υπόλοιπους ανθρώπους περισσότερο απ’ όσο θα τους βοηθούσε όλος ο κόσμος μαζί.[294] Ο σωστός μοναχός είναι «φως» στον κόσμο. Ανέφερε μάλιστα αυτό που έγραφε στην *Κλίμακα* ο Άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης: «φῶς μοναχοῖς ἄγγελοι, φῶς κοσμικοῖς μοναχοί».[295]

Το έργο του μοναχού είναι η απέκδυση του παλαιού ανθρώπου της αμαρτίας, η απόκτηση της γενικής αγάπης και η ταπείνωση, η ομοίωση με τον Θεό. Επίσης, είναι οι μετάνοιες, οι νηστείες, οι προσευχές για όλον τον κόσμο (ζώντες και κεκοιμημένους) και ένα εργόχειρο για τα απαραίτητα, ώστε να μην επιβαρύνονται οι άλλοι. Ζητούσε μάλιστα την απλότητα και στα μοναστήρια, ούτως ώστε να μη χάνεται πολύτιμος χρόνος.[296]

Η προσευχή του μοναχού

Ο Όσιος Παΐσιος επαναλάμβανε συχνά ότι οι μοναχοί είναι οι «ασυρματιστές της Εκκλησίας». Γι’ αυτό και απομακρύνονται από τους κοσμικούς θορύβους, για να έχουν διά της προσευχής καλή επαφή με τον Χριστό.[297] «Ο μοναχός φεύγει μακριά από τον κόσμο, όχι γιατί μισεί τον κόσμο, αλλά επειδή αγαπάει τον κόσμο και κατ’ αυτόν τον τρόπο θα τον βοηθήσει περισσότερο με την προσευχή του σε πράγματα που δε γίνονται ανθρωπίνως παρά μόνο με θεϊκή επέμβαση».[298] Με την προσευχή του μοναχού ο Θεός σώζει τον κόσμο. Ο μοναχός προσεύχεται για τη σωτηρία όλου του κόσμου παράλληλα με τη δική του. Δεν αισθάνεται όμως ποτέ, από ταπείνωση, ότι αυτός «σώζει» τον κόσμο. Οι μοναχοί προσεύχονται για όλους τους αρρώστους και τους φυλακισμένους, αφού δεν είναι σωστό ούτε δυνατό να αφήσουν την έρημο ή τη Μονή τους για να τους επισκεφθούν. (Απεναντίας, την επίσκεψη αυτή θα τη ζητήσει ο Θεός από τους λαϊκούς, όπως αναφέρεται στην περικοπή της Τελικής Κρίσης.) Οι μοναχοί προσεύχονται επίσης για τους «κεκοιμημένους υπόδικους» αδελφούς μας, οι οποίοι έχουν μεγαλύτερη ανάγκη βοήθειας. Με την προσευχή τους προσφέρουν μεγάλη «πνευματική αναψυχή».[299]

Ο Άγιος θεωρούσε ότι βάση της προσευχής είναι η ποιότητά της. Η προσευχή πρέπει να είναι καρδιακή και να γίνεται με πόνο. Για τον Θεό δε μετράει τόσο η ποσότητα της προσευχής όσο η ποιότητά της. Όπως έλεγε μάλιστα, με τόση προσευχή που γίνεται στα μοναστήρια και από τόσους μοναχούς, αν ήταν καρδιακή, θα είχε αλλάξει ο κόσμος.[300] Ο μοναχός βοηθά καλύτερα τους ανθρώπους με την προσευχή του παρά με τα λόγια του. Γι’ αυτό και το κομποσχοίνι δεν πρέπει να λείπει ποτέ από το χέρι του μοναχού. Η προσευχή με αυτό βοηθά στο να «ξεπαγώσουν τα πνευματικά λάδια» και να λειτουργήσει η αδιάλειπτη προσευχή.[301] Η προσευχή είναι

επικοινωνία με τον Χριστό και παρέχει «ασφάλεια». Ανέφερε συχνά το λεχθέν από τον Αββά Ισαάκ τον Σύρο, σύμφωνα με το οποίο ο Θεός δε θα μας ζητήσει τον λόγο γιατί δεν κάναμε προσευχή, αλλά γιατί δεν είχαμε επαφή με τον Χριστό και επιτρέψαμε να μας ταλαιπωρεί ο Διάβολος.[302]

Οι μοναχοί, έλεγε, παρ' ότι έχουν υποχρέωση να προσεύχονται για τα προβλήματα των ανθρώπων, δεν είναι υποχρεωμένοι να ασχοληθούν με τα προβλήματα αυτά καθεαυτά ούτε και να τα επιλύσουν. Τούτο έχει υποχρέωση να το κάνει ο Πνευματικός τους, ο οποίος φέρει και την ευθύνη, αφού μπορεί να τους παρακολουθεί από κοντά.[303]

Η γενική αγάπη

Ο μοναχός, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, είναι απαραίτητο να βγει από τη «μικρή» αγάπη της οικογένειάς του για να μπει στη μεγάλη οικογένεια, την Εκκλησία. Οφείλει να επιδιώξει τη γενική αγάπη, αυτήν που έχει ο Θεός, αγαπώντας εξίσου όλους τους ανθρώπους. Σε άλλους η αγάπη του θα εκφράζεται με τη χαρά και σε άλλους με τον πόνο του. Όλους τους ανθρώπους θα τους θεωρεί αδέλφια του, γιατί όλοι είναι παιδιά του Θεού. Η καρδιά του θα μοιραστεί σε όλον τον κόσμο· δε θα έχει τίποτε άλλο δικό του παρά μόνο τούτη τη μεγάλη αγάπη, η οποία είναι ο Χριστός.[304]

Αν όμως ο μοναχός δεν απελευθερωθεί από την αγάπη του προς τη μικρή του οικογένεια προκειμένου να εισέλθει στη μεγάλη οικογένεια του Θεού, είναι δύσκολο να αποκτήσει τη γενική αγάπη.[305] Η πνευματική αυτή αγάπη είναι ανώτερη από την αγάπη που έχουν τα κατά σάρκα αδέλφια, αφού πρόκειται για συγγένεια από τον Χριστό και όχι από τη μητέρα.[306]

Το εργόχειρο του μοναχού

Το εργόχειρο του μοναχού καλό είναι να θεωρείται «πάρεργο», αφού ως κύριο έργο του θεωρείται η προσευχή. Το να ασχολείται ο μοναχός με πολλά εργόχειρα και να μαζεύει αρκετά χρήματα για να βοηθήσει τους φτωχούς, ο Άγιος το θεωρούσε «πνευματικό ξεπεσμό». Θα μπορούσε να βοηθήσει πολύ περισσότερο με την προσευχή του. Ο μοναχός, σε περίπτωση που δει κάποιον δίπλα του να υποφέρει, τον βοηθά με αυτά που διαθέτει. Επίσης, μόλις τον επισκεφθεί κάποιος με δύσκολα προβλήματα, τα αφήνει όλα και προσπαθεί να τον βοηθήσει ανθρωπίνως όσο μπορεί.[307]

Όταν το εργόχειρο του μοναχού είναι θορυβώδες, θα τον βοηθήσει πολύ το να λέει, καθώς εργάζεται, την ευχή του Ιησού. Αν δεν μπορεί να λέει την ευχή, ας προσπαθήσει να ψάλλει.[308] Το εργόχειρο που γίνεται με προσευχή και ηρεμία αγιάζεται, αγιάζοντας ταυτόχρονα τους ανθρώπους που θα το πάρουν για να το χρησιμοποιήσουν.[309]

Ο Άγιος ήθελε οι μοναχοί να ζουν ταπεινά, απλά και πνευματικά, ώστε σε μια «δύσκολη στιγμή» να μην αναγκαστούν να κάνουν συμβιβασμούς. Ζητούσε να αγωνίζονται για να αποκτήσουν όχι απλώς τις πνευματικές χαρές αλλά τις Ουράνιες. Οι πνευματικές χαρές είναι οι σαρκικές χαρές της καρδιάς, με την καλή έννοια. Οι Ουράνιες χαρές όμως είναι κάτι ανώτερο, κάτι που δεν εκφράζεται. Όταν κανείς αρχίσει να γεύεται τα Ουράνια, σκιρτάει η καρδιά του και «παλαβώνει». Ο Άγιος επέμενε πως πρέπει όλοι να ζήσουμε τις Ουράνιες χαρές για να τις μεταδώσουμε και στις επόμενες γενιές.[310]

2. Η αναχώρηση του μοναχού από τον κόσμο

Ο υποψήφιος μοχαχός πρέπει πρώτα να εξετάσει αν είναι ο ίδιος κάτοχος ολόκληρης της καρδιάς του ή μήπως κάποιο άλλο πρόσωπο έχει «πάρει» ένα κομμάτι της. Αν οι γονείς του είναι άρρωστοι ή ηλικιωμένοι, αν έχει αδελφές ανύπανδρες ή μικρότερα αδέλφια που δεν έχουν κάποιον να τα φροντίσει, χρειάζεται μεγάλη προσοχή. Αν φύγει βιαστικά από τον κόσμο, μπορεί αργότερα να ταλαιπωρηθεί από τη συνείδησή του. Ο πολύ ευαίσθητος από τη φύση του μπορεί να οδηγηθεί σε υπερευαισθησία ή σε μελαγχολία, ακόμη και στην τρέλα! Επίσης, είναι πιθανό, οι δικοί του που θα μείνουν πίσω απροστάτευτοι να γογγύσουν εναντίον του.[311]

Καλό είναι, προτού αναχωρήσει από τον κόσμο, ο πιστός που θέλει να γίνει μοναχός να κάνει καρδιακή προσευχή στον Χριστό, να συμβουλευτεί έναν καλό Πνευματικό και να λάβει την ευλογία του για την αναχώρησή του. Εν συνεχεία, πρέπει να εμπιστευτεί τους γονείς του, τα αδέλφια του και όλα του τα ζητήματα στον Θεό. Η απόλυτη εμπιστοσύνη στον Θεό είναι μια συνεχής προσευχή γι’ αυτούς. Ο Άγιος Παΐσιος, ακολουθώντας ο ίδιος τη σκληρή έκφραση του μοναχισμού που συνεπάγεται την αποκοπή από τους κατά σάρκα γονείς του, τόνιζε πως ο υποψήφιος μοναχός, μόλις αναχωρήσει από τον κόσμο, δεν πρέπει να σκέπτεται πλέον τους δικούς

του, γιατί όλα, ακόμη και τον εαυτό του, τα έδωσε στον Θεό. Αν το κάνει αυτό, ο Χριστός είναι «υποχρεωμένος» να βοηθά την οικογένεια του μοναχού.[312]

Ο μοναχός, έγραφε ο Άγιος, θα πρέπει να χρωστάει μεγάλη ευγνωμοσύνη στον Θεό που του έκανε τη μεγάλη τιμή να τον δεχθεί στη μοναχική αδελφότητα (Αγγελικό Τάγμα). Καλό θα ήταν και οι γονείς των νέων που ακολουθούν τον μοναχικό βίο να καταλαβαίνουν τη μεγάλη τιμή που τους κάνει ο Θεός καταδεχόμενος να «συμπεθεριάσει» μαζί τους.[313]

Αμέσως μετά την αναχώρησή του από τον κόσμο, ο υποψήφιος μοναχός οφείλει να επιλέξει τον τρόπο της μοναχικής ζωής (Κοινόβιο, Ησυχαστήριο, Καλύβη) και να ψάξει να βρει τον τόπο διαμονής που θα τον αναπαύει. Να επιδιώξει να βρει έναν καλό Γέροντα ως πνευματικό, που να διαθέτει αρετές, πιο πολύ πρακτικό παρά θεωρητικό δάσκαλο.[314]

Το κελί θα βοηθήσει τον μοναχό να νιώσει κατάνυξη ώστε να φουντώσει στην καρδιά του ο θείος έρωτας, που θα τον ανεβάσει ψηλά. Το κελί θα πρέπει να γίνει το πιο αγαπημένο του σπίτι, ταυτόχρονα δε, σπίτι του Θεού. Σε αυτό θα κινείται ελεύθερα και απλά, όπως το μικρό παιδί περπατά στο πατρικό του σπίτι και νιώθει τη σιγουριά των γονιών του και την άφθονη στοργή τους. Ο μοναχός μέσα στο κελί του θα αρχίσει να αισθάνεται τη γλυκύτητα της στοργής του Θεού και την έντονη παρουσία Του. Επίσης, θα αισθάνεται την Παναγία ως τη Μάνα του. Θα της μιλάει σαν μικρό παιδί για να Της εκφράσει τη χαρά του ή τα παράπονά του.[315]

Ο Όσιος ήθελε τους μοναχούς να ζουν το Ευαγγέλιο με τον θετικό τρόπο του παραδείγματος. Είναι αυτό για το οποίο διψά ο σημερινός κόσμος.[316] Επαναλάμβανε στους μοναχούς να μη σπαταλούν άσκοπα τον χρόνο τους, δίχως να τον αξιοποιούν πνευματικά. Διαφορετικά, έλεγε, θα φθάσουν στο σημείο «να αγριέψουν» πολύ και να μην μπορούν να εκτελούν τα πνευματικά τους καθήκοντα. Θα καταντήσουν να ασχολούνται με αλλότριες δουλειές, θα κάνουν πολλές άσκοπες συζητήσεις ή θα ανακαλύπτουν θέματα που θα τους απασχολούν. Τον δυναμισμό τους καλό είναι να τον στρέφουν όχι σε εξωτερικά ζητήματα, αλλά στην «καλλιτεχνία της ψυχής». Να επιζητούν το τέλειο στα πνευματικά. Ημέρα και νύχτα να αγωνίζονται για την τελειοποίηση της ψυχής τους. Τα σπίτια θα

γκρεμιστούν – η ψυχή όμως έχει μεγαλύτερη αξία, περισσότερη από σύνολο τον υλικό κόσμο.[317]

3. Ο κίνδυνος της αποτυχίας του μοναχού

Ο μοναχός, έλεγε ο Όσιος Παΐσιος, έχει μόνο υποχρεώσεις και κανένα δικαίωμα. Δεν είναι καλό να έχει απαιτήσεις από κανέναν και για τίποτα. Τα δικαιώματα του μοναχού (όπως και κάθε πνευματικού ανθρώπου) τα κρατά ο Θεός για την άλλη ζωή. Μερικοί νέοι μοναχοί δεν ξέρουν γιατί έγιναν μοναχοί και τι θα πει μοναχισμός. Γι' αυτό έχουν ανεπτυγμένο το κοσμικό πνεύμα: μια παράξενη λογική, ένα δικαίωμα, μια ανθρώπινου τύπου δικαιοσύνη. Αν και πνευματικοί άνθρωποι της Εκκλησίας, αντιμετωπίζουν τα πράγματα κοσμικά. Ο Όσιος αγανακτούσε με τη σημερινή νοοτροπία κάποιων νέων μοναχών.[318]

Υπάρχουν μοναχοί που ζουν «εξωτερικά» τον μοναχισμό. Αν δεν προσέξει, ο μοναχός διώχνει τη Θεία Χάρη και του μένει μόνο το μοναχικό σχήμα. Παύει να είναι «φως» για τον κόσμο. Γίνεται όπως το οινόπνευμα που έχασε τη σπιρτάδα του.[319] Οι μοναχοί που ασχολούνται συνέχεια με περιττά κτισίματα και κοσμικές κατασκευές φανερώνουν ότι είναι γήινοι, χωρίς θεϊκό νου.[320] Αν δεν προσέξουν οι μοναχοί, μπορεί η καρδιά τους να γίνει σκληρή. Οι κοσμικοί άνθρωποι αποφεύγουν τη σκληρότητα γιατί διαπιστώνουν τη δυστυχία του κόσμου και πονούν. Ο Όσιος έλεγε ότι συναντούσε «μοναχούς με κοσμικό πνεύμα και λαϊκούς με μοναχικό πνεύμα». Γι' αυτό, στην άλλη ζωή, ο Χριστός θα βγάλει το μοναχικό σχήμα από μερικούς αποτυχημένους μοναχούς και θα το δώσει σε λαϊκούς. Ένας λαϊκός που θα επιθυμήσει το κελί ενός μοναχού, με την κατανυκτική του ατμόσφαιρα, αν μιμηθεί λίγο τη ζωή του μοναχού αναμφίβολα ανεβαίνει στον Παράδεισο. Ο μοναχός όμως, όταν επιθυμήσει και μιμηθεί την κοσμική ζωή, κολάζεται. Οι μοναχοί καλό είναι να κινούνται στην αφάνεια. Ορισμένοι επιδιώκουν τα πανηγύρια, τις επισκέψεις και τις πνευματικές φιλίες. Ο ίδιος ο Όσιος, όταν αναγκαζόταν να πάει σε μέρη που τον καλούσαν, ακόμη και για πνευματική εργασία, το ένιωθε όλο αυτό ως μαρτύριο, ως σπατάλη του χρόνου του.[321]

Αναφερόταν επίσης σε μοναχούς οι οποίοι ξεκινούν τον μοναχικό τους βίο με τυπική άσκηση, επιδιώκοντας τις θείες ηδονές και τα πνευματικά

φώτα. Φθάνουν στο σημείο να υπολογίζουν με μαθηματικό τρόπο τον αριθμό των κομποσχοινιών τους και μόνοι τους νομίζουν ότι αγίασαν. Κινούνται στην προσευχή τυπικά, με τον τρόπο ακριβώς που περιγράφουν ο Άγιος Κάλλιστος και ο Άγιος Γρηγόριος της *Φιλοκαλίας*: με σκαμνί ανάλογων πόντων, με κλίση της κεφαλής και συγκράτηση της αναπνοής. Όλα αυτά όμως αποτελούν απλώς βοηθητικά μέσα για την προσευχή. Μόλις κάποιοι πιστέψουν ότι αγίασαν, έρχεται ο πειρασμός και αρχίζουν να κάνουν εκ του πονηρού προφητείες. Ο Όσιος ήθελε από τον μοναχό να μη ζητά στην προσευχή του τίποτε άλλο εκτός από τη μετάνοια· ούτε πνευματικά φώτα, ούτε θαύματα, ούτε προφητείες, ούτε χαρίσματα. Η μετάνοια θα φέρει την ταπείνωση και η ταπείνωση θα φέρει τη Χάρη του Θεού.[322]

4. Οι Μονές

Ο σκοπός των Μονών είναι πνευματικός. Αν στις Μονές δεν υπάρχει το κοσμικό στοιχείο αλλά το Ουράνιο, οι ψυχές που διαμένουν θα πλημμυρίζουν με παραδεισένια γλυκύτητα.[323] Μερικά νέα μοναστήρια λειτουργούν σήμερα ως ιδρύματα. Είναι μερικώς δικαιολογημένο το να χαρακτηρίζονται από το κοσμικό στοιχείο, επειδή δε βρήκαν μαγιά. Θα μπορούσαν όμως να ρωτήσουν και να επηρεαστούν από κάποια παλαιά μοναστήρια.[324]

Τα μεγάλα προσκυνήματα, τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, πολλές φορές ξεφεύγουν από τον πραγματικό τους σκοπό. Έτσι, τα μοναστήρια καταντούν επιχείρηση. Μαζεύουν τον ιδρώτα των φτωχών ανθρώπων και γεμίζουν τους Ναούς με πλήθος από καντήλια και καμπάνες, νομίζοντας ότι με αυτόν τον τρόπο δοξάζουν τον Θεό. Αυτού του τύπου η «ευλάβεια», έλεγε, μοιάζει με εκείνη που είχαν παλαιότερα πολλοί Ρώσοι ιερείς, οι οποίοι, χωρίς να το θέλουν, μετέτρεψαν τα καντήλια, τους πολυελαίους και τις καμπάνες σε κανόνια με τα οποία χτύπησαν την Εκκλησία στη Ρωσία οι εχθροί της.[325]

Στη Μονή καλό είναι να αποφεύγονται τα σύγχρονα μέσα για τη λειτουργία της. Θα πρέπει να σεβαστούν την έρημο και να προσαρμοστούν σε αυτήν. Η έρημος θα τους χαρίσει την αγία της ηρεμία και την ερήμωση της ψυχής από τα πάθη. Σύμφωνα με τον Άγιο Παΐσιο, ο μεγαλύτερος

εχθρός της σωτηρίας της ψυχής, περισσότερο ακόμη και από τον Διάβολο, είναι το «κοσμικό πνεύμα». Οι μοναχοί που συναγωνίζονται τους κοσμικούς σε κοσμική εξέλιξη δείχνουν ότι πήραν λάθος δρόμο. Άλλωστε, και οι ίδιοι μπορούν να το διαπιστώσουν αναλογιζόμενοι το πολύ άγχος τους. Ο μοναχισμός θα πρέπει να προφυλάσσεται από τα διάφορα κοσμικά ρεύματα, τα οποία αλλοιώνουν και ψυχραίνουν το γνήσιο μοναχικό πνεύμα.[326]

Όταν ένα μοναστήρι διακρίνεται για την ευλάβεια και τον φόβο Θεού, όταν σε αυτό απουσιάζει η κοσμική λογική και το εμπορικό πνεύμα, τότε συγκινεί και προβληματίζει θετικά τον κόσμο. Δυστυχώς όμως, το εμπορικό πνεύμα έχει αρχίσει να μπαίνει στο μεδούλι του μοναχισμού. Οι λαϊκοί σήμερα, το μόνο που θέλουν είναι να τους συμπονέσεις λίγο και να μην τους εκμεταλλεύεσαι, αφού στον κόσμο βρίσκονται σε διαρκή πόλεμο και νιώθουν ανασφάλεια.[327] Τα μοναστήρια που διακρίνονται για την πνευματικότητά τους δε χρειάζεται να μιλούν στους προσκυνητές ή να κάνουν κάτι παραπάνω για να τους πείσουν – μιλούν τα ίδια με τη ζωή τους. Αυτό αποτελεί τη μεγαλύτερη προσφορά του μοναχισμού στην κοινωνία· τούτο έχει ανάγκη ο κόσμος σήμερα.[328]

Στον μοναχισμό, έλεγε ο Άγιος, παλαιότερα συναντούσαμε μεγάλα αναστήματα. Στην εποχή μας όμως απουσιάζουν τέτοια παραδείγματα. «Τώρα πλήθυναν τα λόγια και τα βιβλία και λιγόστεψαν τα βιώματα». Οι μοναχοί που αγωνίζονται δεν πρέπει να επηρεάζονται από το κοσμικό πνεύμα ούτε να συγκρίνουν τους εαυτούς τους με τους κοσμικούς και να νομίζουν ότι είναι Άγιοι. Αν χαλαρώσουν τον αγώνα τους, θα γίνουν χειρότεροι από τους κοσμικούς.[329]

Ο Άγιος Παΐσιος έγραφε στις Επιστολές του: «Μακάριοι όσοι έλαβαν το αγγελικό σχήμα και αγωνίζονται με ταπείνωση και φιλότιμο και ζούνε στη γη σαν άγγελοι και φωτίζουν τον κόσμο με το φωτεινό τους παράδειγμα και ελεούν τον κόσμο με τις προσευχές τους διά του Ελεήμονος Θεού (ζώντας και νεκρούς)». Η αγία ζωή των μοναχών, τόνιζε, αποτελεί το καλύτερο μνημόσυνο για όλες τις γενιές των κεκοιμημένων τους, ενώ τους κάνει να νιώθουν χαρά για τους μοναχούς της γενιάς τους. Η προσευχή των μοναχών αυτών είναι ευπρόσδεκτη από τον Θεό, ανακουφίζοντας και αναπαύοντας τελικά τις ψυχές τους.[330]

292. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 19-20, 25.
293. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 83.
294. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 319.
295. Βλ. Αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, Ωρωπός Αττικής, έκδ. Ιεράς Μονής Παρακλήτου, 1994, σ. 313, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 322.
296. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 198-199.
297. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 158.
298. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 20, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 320.
299. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 22-23.
300. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 306-307.
301. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 60.
302. Αββά Ισαάκ του Σύρου, *Οι Ασκητικοί Λόγοι*, ό.π., σ. 153, στο *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 317-318.
303. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 251.
304. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 39-40.
305. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 167.
306. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 103.
307. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 22.
308. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 182.
309. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 122.
310. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 335, 341-342.
311. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 34, 38.
312. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 39-40, και Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 16.
313. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 51.
314. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 41, 43.
315. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 44, 59.
316. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 25.
317. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 166-167, 198-199.
318. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 103-104.
319. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 81-82.
320. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 160.
321. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 313, 324, 330, και Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 80-81.

322. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 61-62.
323. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 48.
324. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 352.
325. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 44-45.
326. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 47, 91-92, 180.
327. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 330-331.
328. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 82.
329. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 32, 34.
330. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 199-200.

2. ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Ο γάμος

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι αν κάποιος περάσει τα τριάντα του χρόνια θα δυσκολευτεί να αποφασίσει τον γάμο. Όσο μάλιστα μεγαλώνει, δυσκολεύεται ακόμα περισσότερο. Ο μεγάλος στην ηλικία εξετάζει τα πάντα με τη λογική. Έχει διαμορφώσει τον χαρακτήρα του και δύσκολα αλλάζει. Ανέφερε μάλιστα την παροιμία: «Ή μικρός παντρέψου ή μικρός καλογερέψου». Έχει παρατηρηθεί ότι όποιος συνεχώς αναβάλλει το να προχωρήσει σε γάμο, όταν περάσουν τα χρόνια και μεγαλώσει, ψάχνει και δε βρίσκει σύζυγο. Καλό είναι οι κοπέλες μέχρι τα είκοσι πέντε τους χρόνια να έχουν αποφασίσει ποια ζωή θα ακολουθήσουν. Στον γάμο, έλεγε, χρειάζεται και λίγη τρέλα. Και οι δύο οφείλουν να παραβλέψουν όσα ζητήματα είναι επουσιώδη, διότι ποτέ δε θα έρθουν όλα όπως εκείνοι τα περιμένουν. Ο Άγιος έλεγε μάλιστα την εξής ιστορία: Μια φορά έβρεχε και ένας χείμαρρος υπερχείλισε. Ένας τρελός και ένας λογικός ήθελαν να περάσουν απέναντι. Ο λογικός περίμενε να σταματήσει η βροχή, να λιγοστέψει το νερό και μετά να περάσει. Ο τρελός, αντίθετα, δεν περίμενε και πέρασε απέναντι βρέχοντας λίγο τα ρούχα του. Η βροχή όμως, αντί να σταματήσει, ολοένα και δυνάμωνε. Ο χείμαρρος άρχισε να γίνεται ορμητικότερος και γι’ αυτό ο λογικός δεν μπόρεσε τελικά να περάσει απέναντι, διότι κάτι τέτοιο ήταν πλέον επικίνδυνο.[331] Προκειμένου, λοιπόν, να κάνει κάποιος «προκοπή» και στον γάμο, θα βοηθήσει το να έχει «παλαβή φλέβα», με την καλή έννοια. Ανάλογα με το πώς θα αξιοποιήσει κανείς αυτή του τη δύναμη, μπορεί μέσα στον γάμο να γίνει ακόμα και Άγιος.[332]

Ο νέος που ενδιαφέρεται να κάνει οικογένεια, τόνιζε ο Άγιος, καλό είναι να βρει μια κοπέλα που να τον αναπαύει. Να μη θελήσει να είναι απαραίτητα πλούσια και όμορφη, αλλά να προτιμήσει να είναι απλή,

ταπεινή και με φόβο Θεού. Ακόμη, καλό είναι να γνωρίζει ότι διαφορετικοί χαρακτήρες δημιουργούν αρμονία. Εύκολα θα μπορούσε να φανταστεί κανείς τι θα γινόταν αν και οι δύο ήσαν θυμώδεις ή ήπιοι χαρακτήρες, αν ήσαν τσιγκούνηδες ή σπάταλοι. Με τη διαφορετικότητα, ο ένας συμπληρώνει τον άλλο. Στο αυτοκίνητο είναι εξίσου χρήσιμο και το γκάζι και το φρένο. Αν είχε μόνο το γκάζι, δε θα μπορούσε να σταματήσει – κι αν είχε μόνο το φρένο, δε θα μπορούσε να κινηθεί. Διαφορετικά χαρίσματα έχει ο άντρας και διαφορετικά η γυναίκα. Ο άντρας πρέπει να αγαπά τη γυναίκα του και η γυναίκα να σέβεται τον άντρα της. Παλιά, το να αντιμιλήσει η γυναίκα στον άντρα της θεωρούνταν πολύ βαρύ. «Τώρα μπήκε ένα αλήτικο πνεύμα», έλεγε ο Όσιος.[333] Είναι σημαντικό, όταν κάποιος πρόκειται να αποφασίσει για τον γάμο του, να μην ταλαιπωρείται με τη σκέψη πως θα μπορούσε να βρει κάτι καλύτερο και να τον αναβάλλει συνεχώς. Αντίθετα, οφείλει να διαλέξει ένα πρόσωπο και με αυτό να προχωρήσει, αφήνοντας τον Θεό να φροντίσει για τα παραιτέρω.[334]

Τους συζύγους καλό είναι να τους ενώνει περισσότερο η ευγνωμοσύνη. Ο ένας να αγαπάει τον άλλον για όσα του χαρίζει. «Η γυναίκα είναι η αρχόντισσα του σπιτιού, αλλά και η μεγάλη υπηρέτρια. Ο άνδρας είναι ο κυβερνήτης του σπιτιού, αλλά και ο χαμάλης». Ο Όσιος πίστευε ότι ο γάμος, έτσι όπως κατάντησε σήμερα, έχει χάσει το αληθινό του νόημα. «Διαλύονται οικογένειες στα καλά καθούμενα», έλεγε. Ο Άγιος συνιστούσε στους άνδρες, καθώς επιστρέφουν από τη δουλειά τους, να μπαίνουν σε κάποιον Ναό, να ανάβουν ένα κεράκι και να μένουν εκεί για δέκα με δεκαπέντε λεπτά, προκειμένου να ηρεμήσουν λίγο, ή να καθίσουν σε κάποιο πάρκο και να διαβάσουν ένα κομμάτι από το Ευαγγέλιο και μετά να επιστρέψουν στο σπίτι. Να μη μεταφέρουν τα προβλήματα της δουλειάς στο σπίτι, αλλά να τα αφήνουν έξω από την πόρτα. Αυτό που χρειάζεται το ζευγάρι είναι η αγάπη. «Όταν υπάρχει αγάπη, και μακριά να βρεθεί ο ένας από τον άλλο, αν οι περιστάσεις το απαιτήσουν, κοντά θα βρίσκεται, γιατί την αγάπη του Χριστού δεν τη χωρίζουν αποστάσεις».[335]

2. Η οικογένεια

Οι έγγαμοι, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, σφάλλουν εάν νομίζουν ότι είναι μόνο σάρκα και αφήνουν τους εαυτούς τους ανεξέλεγκτους. Οφείλουν να γνωρίζουν ότι είναι και πνεύμα. Πρέπει μάλιστα να αγωνίζονται για να

υποτάξουν τη σάρκα στο πνεύμα. Το θέμα της τεκνοποιίας συμφέρει να το αφήνουν στον Θεό. Ο Δημιουργός δίνει στα παιδιά την ψυχή, ενώ οι σύζυγοι είναι συνδημιουργοί Του δίνοντας το σώμα. Μερικοί άνθρωποι θέλουν να τακτοποιήσουν πρώτα όλα τα υπόλοιπα και μετά να σκεφθούν την απόκτηση παιδιών· έτσι, δε λαμβάνουν καθόλου υπόψη τους τον Θεό. Ο Θεός, πάλι, σε ορισμένους ανθρώπους δε δίνει παιδιά, ούτως ώστε να αγαπήσουν όλα τα παιδιά του κόσμου σαν να ήσαν τα δικά τους και να τα βοηθήσουν στην πνευματική αναγέννησή τους. Ο Άγιος έλεγε ότι «αυτό που θέλει ο άνθρωπος δεν είναι πάντοτε και το θέλημα του Θεού», και «τα κρίματα του Θεού είναι άβυσσος».[336]

Για όσους ζουν κοσμικά, η οικογένεια δεν έχει νόημα. Γι’ αυτό και κάποιοι δεν παντρεύονται ή παντρεύονται χωρίς να κάνουν παιδιά ή κάνουν εκτρώσεις εξαφανίζοντας μόνοι τους τη γενιά τους.[337] Ο Άγιος θεωρούσε την έκτρωση «φοβερή αμαρτία», επειδή σκοτώνονται αβάπτιστα παιδιά. (Στα «Θεία Γεγονότα» του Αγίου Παϊσίου, στο Πρώτο Μέρος του ανά χείρας βιβλίου, γίνεται αναφορά στο φοβερό όραμα που είχε δει ο Άγιος Παΐσιος την Τρίτη της Διακαινησίμου Εβδομάδας το 1984, με θέμα τα νεκρά παιδιά από τις εκτρώσεις.) Τέλος, τόνιζε στους γονείς ότι η ζωή αρχίζει κατά τη σύλληψη.

3. Η ανατροφή των παιδιών

Η ανατροφή των παιδιών, ανέφερε ο Άγιος Παΐσιος, αρχίζει κατά την εγκυμοσύνη. Όταν η μητέρα προσεύχεται και ζει πνευματικά, το παιδί αγιάζεται. Γι’ αυτό και η μητέρα καλό είναι να προσεύχεται, να μελετά το Ευαγγέλιο, να ψάλλει και να μη νιώθει άγχος. Οι άλλοι καλό είναι να προσέχουν την έγκυο και να μην τη στενοχωρούν, γιατί ταράζεται το έμβρυο που βρίσκεται μέσα της. Η μητέρα, έλεγε ο Άγιος, θα πρέπει να θηλάζει το παιδί όσο μπορεί περισσότερο. Το μητρικό γάλα δίνει υγεία στα παιδιά. Με τον θηλασμό, εκτός από γάλα, τα παιδιά θηλάζουν και αγάπη, στοργή, παρηγοριά και ασφάλεια, αποκτώντας δυνατό χαρακτήρα. Αλλά και τη μητέρα βοηθά ο θηλασμός. Συχνά δημιουργούνται ανωμαλίες στον οργανισμό των μητέρων που δε θηλάζουν.[338]

Κατά τη Βάπτιση του παιδιού, ο Θεός τού κάνει τη μεγάλη τιμή να διαθέσει για λογαριασμό του έναν Άγγελο. Το παιδί προστατεύεται από τον Θεό, τον φύλακα Άγγελο και τους γονείς του. Ο φύλακας Άγγελος είναι

συνεχώς κοντά του. Πρόκειται για Οικονομία του Θεού. Όπως έλεγε ο Άγιος, είμαστε χρεώστες γι’ αυτό. Αν οι γονείς πεθάνουν ή πάθουν κάτι, ο Θεός και ο Άγγελος εξακολουθούν να προστατεύουν το παιδί. Ορισμένοι γονείς, παρ’ ότι τα παιδιά τους προστατεύονται από τον Θεό και τον φύλακα Άγγελό τους, αγωνιούν πολύ και φθάνουν στο σημείο να αρρωστήσουν. Ο Άγιος έλεγε για τους νεοφώτιστους ότι διαθέτουν πολλή Χάρη. Κάποια φορά, ανάμεσα σε τριακόσιους πενήντα ανθρώπους, αναγνώρισε μία Τουρκάλα που ήταν βαπτισμένη. Έλαμπε το πρόσωπό της και μπροστά της οι άλλοι φαίνονταν βάρβαροι. Τα βαπτισμένα μωρά είναι κι αυτά σε συνεχή επαφή με τον Θεό. Στον ύπνο τους πότε γελάνε και πότε κλαίνε, επειδή βλέπουν διάφορα. Βλέπουν τον φύλακα Άγγελό τους και παίζουν μαζί του. Εκείνος τα χαϊδεύει, τα πειράζει, κουνάει τα χεράκια τους και αυτά γελούν.[339]

Το παιδί, αμέσως μετά τη Βάπτισή του, δέχεται το Χρίσμα. Ο ιερέας το σφραγίζει σταυρωτά στο μέτωπο με το άγιο Μύρο λέγοντας τη φράση: «Σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἁγίου». Στη συνέχεια, κάθε φορά που ο πιστός κάνει τον σταυρό του, προσκυνά το Πάθος του Κυρίου και επικαλείται τη δύναμη του Σταυρού, η οποία είναι η δύναμη του σταυρικού θανάτου του Χριστού.[340]

Η μητέρα καλό είναι να ασχολείται με την ανατροφή των παιδιών της και να μην καταπιάνεται σχολαστικά με τις δουλειές του σπιτιού. Οφείλει να μιλάει στα παιδιά της για τον Χριστό και να τους διαβάζει Βίους Αγίων. Η πνευματική ζωή της θα βοηθήσει αθόρυβα και τις ψυχές των παιδιών της. Εκείνα θα είναι χαρούμενα και η ίδια θα έχει μέσα της τον Χριστό. Οι σημερινές μητέρες στην Ελλάδα, έλεγε ο Άγιος, αν και οι περισσότερες είναι βαπτισμένες και γνωρίζουν τόσα για τον αληθινό Θεό, όπως το πώς σταυρώθηκε για να μας σώσει, συχνά αδιαφορούν ακόμη και για να πάνε τα παιδιά τους στην Εκκλησία για να τα κοινωνήσουν. Ο Θεός όμως θα ζητήσει τον λόγο από αυτές τις μητέρες, επειδή αδιαφόρησαν για τα παιδιά τους. Γι’ αυτό και έλεγε πως «θα δούμε παράξενα πράγματα την ημέρα της Κρίσεως!»[341]

Το παιδί έχει ανάγκη από πολλή αγάπη και στοργή. Θέλει να καθίσεις κοντά του, να σου πει τα προβλήματά του, να το χαϊδέψεις και να το φιλήσεις. Όποτε το μικρό παιδί κάνει αταξίες και η μητέρα το πάρει στην αγκαλιά της, αμέσως το παιδί ηρεμεί. Αν το παιδί χορτάσει αγάπη και

στοργή, μεγαλώνοντας θα έχει τη δύναμη να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της ζωής του. Ακόμη κι αν κάποια στιγμή ξεφύγει το παιδί, τελικά θα δει ότι δε βρίσκει αλλού τέτοια αγάπη και θα επιστρέψει στην οικογένειά του.[342]

Τα παιδιά παλαιότερα ήσαν ισορροπημένα και έπαιζαν ήσυχα. Τα μικρά παιδιά σήμερα είναι κλεισμένα στις πολυκατοικίες και μοιραία ακολουθούν το πρόγραμμα των μεγάλων. Όπως έλεγε ο Άγιος: «Ο κόσμος έγινε τρελοκομείο». Έχει δημιουργηθεί χάσμα ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά. Προκειμένου να εξαλειφθεί τούτο το χάσμα, θα πρέπει οι γονείς να μπουν στη θέση των παιδιών και τα παιδιά στη θέση των γονιών. Ένα παιδί που δεν αναγνωρίζει τους γονείς ως ευεργέτες του και δεν τους αγαπάει, ιδίως αν οι γονείς έχουν φόβο Θεού, δε θα μπορέσει να σεβαστεί και να αγαπήσει τον Θεό, τον μεγάλο Ευεργέτη και Πατέρα όλων των ανθρώπων.[343]

4. Εφηβεία και νεανική ηλικία

Στη δύσκολη ηλικία της εφηβείας, οι γονείς πρέπει να κάνουν ό,τι μπορούν προκειμένου να βοηθήσουν τα παιδιά τους. Όσα δεν μπορούν, ας τα αναθέτουν στον Θεό. Ακόμη και η σοβαρότερη πτώση των παιδιών, τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, δεν πρέπει να φέρνει σε απόγνωση τους γονείς, γιατί στην εποχή μας «η αμαρτία έγινε μόδα». Γι’ αυτό και τα παιδιά της εποχής μας έχουν ελαφρυντικά για τις αταξίες τους. Ο βαθμός διαγωγής επτά στη σημερινή εποχή ισοδυναμεί με δέκα, δηλαδή με το άριστα της εποχής του Αγίου. Ας δείχνουν οι γονείς ότι στενοχωρούνται για τις αταξίες των παιδιών τους, αλλά ας μην τα πιέζουν και ας προσεύχονται για αυτά.[344]

Όταν κάποιος είναι νέος, θα πρέπει να αγωνιστεί προκειμένου να κόψει τα αρνητικά του και τα πάθη του. Στη συνέχεια αυτό δυσκολεύει, γιατί όσο περνάει η ηλικία εξασθενεί η θέληση. Αν ο άνθρωπος δεν έχει θέληση, δεν μπορεί να κάνει το παραμικρό.[345] Ο νέος έχει ανάγκη από έναν πνευματικό οδηγό τον οποίο να συμβουλεύεται και να ακούει, για να πορεύεται με πνευματική ασφάλεια, χωρίς κινδύνους, φόβους και αδιέξοδα. Κάθε άνθρωπος καθώς μεγαλώνει αποκτά πείρα από τον εαυτό του και από τους άλλους. Ο νέος στερείται τούτη την πείρα. Αν οι νέοι συναντήσουν

κάπου την αληθινή και αρχοντική αγάπη, αμέσως το πληροφορούνται και αφοπλίζονται. Κάποιος νέος επίσης μπορεί να είναι λίγο άσχημος ή να έχει κάποια αναπηρία. Ο Θεός ξέρει ότι έτσι ο νέος θα βοηθηθεί πνευματικά, αφού τον Θεό τον ενδιαφέρει περισσότερο η ψυχή και όχι το σώμα.[346]

Οι σημερινοί νέοι, έλεγε ο Άγιος, έχουν δικό τους λόγο, κάνουν το δικό τους «αντάρτικο» και γι’ αυτό δεν καταλαβαίνουν. Θεωρούν φυσιολογική τούτη τη συμπεριφορά τους. Ορισμένοι μιλούν με αναίδεια, επηρεάζονται από το «αλήτικο πνεύμα του κόσμου» και δε σέβονται το παραμικρό. Δε σηκώνουν άλλον λόγο και κάνουν κατάχρηση της ελευθερίας τους. Τα παιδιά που μιλούν με αναίδεια στους μεγαλυτέρους διώχνουν τη Χάρη του Θεού και δέχονται εξωτερική δαιμονική επήρεια. Γι’ αυτό και έλεγε: «Ο Θεός να φωτίσει τη νεολαία να συνέλθει».[347]

Οι νέοι που τρέφουν σεβασμό προς τους άλλους και ευλάβεια προς τον Θεό ξεχωρίζουν. Έχουν βλέμμα που ακτινοβολεί. Τους νέους που πήγαιναν στο εξωτερικό για σπουδές, ο Άγιος τους συμβούλευε να προσέξουν μη χάσουν την πίστη τους. Να πάρουν τις γνώσεις και μόνο των Ευρωπαίων, και προπαντός να επιστρέψουν στην πατρίδα. Να προσέξουν επίσης μην ψυχρανθεί η καρδιά τους, επειδή οι Ευρωπαίοι είναι ψυχροί.[348]

331. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 25-26.
332. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 214.
333. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 37, 39, 41-43.
334. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 22.
335. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 43-44, 54, 172.
336. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 63, 65, 71, 73, 75.
337. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 67-68.
338. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 84-85.
339. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 91, 93, 120-122.
340. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 268.
341. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 89, 98-99.
342. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 97.
343. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 37, 275-276.
344. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 92, 105-106.
345. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 116.
346. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 250, 258, 290.
347. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 265, 273.

348. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 273, 297.

3. ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΕΟ

1. Η γνώση του Θεού

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι υπάρχουν δύο τρόποι για να πλησιάσει ο άνθρωπος τον Θεό. Ο πρώτος τρόπος είναι η ειλικρινής μετάνοια. Τούτο σχετίζεται με τους πολύ αμαρτωλούς οι οποίοι, όταν αισθανθούν τις αμαρτίες τους, ταπεινώνονται και μετανοούν. Γι’ αυτό, όταν ένας αμαρτωλός μετανοήσει, γίνεται μεγάλη χαρά στον Ουρανό (*Λουκ.* 15, 7). Ο δεύτερος τρόπος είναι η αγνή ζωή: όταν ο άνθρωπος καταφέρει από μικρή ηλικία να αποφύγει τις σοβαρές αμαρτίες, πρέπει να ευχαριστεί τον Θεό που τον προφύλαξε από μικρό παιδί.[349]

Στη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό ο Άγιος έβλεπε τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο, ο Θεός βλέπει την αδυναμία της ψυχής και γλυκαίνει τον άνθρωπο. Στο δεύτερο στάδιο, ο Θεός αφαιρεί λίγη από τη Χάρη Του από τον άνθρωπο για λόγους παιδαγωγίας, ώστε να καταλάβει ο άνθρωπος ότι χωρίς τη βοήθειά Του δεν μπορεί να κάνει το παραμικρό και ότι πρέπει να ταπεινωθεί. Στο τρίτο στάδιο, ο άνθρωπος αποκτά μία μόνιμη πνευματική κατάσταση. Εγκαθίσταται η Θεία Χάρη και ο άνθρωπος φθάνει στη θέωση. Αποκτά εντός του τις ιδιότητες του Θεού: χαρά, αγάπη, ταπείνωση, παρηγοριά, σιγουριά. Όσο όμως απομακρύνεται ο άνθρωπος από τον Θεό, τόσο παύει να μοιάζει μαζί Του και απομακρύνεται από το «καθ’ ὁμοίωσιν». Ο «θείος έρως» είναι κάτι ανώτερο από την αγάπη για τον Θεό – «είναι τρέλα». Αν κάποιος βρεθεί στην κατάσταση αυτή, ο πολύ δυνατός πόνος μετριάζεται και γίνεται υποφερτός, ενώ ο λίγος πόνος χάνεται. Σαν τους ερωτευμένους που συνεπαίρνονται από τον ανθρώπινο έρωτά τους και δεν έχουν ύπνο.[350]

Ο άνθρωπος που ζει σύμφωνα με τις εντολές του Θεού είναι δυνατό να αναπτύξει φιλία με τον Θεό, και ο Θεός είναι «υποχρεωμένος» να τον βοηθήσει σε τούτα τα δύσκολα χρόνια.[351] Η προσπάθεια στη ζωή για την αγάπη του Χριστού φέρνει στην καρδιά τρυφερότητα. Ο Άγιος

επαναλάμβανε συνεχώς ότι «οι θείες ηδονές γεννιούνται από τις σωματικές οδύνες», και οι Πατέρες «έδωσαν αίμα και έλαβαν πνεύμα».[352] Ήθελε οι άνθρωποι να αγωνίζονται όσο μπορούν με φιλότιμο. Να εμπιστεύονται τα πάντα στον Θεό και ο Θεός θα ενεργήσει στη ζωή τους. Ο νους του ανθρώπου καλό είναι να βρίσκεται πάντοτε κοντά στον Θεό.[353] Ο άνθρωπος δεν πρέπει να διστάζει να αποκόπτει κάθε τι που θα τον χωρίσει από τον Θεό, όσο κι αν αυτό τον πονέσει πολύ.[354] Μόνο τον Θεό πρέπει να φοβόμαστε και όχι τους ανθρώπους, όσο κακοί κι αν είναι. Ο φόβος του Θεού, υπό τη μορφή σεβασμού προς τον Θεό, μπορεί να δυναμώσει ακόμη και τον πιο δειλό.[355] Ο Άγιος ήθελε να μην απουσιάζει ο Θεός από τη ζωή των ανθρώπων. Πολλοί άνθρωποι «τα έχουν όλα, αλλά έχουν και λύπη, γιατί τους λείπει ο Χριστός», έλεγε χαρακτηριστικά.[356]

Όπου υπάρχει αγάπη, τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, κατοικεί ο Χριστός που είναι η Αγάπη. Όπου υπάρχει ταπείνωση βασιλεύει ο Θεός και η γη μεταβάλλεται σε Παράδεισο.[357] Όταν φουντώσει στον άνθρωπο η αγάπη για τον Χριστό, τότε το μαρτύριο της ζωής γίνεται πανηγύρι και η καρδιά πλημμυρίζει από χαρά.[358] Για να αγαπήσει ο άνθρωπος τον Θεό θα πρέπει να πιστεύει στον Θεό. Ανάλογη με την πίστη είναι και η αγάπη. Αν η αγάπη στον Θεό είναι χλιαρή, τότε και η πίστη στον Θεό είναι χλιαρή. Ομοίως, αν η αγάπη είναι θερμή, τότε και η πίστη είναι θερμή. Η θερμή αγάπη προς τον Θεό αναπόφευκτα στρέφεται και προς την εικόνα του Θεού, τον άνθρωπο.[359]

2. Η σχέση του Θεού με τον άνθρωπο

Συχνά ο Άγιος Παΐσιος αναφερόταν στο «πόσο όμορφα τα έχει κάνει όλα ο Θεός!» «Όπου και να στραφεί κανείς, βλέπει τη σοφία και το μεγαλείο του Θεού», έλεγε. Αντιλαμβανόταν την ομορφιά, την αρμονία και την ποικιλία που υπάρχει ακόμη και σε μια χελιδονοφωλιά. Τα ουράνια φώτα, τα αστέρια, τα σκόρπισε το θεϊκό Του χέρι με πολλή απλότητα και ξεκουράζουν τους ανθρώπους, «χωρίς να χρησιμοποιήσει μαστορικό ράμμα και αλφάδι». Τα φυσικά δάση, με τα μικρά και τα μεγάλα δέντρα, με τα διαφορετικά χρώματα, ηρεμούν τους ανθρώπους. Ένα μικρό λουλούδι του Θεού, πόση μεγάλη χάρη έχει! Ο ανθρώπινος οργανισμός, η

καρδιά, το συκώτι, τα πνευμόνια, συνιστούν ολόκληρο εργοστάσιο. Θαυμάζει κανείς τα φυτά και τα ζώα. Τα «παρδαλά γατάκια με τα όμορφα επανωφοράκια τους». Παρατηρεί κανείς ένα μικρό πουλάκι να ταξιδεύει και να πηγαίνει στην Αφρική. Επιστρέφει και ξαναβρίσκει τη φωλιά του, δίχως πυξίδα. Και την ίδια στιγμή, οι άνθρωποι, με χάρτες και πινακίδες, και χάνονται… Μέσα σε όλα, τόνιζε, μπορεί να βρει ο άνθρωπος τον Θεό![360]

Αρκεί να σκεφθεί κανείς τις ευεργεσίες του Θεού, και αυτές μπορούν «να τινάξουν στον αέρα» μια φιλότιμη καρδιά.[361] Ήθελε να ευχαριστούμε τον Θεό όχι μόνο για τα χαρίσματα που μας έδωσε αλλά και για το ότι μας έκανε ανθρώπους, παρόλο που θα μπορούσε να μας κάνει φίδια, σκορπιούς, χελώνες, γαϊδουράκια. Ο άνθρωπος που δίνει την καρδιά του στον Θεό αγαπάει όλα τα δημιουργήματά Του. Όχι μόνον τους ανθρώπους αλλά και τα πουλιά, τα δένδρα, ακόμη και τα φίδια. Τα «μεγάλα ή μικρά, πολύτιμα ή ασήμαντα πετραδάκια και ξυλάκια», τα βλέπει με ευλάβεια και τα ασπάζεται ως ευλογία από τον Δημιουργό.[362] Φαίνεται ότι μεγαλύτερη χάρη έχει «ένα μικρό λουλούδι του Θεού παρά ένας σωρός χάρτινα ψεύτικα λουλούδια». Θεωρούσε ευλογημένους εκείνους που έχουν καταλάβει ότι το φως του φεγγαριού δεν είναι του φεγγαριού, όπως και το δικό τους πνευματικό φως δεν είναι δικό τους αλλά του Θεού.[363]

Ο Θεός αγαπά όλον τον κόσμο. Βλέπει τις ανάγκες και τις επιθυμίες του κάθε ανθρώπου. Σε κάθε άνθρωπο δίνει αυτά που θα τον ωφελήσουν και θα τον βοηθήσουν για να σωθεί, όπως το ύψος, τη λεβεντιά, την ομορφιά. Ο κόσμος όμως βασανίζεται. Ο Άγιος είχε παρατηρήσει ότι, εκείνο που χρειαζόταν ο ίδιος για την επόμενη μέρα, ο Θεός το είχε φροντίσει από την προηγούμενη. Προτού, δηλαδή, το σκεφτεί ο ίδιος, ο Θεός το είχε ήδη σκεφτεί και του το παρουσίαζε την ώρα που το χρειαζόταν. Τούτο γινόταν ολοφάνερο και από το γεγονός ότι όποτε του έστελναν κάτι, για να φθάσει στην Καλύβη του την ώρα που το ήθελε, πολλές φορές χρειαζόταν αρκετός χρόνος.[364]

Το καλό είναι ότι ο Θεός δεν εγκαταλείπει τον άνθρωπο. Τον σημερινό κόσμο, έλεγε χαρακτηριστικά, ο Θεός τον φυλάει και με τα δύο του χέρια, ενώ παλιά τον φύλαγε μόνο με το ένα. Ανάμεσα στους πολλούς κινδύνους

που ζει σήμερα ο άνθρωπος, ο Θεός τον φυλάει όπως η μάνα το μικρό παιδί όταν αρχίζει να περπατά. Τώρα μας βοηθούν περισσότερο ο Χριστός, η Παναγία και οι Άγιοι, αλλά δεν το καταλαβαίνουμε. Άλλος είναι μεθυσμένος, άλλος απογοητευμένος, άλλος ζαλισμένος, άλλος δεν κοιμήθηκε από τους πόνους. Όλοι αυτοί οδηγούν επικίνδυνα και θα μπορούσε πολύς κόσμος να είχε τραυματιστεί εξαιτίας τους.[365] Ο Θεός όμως δεν αφήνει τον άνθρωπό Του. Ο Άγιος αναφερόταν ενίοτε σε έναν μοναχό από το *Γεροντικό*, που ήθελε να παντρευτεί την κόρη του. Παρ’ όλα αυτά, ο Διάβολος είπε σε έναν ιερέα των ειδώλων να μη βιάζεται να πανηγυρίζει γιατί, αν και ο μοναχός εγκατέλειψε τον Θεό, «ο Θεός δεν τον εγκατέλειψε ακόμη».[366]

Το Πάθος του Κυρίου, έλεγε ο Άγιος, υπερβαίνει όλους τους αγώνες των Οσίων (νηστείες, αγρυπνίες, κ.λπ.) και όλα τα βασανιστήρια των Αγίων μαρτύρων. Ο Κύριος ως Θεός, εξαιτίας της μεγάλης Του αγάπης, βοηθούσε τους Μάρτυρες και γλυκαίνονταν οι πόνοι τους. Αντίθετα, για τον Ίδιο δε χρησιμοποίησε καθόλου τη θεϊκή Του δύναμη και αφέθηκε να υποφέρει με πολλούς πόνους στο σώμα Του, εξαιτίας της αγάπης προς το πλάσμα Του. Μόνο αν αισθανθεί ο άνθρωπος την αγάπη του Θεού μπορεί να γίνει εντός του πραγματικός άνθρωπος. Διαφορετικά, θα είναι ο πιο αναίσθητος από τα δημιουργήματα του Θεού. Ο ήλιος αισθάνθηκε το Πάθος του Κυρίου και σκοτείνιασε, γιατί δεν άντεχε να το βλέπει. Η γη τρόμαξε, οι πέτρες κομματιάστηκαν, οι τάφοι σείσθηκαν τόσο δυνατά που ξύπνησαν πολλούς από χρόνια κεκοιμημένους. Αυτοί βγήκαν από τους τάφους τους για να διαμαρτυρηθούν για την αχάριστη συμπεριφορά των ανθρώπων προς τον Λυτρωτή τους Θεό![367]

Ο Χριστός μάς έχει οπλίσει με ένα πνευματικό όπλο: τον Σταυρό Του. Η εξουσία του Διαβόλου καταργήθηκε επάνω στον Σταυρό, εκεί όπου ο Κύριος δέχθηκε τους εμπτυσμούς και τα ραπίσματα. Όταν έδωσαν στον Κύριο το τελευταίο χτύπημα με το καλάμι στο κεφάλι, τότε εκμηδενίστηκε η εξουσία του Διαβόλου. Μετά τη Σταύρωση του Κυρίου, ο Διάβολος μοιάζει με φίδι που του έχει αφαιρεθεί το δηλητήριο ή με σκυλί που του έβγαλαν τα δόντια. Ο Θεός από αγάπη δεν επιτρέπει στον άνθρωπο να βλέπει τον Διάβολο. Μόνο σε Αγίους το επιτρέπει, γιατί οι περισσότεροι άνθρωποι βλέποντάς τον θα πέθαιναν από τον φόβο τους.[368]

Είναι μεγάλο πράγμα να έχει ο άνθρωπος σύμμαχο τον Θεό. Για τον Θεό δεν υπάρχουν δύσκολα θέματα και δύσκολες λύσεις. Όλα είναι απλά για τον Θεό. Δε χρησιμοποιεί μεγαλύτερη δύναμη για τα υπερφυσικά και μικρότερη για τα φυσικά. Χρησιμοποιεί εξίσου τη δύναμή Του για όλα. Το σημαντικότερο είναι ο άνθρωπος «να γαντζωθεί» στον Θεό.[369] Ποτέ δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι έχουμε δίπλα μας, εκτός από τους ανθρώπους που μπορούν να μας βοηθήσουν, και τον ίδιο τον Χριστό, την Παναγία, τα Χερουβείμ και τα Σεραφείμ, τους Άγιους Πάντες. Όπως έλεγε χαρακτηριστικά: «Θάρρος, λοιπόν!»[370]

Η Εκκλησία είναι Εκκλησία του Χριστού και Αυτός την κυβερνά. Δεν είναι Ναός που κτίζεται με πέτρες, άμμο και ασβέστη, αλλά είναι ο ίδιος ο Χριστός.[371] Γι’ αυτό, αν κάποιος θέλει να βοηθήσει την Εκκλησία, καλύτερα να κοιτάξει να διορθώσει τον εαυτό του παρά τους άλλους. Αν διορθώσει τον εαυτό του, αμέσως διορθώνεται και ένα κομματάκι της Εκκλησίας. Εφόσον αυτό το έκαναν όλοι, η Εκκλησία θα είχε διορθωθεί. Σήμερα όμως οι άνθρωποι ασχολούνται με όλα τα άλλα θέματα εκτός από τον εαυτό τους. Γιατί το να ασχολείσαι με τον εαυτό σου προϋποθέτει κόπο, ενώ το να ασχολείσαι με τους άλλους είναι εύκολο.[372]

Πάντως, για τον Θεό δεν υπάρχει κάτι δύσκολο. Το εμπόδιο για τους ανθρώπους είναι η ολιγοπιστία, η οποία εμποδίζει τις μεγάλες θείες δυνάμεις να πλησιάσουν. Και ενώ υπάρχει τόσο μεγάλη δύναμη πλάι μας, εξαιτίας του ανθρώπινου στοιχείου που υπάρχει μέσα μας σε μεγάλο βαθμό, δεν μπορούμε να αντιληφθούμε το θείο στοιχείο που ξεπερνά τις ανθρώπινες δυνάμεις όλου του κόσμου, αφού οι θείες δυνάμεις είναι παντοδύναμες. Όταν ενεργεί κανείς σκεπτόμενος ότι ο Θεός τον βλέπει, τότε αυτό που κάνει είναι σίγουρο. Πριν από κάθε του ενέργεια ο άνθρωπος πρέπει να σκέπτεται, να ρωτά τον εαυτό του και να εξετάζει εάν αυτό που τον αναπαύει αρέσει στον Θεό. Γι’ αυτό και παλιά έλεγαν «προς Θεού» ή «τον αθεόφοβο, δε φοβάται τον Θεό;» ή «αν θέλει, αν επιτρέψει ο Θεός». Οι άνθρωποι ένιωθαν την παρουσία του Θεού παντού, είχαν συνεχώς μπροστά τους τον Θεό και πρόσεχαν.[373] Όταν ο άνθρωπος αποδίδει τα πάντα στον Θεό και γίνεται ευγνώμων δούλος Του, θα ακούσει στην άλλη ζωή το «εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω» (*Ματθ.* 25, 23).[374]

349. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 200-201.
350. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 29, 151-152, 206.
351. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 115.
352. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 52, 153.
353. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 161.
354. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 67.
355. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 226.
356. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 170.
357. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 209.
358. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 238.
359. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 203.
360. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 129-131.
361. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 109.
362. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 96, 200.
363. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 183, 233.
364. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 251, 343.
365. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 37.
366. Βλ. *Ευεργετινός*, τ. Α΄, Υπόθεσις Α΄, σ. 54, στο *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 115.
367. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 149.
368. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 58-59.
369. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 122-123.
370. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 91.
371. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 318.
372. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 71.
373. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 80-81, 292.
374. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 96.

4. ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε για τους ανθρώπους που διαθέτουν αγιότητα ότι, όπου και να βρεθούν, δημιουργούν γύρω τους ένα «ηλεκτρομαγνητικό πνευματικό πεδίο» επηρεάζοντας όσους βρίσκονται μέσα σε αυτό[375]. Ο άνθρωπος του Θεού μεταδίδει τη Θεία Χάρη και αλλοιώνει θετικά τους ανθρώπους. Τους ελευθερώνει από την καταδυνάστευση των παθών και τους βοηθά να πλησιάσουν στον Θεό.[376]

1. Το «Νέφος»[377] των Αγίων

Οι Άγιοι, τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, κινούνται με άνεση στα πέρατα της γης και με μεγάλη ταχύτητα. Δεν υπάρχουν γι’ αυτούς κοντινές ή μακρινές αποστάσεις. Δεν είναι πανταχού παρόντες, αφού μόνον ο Θεός είναι πανταχού Παρών.[378] Οι Άγιοι αγωνίστηκαν ο καθένας με τον δικό του πνευματικό τρόπο και μας βοηθούν σήμερα ο καθένας με τον δικό του τρόπο. Μιλούν στην κάθε ψυχή τη γλώσσα που μπορεί αυτή να καταλάβει για να ωφεληθεί. Όλοι οι Άγιοι αγωνίστηκαν για την αγάπη του Χριστού. Οι Άγιοι μάρτυρες έχυσαν το αίμα τους, οι Όσιοι Πατέρες έχυσαν ιδρώτα και δάκρυα κατά την άσκησή τους. Οι ανώνυμοι Άγιοι (που ο Θεός θέλησε να παραμείνουν άγνωστοι) βοηθούν αφανώς, χωρίς να το γνωρίζουμε. Ο Όσιος τους θεωρούσε ως τους μεγαλύτερους Αγίους, γιατί δεν έλαβαν δόξα από τους ανθρώπους, παρά μόνο από τον Θεό. Εξαιτίας της μεγάλης τους ταπείνωσης παρακάλεσαν τον Θεό να μείνουν άγνωστοι, για να μην τιμηθούν από τους ανθρώπους και να συνεχίσουν να βοηθούν «ἐν τῷ κρυπτῷ» (*Ματθ.* 6, 4), μέσα από την αφάνεια.[379] Επίσης, έχουμε Αγίους που τα Λείψανά τους παρέμειναν άφθαρτα. Οι ίδιοι δε ζήτησαν κάτι τέτοιο, αλλά ο Θεός το οικονόμησε για να βοηθιούνται με αυτά οι άνθρωποι. Στην Κέρκυρα, στην Κεφαλλονιά και στη Ζάκυνθο, εξαιτίας του ότι βρίσκονται κοντά στην Ιταλία, ο Θεός

έθεσε ως «φράγμα» τους Αγίους Σπυρίδωνα, Γεράσιμο και Διονύσιο, με τα άφθαρτα Λείψανά τους, ώστε να μην παρασυρθούν οι κάτοικοι από τον Ρωμαιοκαθολικισμό, ιδίως κατά τους παλαιότερους δύσκολους καιρούς.[380]

2. Τα γνωρίσματα και οι αγώνες των Αγίων

Γνωρίσματα των Αγίων είναι η αγάπη, η ταπείνωση, η απλότητα και η διάκριση.[381] Οι Άγιοι, έλεγε ο μετέπειτα Άγιος Παΐσιος, αγίασαν στρεφόμενοι προς τον εαυτό τους και βλέποντας μόνο τα δικά τους πάθη. Με την αυτοκριτική και την αυτομεμψία τους «έπεσαν τα λέπια» από τα μάτια της ψυχής τους, και έτσι έφθασαν να βλέπουν καθαρά και σε βάθος. Έβλεπαν τον εαυτό τους υποδεέστερο όλων και θεωρούσαν όλους τους άλλους καλύτερους εκείνων. Τα δικά τους σφάλματα τα θεωρούσαν μεγάλα και τα σφάλματα των άλλων πολύ μικρά. Τούτο οφείλεται στο ότι έβλεπαν με τα μάτια της ψυχής τους. Γι’ αυτό έλεγαν –και το πίστευαν– ότι «εγώ είμαι χειρότερος από όλους τους ανθρώπους».[382] Η έντονη παρουσία του Θεού έτρεφε τους Αγίους με παραδεισένια γλυκύτητα. Ευρισκόμενοι στην κατάσταση αυτή δεν είχαν μεγάλη ανάγκη για τροφή και ύπνο. Είχαν δυνάμεις που οφείλονταν στο ότι κατοικούσε εντός τους ο Χριστός.[383]

Κανένας Άγιος δεν πέρασε από την επίγεια ζωή χωρίς πόνο. Κανείς δε γνώρισε τη χαρά αυτή, την οποία επιδιώκουν πολλοί χριστιανοί στην εποχή μας μη θέλοντας να ακούσουν κάτι δυσάρεστο για να μη στενοχωρηθούν και χάσουν την ηρεμία τους. Σε περίπτωση που κοιτάζω να μη συμπάσχω στις δυσκολίες του συνανθρώπου μου, προκειμένου εγώ να νιώθω χαρούμενος και να μη χαλάσω την ησυχία μου και την πραότητά μου, τότε είμαι αδιάφορος. Άλλο πραότητα πνευματική και άλλο πραότητα οφειλόμενη στην αδιαφορία.[384]

Οι Άγιοι, μέσα από τους μεγάλους και νικητήριους αγώνες τους εναντίον των παθών, έλαβαν τον στέφανο της νίκης από τον Χριστό, μαζί με άφθονη Χάρη. Τώρα μας βοηθούν από τον Ουρανό διά των πρεσβειών τους. Εμείς τους χρωστάμε μεγάλη ευγνωμοσύνη και ευλάβεια. Οι Άγιοι δεν παρεξηγούνται όπως οι άνθρωποι, σε περίπτωση που ευλαβούμαστε περισσότερο έναν μικρότερο Άγιο απ’ ό,τι έναν μεγαλύτερο, κι αυτό διότι

δε χαρακτηρίζονται από ανθρώπινες μικρότητες. Όταν ζούσαν στον κόσμο δεν πρόσβαλλαν ποτέ αμαρτωλό άνθρωπο μπροστά σε άλλους ανθρώπους. Με αγάπη, πνευματική λεπτότητα και μυστικό τρόπο βοηθούσαν στη διόρθωση του κακού.[385] Οι Άγιοι χαρακτηρίζονταν από απλότητα, που παλαιότερα ήταν εξαπλωμένη στο Άγιον Όρος και το άρωμά της συσπείρωνε τους ανθρώπους. Ο Άγιος Παΐσιος μας υπενθυμίζει διαρκώς ότι «οι Άγιοι έδιναν αίμα και ελάμβαναν πνεύμα».[386]

3. Η τιμή των πιστών στους Αγίους

Ο Όσιος Παΐσιος ήθελε να εορτάζουμε τους Αγίους με ευλάβεια, για να βοηθιόμαστε οι ίδιοι. Μόλις ακούμε στην Εκκλησία να διαβάζεται το Συναξάρι τους –«τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ Ἁγίου…»– πρέπει να στεκόμαστε όρθιοι και με ευλάβεια, όπως οι στρατιώτες στέκονται προσοχή όταν διαβάζονται τα ονόματα των ηρωικώς πεσόντων συναδέλφων τους.[387] Καλό είναι να διαβάζουμε κάθε μέρα το Συναξάρι του Αγίου που γιορτάζει, και έτσι να συνδεόμαστε με όλους τους Αγίους. Με τη μελέτη αυτή θερμαίνεται η ψυχή και παρακινείται ο άνθρωπος στο να μιμηθεί τους Αγίους. Τα Συναξάρια συντελούν στην ψυχική ανδρεία, ακόμη και στο μαρτύριο. Με τη «μίμηση» του βίου τους τιμούμε τους Αγίους και συγγενεύουμε μαζί τους. Η προσευχή που μας συνδέει μαζί τους είναι το «Ἅγιε τοῦ Θεοῦ, πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν»[388].

Ο Άγιος μας ενισχύει με το παράδειγμά του. Ο αμαρτωλός μάς συγκρατεί με την πτώση του, μας βάζει φρένο, όχι για να μην πέσουμε στα μάτια των ανθρώπων αλλά για να μη λυπήσουμε τον Θεό. Προκειμένου να αποκτήσει ο άνθρωπος ευλάβεια, βοηθάει πολύ το να γνωρίσει τους Αγίους του τόπου του και της πατρίδας του, να τους αγαπήσει και να συνδεθεί μαζί τους. Ο Θεός χαίρεται όταν ευλαβούμαστε και αγαπάμε τους Αγίους.[389]

Αν σκεφτόμαστε τους Αγίους, τότε μας σκέφτονται και εκείνοι και μας βοηθούν. Έτσι δημιουργεί ο πιστός φιλία μαζί τους. Τούτη μάλιστα είναι η πιο σίγουρη φιλία. Υπ’ αυτές τις συνθήκες μπορεί κανείς να είναι μόνος και να νιώθει τη συντροφιά τους, να ζει μαζί τους: με τους Αγίους, με τους Αγγέλους, με όλον τον κόσμο. Είναι ζωντανή η παρουσία των Αγίων.[390] Μόνο όταν συγκρίνουμε τον εαυτό μας με τους Αγίους μπορούμε να δούμε

τα πάθη μας, ώστε να ταπεινωθούμε και να αγωνιστούμε περισσότερο για τη σωτηρία μας. Ο ίδιος ο Άγιος Παΐσιος έγραφε από ταπείνωση ότι, αν και γνώρισε πολλούς Αγίους από κοντά, δεν τους μιμήθηκε· αντίθετα, ένιωθε πως βρισκόταν πολύ μακριά τους. Ευχόταν να τους μιμηθούν όσοι διαβάζουν τα θεία κατορθώματά τους, και ζητούσε να εύχονται για τον ίδιο.[391]

Οι Άγιοι, έλεγε, μας άφησαν τις «συνταγές» τους, τη ζωή και το παράδειγμά τους. Δε δικαιολογούμαστε να μην προχωρούμε πνευματικά. Με τη μελέτη του Βίου των Αγίων θερμαίνεται η ψυχή και παρακινείται στο να μιμηθεί τους Αγίους. Στους Αγίους βλέπει κανείς την ίδια «πνευματική τρέλα», μόνο που παρουσιάζεται στον καθένα με άλλη μορφή. Βλέπει επίσης τον έρωτα που είχαν για τον Θεό, ανάβοντας στον κάθε άνθρωπο τον θείο ζήλο για να τους μιμηθεί.[392]

375. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 163.

376. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 157.

377. Βλ. *Εβρ*. 12, 1.

378. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 98, 106.

379. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 148, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 107.

380. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 110.

381. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 157.

382. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 110.

383. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 169.

384. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 46.

385. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 135, 147.

386. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 8.

387. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 149-150.

388. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 97-98, 101.

389. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 134, 268.

390. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 336.

391. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης*, ό.π., σ. 13, 63.

392. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 157.

5. ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΡΕΤΕΣ

Η αρετή, τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, συνήθως «προδίδει» τον άνθρωπο, όσο και αν εκείνος προσπαθήσει να κρυφτεί. Ακόμη και να υποκριθεί τον «διά Χριστόν σαλό», δηλαδή να κάνει τρελά πράγματα προκειμένου να κρύψει την αγιότητά του, κάποια στιγμή η αρετή θα τον προδώσει.[393] Η αρετή αποκτάται με την άσκηση και τη συναναστροφή με τους εναρέτους. Γι' αυτό και η αρετή των άλλων «αρωματίζει».[394] Βλέποντας τις αρετές των άλλων, μπορεί να δει κανείς αν και ο ίδιος έχει την ίδια αρετή ή να σκεφτεί πόσο μακριά βρίσκεται από το σημείο που θα έπρεπε να είναι. Ο άνθρωπος μπορεί να βοηθηθεί όχι μόνο από τις αρετές αλλά και από τα ελαττώματα των άλλων. Αν δει ένα ελάττωμα σε κάποιον άλλο, μπορεί αμέσως να ελέγξει μήπως το έχει και ο ίδιος, και έτσι να αγωνιστεί για να το αποβάλει.[395]

Έλεγε επίσης ο Άγιος ότι υπάρχει «η ήσυχη ανησυχία και η ανήσυχη ησυχία». Η καλή ανησυχία, όταν υπάρχει μέσα μας χωρίς να συνοδεύεται από άγχος, βοηθά τη φιλότιμη προσπάθεια για την απόκτηση των αρετών.[396] Όποιος αγωνίζεται για τις αρετές βρίσκει ελαφρυντικά για όλους τους ανθρώπους και όλους τους δικαιολογεί. Μόνο τον ίδιο του τον εαυτό δε δικαιολογεί ποτέ, ακόμη και αν έχει δίκιο. Κι αυτό διότι, αν ψάξει κανείς μπορεί να βρει πολλά άσχημα πράγματα στον εαυτό του. Πόσα και πόσα δεν έχουμε κάνει! «Ἁμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῇς, Κύριε» (*Ψαλμ.* 24, 7).[397]

Σήμερα, τόνιζε ο Άγιος, αυτό που μπορεί να βοηθήσει θετικά τους άλλους ανθρώπους είναι το παράδειγμά μας και η σωστή χριστιανική ζωή μας, η οποία καλό είναι να χαρακτηρίζεται από πνευματική λεβεντιά, αρχοντιά και θυσιαστικό πνεύμα.[398]

1. Η προσευχή

Η προσευχή, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, είναι «συνομιλία με τον Θεό». Ο ίδιος ζητούσε συνεχώς βοήθεια από τον Χριστό, την Παναγία και τους Αγίους, τόσο για τον ίδιο όσο και για τους άλλους ανθρώπους. Ήξερε ότι αν δεν τη ζητούσε δε θα του την έδιναν. Ήθελε την ώρα της προσευχής να τους μιλάμε αυθόρμητα, απλά και ταπεινά, για ό,τι μας απασχολεί, και εν συνεχεία να λέμε την ευχή: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με». Ήθελε να αισθανόμαστε όπως τα μικρά παιδιά. Είχε γνωρίσει ανθρώπους που έπρατταν έτσι. Με απλότητα και παρρησία παρακαλούσαν τον Θεό, όπως το παιδί που απαιτεί από τον πατέρα του να κάνει αυτό που του ζητά. Θεωρούσε φοβερό το να μας δίνει ο Θεός τη δυνατότητα να μιλάμε συνεχώς διά της προσευχής μαζί Του και εμείς να το αποφεύγουμε επειδή βαριόμαστε. Τόνιζε ότι δεν έχει ο Θεός ανάγκη την προσευχή μας – αντίθετα, εμείς έχουμε την ανάγκη Του.[399]

Ο Άγιος ανέφερε ότι ένιωθε σαν κύματα δύναμης τους ανθρώπους που προσεύχονταν. Πολλές φορές καταλάβαινε πότε έκανε προσευχή ένας άρρωστος και βοηθιόταν εξ αυτού! Όταν η προσευχή περιέχει πόνο, το πληροφορούνται ακόμη και άγνωστοι άνθρωποι. Ήθελε να επιδιώκουμε να αισθανόμαστε διαρκώς την παρουσία του Χριστού, της Παναγίας και των Αγίων. Να κινούμαστε σαν να είναι παρόντες, ασχέτως αν εμείς δεν τους βλέπουμε. Όλα να τα ανάγουμε στον Θεό. Να αισθανόμαστε ότι ο Θεός μάς «παρακολουθεί» και να σκεφτόμαστε αν αυτό που κάνουμε είναι αρεστό στον Θεό. Σιγά σιγά, αυτό εγκαθίσταται μέσα μας και γι’ αυτό κάνουμε το «παν» για να ευχαριστήσουμε τον Θεό. Καλό είναι να μην αφήνουμε τη μέρα να περνά χωρίς λίγα λόγια προσευχής. Η προσευχή που γίνεται με την καρδιά ξεκουράζει πραγματικά τον άνθρωπο και διώχνει την κούραση, τον ύπνο και την πείνα. Θερμαίνεται η καρδιά, ζει μια υπερφυσική κατάσταση και τρέφεται πνευματικά.[400]

Ο Άγιος ζητούσε να ευχόμαστε και για εκείνους που είναι ανήμποροι να εργαστούν επειδή είναι άρρωστοι. Επίσης, να ευχόμαστε για τους υγιείς που δε βρίσκουν δουλειά, ενώ έχουν ανάγκη. Ο Θεός γλιτώνει τους ανθρώπους από πολλές «μπόρες», οι περισσότεροι όμως δεν το καταλαβαίνουν και δε σκέφτονται καν να Τον δοξολογήσουν. Γι’ αυτό, καλό είναι να ζητάμε να βοηθούν ο Χριστός, η Παναγία και οι Άγιοι τον κόσμο, αλλά να είναι και αισθητή η βοήθειά τους, ώστε να ωφελούνται οι άνθρωποι. Η προσευχή καλό είναι να συνοδεύεται από νηστεία και άσκηση.

Τούτα αποτελούν προϋποθέσεις της προσευχής.[401] Η νυχτερινή προσευχή βοηθά πολύ περισσότερο από την προσευχή της ημέρας, όπως η νυχτερινή βροχή βοηθά τα φυτά περισσότερο απ’ ό,τι η βροχή της ημέρας.[402] Αν δεν υπάρχει χρόνος για προσευχή, ένας αναστεναγμός για τον πόνο του άλλου μετατρέπεται σε καρδιακή προσευχή και ισοδυναμεί με πολλές ώρες προσευχής.[403]

Ο Άγιος Παΐσιος πρότεινε να χωρίζουμε την προσευχή μας προς τον Θεό σε τρία μέρη: ένα για τον εαυτό μας, ένα για τους υπόλοιπους ζώντες και ένα για τους κεκοιμημένους. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, βέβαια, αφιερώνουμε το μεγαλύτερο μέρος στον εαυτό μας, αφού αυτός είναι ένας, ενώ οι ζώντες και οι κεκοιμημένοι είναι αμέτρητοι. Εκείνο που μετρά στην προσευχή δεν είναι το πόσο αλλά το πώς προσεύχεται κανείς. Μπορεί κανείς να αφιερώνει πολύ χρόνο στην προσευχή του αλλά στην πραγματικότητα να μην προσεύχεται, επειδή δεν προσεύχεται με πόνο. Και την ίδια στιγμή, η προσευχή κάποιου άλλου να έχει ποιότητα επειδή γίνεται με συντριβή και ταπείνωση. Όταν όμως συνυπάρχουν ποιότητα και ποσότητα, τότε έρχεται μεγάλη ευλογία από τον Θεό.[404]

Παλαιά, καθώς έλεγε, προτού πράξει κάτι ο κοσμικός άνθρωπος σκεφτόταν, ενώ ο πνευματικός άνθρωπος σκεφτόταν και συνάμα προσευχόταν. Οι Χριστιανοί, σε κάθε τους ενέργεια, πρώτα έκαναν τον σταυρό τους, και για τα σοβαρότερα θέματα έκαναν πολλή προσευχή. Στην εποχή μας, ακόμη και οι πιστοί, όχι μόνο δεν προσεύχονται αλλά ούτε καν σκέφτονται.[405] Αν προσπαθήσει κανείς να προσευχηθεί και αισθανθεί την καρδιά του σκληρή, είναι απαραίτητο να εξετάσει από πού προέρχεται τούτη η σκληρότητα. Μπορεί να πλήγωσε ή να κατέκρινε κάποιον, μπορεί να έχει κυριευθεί από υπερήφανο λογισμό ή από το ατομικό θέλημα. Στην προσευχή βοηθά πολύ η εσωτερική ειρήνη της ψυχής.[406]

Αναφορικά με το αν χρειάζεται να παρακαλούμε τον Θεό προκειμένου να βοηθήσει, ο Άγιος έλεγε ότι ασφαλώς και πρέπει να Τον παρακαλούμε. Μάλιστα, ο Θεός «συγκινείται» πολύ όταν τον παρακαλούμε να βοηθήσει έναν συνάνθρωπό μας, γιατί τότε επεμβαίνει χωρίς να παραβιάζεται το «αυτεξούσιον». Φαίνεται έτσι η μεγάλη πνευματική αρχοντιά του Θεού, που δε θέλει να δώσει στον Διάβολο το δικαίωμα να διαμαρτυρηθεί λέγοντας στον Θεό ότι παραβιάζει το αυτεξούσιο· ιδίως μάλιστα, αν ο

άνθρωπος στον οποίο παρεμβαίνει είναι αμαρτωλός και του ανήκει. Γι’ αυτό και ο Θεός θέλει να Τον παρακαλούμε για να επεμβαίνει: «Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται» (*Ματθ.* 7, 7).[407]

Επίσης, όταν ο Θεός δε μας δίνει αμέσως αυτό που ζητάμε, καλό είναι να επιμένουμε διά της προσευχής, όπως επέμενε η Χαναναία με τον Χριστό (*Μάρκ.* 7, 25-30) ή η χήρα με τον άδικο κριτή (*Λουκ.* 18, 2-8). Όταν όμως κανείς αγωνίζεται και προσεύχεται και η προσευχή του δε φέρνει αποτέλεσμα, τούτο σημαίνει ότι υποκρύπτεται εγωισμός και υπερηφάνεια ή προδιάθεση υπερηφάνειας, που εμποδίζουν τη Χάρη του Θεού να ενεργήσει. Επομένως, χρειάζεται ταπείνωση και συναίσθηση της αμαρτωλότητάς μας.[408] Ο Θεός είναι από τη φύση Του Αγαθός και φροντίζει πάντα για το καλό μας. Ό,τι είναι απαραίτητο για τη σωτηρία της ψυχής μας και για τη σωματική μας συντήρηση θα μας το προσφέρει πλουσιοπάροχα. Όταν μας στερεί κάτι, τούτο γίνεται για να μας δοκιμάσει ή για να μας προφυλάξει. Όλα όσα μας συμβαίνουν να τα δεχόμαστε με χαρά, αλλά και να τα αναλύουμε για να ωφελούμαστε μελετώντας τα.[409]

Πολλοί άνθρωποι στέλνουν ονόματα οικείων τους σε μοναστήρια για να προσευχηθούν για αυτούς οι μοναχοί ή για να τους μνημονεύσουν στη Θεία Λειτουργία και στις Παρακλήσεις. Ο Άγιος έλεγε ότι όσοι το κάνουν δεν πρέπει να επαναπαύονται. Χρειάζεται να προσεύχονται και οι ίδιοι, και να λένε στους αρρώστους να προσεύχονται και εκείνοι. Εμείς οφείλουμε να παρακαλέσουμε τον Θεό για τους αρρώστους. Αν η υγεία ή η παράταση της ζωής τους είναι για το καλό της ψυχής τους, ο Θεός θα τους βοηθήσει. Αν όμως δεν παρακαλέσουμε τον Θεό, η πορεία της αρρώστιας τους θα εξελιχθεί κατά τα προβλεπόμενα. Ο Όσιος προσπαθούσε να κάνει όσο περισσότερη προσευχή και άσκηση μπορούσε για τους αρρώστους, ύστερα όμως τους άφηνε στα χέρια του Θεού.[410] Πάντως, για να βοηθηθεί κάποιος από την προσευχή ενός «δικαίου ανθρώπου», χρειάζεται και ο ίδιος για τον οποίο γίνεται η προσευχή να έχει καλή προδιάθεση. Η ευχή που γίνεται με την καρδιά εισακούγεται – πρέπει όμως και ο άλλος να είναι δεκτικός.[411]

Όταν ο Άγιος έβλεπε μεγάλους σε ηλικία ανθρώπους να αποφεύγουν την ένωση με τον Θεό διά της προσευχής και να τη θεωρούν «αγγαρεία», έλεγε ότι δείχνει εξυπνότερο το μωρό που τρέχει στην αγκαλιά της μάνας του,

όπου θα θηλάσει και θα χορτάσει τη γλυκιά αγάπη και στοργή της. Ευλογημένοι άνθρωποι, τόνιζε, είναι εκείνοι που έπιασαν επαφή με τον «Ουράνιο σταθμό» και ευλαβούνται τον Θεό. Αντίθετα, πολύ δυστυχισμένοι είναι εκείνοι που δεν έχουν επαφή με τον Θεό και «γυρίζουν ζαλισμένοι στον κόσμο, και τα κουμπιά των σταθμών του κόσμου, για να ξεχάσουν λίγο το πολύ άγχος της εκτροχιασμένης ζωής τους».[412]

Η ευχή του Ιησού: «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με»

Η ευχή του Ιησού, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, περιέχει όλο το δόγμα της Χριστιανικής πίστης. Το «ἐλέησόν με» τα περιέχει όλα: ζητάμε να δώσει φώτιση ο Θεός στις σωματικές ανάγκες και να συμβάλει στην απαλλαγή από τα πάθη. Με την ευχή συνδέεται ο άνθρωπος με τον Χριστό, ενώνεται ο νους με τον Θεό. Το μυστικό βρίσκεται στο να είναι όλος ο νους δοσμένος στην ευχή. Καλό είναι να έχει ο πιστός πάντα στο στόμα του το γλυκύτατο όνομα του Ιησού, για να γλυκαίνεται η ψυχή. Έλεγε ακόμη ότι η διαρκής επανάληψη του ονόματος του Ιησού είναι απαραίτητη όχι γιατί δε μας ακούει με την πρώτη, αλλά για να ενωθεί ο νους μας μαζί Του. Καλό είναι να περνάμε όλη την ημέρα με την ευχή.[413] Ο άνθρωπος πρέπει να λέει το «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον τοὺς πάσχοντας σωματικὰ καὶ ψυχικά», ή το «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησον ἡμᾶς», για να βοηθιούνται όλοι οι άνθρωποι. Στο «ἐλέησον ἡμᾶς» περιλαμβάνονται όλοι οι άνθρωποι, ακόμη και οι κεκοιμημένοι.[414]

Για να μη φεύγει ο νους από την ευχή του Ιησού, τόνιζε ο Όσιος, θα πρέπει «να πιπιλίζει» το γλυκό όνομα του Ιησού στην καρδιά.[415] Ο νους είναι ένα «αναρχικό και άτακτο παιδί» που θέλει συνεχώς να «αλητεύει». Η τόσο μεγάλη δύναμη του νου, που τρέχει με ταχύτητα μεγαλύτερη του φωτός, πρέπει να κατευθυνθεί προς τον Θεό, τον Δημιουργό του φωτός. Από τον νου εξαρτάται η ζωή και η σωτηρία μας. Χρειάζεται προσοχή, γιατί τη μία στιγμή μπορεί να σε πάει στον Παράδεισο και την άλλη, αν δεν προσέξεις, στην Κόλαση. Μια διεργασία που χρησιμεύει στο να συμμαζέψει κανείς τον νου του είναι η «μνήμη θανάτου». Αν όμως η μνήμη τού προκαλέσει απελπισία, μπορεί να στρέψει τον νου του στα γεγονότα της Καινής Διαθήκης. Χρειάζεται να εκπαιδεύεται ο νους πνευματικά, για να μάθει να συχνάζει στον Παράδεισο, κοντά στον Πατέρα Θεό. Αν ο νους πάει κοντά στους πονεμένους, στους αρρώστους, στους

εγκαταλελειμμένους, στους κεκοιμημένους, τότε «χτυπάει» η καρδιά, σπάζει η σκληρότητά της και η προσευχή γίνεται καρδιακή. Όταν πονά η καρδιά, ο νους κατεβαίνει στην καρδιά. Σε περίπτωση που κάποιος δε συμπάσχει και δε συγκλονίζεται από τη δυστυχία του κόσμου ούτε από την κόλαση των κεκοιμημένων, φαίνεται ότι η καρδιά του διατηρείται σκληρή και ο παλαιός άνθρωπος παραμένει μέσα του κραταιός. Είναι σημαντικό να βρίσκεται ο νους κοντά στον Θεό και να έχει μνήμη Θεού.[416]

Ο άνθρωπος μπορεί να βιώσει τον Χριστό παντού: στο τραίνο, στον δρόμο, στη σπηλιά. Όπου κι αν βρίσκεται, μπορεί να γίνει γι' αυτόν το ίδιο. «Ο Θεός τον κάθε άνθρωπο τον έχει κάνει και από ένα εκκλησάκι, και μπορεί να το φέρνει παντού μαζί του». Πολλές φορές οι άνθρωποι, παρ' ότι πηγαίνουν στο Άγιον Όρος, επισκέπτονται διάφορους Πατέρες και ενθουσιάζονται με αυτά που ακούνε από τον καθένα, εντούτοις τα ερμηνεύουν με τον δικό τους τρόπο, τα μπερδεύουν και λένε μάλιστα ότι πέρασαν καλά. Αυτό όμως μοιάζει με «πνευματικό τουρισμό». Χάνουν έτσι τον καιρό τους, ταλαιπωρούνται άσκοπα και δεν ωφελούνται.[417]

Για το κομποσχοίνι επαναλάμβανε ότι έχει «μεγάλη αξία» και «μεγάλη δύναμη». Είναι κληρονομιά και ευλογία από του Άγιους Πατέρες – όχι μόνο για τους μοναχούς, αλλά για κάθε πιστό. Κάθε κόμπος του έχει εννέα σταυρούς που συμβολίζουν τα εννέα τάγματα των Αγγέλων. Το κρατάμε ούτως ώστε να μην ξεχνάμε την ευχή, η οποία όμως πρέπει να πηγαίνει κατευθείαν στην καρδιά. Με το κομποσχοίνι ο πιστός μιμείται τον σωστό στρατιώτη, ο οποίος βγαίνοντας από το πολυβολείο του έχει «ανά χείρας» το αυτόματο όπλο του. Οι κόμποι είναι οι «σφαίρες» κατά των πειρασμών.[418]

Η κοινή προσευχή – Τα Μυστήρια της Εκκλησίας

Ο Άγιος Παΐσιος δε σταματούσε να προτρέπει τους λαϊκούς να εκκλησιάζονται, ούτως ώστε να αγιάζονται. Η κοινή προσευχή μπορεί ποιοτικά να είναι κατώτερη από την κατ' ιδίαν, αφού στον Ναό δεν μπορεί να κινηθεί κάποιος ελεύθερα, ως προς τη δύναμή της όμως είναι ανώτερη, δεδομένου ότι προσεύχονται πολλοί μαζί. Ο Κύριος είχε πει: «οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν» (*Ματθ.* 18, 20). Μέσα στον Ναό μάς «παρακολουθούν» ο Χριστός, η Παναγία και οι Άγιοι. Έτσι, μπορούμε να συνομιλούμε μαζί

τους. Στον Ναό μάς δίδεται η δυνατότητα να ζήσουμε τα Μυστήρια. Εκεί θυσιάζεται ο Χριστός προσφέροντας το Σώμα Του και το Αίμα Του. Τα Μυστήρια βιώνονται. Προκειμένου να νιώσει κανείς το Μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας θα πρέπει όχι απλώς να πιστέψει στον Θεό αλλά να ζει το γεγονός της εκεί παρουσίας του Χριστού. Επίσης, οι Άγγελοι συμμετέχουν στη Θεία Λειτουργία: «ταῖς ἀγγελικαῖς ἀοράτως δορυφορούμενον…» Για τη Θεία Κοινωνία υφίστανται κάποιες προϋποθέσεις. Η καλύτερη προϋπόθεση είναι ο αγώνας για να κόψει ο άνθρωπος τα πάθη, ώστε να παραμείνει στην καρδιά του ο Χριστός και να μη φύγει αμέσως. Παραμένοντας ο Χριστός εντός του ανθρώπου, επιτελείται η καλή αλλοίωση. Γι’ αυτό και υπάρχουν πιστοί που νιώθουν να κατοικεί αδιάκοπα ο Χριστός μέσα τους, μέχρι και την επόμενη Θεία Κοινωνία.[419]

Ο Άγιος έλεγε επίσης: «Οι Θείες Λειτουργίες κρατούν τον κόσμο! Είναι φοβερό το τι μας έχει δώσει ο Θεός! Δεν είμαστε άξιοι γι’ αυτό». Υπάρχουν ιερείς που ζουν σε κάθε Θεία Λειτουργία το φοβερό αυτό Μυστήριο. Η Θεία Λειτουργία αρχίζει από τον Όρθρο με την προσκομιδή των Τιμίων Δώρων. Θεραπεύει και αγιάζει μόνον αυτούς που αγωνίζονται.[420] Όταν διαβάζεται στον Όρθρο ο Εξάψαλμος, δεν επιτρέπεται να καθόμαστε διότι εκεί συμβολίζεται η Κρίση των ανθρώπων από τον Θεό. Καλό είναι ο νους, σε αυτά τα έξι με επτά λεπτά που κρατά η ανάγνωσή του, να πηγαίνει στην ώρα της Κρίσης. Στην πρώτη στάση δεν κάνουμε ούτε τον σταυρό μας, γιατί ο Θεός δε θα έρθει προκειμένου να σταυρωθεί αλλά ως Κριτής του κόσμου. Κατά τη Θεία Λειτουργία, όταν ο ιερέας λέει «τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν…», ο Άγιος προσευχόταν για να φωτίσει ο Θεός τον κόσμο.[421]

Οι εικόνες, το κερί, το θυμίαμα, η ψαλτική

Ο Χριστιανός που ασπάζεται ευλαβικά και με την καρδιά του τις άγιες εικόνες του Ναού και ζητά βοήθεια από τον Χριστό, την Παναγία και τους Αγίους μοιάζει σαν να «ρουφάει μέσα στην καρδιά του» όχι μόνο τη Χάρη τους αλλά και τους ίδιους. Είναι σαν να τοποθετούνται εντός του, στο εσωτερικό «τέμπλο» του Ναού του.[422]

Με το κερί που ανάβουμε ζητάμε από τον Θεό κάτι. Στο κερί που ανάβουμε για όσους πάσχουν σωματικά και ψυχικά ή έχουν μεγάλη ανάγκη, περιλαμβάνονται όχι μόνο οι ζώντες αλλά και οι κεκοιμημένοι. Με

το κερί που ανάβουμε, οι κεκοιμημένοι νιώθουν μεγάλη ανάπαυση. Αναπτύσσεται πνευματική επικοινωνία μεταξύ ζώντων και κεκοιμημένων. Το κερί είναι η κεραία που μας φέρνει σε επαφή με τον Θεό, αλλά και με τους αρρώστους, τους κεκοιμημένους, κ.λπ. Το θυμίαμα το ανάβουμε για να δοξολογήσουμε τον Θεό για τις μεγάλες ευεργεσίες Του σε όλον τον κόσμο. Με το κερί ζητάμε με όλη μας την καρδιά από τον Θεό να μας κάνει κάποια χάρη. Με το θυμίαμα ευχαριστούμε τον Θεό με την καρδιά μας για όλες τις δωρεές Του. Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι σε όλα μπορείς να κάνεις οικονομία εκτός από τη λατρεία προς τον Θεό. Στον Θεό θα προσφέρεις ό,τι πιο καθαρό και πιο καλό διαθέτεις.[423]

Παλαιότερα, στις Ακολουθίες της Εκκλησίας έψαλλαν όλοι μαζί οι πιστοί, δημιουργώντας όμως χασμωδία και σύγχυση. Η Εκκλησία λοιπόν αποφάσισε να ψάλλουν εκείνοι που γνωρίζουν την τέχνη της ψαλτικής, έχουν καλή φωνή και είναι ευλαβείς. Όταν ο ψάλτης είναι ευλαβής, αλλοιώνεται ο ίδιος εσωτερικά. Αυτό μάλιστα μεταδίδεται εξωτερικά αλλοιώνοντας και εκείνους που τον ακούν. Το να ψάλλει όμως κάποιος που δε διαθέτει πνευματικότητα είναι χειρότερο και από την παραφωνία. Προκαλεί κακή αλλοίωση και οι άνθρωποι δεν μπορούν να προσευχηθούν. Όσοι ψάλλουν θα πρέπει να διαθέτουν την πιο «τρυφερή καρδιά», την πιο γλυκιά και χαρούμενη εσωτερική κατάσταση. Στην ψαλτική είναι απαραίτητη η ευλάβεια· διαφορετικά, μοιάζει με «ξεκουρντισμένο όργανο». Και η «κατ’ ιδίαν» ψαλμωδία όμως συνιστά προσευχή και συνάμα ωφελεί. Παρέχει απαλότητα, γλυκύτητα και θερμότητα στην καρδιά. Σύμφωνα με τον Άγιο, «λίγη αλλά δυνατή μελέτη, η ευχή, οι μετάνοιες και η ψαλτική» λειτουργούν ως κουμπιά για την πνευματική ζωή. Η ψαλμωδία ημερεύει ακόμη και τα άγρια θηρία. Όσους περνούσαν δοκιμασίες και ήσαν θλιμμένοι, τους συμβούλευε να ψάλλουν διάφορα τροπάρια.[424]

2. Η αγάπη

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι όταν ο άνθρωπος έχει μέσα του την αγάπη, δηλαδή τον Χριστό, ακόμη και αν δεν μπορεί να μιλήσει, έχει τη δυνατότητα να συνεννοηθεί με τα δισεκατομμύρια των λαών και με ανθρώπους κάθε ηλικίας. Όταν όμως απουσιάζει η αγάπη, μπορεί δύο άνθρωποι που βρίσκονται κοντά ο ένας στον άλλον να αισθάνονται την

ίδια στιγμή απόμακροι. Στην πνευματική ζωή δεν υπάρχει «κοντά» και «μακριά». «Την αγάπη του Χριστού δεν τη χωρίζουν αποστάσεις, γιατί ο Χριστός με την αγάπη Του τις καταργεί». Ο Όσιος, στους Λόγους του προς τις μοναχές του Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή, τόνιζε ότι η αγάπη του προς αυτές (και προς όλον τον κόσμο) είναι πνευματική και αγγελική, «οπότε οι αποστάσεις καταργούνται και η επαφή θα υπάρχει μαζί σας και σ' αυτήν τη ζωή από μακριά και στην άλλη που είναι ακόμη πιο μακριά, γιατί και εκείνη η απόσταση θα είναι πολύ κοντινή, αφού μας ενώνει η Αγάπη, ο Χριστός».[425]

Διέκρινε την αγάπη σε τρία είδη: τη σαρκική, την κοσμική και την πνευματική. Η σαρκική είναι γεμάτη με «πνευματικά μικρόβια». Η κοσμική είναι «φαινομενική, τυπική, υποκριτική, δίχως βάθος». Η πνευματική είναι η αληθινή και αγνή αγάπη. Αυτή η αγάπη είναι αθάνατη και μένει «εἰς αἰώνας αἰώνων». Για να καταλάβει ο άνθρωπος αν διαθέτει αληθινή αγάπη θα πρέπει να εξετάσει αν αγαπά όλους τους ανθρώπους το ίδιο και αν όλους τους θεωρεί ανώτερους από τον εαυτό του. Είναι όπως η μητρική αγάπη, όπου η μάνα αγαπά τα παιδιά της περισσότερο από τον εαυτό της. Όσοι έχουν την πνευματική αγάπη αγαπούν δίχως να σκέφτονται αν τους αγαπούν οι άλλοι, ούτε ζητούν από τους άλλους να τους αγαπήσουν. Θέλουν να δίνουν και να δίνονται, και τελικά αγαπιούνται από όλους. Πάνω απ' όλα όμως αποκτούν «συγγένεια» με τον Θεό.[426] Όπως έλεγε ο Άγιος, αν κάποιος αγαπά τον εαυτό του περισσότερο από τους άλλους ανθρώπους, οφείλει να γνωρίζει ότι δε βιώνει το πνεύμα του Χριστού.[427]

Όταν οι άνθρωποι αποκτήσουν γνήσια αγάπη και εκβάλουν τον εαυτό τους από την αγάπη τους, τότε ο ένας εισχωρεί στον άλλον και όλοι είναι ενωμένοι εξαιτίας της αγάπης του Χριστού. Μέσα στον Χριστό λύνονται όλα τα προβλήματα, γιατί η αγάπη του Χριστού διαλύει τα προβλήματα.[428] Στο πρόσωπο του συνανθρώπου μας ήθελε να βλέπουμε τον Χριστό. Ό,τι καλό κάνουμε προκειμένου να αναπαύσουμε τον αδελφό μας απευθύνεται προς τον Κύριο. «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (*Ματθ.* 25, 40). Εφόσον ο Θεός μάς έδωσε άφθονες δωρεές και δεν επέτρεψε να ταλαιπωρηθούμε, πρέπει να πονέσουμε για τον πλησίον μας που ταλαιπωρείται. Όταν

βλέπουμε έναν ανάπηρο ή κάποιον που έχει ανάγκη, αμέσως πρέπει να σκεφτούμε ότι αν εμείς ήμασταν στη θέση τους θα θέλαμε οι άλλοι να μας βοηθήσουν. Έτσι θα πονέσουμε αυτούς τους ανθρώπους. Επίσης, πονώντας για τον άλλον, ο άνθρωπος ξεχνά τον δικό του πόνο.[429] Ερχόμενοι στη θέση του άλλου βοηθούμαστε πολύ στο να εισέλθει στη ζωή μας η εσωτερική καλοσύνη, η αγάπη, ο πόνος, η ταπείνωση και η ευγνωμοσύνη μας προς τον Θεό. Εάν έλθουμε στη θέση ακόμη και αυτού του φιδιού και το πονέσουμε, εκείνο θα το διαισθανθεί και θα μας πλησιάσει αμέσως φιλικά. Η ευγνωμοσύνη μας προς τον Θεό θα γίνει περισσότερη, γιατί μας τίμησε με την εικόνα Του και δε μας έκανε φίδια.[430]

Η πραγματική ανάπαυσή μας εξαρτάται από το πόσο αναπαύουμε τους άλλους. Τότε ο Θεός αναπαύεται στον άνθρωπο και ο άνθρωπος θεώνεται.[431] Αυτός που δε συμπάσχει με τους πονεμένους ανθρώπους πάσχει από μια θανάσιμη πνευματική αρρώστια, την ασπλαχνία.[432] Όταν κανείς αγαπάει όλους τους ανθρώπους και υποφέρει για τις συμφορές τους, ο Θεός δεν επιτρέπει να υποφέρει από δική του συμφορά. Αυτός που αδιαφορεί για τον εαυτό του προσελκύει το ενδιαφέρον του Θεού και των συνανθρώπων του.[433]

Για να αυξηθεί η αγάπη που διαθέτει ο άνθρωπος, θα πρέπει αυτός να δώσει αγάπη. Αναλόγως με την αγάπη που προσφέρεις, τόση θα πάρεις από τους γύρω σου. Αν δε δώσεις αγάπη, δε θα λάβεις. Όποιος δε δίνει έστω και λίγη αγάπη, έλεγε, μοιάζει με εκείνον που έχει το χέρι του γεμάτο σπόρους αλλά δε σπέρνει. Μοιάζει με τον πονηρό δούλο της παραβολής του Κυρίου, που έκρυψε στη γη το τάλαντο που του δόθηκε.[434]

Όταν ελέγχουμε κάποιον και αυτό γίνεται από αγάπη, ο άλλος αλλοιώνεται στην καρδιά του, ασχέτως αν καταλαβαίνει την αγάπη μας ή όχι. Όταν όμως τον ελέγχουμε χωρίς αγάπη, ο άλλος αντιδρά και γίνεται θηρίο, γιατί η κακία του ελέγχου μας προσκρούει στον εγωισμό του. Η αδιάκριτη συμπεριφορά τις περισσότερες φορές κάνει μεγαλύτερο κακό από τη συμπεριφορά των ψυχικά αρρώστων, οι οποίοι τουλάχιστον έχουν το ακαταλόγιστο. Οι αδιάκριτοι πληγώνουν με τα λόγια τους τις ευαίσθητες ψυχές, πολλές φορές τις τραυματίζουν θανάσιμα και τις φέρνουν σε απόγνωση.[435] Καλό είναι να μη φερόμαστε με τον στρατιωτικό τρόπο

αλλά με τον αγγελικό.[436] Όποιος φέρεται με τρόπο βάρβαρο δήθεν για να ωφελήσει πνευματικά τους άλλους, είναι χειρότερος από τον Διοκλητιανό, ο οποίος τουλάχιστον ήταν ειδωλολάτρης και όχι Χριστιανός. Ο Χριστός δε μας προτρέπει να υιοθετούμε βάρβαρη συμπεριφορά για να στείλουμε ψυχές στον Παράδεισο, αλλά να βοηθούμε τους συνανθρώπους μας προκειμένου να πάμε όλοι μαζί στον Παράδεισο.[437]

Ο Χριστιανός δεν πρέπει ποτέ να φανατίζεται, αλλά να έχει αγάπη για όλους τους ανθρώπους. Επίσης, καλό είναι να μην ελέγχει μπροστά στους άλλους εκείνον που αμάρτησε ή να μιλάει με εμπάθεια για κάποιο πρόσωπο, γιατί τότε δεν εμφορείται από Πνεύμα Θεού. Ο τρόπος της Εκκλησίας είναι η αγάπη, διαφέρει δηλαδή από τον τρόπο των νομικών.[438]

Η θυσία

Μετά την αγάπη στον Θεό, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, έρχεται η θυσία. Όταν κάποιος θυσιάζεται ανιδιοτελώς, τότε αρχίζει να βιώνει «θεία γεγονότα». Καλό είναι να θυσιαζόμαστε όχι για τίποτε άλλο, αλλά για τον Θεό που έφτιαξε το σύμπαν και μας δίνει τόσες ευλογίες. Οι ειδωλολάτρες θεοποιούσαν τη φύση και έφθαναν στο σημείο να θυσιαστούν γι’ αυτήν τους την πίστη. Αν λοιπόν εκείνοι θυσιάζονταν για τη δημιουργία, πόσο πρέπει εμείς να θυσιαστούμε για τον Δημιουργό![439] Η θυσία για τον συνάνθρωπό μας υποδηλώνει τη μεγάλη αγάπη για τον Χριστό.[440]

Βάση στις ανθρώπινες σχέσεις οφείλει να είναι το θυσιαστικό πνεύμα. Τη χαρά της θυσίας όμως δεν τη γεύονται σήμερα οι άνθρωποι. Δεν υπάρχουν ιδανικά μέσα τους· «βαριούνται που ζουν». Η λεβεντιά και η αυταπάρνηση αποτελούν κινητήριες δυνάμεις του ανθρώπου. Αν δεν υπάρχει η δύναμη της θυσίας, ο άνθρωπος είναι βασανισμένος. Όταν όμως ο άνθρωπος θυσιάζεται, δεν γκρινιάζει ούτε βαριέται· αντίθετα, χαίρεται και συγγενεύει με τον Χριστό, γιατί ο Χριστός είναι η θυσία.[441]

Μερικές φορές συναντάμε ακόμη και σε πνευματικούς ανθρώπους της Εκκλησίας το πνεύμα της αδιαφορίας προς τον συνάνθρωπο. Πηγαίνει κάποιος να πει τον πόνο του σε κάποιον άλλον, και εκείνος δε θέλει να τον ακούσει για να μη στερηθεί τη χαρά και την ησυχία του. Προσποιείται ότι είναι βιαστικός ή αλλάζει κουβέντα. Τούτο ο Άγιος το θεωρούσε εντελώς «σατανικό». Είναι σαν να πεθαίνει ο άλλος δίπλα μου και εγώ να πηγαίνω

λίγο παραπέρα και να τραγουδώ. Πού είναι άραγε το «κλαίειν μετὰ κλαιόντων»; (*Ρωμ.* 12, 15)[442]

Ο άνθρωπος δίνει εξετάσεις στις δυσκολίες του, και τότε φαίνεται αν έχει πραγματική αγάπη και θυσία. Θυσία σημαίνει να μην υπολογίζεις τον εαυτό σου την ώρα του κινδύνου αλλά να σκέφτεσαι τους άλλους. Είναι όπως στα νοσοκομεία: όταν οι γιατροί και οι νοσοκόμες πονούν πραγματικά για τους αρρώστους και δεν αδιαφορούν, τούτο είναι το «δραστικότερο φάρμακο» από όσα δίνουν στους αρρώστους. Οι άρρωστοι νιώθουν το ενδιαφέρον προς αυτούς και έτσι αισθάνονται σιγουριά, ασφάλεια και παρηγοριά. Επίσης, όταν πονούμε τους άλλους, ξεχνάμε τον εαυτό μας και τα προβλήματά μας.[443]

3. Η ταπείνωση

Ο Άγιος Παΐσιος αναφερόταν συχνά στην ταπείνωση. Έλεγε πως μία είναι η αρετή: η ταπείνωση – όποιος έχει ταπείνωση έχει και αγάπη. Μέσα στην αγάπη υπάρχει η ταπείνωση και μέσα στην ταπείνωση υπάρχει η αγάπη. Μοιάζουν με «δύο αδέλφια δίδυμα, πολύ αγαπημένα».[444] Η ταπείνωση και η αγάπη θα θριάμβευαν στον κόσμο αν δεν υπήρχε ανάμεσά μας το «εγώ» και χρησιμοποιούσαμε μόνο το «εσύ, αυτός, εκείνος». Οι άνθρωποι θα ζούσαν παραδεισένια στη γη.[445]

Ο ταπεινός άνθρωπος, τόνιζε, είναι ο «δυνατότερος του κόσμου», γιατί σηκώνει πολλά ξένα βάρη με ήσυχη τη συνείδησή του και στο τέλος νικά. Μοιάζει με το αηδόνι που κρύβεται μέσα στα λαγκάδια. Με το γλυκό του κελάηδισμα σκορπάει αγαλλίαση στις ψυχές των ανθρώπων και δοξάζει τον Δημιουργό του κόσμου.[446] Ο ταπεινός διαθέτει όλα τα πνευματικά αρώματα: απλότητα, πραότητα, αγάπη χωρίς όρια, καλοσύνη, ανεξικακία, θυσία, υπακοή. Αν ένας άνθρωπος ταπεινωθεί, είναι δυνατό μέσα σε ένα λεπτό να έρθει η Χάρη του Θεού μέσα του, να γίνει Άγγελος και να βρεθεί στον Παράδεισο. Αν υπερηφανευτεί, μπορεί ομοίως μέσα σε ένα λεπτό να βρεθεί στην Κόλαση. Ο Θεός θέλει να είμαστε ταπεινοί – τούτο αποτελεί «πνευματικό νόμο». Ο Άγιος ανέφερε τον λόγο του Προφήτη Ησαΐα: «ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ’ ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον;» (*Ησ.* 66, 2), καθώς και το: «ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν» (*Παρ.* 3, 34). Ο Κύριος λέει στο Ευαγγέλιό Του: «Μάθετε ἀπ’ ἐμοῦ ὅτι

πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν» (*Ματθ.* 11, 29). Η Παναγία χάρη στην ταπείνωσή Της κατέλαβε τα *δευτερεῖα* της Αγίας Τριάδας: «χαίροις μετὰ Θεὸν ἡ Θεός, τὰ δευτερεῖα τῆς Τριάδος ἡ ἔχουσα» (Αγίου Ανδρέου Κρήτης).[447] Ο άνθρωπος που επιθυμεί να ακούσει ο Θεός την προσευχή του, οφείλει «να στρέψει το κουμπί στην ταπείνωση». Στη «συχνότητα» αυτή είναι που εργάζεται ο Θεός.[448]

Ο ταπεινός άνθρωπος, επειδή δε διαθέτει πλέον δικό του θέλημα και εγωισμό, δέχεται τον θείο φωτισμό. Αν δέχεται ταπεινά τις διάφορες συμβουλές, γίνεται και φιλόσοφος.[449] Ο λόγος ενός ταπεινού ανθρώπου με βιώματα, που βγαίνει με πόνο από την καρδιά του, έλεγε ο Άγιος, έχει μεγαλύτερη αξία από την καλλιέπεια ενός εγωιστή ανθρώπου, που εκφέρεται με γοργό ρυθμό από την εκπαιδευμένη του γλώσσα. Ο λόγος του εγωιστή ανθρώπου δεν αναπαύει τις ψυχές γιατί είναι σάρκα και όχι πύρινη γλώσσα της Πεντηκοστής.[450] Αυτός που έχει ταπείνωση δεν κάνει ποτέ τον δάσκαλο στους άλλους. Όποιος νομίζει ότι είναι ικανός να διορθώνει τους άλλους κρύβει μέσα του πολύ εγωισμό. Κανονικά, ακούει και όταν του ζητηθεί η γνώμη του μιλάει ταπεινά, ως μαθητής.[451]

Ο Άγιος ήθελε να ζούμε κατά το δυνατόν ταπεινά. Να σκεφτόμαστε ότι, πέρα από τις αμαρτίες μας, δεν έχουμε κάτι δικό μας, ότι ο Θεός μάς τα έχει δώσει όλα.[452] Η όμορφη ψυχή ενός ταπεινού ανθρώπου τον ομορφαίνει και εξωτερικά· η όψη του γλυκαίνει από θεία γλυκύτητα.[453] Ο άνθρωπος με όμορφο εσωτερικό κόσμο, όσο και να προσπαθήσει να μη γνωστοποιηθεί το καλό που συντελείται, τούτο γίνεται αισθητό σε όλους. Όλοι τον αγαπούν, χωρίς ο ίδιος να το καταλαβαίνει. Έλεγε ο Άγιος: «Πόσο συμπαθής είναι ο ταπεινός άνθρωπος και πόσο αποκρουστικός ο υπερήφανος!» Τον υπερήφανο κανείς δεν τον αγαπάει· τον αποστρέφεται ακόμη και ο Θεός.[454]

Κάποτε ο Άγιος Παΐσιος αναφέρθηκε στη «φυσική της μεταφυσικής» και στην «πνευματική διάσπαση» του ατόμου, μιλώντας σε μια μοναχή από το Ησυχαστήριο της Σουρωτής, η οποία είχε σπουδάσει φυσική. Όταν ασχοληθείς με το άτομό σου και γνωρίσεις τον εαυτό σου, θα ταπεινωθείς και τότε θα γίνει η πνευματική διάσπαση του ατόμου σου. Θα εκλυθεί η πνευματική ενέργεια που εκτινάσσει τον άνθρωπο στο διάστημα. Μόνο με

την ταπείνωση μπορεί να κινηθεί κάποιος στην πνευματική τροχιά, έξω από την έλξη της γης, έξω από την έλξη του κόσμου.[455]

Ως παράδειγμα ταπείνωσης ο Άγιος Παΐσιος ανέφερε τον Σκοτσέζο βιολόγο Σερ Αλεξάντερ Φλέμινγκ (1881-1955), που το 1928 ανακάλυψε την πενικιλίνη, το πρώτο αντιβιοτικό, και βοήθησε έτσι πολλούς ανθρώπους. Μετά την ανακάλυψη της πενικιλίνης, βρέθηκε στην Αμερική για μία διάλεξη. Μέσα στην κατάμεστη αίθουσα όλοι χειροκροτούσαν, κι έτσι χειροκρότησε και ο ίδιος ο ερευνητής. Κάποια στιγμή ρώτησε τον διπλανό του ποιον χειροκροτεί ο κόσμος, και εκείνος του απάντησε ότι χειροκροτούσαν εκείνον. Ο μεγάλος βιολόγος και φαρμακολόγος (Νομπελίστας το 1945) δεν μπορούσε να διανοηθεί ποιον χειροκροτούσαν διότι, αν και είχε κάνει μια τόσο σημαντική ανακάλυψη, ποτέ του δεν υπερηφανεύτηκε. Την ίδια στιγμή μάλιστα, μπορεί μια νοσοκόμα που κάνει ένεση πενικιλίνης σε έναν άρρωστο για να του ελαττώσει τον πυρετό, να έχει υπερήφανο λογισμό ότι τάχα αυτή κάνει καλά τον άρρωστο.[456] Ανέφερε επίσης ο Άγιος Παΐσιος ότι είχε συναντήσει κάποτε σε μια φτωχική καλύβη έναν ηλικιωμένο άνθρωπο ο οποίος έμενε εκεί μαζί με τις γάτες και τα σκυλιά του, εντελώς εγκαταλελειμμένος. Δεν άναβε φωτιά, επειδή φοβόταν μήπως καεί. Ο Άγιος τον πόνεσε πολύ. Ο φτωχός αυτός άνθρωπος όμως του απάντησε να μην τον λυπάται, διότι είχε κάνει πολλά άσχημα πράγματα στη ζωή του και γι’ αυτό έπρεπε να βασανιστεί. Θεωρούσε ότι δεν άξιζε καν αυτές τις συνθήκες διαβίωσης. Ο Άγιος πίστευε ότι, όσα κι αν είχε κάνει ο άνθρωπος αυτός, ο Θεός θα τον φρόντιζε γιατί είχε φτάσει σε μεγάλα ύψη ταπείνωσης.[457]

Όταν ζητάμε από τον Θεό να μας δώσει ταπείνωση, δε θα έρθει ποτέ να μας τη μοιράσει. Θα επιτρέψει σε κάποιον άνθρωπο να έρθει και να μας φερθεί σκληρά ή ακόμη και να μας βρίσει. Έτσι θα δοκιμάσουμε τον εαυτό μας και θα εργαστούμε προκειμένου να αποκτήσουμε ταπείνωση. Εμείς όμως, επειδή δε θέλουμε να βοηθηθούμε, συνήθως θυμώνουμε με τον αδελφό μας.[458] Έλεγε ότι μεγαλύτερη ευγνωμοσύνη θα πρέπει να χρωστάμε σε όσους μας ταπεινώνουν και μας ποτίζουν «φαρμάκια», παρά σ’ εκείνους που μας τρέφουν με γλυκά λόγια, γιατί τα φαρμάκια είναι τα καλύτερα φάρμακα της ψυχής μας. Αντίθετα, οι κοσμικοί έπαινοι βλάπτουν πολύ, ιδίως τις ψυχές που έχουν πνευματική βλάβη.[459]

Ο άνθρωπος που βάζει τον εαυτό του κάτω από όλους τους ανθρώπους ανεβαίνει στον Ουρανό. Ο Άγιος Παΐσιος θύμιζε αυτό που είπε ο Αββάς Σισώης σε κάποιον μοναχό που του απεκάλυψε ότι ο νους του βρίσκεται συνεχώς κοντά στον Θεό. «Αυτό δεν είναι σπουδαίο· σπουδαίο είναι να έχεις τον εαυτό σου “ὑποκάτω πάσης τῆς κτίσεως”». Ο άνθρωπος που σκέφτεται τις ευεργεσίες του Θεού νιώθει χειρότερος από όλους τους ανθρώπους, από τα ζώα, ακόμη και από τον Διάβολο.[460]

4. Η πίστη

Όπως έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, πρώτη έρχεται η πίστη και μετά η αγάπη. Για να αγαπήσει κανείς τον Θεό πρέπει να Τον πιστέψει. Ανάλογη με την πίστη είναι η αγάπη, η θυσία και η ελπίδα στον Θεό και στον πλησίον. Αν πιστεύουμε πολύ, αγαπάμε πολύ. Αν η πίστη μας είναι χλιαρή, τότε και η αγάπη μας θα είναι χλιαρή. Θεωρούσε «φθηνό» το να ζητά κανείς να του αποκαλυφθεί ο Θεός για να Τον πιστέψει και ύστερα να Τον αγαπήσει. Πρώτα αγαπώ φιλότιμα τον Θεό και μετά ενεργεί ο Θεός. Όσο βλέπω τις ευεργεσίες του Θεού, τόσο αυξάνει η πίστη και η αγάπη μου προς τον Θεό και προς τους ανθρώπους.[461]

Αυτός που εγκαταλείπει τον εαυτό του στα χέρια του Θεού, δίχως δικό του σχέδιο, αφήνεται στο σχέδιο του Θεού. Μερικοί άνθρωποι ισχυρίζονται ότι πιστεύουν πως ο Θεός θα τους βοηθήσει στη ζωή τους, την ίδια στιγμή όμως επιδιώκουν να μαζεύουν χρήματα για να μη στερηθούν το παραμικρό. Αυτοί εμπαίζουν τον Θεό, αφού δεν εμπιστεύονται τον εαυτό τους σε Αυτόν αλλά στα χρήματα. Ο Θεός δεν επιτρέπει ποτέ να γίνει κάποιο κακό αν δε βγουν από αυτό πολλά καλά.[462] Θεωρούσε μεγάλη υπόθεση το να αφήνεται κανείς στα χέρια του Θεού. Οι άνθρωποι συνήθως καταφεύγουν πρώτα στην ανθρώπινη παρηγοριά και, όταν απογοητευτούν από τους ανθρώπους, τότε καταφεύγουν στον Θεό. Για τη σωματική και ψυχική υγεία καλό είναι να εμπιστεύεται κανείς πρώτα τον Θεό και εν συνεχεία τον κατάλληλο άνθρωπο.[463]

«Η ελπίδα στον Θεό είναι η μεγαλύτερη ασφάλεια για τον άνθρωπο».[464] Ο άνθρωπος, σε περίπτωση που δε θέλει να βασανίζεται, πρέπει να πιστέψει αυτό που τόνισε ο Κύριος: «χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (*Ιω.* 15, 5). Οι σημερινοί Χριστιανοί όμως δεν είναι διατεθειμένοι να

δώσουν μάχες. Οι πρώτοι Χριστιανοί ήσαν «γερά καρύδια» και άλλαξαν τον κόσμο. Κατά τη Βυζαντινή εποχή, ακόμη και μία εικόνα να έβγαζαν από την Εκκλησία, ο κόσμος αντιδρούσε δυναμικά. Ο Χριστός σταυρώθηκε για να αναστηθούμε, κι όμως εμείς σήμερα αδιαφορούμε γι’ αυτό![465]

Η προσευχή δυναμώνει την πίστη. Καλό είναι να παρακαλούμε τον Χριστό να μας προσθέτει πίστη. Οι Απόστολοι είπαν στον Κύριο: «πρόσθες ἡμῖν πίστιν». Όλα βοηθούν στο να αυξηθεί η πίστη μας στον Θεό: τα λουλούδια, οι ακρίδες, τα αστέρια, οι κεραυνοί… Όλα μπορεί να τα αξιοποιήσει ο άνθρωπος προς το καλό, αρκεί να επικεντρωθεί στην πνευματική τους διάσταση. Βλέπει τα λουλούδια; είδε και τον Θεό. Σε ένα όμορφο και ευωδιαστό λουλούδι διακρίνει κανείς τη σοφία με την οποία το δημιούργησε ο Θεός. Βλέπει κανείς το γουρούνι, και μέσα από αυτό μπορεί να δει τον Θεό. Ο Θεός έχει δώσει στο γουρούνι το ρύγχος για να σκάβει το χώμα και να βρίσκει την τροφή του στη γη, χωρίς να βλέπει. Η μύτη του είναι τέτοια που, όταν συναντά γυαλιά ή αγκάθια, δεν κόβεται. Ακόμη και στο τσιμέντο μπορεί να βρει ο άνθρωπος τον Θεό. Με το τούβλο μπορεί ο άνθρωπος να «πιάσει» τον Θεό. Όποια εργασία και αν κάνει κανείς, μπορεί να την αξιοποιήσει πνευματικά. Έλεγε ότι με όλα «πιάνεται» ο Θεός. Αν δεν εργάζεται κάποιος με αυτόν τον τρόπο, αν δε βλέπει τον Θεό μέσα σε όλα, τότε ακόμη και μέσα στην Εκκλησία να τον βάλεις αυτός θα είναι μακριά από τον Θεό.[466]

Ο άνθρωπος που δεν πιστεύει στην άλλη ζωή, αρκετές φορές επιδιώκει να γνωρίσει τον γήινο κόσμο και να χαρεί σε τούτη τη ζωή. Τελικά όμως παραμένει μέσα του ένα κενό. Αν αντίθετα πιστέψει στον Θεό, τότε συναντά τον Θεό και ο Θεός τον γνωρίζει· έτσι, νιώθει πληρότητα εντός του. Αν μας έλεγαν ότι «τελειώνει σήμερα ο κόσμος», κάποιος που δεν πιστεύει θα αποθρασυνόταν ακόμη περισσότερο και θα ορμούσε στο κακό, στην αμαρτία. Εκείνος όμως που πιστεύει, θα φρέναρε τον εαυτό του, θα νοιαζόταν για την ψυχή του, θα φρόντιζε να ζήσει πιο πνευματικά και να κάνει ελεημοσύνες. Στα θέματα της πίστης πρέπει να είναι κανείς αμετακίνητος και σταθερός. Δε χωράνε υποχωρήσεις. Η κοσμική λογική συνήθως κλονίζει την πίστη. Ο Άγιος Παΐσιος ανέφερε τον λόγο του Κυρίου: «ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, […] πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε» (*Ματθ.* 21, 21-22). Η βάση βρίσκεται στη δυνατή πίστη. Στην πνευματική ζωή κινούμαστε στο πλαίσιο

του θαύματος.[467] Ο Χριστός ζητούσε πρώτα την πίστη στη Δύναμη του Θεού και ύστερα έκανε το θαύμα.[468]

5. Ο νους, η καρδιά, η ηθική συνείδηση

Ο Θεός χάρισε τον νου στον άνθρωπο ώστε να ασχοληθεί πρώτα με το πώς θα φθάσει στον προορισμό του, κοντά στον Θεό. Ο Άγιος Παΐσιος ήθελε να μας απασχολεί διαρκώς το πώς θα σωθούμε – να μην είμαστε αδιάφοροι για τη σωτηρία μας. Διαφορετικά, μένουμε δεμένοι στα γήινα και «βραχυκυκλωμένοι».[469]

Ο νους μαζί με την καρδιά κάνουν όλη την πνευματική εργασία στον άνθρωπο. Ο νους είναι ο πομπός και η καρδιά ο δέκτης. Όπου γυρίσει ο πομπός, σ' αυτή τη συχνότητα δουλεύει και ο δέκτης. Ο νους και η καρδιά θα πρέπει να συνεργάζονται για να φθάσουμε στον Θεό. Όταν πονάει η καρδιά για τη σωτηρία της ψυχής, ο νους πηγαίνει εκεί όπου είναι ο πόνος της καρδιάς. Γι' αυτό και ο Άγιος έλεγε: «Μεγάλο πράγμα η δύναμη της καρδιάς». Η δύναμή της δεν εξαντλείται ποτέ. Η καρδιά μοιάζει με μπαταρία που συνεχώς επαναφορτίζεται, χωρίς να κουράζεται και χωρίς να γερνάει. Είναι απαραίτητο να ασχολείται κανείς με την καρδιά του. Διαφορετικά, μπορεί κανείς να είναι «γίγαντας» και να μην έχει καθόλου κουράγιο να κάνει κάτι – και την ίδια στιγμή να είναι μικρός, αλλά επειδή κάνει ό,τι κάνει με την καρδιά του να μην κουράζεται καθόλου. Ένας άνθρωπος που είναι ασθενικός ή έχει γεράσει και το σώμα του δεν μπορεί να κοπιάζει, αν μάθει να δουλεύει την καρδιά του είναι σε θέση να κάνει το σώμα του να εργάζεται.[470]

Η καρδιά του ανθρώπου, εφόσον συμπεριφέρεται με αγάπη, κάποια στιγμή μπορεί να γίνει πολύ τρυφερή. Γι' αυτό και ο Άγιος ζητούσε από τους ανθρώπους να αποκτήσουν μητρική καρδιά, σαν της μάνας που όλα τα συγχωρεί και ορισμένες φορές κάνει ότι δε βλέπει τις αταξίες του παιδιού της. Καλό είναι να αισθανόμαστε πως είμαστε αφημένοι στα χέρια του Θεού, ο Οποίος μας «παρακολουθεί» με ακρίβεια και γνωρίζει τα βάθη της καρδιάς μας.[471]

Απεναντίας, αν ο άνθρωπος δεν προσέξει, μπορεί η καρδιά του να σκληρύνει σαν πέτρα.[472] Η καρδιά συνήθως δουλεύει με τρεις τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είναι όταν ο άνθρωπος νιώθει ευγνωμοσύνη για τις

ευεργεσίες του Θεού. Αυτό τον κάνει να «λιώνει» και να δοξάζει τον Θεό. Ο δεύτερος τρόπος είναι όταν νιώθει το βάρος των αμαρτιών του και ζητά με πόνο συγχώρηση από τον Θεό. Ο τρίτος τρόπος είναι όταν μπαίνει στη θέση του άλλου –προσπάθεια που ενέχει κάποια δυσκολία– και με φυσικό τρόπο τον συμπονά.[473]

Όσον αφορά τη συνείδηση, ο Άγιος έλεγε ότι πρόκειται για τον πρώτο νόμο του Θεού. Τον χάραξε βαθιά στις καρδιές των πρωτοπλάστων, και όταν κανείς γεννιέται τη λαμβάνει σαν «φωτοτυπία» από τους γονείς του.[474] Τόνιζε μάλιστα ότι δεν υπάρχει μεγαλύτερο πράγμα στον άνθρωπο από την «αναπαυμένη συνείδηση». Ο άνθρωπος νιώθει εσωτερική χαρά και όλη του η ζωή είναι πανηγύρι. Τούτη η χαρά δίνει μεγάλη πνευματική δύναμη.[475]

Ο Άγιος αναφερόταν επίσης στη σημασία της αυτογνωσίας, η οποία αξίζει περισσότερο απ’ όλες τις γνώσεις του κόσμου. Κι αυτό, διότι η πολλή ανθρώπινη γνώση μπορεί «να φουσκώσει το κεφάλι» και να οδηγήσει σε σχιζοφρένεια ή υπερηφάνεια. Η γνώση καλό είναι να ακολουθεί τον φόβο του Θεού και να συμβαδίζει με την πράξη, ώστε να υπάρχει ισορροπία. Πολύ βοηθά στην αυτογνωσία η αναγνώριση των σφαλμάτων μας. Σε περίπτωση που είμαστε μόνοι και δεν έχουμε κάποιον να μας βοηθήσει σε αυτό, τότε μπορούμε να πάμε σε μια πλαγιά και να εξετάσουμε τον εαυτό μας ως ένα άλλο πρόσωπο. Έτσι θα καταλάβουμε αν πορευόμαστε σωστά στη ζωή μας.[476]

Ο άνθρωπος είναι απαραίτητο να παρακολουθεί συνεχώς τον εαυτό του και να μελετά τη συνείδησή του, για να μπορεί να ακούει πάντοτε τη φωνή της. Αν δε μελετά τη συνείδησή του δε θα ωφεληθεί από τους λόγους των Αγίων Γερόντων ούτε θα μπορεί να τηρεί τις εντολές του Θεού. Η συνείδησή του θα πωρώνεται, θα αρχίζει να πιάνει «υπόλειμμα» και ο άνθρωπος θα γίνεται αναίσθητος. Θα αμαρτάνει και θα είναι σαν να μη συμβαίνει το παραμικρό. Συνεχίζοντας επί πολύ καιρό τη διαστρέβλωση της συνείδησής του, ο άνθρωπος δημιουργεί τη δική του συνείδηση, μια συνείδηση στα μέτρα του, δηλαδή μια λανθασμένη συνείδηση.[477]

Ο Άγιος Παΐσιος επέμενε ότι χρειάζεται μεγάλη προσοχή εκ μέρους του ανθρώπου όσον αφορά τους λογισμούς, τις πράξεις και τις κινήσεις του (Νήψη). Αν κάποιος εξετάζει καθημερινά τη συμπεριφορά του, την

επόμενη μέρα θα είναι πιο προσεκτικός. Όλα βασίζονται στην προσοχή. Γι' αυτό και οι Άγιοι Πατέρες ονομάζονται «Νηπτικοί Πατέρες», δηλαδή προσεκτικοί Πατέρες.[478]

6. Οι καλοί λογισμοί

Η πνευματική κατάσταση ενός ανθρώπου έχει άμεση σχέση με την ποιότητα των λογισμών του. Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι, ως προς τους λογισμούς τους, άλλοι άνθρωποι μοιάζουν με τη μέλισσα και άλλοι με τη μύγα. Όσοι μοιάζουν με τη μέλισσα εντοπίζουν το όμορφο όπου κι αν βρίσκεται. Αντίθετα, εκείνοι που μοιάζουν με τη μύγα ψάχνουν να βρουν σε κάθε περίπτωση το κακό, ασχολούνται μαζί του και δεν αναγνωρίζουν κανένα καλό. Ο άνθρωπος που έχει πονηρούς λογισμούς βλέπει τα πάντα πονηρά και δεν ωφελείται από τις αρετές των άλλων. Ο Άγιος υπενθύμιζε το πώς είχαν αντιμετωπίσει τον Χριστό οι δύο ληστές που σταυρώθηκαν μαζί Του. Ο εξ αριστερών ληστής Τον βλασφημούσε και κολάστηκε, ενώ ο εκ δεξιών μετανόησε και σώθηκε (*Λουκ.* 23, 41). Αν θέλει κανείς να επιτελεστεί πνευματική εργασία στον εαυτό του –ο Άγιος επέμενε πολύ πάνω σε αυτό–, καλό είναι να έχει καλούς λογισμούς, όχι μόνο για τα καλά αλλά και για τα άσχημα που βλέπει. Να μην εξετάζει τι κάνουν οι άλλοι γύρω του. Ο καλός λογισμός εμπεριέχει αγάπη και αφοπλίζει τον άλλον. Όποιος έχει καλούς λογισμούς διαθέτει πνευματική υγεία και μετατρέπει το κακό σε καλό.[479]

Οι λογισμοί καλλιεργούνται με το να παρακολουθεί κανείς τον εαυτό του, να τον ελέγχει και να προσπαθεί να διώχνει τους κακούς λογισμούς αντικαθιστώντας τους με καλούς. Όσοι αγωνίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο, ύστερα από ένα χρονικό διάστημα θα έχουν μόνο καλούς λογισμούς. Θα αποκτήσουν μία ροπή προς το καλό, θα έρθει η καλοσύνη στην καρδιά τους και θα φιλοξενούν μέσα τους τον Χριστό. Αυτό όμως δε γίνεται από τη μια μέρα στην άλλη. Χρειάζεται χρόνος και συνεχής αγώνας.[480] Ο Άγιος ζητούσε από τον άνθρωπο να έχει μόνο καλούς λογισμούς για όλους και να αποφεύγει την περιέργεια, γιατί αυτή συγκεντρώνει τους περιττούς λογισμούς («σαβούρα λογισμών»). Αν συμβεί κάτι τέτοιο, εν συνεχεία θα κουραστεί πολύ για να διώξει τους κακούς λογισμούς. Ας μην έχουμε λοιπόν ποτέ κακούς λογισμούς και ας ενεργούμε μόνο με τρόπο αγαθό, ούτως ώστε να μετατραπεί το «κακό εργοστάσιο» της καρδιάς μας σε καλό.

Μόλις σταματήσουν να περνούν οι κακοί λογισμοί από τον νου μας και περνούν μόνον οι καλοί, τότε επέρχεται η κάθαρση της καρδιάς, που μεταβάλλεται σε Σπήλαιο της Βηθλεέμ.[481]

7. Η υπομονή

Η υπομονή, όπως ανέφερε ο Άγιος Παΐσιος, ξεκινά από την αγάπη. Τη σωτηρία των ανθρώπων ο Θεός την «κρέμασε» στην υπομονή. Ζητούσε να προσέχουμε μη χάσουμε την υπομονή μας, για να μη χάσουμε τελικά και την ψυχή μας.[482]

Η υπομονή συνιστά το «ισχυρότερο φάρμακο», που θεραπεύει τις μακροχρόνιες δοκιμασίες του ανθρώπου και φέρνει θεϊκά αποτελέσματα. Εκεί που δεν το περιμένει ο άνθρωπος, ο Θεός δίνει την καλύτερη λύση. Ο Κύριος δε μας υπέδειξε άλλον τρόπο σωτηρίας παρά μόνο την υπομονή. Γι' αυτό είπε: «ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, σωθήσεται» (*Μάρκ.* 13, 13), και: «ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν» (*Λουκ.* 21, 19). Η υπομονή έχει ως βάση της την αγάπη. «Ἡ ἀγάπη πάντα ὑπομένει» (*Α΄ Κορ.* 13, 7). Για να υπομείνεις τον άλλο, θα πρέπει να τον αγαπήσεις και να τον πονέσεις. Αν δεν τον πονέσεις, θα τον βαρεθείς.[483]

Πολλές από τις δοκιμασίες περνούν «με την πάροδο του καιρού», δηλαδή διά της υπομονής. Ο Άγιος έλεγε ότι τα χιόνια και οι παγωνιές περνούν όχι με τη στενοχώρια αλλά με την υπομονή. Τότε, έρχεται η άνοιξη που με τη ζέστη της λιώνει τα χιόνια.[484]

8. Η απλότητα

Ο άνθρωπος που διακρίνεται από απλότητα, τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, συνοδεύεται επίσης από αγάπη, θυσία, καλοσύνη, ευλάβεια, φιλότιμο, καθαρότητα ψυχής και εμπιστοσύνη στον Θεό. Η απλότητα ήταν η κατάσταση του Αδάμ πριν την Πτώση, όταν τα έβλεπε όλα αγνά και καθαρά επειδή ήταν ενδεδυμένος με τη Χάρη του Θεού. Η φυσική απλότητα είναι η απλότητα ενός μικρού παιδιού. Το παιδί, όταν κάνει κάποια αταξία και το μαλώσεις, θα κλάψει. Αν όμως εν συνεχεία του δώσεις ένα παιχνίδι, αμέσως ξεχνά ότι το μάλωσες, γιατί το παιδί εργάζεται με την καρδιά. Μιλώντας όμως για την απλότητα, έλεγε ο Άγιος, δεν εννοούμε το να φέρεται κανείς ανόητα. Ο αληθινά απλός δεν

έχει σχέση με αυτόν που παριστάνει τον απλό προκειμένου να επιτύχει κάτι. Σε αυτού του είδους την απλότητα ενυπάρχει η πιο «χονδρή πονηριά». Είναι σαν να φοράει ένας ηλικιωμένος κάλτσες μικρού παιδιού προκειμένου να του κάνουν τα χατίρια που γίνονται σε ένα παιδί. Στην εποχή μας, όσο περισσότερο αναπτύσσεται η κοσμική ευγένεια τόσο χάνεται η απλότητα. Μέσα στην αληθινή αγάπη του Χριστού, στην κατάσταση της απλότητας και της καθαρότητας, αναπτύσσεται η ορθή παιδικότητα την οποία ζητά ο Κύριος από εμάς: «γίνεσθε ὡς τὰ παιδία» (*Ματθ*. 18, 3).[485]

Η απλή ζωή προσφέρει στον άνθρωπο πολλές δυνατότητες. Ο απλός χαρακτήρας δέχεται με ευχαρίστηση τις παρατηρήσεις που του κάνουν. Με αυτόν τον τρόπο κατορθώνει να κάνει τους άλλους ανθρώπους «γιατρούς και νοσοκόμους» του, και έτσι να αποκτήσει την καλύτερη σωματική υγεία απ’ όλους. Όταν κανείς παρακολουθεί πνευματικά τον εαυτό του, θα επιτύγχει και την πνευματική του υγεία. Άλλωστε, όλα για τον Θεό είναι πολύ απλά, όπως και ο ίδιος ο Κύριος, κάτι που μας φανέρωσε επί της γης με την «Αγία Του απλότητα!»[486]

Αν οι άνθρωποι ζούσαν απλά και κοντά στον Χριστό, θα γλυκαίνονταν πνευματικά και δε θα τους έπνιγε το κοσμικό άγχος που κάνει πολλούς να ταλαιπωρούνται, ακόμη και να παίρνουν ψυχοφάρμακα. Οι ανθρώπινες ευκολίες ξεπέρασαν τα όρια και έγιναν δυσκολίες. Πλήθυναν οι μηχανές και έγινε ο ίδιος ο άνθρωπος μηχανή. «Τώρα οι μηχανές και τα σίδερα κάνουν κουμάντο και οι καρδιές των ανθρώπων έγιναν σιδερένιες». Οι άνθρωποι που απομακρύνονται από την απλή ζωή και προσχωρούν στην πολυτέλεια αυξάνουν το άγχος τους. Όπου υπάρχει κοσμική ευγένεια χάνονται η απλότητα, η χαρά και το φυσικό ανθρώπινο χαμόγελο. Ο Άγιος, πέρα από τους μοναχούς, τόνιζε τη σημασία της απλότητας και για τους κοσμικούς. Τους συμβούλευε να φροντίζουν ώστε να μη γίνει το όνομά τους γνωστό, γιατί αυτό θα καταστεί ο μεγαλύτερος εχθρός της ησυχίας και της απλότητάς τους.[487]

Πολλά από τα υλικά αγαθά για τα οποία τρέχουν οι άνθρωποι δεν είναι απαραίτητα και προκαλούν μεγάλο άγχος. Ο Άγιος φώναζε υπέρ της λιτότητας, της ασκητικότητας και της απλοποίησης στη ζωή, ούτως ώστε να φύγει το άγχος. Τα περισσότερα διαζύγια οφείλονται στην έλλειψη απλότητας. Ο άνθρωπος, πρότεινε ο Άγιος, για να αποκτήσει απλότητα θα

πρέπει να βάλει στο κεφάλι του «μυαλό παλιάς εποχής». Να διεισδύσει στην απλότητα του *Γεροντικού* και να γνωρίσει την πνευματική επιστήμη η οποία ανεβάζει και ξεκουράζει την ψυχή.[488]

9. Η πνευματική ζωή και η άσκηση

Ο Άγιος Παΐσιος υποστήριζε ότι η Ορθόδοξη άσκηση πολύ γρήγορα και με μικρό σωματικό κόπο αγιάζει τον άνθρωπο.[489] Το περιεχόμενο της πνευματικής ζωής (άσκηση, νηστεία, αγρυπνία, προσευχή, εγκράτεια, μετάνοιες, κ.λπ.) βοηθά στην καλή πνευματική και σωματική υγεία του ανθρώπου.[490] Πνευματική υγεία σημαίνει αγνούς λογισμούς, φωτισμένο νου και εξαγνισμένη καρδιά, η οποία φιλοξενεί εντός της συνεχώς τον Χριστό και την Παναγία. Η διαρκής προσοχή στη φροντίδα του εαυτού μας και η προσευχή βοηθούν πολύ θετικά στην υγεία της ψυχής.[491]

Η πνευματική εργασία, έλεγε, δεν έχει τελειωμό. Όσο προχωρά κανείς πνευματικά, καθαρίζουν τα μάτια της ψυχής του και βλέπει τα σφάλματά του όλο και μεγαλύτερα. Με την εργασία αυτή ταπεινώνεται ο άνθρωπος και έρχεται η Χάρη του Θεού. Οι Άγιοι θεωρούσαν τους εαυτούς τους αμαρτωλούς, και το εννοούσαν πραγματικά, γιατί τα μάτια της ψυχής τους έβλεπαν όπως το μικροσκόπιο. Καθώς προχωρούσαν, αποκτούσαν ισχυρότερο μικροσκόπιο και έβλεπαν πως είναι ακόμη πιο αμαρτωλοί.[492] Με την πνευματική εργασία ο άνθρωπος δεν κουράζεται· αντίθετα, ανεβαίνει ψηλά, πλησιάζει τον Θεό και αγάλλεται η ψυχή του.[493] Δεχόμενος ο καθένας καθημερινά μέσα του κάτι το πνευματικό, που θα απωθεί το κοσμικό και το αμαρτωλό, σιγά-σιγά θα απεκδυθεί τον παλαιό άνθρωπο.[494] Είναι μεγάλη η ψυχική ωφέλεια ακόμη και από μία μικρή καλοσύνη προς τον πλησίον μας. Εξίσου μεγάλη είναι και η αγαλλίαση που αισθάνεται ο άνθρωπος που αγρυπνά, προσεύχεται και νηστεύει. Ο Άγιος δεν ήθελε να λογίζεται ως σπατάλη χρόνου η πνευματική εργασία σχετικά με τον εαυτό μας. Τούτο αποτελεί πνευματική προϋπόθεση για τον εαυτό μας και θετική βοήθεια για τους συνανθρώπους μας.[495] Όταν η άσκηση γίνεται με την καρδιά μας για τον Χριστό, δεν κουράζει· ο πόνος για τον Χριστό είναι «γλέντι πνευματικό».[496] Τόνιζε επίσης ότι το μεγαλύτερο μνημόσυνο για τους προγόνους μας είναι η πνευματική μας πρόοδος, γιατί

οι πρόγονοί μας δικαιούνται τη θεϊκή βοήθεια. Η προσευχή μας αποκτά παρρησία στον Θεό – «οι παππούδες νιώθουν χαρά για τα καμάρια τους».[497]

Συχνά ο Άγιος μιλούσε για τη σημασία της πνευματικής αρχοντιάς και της πνευματικής λεβεντιάς. Όπου υπάρχει αρχοντιά υπάρχει και το αθόρυβο, η αφάνεια. Γι' αυτό και εκεί αναπαύεται ο Χριστός. Για να αναπτυχθεί η αρχοντιά δεν πρέπει να κυριαρχείται ο άνθρωπος από τα κατώτερα πάθη. Στον πνευματικό αγώνα, όταν δεν υπάρχει αρχοντιά, μπορεί κανείς να κάνει πολλές Αγρυπνίες την εβδομάδα, αρκετά τριήμερα νηστείας τον μήνα, να προσεύχεται πολλές ώρες την ημέρα, να διατηρεί τη σωματική του αγνότητα, κι όμως όλα αυτά να είναι άχρηστα. Η αρχοντική ψυχή έχει απαιτήσεις μόνο από τον εαυτό της και όχι από τους άλλους. Θυσιάζεται για τους άλλους χωρίς να περιμένει ανταμοιβή. Ξεχνά αυτό που δίνει και θυμάται το παραμικρό που της δίδεται. Ο Όσιος θυμόταν ότι όσοι από τους γνωστούς του χαρακτηρίζονταν από αρχοντιά, «κοινοβίαζαν» στην καρδιά του και τους χαιρόταν, όσο μακριά κι αν βρίσκονταν σωματικά.[498]

Στην πνευματική ζωή βοηθά πολύ η ησυχία. Καλό είναι να επιλέγει ο άνθρωπος κάποια στιγμή της ημέρας για να ησυχάζει. Εξετάζοντας τον εαυτό μας γνωρίζουμε τα πάθη μας και αγωνιζόμαστε για να καθαρίσουμε την καρδιά μας από αυτά. Καλό είναι να υπάρχει ένα δωμάτιο του σπιτιού ήσυχο, που να θυμίζει μοναχικό κελί. Σε αυτό μπορεί κανείς να εκτελεί, «ἐν τῷ κρυπτῷ», τα πνευματικά του καθήκοντα, να μελετά και να προσεύχεται.[499]

Σήμερα, το κοσμικό πνεύμα έχει επιδράσει ακόμη και στους πνευματικούς ανθρώπους της Εκκλησίας. Πολλοί δεν καταλαβαίνουν ότι η κοσμική επιτυχία ισοδυναμεί με αποτυχία πνευματική. Συνήθως απουσιάζει από τη ζωή τους η «αγία απλότητα», η οποία ξεκουράζει την ψυχή.[500] Ο πνευματικός άνθρωπος θα πρέπει να ενδιαφέρεται για το πώς θα αρέσει στον Θεό και όχι στους ανθρώπους. Ο Απόστολος Παύλος έλεγε ότι, αν ήθελε να αρέσει στους ανθρώπους, δε θα γινόταν δούλος του Χριστού (*Γαλ.* 1, 10). Ένας πνευματικός άνθρωπος μπορεί να νευριάσει, να αγανακτήσει, ακόμη και να φωνάξει, αλλά θα το κάνει για θέματα πνευματικά, δίχως μάλιστα να έχει μέσα του κακία. «Ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε» (*Ψαλμ.* 4, 5). Όσο περισσότερη πνευματικότητα έχει ο άνθρωπος τόσο πιο πολύ

αντιλαμβάνεται ότι έχει ελάχιστα δικαιώματα σε αυτή τη ζωή – δίνει και ποτέ δε ζητά να πάρει.[501]

Οι μετάνοιες
Με τις γονυκλισίες, ανέφερε ο Άγιος Παΐσιος, προσκυνούμε τον Θεό ταπεινά, γι’ αυτό και λέγονται μετάνοιες. Ζητάμε το έλεος του Θεού και συγχώρηση των αμαρτιών μας. Οι μετάνοιες για τον εαυτό μας ή για τους συνανθρώπους μας (ζώντες ή κεκοιμημένους) οφείλουν να είναι το κυριότερο εργόχειρο (εργασία) τόσο του μοναχού όσο και του λαϊκού.[502] Αποτελούν προσευχή, αλλά και άσκηση, και βοηθούν περισσότερο από τις υπόλοιπες πνευματικές ασκήσεις. Όταν σκέφτεται κανείς ότι είναι μπροστά στον Θεό και Τον προσκυνά, τότε θα αγαπήσει τις μετάνοιες. Το πρώτο όφελος είναι ότι με τις μετάνοιες προσκυνούμε ταπεινά τον Θεό και ζητάμε το έλεός Του. Το δεύτερο είναι ότι ταπεινώνεται το σώμα και έτσι επέρχεται σε αυτό η ηρεμία και η απάθεια. Το τρίτο είναι ότι προσφέρουν σωματική υγεία στον άνθρωπο. Οι μετάνοιες, συνεπώς, βοηθούν στην υγεία του σώματος και της ψυχής. Παράλληλα, δίνουν στον άνθρωπο τη δυνατότητα να αναπτύξει τις αρετές. Ο Άγιος τις θεωρούσε απαραίτητες τόσο για τους νέους όσο και για τους ηλικιωμένους.[503]

Η πνευματική μελέτη
Η πνευματική μελέτη, έγραφε ο Άγιος Παΐσιος, θερμαίνει την ψυχή και σκορπάει τις μέριμνες της ημέρας. Η ψυχή ελευθερώνεται και μεταφέρεται στην πνευματική θεία ατμόσφαιρα, και ο νους κινείται απερίσπαστος.[504]

Με τη μελέτη ο άνθρωπος βοηθιέται αγωνιζόμενος να μιμηθεί τους Αγίους. Συγκρίνοντας τον εαυτό μας με τους Αγίους, μπορούμε εύκολα να οδηγηθούμε στη μεγαλύτερη ταπείνωση. Για την τόνωση της ψυχής ο Άγιος θεωρούσε πρωτίστως απαραίτητη τη μελέτη του Ευαγγελίου, η οποία διώχνει όλα τα αρνητικά από τον άνθρωπο. Η μελέτη των Πατερικών κειμένων βοηθά ώστε ο πιστός να κατανοήσει το Ευαγγέλιο. Τα Πατερικά κείμενα είναι «ρυάκια» που πηγάζουν από το Ευαγγέλιο και οδηγούν στην πηγή. Κυκλοφορούν σε αφθονία και μπορεί να βρει ο καθένας μέσα τους ό,τι θελήσει. Για να τον βοηθήσουν όμως είναι απαραίτητο να διαβάζονται με ταπείνωση και προσευχή. Ο Άγιος τα παρομοίαζε με αξονικές

τομογραφίες. Όπως σε εκείνες φωτογραφίζεται η σωματική κατάσταση του ανθρώπου, στα βιβλία αυτά φωτογραφίζεται η πνευματική κατάστασή του. Καλό είναι να διαβάζει κανείς το πρωτότυπο κείμενο και όχι τη μετάφραση, επειδή ο μεταφραστής ερμηνεύει το πρωτότυπο αναλόγως με τη δική του πνευματικότητα. Πολύ βοηθούν επίσης τα Συναξάρια των Αγίων, επειδή τονίζουν τη μετάνοια. Υπάρχει σ’ αυτά η «βιταμίνη» που έχει ανάγκη η κάθε ψυχή. Καλό είναι λοιπόν να διαβάζει ο πιστός το Συναξάρι της κάθε ημέρας. Τα Συναξάρια αποτελούν «αγιασμένες ιστορίες». Γι’ αυτό και βοηθούν πολύ –ιδιαιτέρως τα παιδιά–, αρκεί να μην τα διαβάζουμε ως απλές ιστορίες. Ο *Ευεργετινός* αποτελεί «μεγάλη ευεργεσία», γιατί εκεί συναντούμε συμπυκνωμένο το πνεύμα των Αγίων Πατέρων. Η *Φιλοκαλία* απευθύνεται περισσότερο σε μορφωμένους. Παρ’ όλα αυτά, για το κεφάλαιο «Περί νοεράς προσευχής» δεν αρκεί μόνο η μόρφωση αλλά είναι απαραίτητο και το βίωμα. Γι’ αυτό χρειάζεται οπωσδήποτε ο έμπειρος Πνευματικός οδηγός, που διαθέτει τούτο το βίωμα. Επίσης πολύ ωφέλιμα είναι το *Γεροντικό*, το *Λειμωνάριο*, η *Κλίμακα* του Αγίου Ιωάννη του Σιναΐτη, ο *Αόρατος Πόλεμος*, ο Άγιος Εφραίμ και το *Λαυσαϊκό*. Ο Αββάς Ισαάκ ο Σύρος (τον οποίο αγαπούσε πολύ ο Όσιος Παΐσιος), αν και απευθύνεται κυρίως σε προχωρημένους πνευματικά, μπορεί να βοηθήσει τους αρχαρίους να συλλάβουν το βαθύτερο νόημα της ζωής. Ιδίως οι *Ασκητικοί Λόγοι* του Αββά Ισαάκ βοηθούν πολύ, αρκεί να τους μελετά κανείς λίγο λίγο, για να αφομοιώνει την «τροφή» τους.[505]

Όσοι διαβάζουν πνευματικά βιβλία καλό είναι να μην αρκούνται μόνο στην ευχαρίστηση που προκαλεί το διάβασμά τους. Διαφορετικά, έλεγε ο Άγιος, θα μοιάζουν με εκείνους τους αγρότες που διαβάζουν πολλά βιβλία γεωπονικού περιεχομένου, καταρτίζονται καλά στη θεωρία, αποδεικνύονται όμως ανεπαρκείς στην πράξη. Οι γυναίκες αναπαύονται με το διάβασμα και, επειδή έχουν πολλή πίστη και λιγότερη λογική, μπορούν να ωφεληθούν περισσότερο από τους άνδρες. Δυστυχώς όμως λίγες ωφελούνται και προχωρούν. Οι γυναίκες έχουν στη φύση τους την αγάπη και μπορούν να δοθούν με την καρδιά τους στον Θεό. Οι άντρες χρειάζονται περισσότερη δουλειά για να στρέψουν την καρδιά τους στον Θεό. Και αν δε δουλεύει η καρδιά, ο άνθρωπος δε διαφέρει από ένα πέτρινο άγαλμα.[506]

Σκοπός της μελέτης τέτοιων βιβλίων, σύμφωνα με τον Άγιο, είναι η εφαρμογή του περιεχομένου τους στον ίδιο τον εαυτό μας. Σκοπός δεν είναι

να τα αποστηθίζουμε και να εξασκούμαστε στη γλώσσα, αλλά να μπορέσουμε να δεχθούμε την «πύρινη γλώσσα» του Αγίου Πνεύματος και να ζήσουμε τα Μυστήρια του Θεού. Αποκτώντας κανείς πολλές γνώσεις και κάνοντας τον δάσκαλο στους άλλους, δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να «φουσκώνει το κεφάλι του με αέρα», ειδικά αν ο ίδιος δεν εφαρμόζει όσα διδάσκει. Σκοπός του Χριστιανού είναι να φθάσει στον Θεό «χωρίς μηχανές».[507] Συνεπώς, για όποιον σκέφτεται πνευματικά, τα πάντα επιλύονται μέσα από την Αγία Γραφή και τα Πατερικά κείμενα. Όλα διακρίνονται εκεί μέσα ξεκάθαρα.[508]

10. Η ελεημοσύνη

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι οι άνθρωποι τείνουν να ξεχνούν εκείνους που υποφέρουν. Ο νους μας πηγαίνει συχνότερα σε όσους καλοπερνούν. Συγκρίνουμε τον εαυτό μας με αυτούς και όχι με εκείνους που δυσκολεύονται. Λησμονούμε, για παράδειγμα, πως υπάρχουν τόσα ορφανά που δεν έχουν κανέναν να τους δώσει ένα χάδι.[509]

Όταν πεινάει ο πλησίον μας οφείλουμε να του δώσουμε τροφή. Εάν παραδόξως συμβεί να μην υπάρχει κοντά μας άνθρωπος πεινασμένος, καλό είναι να δώσουμε την τροφή σε πεινασμένα ζώα. Τα ζώα μάλιστα οφείλουμε ιδιαιτέρως να τα φροντίζουμε, επειδή για αυτά δεν υπάρχει άλλη ζωή ούτε Παράδεισος.[510] Ο Κύριος μας ζητά να προσφέρουμε σε όποιον μας ζητάει, χωρίς να εξετάζουμε ποιος είναι. Ακόμη κι αν δεν έχει ανάγκη εκείνος που μας ζητά, και πάλι πρέπει να δίνουμε και να χαιρόμαστε γι’ αυτό. Ο Θεός, άλλωστε, «βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (*Ματθ*. 5, 45).[511] Όταν θέλουμε να κάνουμε ελεημοσύνη αλλά δεν έχουμε τι να δώσουμε, τότε μπορούμε να προσφέρουμε αίμα, να κάνουμε προσευχή με πόνο και εν συνεχεία να αναθέσουμε τους ανθρώπους που μας ζήτησαν τη βοήθειά μας στον Θεό. Τούτο συνιστά μυστική προσευχή.[512]

Ο Άγιος Παΐσιος τόνιζε ότι είναι αμαρτία να υπάρχουν άνθρωποι που δυσκολεύονται να αγοράσουν αυτά που τους χρειάζονται, και την ίδια στιγμή άλλοι να διαθέτουν πράγματα που δεν τα χρησιμοποιούν και δεν τα προσφέρουν σε εκείνους που τα έχουν ανάγκη. Θεωρούσε πως αυτό είναι η «μεγαλύτερη κόλαση». Στην Κρίση, ο Κύριος θα μας πει: «ἐπείνασα γάρ,

καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν» (*Ματθ*. 25, 42). Γι’ αυτό και δεν υπάρχει εξυπνότερος άνθρωπος από τον ελεήμονα, ο οποίος προσφέρει γήινα και φθαρτά πράγματα και αγοράζει άφθαρτα και ουράνια, δηλαδή τον Παράδεισο. Η ελεημοσύνη βοηθά επίσης πολύ τους κεκοιμημένους συγγενείς, γιατί οι άνθρωποι που ευεργετούνται κάνουν καρδιακή προσευχή λέγοντας: «Ο Θεός να τον συγχωρέσει. Να αγιάσουν τα κόκαλά του».[513]

Μερικοί άνθρωποι, παρ’ ότι δίνουν ελεημοσύνη, εκμεταλλεύονται τον φτωχό εργάτη που απασχολούν στην εργασία τους. Κάποιον άλλον επίσης, μπορεί να τον σύρουν για λίγα χρήματα στο δικαστήριο, σκεπτόμενοι με την κοσμική λογική του τύπου να μην τους «πιάσουν κορόιδα», παρ’ όλο που κατ’ αρχήν έχει κανείς την υποχρέωση να αγαπήσει και να βοηθήσει τον πλησίον του.[514]

Ο πλούτος, αν δε διανέμεται στους φτωχούς, μπορεί να καταστρέψει τον πλούσιο άνθρωπο. Ο φιλάργυρος, έλεγε ο Άγιος, μοιάζει με «κουμπαρά» που μαζεύει χρήματα τα οποία θα βρουν οι άλλοι – «η τσιγγουνιά είναι πολύ μεγάλη αρρώστια». Παρ’ ότι το να κάνεις οικονομίες είναι καλό, εντούτοις πρέπει να προσέξει κανείς να μην τον κυριεύσει ο πειρασμός της τσιγγουνιάς. Εκείνος που αρχίζει να μαζεύει, δένεται εντέλει με αυτά και εν συνεχεία αδυνατεί να δώσει. Ο Άγιος θεωρούσε ότι ο πλεονέκτης είναι ο «πιο ανόητος άνθρωπος». Μαζεύει διαρκώς, στερούμενος τη χαρά του δοσίματος και τη θεία ανταπόδοση. Νιώθει πάντοτε στενοχώρια και άγχος, τρέμοντας μην του πάρουν τα χρήματα, ενώ αδιαφορεί για το αν θα του πάρουν την ψυχή. Τελικά, «αγοράζει την κόλαση με τις συγκεντρωμένες οικονομίες του».[515]

Ο άνθρωπος, προκειμένου να καταλάβει αν προχωρεί σωστά στην πνευματική του ζωή, πρέπει να εξετάσει αν χαίρεται δίνοντας και αν στενοχωριέται παίρνοντας. Αν δηλαδή δε θυμάται το καλό που έκανε, αλλά και δεν ξεχνά ποτέ ακόμα και το παραμικρό καλό που του έκαναν.[516]

11. Η ευλάβεια

Η ευλάβεια, κατά τον Άγιο Παΐσιο, σημαίνει φόβο Θεού, συστολή, πνευματική ευαισθησία. Πρόκειται για «μεγάλη αρετή», γιατί προσελκύει τη Χάρη του Θεού. Ο ευλαβής αισθάνεται έντονα την παρουσία του

Θεού, των Αγγέλων και των Αγίων. Ζει απλά, αγνά και αγιασμένα. Η γυναίκα, από τη φύση της, επιβάλλεται να έχει ευλάβεια και μάλιστα περισσότερη από τον άνδρα. Η ευλάβεια μεταδίδεται. Οι κινήσεις και η συμπεριφορά του ανθρώπου που έχει ευλάβεια μεταδίδονται όπως το άρωμα, με την προϋπόθεση, βέβαια, ότι ο απέναντι έχει καλή διάθεση και ταπείνωση.[517]

Παρατηρούσε όμως ο Άγιος ορισμένους ανθρώπους ευλαβείς να υιοθετούν ένα είδος παράξενης λογικής. Αν και θεωρούσε σωστή την ευλάβειά τους, έλεγε ότι χρειάζεται πνευματική διάκριση και ευρύτητα πνεύματος ώστε να μη συνοδεύεται η ευλάβεια από «στενοκεφαλιά». Βάση της ευλάβειας είναι το να βρίσκεται κανείς σε καλή πνευματική κατάσταση και να διαθέτει διάκριση. Διαφορετικά, μένει στους τύπους, στο «γράμμα του νόμου», και τούτο «αποκτείνει».[518]

12. Η συνήθεια και η καλή παράδοση

Κάθε συνήθεια, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, χαράζει λίγο λίγο μιαν αυλακιά στην καρδιά και δύσκολα βγαίνει από αυτήν. Γι’ αυτό και πρέπει να προσέξει κανείς να μην αποκτά κακές συνήθειες· θα χρειαστεί μετά πολλή ταπείνωση και θέληση για να μπορέσει να τις αποβάλει. Ο παπα-Τύχων, ο Πνευματικός του Αγίου, έλεγε: «Καλή συνήθεια, παιδί μου, αρετή· κακή συνήθεια, πάθη».[519]

Επίσης, ο Άγιος θεωρούσε σημαντικό να αφήσουμε στους άλλους μια καλή παράδοση. Σε όσα μέρη υπήρξαν καλοί άνθρωποι που είχαν καλές συνήθειες και άφησαν μια σωστή σειρά, συνεχίστηκε τούτη η καλή παράδοση. Το να βγάζει ένας τόπος καλούς ανθρώπους δεν το οφείλει στο χώμα του. Έλεγε μάλιστα για κάποιο χωριό της Ηπείρου, κοντά στα αλβανικά σύνορα, όπου οι κάτοικοι πήγαιναν τακτικά στον Εσπερινό, στη Θεία Λειτουργία και στο Απόδειπνο. Έτσι, βίωναν τον Παράδεισο ήδη από τούτη τη ζωή, και στην άλλη ζωή όλοι μαζί και πάλι θα συνεχίσουν στον Παράδεισο. Οι άνθρωποι αυτοί βοήθησαν τον εαυτό τους αλλά και τις επόμενες γενιές εξασφαλίζοντας μια καλή συνέχεια. Όταν ένας τόπος έχει κακή παράδοση, τούτο διαιωνίζεται. Σε κάποιο διπλανό χωριό της Ηπείρου, όλοι έκλεβαν. Ακόμη και ο παπάς του χωριού έκλεβε εικόνες από τις Εκκλησίες. Οι άνθρωποι εκεί κληροδότησαν μια κακή σειρά και έτσι η κακή παράδοση συνεχίζεται. Γι’ αυτό άλλωστε, όταν κάποιος άνθρωπος

είναι κακός, όλοι προσπαθούν να αποδείξουν ότι δεν κατάγεται από τον τόπο τους. Ενώ αν είναι Άγιος, κοιτάζουν όλοι να τον προσεταιρισθούν.[520]

13. Η χαρά

Η χαρά, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, είναι προορισμένη για τον άνθρωπο. Ο Θεός δεν έδωσε λύπη παρά μόνο χαρά. Όσοι είναι μακριά από τον Χριστό δε νιώθουν πραγματική χαρά. Οι άνθρωποι αυτοί κάνουν όνειρα, οργανώνουν ένα σωρό πράγματα, τρέχουν από δω κι από κει, απολαμβάνουν τιμές, πηγαίνουν σε διασκεδάσεις, η χαρά όμως που νιώθουν είναι υλικής και κοσμικής φύσεως, τέτοια που αφήνει κενό στην καρδιά τους. Ο Βασιλιάς Σολομών έκτισε σπίτια, φύτεψε αμπέλια, έφτιαξε κήπους, μάζεψε χρυσάφι, απέκτησε όσα πόθησε η καρδιά του, αλλά στο τέλος κατάλαβε ότι όλα αυτά ήσαν μάταια[521] («καὶ ἐπέβλεψα ἐγὼ ἐν πᾶσιν ποιήμασίν μου, οἷς ἐποίησαν αἱ χεῖρές μου, καὶ ἐν μόχθῳ, ᾧ ἐμόχθησα τοῦ ποιεῖν, καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα ματαιότης καὶ προαίρεσις πνεύματος, καὶ οὐκ ἔστιν περισσεία ὑπὸ τὸν ἥλιον», *Εκκλ.* 2, 11).

Η αληθινή χαρά γεννιέται από τη θυσία και το φιλότιμο. Ο άνθρωπος θα πρέπει να θυσιαστεί προκειμένου να έρθει η χαρά. Η εργασία ως δημιουργία είναι δυνατόν να διώξει το άγχος και την πλήξη από τον άνθρωπο και να του φέρει τη χαρά. Είναι σημαντικό να εργάζεται ο άνθρωπος, ακόμη και αν έχει χρήματα, και εξ αυτού να χαίρεται.[522]

14. Η διάκριση

Διάκριση είναι η πνευματική όραση, την οποία έχει εκείνος που διαθέτει εξαγνισμένο νου.[523] Η διάκριση και η προσοχή είναι απαραίτητες στις σχέσεις μας με τους άλλους. Ακόμη και στις συζητήσεις, έλεγε ο Άγιος, χρειάζεται διάκριση και προσοχή, γιατί μερικές φορές ξεκινά κάτι ως πνευματική συζήτηση και καταλήγει σε κατάκριση. Πέρα από το ότι χάνει κανείς την ώρα του, κινδυνεύει να χάσει και την ψυχή του. Επέμενε ότι δεν έχουμε δικαίωμα να κρίνουμε κανέναν, ούτε καν καταστάσεις.[524]

Με τη διάκριση μπορεί να καταλάβει κανείς ότι η κοσμική προβολή και η επιτυχία συνιστούν πνευματική αποτυχία. Οι άνθρωποι που διαθέτουν κάποια ευγένεια δε σημαίνει ότι έχουν πνευματική αρχοντιά και θυσιαστικό πνεύμα. Αυτός μάλιστα που έχει κοσμική ευγένεια και υποκρίνεται, μπορεί

να κάνει μεγάλο κακό, γιατί ξεγελά τον άλλον και τον κάνει να ανοίξει την καρδιά του.[525]

393. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 191.

394. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 156.

395. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 143.

396. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 320.

397. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 87.

398. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 48-50.

399. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 21-25, 27.

400. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 52, 56, 130, 185.

401. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 302-303, 305.

402. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 118.

403. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 309.

404. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 119, 137.

405. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 165, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 297.

406. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 46.

407. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 23, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 285.

408. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 38-39.

409. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 284.

410. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 138-139.

411. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 303.

412. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 116-117.

413. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 159-161, 167.

414. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 300-301.

415. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 154.

416. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 178, 180, 183-187.

417. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 102-103.

418. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 67-68.

419. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 205-207, 211, 214.

420. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 331-333.

421. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 86, 142-143.

422. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 147.

423. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 150-151.

424. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 72-74, 217, 219, 221.
425. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 229-230.
426. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 210, 212, 215.
427. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 223.
428. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 214.
429. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 225-226.
430. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 194.
431. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 230.
432. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 108.
433. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 208.
434. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 211.
435. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 75-76.
436. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 197.
437. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 156.
438. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 79.
439. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 274.
440. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 112.
441. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 193-194, 196.
442. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 129.
443. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 202, 310.
444. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 209.
445. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 142.
446. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 113, 184.
447. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 165-168, και Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 72.
448. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 220.
449. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 163.
450. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 137, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 214.
451. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 79.
452. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 248-249.
453. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 136.
454. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 84.
455. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 90-91.
456. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 92.
457. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 148.

458. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 180.
459. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 139.
460. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 183-185.
461. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 273, και *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 285.
462. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 256-257, 259.
463. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 271-272.
464. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 224.
465. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 37, 274.
466. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 266-267, 283.
467. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 275-278.
468. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 275.
469. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 317.
470. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 217-219, 316-317.
471. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 87, 102.
472. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 129.
473. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 220.
474. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 105.
475. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 134-135.
476. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 58, 196, 212.
477. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 125-126, 129.
478. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 179.
479. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 26-28, 30, 32.
480. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 187.
481. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 57, 159, 170.
482. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 49.
483. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 287-290.
484. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 234.
485. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 265-268.
486. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 129, 217.
487. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 152, 159, 162.
488. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 171, 229.
489. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 94-95, 150.
490. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 120.
491. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 93.
492. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 158.

493. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 196.
494. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 92-93.
495. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 159.
496. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 94.
497. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 169.
498. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 245-246, 249, 251, 254.
499. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 154.
500. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 77-78.
501. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 74-75, 133, 246.
502. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 122-123.
503. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 75-76.
504. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 222.
505. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 29-30, 66, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 100-101.
506. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 154-155.
507. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 172-173.
508. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 94.
509. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 154.
510. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 154.
511. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 107.
512. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 163.
513. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 153-154, 165.
514. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 164.
515. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 161-163, 165.
516. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 158-159.
517. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 131-133.
518. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 79.
519. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 114.
520. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 357-358.
521. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 296-297.
522. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 239-240.
523. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 305.
524. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 126.
525. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 81, 128.

6. ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΜΑΡΤΙΑ

1. Τα πάθη

Ολοι οι άνθρωποι, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, έχουν από τη φύση τους πάθη. Αυτά όμως δε βλάπτουν από μόνα τους. Είναι σαν να γεννιέται κανείς με μια ελιά στο πρόσωπο που, αν την πειράξει, μπορεί να του προκαλέσει καρκίνο. Έβλεπε τα πάθη ως δυνάμεις της ψυχής, οι οποίες συνήθως δεν αξιοποιούνται για καλό. Χρειάζεται μεγάλος αγώνας για να απαλλαγεί κανείς από τα πάθη του και να καλλιεργήσει τα καλά στοιχεία που έχει μέσα του. Μερικοί Πατέρες της Εκκλησίας είχαν πολλά ελαττώματα, εντούτοις ξεπέρασαν άλλους οι οποίοι διέθεταν πολλές αρετές. Αρκετές φορές ο Άγιος ανέφερε τον Αββά Μωυσή τον Αιθίοπα, ο οποίος, αν και μεγάλος εγκληματίας, έφθασε σε μεγάλα ύψη αγιότητας. Εμείς ενίοτε προσπαθούμε να αποκτήσουμε τις αρετές και την αγιότητα με τρόπο μαγικό, χωρίς αγώνα. Για να μας προσφέρει όμως ο Θεός, πρέπει να σπείρουμε, να εργαστούμε. Υπενθύμιζε μάλιστα την εξής φράση από το απολυτίκιο των Οσίων: «τῆς ἐρήμου τὸ ἄγονον ἐγεώργησας».[526]

Τα πάθη, όπως και οι αρετές, συγκροτούν μιαν αλυσίδα. Το ένα πάθος είναι συνδεδεμένο με κάποιο άλλο, όπως τα βαγόνια του τραίνου. Όλες οι αρετές, όπως και όλα τα πάθη, καλλιεργούνται. Αν καλλιεργήσει ο άνθρωπος τις αρετές, τότε εκείνες αναπτύσσονται και πνίγουν τα πάθη. Αν καλλιεργήσει τα πάθη, τότε εκείνα πνίγουν τις αρετές. Αν κάποιος καλλιεργήσει και τα δύο, τότε αναπτύσσονται μαζί και προκύπτει έτσι ένα «μπερδεμένο πράγμα». Ακόμη, το χάρισμα ενός είναι πιθανόν να παρακινήσει κάποιον άλλον στο να προσπαθήσει να το μιμηθεί. Το δε ελάττωμα μπορεί να τον κάνει να σκεφτεί μήπως το διαθέτει και εκείνος, οπότε οφείλει να προσπαθήσει να το κατανικήσει.[527]

Ο άνθρωπος που δεν εφαρμόζει στη ζωή του τις εντολές του Θεού πολεμάται περισσότερο από τα πάθη του. Στην εποχή μας, οι περισσότεροι

άνθρωποι δε θέλουν να κόψουν τα πάθη τους ούτε δέχονται συμβουλές. Αν όμως πήγαιναν σε κάποιον Πνευματικό για να εξομολογηθούν, σίγουρα θα απαλλάσσονταν από πολλά πάθη τους και από τη δαιμονική τους επίδραση. Έτσι, θα ήσαν σε θέση να σκέφτονται πιο καθαρά.[528] Ο ζωηρός ή ο θυμώδης, εξαιτίας της δύναμης του χαρακτήρα του, μπορεί να προοδεύσει πνευματικά περισσότερο απ’ ό,τι ο πράος ή ο απαθής. Αρκεί αυτή τη δύναμη να τη στρέψει εναντίον των παθών του.[529] Όσοι όμως δεν ξεριζώνουν τα πάθη τους από τη νεαρή ηλικία, υποφέρουν πολύ στα γηρατειά τους. Γερνάνε μαζί με τα πάθη τους, τα οποία μετατρέπονται σε «παλιά κακά, δυσκολοθεράπευτα». Μάλιστα, μεγαλώνοντας ο άνθρωπος αρχίζει να «αγαπά» τα πάθη του![530]

2. Η αμαρτία

Ο Άγιος Παΐσιος επαναλάμβανε διαρκώς ότι «την αμαρτία σήμερα την έκαναν μόδα». Ο κόσμος γέμισε από την αμαρτία, γι’ αυτό χρειάζεται ιδιαίτερη προσευχή και βίωμα. Οι άνθρωποι νιώθουν τη «ζεστασιά» της αμαρτίας και δεν τους κάνει καρδιά να φύγουν από αυτήν. «Βλέπεις, ορθόδοξο έθνος εμείς, και πώς είμαστε!» Πόσω μάλλον οι άλλοι λαοί! Το πρόβλημα είναι ότι οι σημερινοί άνθρωποι, όταν βλέπουν κάποιον να μην ακολουθεί το ρεύμα της εποχής, να μην αμαρτάνει και να είναι κάπως ευλαβής, τον θεωρούν καθυστερημένο και οπισθοδρομικό. Υπάρχουν άνθρωποι που το να μην αμαρτάνουν το θεωρούν προσβολή και την αμαρτία τη θεωρούν πρόοδο. Αν οι σημερινοί άνθρωποι που ζουν μέσα στην αμαρτία αναγνώριζαν το σφάλμα τους, ο Θεός θα τους ελεούσε. Δικαιολογούν όμως τα αδικαιολόγητα και εγκωμιάζουν την αμαρτία. Ο Άγιος παρατηρούσε ότι όλο το κακό ξεκινά από την απιστία. Όσοι δεν πιστεύουν στην άλλη ζωή δεν υπολογίζουν τίποτε και στρέφονται στην αμαρτία. Πράττουν αδικίες, εγκαταλείπουν τα παιδιά τους, κάνουν σοβαρές αμαρτίες, τέτοιες μάλιστα που ούτε οι Άγιοι Πατέρες δεν είχαν προβλέψει στους Ιερούς Κανόνες![531]

Ο Άγιος θεωρούσε σημαντικό να αποφεύγονται ακόμη και οι αφορμές που μπορούν να οδηγήσουν στην αμαρτία. Κάποιος που αρχίζει να κάνει υποχωρήσεις στην αμαρτία μαυρίζει εσωτερικά, θολώνουν τα μάτια της ψυχής του και δε βλέπει καθαρά. Εν συνεχεία μολύνεται από την αμαρτία,

η οποία του προκαλεί σύγχυση. Ακόμη και τα καθαρά ζητήματα μπορεί να τα βλέπει ως αμαρτωλά.[532] Είναι απαραίτητο να ελέγξει ο άνθρωπος κυρίως τα «εκ προθέσεως» σφάλματά του, γιατί ο Θεός θα εξετάσει την πρόθεσή του. Τα σφάλματα που γίνονται από απροσεξία είναι ελαφρύτερα. Για ορισμένες αμαρτίες υπάρχουν ελαφρυντικά.[533]

3. Η υπερηφάνεια

Η υπερηφάνεια, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, είναι το «Γενικό Επιτελείο» όλων των παθών. Ένα «φοβερό πράγμα», η «μεγαλύτερη πνευματική αρρώστια», η οποία καταστρέφει το εσωτερικό του ανθρώπου. Η υπερηφάνεια μετέτρεψε τους Αγγέλους σε δαίμονες, έριξε τους ανθρώπους από τον Παράδεισο στη γη, και τώρα από τη γη προσπαθεί να τους στείλει στην Κόλαση. Διέκρινε την εξωτερική από την κρυφή υπερηφάνεια. Η εξωτερική υπερηφάνεια φαίνεται αμέσως: στο ντύσιμο, στο περπάτημα, στην ομιλία. Επειδή οι άνθρωποι δε συμπαθούν τους υπερηφάνους, τούτη η μορφή της υπερηφάνειας θεραπεύεται εύκολα. Η κρυφή όμως υπερηφάνεια είναι ύπουλη – κρύβεται και δύσκολα θεραπεύεται. Ενυπάρχει και σε πνευματικούς ανθρώπους, παρ’ ότι εξωτερικά φαίνονται να είναι ταπεινοί. Για να απαλλαγούν από αυτήν την κρυφή πνευματική αρρώστια θα πρέπει οι υπερήφανοι να «σιχαθούν» τον ίδιο τους τον εαυτό.[534]

Από την υπερηφάνεια πηγάζουν άλλα πάθη, όπως η ζήλεια, η κατάκριση, ο θυμός και η μνησικακία. Αν κάποιος νικήσει την υπερηφάνεια, τότε νικά όλα τα πάθη και έρχεται μέσα του η ταπείνωση και η αγάπη. Η υπερηφάνεια, ο εγωισμός και η κενοδοξία συνιστούν το ίδιο πάθος με μικρές διαφοροποιήσεις.[535] Όταν ο άνθρωπος ζητά κάτι με πίστη από τον Θεό και αυτό δεν του δίνεται, τούτο σημαίνει ότι δεν έχει ταπείνωση ή υπάρχει προδιάθεση υπερηφάνειας. Αν μαζί με την υπερηφάνεια υπάρχουν και άλλα πάθη, όπως γαστριμαργία, φλυαρία ή φθόνος, ο Θεός δε βοηθά, επειδή τα πάθη εμποδίζουν την επέμβαση της Θείας Χάριτος. Ο άνθρωπος πρέπει να πιστέψει ότι ο Χριστός και η Παναγία πάντοτε προστατεύουν και βοηθούν, αρκεί να υπάρχει το ταπεινό φρόνημα. Ο Θεός μας, έλεγε, δεν είναι κουφός να μη μας ακούει, ούτε τυφλός να μη μας βλέπει, όπως ο ειδωλολάτρης θεός Βάαλ.[536]

Υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι, αν και ενεργούν συνεχώς υπό το κράτος της υπερηφάνειας, τα πάνε πολύ καλά στη ζωή τους, δε λειτουργούν επ' αυτών οι πνευματικοί νόμοι και δεν παθαίνουν κάποιο κακό. Για τον Άγιο, τούτο δείχνει ότι η υπερηφάνειά τους έφθασε στον ανώτατο βαθμό, έγινε δαιμονική υπερηφάνεια και έπαρση, και έτσι ο Θεός τούς εγκατέλειψε. Για αυτούς απομένει η πτώση από την άλλη πλευρά της κορυφής, στην Κόλαση.[537]

Την υπερηφάνεια δύσκολα την αντιλαμβάνεται κανείς από μόνος του. Κατά συνέπεια, για να απαλλαγεί από αυτήν πρέπει να δέχεται τους άλλους ως «γιατρούς» και να παίρνει τα «φάρμακα» που του δίνουν. Όλοι οι άνθρωποι μπορούν να συμβάλουν στη θεραπεία από την υπερηφάνεια. Οι καλοί, από τη μια, συμβουλεύουν με πόνο και αγάπη. Οι κακοί, από την άλλη, ελέγχουν με κακία και πάθος, πολλές φορές όμως γίνονται οι καλύτεροι χειρουργοί, αφού προχωρούν το νυστέρι πιο βαθιά.[538]

4. Ο εγωισμός

Ο εγωισμός χαρακτηριζόταν από τον Άγιο Παΐσιο ως «το αναρχικό παιδί της υπερηφάνειας», που εμποδίζει τη Θεία Χάρη και «σπάει τα μούτρα» του ανθρώπου. Προκειμένου να αναστηθεί πνευματικά η ψυχή πρέπει να πεθάνουν τα ψυχικά πάθη και κυρίως ο εγωισμός.[539] Ο εγωιστής, που σκέφτεται μόνο τον εαυτό του, απομονώνεται από τους άλλους ανθρώπους και από τον Θεό. Πρόκειται για «άχρηστο» άνθρωπο, στου οποίου τις δυσκολίες οι άλλοι δε θα συμπαρασταθούν. Αντίθετα, όσο ξεχνάει κανείς τον εαυτό του τόσο τον θυμάται ο Θεός και τον σκέφτονται οι άλλοι.[540] Ο μεγαλύτερος εγωιστής είναι εκείνος που ακολουθεί τους λογισμούς του και δίχως να ρωτά κανέναν αυτοκαταστρέφεται.[541]

Στην εποχή μας, οι περισσότεροι άνθρωποι κοιτάζουν πώς να πάρουν τη θέση του άλλου και όχι πώς να έρθουν στη θέση του άλλου, για να τον καταλάβουν. Όποιος όμως αγαπά τον εαυτό του περισσότερο από τους άλλους, τόνιζε ο Άγιος, δε ζει σύμφωνα με το πνεύμα του Ευαγγελίου. Ο Χριστός, αν σκεφτόταν τον Εαυτό Του, θα καθόταν στον Ουρανό και δε θα ερχόταν στη γη να ταλαιπωρηθεί και να σταυρωθεί, για να μας σώσει. Η

πραγματική ανάπαυση έρχεται στον άνθρωπο όταν προσφέρει την ανάπαυση στους άλλους.[542]

Όσοι πιστοί αγωνίζονται εγωιστικά, με νηστείες, αγρυπνίες και προσευχές, ταλαιπωρούνται χωρίς πνευματική ωφέλεια γιατί «δέρουν αέρα και όχι δαίμονες». Αντίθετα, όσοι αγωνίζονται με πολλή ταπείνωση και ελπίδα στον Θεό έχουν μεγάλη ωφέλεια – χαίρεται η καρδιά τους και φτερουγίζει η ψυχή τους.[543]

5. Η απιστία

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι «όλο το κακό σήμερα προέρχεται από την απιστία». Παλιά, οι άνθρωποι ήσαν απλοί και δεν καταλάβαιναν τίποτα από όσα άκουγαν στην Εκκλησία. Μερικοί δεν ήξεραν καν ότι τα Ευαγγέλια είναι τέσσερα και νόμιζαν ότι ήσαν δώδεκα. Διέθεταν όμως μεγάλη πίστη και ευλάβεια. Και ο πιο αδιάφορος άνθρωπος είχε μέσα του πίστη.[544]

Στην εποχή μας, οι άνθρωποι δε γνώρισαν πολέμους και πείνα, γι’ αυτό και λένε ότι δεν έχουν ανάγκη τον Θεό. Τα έχουν όλα, γι’ αυτό και δεν εκτιμούν τίποτα. Οι άνθρωποι είναι πολύ προβληματισμένοι και ζαλισμένοι, έχουν χάσει τον προσανατολισμό τους. Ο περισσότερος κόσμος διαθέτει κοσμική γνώση, απουσιάζει όμως ο φόβος του Θεού, το «ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου» (*Ψαλμ.* 110, 10). Ο κόσμος σήμερα μοιάζει με όχημα που ανέπτυξε ταχύτητα και δεν έχει φρένο.[545] Ο Άγιος δεν περίμενε ότι ο περισσότερος κόσμος θα παραμορφωνόταν τόσο από την πολλή γνώση. Τούτο οφείλεται στο ότι οι άνθρωποι σήμερα διδάσκονται με το πνεύμα της αθεΐας και όχι με το πνεύμα του Θεού. Η απιστία έφθασε σε τέτοιο σημείο ώστε κάποιοι να θεωρούν τα θαύματα παραμύθια της παλιάς εποχής. Ένας άθεος γιατρός, όσες εξετάσεις κι αν κάνει σε έναν Άγιο, δε θα μπορέσει να διακρίνει τη Θεία Χάρη. Απεναντίας, αν ο γιατρός έχει αγιότητα, θα δει τη Θεία Χάρη να ακτινοβολεί.[546]

Ο Άγιος θεωρούσε ότι οι απομακρυσμένοι από τον Θεό άνθρωποι είναι «οι πιο δυστυχισμένοι του κόσμου» και δε βρίσκουν πουθενά στην εδώ ζωή ψυχική ανάπαυση. Γι’ αυτό γυρίζουν ανήσυχοι ακόμη και γύρω από το φεγγάρι – ολόκληρος ο πλανήτης μας δε χωράει την πολλή τους ανησυχία. Έλεγε πως οι άνθρωποι αυτοί γυρίζουν όπως «το λουρί της μηχανής γύρω

από την τρελή ρόδα» και καταξοδεύουν τόσα χρήματα στον αέρα. Εξαιτίας της σπατάλης για τα μεγάλα διαστημικά ταξίδια πεινούν οι άνθρωποι στην εποχή μας.[547] Οι πόλεμοι, η ανομβρία και οι αρρώστιες αποτελούν μεγάλη μάστιγα για την ανθρωπότητα. Τούτα δε σημαίνουν όμως ότι ο Θεός θέλει δι' αυτού του τρόπου να παιδαγωγήσει τον άνθρωπο. Αποτελούν συνέπειες της απομάκρυνσης του ανθρώπου από τον Θεό. Ο Άγιος επέμενε ότι όποιος δεν πιστεύει στον Θεό και στη μέλλουσα Κρίση καταδικάζει την ψυχή του στην άλλη ζωή, την αιώνια. Γι' αυτό και πρότεινε μετάνοια και τήρηση των εντολών του Θεού.[548]

Ο Άγιος Παΐσιος πρόσθετε ότι στη σημερινή Ελλάδα οι περισσότεροι απ' όσους δεν πιστεύουν είναι γεννημένοι από Ορθόδοξες και βαπτισμένες μάνες. Οι ίδιοι βαπτίσθηκαν σε μικρή ηλικία, μυρώθηκαν κατά το Χρίσμα και πήγαιναν με τη μητέρα τους στην Εκκλησία για να κοινωνήσουν. Όσοι από αυτούς έχουν καλοσύνη, ο Θεός θα τους βοηθήσει με κάποιον τρόπο: με δοκιμασίες και ταλαιπωρίες, με μιαν αρρώστια, κάποιον σεισμό, έναν κεραυνό ή έναν κατακλυσμό, έστω με κάποιον λόγο. Πιθανόν να τους παρουσιαστεί ένας Άγιος ή ένας Άγγελος, παρόλο που δε δικαιούνται τόσο μεγάλη ευλογία που να τους οδηγήσει τελικά στον Παράδεισο.[549]

Ο Άγιος Παΐσιος εξηγούσε γιατί δεν μπορεί να θεωρηθεί παραμύθι η ιστορία του Χριστού. Διαβάζουμε τόσα στους Προφήτες, οι οποίοι έζησαν επτακόσια χρόνια πριν από τον ερχομό του Χριστού και παρ' όλα αυτά μιλούν με λεπτομέρειες για τον Χριστό. Η Παλαιά Διαθήκη αναφέρει με ακρίβεια ακόμη και το ποσό των χρημάτων με τα οποία θα προδώσουν τον Χριστό, όπως και ότι τα χρήματα δε θα τα βάλουν οι Εβραίοι στο ταμείο του Ναού ως αντίτιμο αίματος, αλλά θα αγοράσουν ένα χωράφι για να θάβουν τους ξένους νεκρούς. Ακόμη και για τα ιμάτια του Κυρίου αναφέρει ακριβώς τι θα γίνουν. Ο Άγιος Παΐσιος αναφερόταν στον Απόστολο Παύλο, ο οποίος ήταν μεγάλος διώκτης των Χριστιανών και στου οποίου τον δρόμο προς τη Δαμασκό παρουσιάστηκε ο Χριστός. Ύστερα από αυτό μεταστράφηκε και κοπίασε πολύ για να κηρύξει το Ευαγγέλιο σε όλα τα έθνη. Ανέφερε ακόμη τα έντεκα εκατομμύρια Μάρτυρες! «Αυτοί δεν ήσαν καλά;» έλεγε. Ο Άγιος ζητούσε να πιστέψει ο άνθρωπος στον Θεό από φιλότιμο και όχι ζητώντας θαύματα. Θεωρούσε πολύ φθηνό πράγμα το να τον επισκέπτονται μεγάλοι άνθρωποι και να του ζητούν να δουν κάποιο θαύμα προκειμένου να πιστέψουν στον Θεό. Αν ήσαν μικροί, πιθανόν να

είχαν κάποια δικαιολογία λόγω της ηλικίας τους. Ήσαν όμως μεγάλοι άνθρωποι, που χωρίς να έχουν κάνει τίποτε για τον Χριστό ήθελαν να δουν για να πιστέψουν![550]

6. Η κατάκριση

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι «ο άνθρωπος είναι μυστήριο». Ο άνθρωπος που κρίνει τους άλλους καλό είναι να μην έχει εμπιστοσύνη στον εαυτό του και στην κρίση του, γιατί κρύβει μέσα του πολύ εγωισμό. Χρειάζεται μεγάλη διάκριση.[551] Το κακό βρίσκεται μέσα μας. Χωρίς αγάπη δε βλέπουμε τους άλλους ανθρώπους ως αδελφούς μας, σκανδαλιζόμαστε από τη ζωή τους και τους κρίνουμε.[552]

Η ανθρώπινη κρίση είναι κατά τον Άγιο «μεγάλη αδικία». Επειδή δε γνωρίζουμε τη δίκαιη κρίση του Θεού, κρίνουμε «κατ' ὄψιν» (*Ιω.*7, 24), δηλαδή εξωτερικά. Η κρίση είναι μεγάλη υπόθεση και μπορεί να γίνει μόνο εκ Θεού. Μόνον ο Θεός κρίνει δίκαια, γιατί μόνον Αυτός γνωρίζει τις καρδιές των ανθρώπων. Η κατάκριση και η καταλαλιά είναι οι μεγαλύτερες αμαρτίες, που απομακρύνουν τη Χάρη του Θεού. Έλεγε ότι οι κοσμικοί άνθρωποι θα πάνε στην Κόλαση εξαιτίας των «καταχρήσεων» και οι πνευματικοί εξαιτίας των «κατακρίσεων». Εμείς δεν έχουμε δικαίωμα να κρίνουμε κανέναν – ούτε καταστάσεις μπορούμε να κρίνουμε. Επίσης, δεν μπορούμε να προεξοφλούμε για κανέναν άνθρωπο ότι θα πάει στην Κόλαση, γιατί έτσι παίρνουμε την Κρίση από τα χέρια του Θεού και γινόμαστε οι ίδιοι θεοί. Εμείς όμως δε γνωρίζουμε πώς εργάζεται ο Θεός. «Τα κρίματα του Θεού είναι άβυσσος».[553] Δεν πρέπει να καταδικάζουμε ούτε τους κεκοιμημένους, γιατί οι ψυχές των ανθρώπων είναι στα χέρια του Θεού και θα βρουν το έλεός Του. Τον μόνο που μπορούμε να κρίνουμε σκληρά –και έχουμε το δικαίωμα να το κάνουμε– είναι ο κακός μας εαυτός, για τα σφάλματα που έκανε και για τις κακές επιθυμίες του.[554]

Είναι αλήθεια πως ο άνθρωπος δύσκολα παραβλέπει το κακό που υπάρχει γύρω του και μοιραία θέλει να κρίνει. Ο Άγιος όμως έλεγε ότι για να κρίνει ο άνθρωπος οφείλει να αποκτήσει διάκριση. Με τη διάκριση αναγνωρίζει ελαφρυντικά σε όλους, τους δικαιολογεί και διακρίνει αν είναι σε καλή πνευματική κατάσταση. Υπάρχουν άνθρωποι που έχουν διαπράξει μεγάλα εγκλήματα αλλά έχουν πολλά ελαφρυντικά. Δε γνωρίζουμε πώς κρίνει ο

Θεός αυτούς τους ανθρώπους. Εμείς, αν δε μας βοηθούσε ο Θεός, μπορεί και να ήμασταν χειρότεροι από αυτούς τους εγκληματίες.[555]

Όταν βλέπουμε κάτι άσχημο, καλό είναι να το αποσιωπούμε και όχι να το διαπομπεύουμε. Δεν είναι σωστό να γίνονται γνωστά τα ηθικά παραπτώματα του αδελφού μας. Αν, για παράδειγμα, στον δρόμο υπάρχει μια ακαθαρσία, ο συνετός άνθρωπος, που θα θελήσει να ασχοληθεί με αυτήν, θα πάρει μια πλάκα και θα τη σκεπάσει για να μην προξενεί αηδία. Ένας ασύνετος όμως μπορεί και να αρχίσει να την ανακατεύει σκορπίζοντας περισσότερο τη δυσωδία της. Έτσι, δημοσιοποιώντας αδιάκριτα τις αμαρτίες των άλλων προξενούμε μεγαλύτερο κακό.[556]

7. Η αδικία

Από την αδικία, τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, δεν υπάρχει «χειρότερη αμαρτία». Ενώ όλες οι άλλες αμαρτίες έχουν ελαφρυντικά, η αδικία δεν έχει και μαζεύει την οργή του Θεού. Επαναλάμβανε ότι «η αμαρτία έχει γίνει μόδα και η αδικία θεωρείται εξυπνάδα». Υπάρχουν δύο μορφές αδικίας: η υλική και η ηθική. Υλική αδικία συντελείται όταν κάποιος αδικεί τον αδελφό του σε υλικά ζητήματα. Ηθική αδικία έχουμε όταν, για παράδειγμα, ξεγελάσει κάποιος μια κοπέλα. Όταν ήταν στρατιώτης κατά τον Εμφύλιο πόλεμο, ο Άγιος έβλεπε τις σφαίρες να «κυνηγούν» τους ανήθικους. Δι’ αυτού φαινόταν έντονα η θεία δικαιοσύνη. Οι άνθρωποι αδικώντας δίνουν δικαιώματα στον Διάβολο, γι’ αυτό και μετά περνούν δοκιμασίες ή τους βρίσκουν αρρώστιες. Τα περισσότερα κακά που συμβαίνουν στους ανθρώπους προέρχονται από τις αδικίες. Όταν εξοντώνονται ολόκληρες οικογένειες ή πεθαίνουν πολλά άτομα από την ίδια οικογένεια, θα πρέπει να ξέρουμε ότι αυτό οφείλεται είτε σε αδικία είτε σε μάγια ή κατάρα. Όταν η περιουσία κάποιου μαζεύεται με άδικους τρόπους, μπορεί μεν να ζει η οικογένειά του για λίγα χρόνια πλουσιοπάροχα, εν συνεχεία όμως όσα μάζεψαν τα δίνουν στους γιατρούς. Μπορεί σε μια οικογένεια να έπραξαν μεγάλες αδικίες ο παππούς ή η γιαγιά, και να παιδεύονται ή να αρρωσταίνουν τα εγγόνια προκειμένου να «εξοφλήσουν» οι παππούδες.[557]

Ο Άγιος μιλούσε συχνά για τους πνευματικούς νόμους, οι οποίοι παύουν να λειτουργούν μόνο αν ταπεινωθεί ο άνθρωπος. Αναφερόταν σε μία γυναίκα που συνεχώς χτυπούσε τον δάσκαλο άντρα της και αυτός δεν έλεγε

τίποτε σε κανέναν για να μη χάσει την αξιοπρέπειά του. Ο δάσκαλος, όταν ήταν μικρός, είχε μείνει ορφανός από πατέρα. Η χήρα μητέρα του είχε ταλαιπωρηθεί πολύ γιατί ο γιος της την έδερνε, ενώ η ίδια προσπαθούσε να τον σπουδάσει με μια φτωχική σύνταξη. Επέτρεψε λοιπόν ο Θεός να χτυπά αργότερα τον δάσκαλο η γυναίκα του. Όταν πέθανε ο δάσκαλος, ο γιος τους έδερνε τη μητέρα του, η οποία προηγουμένως έδερνε τον δάσκαλο άντρα της. Όταν νυμφεύτηκε ο γιος του δασκάλου, πήρε μια γυναίκα που δεν ήταν ψυχικά υγιής και τον έδερνε. Επειδή όμως η σύζυγος αυτή δεν ήταν ψυχικά καλά και είχε το ακαταλόγιστο, σταμάτησαν να λειτουργούν οι πνευματικοί νόμοι.[558]

Πολλές φορές, οι άλλοι σπρώχνουν τον δίκαιο άνθρωπο στην τελευταία θέση ή μπορεί ακόμη και να του πάρουν τη θέση. Τον αδικούν «πατώντας επί πτωμάτων». Όσο όμως οι άνθρωποι τον σπρώχνουν προς τα κάτω άλλο τόσο ο Θεός τον ανεβάζει προς τα πάνω, όπως γίνεται με τον φελλό. Χρειάζεται όμως υπομονή για να ξεκαθαρίσουν τα πράγματα.[559] Τέλος, όσοι πληγώνουν ή αδικούν ευαίσθητους ιδίως ανθρώπους, εσωτερικά δεν είναι άνθρωποι.[560]

Ο Άγιος Παΐσιος ήθελε ο άνθρωπος να δέχεται την αδικία από τους άλλους ως ευλογία, διότι από την αδικία αποταμιεύεται Ουράνια ευλογία. Να μην επιδιώκει όμως να τον αδικούν, γιατί τούτο κρύβει κακία ευγενική και ο Διάβολος θα τον ρίξει στην υπερηφάνεια.[561] Να δέχεται την αδικία όταν αυτή έρχεται φυσιολογικά και να χαίρεται που αδικείται. Στην αντιμετώπιση της αδικίας διέκρινε τέσσερα στάδια: στο πρώτο στάδιο, αν κάποιος σε χτυπήσει άδικα, ανταποδίδεις· στο δεύτερο, νιώθεις μέσα σου μεγάλη ταραχή αλλά συγκρατείσαι και δε μιλάς· στο τρίτο, δεν ταράζεσαι· στο τέταρτο, νιώθεις πολλή χαρά και μεγάλη ψυχική αγαλλίαση.[562]

Αν σκεφθούμε ότι ο πιο αδικημένος απ’ όλους είναι ο Χριστός, τότε θα δεχόμασταν με χαρά την αδικία. Οι αδικημένοι είναι τα «πιο αγαπημένα παιδιά του Θεού», γιατί έχουν στην καρδιά τους τον αδικημένο Χριστό και αγάλλονται στην εξορία ή στη φυλακή σαν να βρίσκονται στον Παράδεισο. Όταν δεν αποδεχόμαστε την αδικία, σπαταλάμε πνευματικά και Ουράνια βιώματα. Ο Θεός επιτρέπει να μας αδικήσουν οι άνθρωποι προκειμένου να εξοφλήσουμε μερικές αμαρτίες μας ή για να αποταμιεύσουμε κάτι για την άλλη ζωή. Γι’ αυτό, καλό είναι να κατηγορεί κανείς για όλα μόνο τον εαυτό

του. Να παίρνει το σφάλμα από τον άλλο, να το ρίχνει στον εαυτό του και να παρακαλά τον Χριστό να του δίνει δύναμη να το σηκώνει.[563]

Ο Άγιος Παΐσιος διέκρινε ανάμεσα στην ανθρώπινη και στη θεία δικαιοσύνη. Ανθρώπινη δικαιοσύνη έχουμε όταν στη μοιρασιά μας με τον άλλον δίνουμε το μισό και κρατάμε για εμάς το άλλο μισό. Η ανθρώπινη δικαιοσύνη, παρ’ ότι λειτουργεί ως φρένο για τους κοσμικούς ανθρώπους, δεν αρμόζει στους πνευματικούς ανθρώπους της Εκκλησίας. Θεία δικαιοσύνη είναι να κάνεις αυτό που αναπαύει τον άλλον. Αν πρόκειται να μοιραστείς κάτι μαζί του, μη δώσεις το μισό από αυτό που έχεις, αλλά αυτό που θέλει εκείνος.[564] Στην παραβολή του Κυρίου με τους εργάτες του αμπελώνα (*Ματθ.* 20, 1-16) βλέπουμε τη θεία και την ανθρώπινη δικαιοσύνη. Οι εργάτες της πρώτης και της τρίτης ώρας διαμαρτυρήθηκαν επειδή πήραν τον ίδιο μισθό με τους εργάτες της ενδεκάτης ώρας, νομίζοντας ότι αδικήθηκαν. Την ίδια στιγμή όμως, ο Καρδιογνώστης Θεός, με τη λεπτότητα της θείας δικαιοσύνης Του, πλήρωσε και την αγωνία των εργατών της ενδεκάτης ώρας μέχρι την ώρα που βρήκαν δουλειά, οπότε και έπαψε η αγωνία τους. Εξαιτίας της θείας δικαιοσύνης Του θα έδινε περισσότερο μισθό στους εργάτες της ενδεκάτης ώρας, γιατί υπέφεραν πολύ ψυχικά περιμένοντας τόσες ώρες να βρουν δουλειά και κουράστηκαν περισσότερο από τους άλλους εργάτες, οι οποίοι εργάστηκαν περισσότερες ώρες και κουράστηκαν μόνο σωματικά.[565]

Ο Άγιος αναφερόταν συχνά σε πνευματικούς ανθρώπους που πιστεύουν στον Θεό και εντούτοις επιζητούν τη νομική δικαιοσύνη. Αν κάποιοι τους αδικήσουν, προκειμένου να μην τους «περάσουν για κορόιδα», σέρνουν τους αδελφούς τους στα δικαστήρια. Ακόμη και δίκιο να έχουν, δεν πρέπει να το αναζητήσουν στα δικαστήρια, πόσω μάλλον όταν δεν έχουν δίκιο. Εξαιτίας τους, είναι δυνατό κάποιοι να γίνουν άπιστοι. Από την άλλη, υπάρχουν άνθρωποι που ούτε στην Εκκλησία πηγαίνουν ούτε σε αγρυπνίες, δεν πρόκειται όμως να πράξουν κάτι παρόμοιο. Ο Άγιος Παΐσιος διέκρινε ότι έχει καλλιεργηθεί το κοσμικό πνεύμα ανάμεσα σε πολλούς πνευματικούς ανθρώπους της Εκκλησίας, οι οποίοι φτιάχνουν ένα δικό τους «κοσμικό ευαγγέλιο», ένα ευαγγέλιο στα μέτρα τους. Τα αντιμετωπίζουν όλα βάσει της κοσμικής λογικής και δικαιοσύνης. Αν ο Χριστός ακολουθούσε τη λογική που έχουν πολλοί άνθρωποι της Εκκλησίας σήμερα, δε θα άφηνε τον Ουράνιο Θρόνο Του για να κατεβεί στη γη, να

ταλαιπωρηθεί και να σταυρωθεί από τους ανθρώπους. Μέσα όμως σε τούτη την «αποτυχία Του» κρυβόταν η σωτηρία όλων των ανθρώπων. Εμείς σήμερα ζητάμε έναν «Χριστιανισμό χωρίς Σταύρωση», που να οδηγεί απευθείας στην Ανάσταση. Κατασκευάζουμε έναν Χριστιανισμό κατά το δοκούν και δε θέλουμε να στερηθούμε το παραμικρό.[566]

8. Το κοσμικό πνεύμα

Ο Άγιος Παΐσιος θεωρούσε το κοσμικό πνεύμα, δηλαδή τον συμβιβασμό με τη νοοτροπία και την πρακτική του κόσμου, ως τον «μεγαλύτερο εχθρό της ψυχής», ακόμη μεγαλύτερο και από τον Διάβολο. Η ψυχή που συγκινείται από τις ομορφιές του υλικού κόσμου φανερώνει ότι ζει μέσα της η ματαιότητα του κόσμου. Γι’ αυτό και έλκεται από την πλάση και όχι από τον Πλάστη, από τον πηλό και όχι από τον Θεό. Όταν η καρδιά έλκεται από τις κοσμικές ομορφιές, οι οποίες, χωρίς να είναι αμαρτωλές, δεν παύουν να είναι μάταιες, νιώθει τη στιγμιαία κοσμική χαρά. Η χαρά αυτή όμως δεν περιέχει θεϊκή παρηγοριά, φτερούγισμα εσωτερικό και πνευματική αγαλλίαση. Η καρδιά που αιχμαλωτίζεται από τον μάταιο κόσμο κρατά την ψυχή ατροφική και τον νου σκοτισμένο. Η επιθυμία αυτή της καρδιάς δεν είναι κακή καθ’ εαυτήν, αλλά όταν καταλαμβάνουν ένα κομμάτι της καρδιάς πράγματα έστω και μη αμαρτωλά, ελαττώνουν την αγάπη της προς τον Χριστό. Στην εποχή μας έχει εισχωρήσει πολύ το κοσμικό πνεύμα στον άνθρωπο διώχνοντας τον Χριστό. Αυτό όμως έχει συνέπειες και είναι καταστροφικό για τους ίδιους τους ανθρώπους. Ο Άγιος ήθελε τα πρωτεία να δοθούν στην ομορφιά της ψυχής, στην πνευματική ομορφιά και όχι στις μάταιες ομορφιές. Ο Κύριος αναφέρει ότι όσο αξίζει μία ψυχή δεν αξίζει όλος ο κόσμος (*Ματθ.* 16, 26).[567]

Σήμερα, το σπουδαιότερο πράγμα είναι να μην προσκολληθεί κανείς σε τούτο το κοσμικό πνεύμα. Η κοσμική χαρά δε συνιστά μόνιμη ούτε αληθινή χαρά – είναι χαρά πρόσκαιρη και στιγμιαία – είναι υλική χαρά και όχι πνευματική. Με τις υλικές χαρές όμως δε γεμίζει η ψυχή. Ο σύγχρονος άνθρωπος νομίζει ότι ξεκουράζεται στο οργανωμένο κοσμικό του σπίτι. Επιφανειακά δείχνει να το χαίρεται, εντούτοις μέσα του δεν ευχαριστιέται και αντιθέτως βασανίζεται. Στις μέρες μας, οι περισσότεροι άνθρωποι ενδιαφέρονται να αποκτήσουν πάση θυσία δόξα καταλήγοντας, όπως χαρακτηριστικά έλεγε, στη «λόξα».[568]

Ο Άγιος Παΐσιος θεωρούσε τις περισσότερες επιδιώξεις των κοσμικών ανθρώπων μάταιες, ως τη μεγαλύτερη αρρώστια της εποχής μας. Η θεραπεία από τους μάταιους αυτούς λογισμούς μπορεί να έρθει μόνο από τον Χριστό, που δίνει την ψυχική γαλήνη και εξασφαλίζει την αιωνιότητα. Δεν ήθελε να σπαταλούν οι άνθρωποι τις πολύτιμες δυνάμεις τους σε περιττές και μάταιες μέριμνες, διότι έτσι κουράζονται σωματικά και σκορπίζουν τον νου τους άσκοπα, φανερώνοντας στον Θεό την κούρασή τους με τα «χασμουρητά» κατά την ώρα της προσευχής.[569]

9. Η ζήλεια και η αχαριστία

Η ζήλεια, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, υποδηλώνει υπερηφάνεια, εγωισμό και φιλαυτία. Δεν περιέχει ούτε αγάπη ούτε ταπείνωση. Ως παράδειγμα ζήλειας ανέφερε τον Κάιν, ο οποίος, αντί να ψάξει για να βρει τα δικά του χαρίσματα, εποφθαλμιούσε τα χαρίσματα του αδελφού του Άβελ καλλιεργώντας έτσι τον φθόνο προς τον αδελφό του. Αφού επέρριψε την ευθύνη στον Θεό, έφθασε μέχρι και στον φόνο. Όπως ο ένας άνθρωπος δε μοιάζει με τον άλλον, έτσι και το χάρισμα του ενός ανθρώπου δε μοιάζει με το χάρισμα του άλλου. Γι’ αυτό ο άνθρωπος, εφόσον αξιοποιεί τα δικά του χαρίσματα, θα χαίρεται και με τα χαρίσματα των άλλων.[570] Η ζήλεια πάντως, όταν περιέχει κακότητα, μπορεί να προκαλέσει στους άλλους μεγάλο κακό. Τέτοια είναι η βασκανία, που αποτελεί «δαιμονική ενέργεια».[571]

Ο Άγιος θεωρούσε επίσης την αχαριστία μεγάλη αμαρτία. Ο Κύριος μάλιστα την ήλεγξε με παράπονο κατά τη θεραπεία των δέκα λεπρών, όταν μόνο ένας επέστρεψε για να τον ευχαριστήσει για τη θεραπεία του. Ο Χριστός ζήτησε την ευγνωμοσύνη εκ μέρους των δέκα λεπρών όχι για τον εαυτό Του αλλά για τους ίδιους. Η έκφραση της ευγνωμοσύνης εκείνους θα ωφελούσε.[572] Κι όμως, οι περισσότεροι άνθρωποι σήμερα χαρακτηρίζονται από την αχαριστία. Δε λένε ούτε ένα «Δόξα σοι ὁ Θεός» για τις πολλές ευλογίες που ο Θεός τούς δίνει.[573]

10. Η στενοχώρια και η λύπη

Η στενοχώρια, τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, «αφοπλίζει» τον άνθρωπο, «ρουφάει» το μεδούλι των ψυχικών και σωματικών δυνάμεών του,

δηλητηριάζει την ψυχή και φέρνει ανωμαλίες στο σώμα.[574] Μεγάλη στενοχώρια μπορεί να φέρει ο πλούτος όταν δε διανέμεται στους φτωχούς, επειδή πνίγει την ανθρώπινη ψυχή με πολύ άγχος. Όταν βλέπει κανείς έναν άνθρωπο στενοχωρημένο και λυπημένο ενώ δεν του λείπει τίποτε από τα απαραίτητα, τότε καταλαβαίνει ότι του λείπει ο Θεός.[575] Ο εξαρτημένος από τα υλικά αγαθά διακατέχεται από στενοχώρια και άγχος, γιατί τρέμει άλλοτε μην του τα πάρουν και άλλοτε μην του πάρουν την ψυχή του.[576]

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε επίσης ότι καταλαβαίνει τη λύπη ενός ανθρώπου που βρίσκεται μακριά από τον Θεό. Το να λυπάται όμως αυτός που πιστεύει και βρίσκεται κοντά στον Θεό ήταν κάτι που δεν το καταλάβαινε, αφού ο πόνος γλυκαίνει κοντά στον Χριστό. Η χαρά, τόνιζε, πηγάζει από τον Χριστό, ενώ η λύπη από τον Διάβολο. Στενοχωριόταν μάλιστα πολύ όταν έβλεπε μοναχό να είναι στενοχωρημένος σαν «ζημιωμένος μπακάλης». Θεωρούσε δε εντελώς διαφορετική την «κατά Θεόν λύπη», το «χαροποιόν πένθος», διά του οποίου ο άνθρωπος αγάλλεται και στάζει μέλι στην καρδιά του. Εάν έβλεπε έναν άνθρωπο με αυτού του είδους τη «λύπη», του ερχόταν να του φιλήσει τα πόδια.[577] Τέλος, θεωρούσε την ελπίδα στον Θεό ως μοχλό που αναποδογυρίζει την απελπισία και ελευθερώνει την ανθρώπινη ψυχή από τη λύπη, διότι σιγά σιγά τονώνει τις πνευματικές δυνάμεις του ανθρώπου.[578]

526. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 21-23, 25-26, 35-36.

527. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 32, 154, 156.

528. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 52-53, 55-56.

529. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 158.

530. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 31.

531. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 44, 49, 212.

532. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 62, 91.

533. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 116.

534. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 165, και *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 59-60, 65, 82.

535. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 59, 66-67.

536. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 269, 288-289.

537. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 248.

538. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 88.
539. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 159.
540. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 202.
541. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 53.
542. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 42, 45-46.
543. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 153.
544. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 276.
545. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 25, 118.
546. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 10-11.
547. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 144, 182.
548. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 152.
549. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 293.
550. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 264-265.
551. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 236.
552. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 59.
553. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 100, 103, 108.
554. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 161-162.
555. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 111, 113.
556. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 67.
557. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 85, 88-90, 96, 100, 104.
558. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 249.
559. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 97.
560. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 105.
561. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 155.
562. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 73.
563. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 71-72, 78-79, 96.
564. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 99-100.
565. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 129-130.
566. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 107-110 .
567. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 70-72, 74-75.
568. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 75, 83, 328.
569. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 221.
570. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 119-120, 123-124.
571. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 108.
572. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 142.
573. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 151.

574. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 144.
575. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 193, και *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 141.
576. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 175.
577. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 137-138.
578. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 147.

7. ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΟΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ

1. Η μετάνοια

Η μετάνοια είναι το «βάπτισμα των δακρύων», όπου ο άνθρωπος «ξαναβαπτίζεται, αναγεννιέται». Μετάνοια δεν είναι το να πει κανείς τις αμαρτίες του στον Πνευματικό του προκειμένου να μην πάει στην Κόλαση – έτσι δε μετανοεί κανείς για τις αμαρτίες του, αλλά για να αποφύγει την Κόλαση. Μετάνοια πραγματική είναι το να συναισθανθεί πρώτα ο ίδιος ο άνθρωπος το σφάλμα του και να πονέσει, και εν συνεχεία να ζητήσει συγχώρεση από τον Θεό εξομολογούμενος. Γι’ αυτό και ο Άγιος Παΐσιος πρότεινε μετάνοια και Εξομολόγηση – δε συνιστούσε ποτέ μόνο την Εξομολόγηση.[579]

Ο άνθρωπος καλό είναι να παρακολουθεί τους λογισμούς και τις ενέργειές του ώστε να βλέπει αν συμφωνούν με τις εντολές του Ευαγγελίου. Έτσι αντιλαμβάνεται τα σφάλματά του και αγωνίζεται για να τα διορθώσει. Ο Άγιος έλεγε ότι βοηθά πολύ το να ανασκοπούμε ενίοτε τη ζωή μας, από την παιδική ηλικία μάλιστα, ώστε να βλέπουμε πού ήμασταν, πού βρισκόμαστε τώρα και πού θα έπρεπε να είμαστε.[580]

Πολλοί άνθρωποι που έσφαλαν, αλλά στη συνέχεια πόνεσαν επειδή πλήγωσαν τον Θεό και όχι γιατί ξέπεσαν στα μάτια των ανθρώπων, αγίασαν. Για να διορθωθεί ο άνθρωπος είναι απαραίτητο να υπάρξει εσωτερική συντριβή και ειλικρινής μετάνοια. Ο Άγιος ανέφερε τον Αββά Μάρκο τον Ασκητή, ο οποίος έλεγε ότι ο άνθρωπος, αν δε στενοχωρηθεί αναλογικά με το σφάλμα του, εύκολα θα ξαναπέσει στο ίδιο σφάλμα. Αν είναι μικρό το σφάλμα, χρειάζεται μικρότερη μετάνοια· αν είναι μεγάλο, τότε χρειάζεται μεγαλύτερη μετάνοια. Το να στενοχωριόμαστε για τα σφάλματά μας είναι άσκοπο, εάν δεν προσπαθήσουμε να τα διορθώσουμε. Είναι σαν να κλαίμε συνεχώς για έναν άρρωστο χωρίς να του προσφέρουμε την απαραίτητη βοήθεια για να αναρρώσει.[581]

Προκειμένου να σταματήσει κάποιος να πράττει μια αμαρτία είναι απαραίτητο να αποφύγει τα ερεθίσματα που την προκαλούν. Όταν όμως η αμαρτία θεωρείται μόδα και απουσιάζει η μετάνοια, τότε πρόκειται για δαιμονική κατάσταση. Γι' αυτό και μερικοί επισκέπτες του Οσίου, όταν εκείνος τους έκανε παρατήρηση για κάποιο σφάλμα τους, γελούσαν θεωρώντας ότι δεν είχε συμβεί το παραμικρό. Σε τούτη τη συμπεριφορά ο Όσιος διέκρινε αναίδεια και αδιαφορία. Ο Δαβίδ είχε γράψει σχετικά: «ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διὰ παντός» (*Ψαλμ.* 50, 5).[582]

Όσοι έζησαν αμαρτωλή ζωή αλλά στη συνέχεια μετανόησαν και άρχισαν να ζουν πνευματικά, θα πρέπει να δέχονται με χαρά τις ταπεινώσεις και τις θλίψεις γιατί δι' αυτών «εξοφλούν» τις αμαρτίες τους. Όταν η Οσία Μαρία η Αιγυπτία μετανόησε και άλλαξε ζωή, βασανιζόταν από τις κοσμικές επιθυμίες και έκανε μεγάλο αγώνα για να τις διώξει. Μερικοί άνθρωποι όμως, μόλις αλλάξουν ζωή, ενώ υπάρχει ακόμη μέσα τους ο παλαιός τους εαυτός, αρχίζουν να κάνουν τον δάσκαλο στους άλλους.[583]

Ο Θεός, έλεγε ο Άγιος, είναι πολύ κοντά μας αλλά συνάμα πολύ ψηλά. Για να «καμφθεί» ο Θεός ώστε να κατέβει και να μείνει μαζί μας απαιτείται ταπείνωση και μετάνοια. Τότε ο Θεός εξυψώνει τον άνθρωπο και τον αγαπά πολύ, καθότι «χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι» (*Λουκ.* 15, 7).[584]

Απεναντίας, ο αμετανόητος άνθρωπος είναι «σκληρό πράγμα», ο «ανοητότερος του κόσμου», γιατί ταλαιπωρείται από συνεχές άγχος για τις αμαρτίες του, τη μικρή αυτή κόλαση, η οποία θα τον οδηγήσει στη χειρότερη, την αιώνια Κόλαση. Στερείται λοιπόν τις επίγειες παραδείσιες χαρές, οι οποίες συνεχίζουν σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό στον Παράδεισο, κοντά στον Θεό. Ο άνθρωπος που βρίσκεται μακριά από τον Θεό είναι εκτός εαυτού, όπως ο Άσωτος υιός. Ο Άσωτος, όσο ζούσε μέσα στην αμαρτία, δεν είχε τα λογικά του, γιατί η αμαρτία είναι έξω από τη λογική. «Εἰς ἑαυτὸν ἐλθών», αποφάσισε να επιστρέψει στον πατέρα του.[585]

Κάποιοι άνθρωποι ισχυρίζονται ότι θα μετανοήσουν όταν γεράσουν. Επ' αυτού ο Άγιος έθετε το εξής εύλογο ερώτημα: πώς είναι τόσο σίγουροι ότι θα προλάβουν να μετανοήσουν και δε θα συμβεί αιφνίδιος θάνατος; Αναφερόταν μάλιστα σε κάποιον εργολάβο που έλεγε ότι, όταν γεράσει, θα πάει στα Ιεροσόλυμα για να βαπτισθεί στον Ιορδάνη ποταμό ώστε να

εξαλειφθούν οι αμαρτίες του. Στο μεταξύ, συνέχιζε να αμαρτάνει. Όταν γέρασε και μόλις που περπατούσε, αποφάσισε να ετοιμαστεί για το ταξίδι του στα Ιεροσόλυμα. Μόλις όμως πήγε στην Αθήνα και έβγαλε τα χαρτιά του, πέθανε. Οι συγγενείς του τον μετέφεραν νεκρό στον τόπο του και πήραν όλα του τα χρήματα. Πάντως, είναι αλήθεια ότι καθώς γερνάει κανείς, του δίνεται μία ακόμη ευκαιρία να μετανοήσει, επειδή παύουν οι ψευδαισθήσεις. Όταν ήταν νέος, είχε σωματικές δυνάμεις και δε δυσκολευόταν, δεν αναλογιζόταν τις αδυναμίες του και νόμιζε ότι βρισκόταν σε καλή πνευματική κατάσταση. Μεγαλώνοντας όμως, αρχίζουν οι δυσκολίες, οι οποίες αλλάζουν τον άνθρωπο. Αν ο άνθρωπος αξιοποιήσει πνευματικά την πείρα που συσσωρεύουν τα χρόνια της ζωής που πέρασε και τα χρόνια της ζωής που του απομένει, μπορεί να μετανοήσει για τα σφάλματά του και ο Θεός θα τον ελεήσει.[586]

Ο Πνευματικός πατέρας

Ο Πνευματικός της Εκκλησίας ονομάζεται «Πατήρ» και θα πρέπει να προσπαθεί ώστε να είναι αληθινός πατέρας. Στην εποχή μας, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, οι άνθρωποι είναι κουρασμένοι, ζαλισμένοι από την αμαρτία και τον εγωισμό, και έχουν ανάγκη από λίγο δροσερό νερό. Γι' αυτό και υπάρχει μεγάλη ανάγκη, περισσότερο από κάθε άλλη εποχή, από καλούς και έμπειρους Πνευματικούς. Χωρίς καλούς Πνευματικούς αδειάζουν οι Εκκλησίες και γεμίζουν τα ψυχιατρεία, οι φυλακές και τα νοσοκομεία. Πολλοί άνθρωποι, παρ' ότι τα προβλήματά τους οφείλονται στις αμαρτίες τους, δεν πηγαίνουν στον Πνευματικό αλλά στους ψυχολόγους. Όσοι πηγαίνουν στους ψυχολόγους αφηγούνται το ιστορικό τους και ζητούν συμβουλές, δε βοηθιούνται όμως αλλά μάλλον βλάπτονται.[587]

Ο Πνευματικός είναι απαραίτητο να μπαίνει στη θέση κάθε εξομολογουμένου και να βιώνει τον πόνο του, ώστε στο πρόσωπό του ο εξομολογούμενος να βλέπει ζωγραφισμένο τον δικό του πόνο. Η εργασία του Πνευματικού συνιστά εσωτερική θεραπεία. Δεν υπάρχει ανώτερος γιατρός από τον έμπειρο Πνευματικό που θεραπεύει την ψυχή και το σώμα δίχως φάρμακα, παρά μόνο με τη Χάρη του Θεού. Ο Πνευματικός της Εκκλησίας διαθέτει θεία εξουσία. Όταν υπάρξει ειλικρινής Εξομολόγηση και μετάνοια του πιστού και του διαβάσει ο Πνευματικός τη συγχωρητική ευχή, ο Θεός σβήνει τις αμαρτίες του εξομολογουμένου. Τον Πνευματικό

οδηγό του, βέβαια, ο καθένας θα τον διαλέξει με δική του ευθύνη· δε θα εμπιστευτεί δηλαδή στον οποιονδήποτε την ψυχή του. Ο άνθρωπος, όπως για την υγεία του σώματός του, αν χρειαστεί, θα ψάξει να βρει έναν καλό γιατρό, έτσι και για την υγεία της ψυχής του θα ψάξει να βρει καλό Πνευματικό και θα πηγαίνει τακτικά σε αυτόν. Καλό είναι όλη η οικογένεια να έχει τον ίδιο Πνευματικό, που θα τους ακούει όλους και θα χειρίζεται αναλόγως τα θέματά τους. Ο Πνευματικός θα πρέπει να συνδέει τους ανθρώπους με τον Θεό και όχι να τους «δένει» με τον εαυτό του.[588]

Στην πνευματική ζωή δεν υπάρχει μία συνταγή ούτε ένας κανόνας, γιατί η «κάθε ψυχή έχει τη δική της ποιότητα και χωρητικότητα». Ο Πνευματικός έχει να κάνει με ψυχές και οφείλει να έχει διάκριση. Για κάθε πάθηση πρέπει να εξετάσει από πού ξεκινάει και τι συμπτώματα έχει, ώστε να διατεθεί ο ανάλογος χρόνος για τη θεραπεία της. Στα σοβαρά θέματα δεν πρέπει να δίνονται πρόχειρες λύσεις. Ο Όσιος επικαλούνταν τον Μέγα Βασίλειο, ο οποίος, αν και είχε θεσπίσει τους πιο αυστηρούς κανόνες (επιτίμια) για κάθε αμαρτία, επισήμαινε να μην εξετάζεται ο χρόνος αλλά ο τρόπος της μετάνοιας. Ο Πνευματικός που εφαρμόζει κατά γράμμα το *Πηδάλιο* (Βιβλίο Κανόνων της Εκκλησίας) μπορεί να προκαλέσει μεγάλο κακό. Το *Πηδάλιο* φέρει αυτόν τον τίτλο διότι, πότε με τον ένα και πότε με τον άλλον τρόπο, οφείλει να οδηγήσει προς τη σωτηρία, σαν τον καπετάνιο που στο ταξίδι στρίβει το πηδάλιο του πλοίου πότε αριστερά και πότε δεξιά.[589]

Υπάρχουν και πιστοί που δεν πάνε στον Πνευματικό τους να εξομολογηθούν, επειδή αισθάνονται ότι θα επαναλάβουν τα ίδια λάθη. Ο Άγιος δε συμφωνούσε, και αναφερόταν στο παράδειγμα του στρατιώτη που τραυματίζεται και, επειδή δεν έχει τελειώσει ο πόλεμος, δεν πηγαίνει να δέσει το τραύμα του μήπως τραυματιστεί και πάλι. Είναι σαν να πέφτει κανείς στις λάσπες, να λερώνεται και να μην καθαρίζεται. Στην περίπτωση αυτή μάλιστα προσθέτει νέες λάσπες επάνω στις παλιές δυσκολεύοντας τον καθαρισμό τους.[590]

Ο Άγιος Παΐσιος θεωρούσε καλό οι άνθρωποι να απευθύνονται στους Πνευματικούς της Εκκλησίας για τα σοβαρά θέματά τους και να μη ζητούν άμεση «πληροφορία» από τον Θεό, διότι έτσι μπορεί να ξεγελαστούν και να πλανηθούν. Ο ίδιος πάντοτε απευθυνόταν για τα ατομικά του θέματα στον εκάστοτε Πνευματικό του. Τη δική του λύση, ακόμη και η σοφότερη

να ήταν, δεν τη θεωρούσε ως την καλύτερη. Σαν τον γιατρό, που σε μια δύσκολη περίπτωση μπορεί να συμβουλευτεί έναν άλλο πιο έμπειρο γιατρό. Όταν επισκέπτες προσέρχονταν στην Καλύβη του προκειμένου να τον συμβουλευτούν με τη σκέψη ότι θα συναντήσουν έναν Άγιο (παρ' ότι εκείνος τους έλεγε: «Εγώ είμαι τενεκές»), είχε προσέξει ότι ένιωθε μέσα του μια καλή αλλοίωση και καταλάβαινε ότι αυτά που έλεγε δεν ήσαν δικά του. Ο Θεός, για να μην αδικήσει τον άνθρωπο που με ευλάβεια πήγαινε στην Καλύβη του, έδινε στον Όσιο τούτη την ιδιαίτερη πνευματική κατάσταση. Ο Θεός ήταν Εκείνος που τον «πληροφορούσε» τι θα συμβεί στον επισκέπτη του, πότε θα συμβεί και πώς οφείλει να το αντιμετωπίσει.[591]

2. Η Εξομολόγηση

Στην εποχή μας, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, πολλοί άνθρωποι δεν εξομολογούνται, ώστε να φύγει το «βάρος των αμαρτιών» τους, και μοιραία δε διορθώνουν τη ζωή τους. Δηλητηριάζουν συνεχώς την ψυχή τους και καταστρέφουν το σώμα τους με τον έλεγχο που δέχονται από τη συνείδησή τους.[592] Άλλοι αναπαύουν τον λογισμό τους με το να προσφέρουν λαμπάδες και τάματα στα μοναστήρια και σε άλλα προσκυνήματα, με το να κάνουν μεγάλους σταυρούς και να κλαίνε λιγάκι για τις αμαρτίες τους. Νομίζουν ότι με τον τρόπο αυτόν συγκινούν τον Θεό και είναι πνευματικά εντάξει. Το να αρκείται όμως ο άνθρωπος σε αυτά και να κινείται επιφανειακά, θεωρούσε ότι πρόκειται για «μια καινούργια τέχνη του διαβόλου», προκειμένου να μη μετανοούν οι άνθρωποι.[593]

Αρκετοί άνθρωποι ζητούσαν από τον Όσιο να τους βοηθήσει στα διάφορα προβλήματά τους. Αν δεν είχαν εξομολογηθεί ποτέ, τους έστελνε πρώτα να εξομολογηθούν και εν συνεχεία τους περίμενε για να συζητήσουν. Ο άνθρωπος, έλεγε ο Άγιος, καλό είναι την πρώτη φορά να ξεκινά με μια γενική Εξομολόγηση, όπως ο ασθενής που όταν μπαίνει στο νοσοκομείο δίνει το ιστορικό του. Να πει στον Πνευματικό λεπτομέρειες από τη ζωή του και εκείνος θα βρει την πληγή για να τη θεραπεύσει. Πολλές φορές, κάτι το απλό, στο οποίο δε δίνει κανείς σημασία, έχει σοβαρές συνέπειες στη ζωή μας. Την πρώτη φορά, ο εξομολογούμενος μπορεί να πει στον Πνευματικό του εκατό αμαρτίες. Τη δεύτερη φορά

όμως σίγουρα θα έχει να πει περισσότερες, γιατί στο μεταξύ θα πολεμηθεί από τον Διάβολο για τον λόγο ότι αποφάσισε να αλλάξει τρόπο ζωής. Σιγά-σιγά όμως θα ελαττώνεται ο αριθμός των αμαρτιών που θα λέει στον Πνευματικό του. Φυσικά, όταν κανείς αδικήσει ή πληγώσει με τη συμπεριφορά του κάποιον άνθρωπο, πρέπει πρώτα να τον βρει και να του ζητήσει συγχώρηση και εν συνεχεία να εξομολογηθεί για να λάβει άφεση αμαρτιών. Εκτός, βέβαια, αν ο άνθρωπος τον οποίο πλήγωσε έχει πεθάνει ή δεν μπορεί να βρεθεί. Τότε ο Θεός θα τον συγχωρέσει αναγνωρίζοντας την καλή διάθεσή του.[594]

Ο Άγιος έλεγε ότι τον άνθρωπο που σου ζητά με ειλικρίνεια συγχώρηση για το σφάλμα του πρέπει να τον συγχωρέσεις και να τον αγαπάς εκ του σύνεγγυς.[595] Τον πονηρό όμως άνθρωπο, που σου ζητά να τον συγχωρέσεις απλώς για να κάνει τη δουλειά του και συνεχώς σε εμπλέκει στις αρνητικές υποθέσεις του, να τον συγχωρέσεις «ἑβδομηκοντάκις ἑπτά» (*Ματθ.*18, 22) φορές μαζεμένες και να τον αγαπάς μακρόθεν. Για τη σωτηρία του και για τη δική σου σωτηρία, καλό είναι να τον αποφεύγεις εν αγάπη και να εύχεσαι για αυτόν.[596]

Κατά την Εξομολόγηση δεν είναι καλό να χρησιμοποιούμε ελαφρυντικά για τον εαυτό μας, γιατί αυτά επιβαρύνουν τη συνείδησή μας.[597] Αν κάποιος εξομολογήθηκε με συντριβή τα νεανικά του σφάλματα, ο Θεός τον συγχώρεσε. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχει λόγος να τα ξανασκέπτεται και να τα αναμοχλεύει, ιδίως αν πρόκειται για σαρκικά αμαρτήματα. Με μια σωστή Εξομολόγηση, έλεγε ο Άγιος, σβήνουν όλα τα παλιά, φεύγει η ταραχή και επέρχεται ηρεμία. Τούτο γίνεται αισθητό ακόμη και εμφανισιακά. Γι’ αυτό και έλεγε σε ορισμένους ότι μπορούν να διαπιστώσουν την ωφέλεια βγάζοντας μία φωτογραφία πριν την Εξομολόγησή τους και μία δεύτερη μετά. Όταν δουν κατ’ ιδίαν τις δύο φωτογραφίες, θα διαπιστώσουν τη διαφορά. Θα δουν την καλή αλλοίωση, αφού στο πρόσωπο του ανθρώπου καθρεφτίζεται η εσωτερική πνευματική κατάστασή του. Είναι αυτό που είπε ο Κύριος: «Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός» (*Ματθ.* 6, 22).[598]

Όταν ο άνθρωπος πιστέψει στον Θεό και στην αιώνια ζωή και μετανοήσει, έρχεται αμέσως η Χάρη του Θεού και τον αλλοιώνει θετικά. Τούτο συνέβη σε πολλούς ανθρώπους που μετανόησαν και εν συνεχεία

αγωνίστηκαν με φιλότιμο και ταπείνωση, έγιναν Άγιοι της Εκκλησίας και σήμερα τους προσκυνούμε με ευλάβεια ζητώντας τις πρεσβείες τους. Οι ίδιοι αυτοί Άγιοι μάλιστα, πρωτύτερα, είχαν πολλά πάθη και κακή κληρονομικότητα. Για παράδειγμα, ο Αββάς Μωυσής ο Αιθίοπας, που υπήρξε ο πιο αιμοβόρος ληστής, με κληρονομική κακία, μόλις πίστεψε στον Θεό μετανόησε και έφυγαν όλα τα πάθη του. Τον επισκέφθηκε η Χάρη του Θεού, αξιώθηκε να λάβει το προφητικό χάρισμα και έφθασε σε μεγάλη αγιότητα. Γι’ αυτό δεν πρέπει να απελπιζόμαστε ποτέ, αλλά πάντοτε να ελπίζουμε στον Θεό.[599] Ο Όσιος αγαπούσε περισσότερο, πονούσε και είχε στον νου του διαρκώς εκείνους που προηγουμένως διήγαν άσχημη ζωή και αγωνίζονταν να κόψουν τα πάθη τους, παρά εκείνους που δε βασανίστηκαν από τα πάθη.[600]

Μόλις ο άνθρωπος σταματήσει να σκέπτεται και να ενεργεί άσχημα, δέχεται την αγάπη του Θεού και τότε επέρχεται η παιδική αθωότητα, η πνευματική ωριμότητα και η διάκριση του Θεού. Γνωρίζει τις καρδιές των ανθρώπων και δε βγάζει βιαστικά ανθρώπινα συμπεράσματα για τους άλλους. Ακόμη και τον εγκληματία τον θεωρεί καλύτερο από εκείνον, τον αγαπάει με πόνο και εύχεται για τη σωτηρία του. Λαμβάνει υπόψη του τις συνθήκες υπό τις οποίες μεγάλωσε ο εγκληματίας, τις κληρονομικές καταβολές του και τις κακές αφορμές που του δόθηκαν, όπως και το ότι θα μπορούσε να είχε κάνει περισσότερα εγκλήματα! Τούτα θα τα λάβει υπόψη Του και ο Δίκαιος Θεός.[601] Ο καθένας μας οφείλει να διορθώσει τον εαυτό του, ώστε να πληθύνει το καλό και να επικρατήσει με ορθό τρόπο.[602]

3. Τα όνειρα

Ο Άγιος Παΐσιος, όπως και οι Άγιοι Πατέρες, δεν ήθελε να δίνουμε σημασία στα όνειρα, είτε ευχάριστα είναι αυτά είτε δυσάρεστα. Τα ενενήντα πέντε από τα εκατό όνειρα είναι απατηλά. Πολύ λίγα προέρχονται από τον Θεό, και αυτά όμως για να τα ερμηνεύσει κανείς πρέπει να διαθέτει καθαρότητα, να έχει φθάσει σε υψηλά μέτρα αρετής, όπως του Ιωσήφ του Παγκάλου ή του Προφήτη Δανιήλ. Ακόμη και αν είναι εκ Θεού ένα όνειρο, καλό είναι να μην το δέχεται μεμιάς ο άνθρωπος, γιατί έτσι δείχνει ταπείνωση. Στα όνειρα, μέσα σε ένα λεπτό βλέπουμε κάτι που στην πραγματικότητα θα διαρκούσε ώρες ή και μέρες,

επειδή καταργείται ο χρόνος. Έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε τον Ψαλμό: «ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθές, ἥτις διῆλθε» (*Ψαλμ.* 89, 4).[603]

Όταν βλέπει κανείς ένα άσχημο όνειρο δεν πρέπει εν συνεχεία να εξετάζει αυτό που είδε, πώς το είδε, ούτε να νιώθει ενοχές. Πολλές φορές ο άνθρωπος πειράζεται τη νύχτα ώστε να καταλάβει ότι υπάρχει ακόμη εντός του ο παλαιός άνθρωπος. Άλλες φορές, ο πονηρός παρουσιάζει όνειρα προκειμένου να στενοχωρήσει τον άνθρωπο όταν εκείνος ξυπνήσει. Γι' αυτό, έλεγε, καλό είναι να σταυρώνει κανείς το μαξιλάρι του, να τοποθετεί σταυρό και εικόνες επάνω του και να λέει την ευχή του Ιησού μέχρι να τον πάρει ο ύπνος. Ακόμη και στα παιδιά, που είναι αγγελούδια, πηγαίνει ο πειρασμός και τα πειράζει ενώ κοιμούνται. Τότε εκείνα τινάζονται όλο αγωνία στον ύπνο τους και αναζητούν την αγκαλιά της μητέρας τους. Αντίθετα, μόλις τα πλησιάζουν οι Άγγελοι, γελούν ευτυχισμένα ή ξυπνούν εξαιτίας της μεγάλης τους χαράς.[604]

579. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 162, 170.
580. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 137, 139.
581. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 152-154.
582. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 166, 168-169.
583. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 123, 167.
584. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 159.
585. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 146, 159-160.
586. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 118, 161-162.
587. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 244, 271, 291.
588. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 249, 253, 267, 271.
589. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 274, 276-278, 280.
590. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 258.
591. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 246-248.
592. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 209.
593. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 245.
594. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 243, 245, 259, 261.
595. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 156.
596. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 211.
597. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 160.

598. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 264-265, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 327.

599. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 103, 152.

600. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 314.

601. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 57-58.

602. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 163.

603. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 175, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 217-218.

604. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 215-216.

8. ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΝΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑ

Η ΖΩΗ ΜΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

Έλεγε με πόνο ο Άγιος Παΐσιος: «Τι γίνεται στα νοσοκομεία! Τι δράματα! Τι πόνο έχει ο κόσμος! […] Πολύ με έχουν καταβάλει τα προβλήματα των ανθρώπων. Πόσα ακούω κάθε μέρα! Συνέχεια βάσανα, δυσκολίες!»[605]

Τόνιζε επίσης ότι «η ζωή δεν είναι κατασκήνωση». Έχει χαρές και λύπες. Πριν την Ανάσταση όμως προηγείται η Σταύρωση. Οι δοκιμασίες είναι απαραίτητες για τη σωτηρία της ψυχής, γιατί αυτές «λαμπικάρουν» την ψυχή.[606] Η παρούσα ζωή είναι «ψεύτικη και σύντομη»· γρήγορα θα περάσουν οι πίκρες της, που σκοπό έχουν να θεραπεύσουν την ψυχή. Ο Θεός παραχωρεί σε κάθε άνθρωπο έναν σταυρό ανάλογον με την αντοχή του, όχι για να βασανιστεί αλλά για να γίνει η κλίμακά του προς τον Ουρανό. Αν καταλαβαίναμε τι αποταμιεύουμε διά του πόνου των δοκιμασιών μας δε θα γογγύζαμε αλλά θα δοξάζαμε τον Θεό. Οι σταυροί των δοκιμασιών είναι ανώτεροι από τα τάλαντά μας, από τα χαρίσματα που μας έδωσε ο Θεός. Μια μεγάλη ταλαιπωρία του ανθρώπου ή ο μαρτυρικός θάνατός του αποφέρουν καθαρό μισθό από τον Θεό. Ο ανθρώπινος σταυρός είναι ελαφρύς. Μόνο ο Σταυρός του Χριστού ήταν πολύ βαρύς, γιατί ο Κύριος βάσταζε το βάρος των σταυρών όλου του κόσμου και δε χρησιμοποίησε για τον Ίδιο τη θεϊκή Του δύναμη.[607]

1. Ο πόνος

Ο άνθρωπος που αποφεύγει τον πόνο, τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, βρίσκεται εκτός πραγματικότητας. «Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχήν» (*Ψαλμ.* 65, 12). Ακόμη και η Παναγία και οι Άγιοι πόνεσαν πολύ. Κατά συνέπεια και εμείς, αν θέλουμε να ακολουθήσουμε τον δρόμο τους, θα πονέσουμε. Η Γραφή λέει: «ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος

παιδεύει» (*Παροιμ.* 3, 12). Όταν ο άνθρωπος πονά, τον επισκέπτεται ο Θεός. Αντίθετα, αν δεν περνά καμία δοκιμασία, τούτο σημαίνει ότι ο Θεός τον εγκατέλειψε. Ο Άγιος Παΐσιος ανέφερε ένα παράδειγμα από τον Βίο του Αγίου Αμβροσίου. Ο Άγιος Αμβρόσιος (339 ή 340-397 μ.Χ.) είχε φιλοξενηθεί με τη συνοδεία του στο σπίτι κάποιου πολύ πλούσιου ανθρώπου. Ο Άγιος, βλέποντας τον πλούτο του, τον ρώτησε αν είχε δοκιμάσει ποτέ του πόνο. Ο πλούσιος του απάντησε ότι ποτέ δεν είχε πονέσει ή αρρωστήσει, και τα πλούτη του συνεχώς αυξάνονταν. Ο Άγιος Αμβρόσιος δάκρυσε και ζήτησε από αυτούς που τον συνόδευαν να αποχωρήσουν αμέσως από το σπίτι γιατί διείδε σε αυτό την εγκατάλειψη του Θεού. Πραγματικά, μόλις βγήκαν στον δρόμο, το σπίτι του πλουσίου βούλιαξε.[608]

Από τον τρόπο που αντιμετωπίζει κανείς τις δοκιμασίες της ζωής του εξαρτάται το αν θα ωφεληθεί από αυτές. Όσοι δεν έχουν καλή διάθεση τα βάζουν με τον Θεό, συγκρίνουν τον εαυτό τους με εκείνους που είναι καλά και έτσι βασανίζονται. Οι φιλότιμοι άνθρωποι δοξάζουν τον Θεό για τις δοκιμασίες τους, επειδή αισθάνονται ότι ο Θεός τις επέτρεψε για το καλό τους και για να οδηγηθούν κοντά Του. Παρόλο που προηγουμένως ορισμένοι από αυτούς ήσαν μακριά Του, εν συνεχεία μεταστρέφονται και αρχίζουν να μετέχουν στα Μυστήρια της Εκκλησίας.[609]

Όσοι σκέφτονται τους μεγάλους σταυρούς των δίκαιων ανθρώπων δε στενοχωρούνται για τις δικές τους μικρές δοκιμασίες. Λένε, όπως ο καλός ληστής εκ δεξιών του Κυρίου, ότι οι δίκαιοι δεν έκαναν κάποιο κακό ώστε να υποφέρουν τόσο πολύ, τη στιγμή που οι ίδιοι έκαναν τόσα άσχημα πράγματα και παρ᾽ όλα αυτά υποφέρουν λιγότερο. Το καλύτερο φάρμακο για οποιαδήποτε δοκιμασία μας είναι η μεγαλύτερη δοκιμασία των συνανθρώπων μας. Αρκεί να δούμε τη μεγάλη διαφορά και θα καταλάβουμε τη μεγάλη αγάπη του Θεού, που επέτρεψε σε εμάς μία μικρή μόνο δοκιμασία. Τότε θα ευχαριστήσουμε τον Θεό και θα Τον παρακαλέσουμε να βοηθήσει όλους τους ανθρώπους που υποφέρουν. Ο Άγιος Παΐσιος επικαλούνταν συχνά εκείνον από τους Ασκητικούς Λόγους του Αββά Ισαάκ του Σύρου, που λέει ότι η ταλαιπωρία σε τούτη τη ζωή «τρώει την Κόλαση». Με τις δοκιμασίες στην παρούσα ζωή αφαιρείται μέρος από τα βάσανα της επέκεινα Κόλασης.[610]

Όποιος αντιμετωπίζει τον πόνο πνευματικά ηρεμεί και παρηγορείται από τον Θεό. «Είναι πανηγύρι μετά η αρρώστια». Οι Άγιοι Μάρτυρες ξεχνούσαν τον πόνο τους γιατί η αγάπη τους προς τον Χριστό ήταν μεγαλύτερη από τον πόνο και «τον εξουδετέρωνε».[611] Οι θείες ηδονές, έλεγε ο Άγιος, δε γεννιούνται από τις σωματικές ηδονές, αλλά από τις σωματικές οδύνες.[612]

2. Η ασθένεια

«Μεγάλο πράγμα η υγεία, αλλά το καλό που προσφέρει η αρρώστια δεν μπορεί να το δώσει η υγεία!» επαναλάμβανε ο Άγιος Παΐσιος. Θεωρούσε την αρρώστια μεγάλη ευεργεσία, επειδή καθαρίζει τον άνθρωπο από την αμαρτία και βοηθά εκείνον που δεν έχει αρετές να εξιλεωθεί. Αρκεί να έχει υπομονή και να δέχεται την αρρώστια με χαρά. Η ψυχή του ανθρώπου είναι όπως το χρυσάφι, και η αρρώστια γίνεται η φωτιά που καθαρίζει την ψυχή. Ο Κύριος είχε πει στον Απόστολο Παύλο: «ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (*Β΄ Κορ.* 12, 9).[613]

Ο Θεός, έλεγε ο Άγιος, δεν τιμωρεί τους ανθρώπους με τις αρρώστιες ούτε τους καταστρέφει. Σε αρκετές περιπτώσεις οι άνθρωποι, με την αμαρτωλή τους ζωή, καταστρέφονται μόνοι τους και εξαφανίζουν το γένος τους. Βλέπουμε έτσι να εξαφανίζονται άνθρωποι που η ζωή τους δεν έχει νόημα. Παλαιότερα υπήρχε η φυματίωση. Όταν βρέθηκε το φάρμακό της, παρουσιάστηκε άλλη αρρώστια. «Το κακό είναι ότι και να βρεθεί το φάρμακο για τον καρκίνο, θα βγει άλλη αρρώστια». Ακόμη και ο Θεός να βοηθήσει, οι ίδιοι οι άνθρωποι θα γίνουν η αιτία για να παρουσιαστεί εν συνεχεία κάποια άλλη αρρώστια – σε αυτό δεν υπάρχει τελειωμός.[614]

Ο Θεός επιτρέπει να συμβεί στον άνθρωπο η ασθένεια ώστε να προκύψει, αξιοποιώντας την θετικά, κάτι καλό. Επίσης, ενίοτε επιτρέπει την ασθένεια για παιδαγωγία. Άλλοι ανταμείβονται από το πώς θα αντιμετωπίσουν την ασθένειά τους και άλλοι εξοφλούν τις αμαρτίες τους – τίποτα δεν πάει χαμένο. «Ό,τι επιτρέπει ο Θεός είναι φιλάνθρωπο». Ακόμη και η σφαγή των ιερέων του ειδωλολάτρη θεού Βάαλ από τον Προφήτη Ηλία, όσο σκληρό γεγονός και να υπήρξε, έκρυβε τη φιλανθρωπία του Θεού. Οι ιερείς αυτοί περισσότερο υπέφεραν από τα δικά τους μαχαίρια και τις θυσίες προς

τον νεκρό θεό τους παρά από το μαχαίρι του Προφήτη Ηλία, που έδωσε τέλος στο μαρτύριό τους.[615]

Τα αίτια της ασθένειας

Ο Άγιος Παΐσιος επαναλαμβάνει στους Λόγους του την καθιερωμένη διδασκαλία της Εκκλησίας περί ασθένειας. Η ασθένεια εισέβαλε στην ανθρώπινη ζωή με το προπατορικό αμάρτημα, έχει σχέση με την κτιστότητα του ανθρώπου και δεν αποτελεί τιμωρία αλλά παιδαγωγία του Θεού. Η ασθένεια, είτε σωματική είτε ψυχική, έχει σχέση με ένα ευρύ φάσμα αιτίων.

Ο Άγιος Παΐσιος θεωρούσε ότι ορισμένες ασθένειες συνδέονται με την προσωπική αμαρτία, σημαίνουν απομάκρυνση από τον Θεό και άρνησή Του. Όταν κανείς είναι μακριά από τον Θεό δέχεται την επίδραση των πειρασμών και του Διαβόλου· ομοίως, όταν είναι κοντά στον Θεό δέχεται τη Θεία Χάρη. Η αμαρτία όμως δεν είναι ανώδυνη αλλά προκαλεί ψυχική και σωματική διάλυση. Όταν ο Θεός βλέπει την κακία και την αμαρτωλότητα των ανθρώπων και διαπιστώνει ότι είναι αδύνατον να αλλάξουν, επιτρέπει σε ορισμένες περιπτώσεις να συμβεί η αρρώστια, χωρίς όμως να πρόκειται για τιμωρία Του. Στην πραγματικότητα, ο Άγιος πίστευε ότι οι άνθρωποι αυτοτιμωρούνται και καταστρέφονται όταν η ζωή τους χάσει το ουσιαστικό της νόημα.[616]

Οι περισσότερες ασθένειες, κατά τον Άγιο, οφείλονται στη στενοχώρια, με την οποία ασχοληθήκαμε στο τέλος του έκτου κεφαλαίου μιλώντας για τα Πάθη. Όλοι οι άνθρωποι έχουν ένα ευαίσθητο σημείο. Η στενοχώρια άλλον θα τον κτυπήσει στο στομάχι, άλλον στο κεφάλι, κ.λπ.[617] Έβλεπε επίσης τη σχέση ανάμεσα στην αδικία και την ασθένεια. Έλεγε ότι αυτοί που αδικούν, δίνουν δικαιώματα στον Διάβολο με συνέπεια ενίοτε να αρρωσταίνουν. Ο ίδιος ο Κύριος είχε πει: «οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι» (*Α΄ Κορ.* 6, 9). Τα περισσότερα κακά που συμβαίνουν στους ανθρώπους θεωρούσε ότι οφείλονται στις αδικίες που έχουν διαπράξει. Αναφερόταν σε ανθρώπους οι οποίοι απέκτησαν περιουσία αδικώντας άλλους, με αποτέλεσμα η αδικία αυτή να προξενήσει αρρώστιες. Μάλιστα, όπως ήδη επισημάναμε μιλώντας για την αδικία στο έκτο κεφάλαιο, σε ορισμένες περιπτώσεις συνέδεε τις αδικίες που διέπραξε μια οικογένεια με τις αρρώστιες που έβρισκαν τις επόμενες γενιές της.[618]

Ενίοτε βλέπουμε να ταλαιπωρούνται με αρρώστιες άνθρωποι οι οποίοι ευαρέστησαν τον Θεό με τη ζωή τους, άνθρωποι που η ζωή τους υπήρξε φως για τον κόσμο. Ο Άγιος Παΐσιος εξηγούσε ότι πρόκειται για λίγες περιπτώσεις όπου ο Θεός επιτρέπει να ταλαιπωρηθούν Άγιοι άνθρωποι και αυτό συμβαίνει «κατά παραχώρηση Θεού». Οι άνθρωποι αυτοί μπορεί να μην έδωσαν δικαιώματα με τον τρόπο ζωής τους, ούτως ώστε να λειτουργήσουν, όπως έλεγε, οι πνευματικοί νόμοι, ο Θεός όμως έχει τους λόγους Του. Ορισμένοι θα ταπεινωθούν περισσότερο με τις αρρώστιες τους ωφελώντας άλλους που, αν και έζησαν με αρνητικό τρόπο τη ζωή τους, δεν υπέφεραν από κάποια αρρώστια.[619] Αυτοί των οποίων η αρρώστια είναι δοκιμασία Θεού, έλεγε, θα λάβουν καθαρό μισθό και θα γίνουν πνευματικά πλούσιοι, όπως συνέβη με τον δίκαιο Ιώβ.[620]

Επίσης, πέρα από τους Αγίους, υπάρχουν και άνθρωποι που δείχνουν καλοσύνη προς τους άλλους ανθρώπους αλλά οι ίδιοι δεν είναι κοντά στον Θεό. Ο Θεός επιτρέπει να περάσουν οι καλοί αυτοί άνθρωποι δοκιμασίες και αρρώστιες ώστε να ωφεληθούν από αυτές, να τις αξιοποιήσουν θετικά και να οδηγηθούν τελικά στον Παράδεισο.[621] Για τις περιπτώσεις αυτές ο Άγιος χρησιμοποιούσε ως επιχείρημα το «τίς οἶδε τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ;» (*Ψαλμ.* 35, 7). Πίστευε ότι δίχως τον πόνο και την ασθένεια πολλοί άνθρωποι θα γίνονταν θηρία και θα απομακρύνονταν περισσότερο από τον Θεό.[622]

Η θεραπεία της ασθένειας

Ο άνθρωπος, σύμφωνα με τον Άγιο Παΐσιο, θα πρέπει για την αντιμετώπιση της ασθένειάς του να εμπιστευτεί πρώτα τον Θεό και ύστερα τον κατάλληλο άνθρωπο, τον γιατρό. Σε σοβαρές αρρώστιες, προτού καταφύγει κανείς στους γιατρούς, καλό είναι να προτάσσει την προσευχή και την Αγρυπνία, για να φωτίσει ο Θεός τους γιατρούς. Επίσης, καλό είναι να προηγηθούν και τα άλλα μέσα που διαθέτει η Εκκλησία, όπως η Θεία Κοινωνία, η Εξομολόγηση, το Ευχέλαιο, η νηστεία, το λαδάκι από το καντηλάκι και ο Αγιασμός.[623]

Πολλές φορές, άνθρωποι που πάσχουν από σοβαρές ασθένειες περνούν μεγάλη ταλαιπωρία και μαρτύρια κατά τη διαδικασία της θεραπείας τους. Χρειάζεται να κάνουν πολλές εξετάσεις, εγχειρήσεις, μεταγγίσεις, χημειοθεραπείες, ακτινοβολίες. Ενίοτε σπάζουν οι φλέβες τους, τρέφονται

από τη μύτη και δεν μπορούν να κοιμηθούν. Γι’ αυτό, τόνιζε ο Άγιος, δεν είναι καλό να επαναπαυόμαστε και να λέμε ότι ο άρρωστος έπεσε σε χέρια καλών γιατρών. Πρέπει να λαμβάνουμε συνολικά υπόψη την ταλαιπωρία που πρόκειται να περάσει ο άρρωστος και να προσευχόμαστε στον Θεό να του δίνει υπομονή. Επίσης, να προσευχόμαστε να φωτίζει ο Θεός τους γιατρούς, γιατί μπορεί να κάνουν λάθη, ιδίως αν δεν έχουν ταπείνωση. Αν δεν προσευχηθούμε για έναν άρρωστο, η αρρώστια θα ακολουθήσει τη φυσική της πορεία. Αντίθετα, με την προσευχή, μπορεί να «αλλάξει δρόμο».[624]

Ας μην ξεχνάμε ότι ο Χριστός μπορεί να θεραπεύσει τις αρρώστιες που δε θεραπεύονται από τους γιατρούς. Πρέπει όμως να υπάρχει σοβαρός λόγος και ο άνθρωπος να είναι πολύ δοσμένος στον Χριστό. Όταν ζητάμε από τον Θεό να βοηθήσει κάποιον, έχει αξία να θυσιάζουμε και εμείς κάτι. Ο Χριστός θα δει τότε τη θυσία μας και αν είναι για το πνευματικό καλό του αρρώστου θα εκπληρώσει το αίτημά μας. Μερικοί επισκέπτονταν τον Άγιο και του ζητούσαν να κάνει καλά δικούς τους ανθρώπους, επειδή είχαν ακούσει από άλλους –και το πίστευαν και οι ίδιοι– ότι μπορούσε να τους βοηθήσει. Ζητούσαν όμως να βοηθήσει ο Θεός χωρίς να κάνουν οι ίδιοι καμία προσπάθεια, ούτε καν μια μικρή θυσία. Ο Όσιος πρότεινε να κάνουν κάποια θυσία που θα βοηθούσε και τους ίδιους εκτός από τον άρρωστο, όπως το να προσευχηθούν, να νηστέψουν, να κάνουν μετάνοιες, να κόψουν το τσιγάρο.[625]

Κάθε φορά που ο Άγιος έβλεπε, π.χ., έναν τυφλό ή έναν σοβαρά άρρωστο αισθανόταν ο ίδιος ένοχος γιατί, όπως έλεγε, αν είχε καλή πνευματική κατάσταση θα μπορούσε να τον θεραπεύσει. Ο Θεός μάς έδωσε τη δυνατότητα να γίνουμε Άγιοι και να κάνουμε θαύματα, όπως έκανε Εκείνος και οι Άγιοί Του. Καλό είναι λοιπόν να αναγνωρίζουμε την όποια πνευματική μας αρρώστια και να ζητούμε ταπεινά σωματική υγεία για τον συνάνθρωπό μας ως ένοχοι για την αρρώστια του. Αν εμείς διαθέταμε ισχυρή πίστη και πνευματική υγεία, θα είχε ήδη προ πολλού θεραπευτεί και δε θα παιδευόταν.[626]

Όποτε ζητά ο ίδιος ο ασθενής από τον Θεό ή παρακαλούν οι οικείοι του να γίνει καλά και αυτό δεν εισακούεται, ένας από τους λόγους για τους οποίους μπορεί να συμβαίνει αυτό είναι ότι ο ασθενής έχει υπερηφάνεια. Ειδικά αν η υπερηφάνεια συνδυάζεται με άλλα πάθη, όπως η γαστριμαργία,

η φλυαρία, ο θυμός ή ο φθόνος, τότε εμποδίζεται η Χάρη του Θεού στο να ενεργήσει, αχρηστεύονται οι αρετές και ασθενεί το σώμα και η ψυχή.[627]

Πάντως, το καλύτερο φάρμακο για μιαν αρρώστια είναι η πνευματική χαρά του αρρώστου, η οποία σκορπά στην ψυχή του Θεία Χάρη. Είναι η θεϊκή «αλοιφή» που επουλώνει όλες τις πληγές της αρρώστιας.[628].

Η φροντίδα των αρρώστων

Ο Θεός, τόνιζε ο Άγιος, επέτρεψε να υπάρχουν οι άρρωστοι για να ασκήσουμε τις αρετές. Θα μπορούσε να τους φροντίσει ο Θεός, αλλά εμείς θα είχαμε την ψευδαίσθηση ότι είμαστε ενάρετοι.[629]

Όσοι διακονούν αρρώστους με αγάπη και υπομονή, διά της θυσίας αυτής σβήνουν τις αμαρτίες τους· σε περίπτωση δε που δεν έχουν αμαρτίες, αγιάζονται. Οι υγιείς πρέπει να κατανοούν την ανησυχία, την γκρίνια ή τις ιδιοτροπίες των σοβαρά αρρώστων, δεδομένου ότι τούτα είναι φυσιολογικά. Όποιος δεν έχει αρρωστήσει δεν μπορεί να το νιώσει, αφού ο ίδιος δεν έχει πονέσει και η καρδιά του είναι σκληρή.[630]

Ως προς το αν είναι σωστό να μαθαίνει ο άρρωστος την αλήθεια σε περίπτωση που πάσχει από μια σοβαρή αρρώστια, ο Άγιος απαντούσε ότι εξαρτάται από τον άνθρωπο. Κάποιες φορές, τον ρωτούσαν ασθενείς με καρκίνο αν θα ζήσουν ή αν θα πεθάνουν. Παρ' ότι γνώριζε από τον Θεό την πορεία της ασθένειάς τους, σε ορισμένους δεν έλεγε τίποτε διότι έτσι θα πέθαιναν την ίδια στιγμή από τη στενοχώρια τους. Με το να μην τους λέει λοιπόν επακριβώς τι θα συνέβαινε, τους έκανε να παίρνουν κουράγιο και να αντιμετωπίζουν με θάρρος την αρρώστια τους. Εφόσον θα ήσαν περισσότερο έτοιμοι, θα μπορούσαν να σηκώσουν τον σταυρό της ασθένειάς τους και να προχωρήσουν. Δεν τους έλεγε βέβαια ούτε ότι θα ζήσουν χίλια χρόνια ούτε ότι η ασθένειά τους είναι ασήμαντη. Συνήθως αρκούνταν στο ότι ανθρωπίνως είναι δύσκολο να βοηθηθούν. Για τον Θεό όμως τίποτα δεν είναι δύσκολο. Γι' αυτό, καλό είναι να μετανοήσουν, να εξομολογηθούν και να κοινωνούν.[631]

Οι γιατροί θα πρέπει να γνωρίζουν ότι αυτό που βοηθά πολύ στην ιατρική είναι η Χάρη του Θεού. Καλό θα ήταν να προσπαθούν να γίνουν δοχεία της Χάριτος. Κάθε λειτούργημα και κάθε επάγγελμα μπορούν να αγιαστούν. Ο γιατρός που είναι ταυτόχρονα καλός Χριστιανός, παράλληλα με την επιστήμη του θα βοηθήσει τους αρρώστους διά της πίστης του. Θα

ενθαρρύνει τον άρρωστο να αντιμετωπίσει με πίστη την ασθένειά του. Στην περίπτωση κάποιας σοβαρής αρρώστιας, μπορεί να περιγράψει στον άρρωστο μέχρι ποιου σημείου έχει προχωρήσει η επιστήμη – από εκεί και πέρα όμως υπάρχει ο Θεός που μπορεί να κάνει θαύματα.[632]

605. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 210.
606. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 93.
607. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 191-193.
608. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 194-195.
609. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 203.
610. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 202, 205-206, 250.
611. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 218.
612. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 48-49.
613. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 210.
614. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 115-116.
615. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 116-117.
616. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 43-45, 48, 113-115.
617. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 223.
618. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 85-86.
619. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης ο Αθωνίτης*, ό.π., σ. 76.
620. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 85-86.
621. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 293-294.
622. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 192-193, 196.
623. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 124-125.
624. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 224, 232.
625. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 225, 227-228.
626. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 314.
627. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 288-289.
628. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 223.
629. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 151.
630. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 221.
631. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 258-259.
632. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 173-174.

9. ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΖΩΗ

1. Το βαθύτερο νόημα της ζωής

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε συχνά ότι «δε θα βγάλουμε ρίζες εδώ» και πως ξεχνούμε ότι θα φύγουμε από τούτη τη ζωή. Όλοι οι άνθρωποι έχουν υποχρέωση να συλλάβουν το βαθύτερο νόημα της ζωής, το οποίο προσδιόριζε ως «προετοιμασία για την Πατρίδα μας τον Ουρανό, τον Παράδεισο». Το «παν» είναι να συλλάβει ο άνθρωπος το νόημα αυτό. Ο Θεός είναι καλός και θέλει τη σωτηρία όλων των ανθρώπων. Γι’ αυτό και σταυρώθηκε ο Χριστός. Η πύλη του Παραδείσου δεν είναι στενή. Αν ο άνθρωπος έχει –μικρή έστω– διάθεση να μη λυπήσει τον Θεό, ο φύσει αγαθός Θεός θα οικονομήσει ώστε να τον πάρει στην καλύτερη ώρα του, σε ώρα μετάνοιας, και θα τον «σπρώξει σκανδαλωδώς» στον Παράδεισο. Από φιλότιμο και μόνο πρέπει να σωθούμε. Δεν υπάρχει μεγαλύτερος πόνος για τον Θεό από το να δει τον άνθρωπο στην Κόλαση. Όταν ο άνθρωπος πιστέψει στον Θεό και στη μέλλουσα ζωή, τότε καταλαβαίνει ότι η επίγεια ζωή είναι μάταιη και ότι απλώς ετοιμάζει το «διαβατήριό» του για την άλλη ζωή. Αυτή η ζωή δεν είναι για να περάσουμε καλά. Χρησιμεύει για να δίνουμε εξετάσεις προκειμένου να περάσουμε στην άλλη ζωή. Σε τούτη τη ζωή δοκιμάζεται ο καθένας στο κατά πόσο ανταποκρίνεται σε όσα ζητά ο Θεός. Σε περίπτωση που οι άνθρωποι το θυμούνταν αυτό, τότε οι μικροπρέπειες και οι γκρίνιες θα εξέλιπαν.[633]

Ο άνθρωπος που δεν έχει συλλάβει το βαθύτερο νόημα της ζωής, αν ξαφνικά βρεθεί σε μια δύσκολη κατάσταση δε θα μπορέσει να βοηθήσει ή να βοηθηθεί καθόλου. Υπάρχουν κοινωνικοί λειτουργοί που σπουδάζουν ψυχολογία, διαθέτουν καλοσύνη και «σκοτώνονται» για να βοηθήσουν ανθρώπους που υποφέρουν. Όσοι από αυτούς δεν έχουν πίστη και μια

σχετική πνευματικότητα, δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν τι να πουν, και θα βρεθούν σε πολύ δεινή θέση όταν θα χρειαστεί να παρηγορήσουν δύσκολες περιπτώσεις αναπηρίας ή ασθένειας· για παράδειγμα, κάποιον που του λείπει το ένα πόδι ή μια νεαρή γυναίκα με προχωρημένο καρκίνο που έχει τρία μικρά παιδιά. Διά της επιστήμης της ψυχολογίας και μόνο δε θα μπορούν να τους βοηθήσουν. Από την άλλη, οι ίδιοι οι πονεμένοι άνθρωποι, μόνο αν συλλάβουν το βαθύτερο νόημα της ζωής θα μπορέσουν να καταλάβουν γιατί ο Θεός επέτρεψε την αναπηρία ή την αρρώστια τους. Αν υπομείνουν και δε γογγύζουν, τότε θα λάβουν Ουράνιο μισθό. Τέλος, καλό είναι να γνωρίζουν ότι ο Θεός δεν πρόκειται να εγκαταλείψει ούτε τους αναπήρους και τους ασθενείς ούτε τα μικρά παιδιά της μητέρας που υποφέρει.[634]

Ο Κύριος είπε: «ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ…» (*Ματθ.* 6, 33). Από εκεί ξεκινά η απλότητα και κάθε σωστή αντιμετώπιση. Ο Άγιος ήθελε να γίνει μέριμνά μας η Βασιλεία των Ουρανών – όλα τα υπόλοιπα θα μας δοθούν. Αν όμως ο άνθρωπος απορροφάται από τούτη τη ζωή, χάνει τον καιρό του και «χαραμίζεται». Αντίθετα, αν προετοιμάζεται για την άλλη ζωή, έτσι αποκτά νόημα η επίγεια. Όπου και να βρεθεί κανείς, αν αγωνιστεί φιλότιμα μπορεί να πετύχει το «ποθούμενο», δηλαδή τη σωτηρία της ψυχής του. Ο Λωτ, παρ’ ότι ζούσε στα φοβερά Σόδομα και Γόμορρα, έφθασε σε μεγάλα ύψη πνευματικότητας. Στις μέρες μας, είτε το θέλουμε είτε όχι, τα «γεγονότα» μάς αναγκάζουν να αγωνιστούμε για να γίνουμε καλύτεροι και να πλησιάσουμε περισσότερο τον Θεό, ώστε να λάβουμε τη θεϊκή δύναμή Του.[635]

Ο Άγιος θεωρούσε απαραίτητο το να τηρεί ο άνθρωπος τις εντολές του Θεού. Ο πνευματικός άνθρωπος της Εκκλησίας θα πρέπει να φθάσει σε τέτοια κατάσταση ώστε αν ο Θεός δεν του δώσει τον Παράδεισο να μην τον πειράξει. Πρέπει να καταλάβουμε καλά, έλεγε ο Άγιος, πως σήμερα ζούμε, αύριο όμως μπορεί και να φύγουμε για την άλλη ζωή και κατά συνέπεια οφείλουμε να κοιτάξουμε πώς θα πάμε κοντά στον Χριστό. Όσοι κατόρθωσαν με τη Χάρη του Θεού να γνωρίσουν τη ματαιότητα τούτης της ζωής, έλαβαν το μεγαλύτερο χάρισμα και έτσι δεν είναι απαραίτητο να αποκτήσουν το διορατικό χάρισμα για να προβλέπουν τα μέλλοντα. Είναι αρκετό να μεριμνήσει κανείς για τη σωτηρία της ψυχής του και να λάβει τα πνευματικά μέτρα προκειμένου να σωθεί. Ο Κύριος μας είπε ότι όσο αξίζει

μια ψυχή δεν αξίζει ο κόσμος όλος. Γι’ αυτό και η σωτηρία της ψυχής είναι «μεγάλο πράγμα!»[636]

Ο Άγιος δεν ήθελε να βλέπει τον άνθρωπο να βασανίζεται εξαιτίας του ότι δεν κατόρθωσε να αποκτήσει πλούτο ή δόξα. Στην άλλη ζωή, την αληθινή, τα μάταια τούτα πράγματα και οι μάταιες δόξες δε χρειάζονται ούτε μεταφέρονται. Το μόνο που μεταφέρεται είναι τα έργα μας, τα οποία και θα μας δώσουν το «ανάλογο διαβατήριο» για το «μεγάλο και αιώνιο ταξίδι μας».[637]

2. Το μυστήριο του θανάτου

«Μνήμη θανάτου»

Οι σημερινοί άνθρωποι, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, δεν έχουν συλλάβει το βαθύτερο νόημα της ζωής. Δε σκιρτά η καρδιά τους για κάτι ανώτερο, δεν ένιωσαν Ουράνιες χαρές ούτε σκέπτονται την αιωνιότητα. Η φιλαυτία τούς κάνει να ξεχνούν ότι θα χαθούν τα πάντα. Επέμενε να καταλάβουμε ότι όλα θα χαθούν και θα παρουσιαστούμε μπροστά στον Χριστό ως χρεώστες. Ήθελε να θυμόμαστε δύο πράγματα: πρώτον, ότι θα πεθάνουμε· και δεύτερον, ότι ίσως και να πεθάνουμε με μη φυσιολογικό θάνατο. Επομένως, πρέπει κανείς να είναι έτοιμος να πεθάνει και με τρόπο αφύσικο. Όποιος θυμάται αυτά τα δύο πράγματα θα είναι σε θέση να διαγάγει μια καλή ζωή.[638]

Ο άνθρωπος καθ’ όλη τη διάρκεια της ζωής του θα πρέπει «να σκέφτεται την ημέρα που θα πεθάνει και να ετοιμάζεται για το μεγάλο ταξίδι». Στα Κοινοβιακά μοναστήρια, όπως έλεγε ο Άγιος, παλαιά υπήρχε ένας μοναχός με το διακόνημα να υπενθυμίζει στους άλλους μοναχούς τον θάνατο. Περνούσε από όλους τους μοναχούς και τους έλεγε ότι θα πεθάνουμε, ότι η ζωή μας είναι τυλιγμένη με θνητή σάρκα. Σήμερα, οι περισσότεροι άνθρωποι δε θέλουν να ακούσουν για τον θάνατο. Ο Θεός όμως έχει φροντίσει ώστε να βοηθιούνται οι άνθρωποι από τις μεγάλες αλλαγές της ζωής, ιδίως οι ηλικιωμένοι που –όπως είναι φυσικό– βρίσκονται πιο κοντά στον θάνατο. Ασπρίζουν τα μαλλιά τους, περιορίζονται οι δυνάμεις τους, μειώνεται το κουράγιο. Με τούτα οι ηλικιωμένοι ταπεινώνονται και αναγκάζονται να φιλοσοφήσουν για τη ματαιότητα του κόσμου. Άλλες φορές, με το να ακούν ότι κάποιος συνομήλικος ή κάποιος άλλος νεότερος πέθανε, καταλαβαίνουν ότι πλησιάζει και η δική τους σειρά. Με όλα αυτά

αποκτούν «μνήμη θανάτου». Αντίθετα, αν πεις σε ένα μικρό παιδί να έχει μνήμη θανάτου, εκείνο θα συνεχίσει αμέριμνο το παιχνίδι του. Γιατί αν το παιδί καταλάβαινε τον θάνατο, θα απογοητευόταν και δε θα είχε διάθεση για το παραμικρό.[639]

«Φόβος θανάτου»
Οι περισσότεροι άνθρωποι απεχθάνονται τον θάνατο, γιατί όλο και κάτι απομένει για να ολοκληρώσουν. Όσοι περνούν καλά σε τούτη τη ζωή φοβούνται τον θάνατο. Όσοι όμως ταλαιπωρούνται και πονούν, θεωρούν τον θάνατο ως λύτρωση. Αν μέσα στον άνθρωπο ζει ο Χριστός, τότε και ο θάνατος είναι χαρά. Ο πνευματικός άνθρωπος της Εκκλησίας, νέος ή ηλικιωμένος, πρέπει να χαίρεται που ζει, αλλά πρέπει να χαίρεται και που θα πεθάνει. Να μην επιδιώκει όμως τον θάνατο, γιατί αυτό σημαίνει αυτοκτονία.[640]

Σήμερα, οι άνθρωποι δε θέλουν να ακούνε για τον θάνατο. Όσοι ασχολούνται επαγγελματικά με τις κηδείες δε γράφουν πλέον στις επιγραφές τους «Γραφείο Κηδειών» αλλά «Γραφείο Τελετών», για να μη θυμίζουν στους ανθρώπους τον θάνατο. Αν όμως οι άνθρωποι δε θυμούνται τον θάνατο, ζουν εκτός πραγματικότητας. Οι τολμηροί άνθρωποι ποτέ δε φοβούνται τον θάνατο· ετοιμάζονται πνευματικά και νικούν τη ματαιότητα του κόσμου. Ζουν ήδη από εδώ την αιωνιότητα με την παραδεισένια της χαρά.[641]

Αυτοί που φοβούνται τον θάνατο και αγαπούν την εδώ μάταιη ζωή, έλεγε ο Άγιος, φοβούνται ακόμη και τα μικρόβια. Επόμενο είναι λοιπόν να βρίσκονται συνεχώς νικημένοι από τη δειλία, η οποία τους κρατά σε διαρκή πνευματική νέκρωση.[642]

Η Θεολογία του θανάτου
Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι κανείς δεν έχει κάνει συμφωνία με τον Θεό για το πότε θα πεθάνει. Ο Θεός παίρνει τον άνθρωπο στην καλύτερη στιγμή της ζωής του, με έναν προσωπικό τρόπο, για να σώσει την ψυχή του. Όταν ο Θεός βλέπει ότι κάποιος θα γίνει καλύτερος, τον αφήνει να ζήσει. Αν όμως βλέπει ότι πρόκειται να γίνει χειρότερος, ενδέχεται να του πάρει τη ζωή για να τον σώσει.[643]

Ο Άγιος ανέφερε τον λόγο του Ευαγγελίου: «μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν» (*Ιω.* 5, 24). Δηλαδή, τούτη η ζωή είναι θάνατος και ο θάνατος μετάβαση στην αληθινή ζωή. Επομένως, ο άνθρωπος καλό είναι να πηγαίνει χαρούμενος προς τον θάνατο, δηλαδή προς τη ζωή.[644] Ο Όσιος ήθελε να κατανοήσουμε ότι ο άνθρωπος στην πραγματικότητα δεν πεθαίνει. «Ο θάνατος είναι απλώς μετάβαση από τη μια ζωή στην άλλη. Είναι αποχωρισμός για ένα μικρό διάστημα». Αν κανείς πεθάνει και οι δικοί του είναι ηλικιωμένοι, μπορούν να πουν πως θα ανταμώσουν στην άλλη ζωή, σε λίγα χρόνια. Αν είναι νεότεροι, θα ανταμώσουν κατά τι αργότερα. Είναι φυσικό να πονά κανείς για τον θάνατο ενός αγαπημένου του προσώπου. Χρειάζεται όμως πνευματική αντιμετώπιση. Γι’ αυτό και ο Απόστολος Παύλος έγραψε: «ἵνα μὴ λυπῆσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα» (*Α΄ Θεσσ.* 4, 13). Μόνο σε περίπτωση που αυτός που πέθανε δεν έζησε καλή ζωή δικαιολογείται ανησυχία. Αν τον αγαπάμε και επιθυμούμε να τον συναντήσουμε στην άλλη ζωή, οφείλουμε να κάνουμε πολλή προσευχή και πνευματικό αγώνα γι’ αυτόν.[645]

Το σώμα του νεκρού ονομάζεται «λείψανο» επειδή είναι ό,τι απομένει από τον άνθρωπο εδώ στη γη. Ο κυρίως άνθρωπος, που είναι η ψυχή του, φεύγει στον Ουρανό. Μόλις πεθάνει ο άνθρωπος ανοίγουν τα μάτια της ψυχής του και αποκτά συναίσθηση των πράξεών του, γιατί «η ψυχή όταν βγει από το σώμα κινείται, βλέπει, αντιλαμβάνεται με μια ασύλληπτη ταχύτητα».[646]

Σε όσους δυσκολεύονται να ξεψυχήσουν, διαβάζεται από ιερέα η Ακολουθία «εἰς ψυχορραγοῦντα». Ευχέλαιο γίνεται για τους αρρώστους που τελειώνει η εδώ ζωή τους, ως αίτημα για την επιζητούμενη θεραπεία τους ή ως εφόδιο για τη συνάντησή τους με τον Κύριο. Διαβάζεται όμως και σε όλους τους άλλους αρρώστους.[647]

Όταν ο άνθρωπος σκέφτεται τον θάνατο και την Κρίση, τότε «πεθαίνουν» τα πάθη. Καλό είναι όμως, από φιλότιμο να «πάθη» ο άνθρωπος για τον Χριστό, Εκείνον που έπαθε τόσο πολλά για να μας λυτρώσει.[648] Όσο ζει ο άνθρωπος, έχει πολλή εργασία να φέρει σε πέρας για την καλυτέρευση της ψυχής του. Αν όμως πεθάνει και δεν περάσει τις πνευματικές εξετάσεις, «κόβεται» και δε μένει ούτε μεταξεταστέος. Αντίθετα, αν κανείς πεθάνει

και είναι πνευματικά τακτοποιημένος, την ώρα που η ψυχή του ανεβαίνει στον Ουρανό είναι «σαν να τρέχει ένα τραίνο».[649]

Για την αυτοκτονία
Όταν αυτοκτονήσει κάποιος που είναι ψυχοπαθής, υπάρχει το ελαφρυντικό ότι δεν είναι καλά στο μυαλό του. Για αυτούς όμως που αυτοκτονούν χωρίς να είναι ψυχοπαθείς, η Εκκλησία δεν εύχεται αλλά τους αφήνει στην Κρίση και στο έλεος του Θεού. Ο ιερέας κατά την Προσκομιδή στον Όρθρο δεν μπορεί να μνημονεύσει τα ονόματά τους ούτε βγάζει γι' αυτούς μερίδα από το πρόσφορο, επειδή περιφρόνησαν τη ζωή που είναι δώρο του Θεού. Οι πιστοί όμως οφείλουν να προσεύχονται για όσους αυτοκτόνησαν, ώστε να τους βοηθήσει ο Θεός, διότι δεν ξέρουμε σε τι κατάσταση βρέθηκαν την τελευταία στιγμή της ζωής τους.[650]

Η ωφέλεια των κεκοιμημένων (προσευχή – μνημόσυνα)
Όταν προσευχόμαστε για τους κεκοιμημένους, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, δίνουμε στον Θεό το δικαίωμα να επεμβαίνει. Ο Θεός θέλει να βοηθήσει όλους τους ανθρώπους, γιατί πονά για τη σωτηρία τους. Δεν τους βοηθά όμως για λόγους αρχοντιάς, επειδή σέβεται την ελευθερία τους και για να μη δώσει το δικαίωμα στον Διάβολο να πει ότι ο Θεός τούς έσωσε χωρίς να έχουν κοπιάσει. Γι' αυτό και ο Θεός «συγκινείται» από τις προσευχές των πιστών για τους κεκοιμημένους. Οι κεκοιμημένοι βοηθιούνται πολύ με τη Θεία Λειτουργία, τα Σαρανταλείτουργα μνημόσυνα και την ελεημοσύνη σε φτωχούς, οι οποίοι εύχονται καρδιακά «να αγιάσουν τα κόκαλά τους». Έτσι, εμείς οι «περιλειπόμενοι» μπορούμε να κάνουμε αυτό που δεν έκαναν οι ίδιοι όσο ζούσαν .[651]

Τα μνημόσυνα είναι η τελευταία ευκαιρία, «ο καλύτερος δικηγόρος» για τις ψυχές των κεκοιμημένων μέχρι την τελική Κρίση, αφού μετά δε θα υπάρχει πλέον η δυνατότητα. Έχουν τη δύναμη ακόμη και από την Κόλαση να βγάλουν μια ψυχή. Ακόμη και το σιτάρι που χρησιμοποιείται στα κόλλυβα έχει το νόημά του: «σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ» (*Α΄ Κορ.* 15, 42). Καλύτερο όμως και από όλα τα μνημόσυνα είναι η πνευματική ζωή των ζώντων, χάρη στην οποία μπορεί να υπάρξει μεγάλη ανακούφιση «των κεκοιμημένων προπάππων όλης της γενιάς μας». Οι κεκοιμημένοι χαίρονται όταν οι συγγενείς τους είναι κοντά στον Θεό, γιατί

και αυτοί υπήρξαν συνεργοί του Θεού στο να γεννηθούν. Έτσι, ο Θεός «υποχρεώνεται» να βοηθήσει τους «ακατάστατους» κεκοιμημένους, ώστε να τους συναντήσουν οι δικοί τους στον Παράδεισο και να ζήσουν όλοι μαζί στην Αιώνια ζωή.[652]

Και μόνο ένα κερί να ανάψουμε, η ψυχή ενός κεκοιμημένου βοηθιέται πολύ. Στο Άγιον Όρος, το απόγευμα της Παρασκευής κάνουν Τρισάγιο με κόλλυβα για τους κεκοιμημένους, και το Σάββατο το πρωί τελούν τη Θεία Λειτουργία στον Ναό του Κοιμητηρίου. Εκεί, στο Κοιμητήριο, αποθέτει ο άνθρωπος τα «όπλα» του και από το «σπίτι» αυτό μεταβαίνει στο Ουράνιο.[653]

3. Ο Παράδεισος και η Κόλαση

Σήμερα η ζωή μας, τόνιζε συχνά ο Άγιος Παΐσιος, έγινε άχαρη και δύσκολη γιατί λιγόστεψε ο ηρωισμός και το φιλότιμο. Ακόμη και πνευματικοί άνθρωποι της Εκκλησίας σκέφτονται «μπακαλίστικα», με ιδιοτέλεια. Ζουν δήθεν πνευματικά, απολαμβάνοντας όσα θέλουν, μέχρι του σημείου που δεν κολάζονται. Δηλαδή, και τον Παράδεισο θέλουν να μη χάσουν και την εδώ ζωή θέλουν να απολαύσουν. Έτσι, αντιμετωπίζουν την αμαρτία και την Κόλαση με τρόπο ιδιοτελή.[654] «Σ’ αυτήν τη ζωή όλοι οι άνθρωποι δίνουμε εξετάσεις, για να περάσουμε στην άλλη την αιώνια, στον Παράδεισο».[655] Δεν ήθελε ο Άγιος να ξεχνάμε το ότι θα δώσουμε εξετάσεις. Κατά την πρώτη φάση, θα χωρίσει το μπακίρι από το χρυσάφι· και κατά τη δεύτερη, θα φανεί πόσων καρατίων χρυσάφι είναι ο καθένας.[656]

Ο Παράδεισος

Στον Παράδεισο, στον Κήπο της Εδέμ, τα άγρια θηρία ζούσαν ήρεμα μαζί με τον άνθρωπο. Μετά την Πτώση του ανθρώπου, τα θηρία έγιναν επιθετικά προς τον άνθρωπο. Όταν με τη ζωή του κανείς επανέλθει στην προπτωτική κατάσταση, τα ζώα τον αναγνωρίζουν ως κύριό τους. Μόλις ημερεύουν οι άνθρωποι, ημερεύουν και τα άγρια θηρία. «Σήμερα όμως βλέπεις ανθρώπους που είναι χειρότεροι από τα άγρια θηρία, χειρότεροι από τα φίδια».[657]

Τα «φιλότιμα παιδιά του Θεού», έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, δεν εργάζονται προκειμένου να έχουν πνευματικές χαρές σε τούτη τη ζωή ή προσδοκώντας την Ουράνια ανταμοιβή. Όσοι αποφεύγουν την αμαρτία για να μην πάνε στην Κόλαση είναι σαν τους εργάτες που εργάζονται για τον μισθό τους και το συμφέρον τους. Κάτι τέτοιο, αν και καλό, δεν περιέχει αρχοντιά. Από φιλότιμο είναι που δεν πρέπει να πάει ο άνθρωπος στην Κόλαση: για να μη λυπήσει τον Χριστό, που θα τον βλέπει να υποφέρει. Αυτό που θα πρέπει να συγκρατεί τον άνθρωπο από την αμαρτία δεν είναι η φωτιά της Κόλασης, αλλά το πολύ φιλότιμο και η πολλή αγάπη προς τον Χριστό. Αν ο Χριστός ήθελε να μας δοκιμάσει και μας έλεγε ότι «ο Παράδεισος γέμισε», τότε θα γνωρίζαμε την αξία της αγάπης μας προς τον Θεό. Μερικοί θα ζητούσαν με αναίδεια τον λόγο από τον Χριστό, γιατί δεν τους το είπε εξ αρχής. Άλλοι θα έτρεχαν για να μην καθυστερήσουν καθόλου, για να μη χάσουν ούτε λεπτό διασκέδασης, και δε θα ήθελαν να ακούσουν πλέον για τον Χριστό. Τα φιλότιμα παιδιά του Θεού όμως θα έλεγαν στον Χριστό με ευλάβεια να «μη στενοχωριέται καθόλου», αρκεί που γέμισε ο Παράδεισος. Αυτό θα έδινε στα παιδιά Του μεγάλη χαρά, όπως το να βρίσκονταν και εκείνα στον Παράδεισο. Θα συνέχιζαν τους πνευματικούς αγώνες τους με χαρά όπως πριν, γι’ Αυτόν που με αγνή αγάπη αγάπησαν.[658]

Για να ανέβει ο άνθρωπος στον Παράδεισο είναι απαραίτητη η «πίστη στον Νοικοκύρη του Παραδείσου». Επίσης, αν ο πιστός αναγνωρίσει την αμαρτωλότητά του και ταπεινωθεί, θα μπορέσει να γνωρίσει τον Θεό και να Τον αγαπήσει. Με την προσευχή θα δοξάζει τον Θεό, είτε Εκείνος τον βοηθά είτε τον δοκιμάζει.[659] Ο Άγιος ήθελε να ζητούμε ταπεινά το έλεος του Θεού και τη σωτηρία κατ’ αρχάς όλων των ανθρώπων. Εν συνεχεία, μιαν άκρη στον Παράδεισο για την αμαρτωλότητά μας, μόνο και μόνο για να μη λυπήσουμε τον Χριστό.[660]

Ο Άγιος Παΐσιος έγραφε στις Επιστολές του ότι πολύ θα ήθελε να ρωτήσει όσους έχουν παιδιά αν τα βοήθησαν προκειμένου να εξασφαλίσουν τον Παράδεισο ή απλώς ενδιαφέρθηκαν να τα βοηθήσουν υλικά. Ο πιστός άνθρωπος χαίρεται για το γεγονός ότι ζει κοντά στον Χριστό και περιμένει με χαρά τον θάνατο, επειδή θα πάει κοντά Του και θα αγάλλεται. Ήθελε να φθάσουμε στα μέτρα των μοναχών και να

επαναλαμβάνουμε το «Δόξα τῷ Θεῷ, γιατί ζω, δόξα τῷ Θεῷ, γιατί θα πεθάνω».[661]

Πρόγευση Παραδείσου και Κόλασης – Μικρή περιγραφή τους

Ο άνθρωπος, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, είτε θα βιώσει στην επίγεια ζωή μέρος της χαράς του Παραδείσου και αργότερα θα πάει στον Παράδεισο είτε θα ζήσει μια πρόγευση της Κόλασης και –«Θεός φυλάξοι!»– θα πάει στην Κόλαση.[662] Η ψυχή, ως έναν βαθμό, ζει τον Παράδεισο και την Κόλαση αναλόγως με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται. Ο άνθρωπος που έχει μέσα του αγάπη, χαρά, ειρήνη, πραότητα και καλοσύνη, βιώνει τον Παράδεισο· η «βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν» (*Λουκ.* 17, 21). Όταν βλέπει ένα ωραίο όνειρο χαίρεται, χτυπά γλυκά η καρδιά του και δε θέλει να τελειώσει. Μόλις ξυπνήσει, στενοχωριέται που τέλειωσε το ευχάριστο αυτό όνειρο. Αντίθετα, ο άνθρωπος που έχει τύψεις συνείδησης, φόβο, ταραχή, άγχος, απελπισία, μίσος και φθόνο, βιώνει την κόλαση. Όταν, πάλι, ο άνθρωπος βλέπει ένα άσχημο όνειρο, υποφέρει και κλαίει. Από την αγωνία του ξυπνά με δάκρυα στα μάτια, και λυτρώνεται μόνο όταν καταλάβει πως επρόκειτο για όνειρο. Εδώ, λοιπόν, έχουμε να κάνουμε με ένα άσχημο όνειρο στο οποίο ο άνθρωπος δεν μπορεί να αντέξει ούτε λίγα λεπτά. Φανταστείτε πόσο οδυνηρότερο είναι να ζει κανείς αιωνίως ένα εφιαλτικό όνειρο και να βασανίζεται από αυτό.[663]

Στην άλλη ζωή, όλοι οι άνθρωποι (νέοι, γέροι, βρέφη) θα έχουν το ίδιο πνευματικό σώμα, το ίδιο ύψος, την ίδια αγγελική ηλικία. Αυτοί που θα βρίσκονται στον Παράδεισο, κατά τον Άγιο Παΐσιο, δε θα βλέπουν όσους θα βρίσκονται στην Κόλαση, όπως όσοι κατά τη διάρκεια της νύχτας βρίσκονται σε φως και δε βλέπουν εκείνους που είναι έξω στο σκοτάδι. Αν έβλεπαν τους κολασμένους αδελφούς, θα πονούσαν για την ταλαιπωρία τους και δε θα απολάμβαναν τον Παράδεισο, εκεί όπου «οὐκ ἔστι πόνος». Όχι μόνο δε θα τους βλέπουν, αλλά ούτε θα θυμούνται αν είχαν πατέρα ή μητέρα ή αδελφό, σε περίπτωση που και εκείνοι δεν είναι στον Παράδεισο. Έτσι ερμηνεύει ο Άγιος το: «ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ» (*Ψαλμ.* 145, 4). Όσοι βρίσκονται στον Παράδεισο θα νομίζουν ότι δεν υπάρχουν άλλοι άνθρωποι. Ούτε τις αμαρτίες τους δε θα θυμούνται, διότι θα στενοχωρούνταν με τη σκέψη ότι κάποτε λύπησαν τον Θεό. Στον Παράδεισο θα διαφέρει η ποσότητα της χαράς του κάθε

ανθρώπου. Όλοι όμως θα αισθάνονται πλήρεις και δε θα γνωρίζει ο ένας το μέγεθος της χαράς του άλλου. Ο καθένας θα βλέπει τη δόξα του Θεού αναλόγως με την καθαρότητα των οφθαλμών της ψυχής του.[664]

Αντιθέτως, όσοι θα βρίσκονται στην Κόλαση θα βλέπουν εκείνους που είναι στον Παράδεισο όπως αυτοί που τη νύχτα στο σκοτάδι βλέπουν όσους βρίσκονται σε ένα φωτισμένο δωμάτιο. Τούτο θα είναι και η μεγαλύτερη κόλαση γι’ αυτούς.[665] Θα υποφέρουν αιωνίως, γιατί θα τους βασανίζει η σκέψη πως έχασαν τα αγαθά του Παραδείσου για λίγα χρόνια επίγειας ζωής, παρ’ ότι και αυτά ήσαν γεμάτα τύψεις και άγχος.[666]

Ο Άγιος Παΐσιος είχε κάποτε αναφέρει μια ιστορία σχετικά με τον Παράδεισο και την Κόλαση. Ένας απλός άνθρωπος παρακαλούσε τον Θεό να του δείξει πώς είναι ο Παράδεισος και η Κόλαση. Ένα βράδυ λοιπόν είδε στον ύπνο του την Κόλαση. Βρέθηκε σε ένα δωμάτιο όπου πολλοί άνθρωποι κάθονταν γύρω από ένα τραπέζι στη μέση του οποίου υπήρχε μια κατσαρόλα γεμάτη φαγητό. Όλοι όμως παρέμεναν πεινασμένοι επειδή δεν μπορούσαν να φάνε. Κρατούσαν στα χέρια τους από μία πολύ μακριά κουτάλα, την οποία γέμιζαν με φαγητό, αλλά δεν μπορούσαν να τη φέρουν στο στόμα τους. Γι’ αυτό και άλλοι γκρίνιαζαν, άλλοι φώναζαν και άλλοι έκλαιγαν. Εν συνεχεία, ο απλός αυτός άνθρωπος οδηγήθηκε στο να δει τον Παράδεισο. Βρέθηκε σε ένα άλλο δωμάτιο όπου πολλοί άνθρωποι κάθονταν γύρω από ένα παρόμοιο τραπέζι στη μέση του οποίου υπήρχε η ίδια κατσαρόλα με φαγητό και οι ίδιες μακριές κουτάλες. Όλοι όμως ήσαν χορτάτοι και χαρούμενοι, επειδή ο καθένας έπαιρνε φαγητό από την κατσαρόλα και τάιζε τον άλλον.[667]

Αυτοί που αδιαφορούν για τη σωτηρία της ψυχής τους και προσπαθούν να βρουν χαρά και ανάπαυση σε τούτη τη μάταιη ζωή, έλεγε, θα βασανίζονται μπλεγμένοι στα «ατέλειωτα κοσμικά γρανάζια» και βιώνοντας ήδη την Κόλαση. Μοιάζουν με τα ανόητα πουλάκια που δε φροντίζουν να σπάσουν το τσόφλι του αυγού για να βγουν έξω στο φως του ήλιου –που συμβολίζει το πέταγμα στην παραδεισένια ζωή–, αλλά παραμένουν ακίνητα και πεθαίνουν μέσα σε αυτό.[668]

Έλεγε ακόμα ο Άγιος χαριτολογώντας, ότι θα προτιμούσε να του πάρει ο Θεός το μυαλό και να τον κρίνει ως τρελό εξασφαλίζοντάς του, έστω και με αυτόν τον τρόπο, τον Παράδεισο, ή «να με τρελάνει με την αγάπη Του, για

να βγω έξω από τον εαυτό μου, έξω από τη γη και από την έλξη της γης…»[669]

4. Η καύση των νεκρών

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε σχετικά με την καύση των νεκρών, πολλά χρόνια πριν από την ψήφιση του σχετικού νόμου στην Ελλάδα (3448/2006, άρθρο 35), ότι στην Ευρώπη καίνε τους νεκρούς όχι γιατί δεν έχουν χώρους ταφής αλλά γιατί το θεωρούν πρόοδο. Βάζουν εν συνεχεία την τέφρα σε ένα κουτάκι και την παραδίδουν στους συγγενείς του νεκρού. Προτιμούν την καύση επειδή οι μηδενιστές θέλουν να τα διαλύσουν όλα, ακόμη και τον άνθρωπο. Δε θέλουν να μείνει κάτι που να θυμίζει στους ανθρώπους τους γονείς τους, τους παππούδες τους, τη ζωή των προγόνων τους. Θέλουν να αποκόψουν τους ανθρώπους από την παράδοσή τους, να ξεχάσουν την άλλη ζωή και να τους «δέσουν» σε τούτη τη ζωή.[670]

Ο Άγιος έλεγε πως είναι ντροπή («αἰδώς») να ισχυρίζονται κάποιοι στην Ελλάδα ότι πρέπει να καίμε τους νεκρούς για λόγους υγιεινής και για εξοικονόμηση χώρου. «Όλη την ατμόσφαιρα την έχουν μολύνει, τα οστά τούς πείραξαν;» «Πώς για τα σκουπίδια βρίσκουν τόσο τόπο και για τα οστά που είναι ιερά δε βρίσκουν;» Ανάμεσά τους μάλιστα υπάρχουν πολλά οστά Αγίων. Έλεγε επίσης με αγωνία: «Τόσος τόπος υπάρχει! Χάθηκε λίγο μέρος;» Έξω από την Αθήνα υπάρχουν μεγάλες εκτάσεις και μάλιστα δημόσιες. Εξάλλου, οι περισσότεροι κάτοικοι της Αθήνας προέρχονται από την επαρχία. Τους κεκοιμημένους τους θα μπορούσαν να τους ενταφιάζουν στον τόπο καταγωγής τους και οι δικοί τους να επιβαρύνονται μόνο με τα έξοδα μεταφοράς. Να προβλεφθεί ώστε, όσοι ήρθαν στην Αθήνα από την επαρχία τα τελευταία χρόνια, να εναφιάζονται στην επαρχία. Για όσους είναι επί τρεις γενιές Αθηναίοι, να βρίσκεται λύση εκεί. Εν συνεχεία, μετά την εκταφή, θα μπορούσαν να ανοίγονται βαθείς λάκκοι και εκεί να εναποθέτονται τα οστά πολλών κεκοιμημένων μαζί. Η Εκκλησία, έλεγε, πρέπει να πάρει θέση επί του προβλήματος, γιατί «είναι ασέβεια να αφήνει τους κοσμικούς να χειρίζονται πνευματικά θέματα» όπως εκείνοι θέλουν. Έτσι χάνεται η ευλογία του Θεού για τον κόσμο σήμερα.[671]

5. Η μετεμψύχωση

Η μετεμψύχωση βολεύει τους ανθρώπους και ειδικά τους αθέους. Ο Άγιος Παΐσιος θεωρούσε τη μετεμψύχωση ή μετενσάρκωση ως τη «μεγαλύτερη πονηριά και τέχνη του διαβόλου». Κρατά τους ανθρώπους στη ζωή της αμαρτίας με τη σκέψη ότι η ψυχή έρχεται και ξανάρχεται σε αυτόν τον κόσμο. Δυστυχώς, υπάρχουν και μορφωμένοι που το πιστεύουν αυτό.[672] Ο σημερινός «παράξενος κόσμος», έλεγε, αναπαύεται στα παράξενα και όχι στα σωστά. Πρέπει όμως κανείς να γνωρίσει πρώτα την πίστη της Ορθοδοξίας και ύστερα, αν δεν του αρέσει, να την απορρίψει. Αν τη γνωρίσει σωστά και κατανοήσει την Ανάσταση του Κυρίου, μπορεί μετά να προβεί σε σύγκριση με τις διάφορες θεωρίες που κυκλοφορούν.[673]

Ο Άγιος είχε αναφερθεί επίσης στην ιδέα ότι, αν πιστέψεις πολύ σε κάτι, τότε αυτό θα συμβεί. Θεωρούσε ότι πρόκειται για πίστη στον εαυτό μας, τον οποίο κάνουμε θεό απογυμνώνοντάς τον από τη Θεία Χάρη. Πίσω από την πίστη στον εαυτό μας θεωρούσε ότι κρύβεται ο πειρασμός.[674]

633. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 107-108, 344-345.

634. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 346-347.

635. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 176, 200-201, και *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 96.

636. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 107.

637. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 215.

638. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 76, 151.

639. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 253-254.

640. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 257.

641. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 218-219.

642. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 181.

643. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 266.

644. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 141.

645. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 271-272.

646. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 273, 284.

647. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 259.

648. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 158.

649. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 53, 64.

650. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 263.

651. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 279.

652. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 279.

653. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 143-144.
654. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 118-119.
655. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 106.
656. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 94.
657. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 114.
658. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης*, ό.π., σ. 74-75, και Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 56, 204.
659. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 215.
660. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 223.
661. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 25, 49-50.
662. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 48.
663. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 285-286.
664. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 284-285.
665. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 284-285.
666. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 135.
667. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 48.
668. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 104, 180.
669. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 235-236.
670. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 136-137.
671. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 136-138.
672. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 229-230.
673. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 238-239.
674. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 236.

10. Ο ΠΡΟΦΗΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ

1. Τα «δύσκολα χρόνια»

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι στις μέρες μας «ζούμε χρόνια Αποκαλύψεως». Δε χρειάζεται να είναι κανείς Προφήτης για να το καταλάβει. Τα πράγματα προχωρούν και δε γνωρίζουμε τι μας περιμένει. Η κατάσταση που επικρατεί πάντως, αυτό δείχνει.[675] Ο Θεός επιτρέπει πλέον το να συμβεί ένα «μεγάλο τράνταγμα».[676] Τα χρόνια που έρχονται θα είναι «δύσκολα χρόνια». Δεν τέλειωσαν τα προβλήματα – μας περιμένουν ακόμη μεγαλύτερες δοκιμασίες. Βράζει το καζάνι. Όποιος δε διαθέτει έστω λίγη πνευματικότητα προκειμένου να αντιμετωπίσει τούτη τη δύσκολη κατάσταση δε θα αντέξει. Θα φθάσουμε να έχουμε ακόμη και φαινόμενα άρνησης της πίστης.[677] Πολλές φορές επαναλάμβανε ότι «ζούμε χρόνια Αποκαλύψεως». Τούτο φάνηκε και από τη μεγάλη ξηρασία και ανομβρία που σημειώθηκε πριν λίγα χρόνια στη Χαλκιδική. Σε όλα τα κράτη, έλεγε τότε, επικρατεί φουρτούνα και μεγάλη ζάλη. Ήθελε να καταλάβουν όλοι ότι «ο κόσμος καίγεται», η κατάσταση είναι ανεξέλεγκτη και πλέον δεν απομένει παρά το θέλημα του Θεού. Δεν υπάρχει μόνον υλική δυστυχία αλλά και πνευματική. Όλα μοιάζουν σαν ένα «χαλασμένο χωριό».[678]

Θεωρούσε ότι τα βάσανα του κόσμου είναι ατέλειωτα. «Σε καμία εποχή δεν υπήρχε η ανασφάλεια που νιώθουν οι σημερινοί άνθρωποι». Παρατηρείται γενική αποσύνθεση στις οικογένειες, σε μικρούς και μεγάλους. Στις περισσότερες οικογένειες υπάρχουν στενοχώριες, άγχος και αγωνία. Σε κάποιες υπάρχουν διαζύγια, χρεωκοπία, εξάρτηση από τα ναρκωτικά. Δεν υπάρχουν δουλειές. Πολλοί άνθρωποι έχουν χρέη, τους κυνηγούν οι τράπεζες και τους παίρνουν τα σπίτια. Μόνο στις οικογένειες που ζουν «κατά Θεόν» μοιάζει να είναι καλά οι άνθρωποι. Οι περισσότεροι

αισθάνονται εγκαταλελειμμένοι και υπάρχει αδιαφορία από παντού. Επισήμαινε ότι υπάρχει πολύς «σακατεμένος κόσμος». Δεν υπήρχε άλλη εποχή στο παρελθόν με τόσους αρρώστους. Παλαιά οι άνθρωποι δεν ήσαν έτσι, διότι επικρατούσε ο φυσικός τρόπος ζωής. Άλλο το τι επέτρεπε κατ' εξαίρεση ο Θεός να συμβεί σε κάποιους. Έλεγε επίσης ότι όποιο γράμμα από όσα λάμβανε κι αν άνοιγε, αναφερόταν σε «καρκίνο ή ψυχοπάθεια ή εγκεφαλικό ή διαλυμένες οικογένειες». Αντίθετα, παλαιότερα ο καρκίνος σπάνιζε.[679] Πολλοί άνθρωποι σήμερα εμφανίζουν μεγάλη ευαισθησία. Άλλοι παθαίνουν νευρικό κλονισμό, άλλοι ταλαιπωρούνται από αϋπνίες και παίρνουν χάπια ή βασανίζονται και χαραμίζονται στα νοσοκομεία. Σπάνια θα δεις σήμερα άνθρωπο ισορροπημένο. Έγιναν «μπαταρίες» οι άνθρωποι. Οι περισσότεροι είναι λες και τους διατρέχει ηλεκτρισμός. Όσοι μάλιστα δεν εξομολογούνται, δέχονται έναν «δαιμονικό μαγνητισμό». «Πώς έγινε ο σημερινός άνθρωπος!» «Μπόρες, μπόρες θα περνούμε! Ο Θεός να βάλει το χέρι του!»[680]

Σήμερα επικρατεί «μεγάλη σύγχυση». «Μύλος γίνεται». Οι άνθρωποι είναι ζαλισμένοι. Ζουν στην ίδια πολυκατοικία και δε γνωρίζονται μεταξύ τους. Παλαιότερα υπήρχε η γειτονιά, που βοηθούσε τους ανθρώπους να γνωριστούν. Οι άνθρωποι σκέφτονταν τον διπλανό τους και στην ανάγκη ο ένας στήριζε τον άλλον.[681] Η ζωή ήταν ήρεμη, το ίδιο και οι άνθρωποι. Γι' αυτό και υπήρχε πολλή αντοχή και υπομονή. Η σημερινή κατάσταση δε βοηθά τον κόσμο.[682] Σήμερα, μικροί και μεγάλοι ζουν στον κόσμο «σαν σε τρελοκομείο». Γι' αυτό και χρειάζεται πολλή υπομονή και προσευχή.[683]

Οι άνθρωποι σήμερα βιάζονται και τρέχουν. Τη μια στιγμή πρέπει να βρίσκονται εδώ, την άλλη εκεί, την άλλη παραπέρα. Προκειμένου να θυμούνται τι έχουν να κάνουν, χρειάζεται να κρατούν σημειώσεις. «Ο Θεός να με συγχωρέσει, αλλά ο κόσμος κατάντησε σωστό τρελοκομείο», έλεγε. Ευτυχώς που υπάρχει η άλλη ζωή. Αν οι άνθρωποι ζούσαν οκτακόσια ή εννιακόσια χρόνια, όπως στην εποχή του Νώε, δε θα υπήρχε μεγαλύτερη κόλαση, έτσι όπως έχουν κάνει τη ζωή τους. Στις μέρες μας γίνεται αυτό που λέει ο Ψαλμός: «Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος» (*Ψαλμ.* 89, 10). Εβδομήντα χρόνια φθάνουν ίσα ίσα για να τακτοποιήσουν οι άνθρωποι τα παιδιά τους.[684]

Στην εποχή μας, έλεγε, οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν γίνει «νερόβραστοι» και σπανίζουν τα παλικάρια. Αν γινόταν πόλεμος, άλλοι θα πέθαιναν από τον φόβο τους και άλλοι στον δρόμο με την παραμικρή ταλαιπωρία, έτσι όπως συνήθισαν στην καλοπέραση. Χωρίς τον Χριστό, οι άνθρωποι στις μέρες μας χτίζουν τη ζωή τους «στα μπάζα».[685] Αν δώσεις σήμερα στους ανθρώπους χρήματα και αυτοκίνητα, τότε δε θα νοιαστούν για την πίστη, την τιμή και την ελευθερία. Σύγκρινε μάλιστα την κατάσταση με το παρελθόν, όπου, παρ' ότι κινδύνευε η ζωή τους, οι άνθρωποι κρατούσαν την πίστη τους. Τώρα, αντίθετα, χωρίς καμία πίεση την αρνούνται ισοπεδώνοντας τα πάντα. Αυτό δεν μπορούν να το καταλάβουν όσοι δεν έχουν χάσει την εθνική τους ελευθερία.[686]

Παλιά, οι έξι στους δέκα ανθρώπους θα ήσαν «θεοφοβούμενοι», οι δύο «χλιαροί» και οι δύο αδιάφοροι. Ακόμη και οι αδιάφοροι όμως θα είχαν πίστη μέσα τους. Σήμερα, τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Ο ίδιος δεν ήξερε προς τα πού θα οδηγήσει τούτη η κατάσταση[687]. Σιγά σιγά βάζουν στην άκρη τον Θεό, όχι μόνο οι κοσμικοί αλλά και οι μοναχοί, ενώ θα έπρεπε να βάζουν πάνω απ' όλα την πνευματική τους εξέλιξη, ώστε να αγιάζονται όλα τα υπόλοιπα.[688]

Οι άνθρωποι παλαιότερα κατέφευγαν στον Θεό και ο Θεός τούς βοηθούσε στις δυσκολίες τους. Τώρα, επειδή η επιστήμη προχώρησε, βάζουν τον Θεό στην άκρη. Εξαιτίας της τεχνολογίας άλλαξαν τρόπο σκέψης όχι μόνον οι άπιστοι αλλά και οι πιστοί. Πολλοί άνθρωποι ξεχνούν πλέον τη Δύναμη του Θεού και δεν αντιλαμβάνονται την Πρόνοιά Του. Η απομάκρυνση όμως από τον Θεό είναι κόλαση που κάνει τον άνθρωπο να υποφέρει και να βασανίζεται. Ο άνθρωπος μοιάζει με μικρό παιδί που υποφέρει μόλις απομακρυνθεί από τη μητέρα του. Όποιος βρίσκεται μακριά από τον Θεό δέχεται τη δαιμονική επίδραση, ενώ εκείνος που βρίσκεται κοντά στον Θεό δέχεται τη Θεία Χάρη.[689]

Η κακία των ανθρώπων σήμερα έχει ξεπεράσει τα όρια. Ο ένας κοιτάζει πώς θα ξεγελάσει τον άλλον, κάτι που πολλοί μάλιστα το θεωρούν κατόρθωμα. «Πώς ψεύτισε ο κόσμος!» Το κακό έχει μετατραπεί σε χιονοστιβάδα που κυλά και δε σπάζει εύκολα. Χρειάζεται «βόμβα» προκειμένου να σπάσει. Ο Άγιος έλεγε ότι «άσπρισαν πρόωρα τα γένια μου», επειδή πόναγε δύο φορές. Μία καθώς προέβλεπε μια κατάσταση και

φώναζε ώστε να προληφθεί το επερχόμενο κακό, και μία όταν οι άνθρωποι δεν έδιναν σημασία και το κακό συνέβαινε. Κατόπιν αυτού, έτρεχαν κοντά του για να τους συμπαρασταθεί. Βλέποντας όλα αυτά καταλάβαινε τι τράβαγαν οι Προφήτες. Οι Προφήτες ήσαν οι μεγαλύτεροι Μάρτυρες, γιατί έβλεπαν την επερχόμενη κατάσταση και υπέφεραν, και την ίδια στιγμή οι άνθρωποι δεν τους άκουγαν. Όταν ερχόταν μάλιστα το κακό, βασανίζονταν και οι ίδιοι μαζί με τον κόσμο.[690] Οι άνθρωποι στην εποχή μας έφθασαν στο σημείο να εφευρίσκουν βόμβες που σκοτώνουν τους ανθρώπους χωρίς να καταστρέφουν τα κτίρια. Θεωρούσε «φοβερό» το να τίθενται τα κτίρια πιο πάνω από τους ανθρώπους, ενώ ο Κύριος είπε ότι μία ψυχή αξίζει περισσότερο από όσο ολόκληρος ο υλικός κόσμος (*Ματθ*. 16, 26).[691] Όπως δείχνουν τα πράγματα, έλεγε, φαίνεται ότι «τελειώνει η ζωή, τελειώνει και αυτός ο κόσμος».[692]

Ο Άγιος έλεγε επίσης ότι οι άνδρες σήμερα μιμούνται τόσο πολύ τις γυναίκες που συχνά δεν ξεχωρίζουν. Πιο παλιά, αν έβλεπες κάποιον από μακριά μπορούσες να διακρίνεις αν είναι άνδρας ή γυναίκα. Τώρα πλέον δεν μπορείς να ξεχωρίσεις τι από τα δύο είναι. Γι’ αυτό και η προφητεία αναφέρει ότι θα έρθει η εποχή όπου δε θα διακρίνονται οι άνθρωποι, αν είναι άνδρας ή γυναίκα.[693]

Ο Άγιος Παΐσιος τόνιζε επίσης ότι οι άνθρωποι δίνουν πολλά δικαιώματα στον Διάβολο κι έτσι εκείνος αποκτά «μεγάλη εξουσία» μέσα στον κόσμο. Το φοβερό είναι όταν ο Διάβολος συμμαχήσει με έναν άνθρωπο διεστραμμένο. Προκειμένου να επιτευχθεί τούτη η συμμαχία, ο άνθρωπος αυτός θα πρέπει να είναι υπολογίσιμος, να έχει κακή προαίρεση και μεγάλη κακία. Οι άνθρωποι αυτοί ακολούθως θα φέρουν δυσκολίες, θα πιέσουν συνανθρώπους τους και μοναστήρια. Η Εκκλησία όμως και ο μοναχισμός της θα εμποδίσει τα σχέδιά τους. «Θα σηκωθεί ακόμη λίγη φουρτούνα, θα πετάξει έξω κονσερβοκούτια, σκουπίδια, όλα τα άχρηστα, και μετά θα ξεκαθαρίσουν τα πράγματα».[694]

Η «ησυχία» και η αδιαφορία που επικρατούσε στον κόσμο, παρά τα δύσκολα γεγονότα, τον ανησυχούσε ιδιαιτέρως. Έλεγε ότι κάτι ετοιμάζεται, ότι δεν έχουμε καταλάβει καλά σε τι χρόνια ζούμε ούτε περνά από το μυαλό μας ότι θα πεθάνουμε. «Δεν ξέρω τι θα γίνει· πολύ δύσκολη κατάσταση! Πολύ δύσκολα τα χρόνια! Είναι φοβερό! Έγινε μια

βαβυλωνία!» Γι’ αυτό και ζητούσε να προσευχόμαστε ώστε να βγουν οι άνθρωποι από αυτήν την κατάσταση.[695]

Επέμενε στους Λόγους του να καταλάβουν οι άνθρωποι όσα προέλεγε: «Τόσα σας λέω, τόσο σκληρά έχω μιλήσει! Εμένα κάτι να μου έλεγαν, θα προβληματιζόμουν. Θα σκεφτόμουν γιατί μου το είπαν, τι ήθελαν. Αν δεν έβλεπα τα δύσκολα χρόνια που έρχονται, δε θα ανησυχούσα τόσο. Αλλά αυτό που βλέπω είναι ότι αργότερα θα δυσκολευτείτε πολύ. Δε με καταλαβαίνετε. Τότε θα με καταλάβετε».[696]

2. Η υπέρβαση των «δύσκολων χρόνων» – Οι προφητείες του Αγίου Παϊσίου

Για την Εκκλησία

Ο Άγιος Παΐσιος ήθελε οι άνθρωποι σε τούτα τα «δύσκολα χρόνια» να αδελφωθούν, να ζήσουν πνευματικά και να «γαντζωθούν» επάνω στον Χριστό. Αναφερόταν στους Αγίους Μάρτυρες που είχαν μεγάλη αγάπη για τον Χριστό και διακρίνονταν από λεβεντιά. Το να διαβάζει κανείς τα Συναξάρια των Αγίων ωφελεί πολύ, γιατί έτσι συνδέεται μαζί τους και φουντώνει μέσα του η ευλάβεια και η θυσιαστική διάθεση. Ο Άγιος Κήρυκος ήταν τριών ετών όταν πήγε να τον «κατηχήσει» ο τύραννος, και εκείνος του έδωσε μια κλοτσιά. Η Αγία Σολομονή μαρτύρησε μαζί με τα επτά παιδιά της. Ο Άγιος Λογγίνος έκανε το τραπέζι σε εκείνους που πήγαν να τον συλλάβουν και αργότερα τον αποκεφάλισαν. Ο Άγιος Ιγνάτιος έτρεχε οικειοθελώς στο μαρτύριο ζητώντας να τον αφήσουν να τον φάνε τα θηρία.[697]

Παρ’ όλα αυτά, στην εποχή μας υπάρχουν ακόμη άνθρωποι του Θεού, άνθρωποι της προσευχής, μια μερίδα Χριστιανών μέσα στους οποίους αναπαύεται ο Θεός και ζουν Ουράνιες καταστάσεις. Έχουν επαφή με Αγγέλους και με Αγίους, ακόμη και με τον Χριστό και την Παναγία. Γι’ αυτό και ο Θεός μάς ανέχεται και θα οικονομήσει πάλι τα πλάσματά Του.[698]

Εμείς πρέπει να στηριχθούμε περισσότερο στην προσευχή και με αυτήν να πολεμήσουμε το κακό. Η μόνη λύση είναι αυτή! Ο Θεός γνωρίζει πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα, αλλά εμείς οφείλουμε να κάνουμε προσευχή ώστε να καταστεί όσο γίνεται πιο ανώδυνο το κακό και να μην πάρει

έκταση. Γι’ αυτό και γράφει το Ευαγγέλιο ότι για τους εκλεκτούς θα κολοβωθούν οι δύσκολες ημέρες (*Ματθ.* 24, 22). Τα πράγματα είναι σοβαρά! Και το ότι μέχρι σήμερα δεν τινάχθηκε ο κόσμος στον αέρα, είναι ένα θαύμα. Ο Θεός να βάλει το χέρι Του, γιατί η τύχη του κόσμου όλου εξαρτάται από τρία-τέσσερα άτομα. Κρέμεται στα χέρια μερικών τρελών. Χρειάζεται να κάνουμε πολλή προσευχή με πόνο, για να βάλει ο Θεός το χέρι Του. Πρέπει να πάρουμε την κατάσταση στα ζεστά και να ζήσουμε πνευματικά.[699] Η κατάσταση της ησυχίας, όπως αυτή που υπάρχει στα μοναστήρια, είναι μεγάλη υπόθεση. Η ησυχία αυτή ισοδυναμεί με προσευχή. Πρόκειται για μυστική προσευχή, που βοηθάει πολύ την κύρια προσευχή, και λειτουργεί όπως η άδηλη αναπνοή στον άνθρωπο.[700]

Ο άνθρωπος σήμερα, έλεγε ο Άγιος, εμποδίζει τη θεία επέμβαση ζώντας δίχως μετάνοια. Αν υπήρχε μετάνοια, τα πράγματα θα είχαν τακτοποιηθεί. Αν διδασκόταν η μετάνοια, από μόνη της θα μπορούσε να βοηθήσει τον κόσμο. Επέμενε να διαβάζουμε τους Βίους των Αγίων, όπου τονίζεται ιδιαιτέρως η μετάνοια. «Μετάνοια και Εξομολόγηση», αυτό χρειάζεται σήμερα ο κόσμος. Ο ίδιος αυτά συνιστούσε σε όλους, ώστε να χάσει ο Διάβολος τα δικαιώματά του και να αποκοπούν οι εξωτερικές δαιμονικές επιδράσεις. Θεωρούσε τη μετάνοια «μεγάλη υπόθεση». Με τη μετάνοια μπορεί να αλλάξει η απόφαση του Θεού. Δεν είναι μικρό πράγμα να διαθέτει ο άνθρωπος τέτοια δύναμη.[701]

Η άγνοια σχετικά με τις δυσκολίες της σημερινής εποχής δε δικαιολογείται. Από πολλούς λείπει η καλή διάθεση και το φιλότιμο. Όποιος έχει πραγματική διάθεση να γνωρίσει τον Χριστό, αυτός θα Τον γνωρίσει. Και τον λόγο του Θεού να μην ακούσει, θα μεταστραφεί εξαιτίας κάποιου εκ Θεού γεγονότος στη ζωή του και θα τον οικονομήσει ο Θεός. Η σημερινή κατάσταση μόνο πνευματικά μπορεί να αντιμετωπιστεί και όχι κοσμικά. Άλλοι θα έχουν καθαρό μισθό και άλλοι θα εξοφλούν χρέη. Τα πράγματα θα γίνουν με τρόπο ώστε να μη στενοχωριέται κανείς για τις ταλαιπωρίες που θα περνά, ασχέτως του ότι δε θα μπορεί να λέει στις μεγάλες δυσκολίες του «Δόξα σοι ὁ Θεός».[702]

Ο Άγιος επαναλάμβανε το πόσο μας αγαπά ο Θεός. Όσα γίνονται σήμερα (τούτο ειπώθηκε τον Ιούνιο του 1985) και όσα σκέπτονται κάποιοι να κάνουν, έτσι και γίνονταν πριν είκοσι χρόνια, όταν ο κόσμος είχε μεγάλη

πνευματική άγνοια, θα δυσκόλευαν πολύ τα πράγματα. Τώρα ο κόσμος γνωρίζει – η Εκκλησία δυνάμωσε.[703] Σε κάθε περίπτωση, οι περισσότεροι θα εκτιμήσουν αργότερα το ότι οι Χριστιανοί κρατούν σήμερα την τιμή, την πίστη και σύνολο το μεγαλείο της Εκκλησίας. Θα δούμε τους ανθρώπους να επιστρέφουν στα παλιά. Θα γίνει ό,τι και με την τέχνη της αγιογραφίας: Υπήρξε εποχή όπου οι άνθρωποι δεν μπορούσαν να αντιληφθούν την αξία της και αντικαθιστούσαν τις παλιές τοιχογραφίες στους Ναούς με εικόνες της Αναγέννησης. Τώρα όμως όλοι έχουν αναγνωρίσει την αξία της Βυζαντινής τέχνης. Το ίδιο συνέβη και με τη Βυζαντινή μουσική. Παλαιότερα δεν έβρισκες άνθρωπο που να την κατέχει. Τα καθαρά άσματά της διαθέτουν όμορφα και γλυκά γυρίσματα. Άλλα είναι λεπτά, σαν το κελάηδισμα του αηδονιού, άλλα σαν απαλό κυματάκι και άλλα εμπεριέχουν μεγαλοπρέπεια. Όλα αποδίδουν και τονίζουν τα θεία νοήματα. Είναι πολύ γλυκιά η αυθεντική Βυζαντινή μουσική. Ειρηνεύει και μαλακώνει την ψυχή. Η σωστή ψαλμωδία φανερώνει το ξεχείλισμα της εσωτερικής πνευματικής κατάστασης. Είναι «θεία ευφροσύνη!» Έτσι λοιπόν και σήμερα, αυτά που πολλοί πετούν ως άχρηστα θα έρθει η ώρα να τα αναζητήσουν αργότερα.[704]

«Ο Θεός δε θα αφήσει»

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε επίσης ότι «ο λογισμός μου λέει πως δε θα αφήσει ο Θεός» και η δύσκολη κατάσταση θα ξεκαθαρίσει. Σήμερα ο Θεός ανέχεται τούτη την κατάσταση ώστε να είναι αναπολόγητος εκείνος που παραμένει κακός. Σε κάποιες περιπτώσεις ο Θεός επεμβαίνει αμέσως. Σε άλλες όμως δε δίνει αμέσως τη λύση, αλλά περιμένει να δει την υπομονή των ανθρώπων, την προσευχή τους, τον αγώνα τους. Ο Θεός έχει μεγάλη αρχοντιά. Ο Άγιος είχε υπόψη του κάποιον που είχε σφάξει πολλούς ανθρώπους κατά τον Εμφύλιο πόλεμο και στον οποίο ο Θεός επέτρεψε να ζήσει πάρα πολλά χρόνια για να μετανοήσει. Αν δε μετανοούσε, ο άνθρωπος αυτός δε θα είχε ελαφρυντικά στην άλλη ζωή.[705] Οι άνθρωποι, αν και στο βάθος τους αναγνωρίζουν και παραδέχονται το καλό, επηρεάζονται εύκολα από το κακό. Ο Χριστός όμως υποδεικνύει ποιο είναι το καλό και ζητά «εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν» (*Ματθ.* 16, 24). Σέβεται την ελευθερία του ανθρώπου, αφού δε δημιούργησε δούλους αλλά υιούς, παρ’ ότι γνώριζε ότι θα ακολουθήσει η Πτώση του

ανθρώπου. Προτίμησε να έρθει στον κόσμο και να Σαρκωθεί ώστε να κερδίσει δι’ αυτού του τρόπου τον άνθρωπο.[706]

Ο Θεός στις μεγάλες δοκιμασίες δεν αφήνει να περάσουν περισσότερες από τρεις γενιές, ώστε να διατηρείται το προζύμι και για τις επόμενες. Οι περιστάσεις σήμερα μας αναγκάζουν να ζήσουμε πνευματικά. Αυτό καλό είναι να γίνεται με χαρά και όχι με πίεση εξαιτίας των θλίψεων. Πολλοί Άγιοι θα παρακαλούσαν να ζούσαν στην εποχή μας για να μπορέσουν να αγωνιστούν. Πρέπει να χαιρόμαστε που δόθηκε σε εμάς σήμερα η ευκαιρία για να αγωνιστούμε.[707]

Αν ο άνθρωπος έχει τον Θεό μέσα του, δε χρειάζεται τίποτα άλλο. Αντίθετα, αν έχει όλα τα υπόλοιπα και δεν έχει τον Θεό, τότε βασανίζεται. Γι’ αυτό καλό είναι, όσο μπορεί κανείς, να πλησιάσει τον Θεό, γιατί μόνο κοντά Του μπορεί να βρει την αιώνια χαρά. Τρέφεται με τη θεία ηδονή και την ουράνια γλυκύτητα και νιώθει την παραδεισένια αγαλλίαση. Αισθάνεται ήδη εδώ ένα μέρος της χαράς του Παραδείσου.[708]

Για τον Μοναχισμό σήμερα και στο μέλλον

Ο Άγιος Παΐσιος τόνιζε διαρκώς στους Λόγους του προς τις μοναχές του Ησυχαστηρίου της Σουρωτής ότι περνάμε δύσκολους καιρούς, μια «εξωφρενική κατάσταση» παγκοσμίως που χρειάζεται πολλή προσευχή. Ο κόσμος σήμερα έχει μεγάλες ανάγκες και ο Θεός απαιτεί ιδιαιτέρως από τους μοναχούς την προσευχή τους. Ζητούσε να εύχονται στον Θεό να λυπηθεί τα πλάσματά Του και να επέμβει με τον τρόπο Του, γιατί ο κόσμος οδηγείται στη σύγχυση, την τρέλα και το αδιέξοδο.[709]

Σε τούτα τα δύσκολα χρόνια, έλεγε, ο Θεός καλεί στον Μοναχισμό ανθρώπους μέσω «ατομικών προσκλήσεων». Η γενιά αυτή ξεκινά για τον Μοναχισμό με τις καλύτερες προϋποθέσεις και με ιδανικά. Η επόμενη γενιά των μοναχών όμως δε θα είναι ίδια. Θα προσέρχονται στα μοναστήρια και πολλοί ακατάλληλοι για μοναχοί. Θα υπάρξουν τέτοιες καταστάσεις στον κόσμο που θα τους αναγκάσουν να γίνουν μοναχοί. Τα κίνητρά τους δε θα είναι αγνά, και τούτο είναι επικίνδυνο. Οι άνθρωποι αυτοί θα είναι κουρασμένοι και πληγωμένοι από τον κόσμο. Θα πηγαίνουν στα μοναστήρια διαζευγμένα ζευγάρια ή νέοι που βαρέθηκαν την κοσμική ζωή και θέλουν να σώσουν την ψυχή τους και να βρουν λίγη ηρεμία. Θα πηγαίνουν επίσης νέοι που διστάζουν να κάνουν οικογένεια φοβούμενοι με

ποιον σύντροφο θα μπλέξουν. Τουτέστιν, τα επόμενα χρόνια θα πηγαίνουν για μοναχοί ακόμη και ψυχοπαθείς ή άτομα που θα διστάζουν να δημιουργήσουν οικογένεια.[710]

Για τους λαϊκούς («μια αδελφοσύνη πολύ δυνατή»)
Στις δύσκολες μέρες που θα περάσουμε, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, οι λαϊκοί επιβάλλεται να διατηρούν σχέσεις με γνωστούς και συγγενείς τους που ζουν πνευματικά, ούτως ώστε να βοηθιούνται. Οι πνευματικοί άνθρωποι όλων των επαγγελμάτων και όλων των επιστημών θα γνωριστούν μεταξύ τους. Έτσι, θα χωρίσουν τα πρόβατα από τα ερίφια και όλοι θα ζουν ως «μία ποίμνη, εἷς ποιμήν» (*Ιω.* 10, 16). Όσοι θα θέλουν να ζήσουν πνευματικά δε θα αντέξουν να παραμείνουν σε τούτον τον κόσμο. Θα ψάξουν να βρουν τους ομοίους τους, ανθρώπους του Θεού. Θα βρουν Πνευματικό και θα απομακρυνθούν ακόμη περισσότερο από την αμαρτία. Γι’ αυτό και βλέπουμε σήμερα, όχι μόνο στις πόλεις αλλά και στα χωριά, άλλοι άνθρωποι να διασκεδάζουν και να ζουν αδιάφορα και άλλοι να τρέχουν σε Αγρυπνίες, Παρακλήσεις και πνευματικές συγκεντρώσεις και να είναι δεμένοι μεταξύ τους. Στα δύσκολα χρόνια θα δημιουργηθεί «μια αδελφοσύνη πολύ δυνατή». Όλοι οι άνθρωποι είναι κατά σάρκα αδέλφια αλλά και δούλοι του Θεού. Οι πιστοί είναι επιπλέον κατά Χάρη παιδιά του Θεού, εξαγορασμένοι με το Αίμα του Κυρίου. Στην πνευματική ζωή της Εκκλησίας συγγενεύουμε κατά σάρκα από τον Αδάμ και κατά πνεύμα από τον Χριστό. Όταν δύο ψυχές διαθέτουν πνευματικότητα και σκέφτεται η μία την άλλη, τότε υπάρχει μεταξύ τους πνευματική επαφή και η μία μεταφέρει στην άλλη τη θεϊκή δύναμη. Η ψυχή ό,τι έχει μεταδίδει: το πάθος, ο θυμός και η οργή μεταδίδουν πάθος, θυμό και οργή. Όταν όμως στην ψυχή υπάρχουν χαρίσματα, το χάρισμα θα μεταδώσει χάρισμα· ομοίως, η αγάπη θα μεταδώσει αγάπη.[711]

Ο Άγιος ζητούσε από τους ανθρώπους της Εκκλησίας να βοηθούν άμεσα τους αδελφούς τους στα πνευματικά ζητήματα. Όπως έγινε με την Κιβωτό του Νώε κατά τον Κατακλυσμό και βοηθήθηκε το ανθρώπινο γένος. Η αδιαφορία δεν επιτρέπεται στους κοσμικούς, πόσω μάλλον στους πνευματικούς ανθρώπους. Ένας άνθρωπος τίμιος και πνευματικός δε δικαιολογείται να χαρακτηρίζεται από αδιαφορία. Ορισμένοι Πνευματικοί αποκοιμίζουν τον κόσμο και τον αφήνουν αφελώς να διασκεδάζει για να αποφεύγει τη στενοχώρια. Οι άνθρωποι προτιμούν να μην ακούν ότι θα

γίνει πόλεμος ή η Δευτέρα Παρουσία και γι’ αυτό πρέπει να προετοιμαστούν. Τούτο θυμίζει κάτι γριούλες που δε θέλουν να τους μιλάς για θάνατο, παρά μόνο «για χαρές και για βαφτίσια», λες και δεν τις περιμένει ο θάνατος. Έτσι νιώθουν ψεύτικη και πρόσκαιρη χαρά. Αντιθέτως, αν σκέφτονταν ότι ένα γεροντάκι που έμενε κοντά τους πέθανε χθες ή ότι κάποιος άλλος είναι στα τελευταία του και θα πεθάνει ή ότι σε λίγες μέρες θα γίνει το μνημόσυνο ενός κατά πολύ νεότερού τους, τότε θα συλλογίζονταν τον θάνατο. Θα ήθελαν επίσης να εξομολογηθούν και να προετοιμασθούν πνευματικά, αφού μπορεί και εκείνες σε λίγο να κληθούν από τον Θεό στην άλλη ζωή. Διαφορετικά, θα έρθει ο θάνατος και θα τις βρει απροετοίμαστες.[712]

Ο Άγιος επέμενε βέβαια ότι, είτε το θέλουν οι άνθρωποι είτε όχι, θα έρθει ο καιρός που όλοι θα πιστέψουν, γιατί θα βρεθούν σε αδιέξοδο και τότε θα επέμβει ο Χριστός.[713]

Για τον πολιτισμό και το περιβάλλον

Ο πολιτισμός μας, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, είναι καλός, αλλά για να ωφελήσει πρέπει πρώτα να «πολιτισθεί» η ψυχή. Διαφορετικά, είναι καταστροφή. Ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός έλεγε ότι από τους «γραμματισμένους» θα προέλθει το κακό. Παλαιά οι άνθρωποι υπέφεραν από τον πόλεμο. Σήμερα υποφέρουν από τον πολιτισμό. Παλαιά έφευγαν από τις πόλεις με προορισμό τα χωριά εξαιτίας του πολέμου και εκεί με ένα μικρό χωράφι ζούσαν. Τώρα θα φεύγουν από τις πόλεις εξαιτίας του πολιτισμού, γιατί δε θα μπορούν να ζήσουν σ’ αυτές. Τότε ο πολιτισμός έφερνε θάνατο. Τώρα ο πολιτισμός, με το άγχος και τις νοθευμένες τροφές, φέρνει αρρώστιες.[714]

Ο Άγιος αναφερόταν επίσης στη μόλυνση του περιβάλλοντος από τους ανθρώπους. Θεωρούσε όμως ότι αυτό δε θα έπρεπε να προκαλεί φοβία στους πιστούς. Γνώριζε ανθρώπους που έκαναν τη ζωή τους μαρτύριο εξαιτίας του ότι φοβούνταν πολύ τη μόλυνση του περιβάλλοντος και τη νόθευση των τροφών. Επρόκειτο μάλιστα, όπως έλεγε, για Χριστιανούς βαπτισμένους και μυρωμένους, που κοινωνούσαν, διάβαζαν το Ευαγγέλιο και γνώριζαν απ’ έξω τα ρητά του. Ο Άγιος ζητούσε από τους πιστούς να κάνουν τον σταυρό τους προτού φάνε ή πιουν κάτι και να μη φοβούνται. Τόνιζε τη δύναμη που έχει η Χάρη του Θεού: «κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ

μὴ αὐτοὺς βλάψει» (*Μαρκ.* 16, 18)· και: «ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων [...] καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ» (*Λουκ.* 10, 19).[715]

Ο κόσμος σήμερα ταλαιπωρείται πολύ επειδή αποφεύγει τον κόπο. Η καλοπέραση και η μαλθακότητα έχουν φέρει πολλές αρρώστιες και άγχος. Αν δεν κοπιάσει, δε θα μπορέσει κανείς να εκτιμήσει τον κόπο των άλλων. Οι ανθρώπινες ευκολίες της εποχής μας ξεπέρασαν τα όρια και έγιναν δυσκολίες. Πλήθυναν οι μηχανές και ο περισπασμός κάνοντας τον άνθρωπο μηχανή. Οι μηχανές και τα σίδερα κυβερνούν πλέον τον άνθρωπο. Γι' αυτό και οι καρδιές των ανθρώπων έγιναν «σιδερένιες».[716]

Όσο οι άνθρωποι θα απομακρύνονται από την απλή και φυσική ζωή και θα βυθίζονται στην πολυτέλεια, τόσο θα αυξάνεται το άγχος τους. Το άγχος, όπως έλεγε, είναι υπόθεση του Διαβόλου, γι' αυτό και δεν ήθελε να υπάρχει άγχος για τίποτα. Η προσπάθεια όμως των ανθρώπων στις μέρες μας για επιφανειακή γνώση προκαλεί υπέρμετρο άγχος και οδηγεί καθημερινά πολλούς, ακόμη και μικρά παιδιά, σε ψυχαναλυτές και ψυχιάτρους. Την ίδια στιγμή, πολλοί ψυχίατροι δεν πιστεύουν στον Θεό, δεν παραδέχονται την ύπαρξη της ψυχής και είναι οι ίδιοι γεμάτοι με άγχος. Επομένως, οι άνθρωποι αυτοί δεν μπορούν να βοηθήσουν άλλες ψυχές. Μόνο όταν ο άνθρωπος συλλάβει το βαθύτερο νόημα της ζωής και πιστέψει στον Θεό και στην Αιώνια ζωή θα μπορέσει να διώξει το άγχος και θα επιτρέψει στη θεία παρηγοριά να θεραπεύσει. Γι' αυτό, επέμενε, όταν δούμε άνθρωπο με μεγάλο άγχος, στενοχώρια και λύπη, παρ' ότι έχει όσα του χρειάζονται, καταλαβαίνουμε ότι εκείνο που του λείπει είναι ο Θεός.[717]

Η εξωτερική και η εσωτερική γνώση

Όπως ανέφερε ο Άγιος Παΐσιος στους Λόγους του, παλαιά οι άνθρωποι διέθεταν απλότητα και καλούς λογισμούς. Σήμερα όμως μετρούν τα πάντα μόνο με το μυαλό τους, με την ξερή λογική, και τα λογαριάζουν όλα πονηρά. Τέτοια λογική όμως είναι καταστροφική: «ἡ γνῶσις φυσιοῖ» (*Α΄ Κορ.* 8, 1). Το ευρωπαϊκό πνεύμα, τόνιζε, έχει κάνει μεγάλο κακό. Οι περισσότεροι άνθρωποι πλέον είναι –λιγότερο ή περισσότερο– μορφωμένοι και θα μπορούσαν να έχουν σχετική πνευματικότητα. Επειδή όμως τους δίδαξαν την αθεΐα, τους αχρήστεψαν και δεν μπορείς να συνεννοηθείς μαζί τους.[718]

Όσοι απομακρύνονται από τον Χριστό στερούνται τον θείο φωτισμό και φέρονται ως ανόητοι που αφήνουν το προσήλιο και πηγαίνουν στο ανήλιο. Αν ο άνθρωπος δεν εξαγνιστεί ώστε να έλθει ο φωτισμός, όσο καλή και αν είναι η γνώση που λαμβάνει, τούτη η γνώση θα είναι ένας ορθολογισμός και τίποτε παραπάνω. Οι άνθρωποι θεωρούν πλέον όλον τον κόσμο – μόνο τον εαυτό τους δεν μπορούν να δουν. Όσο όμως αξίζει η γνώση του εαυτού μας δεν αξίζουν όλες οι γνώσεις του κόσμου. Ο δυτικός ορθολογισμός έχει ασκήσει επίδραση ακόμη και σε Ορθόδοξους ηγέτες κάνοντάς τους να ανήκουν μόνο σωματικά στην Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία. Όλο το είναι τους βρίσκεται στη Δύση, την οποία βλέπουν να βασιλεύει κοσμικά. Αν όμως έβλεπαν τη Δύση πνευματικά, υπό το φως της Ανατολής, θα έβλεπαν και το πνευματικό ηλιοβασίλεμά της. Διότι έχει χάσει το φως του νοητού Ήλιου, του Χριστού, και προχωρεί σε βαθύ σκοτάδι. Η γνώση και η μόρφωση είναι καλές· αν δεν αγιασθούν όμως μετατρέπονται σε «χαμένα πράγματα» και οδηγούν στην καταστροφή. Από την άλλη, όσοι έχουν ως προτεραιότητα την εσωτερική μόρφωση, τη μόρφωση της ψυχής, και θέτουν την εξωτερική μόρφωση στην υπηρεσία της εσωτερικής, αυτοί γρήγορα μεταμορφώνονται πνευματικά.[719]

Ο μορφωμένος άνθρωπος με λίγη προσπάθεια μπορεί να προχωρήσει γοργά προς τον Θεό, αρκεί να μη μείνει μόνο στη θεωρία. Βλέποντας τις ευεργεσίες του Θεού και θεωρώντας το σύμπαν ευχαριστεί και δοξολογεί τον Θεό. Όπως ο Αβραάμ, που πρώτος αυτός αναζήτησε τον Θεό και ύστερα ο Θεός αναζήτησε τον Αβραάμ. Ένας μορφωμένος δε δικαιολογείται να μην καταλαβαίνει ποιο είναι το σωστό. Το μυαλό ο Θεός το έδωσε για να βρει ο άνθρωπος τον Δημιουργό του. Η εξωτερική μόρφωση τις περισσότερες φορές βλάπτει, επειδή ο άνθρωπος αποκτά μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του. Η ιδέα αυτή γίνεται εν συνεχεία ο «φράχτης» που εμποδίζει τη Χάρη του Θεού να τον πλησιάσει. Η γνώση πρέπει να ακολουθεί τον φόβο του Θεού και να συμβαδίζει με την πράξη ώστε να υπάρχει ισορροπία. Η σκέτη γνώση βλάπτει. Στο τέλος, τόσο το πολύ όσο και το λίγο μυαλό θα γίνουν «πολτός». Στον Ουρανό, ο άνθρωπος θα είναι νους. Οι Ευρωπαίοι ζάλισαν το μυαλό και έπαθαν σύγχυση αποβάλλοντας τον Θεό από τη ζωή τους. Αληθινά πολυμαθής είναι ο ταπεινός άνθρωπος· αντίθετα, ο εγωιστής, επειδή δεν ταπεινώνεται ρωτώντας, δεν αποκτά γνώσεις.[720]

Στην εποχή μας αυξήθηκαν πολύ οι γνώσεις. Η εμπιστοσύνη αποκλειστικά στη λογική κλόνισε την πίστη από τα θεμέλια και γέμισε τις ψυχές με ερωτηματικά και αμφιβολίες. Γι’ αυτό και πολλοί στερούνται τα θαύματα, τα οποία βιώνονται και δεν εξηγούνται διά της λογικής. Η λογική είναι «η αρρώστια των διανοουμένων». Βρίσκεται στο μεδούλι τους. Ενώ έχουν καρδιά, η λογική προπορεύεται της καρδιάς τους. Αντίθετα, η πίστη στον Θεό «τραβάει» τη θεϊκή δύναμη προς τα κάτω και «αναποδογυρίζει» τα ανθρώπινα συμπεράσματα. Κάνει θαύματα, ανασταίνει νεκρούς και αφήνει την επιστήμη με ανοιχτό το στόμα. Συναντά κανείς σήμερα έναν ορθολογισμό και μια λογική παράλογη, τελείως έξω από την πραγματικότητα. Η λογική βλάπτει όταν κανείς επιχειρήσει να εξετάσει δι’ αυτής τα θεία, τα Μυστήρια και τα θαύματα – αν και αυτό που ενίοτε εισέρχεται στον άνθρωπο δεν είναι η λογική αλλά η υπερηφάνεια. Πάντως, όποιος νομίζει ότι μπορεί να γνωρίσει τα Μυστήρια του Θεού με τη βοήθεια της εξωτερικής επιστημονικής θεωρίας μοιάζει με ανόητο που θέλει να δει τον Παράδεισο με τηλεσκόπιο. Με τη λογική αυτή δεν μπορείς να καταλάβεις το Ευαγγέλιο και τους Άγιους Πατέρες. Αλλοιώνεται το πνευματικό αισθητήριο και ο άνθρωπος τα βγάζει άχρηστα. Ευαγγέλιο και κοσμική λογική δε συμβιβάζονται. Στο Ευαγγέλιο κρύβεται η αγάπη, στη λογική υπάρχει το συμφέρον. Το Ευαγγέλιο λέει: «ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ’ αὐτοῦ δύο» (*Ματθ*. 5, 41). Δεν υπάρχει λογική σε αυτό, αλλά πρόκειται μάλλον για τρέλα![721]

Το κακό ξεκινάει από το μυαλό, όταν αυτό γυρίζει διαρκώς γύρω από την επιστήμη και είναι εντελώς απομακρυσμένο από τον Θεό. Γι’ αυτό και οι άνθρωποι τότε χάνουν την εσωτερική ειρήνη και την ισορροπία τους. Αντίθετα, αν ο νους στρεφόταν γύρω από τον Θεό, θα ήταν αγιασμένο το μυαλό τους και θα χρησιμοποιούσαν την επιστήμη για την εσωτερική τους καλλιέργεια και για το καλό του κόσμου. Όποιος φορτώνει με γνώσεις το μυαλό του και ζει μακριά από τον Θεό, θα το κάνει τελικά να μοιάζει με μαχαίρι «δίκοπο· με το ένα μέρος θα σφάζεται ο ίδιος και με το άλλο θα κόβει ανθρώπους, με τις απόλυτες εγκεφαλικές του λύσεις».[722]

Η εσωτερική καθαρότητα της όμορφης ψυχής ενός αληθινού ανθρώπου ομορφαίνει και το εξωτερικό του. Η θεία γλυκύτητα του Θεού γλυκαίνει ακόμη και την όψη του ανθρώπου. Ο Άγιος θεωρούσε έξυπνο τον άνθρωπο που εξαγνίστηκε από τα πάθη και έχει αγιαστεί το μυαλό του. Διαφορετικά,

η εξυπνάδα δεν ωφελεί σε τίποτα. Θυμίζει δημοσιογράφους ή πολιτικούς οι οποίοι, εκεί που λένε έξυπνα πράγματα, ενίοτε ξεστομίζουν και πολλές ανοησίες επειδή δεν έχουν αγιασμένο το μυαλό τους.[723]

Για την εργασία

Οι άνθρωποι στις μέρες μας, επειδή δε ζουν απλά, αντιμετωπίζουν μεγάλους περισπασμούς. Ανοίγουν πολλά μέτωπα και χάνονται εξαιτίας της πολλής μέριμνας. Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι ο ίδιος πρώτα τακτοποιούσε ένα ή δύο πράγματα απ' όσα είχε να κάνει και ύστερα ασχολείτο με τα υπόλοιπα. Ποτέ δεν έκανε πολλά πράγματα μαζί. Αν κάποιος έχει να κάνει πολλά πράγματα μαζί, και μόνο στη σκέψη τους τρελαίνεται. Δεν ήθελε να σπαταλάμε τις δυνάμεις μας «σε περιττές μέριμνες και μάταια πράγματα που θα γίνουν όλα σκόνη μια μέρα». Με την πολλή δουλειά και μέριμνα δεν κατανοείται η αγάπη του Θεού και ξεχνάει κανείς τον Θεό. Ο άνθρωπος κουράζεται σωματικά, σκορπά άσκοπα τον νου του, και έτσι «δείχνεις την κούρασή σου με τα χασμουρητά στον Θεό την ώρα της προσευχής». Όποτε ο Θεός δίνει, τούτο δε γίνεται αντιληπτό. Ο παπα-Τύχων ο Ρώσος, ο Πνευματικός του Αγίου Παϊσίου, έλεγε ότι «ο Φαραώ έδινε πολλή δουλειά και πολύ φαγητό στους Ισραηλίτες για να ξεχάσουν τον Θεό». Κάτι ανάλογο γίνεται και στην εποχή μας με την απορρόφηση από την ύλη, την πολλή δουλειά και το πολύ φαγητό: οι άνθρωποι λησμονούν τον Θεό. Αυτό έχει ως συνέπεια να μην μπορούν ή μάλλον να μη θέλουν να αξιοποιήσουν την ελευθερία που τους δίνεται για τον αγιασμό της ψυχής τους. Καλό είναι, όποιος θέλει να ζήσει πνευματικά, να μην ξανοίγεται σε πολλές δουλειές. Όπως έλεγε, «οι δουλειές δεν τελειώνουν».[724]

Το αποτέλεσμα της εργασίας του ανθρώπου είναι ανάλογο με την ψυχική κατάσταση στην οποία βρίσκεται. Αν είναι νευριασμένος, θυμώνει και βρίζει, δε θα έχει ευλογία σε ό,τι κάνει. Αν ο νους του είναι στον Θεό, τότε η εργασία του αγιάζεται, καθότι ζει μέσα στην ατμόσφαιρα του Θεού. Μια ολιγόλεπτη διακοπή κατά τη διάρκεια της εργασίας, κάθε μία ή δύο ώρες, προκειμένου να ειπωθεί η ευχή του Ιησού, θα τονώσει και θα βοηθήσει πολύ στο να ευλογηθεί η εργασία αυτή.[725]

Ο Άγιος δεν ήθελε οι άνθρωποι να αφοσιώνονται με την καρδιά τους στις διάφορες εργασίες ή σε «χαμένα και άχρηστα πράγματα», αλλά να

χρησιμοποιούν μόνο τα χέρια και το μυαλό. Διαφορετικά, η καρδιά δε θα σκιρτήσει για τον Χριστό. Αν η καρδιά σπαταληθεί σε ασήμαντα πράγματα, δε θα έχει την αντοχή να πονέσει για εκείνον που πρέπει. Ο ίδιος ο Άγιος «έδινε καρδιά» σε έναν καρκινοπαθή ή σε έναν πονεμένο. Η αγωνία του στρεφόταν στα παιδιά που κινδύνευαν.[726]

3. Για τους Έλληνες

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι «η Ελλάδα είναι μια ωραία πριγκίπισσα, και όλοι θέλουν να την πάρουν, και κουτσοί και στραβοί· όλοι ψάχνουν για να βρουν μια ευκαιρία. Ευτυχώς που κάνει κουμάντο ο Χριστός, γιατί αλλιώς θα ήμασταν χαμένοι».[727] Ορισμένους δεν τους συμφέρει να υπάρχει η Ελλάδα σήμερα. Τους στέκεται εμπόδιο και πρέπει να την εξαφανίσουν. Ένα Ορθόδοξο έθνος σήμερα είναι «μεγάλη υπόθεση». Οι Έλληνες παλαιότερα είχαν την αρχαία ελληνική φιλοσοφία, της οποίας οι φιλόσοφοι ετοίμασαν τον δρόμο για τον Χριστιανισμό. Ο Θεός οικονόμησε και η Παλαιά Διαθήκη μεταφράστηκε από τους Εβδομήκοντα, από τα εβραϊκά στα ελληνικά. Το Ευαγγέλιο γράφτηκε λοιπόν στα ελληνικά και διαδόθηκε σε όλον τον κόσμο. «Η ελληνική γλώσσα έχει “γλώσσα” από τις πύρινες Γλώσσες της Πεντηκοστής». Το δόγμα της Χριστιανικής πίστης δεν μπορούσε να το αποδώσει άλλη γλώσσα. Αργότερα, στα τέλη του 10ου αι. μ.Χ., οι Έλληνες βοήθησαν γλωσσικά στον φωτισμό των Σλάβων.[728]

Οι Έλληνες, τόνιζε ο Άγιος, οφείλουμε την Ορθοδοξία μας στον Χριστό, τους Μάρτυρες και τους Πατέρες της Εκκλησίας. Την ελευθερία μας τη χρωστάμε στους ήρωες της πατρίδας μας που έχυσαν το αίμα τους. Τούτη την «Αγία κληρονομιά» οφείλουμε να την τιμήσουμε και να τη διατηρήσουμε. Είναι κρίμα να χαθεί ένα τέτοιο έθνος! Όπως στέλνονται ατομικές προσκλήσεις επιστράτευσης προτού αρχίσει ένας πόλεμος, έτσι και ο Θεός με ατομικές προσκλήσεις συγκεντρώνει ανθρώπους προκειμένου να κρατηθεί κάτι και να σωθεί το πλάσμα Του. Δε θα αφήσει ο Θεός, οφείλουμε όμως να κάνουμε και εμείς ό,τι είναι ανθρωπίνως δυνατό. Καλό είναι να κάνουμε προσευχή για να βοηθήσει ο Θεός. Η κατάσταση αυτή δε θα κρατήσει πολύ. «Θα πάρει σκούπα ο Θεός!» Γι’ αυτό και ο Άγιος δεν ήθελε να στενοχωριόμαστε – πάνω απ’ όλους και όλα είναι ο

Θεός που κυβερνά τα πάντα. Ο καθένας θα απολογηθεί για το τι έπραξε και θα ανταμειφθεί αναλόγως.[729]

Το έθνος μας, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, παλαιότερα ζούσε πνευματικά, γι' αυτό και το ευλογούσε ο Θεός. Οι Άγιοι μας βοηθούσαν με τρόπο θαυμαστό και νικούσαμε τους εχθρούς μας, οι οποίοι πάντοτε ήσαν περισσότεροι από εμάς. Σήμερα λέμε πως είμαστε Ορθόδοξοι Χριστιανοί, αλλά δυστυχώς συχνά είμαστε μόνο κατ' όνομα Ορθόδοξοι, αφού δε διάγουμε βίο Ορθόδοξο. Το να σκεφτόμαστε Ορθόδοξα είναι εύκολο – το να ζούμε όμως Ορθόδοξα θέλει πολύ κόπο. Ως λαός, οι Έλληνες δεν πειθαρχούμε εύκολα. Πιστεύουμε στον λογισμό μας και διεκδικούμε όλοι το «αλάθητο». Επειδή οι Έλληνες διαθέτουν πολύ μυαλό, θέλουν όλοι να κυβερνούν και να διατάσσουν – δύσκολα υποτάσσονται.[730] Έλεγε ακόμα ο Άγιος ότι μπορεί οι Έλληνες να διαθέτουν πολλά «κουσούρια», έχουν όμως δύο δώρα από τον Θεό: το φιλότιμο και τη λεβεντιά. Φιλότιμο είναι το ευλαβικό απόσταγμα της καλοσύνης, η πλήρης καλοσύνης και ταπείνωσης αγάπη.[731]

Οι Έλληνες, παρά τις τόσες μπόρες που περάσαμε, ποτέ δε χαθήκαμε. Ο Άγιος Παΐσιος σύστηνε να μη φοβόμαστε τη θύελλα που έβλεπε ότι πρόκειται να ξεσπάσει, διότι ούτε τώρα θα χαθούμε – ο Θεός μάς αγαπά. Ο άνθρωπος έχει μέσα του κρυμμένη δύναμη για ώρα ανάγκης. Τα «δύσκολα χρόνια» θα είναι λίγα – μια «μπόρα» θα είναι. Για μας όμως θα είναι συνάμα μια μεγάλη ευκαιρία. Οι δυσκολίες και το μαρτύριο είναι πανηγύρι.[732]

Παλαιά, όπως τόνιζε ο Άγιος Παΐσιος, αυτοί που κυβερνούσαν την Ελλάδα «είχαν Θεό μέσα τους». Αντίθετα σήμερα, οι περισσότεροι από αυτούς που κυβερνούν είναι άπιστοι. Πολλοί είναι και εκείνοι που επιδιώκουν να τα διαλύσουν όλα: την οικογένεια, τη νεολαία, την Εκκλησία. Το να ενδιαφέρεται κανείς σήμερα και να ανησυχεί για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το έθνος μας συνιστά ομολογία.[733] Το Ελληνικό κράτος νομιμοποίησε τις εκτρώσεις και τον πολιτικό γάμο. Με άλλα λόγια, η πολιτεία ψηφίζει νόμους αντίθετους προς τον νόμο του Θεού και τα βάζει με τον θείο νόμο. Όταν ένας άνθρωπος παραβιάζει μια εντολή του Θεού, ευθύνεται μόνον αυτός. Όταν όμως κάτι που αντίκειται στο Ευαγγέλιο γίνεται νόμος της πολιτείας, τότε έρχεται η οργή του Θεού σε

όλο το έθνος ούτως ώστε να παιδαγωγηθεί. Οι Ευρωπαίοι αφήνουν κληρονομιά στα παιδιά τους αυτό που έχουν: την κοσμική ευγένεια. Οι Έλληνες είχαν ως περιουσία τους τον φόβο του Θεού. Τον έχασαν όμως και γι’ αυτό δεν τον κληροδότησαν στις επόμενες γενιές.[734]

Σήμερα στην Ελλάδα προσπαθούν «να γκρεμίσουν την πίστη», γι’ αυτό και αφαιρούν από μία πέτρα τη φορά ώστε να σωριαστεί το οικοδόμημά της. Όλοι όμως φέρουμε ευθύνη για το γκρέμισμα αυτό. Φέρουν ευθύνη όχι μόνο αυτοί που αφαιρούν τις πέτρες και γκρεμίζουν το οικοδόμημα της πίστης, αλλά και όσοι βλέπουν να γκρεμίζεται και δεν προσπαθούν να το υποστυλώσουν. Ο Άγιος έλεγε ότι όποιος σπρώχνει τον άλλον στο κακό θα δώσει λόγο στον Θεό γι’ αυτό.[735] Κάποιοι σήμερα προσπαθούν να επαναφέρουν την ειδωλολατρία. Επίσης, επιτρέπουν στους Μουσουλμάνους να φτιάχνουν τζαμιά. Οι γκουρού των Ανατολικών θρησκειών έχουν τα δικά τους μοναστήρια, κάνουν ελεύθερα διαλέξεις και διαθέτουν κέντρα προσηλυτισμού. Επίσης, οι Μασόνοι και οι Ιεχωβάδες δρουν ελεύθερα. Η Ορθοδοξία βάλλεται από πολλές θεωρίες. Επέμενε όμως ο Άγιος ότι όλα αυτά δε θα αντέξουν και στο τέλος θα σωριαστούν.[736]

Ο Άγιος Παΐσιος είχε πει το 1981 ότι «την παρανομία την έκαναν νόμο και την αμαρτία μόδα». Ήρθε όμως ο καιρός που θα αναμετρηθεί το καλό με το κακό. Είχε μιλήσει για τα μελλούμενα. «Όταν όμως δείτε συμφορές στην Ελλάδα, το κράτος να βγάζει παλαβούς νόμους και να υπάρχει γενική αστάθεια, μη φοβηθείτε· θα βοηθήσει ο Θεός. […] Όλος ο κόσμος βράζει σαν σε καζάνι. Η Εκκλησία, η πολιτεία, όλα τα έθνη είναι άνω-κάτω! Και τι εξέλιξη θα έχουμε, κανείς δεν το ξέρει. Ο Θεός να βάλει το χέρι Του!» Τόνιζε ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη να προσευχόμαστε στον Θεό για να αναδείξει πνευματικούς ανθρώπους, όπως τους Ιουδαίους Μακκαβαίους, οι οποίοι διακρίθηκαν αγωνιζόμενοι για την πίστη και την ελευθερία.[737] Το 1982 στην Αθήνα, κατά την επιστροφή του Αγίου Παϊσίου από το Σινά και καθ’ οδόν προς το Άγιον Όρος, είχε τονίσει: «Δε φθάσαμε στον πάτο, έχουμε δρόμο ακόμη. Αλλά όταν φθάσουμε στον πάτο, τότε θα αρχίσουν να τακτοποιούνται τα πράγματα».[738]

Ο Άγιος Παΐσιος είχε αναφερθεί σε έναν παλαιό Κομμουνιστή πολιτικό,[739] τον οποίο ένας δημοσιογράφος είχε ρωτήσει για το τι θα

έπρεπε να προσέξουν οι σημερινοί πολιτικοί ώστε να πετύχουν. Ο πολιτικός αυτός απάντησε ότι οι Κομμουνιστές απέτυχαν επειδή τα έβαλαν με την Εκκλησία. Οι Κομμουνιστές δηλαδή κατάλαβαν ότι δεν μπορούν να τα βάλουν με τον Θεό. Πάντως, ο Άγιος έλεγε ότι «θα έρθει η ώρα που και οι άπιστοι άρχοντες, όχι μόνο οι πιστοί, θα καταλάβουν ότι αν δεν υπάρχει πίστη δεν μπορεί να σταθεί ο κόσμος και θα επιβάλουν κάπου να πιστεύουν, για να κρατούν τον κόσμο. Μετά από χρόνια, μια μέρα αν δεν κάνεις προσευχή, θα σε κλείνουν στη φυλακή! Θα δίνεις λογαριασμό στον άρχοντα αν προσευχήθηκες ή όχι! […] Θα έρθουν έτσι τα πράγματα στη θέση τους».[740]

Άλλες προφητείες του Αγίου

Ο Άγιος Παΐσιος είχε πρωτοπεί το 1979 –και το επαναλάμβανε συχνά– ότι ο Κομμουνισμός θα έπεφτε. Η Σοβιετική Ένωση θα διαλυόταν και θα μετατρεπόταν σε πολλά κρατίδια. Για την Αλβανία είχε αναφέρει, πολλά χρόνια πριν την πτώση του σκληρού αθεϊστικού καθεστώτος της, ότι θα άνοιγαν οι Εκκλησίες και σιγά σιγά θα θριάμβευε και εκεί η Ορθοδοξία.[741] Ο κ. Δημήτριος Κορτσινόγλου μαρτυρεί ότι, ενώ ο ίδιος δεν είχε ακούσει την προφητεία για την Τουρκία, είχε ακούσει τον Άγιο στην Καλύβη του στην Παναγούδα να μιλά για την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. «Οι αριστεροί τα έχουν τα κόλλυβα στο σελάχι (ζώνη)», έλεγε.[742]

Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, την τότε Ε.Ο.Κ., ο Άγιος Παΐσιος είχε πει το 1992 ότι θα διαλυόταν εξαιτίας του εγωισμού των μεγάλων κρατών. Δεν πίστευε ότι οι μεγάλοι της Ευρώπης θα μπορούσαν να συγκροτήσουν ενιαίο κράτος με κοινά συμφέροντα, εξαιτίας του αναπόφευκτου εγωισμού. Αυτό φαίνεται και από το ότι δε ζήτησαν ποτέ συγγνώμη για τους δύο Παγκόσμιους πολέμους κατά τους οποίους αιματοκύλησαν τον κόσμο.[743]

Η προφητεία του Αγίου Παϊσίου για την Τουρκία

Ο Άγιος Παΐσιος έλεγε ότι οι Τούρκοι της Κωνσταντινούπολης, παρ' ότι έχουν περάσει τόσα χρόνια από την Άλωσή της (1453), με το που βλέπουν τους Έλληνες επισκέπτες νιώθουν ότι έχουν ένα «αρπαγμένο πράγμα και κοιτάνε σαν να ήρθε ο ιδιοκτήτης! Και είναι Τούρκοι και πέρασαν τόσα χρόνια!»[744]

Έλεγε επίσης ο Άγιος Παΐσιος, σύμφωνα με «πληροφορία» που είχε πάρει από τον Θεό και όχι ως συνέπεια των πνευματικών νόμων που ισχύουν, ότι θα ξαναδοθεί στην Ελλάδα η Κωνσταντινούπολη. Η καθυστέρηση των εξελίξεων αυτών οφείλεται στις πολλές αμαρτίες των Ελλήνων. «Θα τα φέρει ο Θεός έτσι τα πράγματα και τα συμφέροντα των μεγάλων θα είναι τέτοια, ώστε να μας δώσουν την Πόλη. Υπάρχουν πνευματικοί νόμοι και θα λειτουργήσουν. […] Πράγματι, οι αμαρτίες μας είναι εμπόδια που καθυστερούν τα γεγονότα, αλλά και οι Τούρκοι έχουν διαπράξει μεγάλες αδικίες και βαρβαρότητες απέναντι στους Έλληνες, και γι’ αυτό θα λειτουργήσουν οι πνευματικοί νόμοι».[745]

Ο κ. Βασίλης Κίτσιος, σύζυγος της ανιψιάς του Αγίου Παϊσίου Κατερίνας, μας είπε στην Κόνιτσα ότι άκουσε πολλές φορές τον Άγιο να αναφέρει την προφητεία του για την Τουρκία. Είχε πάει στην Καλύβη της Παναγούδας με τον Ραφαήλ, τον αδελφό του Αγίου Παϊσίου, όπου άκουσαν και πάλι τον Άγιο να λέει: «Η Ρωσία θα χτυπήσει την Τουρκία, αλλά την Κωνσταντινούπολη θα την πάρει η Ρωσία και θα τη δώσει στην Ελλάδα. Η Τουρκία θα χαθεί, θα γίνει ένα σε τρία κομμάτια. Ένα θα βαπτιστεί, ένα θα χαθεί και ένα θα είναι τούρκικο».[746] Ο μακαριστός λόγιος του Αγίου Όρους πατέρας Θεόκλητος Διονυσιάτης είχε καταγράψει τα λόγια που άκουσε από τον ίδιο τον Άγιο Παΐσιο: «Παραλλήλως μου ανέπτυσσε με πειστικότητα ότι η Τουρκία θα διαλυθεί. Το ένα τρίτο θα καταστραφεί, το άλλο θα εξωθηθεί στα βάθη της Ασίας και το υπόλοιπο θα δεχθεί την Ορθοδοξία».[747]

4. Οι εσχατολογικές προφητείες του Αγίου Παϊσίου (Εωσφόρος – Αντίχριστος – 666)

Ο Άγιος Παΐσιος επανέλαβε στους Λόγους του τη θεολογία της Εκκλησίας για την Πτώση του Εωσφόρου και των Αγγέλων του. Ο Θεός δημιούργησε τους Αγγέλους, αλλά μερικοί εξ αυτών εξέπεσαν από τη δόξα τους εξαιτίας της υπερηφάνειάς τους και έγιναν δαίμονες. Ο Εωσφόρος με τους Αγγέλους του, πριν την Πτώση του, αποτελούσαν το πιο φωτεινό Τάγμα του Θεού. Ο Διάβολος, μετά την Πτώση του από τον Θεό, δε μετανοεί και δε διορθώνεται. Η υπερηφάνειά του δεν τον αφήνει να αλλάξει. Χαρακτηρίζεται από πονηριά. Θέλει να κερδίσει ολόκληρο

τον κόσμο πιστεύοντας ότι, αν έχει πολλούς οπαδούς, θα αναγκαστεί ο Θεός στο τέλος να λυπηθεί τα πλάσματά Του και να χαριστεί στον ίδιο, χωρίς να χρειαστεί να μετανοήσει. Αυτόν τον τρόπο συμπεριφοράς επανέλαβε ο Ιούδας όταν, κατά τον Μυστικό Δείπνο, «εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς» (*Ιω.* 13, 27). Ο Ιούδας ήξερε ότι ο Κύριος θα κατέβαινε στον Άδη και θα ελευθέρωνε τους νεκρούς. Γι’ αυτό και διάλεξε να πάει στον Άδη πριν από τον Χριστό, ώστε να ελευθερωθεί και ο ίδιος. Η ευσπλαχνία του Κυρίου προς τον προδότη μαθητή Του λύγισε τη συκιά από την οποία κρεμάστηκε. Ο Ιούδας όμως μάζεψε τα πόδια του για να μην ακουμπήσουν στο έδαφος, δε μετανόησε και έτσι αυτοκτόνησε.[748]

Ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο, το τέλειο δημιούργημά Του, για να αντικαταστήσει το δέκατο Τάγμα των Αγγέλων που εξέπεσε από τον θρόνο του. Ο Διάβολος ζηλεύει πολύ το δημιούργημα του Θεού, τον άνθρωπο. Τρέφει μίσος για όλο το ανθρώπινο γένος και θέλει να το εξαφανίσει. Πολλές φορές επιχείρησε να εξοντώσει τον άνθρωπο, αλλά ο Θεός δεν τον άφησε χαλώντας του τα σχέδια. Η Πτώση του πρώτου Αδάμ αντιμετωπίστηκε με τον ερχομό του Χριστού στη γη, με την Ενανθρώπηση. Ο Χριστός έχει αφαιρέσει από τον Διάβολο το δικαίωμα να κάνει κακό, εκτός αν ο άνθρωπος δώσει δικαίωμα. Ο άνθρωπος που δε συμμετέχει στα Μυστήρια της Εκκλησίας δίνει πολλά δικαιώματα. Ο Διάβολος δε γνωρίζει τους καλούς λογισμούς του ανθρώπου. Από την πείρα του γνωρίζει πού θα καταλήξει μια κατάσταση. Δε διαθέτει εξυπνάδα και αυτό ο Θεός το επέτρεψε για να τον καταλαβαίνουμε. Ο άνθρωπος που έχει ταπείνωση μπορεί να καταλάβει τις παγίδες του γιατί με την ταπείνωση φωτίζεται. Ο Θεός, ως Θεός που είναι, θα μπορούσε να εξαφανίσει τον Διάβολο. Τον αφήνει όμως για το καλό μας, μέχρις ενός σημείου και «ἕως καιροῦ», ούτως ώστε να μας βοηθάει με την κακία του και να μας κάνει να πλησιάζουμε τον Κύριο. Αν δε μας πείραζε ο Διάβολος, μπορεί να νομίζαμε πως είμαστε Άγιοι. Ο Θεός έχει αφήσει ελεύθερους και τους δαίμονες, αφού δεν μπορούν να βλάψουν την ψυχή του ανθρώπου. Ο Θεός επιτρέπει τους πειρασμούς όχι για να μας κυβερνά ο Διάβολος αλλά για να δίνουμε «εξετάσεις» για την άλλη ζωή και να μην έχουμε παράλογες απαιτήσεις κατά τη Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου.[749]

Σήμερα, έλεγε ο Άγιος Παΐσιος, κυριαρχεί το «αντίχριστο πνεύμα». Θα συμβούν όμως «πολλά γεγονότα». Στους λόγους του προς τις μοναχές του Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος στη Σουρωτή, ο Άγιος έλεγε ότι πιθανόν και να προλάβουν να ζήσουν πολλά από τα «Σημεία» που γράφει η *Αποκάλυψη*. Σιγά σιγά αρχίζουν να βγαίνουν όσα γράφονται εκεί, κάτι που το φώναζε ο Άγιος εδώ και πολλά χρόνια. Η κατάσταση είναι φοβερή, εξωφρενική. Έρχονται δύσκολα χρόνια, με μεγάλες δοκιμασίες. Ήρθε η αποστασία και απομένει να έρθει «ο υιός της απωλείας». Όλα θα γίνουν «τρελοκομείο». Όλα τα κράτη θα ξεσηκωθούν και θα πράττουν κατά το δοκούν. Κάθε τόσο θα ακούμε και κάτι καινούργιο. Θα βλέπουμε να γίνονται τα πιο απίθανα και παράλογα πράγματα. «Οικουμενισμός, Κοινή Αγορά, κράτος μεγάλο, θρησκεία στα μέτρα τους». Αυτά είναι σχέδια διαβόλων. Οι Εβραίοι ετοιμάζουν κάποιον για Μεσσία, ο οποίος θα ανακηρυχθεί Βασιλιάς και θα κυβερνήσει στη γη. Θα τον δεχθούν μάλιστα μέχρι και οι Ιεχωβάδες. Θα υπάρξει μεγάλη σύγχυση. Και μέσα σ’ αυτή τη σύγχυση θα παρουσιάσουν κάποιον για Μεσσία, ο οποίος θα έχει πέντε «εγώ». Θα πει ότι «εγώ είμαι ο Ιμάμης, ο πέμπτος Βούδας, ο Χριστός, αυτός που περιμένουν οι Ιεχωβάδες, ο Μεσσίας των Εβραίων». Ο Αντίχριστος θα είναι κατά κάποιον τρόπο ο αναμενόμενος ενσαρκωμένος Διάβολος, που θα παρουσιαστεί στους Εβραίους ως Μεσσίας και θα πλανήσει τον κόσμο. Οι Χριστιανοί θα υποστούν μεγάλο διωγμό. Οι άνθρωποι δεν καταλαβαίνουν ότι ήδη ζούμε τα «Σημεία των καιρών» και ότι προχωρά το σφράγισμα. Γι’ αυτό και η Γραφή λέει ότι θα πλανηθούν ακόμη και οι εκλεκτοί του Θεού. Όποιος δεν έχει μέσα του τη Θεία Χάρη δεν έχει και πνευματική διαύγεια. Σημείο τού ότι πλησιάζει η εκπλήρωση των προφητειών θα είναι το γκρέμισμα του Τεμένους του Ομάρ στα Ιεροσόλυμα, όπου θα οικοδομήσουν οι Εβραίοι τον Ναό του Σολομώντα, για τον οποίο υποστηρίζουν πως ήταν κτισμένος σε αυτή τη θέση. Τελικά, οι Εβραίοι θα εγκαταστήσουν τον Αντίχριστο ως Μεσσία. Οι Ραββίνοι, βέβαια, γνωρίζουν ότι ήδη έχει έρθει ο Μεσσίας και ότι τον σταύρωσαν οι Εβραίοι. Ο Άγιος Παΐσιος είχε πληροφορηθεί από κάποιο δικό του έμπιστο πρόσωπο ότι, όταν ψυχορραγεί ένας Εβραίος, ο Ραββίνος τού ψιθυρίζει στο αυτί, χωρίς να ακούσουν οι άλλοι, ότι «ο Μεσσίας ήρθε».

Τους ελέγχει η συνείδησή τους και νομίζουν ότι λέγοντάς το καθίστανται συνεπείς προς τον Θεό.[750]

Τα «γεγονότα», συνέχιζε ο Άγιος Παΐσιος, καθυστερούν ώστε να αποκτήσουμε την απαιτούμενη πνευματικότητα. Στη διδασκαλία του Χριστού δεν αναφέρεται πουθενά ο συγκεκριμένος χρόνος τους. Η Γραφή όμως αναφέρεται στα «Σημεία των καιρών», τα οποία θα προειδοποιήσουν για την έλευσή τους. Αν είμαστε προετοιμασμένοι θα τα δούμε όταν θα πλησιάζει ο καιρός. Τότε θα είμαστε περισσότερο σίγουροι. Ο Ευαγγελιστής Ιωάννης γνώριζε τι θα κάνει ο Διάβολος, γι’ αυτό και πριν δύο χιλιάδες χρόνια έγραψε στην *Αποκάλυψη* ότι οι άνθρωποι θα σφραγίζονται με τον αριθμό 666. «Ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί· καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς΄» (*Αποκ.* 13, 18). Για τους Εβραίους, το 666 υπήρξε σύμβολο της οικονομίας τους. Οι Εβραίοι, όπως αναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη, επέβαλλαν συγκεκριμένη φορολογία στα έθνη που υποδούλωναν κατά τους πολέμους. Η ετήσια φορολογία ήταν 666 τάλαντα χρυσού. Σήμερα, προκειμένου να υποτάξουν όλον τον κόσμο, εισάγουν και πάλι αυτόν τον παλιό φορολογικό αριθμό που συνδέεται με το ένδοξο παρελθόν τους. Το 666, δηλαδή, είναι το σύμβολο του μαμωνά και το πήραν από τα σταθμά του χρυσού. Το Ευαγγέλιο όμως λέει: «ή Χριστό ή μαμωνά» (*Ματθ.* 6, 24). Στην Αμερική έχουν σφραγίσει πολλά σκυλιά με τον αριθμό αυτόν και έτσι ξέρουν πού βρίσκεται το καθένα. Όσα σκυλιά είναι αδέσποτα τα σκοτώνουν με ακτίνες λέιζερ. Αργότερα θα αρχίσουν να σκοτώνουν και τους ανθρώπους. Έχουν σφραγίσει με το 666 πολλούς τόνους ψάρια και παρακολουθούν μέσω δορυφόρου σε ποιο πέλαγος βρίσκονται. Στην Αμερική πολλοί άνθρωποι είναι ήδη σφραγισμένοι, άλλοι στο μέτωπο και άλλοι στο χέρι, με τον αριθμό 666, μέσω ακτίνων λέιζερ. Αργότερα, όποιος δε θα είναι σφραγισμένος με το 666 δε θα μπορεί να πουλά και να αγοράζει, να παίρνει δάνειο ή να διορίζεται. Ο Αντίχριστος θα επιβληθεί με αυτόν τον τρόπο: με ένα οικονομικό σύστημα που θα ελέγχει την παγκόσμια οικονομία. Οι άνθρωποι που θα σφραγίζονται θα πάθουν πολλά. Ο Άγιος είχε πληροφορηθεί από κάποιον ειδικό επί των θεμάτων αυτών ότι με το σφράγισμα μέσω των ακτίνων λέιζερ ο άνθρωπος παθαίνει μεγάλη βλάβη. Οι άνθρωποι που θα σφραγιστούν θα έλκουν τις ακτίνες του ήλιου και θα πάθουν μεγάλη ζημιά. Θα «μασούν» τη γλώσσα τους από τον πόνο! Όσοι

δε σφραγιστούν, θα περάσουν καλύτερα από τους άλλους, γιατί ο Χριστός θα τους βοηθήσει. Ως προς το αν θα μπορούν να πωλούν και να αγοράζουν όσοι δε σφραγιστούν, ο Άγιος έλεγε ότι υπάρχει τρόπος, τον οποίο μάλιστα ο Θεός τού είχε αποκαλύψει και θα οικονομήσει τα πλάσματά Του. Το σφράγισμα λέγεται και «χάραγμα» γιατί δεν είναι επιφανειακό. Θα μπει πρώτα σε όλα τα προϊόντα και εν συνεχεία θα επιβάλουν να χαράσσεται μέσω ακτίνων λέιζερ στο χέρι ή στο μέτωπο των ανθρώπων. Στην Ελλάδα, έλεγε, έχουν στείλει τηλεοράσεις που διαθέτουν ένα εξάρτημα το οποίο παρακολουθεί εκείνους που τις χρησιμοποιούν. Μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή ελέγχουν τη ζωή κάποιων άλλων ανθρώπων, γνωρίζοντας τι λένε και τι κάνουν. Στις Βρυξέλλες υπάρχει ολόκληρο μέγαρο με το 666, όπου στεγάζεται ο υπολογιστής με τον οποίο μπορούν να ελέγξουν δισεκατομμύρια ανθρώπους. Οι Ορθόδοξοι, βέβαια, αντιδρούμε επειδή δεν επιθυμούμε τον Αντίχριστο και την παγκόσμια δικτατορία του. Μας περιμένουν «γεγονότα», αλλά δε θα αντέξουν πολύ. Η ταυτότητα δεν είναι το σφράγισμα, αλλά η εισαγωγή του σφραγίσματος. Ο Άγιος έλεγε ότι όλα αυτά τα αναφέρει ο ίδιος ξεκάθαρα στο φυλλάδιο «Σημεία των καιρών». Εκεί δεν περιέχεται απλώς η γνώμη «ενός καλόγερου», αλλά διατυπώνονται ακριβώς τα λόγια του Χριστού, τα λόγια του Ευαγγελίου. Ορισμένοι πιστεύουν τα αντίθετα από όσα λέει ο Άγιος και μάλιστα, χωρίς να τον ρωτήσουν, έχουν πιστέψει σε αυτά. Ο ίδιος έλεγε όμως ότι δε φοβάται και μιλάει έξω από τα δόντια. Για τον λόγο αυτόν, άλλωστε, πήγαιναν κάποιοι στην Καλύβη του στην Παναγούδα και τον απειλούσαν ή του έβαζαν στο κουτί χαρτιά με εξάρια. Κάποια μέρα, ενώ ο Όσιος έλειπε από την Καλύβη του, του πέταξαν έξω από την πόρτα μια πινακίδα που επάνω της ήταν γραμμένη μια φοβερή βρισιά, την οποία ούτε ως κοσμικός δεν είχε ακούσει. Η δύσκολη κατάσταση όμως θα περάσει, θα είναι σαν μια «μπόρα». Ο Άγιος ήταν υπέρ της αναγραφής του θρησκεύματος στις ταυτότητες, έστω και προαιρετικά, κάτι που θα λειτουργεί ως ομολογία. Η Ευρώπη, έλεγε, είναι Ευρώπη· εδώ όμως είναι διαφορετικά. Σιγά σιγά, με την κάρτα και τις ταυτότητες, δηλαδή με το φακέλωμα, θα προχωρήσουν διά του πονηρού στο σφράγισμα. Έλεγε ήδη από τότε ότι θα έρθουν έτσι τα πράγματα ώστε θα πουν: «Μόνο με τις κάρτες θα κινείσθε· τα χρήματα θα καταργηθούν». Θα δίνει ο αγοραστής την κάρτα του στο κατάστημα, θα ψωνίζει, και ο καταστηματάρχης θα εισπράττει τα χρήματα αυτόματα από την τράπεζα. Όποιος δε θα έχει κάρτα δε θα μπορεί ούτε να πουλάει ούτε

να αγοράζει. Τώρα αφήνουν τους κακοποιούς και τους ληστές να οργώνουν. Θα ισχυριστούν ότι το σφράγισμα μέσω ακτίνων λέιζερ, με το 666 στο χέρι ή στο μέτωπο, είναι το «τέλειο σύστημα». Και όσον αφορά τα χωράφια και το ξεκαθάρισμα της περιουσίας των πολιτών, θα πουν ότι ο έλεγχος μπορεί να γίνει μόνο μέσω υπολογιστή και έτσι θα προχωρήσουν στο σφράγισμα. Θα ελέγχει εν συνεχεία ο υπολογιστής αν είσαι σφραγισμένος, για να ξέρει αν θα σε εξυπηρετήσει ή όχι.[751]

Θα περάσουν τρεισήμισι δύσκολα χρόνια στα οποία θα δυσκολευτούν πολύ όσοι δε θα συμφωνήσουν με αυτό το σύστημα. Θα βρίσκουν γι' αυτούς κάποια αιτία και θα τους κλείνουν στη φυλακή. Θα τους πηγαίνουν από πόλη σε πόλη για να περάσουν από διαφορετικό δικαστήριο. Εν συνεχεία, θα τους ζητήσουν συγγνώμη γιατί ήσαν αθώοι και θα τους πουν ότι αυτό που πέρασαν οφειλόταν στο ότι δεν είχαν σφραγιστεί. Αν είχαν σφραγιστεί, θα γινόταν πολύ εύκολα ο έλεγχός τους. Δε θα χρειαστεί να βασανίζουν τους ανθρώπους για να δεχθούν το σφράγισμα – απλώς δε θα μπορεί να ζει κανείς χωρίς αυτό. Ούτε χρυσά νομίσματα ή δολάρια θα μπορεί να χρησιμοποιεί χωρίς το σφράγισμα. Γι' αυτό, καλό είναι να φροντίσει κανείς από τώρα να ζει απλά και λιτά, ώστε να μπορέσει να ζήσει εκείνα τα δύσκολα χρόνια. «Να έχει ένα χωραφάκι», για να μπορέσει να καλλιεργήσει σιτάρι ή πατάτες. Να έχει λίγα ελαιόδενδρα και κάποιο ζώο, κατσίκα ή κότες, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις ανάγκες της οικογένειάς του. Αυτό το στρίμωγμα, επαναλάμβανε, θα κρατήσει τρία με τρεισήμισι χρόνια. Θα συντομευθούν οι ημέρες του Αντίχριστου για τους εκλεκτούς (*Ματθ.* 24, 22· *Μάρκ.* 13, 20), οι οποίοι δε θα καταλάβουν πότε θα περάσουν τα χρόνια. Θα είναι μια «μπόρα», μια «κατοχή του Αντίχριστου» – στη συνέχεια θα επέμβει ο Χριστός. Θα συγκλονιστούν όλα τα έθνη και θα επέλθει ειρήνη στον κόσμο για πολλά χρόνια. Ο Χριστός θα δώσει λύση στο αδιέξοδο των ανθρώπων και θα τους σώσει από τα χέρια του Αντίχριστου. Οι άνθρωποι θα επιστρέψουν στον Χριστό. Πολλοί θα πουν ότι πρόκειται για τη Δευτέρα Παρουσία, ο Άγιος όμως έλεγε ότι κατά τη γνώμη του θα είναι απλώς μια επέμβαση του Χριστού. Άλλωστε, υπάρχουν πολλά που απομένει να συμβούν προτού έρθει η Δευτέρα Παρουσία. Θα επέμβει ο Χριστός και θα διαλύσει τούτο το σύστημα, θα πατάξει το κακό από τη ρίζα του και όλα θα βγουν τελικά σε καλό. Οι δρόμοι θα γεμίσουν προσκυνητάρια. Τα λεωφορεία απ' έξω θα έχουν

εικόνες. Θα πιστέψουν όλοι οι άνθρωποι. Θα σε πιέζουν να τους μιλάς για τον Χριστό. Το Ευαγγέλιο θα κηρυχθεί σε ολόκληρη την Οικουμένη και μόνο τότε θα έλθει ο Χριστός ως Κριτής για να κρίνει τον κόσμο.[752]

Σε περίπτωση που δεχθεί κανείς να λάβει την ταυτότητα με το 666, ακόμη και σταυρό να βάλει εν συνεχεία σε μιαν άκρη ή δίπλα στην υπογραφή του, δεν αλλάζει τίποτε επειδή το βρόμικο δεν αγιάζεται ούτε η ακαθαρσία δέχεται αγιασμό. Επομένως, εφόσον ο Διάβολος βρίσκεται μέσω του συμβόλου του στην ταυτότητα, στο χέρι ή στο μέτωπο, δεν αγιαζόμαστε βάζοντας σταυρό. Η δύναμη του Σταυρού, η Χάρη του Βαπτίσματος, παραμένει στον άνθρωπο μόνο όταν συντάσσεται με τον Χριστό και δέχεται το Σφράγισμα του Αγίου Πνεύματος. Ακόμη και από άγνοια να σφραγιστεί κανείς, χάνει τη Θεία Χάρη και δέχεται τη δαιμονική ενέργεια. Είναι όπως με το παιδί, που βαπτιζόμενο λαμβάνει το Άγιο Πνεύμα χωρίς εκείνο να το γνωρίζει και η Θεία Χάρη παραμένει εντός του. Όλα όσα θα συμβούν ο Θεός τα προγνωρίζει αλλά δεν τα προορίζει. Δεν έχει βγάλει κάποια σχετική διαταγή. Θα συμβούν επειδή βλέπει την κακία και την αδιαλλαξία των ανθρώπων.[753]

Πίσω λοιπόν από το τέλειο σύστημα της «κάρτας εξυπηρετήσεως» και της ασφάλειας των υπολογιστών κρύβεται η παγκόσμια δικτατορία, η σκλαβιά του Αντίχριστου. «Ο Χριστός μάς προειδοποίησε ότι πρέπει να προσέχουμε πολύ, γιατί “ἐγερθήσονται ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα πρὸς τὸ ἀποπλανᾷν, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς” (*Μάρκ.* 13, 22)».[754] Ο Άγιος Παΐσιος επισήμαινε ότι ορισμένοι που ασχολούνται με προφητείες δε δίνουν την απαραίτητη σημασία σε όλα αυτά τα γεγονότα, προβαίνοντας σε δικές τους ερμηνείες και θεωρίες. Ορισμένοι ερμηνεύουν τα γεγονότα κατά τρόπον ώστε να δικαιολογούν τα πάθη τους. Ορισμένοι Πνευματικοί αποφεύγουν να μιλήσουν για τις ταυτότητες και το σφράγισμα ούτως ώστε να μη στενοχωρούνται τα πνευματικά τους παιδιά, παρ’ ότι θα έπρεπε να προετοιμάζουν τους ανθρώπους και να τους προτρέπουν να ζουν πιο πνευματικά, να είναι κοντά στον Χριστό και να μη φοβούνται. Έτσι, όχι μόνο υποβοηθούν τον Αντίχριστο αναφορικά με το σφράγισμα, αλλά και παρασύρουν και άλλες ψυχές στην απώλεια.[755]

Η Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου και η Κρίση

Μερικοί άνθρωποι που είχαν καταλάβει ότι ο Άγιος Παΐσιος είχε λάβει από τον Θεό το προορατικό χάρισμα τον ρωτούσαν πότε θα γίνει η Δευτέρα Παρουσία. Ο Άγιος τους απαντούσε ότι, για τον άνθρωπο που πεθαίνει, η Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου συμβαίνει εκείνη ακριβώς τη στιγμή. Με τον θάνατό του μπαίνει ο άνθρωπος σε τροχιά Δευτέρας Παρουσίας και κρίνεται αναλόγως με την κατάσταση στην οποία τον βρίσκει ο θάνατος.[756]

Στη μέλλουσα Κρίση, ο Θεός θα αναστήσει μαζί με την ψυχή και το σώμα προκειμένου να κριθεί συνολικά ο άνθρωπος, αφού εν σώματι έζησε και αμάρτησε. Κατά την Κρίση, έλεγε ο Άγιος, θα αποκαλυφθεί μεμιάς η κατάσταση του κάθε ανθρώπου. Καθένας θα βλέπει, «σαν σε τηλεόραση», τη δική του άσχημη κατάσταση καθώς και την καλή πνευματική κατάσταση του άλλου. Ο Χριστός δε θα πει ποιος θα πάει στον Παράδεισο και ποιος στην Κόλαση, αλλά ο καθένας θα καθρεφτίζει τον εαυτό του στον άλλον και σκύβοντας το κεφάλι θα πηγαίνει εκεί όπου θα είναι η δική του θέση.[757]

Στην Αιώνια ζωή οι άνθρωποι θα ζουν όπως οι Άγγελοι. Δε θα υπάρχει διαχωρισμός σε άνδρες και γυναίκες, γέρους, γριές ή μωρά. Όλοι θα έχουν ένα φύλο και μία ηλικία. Όποτε ο Θεός επιτρέπει σε κάποιον πιστό να δει τις ψυχές τη στιγμή κατά την οποία φεύγουν για την άλλη ζωή (όπως αρκετές φορές συνέβη και στον ίδιο τον Άγιο Παΐσιο), εκείνες μοιάζουν με μικρά παιδιά. Το πρόσωπο του κάθε ανθρώπου στην Αιώνια ζωή θα έχει τα δικά του χαρακτηριστικά, αλλά θα θυμίζει πρόσωπο μικρού παιδιού.[758]

Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης ευχόταν προς όλους: «Ή όλοι στον Παράδεισο ή κανένας στην Κόλαση»,[759] και: «Ας αγωνιστούμε να πιάσουμε έστω την πνευματική βάση, να περάσουμε στον Παράδεισο. Αμήν».[760]

675. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 298.
676. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 39.
677. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 38, 227, 237-238.
678. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 25, 32, 122.
679. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 28-30, 133.
680. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 111, 350.

681. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 18, 120.
682. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 134.
683. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 111.
684. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 159-160.
685. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 215-216.
686. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 361.
687. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 23.
688. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 142.
689. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 47, 118-119.
690. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 26, 95.
691. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 333.
692. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 179.
693. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 281-283, 285.
694. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 21, 350.
695. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 17.
696. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 332.
697. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 227, 237-238.
698. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 18-19, 261.
699. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 17, 298.
700. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 181.
701. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 350-351, 354.
702. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 21, 40-41.
703. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 21-22.
704. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 353-356.
705. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 50, 334.
706. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 35-36.
707. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 39.
708. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 46.
709. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 315.
710. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 340-341.
711. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 119, 121-124.
712. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 23, 45-46.
713. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 280.
714. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 132-133.
715. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 280.
716. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 143, 151, 153, 156.

717. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 157-158, 161.
718. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 207, 211.
719. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 146, 208-210, 212, 214.
720. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 218-220, 222.
721. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 225-226, 231-234, και Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 127.
722. Βλ. Γέροντος Παϊσίου, *Επιστολές*, ό.π., σ. 182, 219.
723. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 205-206, 285.
724. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 189, 194-196.
725. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 192-103.
726. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 191.
727. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 420.
728. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 294-295.
729. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 361-362.
730. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 45, 47-48, 222.
731. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄*, ό.π., σ. 254, 260-261.
732. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 18-20.
733. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 22.
734. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 78.
735. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 20-21.
736. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 237.
737. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 32.
738. Βλ. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 419.
739. Πρόκειται μάλλον για τον παλιό Γενικό Γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος Χαρίλαο Φλωράκη (1914-2005), ο οποίος προς το τέλος της ζωής του, στα ογδόντα του χρόνια, επισκέφθηκε για πρώτη φορά το Άγιον Όρος. Λίγο αργότερα εξομολογήθηκε στον Περισσό, στον γνωστό Γέροντα Αθανάσιο Σιμωνοπετρίτη.
740. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 357.
741. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 450.
742. Βλ. «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 31-3-2016.
743. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 476.
744. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 134.
745. *Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης*, ό.π., σ. 476-477.
746. «Συνέντευξη από τον κ. Βασίλειο Κίτσιο», Κόνιτσα, 31-3-2016.

747. Βλ. Μοναχού Θεόκλητου Διονυσιάτη, «Αναμνήσεις από τον π. Παΐσιο», εφημερίδα *Χριστιανική*, 3-11-1994, στο Πρεσβ. Διονυσίου Τάτση, *Ο Ασκητής της Παναγούδας*, ό.π., σ. 30-31.
748. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 65-67.
749. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Α΄*, ό.π., σ. 38, 52, 60, 62-66.
750. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 175-178.
751. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 179-186.
752. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 187-188.
753. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 189-191.
754. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Γ΄*, ό.π., σ. 235.
755. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι Β΄*, ό.π., σ. 191-192.
756. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 273-274.
757. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 282-284.
758. Βλ. *Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄*, ό.π., σ. 141-142.
759. Βλ. *Αγίου Παϊσίου Λόγοι Δ΄*, ό.π., σ. 286.
760. Βλ. Μοναχού Παϊσίου, *Αγιορείται Πατέρες*, ό.π., σ. 149.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Επιστολές*, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 1994.

Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Ο Άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης*, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, [30]2013.

Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου, *Ο Γέρων Χατζη-Γεώργης ο Αθωνίτης 1809-1886*, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, [11]2010.

Μοναχού Παϊσίου Αγιορείτου, *Αγιορείται Πατέρες και Αγιορείτικα*, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, [15]2012.

Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι Α΄. Με πόνο και αγάπη για το σύγχρονο άνθρωπο, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, [17]2014.

Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι Β΄. Πνευματική αφύπνιση, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, [12]2011.

Γέροντος Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι Γ΄. Πνευματικός Αγώνας, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, [13]2014.

Αγίου Παϊσίου Αγιορείτου Λόγοι Δ΄. Οικογενειακή Ζωή, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, [17]2015.

Αγίου Παϊσίου Λόγοι Ε΄. Πάθη και Αρετές, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, [5]2015.

Γέροντος Παϊσίου Λόγοι ΣΤ΄. Περί προσευχής, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης, [2]2012.

Φουκαδάκη Γεωργίου, «Συνέντευξη από τον Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρα Δαμιανό (κατά κόσμον Δημήτριο Σαμαρτζή)», Μετόχι

της Μονής του Σινά, Αθήνα, 6-3-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη δεύτερη από τον Αρχιεπίσκοπο Σινά, Φαράν και Ραϊθώ, πατέρα Δαμιανό (κατά κόσμον Δημήτριο Σαμαρτζή)», Μετόχι της Μονής του Σινά, Αθήνα, 22-11-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη από τον κ. Διονύσιο Γκάσιο», Κόνιτσα, 1-4-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη από την κ. Σταματία Καραμουράτη-Στράτου, κόρη της μεγάλης αδελφής του Αγίου Παϊσίου, Ζωής Εζνεπίδου», Κόνιτσα, 1-4-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη από τον κ. Βασίλειο Κίτσιο, σύζυγο της Κατερίνας, κόρης της Μαρίας, αδελφής του Αγίου Παϊσίου», Κόνιτσα, 31-3-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου, γιο του Προδρόμου, του ψάλτη του Αγίου Αρσενίου του Καππαδόκη», Κόνιτσα, 31-03-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη δεύτερη από τον κ. Δημήτριο Κορτσινόγλου», Κόνιτσα, 18-8-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη από τον πατέρα Αθανάσιο Οικονόμου», Κόνιτσα, 1-4-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη από την κ. Χριστίνα Οικονόμου, κοινωνική λειτουργό στο Θεαγένειο Νοσοκομείο κατά το διάστημα της νοσηλείας του Οσίου Παϊσίου», Θεσσαλονίκη, 7-12-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη από τον Ηγούμενο της Μονής Στομίου, πατέρα Κοσμά Σιώζο», Μονή Στομίου, 1-4-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη από τον πατέρα Παύλο Σιναΐτη», Σιναϊτικό Μετόχι της Αγίας Αικατερίνης, Αθήνα, 5-3-2016 και Αθήνα, 3-4-2016.
του ιδίου, «Συνέντευξη από τον κ. Παύλο Σέρρα από την Κόνιτσα», Κόνιτσα, 31-3-2016.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Γέροντος Παϊσίου, «Σύντομον χρονικόν της Ιεράς Μονής Στομίου Κονίτσης», στο Πρεσβ. Διονυσίου Τάτση, *Η Ιερά Μονή Στομίου και ο Γέροντας Παΐσιος*, Κόνιτσα, 2008.

Θεόκλητου Διονυσιάτη (Μοναχού), «Αναμνήσεις από τον π. Παΐσιο», εφημερίδα *Χριστιανική*, 3-11-1994, στο Πρεσβ. Διονυσίου Τάτση, *Ο Ασκητής της Παναγούδας*, αυτοέκδοση, Κόνιτσα, [4]2006.

Ισαάκ (Ιερομονάχου), *Βίος Γέροντος Παϊσίου του Αγιορείτου*, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, Μεταμόρφωσις Χαλκιδικής, 2004.

Ιωάννου Σιναΐτου, *Κλίμαξ*, έκδ. Ιεράς Μονής Παρακλήτου, Ωρωπός Αττικής, [7]1994.

Μπαμπινιώτη Γεωργίου, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα, [2]2002.

Νικοδήμου Μπιλάλη (Ιερομον.), «Για τον Γέροντα Παΐσιο», στο Κλείτου Ιωαννίδη, *Γεροντικό του εικοστού αιώνος*, εκδ. Η Μεταμόρφωσις του Σωτήρος, Μήλεσι, [2]2008.

Ο Άγιος Παΐσιος ο Αγιορείτης, έκδ. Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Βασιλικά Θεσσαλονίκης, 2015.

Τάτση Διονυσίου (Πρεσβ.), *Ο Ασκητής της Παναγούδας*, αυτοέκδοση, Κόνιτσα, [4]2006.

Τάτση Διονυσίου (Πρεσβ.), *Ο Γέροντας Παΐσιος*, αυτοέκδοση, Κόνιτσα, [8]2014.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Μαντζάρογλου, π. Πολύκαρπος: http://www.vimaorthodoxias.gr/perizois/item/8325-p-polykarpos-mantzaroglou-pos-gnorisa-ton-ger-paisio (ανάκτηση: 24-7-2016).

Μπλάντζας Γεώργιος: https://www.youtube.com/watch?v=Ztx VZT9-9eo (ανάκτηση: 7-11-2016).

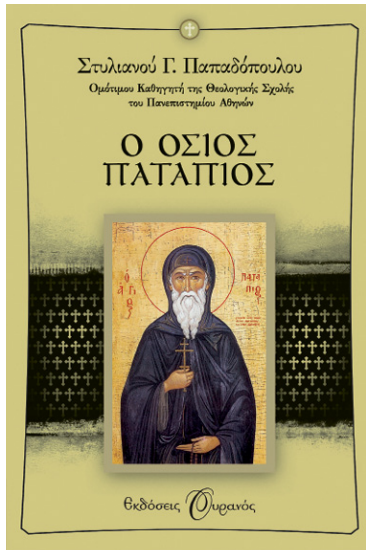
Μπλάντζας Γεώργιος: https://www.youtube.com/watch?v=gYr G69G0AlY (ανάκτηση: 8-11-2016).

Οικονόμου Χριστίνα: http://gerontesmas.com/%CE%BC%CE%B1%CF%81%CF%84%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CF%87%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%85-%CE%B3% CE%B9%CE%B1 (ανάκτηση: 6-11-2016).

ΤΕΛΟΣ

Στις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ, όταν κλείνει ένα βιβλίο, ανοίγει ένας κύκλος επικοινωνίας, γι’ αυτό σας προσκαλούμε να μοιραστείτε μαζί μας κριτικές και σκέψεις σχετικές με το βιβλίο που μόλις διαβάσατε στην ιστοσελίδα
http://www.psichogios.gr/site/Books/show/1004052/agios-paisios-o-agioreiths-h-zwh-kai-to-ergo-toy-psyxogios-

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΕΠΙΣΗΣ

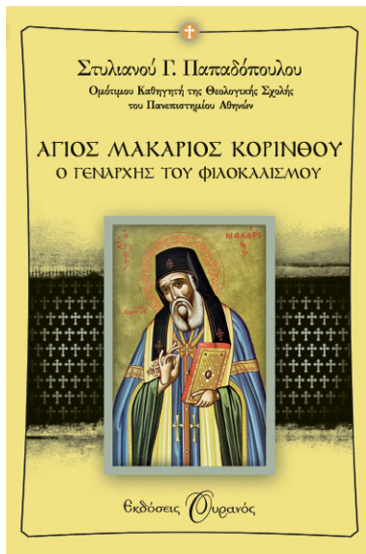
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ο ΟΣΙΟΣ ΠΑΤΑΠΙΟΣ

Η Αποστολική Εκκλησία της Κορίνθου, εκτός των άλλων αξιοσπούδαστων απόψεων, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον και από πλευράς μοναστικού βίου. Έχει μάλιστα να επιδείξει πλήθος Ιερών Μονών (ανδρώων και γυναικείων), Ησυχαστηρίων και άλλων μοναστικών κτισμάτων και εκκλησιαστικών καθιδρυμάτων. Μία από τις γυναικείες Μονές είναι και εκείνη του Οσίου Παταπίου (5ος αι.), πλησίον του Λουτρακίου, στις παρυφές των Γερανείων.

Ιδρύθηκε επί Μητροπολίτου Κορινθίας Προκοπίου, τον Σεπτέμβριο του 1953, σε απόκρημνο βράχο, όπου μόνον ίχνη, ίσως κελλιών, προϋπήρχαν και όπου το 1904 ανευρέθη το ιερό λείψανο του οσίου Παταπίου, στο όνομα του οποίου τιμάται η μονή. Ο Όσιος καταγόταν από την Αίγυπτο, όπου αρχικά ασκήτεψε, προτού μεταβεί στην Κωνσταντινούπολη, όπου διήνυσε το υπόλοιπο του μοναχικού του διαύλου και εκοιμήθη οσιακώς. Το λείψανό του μεταφέρθηκε και ασφαλίσθηκε στο σπήλαιο των Γερανείων με τη φροντίδα των Νοταράδων πριν από την άλωση της Πόλεως.

Σήμερα η Μονή Οσίου Παταπίου, όπου ασκούνται περίπου σαράντα μοναχές, εκτός από το πνευματικό, έχει να επιδείξει και φιλανθρωπικό έργο, υπό την υψηλή σκέπη και προστασία του χαριτόβρυτου λειψάνου του οσίου Παταπίου.

Το βιβλίο θα το βρείτε εδώ: http://www.psichogios.gr/site/Books/show/1002792/o-osios-patapios

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΓΙΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ – Ο ΓΕΝΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΚΑΛΙΣΜΟΥ

Από τη σύντομη διερεύνηση του βίου και της δράσεως του αγίου Μακάριου Κορίνθου, του Νοταρά, προκύπτει ότι ο ιερός αυτός άνδρας, καταγόμενος από οικογένεια πανίσχυρη, διαθέτοντας ευρεία παιδεία και πολλά φυσικά και πνευματικά χαρίσματα, έγινε: ασκητής, δάσκαλος στην Κόρινθο, επίσκοπος δημιουργικός, επαναστάτης κατά των Τούρκων, μελετητής κι εφαρμοστής των θεωρητικών και πρακτικών νηπτικών κειμένων, συγκροτητής της Φιλοκαλίας, Γενάρχης του όλου Φιλοκαλισμού, συντάκτης, θεωρητής κι εκδότης φιλοκαλικοθεολογικών έργων, αλείπτης νεομαρτύρων, συλλογέας και συντάκτης νεομαρτυρίων και μεγάλος ασκητής με θεοπτικές εμπειρίες και χάρισμα θεοσημιών.

Το βιβλίο θα το βρείτε εδώ:
http://www.psichogios.gr/site/Books/show/1002694/agios-makarios-korinthoy

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΦΟΥΚΑΔΑΚΗΣ κατάγεται από την Παχιά Άμμο Ιεράπετρας. Είναι πτυχιούχος του τμήματος Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου συνάντησε μεγάλους δασκάλους (Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος, Ν. Νησιώτης, Μ. Φαράντος, Κ. Παπαπέτρου, Βλ. Φειδάς κ.ά.) και σπουδαίους συμφοιτητές. Επίσης σπούδασε Δημοσιογραφία στο Εργαστήρι Επαγγελματικής Δημοσιογραφίας στην Αθήνα, όπου δίδασκαν γνωστοί των γραμμάτων και των τεχνών (Χρ. Γιανναράς, Κ. Ζουράρις, Κ. Γεωργουσόπουλος, Ι. Τζαννετάκος, Α. Λεντάκης κ.ά.).

Αυτό όμως που αναζητούσε δεν το βρήκε στην επιστήμη, αλλά στο Περιβόλι της Παναγίας, στο Άγιο Όρος. Στα πρόσωπα των Αγίων μοναχών είδε εφαρμοσμένο το Ευαγγέλιο. Αυτό που εκεί γινόταν αδιάκοπα και μυστικά.

Ως εκπαιδευτικός δίδαξε Θεολογία και Φιλοσοφία για δέκα χρόνια στην Αθήνα, ενώ από το 2013 υπηρετεί στο Καλλιτεχνικό Σχολείο Ηρακλείου. Το 2014 έλαβε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (Μάστερ) στη Θεολογία από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο με θέμα της Διπλωματικής του Εργασίας: «Η ασθένεια και ο θάνατος κατά τους Γέροντες Παΐσιο τον Αγιορείτη, Πορφύριο τον Καυσοκαλυβίτη και Ιάκωβο Τσαλίκη». Είναι έγγαμος και ο γιος του Νικόλαος γεννήθηκε την ημέρα κοίμησης (12 Ιουλίου) του Αγίου Παϊσίου.